

Pázmány Péter Művei

PÁZMÁNY PÉTER MŰVEI

KRITIKAI KIADÁS

Sorozatszerkesztő
Hargittay Emil

1. *Felelet* (szövegkiadás, 2000)
2. *Tíz bizonyság* (szövegkiadás, 2001)
3. *Imádságos könyv* (szövegkiadás, 2001)
4. *Rövid tanúság* (szövegkiadás, jegyzetek, hasonmás, 2006)
5. *Tíz bizonyság* (jegyzetek, CD-mellékleten a betűhív szöveg és az 1605-ös kiadás hasonmása, 2012)
6. *Imádságos könyv* (jegyzetek, CD-mellékleten a betűhív szöveg, valamint az 1610-es, 1625-ös és 1631-es kiadás hasonmása, 2013)

Budapest
2013

PÁZMÁNY PÉTER

IMÁDSÁGOS KÖNYV

(1631)

Jegyzetek a szövegkiadáshoz

Szerkesztette
Sz. Bajáki Rita
Bogár Judit

**Universitas Kiadó
Editio Princeps Kiadó
Budapest
2013**

A jegyzetkötet készítéséhez kapcsolódó kutatásokat támogatta:

az OTKA 42564 és 67975 sz. pályázat

Lektorálta

Gábor Csilla

Szelestei N. László

A kiadvány a Magyar Tudományos Akadémia támogatásával készült.

A könyv kiadását támogatta:

Nemzeti Kulturális Alap

© Sz. Bajáki Rita, Bogár Judit

© Universitas Kiadó, EditioPrinceps Kiadó

ISBN 978-963-9671-42-3

A kiadásért felel az Universitas Kiadó és az EditioPrinceps Kiadó igazgatója

Borító: Szentes Éva

Készült az Argumentum Kiadó nyomdaüzemében

Az Universitas Kiadó kiadványai megrendelhetők: www.prosperod.hu

1. BEVEZETÉS A JEGYZETEKHEZ

1.1. Általános tudnivalók

Az *Imádságos könyv* szövegét a *Pázmány Péter Művei* sorozat harmadik köteteként 2001-ben adtuk ki.¹ A sorozat Pázmány magyar nyelvű műveit teszi közzé első kiadásuk megjelenésének sorrendje szerint, ezért a *Felelet* (1603),² illetve a *Tíz bizonyság* (1605)³ után az *Imádságos könyv* (1606) következett, amelynek főszövegét azonban nem az első, hanem – az ultima manus elve szerint – a Pázmány életében megjelent utolsó, negyedik kiadás (1631) adta. A négy kiadás között számos eltérés található, amely változtatásokról a szövegkritikai jegyzetekben adunk számot, egy esetről azonban mindenképpen ehelyütt kell említést tennünk. Az editio princeps végén, eltérően valamennyi később megjelent kiadástól, szerepel egy írás, amelynek címe: *Reovid Tanvsagh. Mint ismerhesse megh akar mely együgiü emberis, az Igaz Hitet*.⁴ A sorozat koncepcióját (időrend), illetve a tudományos szövegkiadás kritériumait (ultima manus elve) is szem előtt tartva a *Rövid Tanúság* nem az *Imádságos könyv*vel együtt, hanem önálló kötetként – négyszáz évvel első megjelenését követően – 2006-ban látott napvilágot kritikai szövegkiadásban jegyzetek, valamint hasonló kíséretében, mint a *Pázmány Péter Művei* sorozat negyedik darabja.⁵

Az *Imádságos könyv* 2001-ben kiadott szövegét betűhív átírásban közöltük. Az átírás – a sorozat valamennyi tagjára érvényes – irányadó alapelveit az első kiadvány, a *Felelet* (1603) *Útmutatója* tartalmazza.⁶ Az ettől való eltérésekről az *Imádságos könyv* saját *Útmutatója* számol be.⁷ Ennek főbb elemei: a betűhív

¹ PÁZMÁNY 1631/2001.

² PÁZMÁNY 1603/2000.

³ PÁZMÁNY 1605/2001.

⁴ Ettől a címlapon található verziótól némiképp eltér a művet közvetlenül megelőző cím (a [225v] lapon), amely a következő: *Reovid Tanvsagh. Mint ismerhesséc megh az egiügüc, az igaz vallast*.

⁵ PÁZMÁNY 1606/2006. – A *Rövid Tanúság* 1606 után legközelebb az életműkiadásban jelent meg (PPÖM II, 269–314), majd egy válogatásban (PÁZMÁNY 1983, 123–157), azután az *Imádságos könyv* (1606) faksimile kiadásában (PÁZMÁNY 1606/1993, 225v–268r). A kritikai kiadás révén a *Rövid Tanúság* tehát ötödik alkalommal jelent meg. Vö. PÁZMÁNY 1606/2006, 61–64.

⁶ PÁZMÁNY 1603/2000, 11–13.

⁷ PÁZMÁNY 1631/2001, 11–12.

1. BEVEZETÉS A JEGYZETEKHEZ

átírás során az eredeti interpunkciót megtartottuk. Az *ë* betűt, amely néhányszor fordul elő az *Israël*, *poëta*, *Raphaël* szavakban, nem írtuk át. Az 1631-es kiadás naptárról szóló részében több helyen fordul elő pirossal szedett szövegrész, ezeket az átírás során félkövér betűkkel szerepeltettük. A sajtóhibákat javítottuk, beleértve a mű végén található hibajegyzék utasításait is. Az előfejeket az adott tartalomhoz igazítottuk, minthogy az 1631-es kiadás tördelése eltér a kritikai szövegkiadás tördelésétől, továbbá helyesírásukat egységesítettük. Az *Imádságos könyv* latin nyelvű részeinek fordítását a tárgyi jegyzetekben hozzuk.

Kötetünk lemez mellékletet tartalmaz, amelyen a következő szövegek találhatóak meg:

- 1) A 2001-ben megjelent kritikai szövegkiadás (PÁZMÁNY 1631/2001)
- 2) Az *Imádságos könyv* 1610. évi kiadása, a grazi Franziskanerkloster példánya, jelzete: A 25/66. (RMNy II, 1003)
- 3) Az *Imádságos könyv* 1625. évi kiadása, a kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet könyvtárának példánya, jelzete: RMK 185. (RMNy II, 1345)
- 4) Az *Imádságos könyv* 1631. évi kiadása, a Staatliche Bibliothek (Provinzialbibliothek) Amberg példánya, jelzete: 999/L.ext.126. (RMNy II, 1513).

A fenti könyvtárakon kívül köszönettel tartozunk a Karl-Franzens-Universität Graz alkalmazottainak is, akik a Franziskanerkloster példányának digitalizálását elvégezték. Külön köszönetünk Kurta József könyvtárvezetőnek, aki térítésmentesen járult hozzá az 1625-ös kiadás sokszorosításához.

Pázmány *Imádságos könyve* első kiadásának fenti módon való közlését szükségtelennek tartottuk, mivel az 1993-ban fakszimile kiadásban megjelent (PÁZMÁNY 1606/1993).

Jelen kötetnek két szerzője van. Az első három fejezetet (az *Imádságos könyv* filológiája, illetve szövegkritikai jegyzetek) Bajáki Rita állította össze,⁸ a negyedik, ötödik fejezet pedig (tárgyi jegyzetek, mutatók, különböző bibliográfiák) Bogár Judit munkája.

* * *

A jegyzetkötet elkészítése során nagyon sokan segítettek munkánkat, akiknek ezúton is köszönetet mondunk.

Mindenekelőtt Hargittay Emilt említjük, aki – ahogyan a *Pázmány Péter Művei* sorozat valamennyi tagját – jelen kötetet is sorozatszerkesztőként koor-

⁸ 2011. szeptember 1-től az MTA Bolyai ösztöndíja támogatta.

1.2. A mű létrejöttének körülményei, kiadásai és utóélete

dinálta, szelíd és határozott szavaival minden részletre kiterjedő alaposággal ösztönözte, segítette, irányította munkánkat.

Lektoraink fáradtságos közreműködését ehelyütt is meg kell köszönnünk. Gábor Csilla és Szelestei Nagy László a kézirat alapos tanulmányozását követően építő kritikával és számos javaslattal segítette a kötet végső kialakítását.

A szakmai kontrollt lektoraink mellett Kecskeméti Gábor és az MTA Textológiai Bizottsága is biztosította, a jegyzetkötet készítésének hosszan tartó munkáját folyamatosan figyelemmel kísérték, szükség esetén bizonyos kérdésekben segítették az eligazodást.

Munkánk során nélkülözhetetlen segítséget kaptunk a *Régi Magyarországi Nyomtatványok* című bibliográfia szerkesztőségének munkatársaitól, elsősorban P. Vásárhelyi Judit, V. Ecsedy Judit, Kovács Eszter és Szvorényi Róbert közreműködését köszönjük. Önzetlen segítségük nélkül sokkal szegényebb lenne ez a kötet.

Az elmúlt években számos könyvtárban jártunk, ahol segítő könyvtárosok biztosították a kutatás tárgyi feltételeit itthon és külföldön egyaránt. Valamennyiüket nem tudjuk felsorolni, azonban meg kell említenünk az Országos Széchényi Könyvtár Régi Nyomtatványok Tára munkatársait Farkas Gábor Farkas vezetésével, továbbá a wolffenbütteli Herzog August Bibliothek könyvtárosait, akik valamennyi kérésünket szívesen teljesítették.

Köszönet illeti Rozsonдай Marianne-t az egyes imakönyvek kötésének meghatározásáért, Takács Lászlót a patrisztikus idézetek és szöveghelyek azonosításában nyújtott segítségéért, Fazakas Gergely Tamást, valamint Kovács Attiláné Tanai Piroska sümeget, illetve Müllerné Gulya Márta sátoraljaújhelyi gimnáziumi könyvtárosokat a rejtőzködő példányok felkutatásában való áldozatkész közreműködésükért.

Végül, de nem utolsó sorban köszönet illeti családjainkat, akik értő és megértő hozzáállásukkal segítettek minket, hogy ez a kötet létrejöhessen.

1.2. A mű létrejöttének körülményei, kiadásai és utóélete

1.2.1. A mű létrejöttének körülményei

A mű létrejöttében nagy szerepe volt Kapi Annának. Erre utal mind az első, mind a második kiadás hozzá írott ajánlólevele. Ezekben több, ajánlólevelekre jellemző megjegyzés is található Pázmánytól, például a címzett felkérése a

1. BEVEZETÉS A JEGYZETEKHEZ

szerzőhöz: „minap [...] itt Graeczben letébe [...] Engemet arra inte kegielmed, hogy efféle aytatos kereztien keoniueczket írnc,”⁹ illetve utalás a kiadandó mű szükségességére, minthogy az hiánypótló munka: „mely szükön es ritkan talaltatnec a mi Nemzetünc keozt, kereztieni imadsagos keoniuecske,”¹⁰ továbbá, hogy a szerző magától talán nem is vágott volna bele a mű megírásába: „Miuelhogy pedig a kegielmed intése, es kiuansága leon feo oka ez munkacskanac.”¹¹ Mindezek talán az *Imádságos könyv* esetében is toposznak minősülhetnének, ha nem lenne más forrásból bizonyosságunk, hogy Pázmány valóban jó kapcsolatot ápolt Kapi Annával,¹² illetve, hogy valóban hiány volt a katolikus imakönyvekből a 17. század elejéig.¹³ Ezek után abban sincs okunk kételkedni, hogy az imakönyv összeállítását és kiadását Kapi Anna ösztönzésére vitte végbe Pázmány, aki ekkortájt éppen Grazban tevékenykedett, az egyetemen tanított teológiát. Az *Imádságos könyv* azonban később is jelen volt Pázmány életében, a második kiadás idején (1610) hitvédő jezsuitaként működött Felső-Magyarországon, a harmadik kiadás közrebocsátásakor (1625) esztergomi érsek, a negyedik kiadás (1631) megjelenésekor pedig már bíboros volt. Pázmány saját írásai közül az *Imádságos könyvet* adta ki legtöbbször, ennek oka – az imakönyvet buzgón vágyó hívek kívánsága mellett – talán az is, hogy ellentétben számos egyéb munkájával, annak anyagát az eltérő műfaji sajátosságoknak köszönhetően nem dolgozta bele a *Kalauzba*, viszont éppen ez indokolja, hogy az első kiadás végén található *Rövid Tanúság* című értekezést ugyanakkor beépítette.¹⁴ Ez utóbbi – ahogy említettük – az életműkiadásig nem is jelent meg többet sem az *Imádságos könyv* függelékeként, sem önállóan.

⁹ PÁZMÁNY 1606, †3[r]–[†3v].

¹⁰ *Uo.*, †3[r].

¹¹ *Uo.*, [†3v].

¹² Erről árulkodik Pázmány misszilise Kapi Annához (TUSOR 1996), továbbá az is, hogy 1615. január 5-én Pázmány személyesen kért a pápától engedélyt, hogy Kapi Anna (özvegy Pethe Lászlóné) másik három özvegygel együtt évente tizenkétszer a pozsonyi klarissza kolostorba látogathasson (PÁZMÁNY 1911, 43–44).

¹³ 1606 előtt mindössze két katolikus imakönyvről tudunk. A két imakönyv közül az egyik Prágában jelent meg 1594-ben, amelynek sajnos egyetlen példánya sem ismert, s hogy egykor létezett, egyedül Katona István *Historiájából* tudható, aki szerzőként Fejérkövy Istvánt nevezte meg. (RMNy I, 751. – HOLL 1980, 67.) A másik katolikus imakönyv mintegy két évtizeddel korábbról csupán néhány lapnyi terjedelemben maradt ránk. Ez John Fischer rochesteri püspök *Psalmi seu preces* című munkájának fordítása. (RMNy I, 308A. – A példány a kolozsvári unitárius kollégium könyvtárában található, az Országos Széchényi Könyvtár mikrofilmen őriz másolatot: FM2/3498.)

¹⁴ HARGITTAY 2001, 254.

1.2. A mű létrejöttének körülményei, kiadásai és utóélete

1.2.2. A mű kiadásai

Az *Imádságos könyv* Pázmány leg többbször kiadott műve, a 19. század végéig harmincszor jelent meg,¹⁵ a 20. század első felében pedig többféle feldolgozásban is napvilágot látott. Az imakönyv már az első kiadást követően olyan népszerűnek bizonyult, hogy alig négy év elteltével szükség volt az újabb kiadásra (1610), rá tizenöt évre a harmadik (1625), majd azt hat évvel követően a negyedik kiadásra (1631). Pázmány halála után (1637) is számos kiadást ért meg az *Imádságos könyv*, „hogya azért azon io emlekezetü Cardinal illy hasznos, s illy üdvösseges munkájátul tellyessegessen az Isten felő Hívek kezey üressen ne maradnának.”¹⁶ 1804-ig a Pázmány életében megjelent kiadásokon túl további tizenkilenc edíciót adott ki a lelki épülésre vágyó utókor. Az egyes kiadások vizsgálata során kiderült, hogy az újbóli megjelentetéshez (akkor is) az ultima manus elvét (1631) vették alapul. Az azzal való egyezések és attól való különbözőségek, valamint ezen későbbi kiadások egymáshoz való viszonyulása, illetve saját meghatározásuk alapján, miszerint hányadik kiadásnak vélik magukat, jól látható, hogy mely kiadás melyik alapján készült.

Elsőként a 17. századi kiadások áttekintése következik. Az 1631-es kiadásból közvetlenül két kiadás származik.

1650-ben Pozsonyban jelent meg az egyik imakönyv,¹⁷ ennek formátuma ugyanúgy nyolcadrét, beosztása, tartalma (az eltérés csupán annyi, hogy e kiadás végén nincs errata) teljesen megegyezik a negyedik kiadással. Az ajánlás Amade Ilona asszonynak szól,¹⁸ aláírás: a pozsonyi könyvnyomtató. A címlap alapján világos, a kiadó tudja, hogy az ötödik kiadást adja ki.

1665-ben Bécsben jelent meg az *Imádságos könyv* következő kiadása.¹⁹ Ajánlása Gróf Szécsi Anna Mária palatinusnénak szól. Ez az első kiadás, amely

¹⁵ ADONYI–MACZÁK 2005. A bibliográfiában még nem szerepel az azóta fellelt 1710-es, nagyszombati kiadvány.

¹⁶ PÁZMÁNY 1665, a2[r]–[a2v].

¹⁷ Címlapján a következő áll: *Imadsagos könyv. Mellyet irt, es ennek elotte negyszer ki-nyomtatattott, Pazmany Peter, A' Boldog Emlekezetü Cardinal, es Esztergami Ersek. Nyomtatattak Posonyban, M.DC.L. Esztendőben.*

¹⁸ Akárcsak Kopcsányi Márton 1637-ben, Bécsben megjelent imakönyve (RMNy III, 1666).

¹⁹ Címlapján ez áll: *Cardinal Pazmany Peter Imadsagos Könyve. Mellyet, az Melto-sagos Magyar Orszagi Palatinvsne Tekentetes, Es Nagysagos, Groff, Rima Szechez Anna Maria Asszony, Töb aitasos imádságokkal és Maria Magdolna életéuel meg jobbitván, maga költségén uyonna ki boczátott. Nyomtatattak Beczben. Eözvegy Rikesin Susanna bötüivel. M. DC. LXV. Esztendőben.*

1. BEVEZETÉS A JEGYZETEKHEZ

Pázmány összeállításán változtat, kiegészíti azt, ugyanis az imakönyv nem ér véget ott, ahová Pázmány azt írta: „Finis.”²⁰ A végén található kiegészítéstől eltekintve ez a negyedréti formátumú kötet tartalmát és beosztását illetően megegyezik mind az 1631-es, mind az 1650-es kiadással, alapos filológiai vizsgálattal azonban kimutatható, hogy az 1650-es kiadás alapján készült.

1674-ben Lőcsén kiadott imakönyv a másik kiadás, amely szintén az 1631-es kiadás alapján készült,²¹ az ajánlás és előszó kivételével tartalma, beosztása azzal egyezik. Címlapja tanúsága szerint nem tud sem az 1650-es pozsonyi, sem az 1665-ös bécsi kiadásról, hiszen magát ötödik kiadásként definiálja.

Szintén 1674-ben, de ezúttal Nagyszombatban jelent meg az imakönyv következő, immáron nyolcadik kiadása.²² A nyolcadréti formátumú kötet, amely sem a bécsi, sem a lőcsei kiadásról nem tesz említést,²³ tartalma, beosztása, sőt ajánlásának szövege is, noha ezúttal Hédervári Katához, Viczai János özvegyéhez szól, jórészt megegyezik az 1650-es kiadással, de nem mindenben, ugyanis ez az első kiadás, amelyben a naptárról szóló magyarázatok közül csak *Az esztendőről és annak részeiről*, illetve a *Mikor szabad menyegzőt szolgáltatni* című részek maradtak meg.

1689-ben szintén Nagyszombatban jelent meg az *Imádságos könyv* mindent egybevéve kilencedik kiadása.²⁴ Tartalmában, beosztásában megegyezik az 1674-es nagyszombati kiadással. Címlapja alapján világos, hogy a bécsi, illetve a lőcsei kiadásokat ez a kiadás sem ismeri, hiszen magáról azt állítja, hogy hetedszer adják ki. Ezt követi az ajánlás Rákóczi Julianna fejedelem-kisasszonyhoz.²⁵

²⁰ A kiadvány végén több ima szerepel. *Gyónás előtt Töredelmességre indító Imádságok, Boldog szűz Máriához és több Szentekhez való imádság Gyónás előtt, E négy dolog tartóztatják az embert a Gyónástól: és ezek ellen orvosság, Hat bizonyos okok, melyek miatt a gyónás nem hasznos, sőt vétkes, Lelki számvétel a gyónáshoz.*

²¹ Címlapján ez áll: *Imadsagos Könyv. Mellyet irt, A' Boldog Emlekezetü Cardinal, es Esztergomi Ersek; Pazmany Peter Ki, most ötödikszer ki-nyomtatott: Lőtsen 1674. Esztendőben.*

²² Az általunk látott példányok címlapja hiányzik.

²³ Az ajánlásban megemlíti, hogy az elmúlt 1650. esztendőben ötödször volt kinyomtatva ez az imádságos könyv.

²⁴ Címlapján ezt olvashatjuk: *Imadsagos Könyv. Mellyet irt, Pazmany Peter, A' Boldog Emlekezetü Cardinal es Esztergami Ersek. Nyomtatott hetedszer. Nagy-Szombatban Az Academiai Bötükkal M. DC. LXXXIX. Esz.*

²⁵ Vö. KÖPECZI 1982.

1.2. A mű létrejöttének körülményei, kiadásai és utóélete

1701-ben Nagyszombatban jelent meg az *Imádságos könyv* tizedik kiadása.²⁶ Ez a kötet formátumát illetően az 1665-ös bécsi kiadásra emlékeztet, ez is negyedrétt, illetve a „Finis.” helyett díszítősor van, és az ajánlásban kifejtett tematikához illeszkedően új imádságok szerepelnek az imakönyv végén.²⁷ Tartalmában, beosztásában azonban a nagyszombati kiadásokat követi, bár a naptárról szóló részben ezúttal már csak a változó ünnepek, valamint a tizenkét hónap táblái szerepelnek. E kiadvány másik újdonsága, hogy ajánlása egy férfinak, gróf Altorjai Apor Istvánhoz szól.

A 18. században (1804-ig) megjelent kiadások alapvetően két fő ágra fűzhetők. Az egyik a Kassán megjelent négy kiadás (1724, 1738,²⁸ 1758, 1797), a másik a Nagyszombatban megjelent hét kiadás (1710, 1719, 1725, 1753, 1772, 1791, 1804). Rajtuk kívül még két kiadásról van tudomásunk, egy csíksomlyói (1747), illetve egy egriről (1770).

A kassai ágon tehát négy kiadás szerepel,²⁹ de ez tulajdonképpen ugyanaz a kiadás, csak többször, ugyanis az 1724-ben kiadott imakönyv (megmaradt) példányait használták fel mind az 1758-as kiadás esetében, itt az első ívét cserélték le, mind az 1797-ben megjelent kiadás esetében, ezúttal már az első három ívet helyettesítve az aktuális évnek megfelelően.

Az 1758-as kiadás esetében az első ívet – tehát az ajánlást is – a csere ellenére szó szerint újraszedték, így fordulhat elő, hogy ez a kiadás is – az 1724-eshez hasonlóan – úgy ír megjelenéséről, hogy „immár tizenegyedszer” történik az meg.

²⁶ Cím lapján: *Imadsagos Könyv. Mellyet irt Pazmany Peter, a Boldog emlekezetü Cardinal es Esztergami Ersek. Nagy-Szombatban nyomtattatott az Academiai Bötükkal, Hörmann János által, 1701. Esztendőben.*

²⁷ Ezek az imák a következők: *Mindenekhez, Hit, Reménség, Szeretet, Felebarátunkhoz való szeretet, Magunkhoz való szeretet.*

²⁸ E kiadás példányának lelőhelyéről nincs információ.

²⁹ A kassai ág sajátosságai: a változó ünnepekkel kezdődik, majd rögtön utána a *Szentírás intései* következnek, közülük hármat: az egyházi pásztorokhoz, a fejedelmekhez és az urakhoz szólót elhagyva. Az intések végén egy rövid fohász található: *Mindenekhez, akik imádkozni igyekeznek* címmel. További markáns eltérés a Pázmány-korpuszhoz képest, hogy *Szent Brigitta könyörgései* közül csak kilencet tartalmaz, illetve elmarad a *Misének ceremóniájáról* szóló rész a negyedik fejezetből, az *Ótörvénybéli penitenciatartók könyörgései* a kilencedik fejezetből. A tizedik fejezetben a litániákról szóló tanúság sokkal rövidebb (kimarad: PÁZMÁNY 1631/2001, 265:18–21, 265:27–266:19, 267:16–269:11), elmarad *Szent Bernárd imádsága*, az *Oltári szentségről litánia* a hozzátartozó könyörgéssel és imádsággal (PÁZMÁNY 1631/2001, 286:4–290:19). Három új ima szerepel még a kassai kiadásokban, kettő Máriához (így nem szerepel egy Mária-litánia: PÁZMÁNY 1631/2001, 294:21–299:23), egy pedig Szent Józsefhez (a *Szentírás intési* helyén). A kassai ág az 1701-es nagyszombati kiadás öt záróimájával végződik.

1. BEVEZETÉS A JEGYZETEKHEZ

Az 1797-ben megjelent kiadás esetében új címlap található, önsorszámozás nélkül, elhagyták a mottót, az ajánlást. A változó ünnepek az 1797–1825 közötti időszakot ölelik fel, majd a kalendáriumot az első résztől kezdődően az 1724-ben nyomtatott kiadás lapjai követik, ez esetben tehát, ahogy említettük, az első három ívet pótolták.

A nagyszombati ág kiadásai, az 1689-es kiadás folytatásaként, szintén meg-egyeznek egymással,³⁰ de ezek esetében valamennyi kiadást újraszedték. Az ajánlások szövege az 1710-es (Illyés Andrásához szól), illetve 1719-es kiadások-tól (ebben nincs) eltekintve 1725-től ugyanaz, a kiadás sorszáma azonban, egy kivételével, minden alkalommal átvették. Ennek megfelelően az 1710-ben meg-
jelent kiadás tizedikként, az 1725-ös kiadás pedig a tizenegyedik kiadasként tartja számon magát.³¹ Ettől kezdve folyamatosan halad a nagyszombati kiadványok sorszámozása, az 1804-ben megjelent imakönyvben már azt olvashatjuk, hogy az a tizenötödik kiadás.

Az 1770-ben megjelent egri kiadás az 1753-ban, Nagyszombatban meg-
jelent imakönyv alapján készült.³² Ajánlást, előszót nem tartalmaz, egyébként formátuma, beosztása, tartalma annak megfelel. Az 1770 után megjelent nagy-

³⁰ A nagyszombati kiadások sajátosságai (az 1719-es kiadás példányát nem sikerült megtalálni, az 1725-ben megjelent általunk látott példány címlapja hiányzik, de a többi kiadás alapján feltételezhető ezen imakönyvek felépítése is): a kiadásokban a címlapot, amelynek versóján szerepel a mottó, követi az ajánlás, amely az ájtatos keresztényekhez szól, majd a változó ünnepek táblája. Ezután a *Calendarium* található, s ezt követi négy naptárt magyarázó szöveg (PÁZMÁNY 1631/2001, 29:1–12, 16:1–8, 16:9–15). A negyedik az 1631-es kiadásban nem szerepel, ennek címe: *Mikor kezdődik az Advent*. Mindezek után található az imakönyv első része, a *Miatyánk* sorainak magyarázatával. Apró szerkezeti változást figyelhetünk meg az 1753-as kiadástól kezdve: a címlap versóján a változó ünnepeket tartalmazó táblázat szerepel, ezután következik a *Calendarium*, a négy naptármagyarázó szöveg, illetve a már jól ismert mottó. Ezt követi az ajánlás, a kiadás sorszámaától eltekintve változatlan szöveggel, majd az imakönyv tíz része. Valamennyi 18. századi nagyszombati kiadás imákat tartalmazó tíz része megegyezik az 1689-es nagyszombati kiadásban található tíz résszel, vagyis az 1631-es kiadással (1631→1650→1674→1689).

³¹ Ez valószínűleg a tizenharmadik kiadás. Az ajánlásban említik a bécsi kiadást, így a Lőcsén, 1674-ben megjelent imakönyvet hagyhatták figyelmen kívül, s valamelyik nagyszombati, legvalószínűbb, hogy az 1719-es kiadást, minthogy abban nincs sorszámozás, az 1710-ben megjelent kiadásban viszont van.

³² Az 1753. évi kiadásban szerepel először a hét bűnbánó zsoltár egyike XXX. zsoltárként, minden korábbi kiadásban XXXI. zsoltár (a többi zsoltár számozása nem változott), s ez a számozás jelenik meg mind az egri, mind az 1753 után Nagyszombatban megjelent kiadásokban.

1.2. A mű létrejöttének körülményei, kiadásai és utóélete

szombati imakönyvek a kiadások számbavétele során az egri kiadást azonban nem vették figyelembe.

Az 1747-ben megjelent csíksomlyói kiadás a 18. századi kiadások legkülönbözetesebb darabja. Ajánlása férfinak szól, egy néhaihoz, a nemrég elhunyt Bere-Keresztúri Miklóshoz. Tartalmában, beosztásában sajátos módon elegyíti a kassai, illetve a nagyszombati ágra jellemző jegyeket.³³

1.2.3. A mű utóélete³⁴

„Mert minden rendektől nagy kedven fogadtaték”³⁵ – írja Pázmány a második kiadás ajánlásában, s ez valóban így is volt, sőt nemcsak forgatták a kegyes olvasók, de némelyek még haszonnal kölcsönöztek is belőle. Több olyan imakönyv látott napvilágot az évszázadok során – egy már közvetlenül az editio princeps megjelenését követően is –, amely Pázmány könyvéből merített hosszabb-rövidebb részletet. Ezek feltérképezése, valamennyi kölcsönzés számbavétele igen hosszú folyamat, ugyanakkor a jelenség létét számos vizsgálat bizonyította már. A téma klasszikusnak számító példája Mihálykó János evangélikus prédikátor esete, aki 1609-ben jelentette meg saját neve alatt imakönyvét,³⁶ amelynek szövege jórészt Pázmány 1606-os kiadásán alapul.³⁷ Pázmány ezt roppant mód nehezményezte, aminek hangot is adott a második kiadás előszavában.³⁸ Talán ennek következménye, hogy a későbbi átvételek során sok esetben már utalnak Pázmány Péter engedelmére, de ha ezt el is hagyják, a forrás megnevezése nélkül olyan mennyiségű változtatás nélküli átvétel, mint amit a Mihálykó által kiadott imakönyvben tapasztalhatunk,³⁹ már nem fordul elő.

³³ A kötet eleje a nagyszombati kiadásokat idézi: címlap, ajánlás, kalendárium, négy részes naptármagyarázat, majd következik a „kassai kiadás”, vagyis a *Szentírás intési*, ugyanúgy elhagyva a három intést, ugyanakkor tartalmazza a *Mindenekhez, akik imádkozni igyekeznek* című imát. Ezt követően újra „nagyszombativá” válik az imakönyv a tíz részt illetően. Az imakönyv végén ismét a kassai ág jellegzetességét találhatjuk, ugyanis az 1701-es kiadás végén lévő öt imával zárul a csíksomlyói kiadás is, ahogyan azt a kassai példányok esetében is tapasztalhattuk.

³⁴ Az *Imádságos könyv* utóéletéről: BAJÁKI–BOGÁR 2010.

³⁵ PÁZMÁNY 1610,)(3[r].

³⁶ MIHÁLYKÓ 1609.

³⁷ BAJÁKI 2001.

³⁸ *Az keresztyen olvasónak Istentől minden jót kívánok*. PÁZMÁNY 1610,)(5[r]–)(6[r].

³⁹ Mihálykó imakönyve összesen 221 lap, ebből 196 oldalt a Pázmánytól átvett imák – azok eredeti sorrendjén alig változtatva – tesznek ki. Ez a mennyiség Pázmány imakönyvének alig negyven százaléka.

1. BEVEZETÉS A JEGYZETEKHEZ

Az 1610-es kiadás szolgált forrásul az 1615-ben Prágában megjelent, Ferenczffy Lőrincnek tulajdonított könyvecskének,⁴⁰ amelyről Holl Béla állapította meg, hogy mintegy kétharmada Pázmány imakönyvéből való.⁴¹ Ugyancsak az 1610-es kiadás hatására figyelhetünk föl Kopcsányi Márton ferences szerzetes imakönyve esetében, amelynek első, 1617-es kiadásából⁴² nem maradt példány, de az 1622-es edíció⁴³ alapján szövegszerű egyezések Pázmány imakönyvével megállapíthatók. Az átvételeknek még egy sajátosságát meg kell említenünk, mégpedig azt, hogy jellemzően az ultima manus elvén alapulnak, vagyis a kölcsönzést megelőző, Pázmány által legutóbb megjelentetett kiadásból válogatnak.⁴⁴

Pázmány *Imádságos könyvét* – a már említett Mihálykó-, Kopcsányi- és Ferenczffy-féle imakönyvön túl – számos más gyűjtemény használta fel forrásként. A Batthyány Ádám által szerkesztett *Lelki kard* (Bécs, 1654) anyagának nagyobb részét az *Imádságos könyv* negyedik (esetleg harmadik) kiadásából válogatott imák alkották, amelyeket Batthyány néhány ferences eredetű, a népies hagyományból származó szöveggel egészített csak ki.⁴⁵ Pázmány imakönyve lehetett az ihletője annak a ma példányból nem ismert, németből magyarra fordított kötetnek is, amely Bécsben jelent meg 1655-ben Pázmány unokaöccse, Pázmány Miklós feleségének, Hethesi Pethe Rozinának, Kapi Anna unokájának költségén.⁴⁶ Beniczky Péter verseinek gondolatmenetét nemegyszer Pázmány imádságaiból állította össze.⁴⁷ Felfedezhető Pázmány szövegeinek hatása Rimay János,⁴⁸ Ráday Pál,⁴⁹ Tarnóczi István⁵⁰ és Baranyi Pál⁵¹ imakönyveiben is.

⁴⁰ RMNy II, 1092.

⁴¹ HOLL 1980, 67, 65–75.

⁴² RMNy II, S 1145A. – Az RMNy-ben az 1616-os megjelenési év és az 1103. tételszám hibásan szerepel, l. BORSA 1987, 57–58.

⁴³ RMNy II, 1260.

⁴⁴ A megállapítást jól illusztrálja Kopcsányi Márton esete, aki az 1622-es imakönyve esetében az 1610-ben megjelent kiadásból kölcsönöz, az 1637-es kiadása során pedig az újabban megjelent kiadásból. – L. BAJÁKI 2012.

⁴⁵ KOLTAI 1997; HELTAI 2008, 88.

⁴⁶ *Imádságos könyvecske*; RMNy III, 2566. – HELTAI 2008, 88.

⁴⁷ *Magyar Rhythmusok* (Nagyszombat, 1664); kritikai kiadása: RMKT XVII/12, 88–137. – KLANICZAY 1964, 197.

⁴⁸ *Rimay János imakönyve*, kézirat; jelzete: MTAK K 71. – SZELESTEI 2012, 229.

⁴⁹ *Lelki hódolás, avagy az igaz keresztyénhez illő buzgó imádságok*, Kassa, 1710 és köv. kiadások. – GORZÓ 1915.

⁵⁰ *Titkos értelmű Rosa, avagy Boldog Asszony koronája* (Nagyszombat, 1676) – DIÓS 2000, 260.

⁵¹ *Lelki paradicsom* (Udvarhely, 1700) – DIÓS 2000, 260.

1.2. A mű létrejöttének körülményei, kiadásai és utóélete

Apponyi Miklós özvegye, Pongrácz Eszter *Igaz isteni szeretetnek harmatjából nevededett, drágakövekkel kirakott arany korona* című, először 1719-ben, majd még sokszor kiadott imakönyvébe a Pázmány-imák több mint felét átvette, a női olvasók, imádkozók igényeihez alakítva azokat.⁵² Pongrácz Eszter imakönyve nagyon népszerű volt, sokan használták forrásként, így a Pázmánytól szándékos változtatásokkal vagy véletlen hibákkal átvett darabjai is tovább hagyományozódtak.

Nemcsak szövegszerű átvételekben érhető azonban tetten a mű hatása, használták például udvarlásra is: az 1689-es kiadás Rákóczi Julianna fejedelemkisasszonyhoz írt ajánlása világosan utal arra, hogy aki az *Imádságos könyvet* kiadatja, vagyis Batthyány Ádám (nem azonos a fentebb említett Batthyány Ádámmal), Rákóczi Julianna kezére pályázik.⁵³

A 20. század első felében többször jelentek meg Pázmányra hivatkozó imagyűjtemények. 1915-ben *A háborús idők imakönyve Pázmány Péter nyomán* címmel látott napvilágot egy zsebkönyv méretű gyűjtemény, két változatban: a mű két fejezetét önállóan is kiadták. A hosszabb imakönyv imádságainak körülbelül a fele származik Pázmánytól, a kötet összeállítói pontosan jelölték, hogy melyek. A módosítások, betoldások jobbára aktualizálást jelentenek: a 20. század elejének gondolkodásához, a háborús idők közhangulatához igazították a szövegeket, illetve számos háborús tematikájú fohással egészítették ki a gyűjteményt.⁵⁴

A háború után *Pázmány Péter kisebb imádságos könyve* (Budapest, 1923; Kolozsvár, 1924) és *Kis Pázmány imakönyv* (Budapest, 1932) címmel jelentek meg valóban kicsi, kb. 5x8,5 cm méretű kötetek. Pázmány imáit erősen megrostálva, más művekkel kiegészítve találjuk meg bennük, az előbbieken összekeverve, az utóbbiban különválasztva, „Imádságok, amelyek nem Pázmány Péter imakönyvéből valók” fejezetcím alatt.

Ugyancsak a 20. század első felében, először 1940-ben jelent meg Sík Sándor imakönyve, amelyben Sík az imák nagy részének megadja a forrását, köztük huszonnégy esetben Pázmányt.⁵⁵

Mai ima- és énekeskönyvekben is szerepelnek Pázmány-fohászok: a *Hozsannában* például gyónás utáni, áldozás előtti és utáni imája;⁵⁶ a *Párbeszéd Istennel* című gyűjteményben a gyermektelenek imája, gyónás utáni hálaadás és

⁵² HOLL 1957, 28.

⁵³ KÖPECZI 1982.

⁵⁴ MACZÁK 2010.

⁵⁵ SÍK 1940.

⁵⁶ BÁRDOS–WERNER 1981, 39–42, 44.

1. BEVEZETÉS A JEGYZETEKHEZ

szülőkért mondandó imádság;⁵⁷ az *Éneklő Egyház*ban pedig gyónás előtti és áldozás utáni, valamint az Istennek felségéről szóló, a szenvedés idején és az egyházért mondandó imája.⁵⁸ Az *Éneklő Egyház* „Pázmány Péter fordításában” (valójában változtatásokkal) közli a *Te Deum* és az Atanáz-féle hitvallás szövegét, továbbá – az utolsó versszak híján – a „Leborulva áldlak, láthatatlan Isten-ség” kezdetű éneket is (bár az utóbbi esetében a *Cantus Catholicit* jelöli meg forrásként).⁵⁹ Az *Éneklő egyház*ra épülő, azt néhány helyen kiegészítő gyulafehérvári kiadású *Dicsérjétek az Urat* ugyancsak tartalmazza a Pázmány-féle *Te Deum* szövegét és a „Leborulva áldlak” kezdetű éneket, az utóbbinál szintén a *Cantus Catholicit* jelölve forrásként.⁶⁰

⁵⁷ CSÉPÁNY–KESZTHELYI–SZABÓ 1982, 75–76, 375, 434–435.

⁵⁸ *Éneklő egyház* 1985, 933, 950, 1144–1145, 1184–1185, 1189.

⁵⁹ *Uo.*, 238–239, 431–437, 1132–1135.

⁶⁰ GERÉD–GÁL–ILLYÉS–MARTON 1993, 269–270, 471–476. Erre a kiadványra Gábor Csilla hívta fel a figyelmünket.

2. A PÁZMÁNY ÉLETÉBEN MEGJELENT KIADÁSOK ISMERT PÉLDÁNYAI

A kritikai kiadás főszövege az 1631-ben, Pozsonyban megjelent imakönyv, amelyet három kiadás előz meg.

Első kiadás, 1606 – RMNy I, 945 / RMK I, 403

Címlap:

Kereztényi imadsagos keonyv. Melybe, szep aytatos keoneorgesek, haladasok, es tanvsagoc foglaltnac. Es Reovid Tanvsagh. Mint ismerhesse megh akar mely együgiü emberis, az Igaz Hitet. Greczbe, Nyomtattatot, Widmanstadius Georgi altal, M. DC. VI. eztendeobe.

Terjedelem: †⁸, A⁴ – Z⁴, Aa⁴ – Zz⁴, Aaa⁴ – Xxx⁴ = [8] + 268 fol.

Formátum: 8°

Példányok (2):

1.1. Országos Széchényi Könyvtár, jelzet: RMK I 403/1

Teljesség: teljes.

Levélszámozás eltévesztve: sajtóhiba 75, 67, 77; illetve 172, 162, 174.

Kötés: nem eredeti.

Possessorbejegyzés: első szennylapon, kézzel: „Nádasdij Theresia No 6to P”; pecsét a címlapon: „Ex Bibl. Com. F. Széchényi”; utolsó lap versóján bélyegző: „A M. N. Muzeum Könyvtára”.

Kézírásos bejegyzések: nincs.

1.2. Országos Széchényi Könyvtár, jelzet: RMK I 403/2

Teljesség: nem teljes, a kötet elején megtalálható lapok sorrendje hiányos és nem is helyes, ívjel szerint a következőképpen követik egymást: †2, †5, †4, B4 (innenről már levélszámozás is van, ez a 8. levél), D2 (14. levél).

Hiányoznak még a 20, 157–160, 189–193, 225. levelek. Ez a példány a 224. levéllel ér véget, a 225. levél versóján kezdődne a *Rövid Tanúság*, amely így teljesen hiányzik.

Levélszámozás eltévesztve: sajtóhiba 75, 67, 77; illetve 172, 162, 174.

Kötés: nem eredeti.

Possessorbejegyzés: első szennylap rectóján tintával, később áthúzva: „Kisfaludy Zsigmond[us]”; versón: bélyegző 1.: „Az erkölcsstudományi és lelkipásztorkodástani szeminárium könyvtárából”; bélyegző 2.: „Orsz. Széchényi-Könyvtár Növedéknapló 1952. év B2299 sz.”; ajánlás elején ♯2 ívjelű lap rectóján: bélyegző 3.: „Ex libris Facultatis Theologiae”; utolsó lap [224 v] alján: bélyegző: „A M. N. Muzeum Könyvtára”.

Második kiadás, 1610 – RMN_y II, 1003 / RMK I, 424

Keresztyen imadsaagos keonyv, melyben szeep aitasos keonyeorgesek, es tanvsaaosok foglaltatnak. Irattatot Pazmany Petertwl. Es most Vyonnan másodszor Nyomtattatot: Posonban M. DC. X. Esztendeoben.

Formátum: 8°

Teljesség: nem teljes, de csak egyetlen levél, az utolsó hiányzik, amely a [735–736] lapszámú, [Zz8] ívjelzésű levél.

Possessorbejegyzés: pecsét a címlapon: „Ex Bibl. Com. F. Széchényi”; bélyegző []:(1v), []:(4v), 732. lapokon: „A M. N. Muzeum Könyvtára”.

Az errata kézzel visszajavított eseteit a példányfelsorolást követően közöljük.⁶¹

⁶¹ Az errata teljességében a szövegkritikai jegyzetek között, a 322:2–23 sorhoz rendelve található.

2.2. ELTE Egyetemi Könyvtár, jelzet: RMK I 57

Teljesség: nem teljes; hiányoznak: 157–158; 245–246, 721–726. lapok és a Zz7, Zz8 levelek.

A nyomtatott lapszámozás eltévesztve: 26, 27, 28, 29, 26, 27, 32 (kézzel átírták helyesre); 96, 9, 98; illetve: 221, 122, 223.

Kötés: nem eredeti.

Possessorbejegyzés: borító belsején: „Stephani Pauli Munkatsj / Compingi curan. A.º 1715”; alatta: „Vigh Maria ad [...]”; jobb oldalon: „Ludovici Emerici Takáts / Cooperatoris oppidi Vásárút / Dono acceptus 1809. Ab A.R. D. P. M. D [Q?]”. Bélyegző: [(1v)], [Zz6v] „Egyetemi Könyvtár Budapest”.

Kézírási bejegyzések: Az errata kézzel visszajavított eseteit a példányfelsorolást követően közöljük.

Egyéb kézírási javítás: a helytelen 26, illetve 27 lapszám tintával javítva: 30, 31-re; 245–246. nyomtatott lapok hiányoznak, ezért követve a nyomtatvány formai sajátosságait, kézírassal pótolták mind a két teljes lapot.

2.3. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, jelzet: RMI 8º 772

Teljesség: nem teljes, hiányoznak: 311–312, 377–378, 720–721. lapok, illetve a hibajegyzék, ami egyben a kötet utolsó levele, a [735–736] lapszámú Zz8 jelzésű levél.

A lapszámozás eltévesztve: 26, 27, 28, 29, 26, 27, 32; 221, 122, 223.

A lapok sorrendje megbomlott: a 704. lapot követi a 723., vagyis az Yy ív-jelzésű füzetet a végére, a nem teljes hibajegyzéket követően kötötték valószínűleg a restaurálás során.

Kötés: megerősített eredeti pergamenkötés.

Possessorbejegyzés: címlapon: „Conuentj Zakolczensis Pro Libraria Loci 1647”; bélyegző [(1v)], 100, 200, 300, 400, 500, 600, 700, 720 (a kötet – jelenleg – utolsó lapján: „Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára”).

Kézírási bejegyzések: az errata kézzel visszajavított eseteit a példányfelsorolást követően közöljük.

Egyéb bejegyzések: 531, 534, 536, 537, 539. lapokon, az első öt parancsolat címét tintával is megszámozták, római számmal. Az V. parancsolatot így jelölték: IIIII.

602. lap tetején: „Joseph Jesus + Maria” (bal margón, a lap felső részén állnak egymás alá írva ezek a szavak).

2.4. Prága, Národní knihovna České republiky (A Cseh Köztársaság Nemzeti Könyvtára), jelzet: 33K123

Teljesség: nem teljes, hiányzik: 608–625.

2. A PÁZMÁNY ÉLETÉBEN MEGJELENT KIADÁSOK

A lapszámozás itt (eltérően más példányoktól, de hasonlóan az OSZK példányához) nincs eltévesztve: 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32; itt viszont igen: 221, 122, 223.

Possessorbejegyzés: a címlapon van: „Colegij [...] Soc. Jesu”.

Kézírásos bejegyzés: az errata kézzel visszajavított eseteit a példányfelsorolást követően közöljük.

Egyéb bejegyzések: a címlap előtti szennylap versóján az imakönyv címe szerepel németül: „Christliches Gebetbuch, worin schöne andächtige Gebete und Lehren enthalten sind. Verfasst von Peter Pazmany, und jetzt zum zweiter mal gedruckt in Pressburg, im Jahr 1610.”

2.5. Graz, Zentralbibliothek der Wiener Franziskanerprovinz, jelzet: A 25/66

Teljesség: teljes példány.

A nyomtatott lapszámozás eltévesztve: 26, 27, 28, 29, 26, 27, 32, illetve: 221, 122, 223.

Kötés: kötése eredeti világos bőr, ami már koszolódott.

Possessorbejegyzés: nincs, csak egy halvány bélyegző a címlapon, amit nem lehet kiolvasni.

Kézírásos bejegyzés: az errata kézzel visszajavított eseteit a példányfelsorolást követően közöljük.

A példány aktuális jelzetét tollal írták a címlapra, régi jelzete ráragasztva a gerincre egy vignettán: W Nr^o201.

(2.6. Turócszentmárton, jelzet: SD 48093/1-10)

Fotómásolat az OSZK példányáról.

Összefoglalás a kiadás végén található hibajegyzék visszajavításairól, példányok szerinti felosztásban:

	OSZK	ELTE	MTA	Graz	Prága
Fol. 21. linea 6. <i>hanam. íriad hanem.</i>	+	+	+	+	+
Fol. 31. linea 7. <i>köuetnem. íriad köuetny.</i>	–	+	–	–	–
Fol. 40. linea 15. <i>tarzom. íriad tartożom.</i>	–	+	–	–	–
Fol. 43. linea 12. <i>kogy. íriad hogy.</i>	+	+	+	+	+
Fol. 46. linea 11. <i>valaszaték, íriad választaték.</i>	–	+	–	–	–
Fol. 61. li. 17. <i>születteet, íriad születetet.</i>	nem volt hibás	nem volt hibás	nem volt hibás	nem volt hibás	nem volt hibás

ISMERT PÉLDÁNYAI

	OSZK	ELTE	MTA	Graz	Prága
Fol. 242. lin. 2. <i>méltatla</i> , íriad <i>méltatlan</i> .	–	kézzel át- húzva a nazális jel	kézzel áthúzva	van nazális az a fölött, de nyomta- tott	van nazális az a fölött
Fol. 248. lin. 13. <i>lattyuk</i> íriad <i>lattyák</i> .	–	+	–	–	–
Fol. 249. lin. 14. <i>70. cont.</i> íriad <i>20. cont.</i>	–	+	–	–	–
Fol. 251. linea 13. <i>4.8.</i> íriad <i>48.</i>	–	+	–	–	–
Fol. 253. linea vlt. <i>caetero- rum</i> iriad <i>caereorum</i> .	–	+	–	–	–
Fol. 254. lin. 3. <i>Caesaris</i> íriad <i>Caesarij</i> .	–	+	–	–	–
Fol. 257. lin. 1. <i>lumine</i> ir- iad <i>lumina</i> .	–	+	–	–	–
Fol. 258. lin. 6. <i>sacra</i> iriad <i>sacro</i> .	–	+	–	–	–
Fol. 262. lin. 16. <i>tōues</i> iriad <i>tōuis</i> .	–	+	–	–	–
Fol. 286. lin. 5. <i>lelhünkbe</i> íriad <i>lelhünkbe</i> .	–	+	–	–	–
Fol. 288. lin. 5. <i>en nélkül</i> , íriad <i>ez nélkül</i> .	–	+	–	–	–
Fol. 438. lin. 15. <i>dicsishes- sük</i> , iriad <i>dicsirhessük</i> .	nem hibás, bár rövid i- vel van	nem volt hibás, bár rövid i-vel van	nem volt hibás, bár rövid i-vel van	nem volt hibás, bár rövid i-vel van	nem hibás, bár rövid i- vel van
Fol. 443. lin. 12. <i>vehetet- len</i> , iriad <i>véghetetlen</i> .	nem hibás, de e-vel van	nyomtat- ványban: veghetetelen, kézzel húz- ták rá az ékezetet	nem hibás, de e-vel van	nem hibás, de e-vel van	nem hibás, de e-vel van
Fol. 465. lin. 1. <i>ió részében</i> íriad <i>10 részében</i> .	–	+	–	–	–
Fol. 505. lin. 16. <i>emnek</i> ir- iad <i>ennek</i> .	kivakarva az m első szára	+	–	–	–
Fol. 512. lin. 9. <i>mett</i> iriad <i>mert</i> .	–	+	–	–	–
Fol. 513. lin. 3. <i>goh igaz</i> , íriad <i>oh igaz</i> .	–	–	–	–	–
Ibid. lin. 16. <i>elődled</i> , iriad <i>előlled</i> .	–	+	–	–	–
Fol. 519. lin. 17. <i>engen</i> ir- iad <i>engem</i> .	–	+	–	–	–
Fol. 544. lin. 15. <i>lahetet</i> , ir- iad <i>lehetet</i> .	–	+	–	–	–

2. A PÁZMÁNY ÉLETÉBEN MEGJELENT KIADÁSOK

	OSZK	ELTE	MTA	Graz	Prága
Fol. 574. lin. 20. <i>te mosd el, iriad temesd el.</i>	–	+	–	–	–
Fol. 579. lin. 2. <i>esz iriad élsz.</i>	ebben ez szerepel: ész	ebben ez szerepel: élsz, kézzel javítva	ebben ez szerepel: ész, nyomtatva	ebben ez szerepel: ész, nyomtatva	ebben ez szerepel: ész
Fol. 611. lin. 22. <i>melyben, iriad mellyen.</i>	–	+	–	–	–
Fol. 616. lin. 22. <i>legy, irgal- iriad tegy, irgal.</i>	–	–	–	–	–
Fol. 662. lin. 8. <i>öletted iriad előtted.</i>	–	–	–	–	–

Harmadik kiadás, 1625 – RMNy II, 1345 / RMK I, 548

Címlap:

Imadsagos Könyv. Mellyet irt, es most harmadszor ki-nyomtatattot, Pazmany Peter, Esztergami Ersek. Nyomatattak Posomban, M.DC. XXV. Eszten-dőben.

Terjedelem: $(^8)(^8)(^7+1)$, A–Z, Aa–Nn Oo² = [46] + 571 + [9] pag.

Formátum: 8°

Példányok (3):⁶²

3.1. Kolozsvár, Protestáns Teológiai Intézet Könyvtára, jelzet: RMK 185

Teljesség: teljes példány.

Lapszámtévesztés: 276, 177, 278.

Kötés: nem eredeti, restaurált.

Possessorbejegyzés: Az utólag belekötött szennylap versóján autográf bejegyzés: „Bod Péteré 1744”. A címlap versóján külön beragasztott, nyomtatott ex libris: „Est Spes, Vita, Salus, Requies, et Gloria Christus / Matthiae Gönczi. / Cui Deus immensi det gaudia summus Olympi.”⁶³

⁶² Az RMNy II, 1345. tételben olvasható késmárki 1625-ös kiadású példány téves adat, az valójában az 1650-es kiadás. Az RMNy szerkesztőségének szóbeli közlése alapján.

⁶³ Gönczi Mátyás (1611–1672) a nagybányai református főiskola rektora volt. Vö. THURZÓ 1905, 25–26. Gönczi ex librisének szövege szó szerint megegyezik Prágai András (1590–1636) ex librisének szövegével. Vö. DEÉ NAGY 2002, LXIX.

Kézírásos bejegyzések: az imakönyv lapjainak megrongálódott, netán már hiányzó részeit (betűket, szavakat) kiegészítették, azaz imitálva a nyomtatvány tipográfiáját, kézírással pótolták.⁶⁴

További bejegyzések: 3. lap. 2. sorban a „mennyei” kifejezés megjelölve, jelölés a lap tetején megismételve, mellette a kéziratos bejegyzés: „40. l. menynek”; 35. lapon a „Malasztal tellyes.” mellett a margón a bejegyzés: „Tót szó a malaszt”. A 40. lap alulról 5. sorában a „menyek” kifejezés megjelölve, jelölés a lap alján megismételve, mellette a kéziratos bejegyzés: „3. l. mennyei”; 385:6–7 „tegyenek a’ Végre”; 506. lapon „Rafäel Angyal” neve mellett a margón bejegyzés: „[ha]zug [an]gyal [vol]t az”.

További bejegyzések: 10. lap, al. 10. sor: mely[.]et” javítva erre: „melynek”; 201:17 „Atyánk~~nak~~”, üdvözet. Ezekon kívül mintegy tucatszor hosszabb-rövidebb (egy szótól pár sorig terjedő) aláhúzások találhatók a szövegben, a margón időnként a figyelemfelkeltést szolgáló: „N” szerepel.

3.2. Zágráb, Nacionalna i sceučilišna knjižnica, jelzet: 28883

Teljesség: nem teljes, 401–416. lapok üresek.

Lapszámtévesztés: 276, 177, 278.

Kötés: eredeti, gerincén 18. századi írással: „P. Pazmany Imadsagos Könyv”; régi jelzet vignettán (nyomtatva): „S. 35.”

Possessorbejegyzés: borítótáblán vignetta: „Kr. Sveuč. Biblioteka i Zagrebu 28883”; címlapon: „Coll[egium] S[ocietatis] J[esu] Zagrab, 1753”; hátsó borítótáblán vonalkódos matrica: „Nacionalna i Sveučilišna Biblioteka Zagreb”.

Kézírásos bejegyzés: kötéstábla belső borítóján: „V. N. s. 35.”

További bejegyzések: 10. lap, al. 10. sor: „mely[.]et” erre javítva: „melynek”; 201:17 „Atyánk~~nak~~”, üdvözet.

3.3. Országos Széchényi Könyvtár, jelzet: RMK I 548

Fotómásolat a zágrábi példányról.

A fotómásolat jellegzetességei: lapszámtévesztés: 333, 336, 335, 334, 337. lapok felcserélve, mert a fénymásolatot rosszul kötötték össze; ugyanígy: 358, 361, 362, 359, 360, 363.

⁶⁴ A pótlás során nem minden esetben az eredetileg nyomtatott szavakat pótolták. L. Szövegkritikai jegyzetek, 15:3–4 III sor.

2. A PÁZMÁNY ÉLETÉBEN MEGJELENT KIADÁSOK

Negyedik kiadás: a főszöveg, 1631 – RMNy II, 1513 /

RMK I, 604

Címlap:

Imadsagos Könyv. Mellyet irt, es most negyedszer ki-nyomtattatot, Pazmany Peter, Cardinal, Es Esztergami Ersek. Nyomatattak Posonyban, M.DC. XXXI. Esztendőben.

Terjedelem:)(–)()(, A–Z, Aa–Nn Oo² = [48] + 571 + [9] pag.

Formátum: 8°

Példányok (4):

4.1. Országos Széchényi Könyvtár, jelzet: RMK I 604/1

Teljesség: nem teljes, hiányzik: címlap [(1),)(2,)(4,)(5,)(8,)()(1,)()(8, 465–466. lapok.

A címlapot és a 2. levelet hasonmással pótolták.

Lapszámtévesztés: nincs. Ívjeltévesztés van: S4 helyett: R4 szerepel; Nn4 helyett: Mn4.

Kötés: nem eredeti.

Possessorbejegyzés: a hasonmascímlap versóján bélyegző 1.: „A M. N. Muzeum Könyvtára”; bélyegző 2.: „Ráth György könyvtára”.

Kézírási javítások: 1. a példányok felsorolását követően.

4.2. Országos Széchényi Könyvtár, jelzet: RMK I 604/2

Teljesség: nem teljes, hiányzik:)(1,)(2,)(8,)()(1,)()(2, 253–254. lap alsó fele; hiányzik még: 255–256, 513–514. alsó negyede, kézírással pótolták; az [Nn8] jelzésű levéllel, az [576.] lapon végződik a kötet, ennek őrszava: „nehéz”.

Lapszámtévesztés nincs. Ívjeltévesztés van: S4 helyett R4 szerepel; Nn4 helyett Mn4.

Kötés: eredeti, barna bőr.

Possessorbejegyzés: 2. szennylap recto (1. kéz): „Joanes Szebeni Csikszentgyörgy [...] Anno 1781”; hátsó kötéstábla belső fele (1. kéz): „Joannes / Szebeni Csik / szentgyörgy [...] Anno / 1781”; alatta (2. kéz): „1785”; alatta egy név olvashatatlan (3. kéz): „[...] Cantor”; alatta tussal (4. kéz): „ex libris Francisci / Petrás Cantoris / Farroanensis[!] 1796”.

Bélyegző: [()()(7v] „OSZK Lelt. Régi R. Nyt.VI065/63/1985”; 50, [576] „Országos Széchényi Könyvtár”.

Kézírási bejegyzések: kötéstábla belső felén (5. kéz): „Anno 1724 Die 23tia Novembris / Natus: Joannes Udvarhelynensis filius / Joannis Szebeni

Patrini ejus Stephanus / Zsendelyes, et Anna Szopos / baptizavit [!] A R D P / Joannes Gyalogi”.⁶⁵

Az első szennylap versóján nagyon halvány szótöredékek találhatók (6. kéz).

A második szennylapon, a possessorbejegyzés alatt (7. kéz): olvashatatlan halvány kézírás; rajta fekete tussal (8. kéz): „Ano[!] 1631”.

A második szennylap versóján (9. kéz): „Nunc vero Francisci / Petrás Cantoris [...] Farrofalsensis ab Anno 1793.”; alatta (10. kéz): „post mortem eius quae contigit 5. Maii 1843 obtigit filio suo Innocentio Petrás [...] Conventuali e[t] Provincia Hungariae tunc [...] in Moldaviae”.⁶⁶

Kézírási javítások: l. a példányok felsorolását követően.

További bejegyzések: 513–514. alsó negyede hiányzik, kézzel pótolták a PÁZMÁNY 1631/2001 szerinti 282:18–22 sorok végét, de nem betű szerint a nyomtatvánnyal megegyezően (az aláhúzott, dőlt rész szerepel kézírással):

282:18 Isten Fia

Istennek örök igije,

Minden tekéletességnek székrénye,

Dávidnak kultsa,

Eörök világosságnak fényesség

E levél versóján szintén kézírásos pótlás található a PÁZMÁNY 1631/2001 szerinti 283:7–12 sorok elején, ezúttal is van eltérés a javított, illetve az eredeti nyomtatott szöveg között:

283:7 Minden jószágos cselekedetnek

Peldaja,

Alazatos engedelmességnek

mestere,

Nagy tures-szenvedésnek pél

dája,

Lelkünk buzgó szeretője,

Af.lyáink vigasztalója,

Szegényeknek kegyelmes Attya

4.3. Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, jelzet: RMI 8° 36

Teljesség: nem teljes, hiányoznak:)()(2, 3, 6, 7, 8 levelek.

⁶⁵ Gyalogi János SJ (1686–1761) Székelyudvarhelyen (Udvarhelynum) volt plébános, hitszónok és superior. – LUKÁCS 1987, 484–485.

⁶⁶ Petrás Ferencről és Incéről: DOMOKOS 1979, 1297–1303.

2. A PÁZMÁNY ÉLETÉBEN MEGJELENT KIADÁSOK

Lapszámtévesztés: 44, 46, 46; 242 helyett z42; ívjeltévesztés: S4 helyett R4 szerepel; Nn4 helyett Mn4.

Kötés: eredeti kötés, restaurálva.

Possessorbejegyzés:](1v], [Oo2v] lapokon bélyegző 1.: „M. Academia Könyvtára,”;]() (5v], 1, 80, 209, [Nn8v] lapokon bélyegző 2.: „M. T. Akadémia Könyvtára”.

Kézírási javítások: l. a példányok felsorolását követően.

4.4. Zágráb, Nacionalna i sceučilišna biblioteka, jelzet: 24284

Teljesség: teljes példány.

Lapszámtévesztés: 44, 46, 46; 242 helyett z42, ívjeltévesztés: S4 helyett R4 szerepel, Nn4 helyett Mn4.

Kötés: eredeti, gerincén 18. századi írással (ugyanaz a kéz, mint az 1625-ös zágrábi példány esetében): „P. Pazmany Imadsagos Könyv”; régi jelzet vignettán (nyomtatva): „S. 13.” A metszés piros.

Possessorbejegyzés: címlapon: „Coll[egium] Zagrab[iense] Soc[ieta]tis Jesu, Catalogo Inscriptus 1648”; borítótáblán vignetta, nyomtatva: „Kr. Sveuč. Biblioteka i Zagrebu 24284”; hátsó borítótáblán: vonalkódos matrica: „Nacionalna i Sveučilišna Biblioteka Zagreb”.

Kézírási bejegyzés: kötéstábla belső borítóján: „XI. K. s. 13.”

Kézírási javítások: l. a példányok felsorolását követően.

4.5. Amberg, Staatliche Provinzialbibliothek, jelzet: L. ext. 126

Teljesség: teljes példány.

Lapszámtévesztés: 242 helyett z42, ívjeltévesztés: S4 helyett R4 szerepel, Nn4 helyett Mn4.

A többi példánytól eltérően nincs tévesztés: 44, 45, 46.

Kötés: ép, eredeti sötétbarna bőrkötés, a metszés piros.

Possessorbejegyzés: kézzel írt nincs, bélyegző a címlapon: „Provinzialbibliothek Amberg”.

Kézírási bejegyzés: 17. századi írással a hátsó könyvtábla belső oldalán: „Hic requies mea in Saeculum saeculij, hic habitabo quoniam elegi eam”.

A negyedik kiadás sajtóhibáinak javításai, illetve a kézírási bejegyzések összefoglalása:

Két részre oszthatjuk a szövegben előforduló sajtóhibák kézíratos javításait. Az egyik csoportba a kiadás végén található hibajegyzék visszajavításai, a másik csoportba pedig a nyomtatott hibajegyzékben nem felsorolt hibák korrektúra jellegű javításai tartoznak.

Az 1631-ben megjelent és még ma is kézbe vehető példányok közül az MTA Könyvtárában lévő az egyetlen, amelyben van a kiadás végén lévő hibajegyzékben felsorolt sajtóhibát korrigáló javítás, mindössze három esetben. Ezek a következők:

243. lin. 15. Alaimisnalkodást *lege* Alamisnalkodást (itt kivakarták a felesleges i-t)

388. lin. 2. botaánkoztató *lege* botránkoztató (javítva tintával)

397. lin. 3. dicsítted-e *lege* dicsírted-e (javítva tintával).

A második csoportba tartozó, vagyis a nyomtatott hibajegyzékben nem szereplő javítás összesen huszonegyszer fordul elő. Ebből tizenkét esetben – az ambergi példány kivételével – valamennyi kiadásban ugyanazt a sajtóhibát javították. A táblázatból jól látható, hogy az MTA Könyvtárában lévő példány tartalmazza a legtöbb ilyen jellegű bejegyzést, az OSZK 2. példánya a legkevesebbet, tizenkettőt, vagyis az ebben található javítások mindegyikét elvégezték a többi példányban is. Ennek kivitelezése csak úgy történhetett, hogy a nyomdában, amikor a példányok még együtt voltak, szervezetten, akár Pázmány utasítására, akár Némethi Jakab irányításával egyszerre javították ki a hibákat. Nem ez az egyetlen eset, amikor Pázmány már kinyomtatott művében módszeresen, kézzel korrektúrázták a sajtóhibákat.⁶⁷

	javítás (az 1631-es kiadás lap- és sorszámai szerint)	OSZK 1	OSZK 2	MTA	Zágráb	Amberg
1.	150:al.9 vigcsztalod <i>javítva</i> : vigasztalod zágrábi példány: vigosztolod	–	–	+	+	–
2.	175:8 kiváságomnak <i>javítva</i> : kívánságomnak	+	+	+	+	–
3.	177:15 noka <i>javítva tintával</i> : noha	+	+	+	+	–
4.	186:6 kogy <i>javítva</i> : hogy	+	+	+	+	–
5.	234:al.8 haloruságot <i>javítva</i> : haboruságot	+	+	+	+	–
6.	245:14 gyönyöröséget <i>javítva</i> : gyönyörűséget	–	–	+	–	–
7.	246:16 ismérnem hogy <i>tintával javítva</i> : ismérnem, hogy	–	–	+	–	–
8.	246:19 dühösségét <i>tintával javítva</i> : dühösségét	–	–	+	–	–
9.	256:12 várták <i>tintával javítva</i> : várták	–	hiányzik a levél	+	–	–
10.	259:al.6 él és <i>javítva</i> : él, és	+	+	+	+	–
11.	262:13 vegyen <i>javítva</i> : vegyem	+	+	+	+	–

⁶⁷ L. HARGITTAY 2009.

2. A PÁZMÁNY ÉLETÉBEN MEGJELENT KIADÁSOK

	javítás (az 1631-es kiadás lap- és sorszámai szerint)	OSZK 1	OSZK 2	MTA	Zágráb	Amberg
12.	295:al.5 kogy <i>javitva tintával</i> : hogy	+	+	+	+	–
13.	321:8 segítségi a' <i>javitva</i> : segítségi, a	+	+	+	+	–
14.	323:al.3. sor: <i>Szezt javitva</i> Szent	–	–	+	–	–
15.	346:al.2 iréletbe <i>javitva</i> : itéletbe	+	–	+	+	–
16.	369:7 csudáltosb <i>tintával javitva</i> : csudálatosb	–	–	+	–	–
17.	371:9–10 böldogságodban <i>javitva</i> : böldogságodban Zágráb: böldogságodban	+	+	+	+	–
18.	380:al.1. lelkét, mert <i>javitva</i> : lelkét. mert (áthúzva a vessző)	+	+	+	+	–
19.	383:11 noka <i>javitva</i> : noha	+	+	+	+	–
20.	388:al.4. Társalkodtál-e, <i>javitva</i> : Társalkodtál-e-	+	–	–	–	–
21.	424:17 gyümölcsöt <i>tintával javitva</i> : gyümölcsöt	+	+	+	+	–
	összes javítás:	14	12	20	14	0

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

3.1. Bevezetés a szövegkritikai jegyzetekhez

A szövegkritikai jegyzetek célja, hogy az *Imádságos könyv* első négy – még Pázmány életében – megjelent kiadása között a meglévő szövegszerű eltéréseket leírja. A jegyzetek koncepciójának kialakítása során arra törekedtünk, hogy a szövegváltozatok eltéréseiből fakadó sajátosságok rögzítése összhangban legyen az érvényben lévő szabályozások, alapelvek útmutatásaival.

Az elvi megfontolások kialakításánál az MTA Textológiai Munkabizottsága által kidolgozott szakmai alapkövetelményeket tartalmazó dokumentum volt az irányadó, amelynek címe: *Alapelvek az irodalmi szövegek tudományos kiadásához*.⁶⁸ Ez a dokumentum „afféle minimumkövetelményeket” fogalmaz meg, írja az *Alapelvek*hez fűzött tanulmányában Kecskeméti Gábor,⁶⁹ „egyfajta viszonyítási pont kíván lenni, amelyhez képest minden kiadás a maga egyedi problémái szerint határozhatja meg magát”.⁷⁰ Majd hozzáteszi, hogy az *Alapelvek* „a Péter László szerkesztette szabályzatot csak jogi helyzetének tekintetében váltja fel maradéktalanul [...] [az] megváltozott jogkörben: ajánlasként továbbra is a Munkabizottság hivatalos dokumentuma maradt”.⁷¹

A *Szabályzat*ból⁷² két részletet emelnénk ki, amely útmutatóul szolgált: „Ezután közölje a szerkesztő a szerzőtől [...] származó változatoknak a főszövegtől való eltérését. Minden különbséget számon kell tartania, amely a szerzőtől, a szerző életében tudtával és ellenvetése nélkül készült kiadásból eredhet”.⁷³ A másik idézet: „Gondos megfontolást kíván, hogy amit a szabályzat legcélszerűbbként ajánl, vagy ami a gyakorlatban leginkább szokásos, attól milyen megokolás alapján szabad vagy kell az adott esetben eltérni. A szokatlanabb vagy vitatható választást mindenképpen meg kell okolni.”⁷⁴

E szempontokat próbáltuk meg érvényesíteni a gyakorlatban, a szövegkritikai jegyzetek megírása során. A munka kezdetén már egyértelmű volt, hogy a

⁶⁸ DEBRECZENI–KECSKEMÉTI 2004.

⁶⁹ KECSKEMÉTI 2004.

⁷⁰ *Uo.*, 320.

⁷¹ *Uo.*, 320.

⁷² PÉTER 1988.

⁷³ *Uo.*, 28–29 (7.31).

⁷⁴ *Uo.*, 38 (9.32).

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

kiadások között sok ezer olyan hangzójelölésig lemenő különbség található, amelyeket ha egyesével jelölnénk, az apparátus elkészítésének lényege és célja, azaz a szerzői változtatásokról való pontos és átlátható tájékoztatás kerülne veszélybe. Ezért kialakítottunk egy, az *Imádságos könyv* sajátosságait figyelembe vevő, rendhagyó jegyzetelési technikát, amelyet a Pázmány Péter Művei sorozatot készítő OTKA-munkacsoport 2004. december 3-án vitatott meg *Az Imádságos könyv szövegkritikai jegyzeteinek koncepciója és szerkezete* címmel. A munkacsoport megbeszélésén az a döntés született, hogy a szövegeltéréstípusok kategorizálásával a kiadások szerkezetének feltárása történjék meg, illetve néhány ima hagyományos szövegkritikai jegyzetelése is készüljön el, hogy azokat majd az MTA Textológiai Bizottsága napirendre tűzze és megtárgyalja.

Pázmány *Imádságos könyve szövegkritikai jegyzeteinek koncepciója és technikája* címmel 2005. március 21-én tartott értekezletén vitatta meg az előterjesztést a Textológiai Bizottság. Az előterjesztésben két különböző jegyzetelési technika szerepelt, egy a szokásos, a minden eltérést jelölő elv szerinti, és egy a számos különbséget nem egyenként, hanem a változás mértékét és módját szövegegységként bemutató eljárás. A Bizottság a következő álláspontra jutott: nem kielégítő a szövegekben található eltérések módját és mennyiségét csak imánként jelölni: ez túl általános, és a szövegkritika követelményeinek nem megfelelő eljárás. A *Szabályzat* szerinti jegyzetelést tartotta elfogadhatónak, annak megerősítésével, hogy a helyesírásból fakadó eltéréseket, amennyiben azok nem Pázmánytól valók, valóban indokolatlan jelölni, a hangsúlyt a szerzőtől származó tartalmi különbségek feltüntetésére kell helyezni. A Bizottság egyúttal felvette sorozatai közé a Pázmány Péter kritikai kiadássorozatot.⁷⁵

Ezek után világossá vált a feladat, arra a kérdésre kellett a választ megtalálni, hogy mely változtatások azok, amelyek Pázmánytól valók, s ennek megfelelően mit szükséges a szövegkritikai jegyzetek között feltüntetni, s mely eltéréseket lehet figyelmen kívül hagyni. A kérdés eldöntéséhez a kiadásokban található, helyesírássra vonatkozó autoreflexiókat hívtuk segítségül. Az 1606-os példányban nem találtunk ortográfiára, illetve a nyomtatás körülményeire vonatkozó megjegyzéseket. Az 1610-es kiadás végén található egy hibajegyzék, *Az Nyomtatásban eset fogvatkozásoknak meg igazítása*,⁷⁶ amelyben a negyedik kiadásban szereplőhöz igen hasonlót olvashatunk: „Aprólék vétkek estek az

⁷⁵ „Ugyanezen az ülésen [2005. március 21-én] a Munkabizottság felvette sorozatai közé a Hargittay Emil vezette Pázmány Péter kritikai kiadássorozatot, amelyről a sorozat munkatársai tartottak kimerítő beszámolót.” *Beszámoló az MTA Textológiai Munkabizottságának 2005. éves munkájáról*, <http://www.mta.hu/nytud/besztext2005.rtf>

⁷⁶ PÁZMÁNY 1610, [733–735].

3.1. Bevezetés a szövegkritikai jegyzetekhez

*Nyomtatásban, miuelhogy ritkán forgódhattam én magam az Nyomtatók körül, mellyeket az kegyes oluasó könnyen eszében vehet, és magátúlis helyére hozhat; Mind az által fel iegyztettem nemelleyeket, hogy ezeket meg igazítuán, akadék nélkül oluashassák mindenek ez könyuet.*⁷⁷ Ezekből a sorokból hasonló következtetést vonhatunk le, mint majd az 1631-es hibajegyzék megjegyzéséből, mégpedig azt, hogy az *Imádságos könyv* szövege Pázmányé, de annak formába öntése a nyomtatók munkája. Pázmány tudatában van annak, hogy az általa javított harmincegy esetben kívül is maradtak hibák, s azok korrigálását a „szemes” olvasóra bízta.

Az 1625-ös, illetve az 1631-es *Imádságos könyv* szövege között igen kevés eltérés található. Legterjedelmesebb különbség a negyedik kiadás végén maga *Az Nyomtatásban esett fogyatkozások* című hibajegyzék,⁷⁸ amely bizonyosság arra, hogy az ekkor már bíborosként tevékenykedő Pázmány szakított időt a kézirat korrektúrázására, s harmincnégy javítást eszközölt. „Ezeken-kivül-is estek aprólék fogyatkozások a' Nyomtatók-miatt, a' bötüknek el-változtatásában, az igéknek el-szaggatásában, vagy egybe-foglalásában, mellyeket laistromba nem írtam: azokat a' kegyes Olvaso könnyen helyére viheti.”⁷⁹ Ebből a megjegyzésből két következtetést vonhatunk le. Az első, amely megerősíti a második kiadás kapcsán megfogalmazottakat, mely szerint a „bötük” elváltoztatása, valamint az igék elszaggatása, illetve egybefoglalása, vagyis a szavak helyesírása nem Pázmánytól való, hiszen ő maga írja, hogy az a nyomtatók ténykedéséből fakad. A másik következtetés az 1625-ös kiadásra vonatkozik, s az abban lévő újításokra. A negyedik kiadás végén található hibajegyzékben csak a „bötükkel” s a nyomtatókkal kapcsolatban találunk kifogást, az *Imádságos könyv* tartalmára vonatkozóan nincs megjegyzés, ami alátámasztja azt a vélelmet, hogy a harmadik kiadásban megjelenő és a szöveget magát érintő változtatások Pázmánytól való, hiszen saját neve alatt biztosan nem jelentet meg kétszer is olyan művet, amely nem teljesen az ő munkája.⁸⁰

Összefoglalva megállapítható, hogy a négy kiadás szövege, valamint a két hibajegyzékben lévő összesen hatvanöt javítás biztosan Pázmánytól való. A főszöveg és a szövegváltozatok közötti ortográfiai eltéréseket, minthogy azok – a szerző szerint – a nyomdászok munkájából adódtak, nem tartoznak Pázmány írói tevékenységéhez,⁸¹ kizárhatjuk a jegyzetkötetben jelölendő eltérések közül.

⁷⁷ PÁZMÁNY 1610, [733].

⁷⁸ PÁZMÁNY 1631/2001, 322:1–23.

⁷⁹ *Uo.*, 322:20–23.

⁸⁰ L. az 1.2.3. fejezetet.

⁸¹ Pázmány helyesírásának kérdéséhez l. KOVÁCS 2003.

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

Következik mindezek megvalósulása a gyakorlatban, vagyis a szövegkritikai jegyzetek felépítése. Az *Imádságos könyv* főszövege tehát az 1631-es kiadás, s ehhez viszonyítottuk a három korábbi kiadást.

A jegyzetek formai felépítése

Az apparátus kialakításának fő szabályai:

- A jegyzeteket a 2001-ben kiadott kritikai szöveg sorai szerint tagoltuk.
- Az eltéréseket dőlt betűvel jelöltük.
- Az eltéréseket közvetlenül megelőző/követő változatlan szövegrészletet álló betűvel feltüntettük, ezáltal az eltérő részeket pontosan nyomon lehet követni (eltérés lehet: betű, szó, több szó, sor, több sor).
- Ha egy jegyzetben a dőlt betűs részt nem előzi meg, illetve nem követi álló betű, az azt jelenti, hogy a kritikai kiadás azon sorában az eltérés előtt/mögött nincs egyező rész.
- Az 1606-os kiadás azon szövegeit, amelyek a margón szerepelnek, aláhúzással jelöltük.

Az apparátus egy sorának felépítése

A kritikai apparátusban a sor elején álló félkövér arab szám mutatja, hogy az adott jegyzet a 2001-es kiadás mely lapjára vonatkozik, majd ezt követi kettősponttal összekötve a kritikai kiadás hivatkozandó sorának feltüntetése, az ezt írásjel nélkül követő római számok a Pázmány életében megjelent kiadásokat jelölik:

80:3 I

A római számok megfeleltetése: I = 1606; II = 1610; III = 1625; IV = 1631.

A római szám után, írásjel nélkül következik maga a jegyzet; az ugyanazon szövegrészlethez tartozó variánsokat folyamatosan, egymás után hozzuk a kiadások időrendjében, írásjellel nem elválasztva:

80:3 I *keluén, legh* eleosör **II** *keluén, legh* először is az

Az apparátus sorainak egymás után következése

Egy jegyzet, lehetőség szerint, a kritikai kiadás egy sorára vonatkozik. Ha a főszöveg és a szövegváltozat közötti eltérést soronként nem lehet leírni, mivel a különbség vagy sorhatáron van, vagy hosszabb szövegrészletet érint, akkor a 2001-es kiadás vonatkozó sorait kötőjellel jelöljük:

80:8–13 I []

A kiadásokban az imák az 1631-es kiadás rendjében követik egymást, csak néhány esetben fordul elő eltérés. Ez történhet úgy, hogy az adott ima egy má-

3.1. Bevezetés a szövegkritikai jegyzetekhez

sik fejezetben szerepel, de előfordulhat az is, hogy néhány lapnyi terjedelmű szöveg bekezdéseinek sorrendje az átdolgozás során felcserélődött. Mind a két esetben a 2001-es kiadásnak megfelelően hozzuk a jegyzeteket, szögletes zárójelben megadva, hogy a korábbi kiadás mely lapszámain található az adott szövegrészlet.

Hosszabb szövegrészlet bekezdéseinek, bizonyos szakaszainak felcserélődése esetén szaggatott vonallal aláhúzott rendkívüli jegyzetben hozunk egy áttekintést – megismételve a megkevert rész elején és végén is – segítettő a kiadásokban nem párhuzamosan olvasható szövegek követését. Ha úgy ítéljük, hogy a keveredés még ily módon is követhetetlen maradt, lapalji jegyzetben hozunk egy áttekintő táblázatot.

73:3–20 I [= [22v]:23–[23v]:7]⁸²

Az apparátus helyesírása

A jegyzetekben szereplő szavak mindig a hivatkozott kiadás helyesírásának megfelelően szerepelnek. Amennyiben két korábbi kiadásban teljesen megegyező módon szerepel a főszövegtől eltérő variáns, akkor a kiadásokat jelölő római számokat pontosvesszővel elválasztva egymás után hozzuk időrendben, s azt követi írásjel nélkül a jegyzet:

84:13 I; II *rendeléd*, hogy

Ha a két korábbi kiadásban nem azonos a jegyzetelendő részlet alakja, noha a főszövegtől ugyanabban térnek el, mindkét alakot hozzuk folyamatosan, időrendben egymás után:

⁸² A IV, 73:1 sortól az első fejezet végéig az imakönyv szövegének sorrendje az első kiadással nem egyezik. A következő táblázat tartalmazza az adekvát részeket.

1631	1606
73:1–2	20[r]:1–2
73:3–20	[22v]:23–[23v]:7
73:21	[]
73:22–76:25	20[r]:3–[22v]:23
76:26–33	[]
[] [77:0 sornál szerepel]	24[r]:4–10
77:1–5	24[r]:10–18
77:6–13	[]
77:14–78:5	24[r]:18–25[r]:18
[] [78:6–11 sorokhoz tartozó jegyzet]	[23v]:8–15
78:6–14	[23v]:15–24[r]:3
78:15–79:6	25[r]:19–26[r]:12

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

84:5 I eoriz *megh* engem II öriz *megh* enghem

Előfordul a két típus keverve is:

84:25 I; II Okoson III okoson

Ha a korábbi kiadásokban sajtóhibát találunk, azt a következő módon javítjuk:

64:7 II Istennek félelme [jav. ebből: féleleme] kezdeti

Szerkesztői megjegyzések közlésére használt jelek

Különböző funkciójú megjegyzéseket alkalmazunk, amelyek a jegyzetek értelmezéséhez szükségesek. Ezeket, minthogy nem részei Pázmány szövegének, szögletes zárójelben közöljük. A szerkesztői megjegyzések a következők:

A hiány jele: []

Akkor használjuk, ha az 1631-es kiadásban olyan szövegrészlet szerepel, amely a korábbiiban nem. Ez a jel utalhat egyetlen betű hiányára, de hosszabb eltérésre is. Fontos, hogy mindig a 2001-es kiadás megadott sorára/soraira vonatkozik.

Többsoros hiány:

80:8–13 I []

A hiány egy-két szó a sor közepén:

81:11 I Vram *s' en* Istenem [], hogy II Vram *s' én* Istenem [], hogy

A hiány akár egy-két szó is lehet az adott sor elején vagy végén. Ilyenkor csak a [] jelet megelőzően vagy csak ezt követően találunk álló betűs (vagyis egyező) szövegrészletet.

Példa a sor elején lévő hiányra:

189:24 I [] teolled *veot* birodalommal, *a te* Z. II *vöt* birodalommal, *az Te* szent *neuednek* tisztességére

Magyarázat: a 2001-es kiadás 189. lapjának 24. sora így kezdődik: „te-tölled vet birodalommal, szent neved tisztességére”. A jegyzetből kiderül, hogy az első kiadásból hiányzik a sorkezdő „te”, a második kiadásban azonban már szerepel, minthogy a jegyzet szerint a 189. sorban található első eltérés a „vöt” szóban található. A jegyzetből az is kiderül, hogy az 1606-os kiadás sorkezdés tekintetében eltér az 1610-es kiadástól.

Példa a sor végén lévő hiányra:

137:9 I monduan []. II monduán [].

Magyarázat: a 2001-es kiadás 137. lapjának 9. sora: „egy-Istent el-mondván utólszor.” Ez a sor a végén található „utólszor” szó kivételével teljesen meg-egyezik az első illetve második kiadás vonatkozó szövegrészletével.

Ha a hiány csak egy betű vagy szórészlet, akkor a [] jel szóköz nélkül kapcsolódik az adott szó egyező részéhez, amely álló betűvel szerepel.

3.1. Bevezetés a szövegkritikai jegyzetekhez

Szó végén lévő hiány:

197:12 I aruac[], eozeugiekne

Magyarázat: a főszövegben: „árváknak, özvegyeknek,” vagyis az 1606-os kiadásban a -nak rag hiányzik az „árvák[nak]” szó végéről.

Szó közepén jelentkező hiányt jelöl ez a szerkesztői jel, ha szóköz nélkül kapcsolódik az előtte, illetve mögötte található álló betűs szórészekhez:

200:6 I vigasztal[]d

Magyarázat: főszövegben: „vigasztallyad”, így a [] jel a „lya” szórészlet helyén van, „vigasztal[lya]d”, vagyis az eltérés három betűnyi az 1606-os kiadáshoz képest.

A locusok idézésének módja, a hivatkozások feltüntetése:

[locus a margón], illetve [locus a margón:]

Pázmány sok esetben megjelöli forrásainak helyét, ezek az 1606-os kiadásban többnyire a margón szerepelnek. E két szerkesztői megjegyzés révén tudható, hogy a locus a margón található-e, illetve, hogy tartalmaz-e jelölendő eltérést. Valamennyi margón előforduló szövegrészletet aláhúzással emeltük ki.

[locus a margón]

Ez a megjegyzés azt jelenti, hogy az adott sorban található forrás a korábbi kiadásban változatlan alakban, a margón szerepel.

134:5 I [locus a margón]

Magyarázat: a 2001-es kiadás 134. lapjának 5. sorában a következő forrás-megjelölést találjuk: „Lactancius, libr. 4. Divin. Instit. cap. 28.” Majd folytatódik a szöveg. Az 1606-os kiadásban a következő szöveg szerepel a margón: „Lactan. li. 4. diuin. Instit. cap. 28.” A főszöveg ettől eltekintve megegyezik az 1606-os kiadásban olvashatóval. Az eltérés tehát abban áll, hogy az első kiadásban ez a *locus a margón* szerepel.

Ritkán, de előfordul, hogy a 2001-es kiadás egy sorában két locus is szerepel, amelyek az 1606-os kiadásban a margón találhatók.

133:25–26 I [2 locus a margón]

Magyarázat: ebben az esetben a []-ben lévő megjegyzés arra utal, hogy a 2001-es kiadás megadott soraiban, a 133. lap 25–26. sorában *két* olyan locus szerepel, amelyek megtalálhatók az 1606-os kiadásban is, de a margón.

[locus a margón:]

Ez a megjegyzés arra vonatkozik, hogy az 1631-es kiadásban a korábbihoz képest eltérő formában szerepel a locusjelölés. A kettőspont jelzi, hogy a szerkesztői megjegyzés után szövegkritikai jegyzet következik, s a margón szerepel.

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

lő szövegrészletet ezúttal is aláhúzással jelöltük, az egyező részek álló, az eltérő részek dőlt betűvel szerepelnek.

136:6 I intise szerént [locus a margón:] 2. Cor.

Magyarázat: a 2001-es kiadás 136. lapján a 6. sorban a következő áll: „Szent Pál intése-szerént, 1. Corinth. 9. v. 8.” A jegyzetből kiderül, hogy a locus az első kiadásban a margón szerepel, s nem az 1., hanem a 2. korintusi levélre hivatkozik.

Megesik, hogy az 1606-os kiadás hivatkozása megegyezik az 1631-es kiadásával, de Pázmány még valamilyen kiegészítést fűz az adott locushoz, ismét aláhúzással hívjuk fel a figyelmet, hogy az adott részlet a margón szerepel.

183:4 I [locus a margón:] 5. elegans oratio habetur.

A [] jel egyéb előfordulásai

[megjegyzés a margón:]

Ez a jel azt jelenti, hogy az 1631-es kiadástól eltérő szövegrészlet a korábbi kiadásban a margón található.

75:10 I iria, [megjegyzés a margón:] Anno D. 613. II életébe *azt* írja

Magyarázat: a 2001-es kiadás 75. lapján a 10. sorban szerepel: „életében írja”. A jegyzetből kiderül, hogy az 1606-os kiadásban Pázmány a margón egy megjegyzést tesz, amely a többi kiadásban már nem szerepel.

Lapalji jegyzet sorszáma []-ben

Amikor a jegyzet bővebb magyarázatot igényel, például egy helyesíráshoz kapcsolódó megjegyzés nem fér el az apparátus megfelelő sorában, []-ben szerepel a lapalji jegyzet száma, majd a lap alján olvasható a magyarázat.

50:22 II [errataban köüetny] ^[1]

¹ A budapesti Egyetemi Könyvtárban található példányban kézzel javították az errata alapján.

Az eltérések jelölése

Összegyűjtöttük azokat az eseteket, amelyek jelölése elhagyható, minthogy nem a szerzői változtatások részei. Ezeket a jellemzően helyesírásból fakadó különbségeket a szövegkritikai jegyzetekben következetesen nem tüntettük fel. A következő eltéréstípusok kivételével minden különbséget rögzítettünk a jegyzetekben.

Nem jelöltük:

- a különböző tipográfiai megoldásokból fakadó eltéréseket
- ha ugyanazt a fonémát eltérő betű(csoport) jelöli
- a következő szópárokat: o – oh; a’ – az; a „szent” szó különböző alakjait

3.3. Általunk emendált sajtóhibák

- ha a korábbi kiadás nyilvánvaló sajtóhibája miatt van eltérés
- ugyanazon tulajdonnév különböző alakjait
- nem jelöljük, ha a margón újra megismétli a szerző nevét a forrás megadásakor
- a locusjelölésnél alkalmazott rövidítéseket (pl. cap., C.; vers., v.)
- ha ugyanaz a (sor)szám hol betűvel, hol számmal szerepel

3.2. „az ember [...] a’ minden-napi aprólék fogatkozások
gyonására nem köteles, jöllehet hasznos ezeket is meg-vallani”

– A kritikai kiadás sajtóhibái

25:25 Libro *lege*: Libra
42:17 eljeo *lege*: elseo
53:13 igyazságod *lege* igazságod
104:12 Tellyetek *lege*: Tellyesek
155:20 farkát *lege*: sarkát
179:30 mennyben *lege*: mennyen
194:18 a’ szent *lege*: a’ te szent
223:14 Isten *lege*: Istent
246:22 ki-resszed *lege*: ki-rekesszed
278:15 Irgalmas mindenható *lege*: Irgalmas és mindenható
280:1–2 hábororuságot *lege*: háboruságot
308:3 meg utály *lege*: meg ne utály

3.3. Általunk emendált sajtóhibák, amelyeket az errata nem
tartalmaz

61:25 Szenr *javítás*: Szent
67:30 bé-jövetelünk{61}ben) ugy-mond *javítás*: bé-jövetelünk{61}ben (ugy-
mond
73:13 Chtistus *javítás*: Christus
77:24 erje *javítás*: er[e]je
87:6 En nek-okáert *javítás*: Ennek-okáert
103:25 testéből *javítás*: testéből
103:31 Aldgyak *javítás*: Aldgyad

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

109:21 vigcsztalod *javítás*: vigasztalod
119:12 átokrúl *javítás*: átoktúl
121:22 kiva”ságomnak *javítás*: kívánságomnak
125:32 melrul *javítás*: mel[y]rül
126:17 kogy *javítás*: hogy
127:30 alól- hanem *javítás*: alól, hanem
128:3 in- ejus *javítás*: in ejus
128:12 aliàs *javítás*: alias
128:12 ide-jében *javítás*: idejében
148:23 t[?] *javítás*: t[e]
148:29–30 haloruságot *javítás*: haboruságot
162:5 vegyen *javítás*: vegyem
178:24 kogy-sem *javítás*: hogy-sem
190:17 segítségi a’ *javítás*: segítségi, a
191:26 Szezt *javítás*: Szent
220:1 noka *javítás*: noha
272:17 vétetlen *javítás*: véletlen
316:15 198 *javítás*: 98
322:3 148 li. 8. *javítás*: 148 li.; helyesen: 148. li. 3.
322:3 161 *javítás*: 152

3.4. A négy kiadás oldalszám-konkordanciája

Az alábbi táblázat a szövegkritikai apparátus használatához nyújt segítséget, mivel abban az *Imádságos könyv* első négy kiadásának lapszámai nincsenek feltüntetve. Ez a konkordancia a 2001-ben megjelent kritikai szövegkiadás minden lapjához rendel egy-egy párhuzamos helyet az első (1606), a második (1610), a harmadik és negyedik (1625, 1631) kiadásból.

A táblázat első oszlopa tartalmazza a 2001-es kiadás lap- és sorszámain. Itt szöveges részlet is szerepel, hogy az azonosítás elvégezhető legyen. Logikus lett volna minden lap első sorához kikeresni a megfelelő helyet, de a szöveg átdolgozása miatt olyan mondatrészeket kellett kiemelni, amelyek mind a négy kiadásban felismerhetők és azonosíthatók. A tájékozódáshoz a laponkénti egy egyezés kiemelése elégségesnek tűnik. A táblázat második, harmadik, negyedik oszlopai tartalmazzák az *Imádságos könyv* első négy kiadásának vonatkozó helyeit. Mivel a harmadik és a negyedik kiadás azonos szerkezetű, célszerű volt közös oszlopban szerepeltetni őket. A kritikai kiadással ellentétben a 17. századi nyomtatványokban nem található sorszámozás, ezért ha ezekben a hivatko-

3.4. A négy kiadás oldalszám-konkordanciája

zott rész a szedéstükör közepénél lejjebb szerepel, az „al.” szócska utasítja a táblázat használóját, hogy a sorszámozást alulról kell kezdeni.

2001	1606	1610	1625; 1631
13:1 IMADSA-	[†1r]:2):(1r):2)(1r):1
14:1 Hieron	[†1v]:1):(1v):1)(1v):1
15:1 A' KERESZTYEN	–):(5[r]):1)(2[r]):1
16:1 AZ ESZTENDÖRÜL	–):(6v):1)(2v):1
17:1 JANUARIUS	–):(7r):1)(3[r]):1
18:1 FEBRUARIUS	–):(7v):17)(3v):17
19:1 MARTIUS	–):(8v):16)(4v):16
20:1 APRILIS	–):(1v):7)(5v):8
21:1 MAJUS	–):(2v):1)(6v):1
22:1 JUNIUS	–):(3[r]):17)(7r):17
23:1 JULIUS	–):(4r):7)(8r):7
24:1 AUGUSTUS	–):(5[r]):1)(11r):1
25:1 SEPTEMBER	–):(5v):16)(1v):16
26:1 OCTOBER	–):(6v):4)(2v):4
27:1 NOVEMBER	–):(7r):al.2)(3r):al.2.
28:1 DECEMBER	–):(8r):11)(4r):11
29:1 VAnnak	–)(1r):1)(5r):1
30:1 A' CALENDARIOM	–)(1r):al.5.)(5r):al.4
30:18 II. AZ EPACTAKRUL	–	[(1v):al.6.)(5v):al.3.
31:3 Azért, a' 19. Arany- szám	–)(2[r]):10)(6r):15
32:1 Ez következendő	–)(3[r]):9)(7r):17

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

2001	1606	1610	1625; 1631
33:1 Az első	–	[(:3v]:al.2.	[(:)(8r]:1
[a 34. lap táblája]	–	[(:4v]	[(:)(8v]
[a 35. lap táblája]	–	[(:5r]	[(:)(1r]
36:1 A' CALENDARIOM	–	[(:5v]:1	[(:)(1v]:1
37:1 MASODSZOR	–	[(:6v]:1	[(:)(2v]:4
38:10 Hogy pedig	–	[(:7v]:17	[(:)(3v]:al.5
39:1 Hasonlatos-képpen	–	[(:8v]:3	[(:)(4v]:9
40:1 MINT LET	–	(:)(:)[1r]:3	(:)(:)(5[r]:9
40:18 Az Arany-szám helyé- ben	–	[(:)(:1v]:9	[(:)(:)(5v]:15
41:8 Mint-hogy	–	[(:)(:2r]:al.9	[(:)(:)(6r]:al.4
42:1 I. ELSŐ RESZE	[1r]:1	1:1	[1]:1
43:1 MI ATYANK	[1v]:13	3:1	3:1
44:14 Ha azért Szent David	[2v]:1	7:al.3	6:3
45:10 nékünk fejeként	3[r]:17	11:4	8:4
46:15 Szenteltessék	4[r]:1	15:8	10:al.5
47:1 irgalmasságnak hirdetői	[4v]:4	17:7	11:al.2
48:9 Iőjön te országod	5[r]:1	22:12	14:al.3
49:5 értelmünknek vezére	5[r]:al.10	25:al.6	16:7
50:5 Légyen te akaratod	[5v]:al.8	29:8	19:1
51:17 Mi kenyérünket	[6v]:1	34:6	22:1
52:1 tékozló fiúval	7[r]:3	36:8–9	23:6
53:1 Es bocsásd	7[r]:al.6	40:4	25:14
54:13 Es ne vigy	8[r]:al.7	45:8	28:al.8
55:8 De szabadics	9[r]:5	48:6	30:11

3.4. A négy kiadás oldalszám-konkordanciája

2001	1606	1610	1625; 1631
55:27 <i>AZ MI-Atyánk</i>	[9v]:11	50:11	32:1
57:1 A' BOLDOG	[10v]:al. 7	53:1	34:11
58:3 Ur vagyon	11[r]:al. 6	56:6	36:al. 9
59:1 Es áldot	[11v]:10	58:al. 8	38:6
59:14 Hlszek	–	60:3	39:8
60:1 A' Nicaea-béli	[54v]:1	61:5	40:al. 8
60:19 Amen	55[r]:9	63:8	42:al. 5
60:20 Szent Athanasius	–	63:9	42:al. 4
61:11 Hasonló-képpen	–	65:6	44:al. 6
62:3 A' ki azért	–	67:11	47:2
63:2 <i>A' Ki tiszta szüvel</i>	–	70:5	50:3
64:1 II. Mert mikor	–	72:14	52:10
65:1 En Uram	–	75:1	54:al. 10
65:27 <i>A' Szent Kereszt</i>	12[r]:5	78:1	56:8
66:11 Azért vettyük pedig	[12v]:11	79:7	57:14
67:28 <i>MASODSZOR</i>	[14v]:1	82:utolsó	60:al. 5
68:26 Nicéforus	[15v]:1	85:7	62:utolsó
70:3 <i>HARMADSZOR</i>	[16v]:al. 8	88:9	65:al. 8
71:7 Ieronymus írja	18[r]:6	91:3	68:7
72:1 MASODIK	[18v]:al. 3	92:utolsó	70:1
73:1–2	20[r]:1–2		
73:3–20	[22v]:23–[23v]:7		
73:21	[]		
73:22–76:25	20[r]:3–[22v]:23		
76:26–33	[]		
[]	24[r]:4–10		
77:1–5	24[r]:10–18		

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

2001	1606	1610	1625; 1631
77:6–13	[]		
77:14–78:5	24[r]:18–25[r]:18		
[]	[23v]:8–15		
73:22 HARMADIK		96:al.3	73:al.7
74:30 Cassianus		99:al.9	76:12
76:4 Emlekezik		102:8	79:3
77:14 Végezetre		105:8	81:utolsó
78:6 Maga-is Luther		107:8	83:al.8
79:1 Mely szentelésben		109:9	85:10
80:1 MASODIK RESZE	[26v]:1	110:1	86:1
81:1 REGGELI	27[r]:7	112:1	87:al. 11
82:12 II. Könyörgés	28[r]:9	116:al.6	90:11
83:22 IV. Könyörgés	29[r]:1	121:1	93:5
84:23 VI. Könyörgés	30[r]:4	124:al.9	95:10
85:18 Gyakran	[30v]:10	127:1	96:utolsó
86:7 Az őrző Angyal	[31v]:1	129:10	98:al.10
87:4 Szent Agoston	32[r]:al.6	132:al.9	100:12
88:3 Segélnek munkánkban	33[r]:al.11	135:7	102:15
89:1 ESTVELI	34[r]:6	138:10	104:9
90:24 EN Meg-válto	[35v]:2	144:2	107:al.3
91:11 III	–	145:al.3	109:1
92:18 <i>A' Kerésztén ember- nek</i>	–	150:6	112:1
93:20 MASODSZOR	–	153:4	114:10
94:23 EöTöDSZÖR	–	156:1	116:al.4

3.4. A négy kiadás oldalszám-konkordanciája

2001	1606	1610	1625; 1631
95:12 Végezetre	36[r]:9	157:al.7	118:11
96:1 HARMADIK RESZE	[36v]:1	159:1	120:1
97:3 Te Uram	[37v]:6	162:al.8	122:14
98:3 A' Teremtésért	[38v]:5	166:3	124:al.7
99:10 Végzetlen	[39v]:al.9	170:10	127:11
100:1 Ez esetben	[40v]:8	173:3	129:1
101:3 Micsoda, én Istenem	[41v]:11	177:3	131:12
102:3 Kérlek téged	[42v]:al.12	180:al.7	133:10
103:1 Ezeket te látván	[43v]:al.12	184:1	135:6
104:20 Te dicsőségnek királya	[45v]:1	189:10	139:al.6
105:5 Méltóztassál	46[r]:1	190:al.3	141:3
106:1 NEGYEDIK RESZE	[47r]:1	193:1	143:1
107:1 Imádságban-való	[47v]:3	196:5	145:8
108:1 Predikáció-előt	48[r]:al.4	199:3	147:8
109:1 Más Könyörgés	49[r]:al.5	202:8	149:9
110:4 Engedd, Uram	[50v]:3	205:al.3	151:al.12
111:3 Ily nagy	[51v]:2	209:7	153:al.10
112:1 Az Angyal ének	52[r]:al.3	212:8	155:13
113:3 Tudom, hogy	[53v]:5	215:8	157:al.10
114:1 Az Offertorium	55[r]:al.6	218:al.7	159:al.11
115:1 Nem érdemletted	56[r]:al.3	221:utolsó	161:10
116:3 De látod Uram	[57v]:6	225:12	163:al.5
117:1 Imádlak tégedet	[58v]:3	228:8	265:al.10
118:1 Az Vr	59[r]:al.6	231:8	167:al.10

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

2001	1606	1610	1625; 1631
118:31 Ihon én Istenem	60[r]:al.10	234:11	169:al.12
119:25 Engedd, én Istenem	[61v]:al.6	237:6	171:9
121:4 Oh áldot IESUS	63[r]:11	241:11	173:al.2
122:1 <i>A' Misének</i>	64[r]:6	244:12	176:1
122:28 Sok okai	65[r]:al.10	246:al.5	178:2
123:30 <i>ELöSZÖR azért</i>	[66v]:4	249:10	180:8
125:1 <i>MASODSZOR</i>	[67v]:al.4	252:12	182:al.6
126:1 Másut	69[r]:3	255:1	185:4
127:3 <i>HARMADSZOR</i>	70[r]:al.8	257:al.6	187:14
128:5 Orosius azt írja	[71v]:5	260:al.9	190:1
129:13 Kerekdedén azért nyírik	73[r]:5	263:utolsó	192:al.3
130:10 Sok szép Okát	74[r]:al.4	266:al.7	195:1
131:7 <i>A' fejer Keczele</i>	[75v]:5	269:9	197:1
132:3 Mi okon	[76v]:6	271:10	198:al.2
133:1 ÖTÖDIK RESZE	[77v]:1	273:1	200:1
134:5 Igen szépen mondgya	79[r]:al.9	276:10	202:al.3
135:3 löllehet pedig	80[r]:al.7	278:al.8	205:1
136:10 <i>Második</i>	[81v]:12	281:11	207:al.7
137:3 Az Eötödik Tizedet	[82v]:11	283:9	209:12
138:1 A Ur Angyala	[83v]:al.6	285:al.7	211:al.8
139:1 HATODIK RESZE	[84v]:1	287:1	213:1
140:4 Hiszem	[85v]:14	291:1	215:al.6
141:11 <i>A' Kétségbe</i>	87[r]:1	295:9	218:12

3.4. A négy kiadás oldalszám-konkordanciája

2001	1606	1610	1625; 1631
142:20 En Atyám	[87v]:14	300:5	221:9
143:21 Légyen az en	[88v]:al.10	303:al.2	223:12
144:17 Téged pedig Uram	[89v]:13	307:1	225:9
145:15 Háborúságinknak	[90v]:12	310:11	227:11
146:6 Oh én Meg-válto	91[r]:al.2	313:1	228:utolsó
147:14 Adgyad én Istenem	92[r]:al.6	317:8	231:al.9
148:6 Ha valami jó	93[r]:4	319:al.7	233:2
149:14 Ezt azért	94[r]:al.8	324:6	235:al.6
150:3 Uram, ki	[94v]:al.2	326:7	237:1
151:18 Oh én lelkemnek	96[r]:utolsó	331:al.8	240:7
152:11 Engedd azért	97[r]:13	334:3	241:al.7
153:14 A' Torkosság	98[r]:al.9	337:al.2	244:4
154:24 Adgyad én Istenem	99[r]:al.2	342:1	246:al.11
155:16 <i>Betegségben</i>	100[r]:5	344:6	248:1
156:3 Először	[100v]:9	345:11	249:6
157:7 Végezetre	102[r]:4	348:5	251:al.5
158:3 Szerelmes	103[r]:1	350:9	253:al.10
159:4 Azért Uram	104[r]:1	353:al.3	255:al.6
160:7 Örvendezz	105[r]:7	357:al.8	258:5
161:15 Hála néked	106[r]:al.4	361:al.3	261:1
162:23 Tarcsad-meg	[107v]:11	366:6	263:al.10
163:22 Légyen áldot	[108v]:10	369:12	265:7
164:3 Oh, mint akarnám	109[r]:4	370:al.3	266:15
165:8 II.	[110v]:3	375:7	269:7

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

2001	1606	1610	1625; 1631
166:4 IV.	111[r]:al.6	378:4	271:1
167:1 VI.	112[r]:8	380:al.3	272:al.8
168:1 IX.	[112v]:al.3	383:al.5	274:11
169:1 XII.	[113v]:10	386:7	276:1
170:4 XV.	[114v]:11	389:al.2	278:6
171:1 Végezetre	[115v]:1	392:al.8	279:al.3
172:5 Aldot légy	–	396:5	282:8
173:1 Eüdvöz-légy	–	399:1	284:1
174:4 Uram IESUS	–	402:al.6	286:9
175:3 Es, a' mint szerelmes	–	405:al.3	288:5
176:1 HETEDIK RESZE	116[r]:1	408:1	290:1
177:2 SEregeknek Ura	116[r]:9	410:9	292:5
178:5 Eörök mindenható	117[r]:8	413:8	294:15
179:7 Emlekezzél-meg	118[r]:1	415:al.3	296:al.7
180:3 Ebredgy-fel	[118v]:al.6	418:1	298:al.11
181:9 Igaz vagy Uram	[119v]:al.4	420:utolsó	301:1
182:15 Te mindenható Király	[120v]:al.5	424:1	303:al.6
183:1 Irgalmazz	121[r]:utolsó	425:12	305:1
184:6 Most-is azért	[122v]:11	428:9	307:14
185:1 Ti Szent PROFETAK	[123v]:3	430:10	309:8
186:1 Eörök mindenható	[124v]:1	432:13	311:12
187:3 Térícsd-meg	125[r]:al.9	435:3	313:7
188:1 Az Anyaszentegyhá- zért	126[r]:al.8	437:11	315:al.6

3.4. A négy kiadás oldalszám-konkordanciája

2001	1606	1610	1625; 1631
189:10 Ne büntess	[127v]:11	440:al.8	318:14
190:4 Adgy azért	[128v]:4	442:al.8	320:8
191:1 Mutasd-meg	129[r]:al.4	444:al.5	322:5
192:1 Esőért	130[r]:al.5	447:1	324:1
193:1 Uram, nyisd-meg	131[r]:al.9	449:6	325:al.4
194:1 NYOLCZADIK RESZE	132[r]:2	450:1	327:1
195:1 Iámbor	133[r]:7	452:al.8	329:11
196:1 Mivel pedig	134[r]:10	455:5	331:14
197:9 Eözvegyek	[135v]:3	458:11	334:8
198:1 Nehézkések	136[r]:al.9	460:8	335:al.2
199:6 Ha pedig	137[r]:al.4	463:1	338:7
200:1 Sok több	138[r]:13	464:utolsó	339:al.2
201:1 Bocsásd-meg	139[r]:10	467:6	341:al.5
202:16 Irgalmas Isten	[140v]:14	471:1	345:2
203:3 Ur Isten, kinek	–	472:11	346:8
204:1 KILENCZEDIK	[141v]:1	475:1	348:1
205:3 Ismérem, és szomorú	–	478:9	350:12
206:1 Szégyenlem	–	480:11	352:13
207:26 Oh átkozot	–	487:al.2	356:8
208:18 Bánom, én Istenem	–	490:al.8	357:al.2
209:21 De jaj nyavalyás	142[r]:14	494:8	360:9
210:8 De ihon, én Uram	[142v]:al.10	496:6	361:15
211:9 III. Könyörgés	–	500:1	364:1

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

2001	1606	1610	1625; 1631
212:3 Tudom Uram,	–	502:11	365:al.10
213:4 EN nyavalyás	143[r]:al.3	506:5	368:2
214:3 De mivel irgalmasság- nak	144[r]:al.4	509:12	370:5
215:3 Emlekezzél-meg	[145v]:1	513:8	372:14
216:4 Te Uram, végzetetlen	[146v]:6	516:al.2	374:al.6
217:4 Kérlek azért téged	[147v]:4	520:5	376:al.2
218:3 Az Egyházi szolgál	[148v]:12	522:al.5	379:6
219:9 Az bizonyos	[149v]:al.4	525:8	381:al.6
220:3 Végezetre	[150v]:10	527:3	383:14
221:1 Azt pedig	151[r]:al.4	529:3	385:14
222:1 <i>Az I. Parancsolat</i>	[152v]:1	531:3	387:12
223:1 Vólt-e az Eördöggel	153[r]:12	533:8	389:16
224:11 <i>Az III. Parancsolat</i>	154[r]:8	536:6	392:11
225:1 <i>Az IV. Parancsolat</i>	[154v]:6	537:8	393:11
226:1 <i>Az V. Parancsolat</i>	155[r]:al.6	539:5	395:5
227:1 Mikor módod	156[r]:14	541:13	397:5
228:3 <i>Az VII. Parancsolat</i>	157[r]:al.9	544:1	399:10
229:2 Adtál-e el	158[r]:4	545:al.3	401:8
230:7 Hamis, és patvaros	[158v]:al.2	548:5	403:al.10
231:12 III. Bizonyos	160[r]:8	550:al.4	406:1
232:1 <i>Továbbá, azt-is</i>	[160v]:15	552:11	407:al.7
233:1 Vóltál-e	[161v]:9	554:utolsó	410:2
234:1 I. Hogy az Isten	[162v]:al.4	557:6	412:7

3.4. A négy kiadás oldalszám-konkordanciája

2001	1606	1610	1625; 1631
235:3 Végezetre	164[r]:1	559:al.5	414:al.8
236:5 Meg nem vetem	165[r]:al.9	562:al.2	416:al.3
237:13 <i>Ennek-utánna</i>	166[r]:al.5	566:al.6	420:4
238:3 Dicsírd az Istent	–	568:al.4	421:13
239:6 Menyiszer	–	572:al.8	423:al.3
240:12 Tudom Uram	–	575:al.5	426:14
241:4 mert te teremtettedél	–	577:al.8	428:3
242:7 Te hozzád	–	580:9	430:12
243:4 EN üdvöztető	[166v]:al.5	582:al.5	432:14
244:5 Igíreted tartya	[167v]:al.3	585:7	434:al.6
–	[168v]:1–169[r]:24		
I. Imádság. 244:21–245:29	171[r]:1–172[r]:13		
–	172[r]:14–26		
I. Imádság 245:30–246:32	–		
I. Imádság: 247:1–6	~[172v]:11–20		
I. Imádság: 247:7–14	–		
I. Imádság: 247:15–19	172[r]:27–[172v]:10		
I. Imádság: 247:20–22	–		
I. Imádság: 247:23–248:2	[172v]:21–173[r]:13		
II. Imádság 248:3–23	169[r]25–170[r]:4		
III. Imádság 248:24–249:22	170[r]:5–[170v]:27		
245:1 Tégedet		587:8	436:al.10
246:9 Mint merjen		590:14	439:12
247:1 Ha azért, Uram		592:11	441:1

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

2001	1606	1610	1625; 1631
248:3 II. Imádság		595:1	443:8
249:5 Oh tisztaságos		597:12	445:11
250:27 URAM, NEM VAGYOK	[173v]:7	601:13	449:3
251:16 Dicsírlek téged	174[r]:12	603:3	450:14
252:1 Kérlek, én Istenem	[174v]:10	604:6	451:15
253:3 Ha a' hálá-adásnak	–	606:al.3	453:al.4
254:5 Oh én Istenem	–	609:al.7	456:8
255:1 Azért, Uram, te légy	–	612:6	458:8
256:9 EN üdvözítő	[175v]:4	615:8	460:al.3
257:1 Azt akarád	176[r]:al.9	617:7	462:al.11
258:4 ÖRök mindenható	177[r]:al.4	619:al.2	465:2
259:1 TIZEDIK	178[r]:1	621:1	466:1
260:1 XXXI. Soltár	179[r]:1	623:9	468:7
261:1 Agyékom genyetség	180[r]:7	625:al. 2	470:13
262:1 Még anyám méhében	181[r]:5	628:8	472:12
263:1 Mint le-kaszált	182[r]:8	630:al.2	474:15
264:1 Ha gonosságinkat	183[r]:13	633:8	476:al.9
265:9 Theodosius	[184v]:1	636:al.7	479:10
266:3 Iustinianus	185[r]:al.4	638:al.3	481:1
267:4 A LITANIAkról	[186v]:3	642:1	483:10
268:6 El-hadták	[187v]:al.8	645:10	485:al.6
269:12 Az Anyaszentegyház	[189v]:11	649:11	488:al.9
270:1 Meny-béli Atya Isten	190[r]:14	650:al.4	489:al.6

3.4. A négy kiadás oldalszám-konkordanciája

2001	1606	1610	1625; 1631
271:4 Sz. István	191[r]:1	652:al.11	491:9
272:1 Sz. Maria Magdolna	[191v]:7	653:al.2	492:14
273:1 Mí bünösök	[192v]:1	655:al.2	494:10
274:11 Psalmus 69.	[193v]:6	658:10	496:al.10
275:1 <i>Vers.</i> Uram, nem	194[r]:12	659:al.7	497:al.4
276:1 VR Isten	195[r]:8	661:al.4	499:al.6
277:4 A' meg-dücsöült	196[r]:al.9	664:al.6	502:4
278:3 HAlgasd-meg	197[r]:14	667:1	504:5
279:4 Az Apostolok	198[r]:al.6	669:al.4	506:al.10
280:9 OH áldot Szent N. Mártyr	199[r]:al.7	672:10	508:al.3
281:1 OH Meny-orzágnak	200[r]:5	674:8	510:14
282:4 Az üdvösséges	201[r]:10	677:1	513:1
283:1 Erösségnek tornya	[201v]:al.5	678:15	514:11
284:1 Minden gonosztúl	[202v]:al.5	680:12	516:5
285:5 Könyörögjünk	[203v]:13	682:11	518:1
286:4 Szent Bernárd	[204v]:5	684:11	519:al.2
287:3 Az Oltári Szentségrül	–	–	522:1
288:1 Elevenek	–	–	523:6
289:1 Buzgó	–	–	524:al.6
290:11 Az Aldot	–	–	527:1
291:1 Serm. 2. de Advent	[205v]:13	687:13	528:5
292:1 Irgalmas Szüz	206[r]:al.4	689:3	529:al.11
293:1 Christus, kegyelmezz	207[r]:4	690:al.10	530:utolsó

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

2001	1606	1610	1625; 1631
294:3 Ur Isten	208[r]:7	693:3	533:2
295:4 Meny-béli Atya Isten	209[r]:1	695:3	534:al.3
296:1 Tövis-közöt Liliom	[209v]:14	696:10	536:4
297:1 Hogy a' Keresztyének	[210v]:5	698:11	537:al.6
298:3 Könyörögjünk	211[r]:al.3	700:7	539:al.8
299:3 Ur Isten	212[r]:al.6.	702:14	541:al.8
300:1 Mutasd Anyánknak	213[r]:11	704:9	543:11
301:5 BOcsásd-meg	214[r]:4	706:14	545:14
302:1 <i>Vers.</i> Imádkozzál	[214v]:al.9	708:9	547:3
303:4 Ave Regina Caelorum	[215v]:1	710:1	549:4
304:1 Könyörögjünk	216[r]:8	711:al.9	550:al.8
305:1 ki Ieroboámnak	217[r]:3	713:12	552:12
306:1 Ki a' Sz. Péter	[217v]:al.3	715:6	554:1
307:2 Hogy bűneinket	[218v]:al.9	717:7	556:4
308:2 <i>Vers.</i> Légy segétségünk	[219v]:9	719:3	558:1
309:1 Eörök mindenható	[220v]:4	721:6	559:utolsó
310:1 Szent Irás intési	[221v]:1	723:8	561:al.4
311:1 Hamar, és iszonyú	222[r]:al.10	725:3	563:al.9
312:3 A' Házaz Férfiakhoz	223[r]:11	727:6	565:al.3
313:1 A' Fiakhoz	[223v]:al.6	728:al.8	567:10
314:3 Az Eözvegyekhez	[224v]:5	730:8	569:3
315:3 Fösvénység-nélkül	225[r]:12	731:al.4	570:al.9

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

13:1–11 I KEREZTYENI IMADSAGOS KEONYV. MELYBE, SZEP AYTA-TOS KEONEORGESEK, HALADASOK, ES TANVSAGOC foglaltatnac. ES REOVID TANVSAGH. MINT ISMERHESSE MEGH AKAR MELY EGYÜgiü emberis, az Igaz Hitet.

13:1–11 II KERESZTYEN IMADSAAGOS KEONYV, MELYBEN SZEEP AITATOS KEONYEORGESEK, ES TANVSAAGOK FOGlaltatnak. IRATATOT PAZMANY PETERTWL.

13:4–5 III MOST HARMADszor ki

13:7–9 III PETER, [] ESZTERGAMI

13:12–14 I GRECZBE, Nyomtattatot, Widmanstadius Georgi által, M. DC. VI.
II Es most Vyonnan másodsor Nyomtattatot: POSONBAN M. DC. X.

13:14 III M. DC. XXV.

14:7 I imadsagomba II imadságomban III imádságimban, [] piacon

14:10 I AZ NEMZETES, ES BEOCSÜLLETES KAPI ANNA AZZONINAK, AZ TEKINTETES HETHESI PETHE LAZLO, ORMOSD VARA SZABAD VRA, ES Cziaszar eo Felseghe, Mezei Hadnaggia, szerelmes hazas Tarsánac, Nekkem Tiztelendo Azzonionnak.

AZ VR ISTENTÜL BODOgh hoszu életet, es Eoreoc dücseosseghet, kiuanoc.

AZ FELSEGES ISTEN, Zacharias Propheta által [locus a margón:] Za-cha. 12. v. 10 reghen azt ighirte, hogy a kinec szüét a Christus által, ki eontet Z. Lelec Isten, megh szállia, azt Isteni keoneorgésre, aytatos es buzgo imadkozásra tanittia, s' fel geriezt: [locus a margón:] Rom. 8. v. 26. Mert vgianis szinte minkent a termeofa, vizi neduességhe nekül megh szakazkodnac; mint a lép méz nekül; a keofal mész nekül, es a Test elteteo Lélec nekül, ereotlen, es haszontalan: Szinte vgy, a kereztien ember lelkeis, semmi ioszágba nem giarapodhatic, semmi giümeolcseot nem teremphet, semmi alhatatos tekelletességet nem nierhet, keoneorges es imadsagh nekül.

Ezt a Zent Lelec Istentül ighirt aiandekot, Kegielmedbe, nyluan megh tapasztalom Nemzetes es beocsülletes Aszonion; Mert minec vtanna az éleo Istennec veghetetlen io volta kegielmedet, mégh az Annia mehébe maganac valasztuan, a Reghi kereztien vallasnac igaz esmeretire hozá, az igaz vallással egietembe, olly aytatosságot, es Imadsaghnac lelkét oltá, es plantala szüedbe, hogy a keoneorgésnel, es Isteni szolgatnál, nagioib lelki vigasagod, es geoneorüseged ne lenne; Mely aytatossagh által, a kegielmed lelkeis, mint a Moyses orczaia, az Istennel valo beszélgetés által, vgy megh tiztit-

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

tatic, [locus a margón:] Exo. 34. v. 29. es megh világositatic, hogy abba, mint valami atzél tükeorbe, es szép eleuen abrazatba, akar kys, künnien megh lathattia az igaz tudomannac, es ezzel be oltot Zent Lelec Isten nec, ereiét, es indulattiat.

Ennec okaert, minap kegielmed itt GRAECZBEN letébe, panaszkoduan, mind maga, s' mind a teob Magyar országgi kereztieneu neuéuel, mely szükön es ritkan talaltat nec a mi Nemzetünc keozt, kereztieneu imadsagos keoniuecske, Engemet arra inte kegielmed, hogy efféle aytatos kereztieneu keoniueczket ír néc.

Es iollehet, sok mindennapi küleomb küleomb foglalatosságim vannac ez helybe, Mind az által, a kegielmed es teob aytatos kereztieneu kereséne helt aduan, teob dolghaim keozt, egynehany aytatos keoneorgéseket, es hala adasokat szedec eozue, nem csak a Reghi zent Atiac irasiból, de legh feoképpen, a Zent Irásból, hogy az Isten nec, az Isten szaiából szarmazot ighiectel keoneorgenénc, Mert noha a keoniü szelire fel nem iegieztettem mindenüt a Z. Iras helieit, de mind az által, e keoniube foglalt imadsagoknac, csak nem minden része, a zent Irásból vétetet.

Miuelhogy pedig a kegielmed intése, es kiüansága leon feo oka ez munkacskanac, a The Kegielmed neueneu akarám ez imadsagos keoniue aianlani es irni, Kegielmed által pedig, a teob Magyar Országban lakozo kereztieneu nec, A végre, hogy mikeppen a Zent Irásba, két ANNA aszony adatic peldauul minden rendbeliek nec az imadkozásban; Eggic az Oo törüenybe, [locus a margón:] 1. Reg. 1. v. 10. mely maghtalan léuen, keoneorgése által Istentül Samuel t nieré; Masic pedig, Christus Vruc ideiébe, mely szüntelen valo imadkozásuul, azt niere, hogy a testbe eolteozeot Istent, szemieuel megh látna; [locus a margón:] Lucae 2. v. 36. Azonkeppen kegielmedis, ezek nec neuét viseluén, aytatosságokatis keouesse, Es mikeppen azoc tükeori, es peldai voltac réghen, az aytatos imadkozoknac, Vgy kegielmedis a mi niomorult hazánkba, tükeore legien az aytatos Aszonyallatoc rendinec.

Az felseges Isten Kegielmedet, szerelmes hazas tarsauul, edes magzatiual, es minden kereztieneu rendezel egietembe, tarcsa megh az igaz Hitben veghigh, es algia megh io eghesseges, bekese ges, io szerentses hoszu elettel e vilagon, A maas vilagbon eoreoc Dücseosseggel, es Bodoghsaggal. Graeczben, 1606. eztendeoben, Z. Georgy hauánac 25. Napian.

Kegielmed nec eoreomest szolgál

PAZMAN PETER.

E KEONIVBE FOGLALT IMADSAGOKNAK MVtato Tablaia.
TYZ RESZRE OSZTATIK E KEONIV.

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- ELSEO RESZEBE, Miuelhogy minden keoneorgésnec feie*
Az mi Atianc, megh mondom, mint kellien ezt ertelmesen es aytatoson mon-
dani,
Folio 2
Az Vdueozlegy Mariat, minemü ertelemmel kellien mondani, fol. 11
A zent kerézt ielet, melliet imadsagunc eleot magunkra vetünc, mint, es
mi okon kellien reanc vetnünc, 12
- MASODIK RESZEBE, Reggeli, es Estueli Imadsagoc vannac.*
Het Reggeli Imadsagoc, 27
Az Eorzeo Angial segitseghéért valo keoneorgésecc, 31
Z. Agoston hala adása, az Angiali conduiselésert, 32
Estueli Hala adas, 34
- HARMADIK RESZEBE, az Istenec, io tetemeniert valo Hala adasoc*
vannac.
Az Isteni természetnec felseggherül valo Elmelkedes, 37
A Teremptésert, es Taplálásert, hala adas, 39
A megh váltásert, hala adas, 40
A megh szentelésert, hala adas, 43
A Te Deum laudamus, 45
- NEGIEDIK RESZEBE, a Praedicatiohoz, es Z. Aldoathoz tartozo imad-*
sagoc vannac.
Mikor az Templomba megünc, mint kellien keoneorgenünc, 47
Jmadsagunc, es egieb dolgunc eleot valo keoneorges, 47
Praedicatio eleot valo keoneorges, 48
Praedicatio vtan valo imadsagh, 50
A Mise eleot valo keoneorges, 51
A Mise kezdetin, es minden reszein, mint kellien keoneoreoghünc, 51
A Nicaeabeli geolekeozet vallása, 54
Mikor az Vrat fel mutattiac mint keoneoreoghiünc, 58
Az Vr fel mutatása vtan, a mi üdueoziteonc kin szenuedesinec, Isten eleot
valo be mutatása, 59
Az Jesus neuerül valo [jav. ebből: vale] aytatos imadsagh, 63 [jav. ebből:
65]
A Misenec Caeremoniairul, 64
- EOTODIK RESZEBE. Csak azt magiarazom megh mint kellien az oluasot*
mondani, 78
Mint imadkozzunc a Reggeli, Deli, Estueli csenditeskor, 83
- HATODIK RESZEBE, Magunc lelki iauaiért valo keoneorgésecc foglal-*
tatnac.

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- Az Igaz Hitért, 84*
A Remenségért, 85
A Ketségben esés ellen, 87
Az Isteni felelemért, 88
A szeretetért, 89
Haborusaginc csendez szenedeseért, 90
Az igaz Engedelmességért, 92
Az Alazattosságért, 92
A lelki szilydségért, 93
A Ioba veghigh megh maradásért, 94
Az Eordeoghi kisyrtetec geozeodelméért, 94
A Testi kisyrtetec ellen valo diadaloméért, 95
A Tizta életért, 96
A Vilagh kisyrteti ellen, 97
A Het feo vetkec geozeodelméért, Tudni illic.
A keuelység ellen, 97
A Feosueniség ellen, 98
A Torkosság ellen, 98
A Faitalansagh ellen, 98
Az Irygisegh ellen, 99
A Haragh tartas ellen, 99
A Iora valo Restsegh ellen, 99
Beteghseghibe mint kellien felebaratunkal bannunc, 100
Beteghseghbe, Büniünc beocsanattiaert valo keoneorges, 103
A Halál felelme ellen, 103
Az Eoreoc bodoghsagh kiunságha, 104
Beteghseghnec bekeseghes szenedeseért, 106
Az Istenes halálért, 107
Halálra itilt ember imadsagha, 108
Z. BRIGITTANAK az Istenes ki mulásért XV. szép, aytatos, keoneorgése,
109
HETEDIK RESZEBE, a keözönseghes iokért valo imadsagoc foglaltatnac.
Bekeseget, es Pogani ellen valo diadaloméért, 116
Vgian azonért, a Soltarbol, 118
Az Oo Teoruenbeli hiuec keoneorgesi, vgian azonért, 119
Mas keoneorges, azonért, 121
Victor Vticensis keoneorgése, vgian azonért, 123
A Teueligésec ki giomlalasaert, 124
Az Eghéz Aniazentegyhazért, 126

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- Az igaz lelki Pasztorokért, 126*
A Feiedelmekért, es Tízt viseleokért, 128
Deogh halalnac el tauoztatasaért, 129
A Feold giümeolcseért, 129
Eseoért, 130
Az Eghi haboru ellen, 130
A buneoseoc megh tereseért, 131
NIO LCSZADIK RESZE BE, A mi hozzanc tartozokért valo imadsagoc vannac.
Szüleinkért, 132
A Iambor házasc imadsagha, 133
Magzattiokért valo keoneorges, 133
A Maghtalanoc keoneorgése, 134
Eozuegiec es aruac imadsagha, 135
Nehezkesec keoneorgése, 136
A Rabokért, 137
A Beteghekért, 137
A megh keseredettekért, 138
Ellenseghinkért, 138
Az vton iaroc keoneorgése, 139
Christusba el niughot Atiankfiaiért, 140
KILENC SZEDIK RESZE BE, A Gionashoz, es Vr vacsoraiahoz iarulo ember, keoneorgési vannac.
A Gionashoz keszüleoc keoneorgése, 141
Bününc bocsanattiaért, 143
Az Oo teoruenibéli poenitentia tartoc imadsághi, 146
A Gionashoz mint kellien készülni, 147
Minec vtanna a gionashoz készültünc, mint kellien imadkoznunc, 165
Gionas vtan valo keoneorgése, 167
Az Vr Vacsoraia vétele eleot valo imadsagoc, 169
Mikor az Vrat hozzanc vészüc, mint kellien imadkoznunc, 173
Az Vr vétele vtán valo imadsaghoc, 174
TIZEDIK RESZE BE, A poenitentia tarto Soltaroc, es a Litaniac foghlaltatnac.
Z. Daidnac [jav. ebből: Daiduac], Hét Poenitentia tarto Soltára, Enekhbe szerezue, 178
Az Aniazentegyhaz Litaniayrul, 184
A keozeonseghe LITANIAK, 190
A megh dücseoült ZEN TEK segitsegheért, valo keoneorgesec, 196

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

Az Angialoc seghitsegeért, 197

Az Apostoloc, Martyroc, Vallas teoueoc, Szüzec innepin valo keoneorgésec, 198

A IESVS neuerül, valo Litania, 201

Bodogh AZZONIRVL valo Litania, melliet a Lauretomi templomba minden nap enekelnec, 205

Mas Litania Bodogh Azzonirul, 209

AVE MARIS STELLA, es az Aniazentegyhaznac Bodogh azzonirul valo Hymnusi, Eneke szerezue, 213

E KEONIVBE FOGLALT TANVSAGOC TABLAIA.

A mi ATIAK [jav. ebből: ATIAK] veghin, miért nem mongiuc, amazt, Mert tied az orszagh, Folio 10

A Z. kerezti Ielet, az Apostoloc ideietül foghua mindenkör magokra vetettéc a hiuec, fol 12.15

Ez a Iel, az Eordeogheot el üzi, Beteghsegeket megh giogit, A kire vetic, azt meg szenteli, A mint sok Csudackal megh mutatta az Isten, fol. 15

A Zentelt Vyz által az Apostoloc ideietül foghua, sok csudac leottec, fol. 20

Miert szentelliüc megh a Teremptet allatot, fol. 24

A MISE mi legien, fol. 64

A CAEREMONIAKAT eot okbol rendeléc a Hiuec, fol. 65

Az Apostoloc ideietül foghua, OLTARON szoktác a hiuec az Vr vacsoraiait aldozni, fol 66

Miert Giuitnac GIERTIAT a hiuec, az Aldozatkor, fol. 68

Eleitül foghua ARANI, es draga edeniekbe aldoztac a kereztienc, fol. 70

A Papoc eleitül foghua PILYST viseltec, es mi okon. fol. 72

Mit iegieznec, s' mire valoc, a Misebe valo Caeremoniac, es eolteozetec, fol. 75. 76

Az OLVASO réghi, es Istenes talalmani, fol. 80

A BETEGECKEL mint kel banni, fol. 100

A GIONASHOZ miért kel giakran iarnunc, fol. 149

Mint kellien ehez készülnünc, fol. 148. 153

Miert kellien minden nap megh halgatni a Z. Miset, fol. 159

AZ VR VACSORAIAHOZ giakran kel iarulnunc, fol. 160

A BüNEOK el tauoztatására valo oruosságoc, fol. 163

A LITANIA mi, es mely reghi dologh legien, fol. 184

AMEN, ALLELVIA, HOSANNA mit iegiez, fol. 189

Az Irasnac szép Intési, minden rendbeliekhez, fol. 221

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

REOVID TANVSAGH, az Igaz Hitet mint ismerhesse megh, akár mely egi-
ügyi emberis, fol. 225

14:10 II AZ NAGYSAGOS KAPI ANNA ASZONYNAK, AZ NAGYSAGOS HE-
THESI PETHE LASZLO, ORMOSD VARA SZABAD VRAANAK, ES AZ
FELSEEGES II. MATYAS KIRALYNAK Titkos tanácsának, szerelmes ház-
társának: Az Vr Istentül jó szerencsével böuölködö, kiuánsága szerént való
bodog állapotot, s' hoszü ideiglen való egészséges életet, és örök dücsösséget
kiuának adatny.

EGynyhány esztendeje vagyon, hogy az Nagyságod kiuánsága és intése
szerént, egy kisded imadságos könyuecskét, az végre írtam valá, hogy mind
az világi állapotban, s' mind az Istenhez való áitatossághban megfogvatkozot
házánkban lakozó hiueket, igaz hittel gerjedező fohászkodásra, keresztyéni
szeretetből származot imadkozásra vezérlelem, és oktatnám, Miuelhogy az
Arany szájú sz: János mondása szerént, valaki az imádkozást nem gyakorl-
ya, sem az tekéletes jószágokban nem gyarapodhatik, sem az lelki életnek
gyönyörüségét meg nem kóstolta; söt vgyan esztétilis meg fosztatot, semmi-
nek alítuán az Istennel való nyájaskodást, és sok szép ayandékinak az kö-
nyörgés által velünk közlését.

Az menyre pedig eszemben vehettem, nem vólt mindenestül haszontalan
fáratságom, (kiért az én Istenemnek szent neue, örökké áldot légyen,) Mert
minden rendektül nagy keduen fogadtaték, és nagy hamar vgyan minden-
estül vgy elis oszla az ennyhány száz könyuecske, mellyet elsőben nyomtattak
vala, hogy immár az kik szorgalmatoson keresik sem kaphatnak hasonló
könyuecskét. Ez lön azért fő oka, hogy az magam fáratságát nem tekintuén,
az közönséges jóra való igyekezetből meg vyítanám, sok szép dölgokkal meg
jobbítanám, és másodszeris ki Nyomtatnám ezen könyuecskét:

Eztis azért az vy Nyomtatást az Nagyságod kedues jó akarattyának ayán-
lom; és kérem az Atya mindenható Istent, az eo szent fiának érdeméért, hogy
ez könyuecske, lelki vigasztálására, és üdüösséges oktatására légyen Nagy-
ságodnak, és minden keresztyén oluasónak.

Az Felséges Vr Isten, Nagyságodat, szerelmes vráual, és édes magzatiual
egyetemben áldgya meg egészséges, bekeséges, jó szerencsés hoszü étlettel ez
világon, az más világon örök dücsösséggel, és boldogsággal.

Posonban, M. DC. X. esztendőben, szent Georgy hauának V: napián:

Nagyságodnak alázatosan szolgál. PAZMANY PETER.

15:2–11 II ISTENTÜL minden jót kiuának:

AZ el múlt esztendőben egy csekély indulattul el ragadtatot Eperjesi Predi-
kátor, maga neuéuel, nagy részét ki Nyomtatá Bártfán az elébbi imadságos
könyuecskémnek: Midön azért kezemhez jutot vólna az eo Nyomtatása,

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

eszemben juta az mit Luther Mártonban nem egyszer oluastam vala, tudny illik hogy az Romai hiten valóktúl származot eo reájok az mi jó nálok vagon, *Testamur in Papatu esse multa bona, quae inde ad nos fluxerunt, Ibi enim est vera scriptura, verus Baptismus, vera Eucharistia, verae claves ad peccati remissionem, verum officium praedicandi, verus Catechismus, immo* [jav. ebből: imó] *verus Christianitatis nucleus, Tom. 2. Lat. Wittemb. anno 1557. per Lufft. edit. fol. 229. Epistola ad duos Plebanos: és ez okon nem csak nehéz neuen nem vöm az Predikátor munkáját, de sőt vgyan megis akarom vala köszönny az jámbornak fáradságát. Mikor pedig oluasny kezdetem vólna, eszembe vöm hogy sok helyen meg szaggatta, és az eo foltos teczésének rongyáual béis tatarazta az én írásomat, és nem csak az Mi atyánknak értelmes mondását ki hagyá, mintha ez ötet nem illetné, nem csak az szent kereszt jeléről való tudományt el halgatá, noha Luther az eo Catechismusában, és az Liber Concordiae, melyre talám megis esküt Predikátor Vram, reggeli és estueli imádságunkat az szent kereszt jelén mondgyák hogy el kel kezdeny; De ezen kiüül, az estueli könyörgéseket, az Litaniákat, és több jeles dölgekatis ki törle az eo Nyomtatásában: Annak okáért nem hogy jauallanám ezt az Eperjesi Predikátor munkáját, de sőt inkább az benne való sok fogyatkozásokért gyalázom, és enymnek nem ismérem. Ezrül akarálak tudóssá [jav. ebből: tudószá] tenny keresztyén oluaso: Legy egeességben.*

15:3–4 III ez el-múlt⁸³] húsz[] esztendő forgásában kétszer ki

15:6 III most harmadszor, azon

15:7 III alázatoson

15:9–10 III szorgalmatoson

16:9 II MIKOR LEGYEN SZABAD

16:11 III napokon (a mellyeken

16:11 II (mikor az Isteni szolgálatban, nagyob

16:12 II 5. még az

16:13 II menyegzőt ne szolgáltassanak, Vgymint

16:14 II vtán való elseo

16:15 II vasárnapig, ezeket az neuezet napokatis az tilalmas

17:3 II Dies []

17:8 II 5 Böyt.

17:17 II 14 Sz: Hilarius [].

17:18 III Pál, Confess.

⁸³ A kolozsvári példányban az enyészet okozta hiányzó szavakat kézzel pótolták, ezúttal tévesen „ez elöt”-re.

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 17:19 II; III 16 ☐
17:20 II 17 Sz: Antal. ☐
17:22 II 19 *Antioch.* és Sz: Piroska Szüz. ☐
17:23 II 20 Sz: Fab
17:24 II 21 Sz: Agnes Szüz. ☐
17:25 II 22 Sz: Vincze
17:27 II 24 Sz: Timoth. Püsp. ☐
17:29 II 26 Sz. Polyc. Püs. és M.
17:30 II Iános. ☐
18:3 II Dies ☐
18:4 II 1 Sz. Igna. M: Sz. Brig. *Böyt.*
18:6 II 3 Sz: Balás Püspök. ☐
18:7 II; III 4 *Veronica Szüz.*
18:8 II xxv 24 A Non. 5 Sz: Agota Szüz. ☐
18:9 II 6 Sz: Dorottya Szüz és Mar.
18:11 II 8 Sz: *Ilona Királ. asz.* III 8 *Ilona Királ. asz.*
18:12 II 9 Sz: Apalin Szüz. ☐
18:13 II 10 Sz: Scolastica Szü.
18:14 II 11 Sz: *Frusina Szüz.* III 11 *Frusina Szüz.*
18:15 II 12 Sz: Eulalia Szüz. ☐
18:17 II 14 Sz: Bálint Mátyr.
18:21 II 18 Sz: Simeon Püs. és Már.
18:22 II 19 Sz: *Susanna.*
18:24 II 21 *Sol in Piscib.*
18:25 II 22 ☐ Vszögös
18:27 II 24 Sz: Mátyás
18:28 II 25 Sz: *Alexander Püs.*
18:29 II 26 ☐
18:34 II *bötüis el* változik
18:35 II *mutattya az* Vasárnapot
18:35–36 II *napia vtán,* mely az *Calendariumba*
18:36 III *Calendariumban*
18:36 II *találtatik az* mely
19:3 II Dies ☐
19:10 II 7 Sz: Aquinas III Tamás. ☐
19:15 II 12 Sz: Gergely Pápa. ☐
19:20 II 17 Sz: Gertrud
19:21 II 18 Sz: *Anselmus Püs.* III 18 *Anselmus Püsp.*
19:22 II 19 Sz: Ioseph

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 19:23 II; III 20 []
19:24 II 21 Sz: Benedek Apát. []
19:25 II 22 *AEquinocetium* Vern. []
19:26 II; III 23 *Sol in Ariete*.
19:27 II 24 *Böyt*. III 24 *Böjt*.
19:28 II Gyümölcsöl. *Bod. avagy*, Annunc:
20:3 II Dies []
20:5 II Ferencz. []
20:8 II xxv 24 d Non. 5
20:14 II 11 Sz. Leo Papa. []
20:17 II 14 Sz. Tiburtius
20:20 II 17 Sz. *Rudolph*. III 17 *Rudolf*.
20:26 II 23 Sz. Albert
20:27 II 24 Sz. György
20:28 II 25 Sz. Márk
20:31 II 28 Sz. Vitalius
20:32 II 29 Sz. Péter Márt. és Senásbeli [] Catalin.
21:3 II Dies []
21:4 II 1 Sz: Phil: es Sz: Iac: []
21:5 II 2 Sz: Athanas
21:6 II Kere. *meg* talál:
21:7 II 4 Sz: Florianus
21:8 II 5 Sz: *Gothard Márt*. III 5 *Gothárd Püsp*.
21:10 II; III 7 []
21:11 II 8 Sz: *Staniszlo Márt*: III 8 *Staniszló Püsp*.
21:14 II e xii 11
21:15 II 12 Sz: Pongrátz
21:17 II 14 Sz: Bonifac
21:18 II xvi b Idib.
21:20 II 17 Sz: *Sophia Aszony*.
21:22 II 19 []
21:24 II 21 *Ilona Királyné*. III []
21:25 II; III 22 *Sol in Gemin*.
21:26 III 23 *Ilona Szüz*
21:28 II 25 Sz: Orbán Pápa és Mártyr
22:3 II Dies []
22:11 II 8 Sz. Medardus []
22:14 II Sz. Barnabas
22:16 II 13 [] Sz. Antal *Paduai*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

22:17 II 14 Sz. Basilius Püsp. [] III Püsp. []
22:18 II 15 Sz. Vid
22:22 II 19 Sz. Gyárfás és Prothasius, []
22:27 II Iános. *Márt.*
22:29 II 26 Sz. Iános és Sz. Pál []
22:32 II Pál. []
23:3 II 3 Dies []
23:5 II Bódog *Asz.*
23:6 II 3 [] *Visitatio.*
23:16 II 13 Sz. *Margit Szüz.* III 13 *Margit Szüz, M.*
23:17 II 14 []
23:18 II 15 *Apostolok el oszlása* III 15 *Apostolok oszlása*
23:20 II 17 Sz. Elek. []
23:21 II 18 Sz. Symphorosa. []
23:22 II 19 Sz. *Saara* III 19 *Sára Aszony.*
23:23 II; III 20 []
23:25 II 22 Sz. Maria Magdol. []
23:26 II; III 23 *Sol in Leone.*
23:27 II 24 Sz. Christina
23:28 II 25 Sz. Iakab
23:29 II 26 Sz. Anna
23:32 II 29 Sz. Martha *Aszony.*
23:33 II 30 Sz. *Beatrix.* III 30 *Beatrix Martyr.*
24:3 II Dies []
24:7 II 4 Sz. Domónkos. []
24:11 II 8 Sz. Cyriák
24:13 II 10 Sz. Lőrincz
24:14 II 11 Sz. Susanna. []
24:15 II 12 Sz. Clara
24:24 II 21 Sz. Anastasius
24:27 II 24 Sz. Berthalan
24:28 II 25 Sz. Laios Király
24:31 II 28 Sz. Agoston
24:33 II 30 []
24:34 II 31 Sz. Paulinus. []
25:3 II Dies []
25:4 II 1 Sz. Egyed Apátúr. []
25:10 II 7 *Böyt.*
25:19 II 16 Sz. Cyprianus [] M:

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 25:22 II 19 Sz. Ianuarius. []
25:23 II 20 Sz. Lestar. [] Böyt
25:24 II 21 Sz. Máthe *Ap.* Euan.
25:25 II 22 Sz. Móricz. []
25:26 II 23 *Sol in Libra.*
25:27 II 24 *AEquinoc. Autum:*
25:28 II 25 Sz. *Gelérd Püs: M:*
25:29 II; III 26 []
25:30 II 27 Sz. Kozma
25:31 II 28 Sz. Venceslaus. []
25:32 II 29 Sz. Mihály
25:33 II 30 Sz. Hierony.
26:3 II Dies []
26:4 II 1 Sz. Remigius Püs. []
26:7 II 4 Sz. Ferencz. []
26:12 II 9 Sz. Dienes [] Mátyr.
26:16 II 13 Sz. Kálmány. []
26:18 II 15 Sz. Aduiga
26:19 II 16 Sz. Gál [] Confessor.
26:21 II 18 Sz. Lukács
26:24 II 21 Sz. Orsolya, 11000. Szüz. []
26:27 II 24 Sz. *Radegundis.* III 24 *Radegundis, Királyné.*
26:29 II 26 Sz. Demeter
26:30 II 25 xxvi f vi 27
26:31 II [] xxv g v 28 Sz. Simon
26:36 II Seuerinus *flat*, Simon III Severinus *flat*, Simon
27:3 II Dies []
27:8 II Hertzeg. []
27:9 II 6 Sz. Lenárt. []
27:12 II 9 Sz. Tiúadar
27:14 II Püsp. []
27:18 II 15 Sz. Lipolt. []
27:25 II 22 Sz. Cicell.
27:26 II 23 Sz. Kelemen
27:28 II 25 Sz. Kathalin Szüz. []
27:29 II 25. xxvi A vj 26 Sz: *Sorard.* III 26 Sz. *Zórard.*
27:33 II 30 Sz: András
28:3 II Dies []
28:7 II 4 Sz. Borbála Szüz. []

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 28:9 II 6 Sz. Miklós Püsp. []
28:10 II 7 Sz. Ambrus
28:14 II 11 Sz. Damasus Papa. []
28:16 II 13 Sz. Lucza Szüz. []
28:21 II *iiij* b xv 18
28:22 II *ij* c xiv 19
28:24 II *i* e xii 21 Sz. Thamás
28:25 II * f xi 22
28:26 II *xxix* g x 23
28:27 II *xxviiij* A ix 24
28:28 II *xxvij* b viij 25
28:29 II *xxvj* c vij 26
28:30 II *xxv* d vj 27
28:32 II 29 Sz. Thamás Püsp. []
28:34 II 31 Sz. Silvester
29:1 II *innepekis*, *mellyeknek*
29:1 II *Calendarium*ba III *Calendarium*ban
29:3 II Aldo^zó, *auagy*
29:4 II *kiüül*, *bizonyos* országoknak
29:6 II 86. *initio*.)
29:7 II *Calendarium*ba III *Calendarium*ban
29:9 II *esik*: *Az első*
29:10 II *vtán*: *Az második*
29:10 II *hauában*, *mindgyárt* Szent [jav. ebből: Szet]
29:11 II *vtán*: *Az Harmadik*, karácson *hauába*, *mindgyárt* Sz. Lucza
29:12 II *Az negyedik*
29:12 II *vtán* *esik*.
30:1 II *CALENDARIUM* III *CALENDARIUM*
30:4 II *egynihány*
30:5 II *Calendáriumb*a III *Calendarium*ban
30:7 II *Calendarium*ba III *Calendarium*ban
30:8 II *pedig meg* tudhassuk
30:9 II *esztendőben**nis*, ezt
30:10 II 1582. 1610. [az 1610. alatt a következő sorban a 15. szám áll]
30:10 III 1582. 1625. [az 1625. alatt a következő sorban a 13. szám áll]
30:13 II *köuetközö* arany számokat, *az köuetközö*zendő
30:16 II számnak, *meg* elől
30:16 II *addég*
30:18 II *Epactá*[]rül III *EPACTA*[]rül

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 30:19 II it/lték
30:24 II egynyhány
30:24 II lön
30:24 II *Calendarium*ba III *Calendarium*ban
30:25 II *nappalis* hamaréb löt
31:1 II gyöleközetek
31:4 II *Calendarium*ba III *Calendarium*ban
31:10 II hamaréb *el* végezi
31:11 II köuetközük
31:12 II löttek
31:12 II taualy, *az* második
31:15 II szamlálunk *ebben*
31:17 II löttek
31:21 II köuetközendö
31:25 II Epacta, *az* mely
31:31 II köuetközendö
31:33 II *voltanak*.
32:1 II köuetközendö
32:6 II 1610. [az 1610. alatt a következő sorban a 15. szám áll]
32:6 III 1625. [a számjegyek ritka szedéssel állnak]
32:14 II *Calendarium*ba III *Calendarium*ban
32:16 II *lenneis* egy
32:19 III Bö Tükrül
32:21 II *Calendarium*ba III *Calendarium*ban
33:1 II az az [] C[]. ad[] 1582
33:2 II köuetkozö
33:3 II bötükön, *meg* elől
33:5 II jelen való 1610. III jelenvaló 1625.
33:6 II esztendőbe, *vgyan azon első bötü mutattya az vasárnapot, mely 1582. esztendőben mutatta, tudny illik az Táblának első bötüje az. C.*
33:6 III bötüje E. [1625-ben is]
33:8 II Bissexus, *az az* esztendő
33:9 II felső bötü, Sz.
33:12 II *miuelhog*y hosszú
33:13–14 II egynyhány
34–35:2–32 II [1611–1634 közötti időszakot öleli át] III [1626–1655 közötti időszakot öleli át]

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

34–35:2–3 II

Eszteendő.	Li. Dnic.	Epacta.	Böyt fő □	Húsuét.	Aldozo.	Pün- kösd.	Vr napia.	□	□
1611	<i>b</i>	<i>xvi</i>	16. Böyt elő.	3. Sz. Györ.	12. Pünkös.	22. Pünkös.	2. Sz. luán.		
1612	<i>A g</i>	<i>xxvii</i>	7. Böyt más.	22. Sz. Gyö.	31. Pünkös.	10. Sz. luán.	21. Sz. luán.		
1613	<i>f</i>	<i>viiij</i>	20. Böyt elő.	7. Sz. Györ.	16. Pünkös.	26. Pünkös.	6. Sz. luán.		
1614	<i>e</i>	<i>xix</i>	12. Böyt elő.	30. Bö. más.	8. Pün- kösd.	18. Pünkös.	29. Pünkös.		
1615	<i>d</i>	<i>j</i>	4. Böyt más.	19. Sz. Gyö.	28. Pünkös.	7. Sz. luán.	18. Sz. luán.		
1616	<i>c b</i>	<i>xij</i>	17. Böyt elő.	3. Sz. Györ.	12. Pünkös.	22. Pünkös.	2. Sz. luán.		
1617	<i>A</i>	<i>xxiiij</i>	8. Böyt elő.	26. Bö. más.	4. Pün- kösd.	14. Pünkös.	25. Pünk. ha.		
1618	<i>g</i>	<i>iv</i>	28. Böyt elő.	15. Sz. Györ.	24. Pünkös.	3. Sz. luán.	14. Sz. luán.		
1619	<i>f</i>	<i>xv</i>	13. Böyt elő.	31. Böy. más.	9. Pünkös.	19. Pünkös.	30. Pün. ha.		
1620	<i>e d</i>	<i>xxvi</i>	4. Böyt más.	19. Sz. Gyö.	28. Pünkös.	7. Sz. luán.	18. Sz. luán.		
1621	<i>c</i>	<i>vij</i>	24. Böyt elő.	11. Sz. Györ.	20. Pünkös.	30. Pünkös.	10. Sz. luán.		
1622	<i>b</i>	<i>xviiij</i>	9. Böyt elő.	27. Bö. más.	5. Pün- kösd.	15. Pün- kösd.	26. Pünkös.		
1623	<i>A</i>	<i>xxix</i>	1. Böyt más.	16. Sz. Gyö.	25. Pünkös.	4. Sz. luán.	15. Sz. luán.		
1624	<i>gf</i>	<i>x</i>	21. Böyt elő.	7. Sz. Györ.	16. Pünkös.	26. Pünkös.	6. Sz. luán.		
1625	<i>e</i>	<i>xxi</i>	12. Böyt elő.	30. Bö. más.	8. Pünkös.	18. Pünkös.	29. Pünk. h.		
1626	<i>d</i>	<i>ij</i>	25. Böyt elő.	12. Sz. Gyö.	21. Pünkös.	31. Pünkös.	11. Sz. luán.		

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

Eszteendő.	Li. Dnic.	Epacta.	Böyt fő □	Húsuét.	Aldozo.	Pün- kösd.	Vr napia.	□	□
1627	c	xij	17. Böyt elő.	4. Sz. Györ.	13. Pünk.	23. Pünk.	3. Sz. luán.		
1628	b A	xxiv	8. Böyt más.	23. Sz. Gyö.	1. Sz. luán.	11. Sz. luán.	22. Sz. luán.		
1629	g	v	28. Böyt elő.	15. Sz. Gyö	24. Pünk.	3. Sz. luán.	14. Sz. luán.		
1630	f	xvi	13. Böyt elő.	31. Bö. más.	9. Pün- kösd.	19. Pünk.	30. Pünk.		
1631	e	xxvii	5. Böyt mas.	20. Sz. Gyö.	29. Pünk.	8. Sz. luán.	19. Sz. luán.	□	□

34–35:3 III

1626.	d	ij	25. Böjt elő.	12. Sz. György.	21. Pünk.	31. Pün- kösd.	11. Sz. Iván.	xxv	29. Sz. Andr.
1627.	c	xiii	17. Böjt elő.	4. Sz. Györ.	13. Pünk.	23. Pün- kösd.	3. Sz. Iván.	xxvi	28. Sz. Andr.
1628.	b A	xxiv	8. Böjt más.	23. Sz. Györg.	1. sz. Iván.	11. Sz. Iván.	22. Sz. Iván.	xxiv	3. Kará- csón.
1629.	g	v	28. Böjt elő.	15. Sz. Györg.	24. Pünk.	3. Sz. Iván.	14. Sz. Iván.	xxv	2. Ka- rács.
1630.	f	xvi	13. Böjt elő.	31. Böjt. más.	9. Pünk.	19. Pün- kösd.	30. Pün- kösd.	xxvii	1. Ka- rács
1631.	e	xxvii	5. Böjt más.	20. Sz. Györ.	29. Pünk.	8. Sz. Iván.	19. Sz. Iván.	xxiv	30. Sz. Andr.

34–35:7–32 II □

34–35:28–32 III □

36:1 II CALENDARIUM III CALENDARIUM

36:3 II; III Calendarium

36:7 II forgásais vagy on

36:8 II Zodiacust: Es ettül

36:10 II töltisnek

36:10–11 II hol *mi* hozzánk *való* közelgetése, hol *el* tauozása

36:11 II más helyen *való* fel

36:18 II köuetközék

36:22 II mert *még* akkor is

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 36:23 II igazgatása *az* Papi
36:23 II először is Böyt
36:25 II Miuelhogy
36:26 II találta *vala*, hogy
36:26–27 II végezné *el az eo* tulaydon
36:27 II órais meg
36:31 II *meg* igazítottat Calendáriummal III Calendariummal
37:1 II hogy *az Vr* Isten
37:1–2 II parancsolta *vala*, Exod.
37:5 II [] 3. Antiq. *az* mely
37:7 II *az* vagy
37:8 II Anyaszentegyház *pedig*, noha
37:9 II Husuétot, mikor *az mi* üdüözítönk
37:13 II gyöleközet
37:14 II Ruffin. [] lib.
37:17 II miuelhogy *az mi* Vrünk
37:20 II; III Concilium
37:20–21 II jegyzi [] Ambr. Epist. 83. Beda lib. 3. [] hogy azra vigyaznának,
Hist. Angl. c. 25. mikor
37:23 II fölötte
37:33 II Husuétot
38:2 II köuetközendő
38:2–3 II vigyaznánk. *Es ez*
38:3 II napia, *hon* késön, *hon* pedig
38:5 II Husuét *napia.* mert
38:6 II vagyon *az* hold
38:7 II; III Calendárium
38:9 II vöttek
38:11 II Calendariumba. *Az* Vasárnap III Calendariumba
38:12 II *az* Vasárnapi
38:13 II könyti
38:14 II; III Calendariumot
38:15 II AEquinoctium, *az* vagy
38:16 II Concilium
38:18 II lön
38:19 II it/lt
38:22 II fölöt
38:23 II hanem *enni*hány
38:27 II köuetközik *vala*, hogy az AEquinoctiomok

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 38:30 II löttek az AEquinociomok III Aequinociomok
38:31 II; III Solstitiomok
38:33 II az[] AEquinocium
39:6 II ezekből *az köuethözöt*
39:8 II; III Calendarium
39:12 II gyöleközet
40:1 II LEOT AZ CALENDARiumnak Vyítása III CALENDARium
40:3 II gyöleközethez
40:5 II fölötte
40:6 II Vasárnapi [bötük] mutatásában
40:7 II Calendariumba III Calendariumban
40:8 II vtán, sem *az Húsuét*
40:8 II felé, sem *az Karácson*
40:12 II; III Calendariumból
40:16 II gyöleközethor
40:18 II Aranyas szám
40:19 II; III Calendariumba
40:20 II esnejékis egy
40:21 II vitettemék
40:22 III Calendarium
40:23 II *mind azon által*, abba
40:23 II Calendariumba III Calendariumban
40:23–24 II AEquinociomok, fölöttéb
40:25 II AEquinociomok
40:27 II; III Aequinociomok
41:3 II; III addég
41:5 II Calendariummjába löt III Calendariummjában
41:7 II; III Calendarium
41:9 II; III addég
41:11 II változtatást *esmernének*
41:12 II; III Calendarium
41:14–21 II []
42:1 I; II; [] ELSEO III [] ELSÖ
42:2–3 I ATIANKRVL, [] II ATYANKRVL, []
42:6 I MIVELHOGI MI, CSAK II *Mluelhogy mi csak*
42:6 I [locus a margón:] *Rom. 8. v. 26.*
42:6 I kellien *a mi vrunktul* II kellyen *az mi Vrunktul*
42:8 I *valo szoszollonk, tanítani akaruán a mi tudatlanságunkat* II *való szoszollonk, oktatny akaruán az mi tudatlansághunkat*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 42:8 I [locus a margón:] 1. Ioan. 2. v: 1.
42:9 I imadságot *adá eleonkbe*,
42:10–12 I []
42:13–14 I [] Mi Atiánk kiuagy mennieghbe []: melybe foglalá
42:9–10 II titkonnis az Tanjtuányokat, midéon
42:10 II vólna [] hogy
42:11 II janosis Isteni
42:12 II vala az eo köuetöit, kiknek azt felelé üduözjtönk
42:13 II menyéghben
42:13 I [locus a margón:] Mat. 6. v. 9. Luc. 11. v. 2.
42:15 I Vgi *annira*, hogy II vgy *annyra*, hogy
42:15 I [locus a margón:] August. Epist. 121. ca. 12.
42:15–16 I keoneoreoghetünk *Istennek*, de II könyöröggetünk *az Istennek* de
42:17 I *van* foglalva, []
42:18 I []
42:19 I *es a ki e* szerént
42:17 II okáert, az imadsághok köz[]t, *leg*h első
42:18 II helyet
42:18 II miuelhogy az
42:20 I [locus a margón:] Matth. 20. v. 22.
42:20 I [] attul
42:20 I hogy *eo nekiis* azt fellelliek [] amit
42:21 I [] Nem *tuggiátok* mit kértek.
42:22 I keoneorgést, [...] minniáian
42:26 I aytatos *indulattal*, *kellien a*
43:1 I ATTIANK, *KI vagy mennieghbe*. II ATYANK *KI VAGY menyéghben*:
43:2–17 I []
43:2–3 II Istenem, *noha az Te megh foghatatlan* felséghedet
43:3 II én *gialázatos és* kicsjn
43:4 II egyben *vetuén*, nem *mernélek Téghedet* Atyámnak
43:6 II miuelhogy az
43:7 II könyörghenem *Te* szent
43:9 II Téghedet Atyámnak
43:10 II ő az [] ki
43:12–13 II *neuezet, mert* inkább
43:14–16 II *neue[]ket*, és ez okon, *inkáb akarod hogy* Atyánknak mondgyunk
téghedet, hogy sem [] boszu állo Istennek, [] miuelhogy azt
43:16 II és az szolgálákhoz
43:17 II rekeszü[]k az *mi* lelkünkéből

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 43:18 I [locus a margón:] *Job. 5. v. 9. Job. 9. v. 6. Psalm. 144. v. 9.*
- 43:18–23 I *EN Vram, terempteom, noha csudálatos, [] es megh foghatatlan vagi, minden cselekedetidbe: Noha beolcseséged, es hatalmasságod, megh geozí az emberi ertelmet: Mind az által, kegies [] io voltod, irgalmasságod, es hozzánc valo szerelmed, sokkal felliül halaggia egiéb cselekedetidet. Ezt hogy megh mutatnád irgalmasságnac attia, Engemet szegéni alá valo teremtetet allatodat, nem csak a teremtés által, de feoképpen az vyonnan születes, [folytatás: 43:31–32] [locus a margón:] *Heb. 2. v. 1. 1. Ioan. 3. v. 1. Jerem. 3. v. 4. Matth. 6. v. 19. Ioan. 20. v. 17.**
- 43:19 II *de az Te kegies [] io vóltod, nem csak megh gyözi az emberi okossághot, de az egyéb Isteni*
- 43:20 II *cselekedeteketis meg előzi és fellyül haladgya [jav. ebből: kaladgya], kit hogy*
- 43:21 II *megh ismértetnél én vélem, enghemetis szeghín alauló teremtet allatodat, nem csak mikor [] semmibeol*
- 43:22–23 II *gonduiseleseddel [] vezérle [] s' taplál [] al, de legh fő képpen*
- 43:23 III *csudálatoson*
- 43:24–30 I []
- 43:24 II *latogha [] tál*
- 43:24–25 II *foghad [] ál, az Te fiaid közzé [] szamlál [] al:*
- 43:26–27 II *Mert vgyanis mindnyáian az bűnnek szolgálai valánk, az [] Sátánnak fiaiuá változtunk vala, kitül minden gonoszsághra ragadtattunk: De Te [] könyörülúen mi raitunk, természet szerént való*
- 43:29 II *kiserues kinokkal, foghadot fiakat szülne Te néked*
- 43:30 II *ördögnek hatalmátul*
- 43:31–32 I *es eleuen hit [] által [], fiaddá fogadál, a te eggietlen egy természet szerént való [] fiadnac pedig, attiafiáua, hogy nem csak fiadnac neuztetném, de vgian valoba te fiad lennéc:*
- 44:1 I; II *Es hogy [] az*
- 44:1 I *emlekezetiuel, a te szerelmedre II emlekezetiuel, az Te szerelmedre*
- 44:2–3 I *inditanál, azt parancsolád nekem, hogy tégedet atiamnac hinálac.*
- 44:2 II *inditanál, az Te fiadnak*
- 44:4–6 I [] *Oly atiámnac penig, kinec [] gond viselése, es hozzám io volta, an-nira szorgalmatos, hogy a testi atiac hozzád kepest, ingien atiai neuet sem erdemelhemec*
- 44:5 II *anniéra*
- 44:5 II *Atyáknak gonduiselést*
- 44:6 I [locus a margón:] *Matth. 23. v. 9.*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 44:6–8 I okáert, [] en *menniei atiam*, csak *egiedül* teged *meltan* hi[]lac atiam-nac: Abraham nem *tudot* engemet, Iacob nem *ismért* engemet, nem
- 44:6 II képest, *ingyen* Atyai
- 44:7 II Téghedet egyedül
- 44:8 II ismért enghemet, Iacob nem *tudot* enghemet, nem
- 44:8 I [locus a margón:] Isai. 63. v. 16. Iob. 10. v. 10.
- 44:9–10 I formáltál *te* engem, az eo mehebe. *Te taplaltál engem, es vezerlettél mind ez oráigh, vgi fel iedzettel* az en
- 44:9 II formáltál *Te* enghemet az
- 44:9 II *gonduiselésedet*
- 44:10 II nyilatkoztatnád, vgyan
- 44:10 I [locus a margón:] 2. Machab. 7. v. 22. Isai. 49. v. 15.
- 44:11–13 I feletkezhetic akár mely anyais, *magzattiárul*, hogy sem te en rollam.
[]
- 44:11 II Anyais az ő fiárul
- 44:14–15 I Daudid, a király *meltosagért zent neuedet álduan, méltan azt mond-gia vala, felsegednec*. Vram II *Hogy* ha azért *mikor* szent Daudidot az király *méltosághra fel* emeléd, *almelkoduán az Te nagy io*
- 44:15 I [locus a margón:] 2. Reg. 7. v. 18.
- 44:15 II szólla *szent felséghednek*, Vram kicsoda vagyok
- 44:16 I [locus a margón:] Psal. 8. v. 5.
- 44:16 II enghemet? Micsoda
- 44:17–19 I rolla, *es szemedet rea veted?* Mentül *meltábban mondhatom* en, [] *felseges Vr Isten, [] ki vagioc en Vram, hogy te fiaddá* [locus a margón:] Psal. 143. v. 3. Iob. 14. v. 3.
- 44:17 II *hogy csak* meghis ismértesd
- 44:18 II inkább *ezt mondhatom* én
- 44:19 II kicsoda vagyok
- 44:20 I fogacz engem? [] *hogy* II foghadál enghemet? Honnan érdemlette Vram az Te
- 44:21–22 I *ily igen* fel magasztalsz *engem*, minden e világghi [] *dücsossegh, es méltoságh feoleot?*
- 44:22 II fölöt
- 44:23 I atiam, [] a te
- 44:24–27 I voltodért. [] Enis azért, *bizuást szükségimben hozzád foliamom*, minden [] *niauialiá[]mba oly batran varoc otalmat, es segítséget teolled*, mint [] *édes atiamtul*. [] A te
- 44:26 II fiú az édes

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 44:27–29 I batorsagoson élec: *Te kezedbe aianlom minden dolgaimat, Te oktas, te taplali, te vezérli engemet, es mikor [] szukséges, atiai ostorral meghis fenycz engem:*
- 44:29 II látoghas *enghem:*
- 44:30 I *Ne enged pedigh, szerelmes atiám, hogy a []*
- 44:31 I *te gond viselésed alol, a tikoizlo fiuual, el kiuankozzam. [] Ha*
- 44:30 II *szenuedgyed pedigh szerelmes*
- 44:30–31 II *peldáját köuetuén, az Te Atyai*
- 44:33 I *megh attiaiy kegyélme[]det, es fogagi ismég keduedbe. Ha e*
- 44:33 II *fogadgy ismét szárnyad*
- 45:1 I [locus a margón:] *Luc. 11. v. 13.*
- 45:1–7 I *Atiac, azeo fioknac iauára, szorgalmatos[] gondot viselnec, es keréseket megh halgattiác, Te se vtald megh, en menniei atiám, az en keoneorgésemet, Enged, hogy vgi élylec, hogy méltan tégedet Atiamnac hiassalac, mint szerelmes fiad, teged keouesselec vgi éluen, mint a vilagosságnac fiahoz illic. Ne szenued, Vram, hogy gonoz eletemmel ebbeol a meltoságbol, a réghi gialázatos allapatra [] teriec*
- 45:1 II *szorgalmatosok az ö fiokra*
- 45:1 II *gonduiselés[]ben*
- 45:2 II *oltalmamra*
- 45:2 II *fölötte*
- 45:6 II *melyre fel emelél*
- 45:7 I [locus a margón:] *Ephes. 5. v. 1. et 8.*
- 45:8 I *ki hoztal engem, mikor [] fiadda*
- 45:8 II *rabsaghabol ki szabadítuan*
- 45:9 I *fogattál. Ne enged, hogy téged tizteletlenséggel illetuén, megh vesselec, hanem szerésselec, tiztéllielec teged, mind holtigh, mint Atiámat. [locus a margón:] Malac. 1. v. 6.*
- 45:10 I *Es miuel hogy [] nekünc II Es miuelhogy [] nekünk*
- 45:10–11 I [locus a margón:] *Matth. 23. v. 8.*
- 45:11 I *attiafiac vagiunc, egi atiátul szarmaztunc, es vyonnan születtünc, Azon bodogsagnac eoreokeosi vagiunc, mely veghetetlen léuen, megh nem kissebedic, noha minniaian az attiafiac reszesülnecc ebben,*
- 45:12 I []
- 45:13–15 I *Agi en Istenem, atiafiui szeretetet szüüembe, Enged, hogy senkit, se szegént, se kudust, soha megh ne vtálliac, hanem mint attiamfia[]t, seot, mint felséged fiát, eotet szeressem, tyztelliem, es irigység nekül, minden ia-
uat kiuanniam.*
- 45:12 II *ki az mi szüünköl*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 45:14 II mindeneket, *mint szent felséghez fiait* vgy
45:15 II felebaratinkat [].
45:16–25 I []
45:19 II *én* maghamért
45:21 II []
45:22–23 II *Noha pedig Te én Istenem* [] jelen vagy mindenüt, és [] mindeneket *bé tellyesítesz, mind azon által, azt*
45:23–24 II jmadrasahomnak kezdetiben az mennyéghben való leteledrül *megh* emlékezzem, és ezzel *fel* ebresztessem, hogy
45:25 II az éghben
45:25 II *kellyen* várnóm
45:26–31 I *Miuelhogy pedig, Vram, te az éghbe lakozol, azen Atiai eoreokségem, és* [] hailékomis, *nem egiéb a menniei országnal, It pedig, szamkiuetésbe, [] szarandokságba leuen, nincz eoreokeos lakásom, Enged, zent malasztod által* hogy az en kincsem, *szüuem, és kiuanságom, menyben legién, [] ez el mulando* arniec világhoz *pedigh, mint idegen feoldheoz, ne ragzokoggiam, mint e világnac* fiai
45:26 II és *megh gondollyam, hogy menyéghben*
45:27–29 I [locus a margón:] 1. Pet. 2. v. 11. Heb. 13. v. 14. Miche. 2. v. 10. Colos. 3. v. 1.
45:27 II *pedigh, csak szamkiuetésben*
45:28 II és *én* mennyei
45:28 II *fel az Te szent malasztoddal az én*
45:29 II menyéghben
45:30 II világhoz, *mint szamkiuetet budosasomnak tömlöczéhez*
45:31 II mint ez világhnak fiai *szoktak cselekedni:*
46:1–3 I []
46:1 II enghemet *az Te szent*
46:2 II és *az migh*
46:2 II seghicz *megh szent*
46:3 II menyéghben
46:3 II világhnak *álnak* gönyörüséghirül
46:4–5 I *Hanem szüntelen ama te csudálatos draga keouekbeol eppitet varasodba, a menniei Ierusalembe* [] kiuankozzam II eppittetet mennyei Ierusalembe, *az Te színed*
46:5 II mint *kivánczik* az szomiú
46:5 I szaruas, a [] II szaruas, az *eleuen*
46:6 I vgianis *Vram, ha* II vgyanis *Vram, ha*
46:7 I istalloiat, [] a feoldet

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 46:8 I meniezettel, *tudni illic a finies* II menyezettel, *amaz finyes*
46:8–9 I tündeokleo [] égghele II tündökleo [] égghele
46:9 I [locus a margón:] *Apoc. 21. v. 23. Esai. 64. v. 4. 1. Cor. 2. v. 7.*
46:9 I a te eoreocke II az *Te örökké*
46:10–14 I meniegeodre, *szépen fel* készítettet házad, melynek [] vilagossága, *es ekessége*, te magad vagy, *es az eo eoreomét, emberi elmecsak* megh sem gondolhattia [].
46:10 II menyeghzödre *szépen fel* készítettet házad, melynek
46:12 II böséghe és ki áradot folyamit
46:16–19 I MInt hogy azért *Vram*, az *Atia tiztessége*, az *eo fiára* [] haromlic, *es a iambor fiu*, [] tizteli *az eo attiat*, [] kiuánnia, hogy egiebekis *eotet* beocsüllyec, *megh esmériek, félliek*, *es dúcseoycek*: [] [locus a margón:] *Prouer. 17. v. 16.*
46:16 II MInthogy *pedigh* az *Atyáknak tizteleti*, az *eo fiokrais* haromlik
46:17 II tizteli *az eo Attyat*, [] öruendez *az eo dúcösséghe*, és bänkodik
46:19–20 II *eotet*. [] *Mijs legh elöszeor* azon
46:20–26 I *Legh eleoszeor*, azon kerém felsegedet, hogy *a teszent[!]* *neued*, *kit az égh*, *es feold szüntelen magasztal*, *a mennyie karoc nyugodalom nekül ald-nac*, *es dúcseoitnec*, *Mi bennünc*, *es mi általunc tizteltesséc*, *s' fel magasztaltasséc*, *ne gialasztasséc mint a haladatlan fiac gonosságából*. *A mi életünc vgy tundeoklyec az emberec eleot*, *hogy látuan a mi tekelltetességünket*, *discsirienc teged*, *es a Z. Péter kiuansága szerént*, *a teollünc el szakattac*, *semmit ne lassanac mi bennünc olliat*, *melibül teged karomlianak*, *hanem a mi életünkeol teged fel magasztallianac*. [locus a margón:] *Rom. 2. v. 24. 1. Pet. 2. v. 12.*
46:20 II Teghedet minden
46:21 II igazán megh ismérjenek
46:22 II szüntelen
46:25 II szent és rettenetes neuednek
46:28–29 I ha *en* nem discsirleki téged, [] a te *Z. Angialid* faradhatatlan *discsirik*, *es algiak Z* neuedet, az eghek hirdetik *dúcseossegedet*,
46:28 II ha *szinte* mi
46:28 II Téghedet, de
46:29 II hirdetik *az Te hatalmas*
46:30 I [] Az eghe madarak, a folio II madarak, *az folyó*
46:31–47:1 I hanem *a te hatalmasagod*[], *beolcseséged*[], *io voltod*[], *irgalmasságod*[] *hirdetei*. De *miuelhogy* az
46:31 II hanem *az Te hatalmasagodnak*
47:1 II *miuelhogy* az

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 47:2 I keoz[]t
47:2 I magasztalád Vram, es
47:3–4 I vráua teod, melto hogy eoys téged mindeneknél inkább dicsirien, es fel magasztallion:
47:3 II tötted
47:3 II fölöt
47:4 II magasztallya az Te neuedet
47:5–16 I []
47:5 II miuelhogy az
47:8 II mindeneknek föleotte szeressenek Téghedet: Kérlek Téghedet,
47:11–12 II dicsírienek, és fel magasztallyanak
47:13 II szüüérül, és gyomlály ki
47:15 II szeretetet az Te hiueidnek
47:17–19 I Aggiad azért en Istenem, hogy enis mindenek eleot, es mindenek feoleot, a te neuednek megh szentelést kiuanniam, a te akaratodnak be telliesítést [] szomiuhozzam.
47:18 II s' mindenek föleot, az Te szent neued dicsiretinek él terjedést, az Te akaratodnak
47:19 II szomiuhozzuk mind fejenként.
47:20–22 I []
47:20–21 II kikirül az Te Apostolod azt mondgya, hogy az ő haladatlan gonosz-sághokért az Istennek neue gyaláztatik az emberek között; Hanem
47:21–22 II Irgalmason velem, hogy az én életem vgy vilaghoskodgyék III ir-galmason
47:22–23 II elöt, hogy látuan az én tekélletes eletemnek tündöklést, dicsijr-ienek Teghedet: Mert
47:23–25 I Geriezd fel, Vr Isten szüünkbe, a te neued felelmét: Tizticsd megh nielüünket, a mennyey tüzzel, mint régen az Isaias aiakát, hogy egi száial es szüüel, minden nemzetségec, rendec, es országok megh isméríenek, algianac, dicsiryenek, es fel magasztallianak téged: A te zent, es rettenetes neuedet, szentelliéc es beocsüllíéc: Ha mi io pedig a te aiandekodbol, bennünc talál-tatic, ebbeol, nem mi, hanem a te felséged neue magasztaltasséc, mi reánk pedig, haladatlansagunkért, szállion Orcza pirulas. [locus a margón:] Isai. 6. v. 6. Psalm 110. v. 9. Psalm 113. v. 9. Daniel. 9. v. 7.
47:24 II aiandekodból én bennem
47:24 II ezekből én
47:26–48:8 I []
47:26 II Vram [] az Te dücsösséghednek szomju kiuanságba én bennem min-den

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 47:28 II *jól* tudom
47:29 II gyálázatos kissebség
47:30 II *Holot* pedig
47:30 II ha *az Te* szent
47:31–32 II Téghedet mindeneknek fölötté szeressünk
47:33 II ne *kiuánnnyuk*, hanem *az mi*
48:2–4 II jókra, *mind* gonoszokra egy aránt *ki* terieszti az *napnak finyét*: Mert
vgyanis, *mely* nagy kissebségghel illetnök *Te szent felségghedet*, ha az keresz-
tyén
48:5 II reszegheskedésben *ez* világhi
48:6 II életünket; *Holot az emberek közönségghesen az Istenrűlis az ő szolgálhai-
nak magha uiseleséből tésznek ityiletet, és az kiknek erkölcsöket vtalatosnak
ismérik, azoknak, Istenrűl való hiteketis gyalazatosnak itílik: En azért*
48:7 II *Te* szent
48:7 II *hog*y *az én* eletemben
48:9–22 I []
48:10 II MEnynek és földnek
48:11 II birodalomnak és kiralysághnak
48:11–12 II széki az Eghek, az
48:12 II lába *alat* való sámolya, és az kinek
48:13–14 II *mel*lyel *az Te* Prophetáid
48:14 II; III kötőted
48:14–15 II országhot szerszez *magadnak* mi köz[]tünk
48:15–16 II szabadítuan, *az Te* országhodnak
48:16 II nyúgodcz minket
48:17 II világhot *az Te* király
48:20 II tömlöczében [] rabsághban
48:21 II szabadsághat, *ingyen* nemis
48:22 II értik *hog*y
48:22 II Vrankodás légyen:
48:23–31 I KEorniül fogtác *Vram*, a *mi zegéni lelkünket sok kegietlen ellen-
ségec, kik vrankodni akarnac raitunc. A Test, világh, eordeogh, szüntelen ost-
rommal megh akarnac hodoltatni.*
48:24 II Anyaszentegyháznak thagiai
48:24–25 II noha *az Te* bélyegedet
48:25 II *mind azon* által, pártot ütuén *Te*
48:27 II ellenséginknek ostromiual
48:29 II *minket* szakasztany *Te* tölled; *Az mi* testi indulatink, szüntelen furdal-
nak *minket*; *Az*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

48:30 II kik az mennyei országhbol

48:31 II *mi* raytunk

49:1–7 I *De te menniei Királi, királioc királlia, e kegyetleneket verd el rollunc.*

Csak te [] vralkoggial zent malasztod által a mi szüünkbe, Legien bennünc a te országod, es mi feienként tieyd legiünc, neked megh hodolliunc, a te gonduiselésed igazgasson minket, a te z kezéd otalmazzon minket, a te teoruenied vezérlien minket, csak te lakozzál a mi lelünkbe, es ne légien ebbe semni [!] *helie* a világh feiedelmének a Satannak, *Te legy a mi ertelmünk vezére, a mi kiuanságunk határa, a mi szüünknek eoreokeos királlia: Es bizoniara Vram, miuel hogy drága kincsen, a te zent vereddel, nagy erős harczon niertél, es megh szabadítottál minket, melto [] hogy [] te vralkoggial* [locus a margón:] Apoc. 19. v. 16. Luc. 17. v. 21.

49:1 II irgalmason III irgalmason

49:3 II Téghedet ismériünk

49:5 II határa, az *mi* szüünknek

49:6 II légyen *mi* bennünk

49:7–8 II Satannak, *mert vgyanis méltó [] hogy csak Te vralkodgyál mi raitunk, Te néked*

49:8–11 I *mi* raitunk [jav. ebből: raitnuk] *tellies eltünkben. Te néked engeggiünc, [] szodat fogaggiuc, a te országod, mely nem az etelbe es italba, hanem az igazságba es bekessebbe aal, mi bennünc el kezdessec e világon, es a te z fiad igireti szerént, mi bennünc legien.* [locus a margón:] Rom. 14. v. 17. Luc. 17. v. 21.

49:11–24 I []

49:11 II véreden, *nagy erős harczal nyertél* minket

49:13 II *az mi* szüünket az *Te* szolgálatozra, erősicsed az *mi* gyarlosághinkat az *Te* országhod ellenséghiuel való

49:16 II kimílették

49:17 II bennünkis vgy tündök[]lyék

49:19 II ez világhi

49:19 II gyöződelmet

49:22 II minden ez világhi niaualyá[]ban

49:24 II az *Te* birodalmodat

49:24 II öreghbited *mi* bennünk

49:25–26 I [] Ki mulasunc vtán *pedigh, iöieon mi reanc szarandokokra, ama te eoreoktül fogua megh kizitet országod, melybe*

49:26 II mellyet az *Te* hiueidnek

49:27 I [] téged, színrül [locus a margón:] Psalm 64. v. 15 Psalm 16. v. 15.

49:27 II Téghedet színrül

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 49:27 I be telliesed[]ünc
49:28 I hazadnac *beosegéuel*, megh eléghzic a mi
49:29 I kut feieuel, *es ama drága keouekbeol eppitit varasnac geoneorüsegeuel*.
[locus a margón:] Psalm 35. v. 10.
49:31 I szüüem, *mert vgi* II szüüem
49:32–33 I kiunkozic *a te orzagodba*, mint a szomiu szaruas a [] folio kut
feotheoz. [] [locus a margón:] Isai. 49. v. 10. Apo. 21. Psalm 41. v. 1.
49:32 II Istenemnek orszaghában
49:33 II Ki[] szabadít megh enghemet, bodoghtalan
50:1–9 I []
50:1 II Iay *én* nékem hogy ennyére
50:5 II Légyen *az* Te
50:6 II azonképpen *az* földönis
50:9 II ighírted, *az* kik mindenekben *az* Te szent
50:10–13 I *A feold, az Egh, es éghi csillagoc szolgálmac Vram néked: Tiztelnec*
téged az Angiali karok, renegnec [!] *elleotted az eghek, es a teremtet álla-*
tok keozt, csak az emberi vakmereoségh tusakodic ellened. [locus a margón:]
Iob. 9. v. 6. Psalm 118. v. 9. Iob. 26. v. 11. De Vram, a te hatalmasságoddal,
a mi délczegh [] akaratumkat, es ellened tusakodo szandekinkat, változtasd
el. Enged, hogy mikeppen az eghben lakozo bodogságos seregec, csak a te
ákaratodat nézik, Vgi mys
50:10 II alazatoson III alázatoson
50:12 II terics[]d *az* Te enghedelmességedre
50:13 II nézik, vgy mijs
50:14–28 I Angial[] szekibe valasztottál, [] minden igiekezetünkbe *csak arra*
uigiazzaunk, hogi a te akaratodat *es* parancsolatodat, *nem a mi testiünc kiuan-*
sagat, Nem e vilaghi emberec iteletit, Nem a gonozoc intésit, vagi peldait,
nezzüc, Hanem tekélletes szüüel megh vtalliuc, valami küleombeoz a te teor-
ueniedbe megh ielent teczésedtiül. Agy alhatatóságot Vram szüünkbe, hogy
minden ostorid, es probaid keozt, czendez elméuel mondhassuc, Vram legien
a te akaratot, es nem az enim, A mint néked teczic vgi légien, es mind ezekért
légien aldot zent neued. [locus a margón:] Matth. 26. v. 39 Iob. 1. v. 21. 1.
Thess. 4. v. 3.
50:16 II mellyet *az* Te parancsolatidban
50:17 II megh jelentesz *az* Te hiueidnek
50:18 II jöüél
50:19 II hanem *az* Te Atyádnak
50:20 II eröt *nékem az* Te szent
50:21 II szorghalma[]skodgyam

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

50:22 II [errataban: köüetny][⁸⁴]

50:29–51:4 I []

50:29 II Vroknak akarattyát

50:30 II jutalmát nem váriak,

51:2–3 II ideiénis azra kötötte maghat, hogy ellene monduán az Te ellenséghidnek

51:5–16 I [] Miuel hogy pedig Vram, a te akaratod nem egiéb, a mi szentsegünknel, tiszticz es zenteld megh lelkünket a te zent malasztoddal, hogy a te akaratodat tekélltesen megh ismériük es hiuen be telliesicsük.

51:5–6 II malasztoddal megh nem

51:7 II mindenekben az Te szent

51:9 II vonoghatása nélkül

51:11 II enghedelmes léuen az Te akaratodnak, mégh mikor az szörnyü halálnak

51:13 II maradna helyen

51:15 II és szegyennek ityllyem az én akaratom indulatit inkább köüetni, hogy sem az Te

51:16 II töue

51:18–20 I []

51:18 II miuelhogy azt

51:20 II Vastagijcs[]d megh az én lelkemet amaz igaz kenyérrel, mely az ember szüüének erősséghe szokot adni, amaz természet föleot való,

51:21–22 I [6v:20–23⁸⁵] Lelkünnnekis pedig, felséges Vr Isten, ad megh amaz igaz eghbeol szallot kénierét, ama természet föleot valo kenieret, melliel a te zent vacsorádba hizlalod lelkünket. [locus a margón:] Matth. 6. v. 11. panem super substantialem.

51:22 II és az örök

51:22 II hiueidnek lelkét

51:23–26 I []

51:25 II tellyes akaratból azt

51:27–51:29 I [6v:24–7r:2] Bocsas [] tanitokat, [] kik megh szegiéc beouön az ehen varoknac a te szent ighid kenierét, miuelhogy nem csak kenierrel él az ember, Hanem a te zent ighiddelis.

51:28 II varóknak az Te szent ighijdnek kenyerét

⁸⁴ A budapesti Egyetemi Könyvtárban található példányban kézzel javították az errata alapján.

⁸⁵ Mivel a *Mi kenyerünket minden-napiat adgyad nékünk ma.* szövege nem párhuzamos az 1606-os, illetve 1631-es kiadásban, feltüntetjük az I-es kiadás lap-, illetve sor-számait.

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 51:29 II *éél az ember*
51:29 II *ighijddelis, melynek*
51:30–31 I []
51:30 II *Miuelhogy azért*
51:30–31 II *elegítheti az mi éh lelkünket*
52:1–52:5 I [7r:3–7r:12] *Es miuel hogy eddig, a tikoizlo fiuual, dizno[] eledel-
lel, fertelmes vetkekkel, e világhi geoneorüséggel töltöztünc, es zabaltunc,
Az AEgyptombeli Sidockal büdös hust, keseru hagimá[]t öttünc, es effële
artalmas eledel, el veotte száiuunc izit, Agy menniei kenieret Vram, a mi sze-
gini lelkünknek, hogy megh kostoluán, es megh izelituén a te io uoltodat,
megh elegeggiec te veled. [locus a margón:] Ioan. 6. v. 33. Deut. 8. v. 3.
Matth. 4. v. 4. Amos. 8. v. 11. Sapient. 16. v. 26 Exod. 16. v. 3.*
52:1 II *ighijdis izetlennek teczik sokaknak, és az okon, inkább*
52:1–2 II *fiuual az disznók eledeliuel szabál[]ni és*
52:4 II *ighidnek Mannáját; Annak okaért, Te maghad, az mint az Te nagy böl-
ceseséghez hasznosnak isméri, vgy adgyad minékünk*
52:5 II *erezzük az Te szent ighidnek*
52:6–8 I [6v:3–10] *MInt az éh fecske fi, vgi kialtoc hozzád, en menniei szent
Atiam, mert mind testi taplálást, s' mind lelki eledelt, csak te teolled vároc.
Iol tudom Vr Isten, hogy hazontalan minden faratsagunc, es a feodel valo
bailodásunc, ha [] te io voltodbol beoséges aldomasoddal megh nem zapo-
ritod, es örzeod munkánkat. [locus a margón:] Isai. 38. v. 14.*
52:7 II *és iól tudgyuk*
52:7 II *és az földel*
52:8 II *szaporijtya az mi testi*
52:9 I [6v:11] *Azért, te hozzád [] foliamunc,[]*
52:9 II *flyamunk, és Te tölled*
52:10–15 I []
52:12–13 II *szorgalma[]skodasunkat Te reád*
52:14 II *kegiességhez az Te fiaidhozis:*
52:15 II *Vram Te tölled*
52:16 I [6v:11–19] [] *te kudusid leuén, teolled kénieret kerünc. Nem sok gaz-
dagságot, nem nagi Vraságot, nem sok féle eledellel terhelt aztalt kerünc,
hanem csac mertekletes testi taplálást, a végre, hogy szeginség miat megh
fogatkozuán, masén ne ragadozzunc: Mert iol tuggiuk, hogy aki gazdagsá-
got kiuán, ighen künnien [jav. ebből: künnien] az eordeogh teoriben esic.
[locus a margón:] 1. Tim. 6. v. 8. Prouer. 30. v. 8. 1. Timot 6. v. 9.*
52:17–29 I []
52:18 II *tellyesijtenöiök az Te fiadnak*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 52:19 II köteleze, hogy
52:19–20 II és *hogy ebből ki tessék, hogy*
52:20–21 II látam, *még aznakis ételt adnék* [], *mielhogy az Istentől*
52:30–33 I [7r:12–18] *Minden napi légien pedig ez, a mi lelkünk keniere, hogy ne csak testünkbe, de lelkünkbeis szüntelen teolled taplaltassunc: Mert ha csak egy szem pillantásba megh vonszodis Vram zent malasztod* [] *kenierét, mingiart megh szakazkodunc, es* [] *a bűnben merülönc.*
52:22 II *Es hogy az benned*
52:25 II *kérnének Te tölled, és az fölöttéb*
52:25 III *kérjünk*
52:26 II *vetuén, az Te Atyai*
52:27 II *szolgalhatnánk néked*
52:27 II *könyörghenénk mintha*
52:28 II *vólna minékünk az Te szolgálathodra*
52:32 II *vonszodis töllem az Te malasztodnak*
52:33 II *bűnben, az mi gyarloságunk*
53:1 I *vetkeinket. (auagi, adossaginkat)*
53:2 I *vetetteknek (auagi, a mi adosinknak.)*
53:3–6 I *Tartozom Vr Isten te zent felsegednec mint kegyelmes atíámnac, fiui szeretettel, es engedelmességgel, Io tetedért haladással, szerelmedért szerelemmel, Tartozom neked, mint hatalmas Vramnac felelemmel, es beocsülletel, [] ellened valo sok vetkeimért, büntetéssel tartozom. []*
53:3 II *Vram Te néked*
53:7–10 I []
53:8 II *maghát, az Te malasztoddal*
53:9 II *ember, az ki*
53:11–14 I *De iay zegin feiemnec, e sok adosságnac semmi rezét le nem szallitottam: söt [] zantálan [!] vetkeckel terheltem magamat, minden szempillantásba. Nemis vagioc pedig elegséges, hogy ezekért néked, en Istenem, eleget tehessec. Annac okaért, ha igasságod szerént cselekeszel velem, ha adosságimat megh kiuánod [], el kel vesznem: De látom vram, meli nagi a te io voltod, Azt akarod hogy bocsanatot kériek, teolled, es ingien, a te irgalmasságodért, kész vagy bűneim bocsanattiára. [locus a margón:] Psalm 129. v. 3*
53:11 II *mielhogy maghamtúl*
53:12 II *terhelem maghamat, és aznak okaért, ha*
53:14 II *szeghijn*
53:15–20 I *Azért Irgalmas Isten, a te io voltodhoz foliamom, kérlec, mosd le [] undokságimat, ved el rollam vetkeimet, bocsasd megh [] adosságimat.*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

Mind ezekért pedig zent felsegednek egiebet nem adhatoc, hanem a te zent fiadnac véres veritékiuel, szeorniu halaláual, niert kincset, mely nagy beoségesen eleget teot néked minden vetkeinkért:

53:15 II alazatossan, az Te Irgalmassagodnak

53:16 II parancsolod nékem, hogy

53:17 II mert Te kész

53:17 II könyörghök Te néked

53:21–28 I Miképpen tehát énis, zent neuedért megh bocsátom, valamiben engemet megh sértet ellenségem, Azonképpen, te is szállicsd le adosságimat kegielmesen. Igaz igireted tartia Vram, hogy, ha en megh bocsatom a keués adosságot fele baratimnac, te is kegielmesen megh engeded adosságimat, Azért ihon, [] valamibe [] engem [] fele barátom megh sértet, szauáual, [] tanacsáual, [] cselekedetiuel, öreomest, es vighan megh bocsatom, csak hogy te is megh bocsás nékem: O csudálatos cseréles: En, te ellened [] vettem Vr Isten, az en fele barátom en ellenem, ki feold es por [] vagiok, mikor pedig bocsánatot kérek teolled, csak azt kiuánod, hogy megh bocsássak ellenem vetetteknek. [locus a margón:] Marc. 11. v. 25. Mat. 6. v. 14. Cap. 18. v. 33.

53:21 II ha én megh

53:24 II enghem az én felebarátom

53:26 II szántalanszor, sokat, és nagyot

53:27 II vétet én ellenem

53:27–28 II vagyok, de méghis, mikor én bocsánatot kérek Te tölled, csak azt kiuánod hogy megh bocsássak ellenem

53:29–54:12 I []

53:29 II Es ezben

53:30 II bocsanattyát, hogyha

53:31 II és az minden napi imadságh[]ban

53:32 II hogy az mi

54:1 II szüünköl

54:2 II mideon azt mondgyuk, hogy

54:6 II szeretetet az én szüuemben

54:8 II legh először is az eo ellenséghinek

54:10 II mindeneknek fölötte, az én felebarátomat

54:12 II Te szent

54:13 I kisírtétben II kisírtetben

54:14 I ellébbi vetkeim bocsanattiának, ha ismet az elébbi

54:15 II az sárban

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 54:15–16 I giarłosagomat, *en menniei zent Atiam*, Mygh it e világon *niaualigoc*,
es e
- 54:16 II világhon *vagyok*, és
- 54:17–21 I Tudom [] az ördeognec, [] testnec, es [] vilagnac soc alnak *csalardságit*: Hon göneortúséggel, hon feniegetéssel, hon *kinnal*, hon *öreommel*,
hon haborusággal, hon io szerencséuel, hon dicsiretekkel, hon gialazatockal,
[] külseo *es* belseo haborgatással, ingerlenek a bünre. []
- 54:18 II álnák III álnak
- 54:19–20 II enghemet, hon gyönyörúségghel hon fenyegetéssel, hon haboru-
sággal hon jo szerencséuel, hon dicsiretekkel hon gyalázatokkal
- 54:21 II király, *kinél* jób
- 54:22–25 I []
- 54:22 II választaték [l. errata], [] véghre *vgyan*
- 54:23 II az [] Daudid esetit, az bölcz Salamonnak
- 54:25 II eytettek, és aznak
- 54:27 II lelkemís az
- 54:26–28 I E szantalan veszedelem keoz[]t, látod *Vram Isten*, nem vagioc
batorságos: *Es ha otalmadat megh vonszod teollem, törbe akadoc. Azert en*
Istenem, sok veszedelmim keozt hozdad foháskodom. Latod az en lelkem
mint [] barani a farkasoc keoz[]t, mely veszedelembe vagion, ha megh
nem segited, szarniad ala nem vészed, predaia lészen a te ellensegidnec.
- 54:29–55:2 I *Vigi ki azért Vram*, [] veszedelmimbeol: Vilagosics *megh* elmé-
met, [] batorics[]d *es tamogasd* züuemet, [] roncz[] el *ellensegimnek*
mérges nylait:
- 54:29–30 II oltalmaz *megh* én Istenem enghemet minden
- 54:30 II vilagosics[]d *megh* az én elmémet
- 55:1 II batoricsad *az én* szüuemet
- 55:3–7 I Tudom [], hoi te *engem* gonozra nem kisírtesz, [] hanem, mikor
ream erezted ellenségimet, [] mint Z. Iobra, [] probalsz *engem*, es bai
viuásom *által a* bodogságnac Coronaiára akarsz vinni: [] Légien *azért a* te
zent akaratom: [] próbály *megh* engem, csiac agy ereos szüuet, *hogy megh*
ne geozettessem: Ighireted szerént, eröm feolöt ne szenued *hogy* kisírtessem.
[locus a margón:] *Iacob. 1. v. 13. 1. Cor. 10. v. 13.*
- 55:3 II Tudom *pedigh* azt én oltalmazó Istenem
- 55:3 II kisírtesz enghemet, hanem
- 55:4 II próbalsz *enghemet*, és
- 55:5 II vtán, *az* bodogsághnak
- 55:6 II próbály *enghem*, csak
- 55:6 II fölöt

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 55:7 II *kisírtetny*
55:8 I *szabadicz a gonosztul* II *szabadijcz az gonosztúl*
55:9–10 I HA *pedig Vram néked kedues, kellemetes, es az én alazatosságomra,*
s' giarlosagomnak esmeretire [] *zükséges, hogy kisírtetbe*
55:9 II HA *Te szent*
55:10 II *kisírtetben*
55:12 II *kisírteteket*
55:12 I *hogy ellensegimmec el végied* [] *kisírtetít: Ebbeis* [locus a margón:] 2.
Cor. 12. v. 9. Iob. 2. v. 6.
55:13–14 I *hogi* [] *oriz*[] *d megh lelkemet, mint régen z Iobot, [] Mencz*
megh [] a lelki
55:15 I *es ennec szolgíatul*
55:17 I *kar vallást, szeginséget, niaualiat, betegséget, belső II kár vallást, sze-*
ghínséghe, beteghséghe, és
55:18 I *el Vram, szent neuedért, töllünc.*
55:20 I [] *Ezeket Vr Isten, ily nagi mereszséggel kériük*
55:20 II *merészséggel kériük*
55:21 I *erdemünk*[] *bizakodása*
55:21–23 I *irgalmasságod áda ily mereszséget. A te zent fiad atta Vram a mi*
szá[]*nkba (mint regenten Ioab, a Thecuabéli aszoniállat szaiaba) e keo-*
neörgö ighiket. Azért [locus a margón:] 2. Reg. 14. v. 19.
55:22 II *batorsághot mi nekünk*
55:23–24 I *nézd az en erdememet, es meltatlan voltomat, hanem, azt tekincsed,*
a ki engem
55:23 II *szókat* [jav. ebből: *szókat*] *az mi szájunkban*
55:24 II *Christusod*[] *orczaíára*
55:25–26 I *neuéuel, es ő általa, felsegednek nagi bizodalommal keoneorögiec.*
55:26 II *felseghednek*:[]
55:27 I *vegin*
56:1 I *Georög Ecclesia, a*
56:2 I *szokot mondani*
56:5 I *atiankba: Ennek feoleotte II föleotte*
56:6–7 I *Agoston, [] Z Ambrus, es teobbennis, megh*
56:8 I *emlekeztek*
56:9 I *reszébeis, holot*
56:11 I *Caluinus, es Beza [] fordításábais* [jav. ebből: *fordisasábais*] II *Calui-*
nus, és Beza [] fordításabannis
56:14 I *véghe/be* II *Atyánknek veghében*
56:14 II *Bibliakban*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 56:17–18 I fiunak *etc.* Az Vduözlégy
56:20 I keoneorgést [], Azzoniunk
56:22 I miuelhogi ezt II miuelhogi ezt
56:23 I egiebekis megh II Theophilactus, *ez* egyebekis, megh
56:24 I mint *szinte* a mi
56:25–26 I hozzais írák, nemely *reghi* Georög
56:29 I szokását *el hadni*.
56:30–31 I []
56:30–31 II változtatni []:
57:2–3 I mondani. *O tiztaságos szüz Maria, Istennek Z annia, noha megh tekint-
uen az en büneimet, meltatlannak itilem magamat, a te üdüözlesedre, mind
az altal á te alazatoságod batorit engem, hogy a menniei Angiállal egie-
tembe, teged alazatoson üdueozöllielek, tuduan hogy kedues eleoted ez az
üdueozlet, melliet menieghből hoza az Angial, Azért. Vdueoz*
57:4 I légy *O* meni országnak
57:4 II aszonya, *az mi* Istenünknek
57:4–6 I Istén[]nek [] Z Annia. Vduöz légy *O* Maria, az az Thengernek csil-
laga, *auagy, Azzoniunk, büneosök[]* otalmazoia, megh keseredtek[] vigaz-
taloia, *az* Atia
57:5 II Tenghernek csillagha
57:6 II vigasztaloia, *az* Atya
57:7 I iegiese, *a* menniey kiralinak z Anniá: [] II iegese, *az* mennyei ke-
ralynak
57:8–16 I []
57:10 II kezdeték *az mi* veszedelmünk
57:10 II és *az* halált
57:12 II *az mi* valtságunknak, *az* büntül
57:12–13 II midön *az* Te mehednek
57:15 II mondhassam *tenéked*
57:18–19 I []
57:19 II Bölcséséghnek hailekának
57:20 II Angyallal *egyetemben*, *malasztal*
57:20 II Istennek hailekának *neuezlek Téghedet. wduöz*
57:20 I [] Vduöz
57:21–24 I légy, *Istennek* valasztot edénie, mely az Isteni gazdagságnak [jav.
ebből: kazdagságnak] *minden aiandékiual tellies vagy: Nincz te benned, a
bünnek, es [jav. ebből: as] a kigio mergének, semmi helie, []* mert tellies
mind tested, lelked, *minden* gondolatod, es cselekedeted, menniei *szentseg-
gel*.

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 57:21–22 II löttel, és minden *gazdagsághiual* megh
57:22 II *Nincsen* Te
57:23 II *bünnnek* merghének
57:23 II tested *s' mind* lelked
57:24 II értelmed *s' mind* akarated, mind gondolatod *s' mind* cselekedeted
57:25–58:2 I []
57:26 II és *az* Isteni
57:28 II *Istennek* malásztya
58:2 II *az* Te szent
58:4–13 I *Nem csak Isten aiandekiual, de az Atia Istennek bölcsesegéuel, a menniei aldomásnak, es malaztnak ki folio kut feieuelis, tellies vagi, o Mariá, mert nem csak lelkedbe, de mehedbeis az vrat hordozád:*
58:7 II *az ö* malasztya
58:7 II böcsülletesb *módon* hogy
58:9 II és *az* Te méhedben
58:9–10 II lakozuán, *az* Te értelmedet
58:10 II igazgatta: Oh
58:14 I állatok [] keoz []t []
58:15–24 I *Kik a mi első Aniank atkat viseluen, fäidalommal, es bünbe szülik fiokat. De te, o Istennek aldot Z Annia, züzen fogadád méhedbe, faratság nekül hordozád, fäidalom nekül, züzen szüled a vilagnak Vrat: Aldot vagi azert, azzoni allatok keozt, seot minden azzoni allatok, es minden teremphet allatok feolöt.*
58:15 II áldotnak *az* aszony
58:17 II vóltal [jav. ebből: vóltal] *Te* az
58:18 II és *holot* az
58:18 II állatok *az* férfiak
58:18 II vadnak, [] *az*
58:19 II *Istennek* fia
58:19 II kor [] bannis
58:19–20 II *Tehozzád* halghatot: [] Aldot
58:21 II születék *minekünk*
58:22 II enghemet *az* Te imadsághid
59:2 I [] Eleuen kutfeie, *a te méhed giümölcse, minden*
59:5 I giümölcse, *mely amaz igaz élet*
59:5–6 I giümölcse. []
59:7–8 I *Annia, keoneorögy* erettünk
59:8 I halálunk [] oraian, *Amen:*
59:9 I *te z* fiadnak

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 59:9–10 I niert *igasságba* reszesüllünk [jav. ebből: reseszüllünk], Es miképpen
az *Vr*, te
59:10–11 I volt, vgy mi
59:11 II *Vr*, vgy mi
59:11–12 I lakozzék [] *malasztia altal*, életünkbe, *vigasztalasa altal* betegse-
günkbe, az eorök bodogságh *altal* ki *mulasunkba*, ki *el es vrálkodik az Atia*,
es z *lélek Istennel egietembe*, *most es eoröckön eoröcke*, Amen. II lakozzék
megh szentelő *malasztjáual* életünkben, és ki *mulásunk vtán* [], az
59:13–59:23 I []
59:13 II *AZ HITRVL VAló közönséghe*s vallás *tétel*.
59:14 II *Hlszek egy* Istenben
59:18 II *menyéghe*ben
59:19 II *itl*ni
60:1–19 I [lásd: IV 113:27–28⁸⁶]
60:1 I A Nicaeabéli Z. *geolekeozet* II Az Nicaeabéli *közönséghe*s gyölközetnek
vallása.
60:3 I [] *lathato*
60:4 II *Christusban*, az Istennek
60:5 I ki *minden üdöknec eleotte* az
60:5–6 I születet []: Isten[] *Istentul*, *vilagosságh*[] *vilagossagtul*, Igaz Is-
ten[], igaz *Istentül*, Szüléttetet II *Istentül Istenben*, *vilaghosságh*tul *vilag-*
hossághban, igaz *Istentül való* igaz *Istenben*, Az
60:7 I *terémp*tet, ki az *atiau*al egy[] *termeszetü* II *teremptet*, és az
60:7 II *kitül* mindenek
60:7–8 I mindenec *teremptettec*: Ki mi ér[]tűnc
60:9 I *meni*[]*beol* II *menyéghe*ből
60:9–10 I *TESTESÜLE* [] *SZENT LELEKTÜL*, *SZÜZ MARIA MEHEBE*, ES
60:10 I *Megh* [] *feszyttetéc* []*er*[]tűnc
60:10–11 I *Pilatus*[] *alat*[], *kint es halalt szenueduen*, *el temetettec*. [] *Fel*
60:12 I es [] *meny*[]*ben fel méne*, *üül* [] *Atianac iobiara*: Es
60:12 II *menyéghe*ben
60:13 I *düceosseggel*, *itl*ni eleueneket

⁸⁶ A Nicaeabéli Z. *geolekeozet* vallása az I kiadásban nem az első, hanem a negyedik részben, a szent áldozathoz kapcsolódó imák között található: 1606, [54v]:1–55[r]:9. Mivel ezt a szöveget a II–IV kiadás egyaránt az első részben hozza, indokolt az 1606-os kiadás vonatkozó jegyzeteit is helyütt – a többi kiadásával együtt – közölni. Az 1606-os kiadásban ezt követi egy (csak itt szerepelő) ima: 1606, 55[r]:10–19, az erre vonatkozó jegyzet: 2001, 60:19 sornál található.

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 60:13–14 II hogy [] az eleueneket és holtakat *megh itillye*, az
60:14 I az ő orszagánac, *soha* vége
60:15 II az *megh* eleuenítő
60:15 I Vr *Istenbe*, ki
60:16 I *eggiüt* imadtatic, es *discirtetic*
60:17–18 I szollot. *Hiszem az egy zent*, keozeonseges, [] Apostoli *Aniaszent-egyházat*. Valloc egy
60:17 II egy [] közönséghe, *szent*, és
60:17–18 II gyöleközetet: *Hiszem az*
60:18 I *bününkne*c II *bününkne*k
60:18–19 I várom [] *halottaknac* fel
60:19 II és [] jöuendö
60:19 I Amen. *EZt a hitet Vram, nem csak belseo szüem, de nieluemis vallia: Erre keoteleztem a keresztsegh által felsegednec magamat: Ezzel viaskodom, az eordeogh, es világh, hatalmassága ellen: Tarcz meg en Istenem mind véghig bennem ezt az Igaz vallast, es ez által olcz el, mint ereos paissal, az eordeogh tüzes nylait, hogy io bai viuásom vtan, te teolled az igassagnac coronaia meg nieriem, Amen.*
60:20–65:26 I []
60: 21 II VALaki *akar* üdüözülni [] mindeneknek elötte szükség
60:23 II *bonthatatlanul*
60:29 II Atya[] személye
61:2 II egy[] öreok[] felséghe *vagyon*:
61:3 II Lélekis:
61:8 II öröktül *foghua* való, hanem egy öröktül *foghua* való
61:9 II sem három az *megh* merhetetlenek,
61:10 II és egy az *megh* mérhetetlen
61:13 II három mindenható[], hanem
61:15 II három Isten[], hanem *csak egy*
61:16 II Vgy, az Atya *Wr*, az Fiúis *Wr*, az Szent Lélekis *Wr*,
61:17 II három Vrak, hanem *csak egy*
61:19 II vgy *megh* tijltatunk
61:20 II három Isten[]t; *az vagy*
61:20 II Vra[]t
61:30 II éléb, *az vagy*
62:1–2 II éléb *megh* mondók, mindenekben, az *szent* haromsághot az *eggyes-séghben*, az *eggyességhet* az Sz. Haromsághban tisztelny kellyen:
62:5–6 II Christusnak *megh* testesülesétis
62:8 II Christus, *az Istennek*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 62:8 II ember *légyen*.
62:9–10 II Istenséghe *szerént* az Atyának allattyából, *üdök eleot* születtet, Emberséghe *szerént*, *üdö szerént születet az eo Annyának allattyából* []:
62:11 II *Ighazán és tekelltesen* Isten, és ember
62:17 II *pedighlen* nem
62:18 II természetnek *az* Istenhez
62:19 II egybe *ölgyelítése*
62:21–22 II ember, *hasonló képpen* az Isten és ember, *valóságban* egy Christus,
62:23 II ki *az mi* üdüösségünkért szenuede[], poklokra szálla, harmad
62:24 II *támada*,
62:25 II *méne menyéghben*,
62:26 II *itijlni*
62:27 II *jöuetelire* III *el-jövetelire*
62:27–28 II *kely, az eo testekkel* [], és
62:28 II *adny az eo tuláydön*
62:29 II *cselekedtek, az örök*
62:30 II *az örökké való tüzre*
62:31 II *alhatatoson* III *álhatatoson*
62:32 II *hiend, az üdüösséghe*
63:1 II *MINDEN NAPRA való szép röüid könyörghés, melyben az jgaz Töredelmes szüunek indulati foghlaltatnak.*
63:3–4 II *köuetuén, az eo mennyei szent Attyának*
63:6 II *Töredelmességhe* [jav. ebből: *Töredelmeséghe*], *mellyet*
63:12 II *az Istennek keduéből ki éstünk, az ördöghnek rabsaghára iutottunk, az örök*
63:13 II *erdemlettü*[]k,
63:13 II *hoggy az Isten*
63:14 II *szüünk*
63:15 II *vesztyük, holot mind ezeknél* [] *többet*
63:18 II *dologh az töredelmességhez* [jav. ebből: *töredelmeséghez*] *az*
63:21 II *életben, az eo szent fiának érdeme által.*
63:22 II *hasznos légyen* *pedigh*
63:24 II *ebredgyünk az mi büneinknek*
63:25 II *banattyára, ighen* ki
63:27 II *Es aztis*
63:31 II *szükségesb dologh, minthogy*
64:1 II *mikor az ember* [] *bünben*
64:2 II *aytatos, szent és tekelltes cselekedetekben, de ez nélkül*
64:3 II *iút az eo büneinek*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 64:4 II *vagyon, az halálos bűn együüt nem*
64:5 II *töredelmes léleknek ió indulattyában*
64:6 II *az ember*
64:7 II *Istennek félelme* [jav. ebből: féleleme] kezdeti
64:8 II *legh* előszöris
64:8 II *bekéllyünk az Istennel, az mi gonoszságinkért*
64:12 II IV. *Az mi életünknek iobbitására, gonosz* [jav. ebből: gonosz] *erkölcsünknek, és*
64:12 II *szokasinknak*
64:13 II *ki gyomlálására, az mi testünknek*
64:13–14 II *sanyarghataására, az haborusághoknak*
64:19 II *szorgalma*[_]skodik
64:20 II *ment vólna az*
64:21 II *esik, az mint gyakran szemünkkel*
64:21 II *eset, legh* főképpen
64:22 II *feletkezuén* [jav. ebből: feletkezuén] *az ember*
64:25 II 5. n. 5.
64:26 II *bocsáttatik az embernek*
64:27 II *De mind az által, történhetik*
64:28 II *hoggy ne történnékis, hoggy*
64:30–31 II *viszi az mi tudatlansághunkból*
64:32 II *gyakorolhattuk* [jav. ebből: gyakorolhattuk] *azt az*
65:4 II *söt inkáb, szántalan gonossághímmal az Te jó vóltod ellen*[_]
65:6 II *hoggy az Te fiaid*
65:11 II *valtottál, az pokolbéli Satánnak rabsaghára*
65:14 II *Teghedet megh bantottalak, De ime Te Sz. felsegedhez térek, és Te*
65:15 II *malasztodnak ereiéuel, ez*
65:16 II *tíltasz; Nem*
65:18 II *gonoszsághymrúl*
65:18 II *gyónom az Te rendelésed*
65:20 II *szüuel Te néked*
65:21 II *megh az én bűneimet*
65:22–23 II *szerelmedben mind véghigh megh maradgyak*
60:20–65:26 I [_]
65:28 I *dolgot akaroc reouid szoual á II dolghot akarok röuúid szóual az*
66:2 I [locus a margón:] *Innocent lib. 2. de missa cap. 45.* II *Először az job* [jav. ebből: jöb]
66:5 I *Vyunkat, avagi pedig, csak II Vyiunkat, az vagi pedig, csak*
66:5 I *niuituán, Eleosör II nyuytuán, Előszöris*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 66:7 I negiédyszer, *a* iob II negyédyszer, *aziób*
66:8–9 I [locus a margón:] Innoc. supra.
66:10 I *teottéc* II *teötték*
66:11–12 I [locus a margón]
66:13 I; II *mi legh* iob
66:14 I böcsületesb *mi* bennünc II böcsülletesb *mi* bennünk
66:15 I [locus a margón]
66:20 I va[]n, e
66:20 I *feolotte* II *fölötte*
66:24 I *ielentiüc* *a mi* üdüöзитöнкnek II *ielentetik* *azmi* üdüöзитöнкnek
66:24 I természetit, *a*
66:25 I [locus a margón]
66:26 I *hisz nec vala lenni a mi Vrunkba*, es II *hisz nec vala lenny az mi Urunk-*
ban, és
66:27 I keresztet *magokra*, mint II keresztet *maghokra*, mint
66:29 I *nyuitiüc*, *a mi* üdüöзитöнкnek II *nyuityuk* *azmi* üdüöзитöнкnek
66:32 I Istent, [] *ielentuén*
67:1 I *tagaikra* II *taghainkra*
67:3 I születetet *az eo* Atiatul II születetet *az eo* Attyátul
67:3 I *szüz nec* II *Szüz nec*
67:4–5 I *feold nec* giomraba II *föld nec* gyomrában
67:5 I *illettiüc*, *a* II *illettyük*, *az*
67:6 I *emlittiüc*, *Ezzel* *ielentuén*, *hogy* II *emlittyük*, *Ezzel* *ielentuén*, *hogy*
67:7 I keözönséges *es* egienlö II közönségheš *es* egyenlö
67:9 I *kic az Isten nec* ball keze feleol *valanc*, haragnac II *kik az Isten nec* ball
keze feleol *valánk*, haraghnac
67:9 I iob keze felé *vin*, *az* Isten II iób keze felé *vin*, *az* Isten
67:10 I öreokösiue [jav. ebből: éreokosiue] *tön*, *es* *igy*, *a bal kéz feleol*, *iob kéz*
fele vitettiunc. II örökösüé *tön*, *es* *igy*, *az ball kéz feleol*, *iob kéz felé vitettiunc*
67:13 I *vettiüc*, *emlittiük* *a fiu Istent*, *ki* II *vettyük*, *emlittyük* *az Fiú Istent*, *ki*
67:14–15 I *holot a mi szüünc* *a szerelemnec* *hailéka* [] *vagion*, *a z lélket ne-*
uezzüc, *Ielentuén* II (*holot*, *az mi szüünk* *az szerelemnec* *hailéka* [], *va-*
gyon,) *az sz: Léket neuezzük*, *Ielentuén*
67:16 I *szerelem legien*. *Nem* II *szerelem légyen*. *Nem*
67:17 I [locus a margón:] Eccles. 24. v. 5. Aug.
67:17–18 I *ielét*, *az mi* homlokunkra, *holot a szemernec*, *hailéka* *vagion* II
ielét, *az mi* homlokunkra
67:19 II *szüünketis*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 67:20–21 I szüünköl se szaiunkbol, *semmi* Isten [], es fele barátunc ellen, *ne* szarmazzék II se szüünköl
- 67:22 I [locus a margón:] Matth. Tom. 2.
- 67:24 I oka, *es* en nec II oka, *és* ennek
- 67:26 I példat *ád* nékünc *a mi* Vruc [locus a margón:] 1. Pet. 2. v. 21. II nékünc *az mi* Vruc
- 67:31 I [locus a margón:] 4. v. 40. II 4. v. 40.
- 67:31 I [locus a margón:] 56. v. 31. II 56. v. 31.
- 67:32 I [locus a margón:] 63. v. 39. II 63. v. 39.
- 67:32 I eoltözünc, *megh* mosdunc, giertiat giuytunc, *az* asztalhoz II öltözünc, *megh* mosdunk gyertyát gyuytunk, *az* asztalhoz [jav. ebből: asztalhoz]
- 68:1–3 I mond *nem csac* Tertullianus *de Z. Basilius* [locus a margón] II mond *nem csak* Tertullianus, *de Sz: Basilius*
- 68:4 I [locus a margón:] Constant initio. II Constant *initio.* hogy
- 68:5 I vala *az* ő kereztiéni II valá *az* ő keresztyéni
- 68:5–6 I giakran *a* zent kerez *iegiét* veti vala, *a* feie *feolibe* II gyakran *az* szent kereszt *iegyét* veti vala, *az* feie föliben
- 68:7–8 I [locus a margón]
- 68:8–9 I hadába: *Az* ő vitezi [] fegiuereis, kerezteket II hadában: *Az* ő vitézi [] fegiuereis, kerezteket
- 68:10 I kerezte []t emele *fel* II emele *fel*
- 68:11 I csudac *szoktac* vala *lenni*, vgimond II csudák *szokták* vala *lenni*, vgimond
- 68:11 I [locus a margón]
- 68:12 I pynzre kereztet veret *vala*, vgimond II pynzre kereztet veret *vala* vgimond
- 68:14 I parancsolác *pedigh* aztis II parancsolák *pedigh* aztis
- 68:16–17 I [locus a margón]
- 68:17–18 I Aniazentegyhazis, [locus a margón] *megh parancsolt:* En nec *feoleotte*, aztis *megh parancsolác* a II *nemo, mégh parancsóla:* Ennek fölötte aztis *megh parancsolák* az
- 68:19 I [locus a margón]
- 68:19–20 I senki, *a* földre, *avagy* padimentomra II senki *az* földre, *az* vagy padimentomra
- 68:20 I meltatlan *dolognac itilic* vala, hogy II meltatlan *dologhnak itilik* vala, hogy
- 68:21 I melliet, *mégh* a II melliet *mégh* az
- 68:22–23 I [locus a margón]
- 68:23 I *ád az* eo hiueinec II *ád az* eo hiueinek
- 68:24–25 I ezközt, *a* kereztet, e II ezközt, *az* kereztet, ez

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 68:26 I [locus a margón]
68:26 I Apostolrul *azt* iria II Apostolról *azt* írja
68:27 I koporsoba *be* akarna II koporsóban *bé* akarna
68:28 I ki *a mi* Vrunkat II ki *az mi* Vrunkat
68:29 I [locus a margón]
68:30 I; II mint *egy* ereos
68:30 I mellieket II; III mellyeket
68:31–32 I [locus a margón:] Ioan. Idem Ser.
68:32 I regenten (*mint szinte mostis*) a II réghenten (*mint szinte mostis*) az
69:1 I vacsoráia, *a* zent II vacsoráia, *az* szent
69:3–4 I Ieronymus [locus a margón:] 22. Et Epist ad Demetriadem. pedig,
szüntelen, vgi mond, minden munkád eleot [] homlokodra II 22. Et Epist.
ad Demetriadem, pedig, *szüntelen, vgymond,* minden munkád eleot []
homlokodra
69:4 I *Es masut* [locus a margón], Paula in II *Es masut*, Epitaphio
69:6 I lenire. *Es* ismét II lenire. *Es* ismet
69:9 I [locus a margón:] 13. sub finem. II *13. sub finem.* Nem
69:12 I [locus a margón:] in Mat. tom. 2. Idem Ruf II Matth. *Idem* Ruff.
69:13 I; II falainkra^{is}, ezt
69:13–14 I mely *a mi* szabadulasunknak II mely *az mi* szabadulasunknak
69:15 I keoz[]t, *ez* a Z kerezt II köz[]t, *ez* az sz kereszt
69:17 I magokra, *a* mint II maghokra, *az* mint
69:17–18 I [locus a margón]
69:19 I historiakbolis tuggiuk II historiakbolis tudgyuk
69:21 I *eleb* nem vetnék, *amint megh teczik* Theodor. II *eléb* nem vetnék, *az*
mint megh teczik. Ex Theodor.
69:25 I *de annak feolötte*, *hogy* II *de aznak fölötte*, *hogy*
69:27 I [locus a margón]
69:29 I gondolatom, *a te* Z. neued dicsössegére [jav. ebből: dictössegére] II
gondolatom, *az Te* sz. neued
70:1 I mint *a mi* Vrunk geozödelmenec [jav. ebből: geozödekmenec] II mint *az*
mi Vrunk gyözödelmének
70:2 I I [locus a margón]
70:4 I reghi *Doctoroc* irasába II réghi *Doctorok* irasában
70:5 I; II ELSEOT *azt*, *hogy*
70:6 I [locus a margón]
70:7 I it/lt II it/lt
70:8 I it/lliuc II it/lyük
70:9–10 I [locus a margón:] hom. 8. ex

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 70:13 I [locus a margón]
70:14 I *vetnec vala*, az II *vetnek vala*, az
70:16 I Ciaszar o magába II Csyaszár eo maghába
70:18–19 I eniszec *előlle*. [locus a margón] II enyeszek *előlle. az mint jriak* Theodo.
70:20 I eordönghös *ember*, *Iulianussal* el hittete [], hogy II ördönghös *ember* *Iulianussal* el hiteté [], hogy
70:22 I hazuda *ebbe*, Mert II hazuda *ezben*, Mert
70:22–23 I [locus a margón]
70:24 I a *kit*
70:27 I [locus a margón:] *Idem Chrysost hom.*
70:28 I fut *ha* valamely II füt *ha* valamely
70:29 I előtte: *Euthimiusis igen szépen megh mutattia, hogy az eordögh, nem csak tetteti, hanem vgian valoba fél a keresztül.* [locus a margón:] *Euthymius parte 2. panopliae. tit. 23.*
70:30–31 I [locus a margón]
70:32 I *kit o maga* Epiphanius II *kit eo magha* Epiphanius
70:32 I inte[] a
70:33 I; II vötte
71:1 I babonaságít, *melliekkal az ő gonoz kiuanságára akar uala teriteni egy keresztien aszoni állatot*, csak II babonasághít, *mellyekkel az ő gonosz kiuansághára akar vala teriteny egy keresztien aszonyállatot*, csak
71:2 I *vala az aszoni*, öis, noha mégh *a Sido* II *vala az aszony*, öis, noha mégh *az Sidó*
71:6 I lön *mingiarast*. II lön *mindgyárást*.
71:7 I [locus a margón]
71:9–10 I [locus a margón]
71:13 I; II *Gergelis azt iria*
71:13 I [locus a margón:] *cap. 2. Ibidem cap 10.*
71:14 I *kisirti vala*, *a z kereszt* II *kisírti vala*, *az kereszt*
71:18 I ördögtül *megh szállot* II ördöggtül *megh szállot*
71:18–19 I [locus a margón:] *dialog Pet. c 6.*
71:19 I Püspöc, *a z kereszt* II Püspök, *az Sz: kereszt*
71:21 I [locus a margón]
71:22 I egy *Pogany Isten hazába tére* II egy *Poghány Isten Templomába*
71:23 I *az eordöghi* II *az ördöghi*
71:26 I [locus a margón:] *lib. 38. qq. 79.*
71:28 I *itileti* II *itileti*
71:28 I *iel*, *el nem kergeti* [] *az*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 71:30 I [locus a margón:] Euseb. lib 1. de vita Const. cap. 22.
- 72:3 I allatok, auagy megh eolettek, auagy megh szilidültec II állatok, az vagy
megh ölettek, az vagy
- 72:4 I [locus a margón] II jria [] 22.
- 72:8 I a z kerezt
- 72:11 I [locus a margón]
- 72:12 I keleuen, *el fogta vala* telliességgel [], es
- 72:13 I hogy az oruosoc II hogy az oruosok
- 72:14 I [] sémmikeppen
- 72:14 I firfiu
- 72:15–16 I vetne a keleuén[]re II vetné az keleuény[]re
- 72:16 I ottan *mingiarast* megh II ottan *mindgyárust* megh
- 72:17 I [locus a margón]
- 72:18 I a z kerezt
- 72:19 I [locus a margón]
- 72:21 I püspökrül, *ezent iria* Victor II Püspökrül, *ezent jriá* Victor
- 72:21 I [locus a margón] lib. 2. []
- 72:22 I [locus a margón]
- 72:23 I a Z. kereztel
- 72:24 I Benedekis kereztet II Benedekis keresztet
- 72:25 I pohár []: [locus a margón]
- 72:26–27 I [locus a margón:] Maurit. simile
- 72:28 I ira, *vgian* tentáual II jra *vgyan* tentáual
- 72:29–30 I [locus a margón]
- 72:30 I iszoniu *nagy* kigiot II iszonyú *nagy* kígyot
- 72:30–31 I [locus a margón]
- 72:31 I egy *iszoniu* sárkant II egy *iszonyú* sárkant
- 72:32 I vala *megh*, a Z. kerezt II vala *megh*, az szent
- 72:32–33 I Martonrulis *azt* iria II Martonrulis *azt* jria
- 72:33 I [locus a margón]
- 73:1 I [locus a margón]
- 73:2 I *oltac* megh a
- 73:3–20 I [= 122v:23–123v:7]⁸⁷

⁸⁷ A IV, 73:1 sortól az első fejezet végéig az imakönyv szövegének sorrendje az első kiadással nem egyezik. A következő táblázat tartalmazza az adekvát részeket.

1631	1606
73:1–2	20[r]:1–2

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 73:3–4 I *Tudom hogy ezek a Christus keréztí ellenséghi, mikor lattiák hogy valamely kereztíén ember magat megh iegzi, csufoluan azt kérdic, [locus a margón:] Philip. 3. n. 18. Autor Apiarij parte 4. cap. 3.*
- 73:3 II az *Atyafiak* mideon
- 73:5 I Belzebubot, az az, a legiec
- 73:7 I kiknec házoc megh
- 73:7 I [locus a margón:] *Exod. 12. v. 7.*
- 73:8 I mostis (*vgimond Z Agoston*), mikor homlokunkat a *Christus kereztíuel* megh iegiezzüc []
- 73:9 I [locus a margón]
- 73:10 I [locus a margón]
- 73:10–11 I nepe[] homlokára
- 73:11 I iránac, *tudni illic Taut*, mely (*vgimond Z Hieronymus*) a réghi
- 73:12 I ollian volt mint
- 73:13 I vesze: *szinte* vgy, a kin ez a kereztíenec iele, [locus a margón:] *Tertull. lib. 3. contra Marcion c. 22. n. 174.*
- 73:14 I (melytül *mind* a kereztiség, s' *mind pedigh* a kereztíén ember, *veotte neuezetit*) nem
- 73:15–16 I *neu*et, *es veszedelemre siet*: Mert az igaz kereztíennec, *Z Pal Apostollal*, [locus a margón:] *Gal. 6. v. 14. Apoc. 7. v. 3.* nincs[] egiéb
- 73:16 I *melliel* [] homlokok
- 73:17 I iegieztet az *valasztottaknac*: Es
- 73:17 I geozödelmes
- 73:17 I Daud *kiraly* [locus a margón:] *I. Regum 21. v. 9.*
- 73:19 I ielét, a *mi* homlokunkra vettiüc, *mert mys*, elő II ielét, a *mi* homlokunkra
- 73:21 I []
- 73:22–76:25 I [= 20[r]:3–[22v]:23]

73:3–20	[22v]:23–[23v]:7
73:21	[]
73:22–76:25	20[r]:3–[22v]:23
76:26–33	[]
[] [77:0 sornál szerepel]	24[r]:4–10
77:1–5	24[r]:10–18
77:6–13	[]
77:14–78:5	24[r]:18–25[r]:18
[] [78:6 sornál szerepel]	[23v]:8–15
78:6–14	[23v]:15–24[r]:3
78:15–79:6	25[r]:19–26[r]:12

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 73:22 I [20r:3–4] HARMADIK *es vtolsó* hasznát, *ennec a jel*[_]nec, azt II HARMADIK *és vtolsó* hasznát *eznek az*
- 73:25 I [locus a margón]
- 73:28 I; II mutatta *az Vr* Isten
- 73:29 I [locus a margón:] 21. *Et lib. 9. Tripart. [_] cap. 34.* II. 21. *Et lib. 9. Tripart. [_] cap. 34.*
- 73:30 I [locus a margón] Z, Marcellus
- 73:31 I emeztetni, *de* semmit
- 74:2 I ezzel *megh eontöznék* II ezzel *megh öntöznék*
- 74:5 I [locus a margón:] 10. *anno 550.*
- 74:5 I mihelt *a* Fortunatus II mihelt *az* Fortunatus
- 74:6 I; II tör[_]t
- 74:7 I ottan *mingiárt* *megh* II ottan *mindgyárt* *megh*
- 74:8 II Theodoretusis hist.
- 74:8 I [locus a margón:] 8. *anno 370.*
- 74:9 I iaráskor, *valahol az o tölle* *megh* szentelt II iaráskor, *valahol az eó tölle* *megh* szentelt
- 74:9–10 I mezeeket *megh eontözic* *vala*, oda *csak egy* II mezőket *megh öntözik* *vala*, oda *csak egy*
- 74:11 I aszoni *állatot*, mellien II aszony *állatot*, mellyen
- 74:12 I *a* szentelt II *az* szentelt
- 74:12 I aszonnac *pedigh* *megh* I aszonynak *pedigh*, *megh*
- 74:14 I; II Bedais *az*
- 74:14–15 I [locus a margón]
- 74:16 I [locus a margón:] 30. *circa annum Domini 330.*
- 74:17 I; II löt
- 74:20 I vízzel *megh eontözé* II vízzel *megh öntözé*
- 74:21 I giermeketis, melliet II gyermeketis, mellyet
- 74:22 I Eordögtül, *vgimond Epiphanius.* II ördögthtül, *vgymond Epiphanius.*
- 74:23 I Z. Hieronymus iria [locus a margón] II Sz. Hieronymus
- 74:23 I kereztien *ember louait* II keresztyén, *ember louait*
- 74:26–29 I odatéc. [folytatás a margón:] *Si Dauid cytharae sono, si Angelus suf-
fitu iecoris, fugat daemonem, quid ni hac aqua!*
- 74:27 II csudálkozunk *rayta*,
- 74:30 I [locus a margón:] 4. *Anno 370.*
- 74:30 I neüü Z Apatur
- 74:31 I azzoni *allatnak* *megh* II aszony*állatnak* *megh*
- 75:1 I [locus a margón:] *Nouemb. Anno 390.*
- 75:2 I azzoni *állat* fiát II aszony *állat* fiát

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 75:5 I vizzel, *melyre a Z. kereszt ielét vetette vala*, megh
75:6 I aszoni *állat*: II aszony *állat*:
75:7 I [locus a margón:] 24. Anno D. 560.
75:8 I Eusichiusrúl, es Z. Monegundisrúl II Eusichiusrúl, és Sz. Monegundisrúl
75:9 I giogitottak *megh*, a zentelt *viznek* italáual II gyógytottak *megh*, az szentelt *viznek* italáual
75:10 I iria, [megjegyzés a margón:] Anno D. 613. II életébe *azt* jria
75:12 I fölötte *igen* halnának II fölötte *ighen* halnának
75:17 I Cuthbertusis [locus a margón:] c. 25. Anno 680. egy II Cuthbertusis (vgymond
75:19 I Bernardis a Z. Malachias
75:20 I azzoni *állatot* II aszony *állatot*,
75:22 I hintuén *a* zentelt II hintuén *az* szentelt
75:23–26 I []
75:25 II 34. []
75:26 II Cruce, [] Copum
75:29 I [locus a margón]
75:31 I [locus a margón:] Dionys. Eccle. Hiera. cap. 2.
75:33–76:1 I [locus a margón]
76:2 I vizet, *es* az II vizet, *és* az
76:4 I viznek *megh* zentelesérül II víznek *megh* szentelesérül
76:7 I cap. 5. *Z Agoston, es egiebekis.* II cap. 5. *Sz. Agoston, és egiebekis.*
76:8–10 I []
76:8–9 II általis, meny sok beteghségheket *megh* gyógytot *az* Isten
76:11 I bizoniára, *nagy csudám vagion raita*, miért
76:13 I által *nem* szenteltetiké
76:13–14 I [locus hiányzik]
76:14 I; II valaé *az* Isten
76:16 I; II vala *az* Isten
76:16–17 I azzoni *állatokon?* [locus a margón] II aszony *állatokon?* Num.
76:18 I szabad *ezent cselekedni*, miuelhogy
76:19 I [] nem [locus a margón:] Genebrard in Psal. 150. n. 4.
76:20 I eppites[], sem az Isteni
76:20 I *napia* illese II *napia* illése
76:21 I; II fölötte
76:24 I az *atya*fiac, mert *vgianis*, á kit II az *Atya*fiak, mert *vgianis*, az kit
76:25 I [locus a margón:] lib. 29. c. II Lib. 29. c.

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

76:26–33 I []

76:27–28 II melyben *az mi* bűnünk

76:31 II Anyaszentegyházis emlekeztet

77:0 I [= 24[r]:4–10] *Ket fő oka vagion pedig, miért szokta az Aniazentegyház, megh szentelni efféle allatokat: Elseo, hogy azoknak haznallion, minden testi, lelki ellenseghi ellen, a kik ezeckel élnek, Mert keoneorögh az egyhazi szolgálta által azokért a kik ezeckel élnek.*

77:1–78:5 I [= 24[r]:10–25[r]:18]

77:1–77:5 I *Ha azért a Salomon köneorgése megh halgattaték, mikor azon kére Istent, hogy valaki az eo teolle eppitet templomba köneorgene, kegiélmesen megh halgattatnék, [locus a margón] Mentül inkább megh halgattia Isten az egész Aniazentegyház köneorgését, mely az egyhazi szolgálta által kéri o felséget, hogy segítséggel legien azoknak, kik az o teolle megh szenteltbe rezesülne?*

77:2 II könyörghe az Istennek

77:2 II eppittet

77:3 II könyörghést az Isten

77:4 II nu. 3.

77:5 II hogy az Isten megh oltalmazza

77:6–13 I []

77:8 II anny, az meny az

77:10 II az embert

77:11 II hozzák az embert

77:14 I *Masodik* hogy az eordögh hatalma, ki rekeztessenek

77:15 I allatitül: [] Mert noha ezek

77:20 I [locus a margón:] Luc. 11. v. 28.

77:22 I [locus a margón]

77:23 I; II Christus *Vrunk* hatalmat

77:23 II volna az eo tanituanynak

77:23–24 I ereién, megh

77:25 I [locus a margón:] Luc. 10. v. 19.

77:26 I; II mikor az Isten

77:28 I ellene, es erre szabadságot sem kére Istentül, mint a Iob testének ostorozására, akaruán ielénteni, hogy ha Isten ellene nem all, hatalma vagion néki a szeleken, es egiéb teremtet allatokon, hogy ezeket az ember veszedelmere tericse. Ezt azertaz

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- II ellene, és ezre szabadsághot sem kére Istentül, mint az Iob testének ostromozására, akaruán ielenty, hogy ha Isten ellene nem áll, hatalma vagyon néki az szeleken, és egyéb teremtet állatokon, hogy ezeket az emberek veszedelmére tericse. Ezt azért az
- 77:28–29 I Aniazentegyhaz[] köneorgése, mint a *nem regen* elő
- 77:32 I Christus *Vrunk* peldaiat II Christus *Vrunk* peldáiat
- 77:33 I átka, vgian valoba, es cselekedetibeis valami nagy veszedelmet [locus a margón:] *Matth. 21. v. 19.* II átka, vgyan valóban valami nagy veszedelmet
- 78:2 I; II aldomásais, valami
- 78:2 I; II eledelre: *Nemis látom pedigh*, ha
- 78:3–4 I áldani, [] miért ne *legien* szabad II áldany, [] miért ne *légyen* szabad
- 78:4 I allatnak *megh* áldása II állatnak *megh* áldása
- 78:5 I algiuk *megh* ezeket II algyuk *megh* ezeket.
- 78:6 I [=I [23v]:8–15] *Köuessüc azért batorsagoson, a reghi szenteket, es az eordögh boszusagára, s' az o vitézi szegienere, szüntelen ezzel iegiezzüc magunkat. Es szinte mint a kereztien neuet, vgy ne szegienliüc, az emberec elöt, ezt az üdüösseges belieget, sem ez altal megh aldot vizet, auagy eledelt, holot még h o magais Luther*
- 78:6–14 I [=I [23v]:15–24[r]:3]
- 78:6–11 I Marton, [] *megh* geozetuén az *igasságtul*, niluán *megh* vallia, hogy io, es hasznos dolog, az Aniazentegiház imadsága által [locus a margón:] I *1. Tim. 4. v. 5. De Capt. Babyl. Tit. De ordine, Et: c. De Confirm.* *megh* szentelni a teremtet allatokat, vgmint az eledelt, vizet, soot: *Ordinem vgmind damnandum*
- 78:6 II *Es eo* maghais
- 78:7 II Catechismo [] *minori*
- 78:10–11 II Gyertyának *megh* szentelesétis iauallya
- 78:12 I *Est enim* ritus
- 78:14 I herbarum, *vini*;
- 78:15–79:6 I [=25[r]:19–26[r]:12]
- 78:15–16 I *Es* *giakran* vgian szükségis volt *eley*n, hogy az *vionnan* leot *kerez-tienek*, az *eordöghi* tiztelettül el vonatnának, [] *nemely* II *Es* *gyakran* vgyan *szükség*his vólt *eley*n, hogy az *vyionnan* leot *keresztyének*, az *ördöghi* tiztelettül el vonatnának, [] *némely*
- 78:17 I allatokat *megh* szentelni, a *felliül* elő II állatokat *megh* szentelny, az *fellyül* elő
- 78:20 I [locus a margón]
- 78:21–22 I *babonasagokat* II *babonasághokat*
- 78:22–23 I *niaualia*[] *ellen*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 78:23 I *Lutherista atiafiak* gyermekin II *Lutherista Atyafiak* gyermekin
78:25 I; II *adá az eo* fiainak
78:26 I *teoruenibéli* [] *báran*
78:27 I *emlekezetul*,
78:29 I *viazsal, a mi Vrunkat* II *viaszal, az mi Vrunkat*
79:2–3 I *eordogh*[] *incselkedesetül, megh otalmazza* II *incselkedéstül, megh otalmazza*
79:3 I *viselik, melynek* *haznos* *voltat giakran* *sok* II *vóltat gyakran* *sok*
79:4 I *csudackalis* *megh bizonította az Isten, mint a Z. Paulinus, Gregorius*
Turonensis II *csudákkal* *megh bizonyította az Isten, mint az Paulinus, Gregorius* *Turonensis*
79:5 I *fő Doctorok irasibül* II *fő Doctorok irasibül*
79:5 I [locus a margón]
80:3 I *keluén, legh eleoször* II *keluén, legh előszöris* *az*
80:5 I *Istent: E* II *Istent, Ez*
80:6–7 I *keouetuén a Ieremias*[], *es Salamon* *parancsolattiat* [locus a margón:]
Thren. 2. v. 19. Sap. 16. v. 14. []
80:6 II *köuetközendö*
80:8–13 I []
80:9 II *miuelhog* *az miképpen* *Salomon*
80:12 II 19. *mélto* *hog*
80:13 II *kezetit, az Istennek*
80:14–17 I [] *Es* [] *Z. Ambrusnak*, [locus a margón] *imillien tanácsat*, *szokot*
imadságid legienek, vgi mond, *melliekkal keoneörögi*[], *mikor fel kelsz,*
mikor hazadbol ki mégy[], *mikor észel, iszol, es mikor* [] *el niugzol.* []
Arany
80:14 II *ayánlyuk: Es azért*
80:17 II *dologhrül*
80:18 I *Ianos* *igy tanit:* [locus a margón:] *Chrys. Hom*
80:22 I *tekellied magadba, hog*
80:23 I *ayanluan magadat* *niugoggial*
81:2–10 I []
81:3 II *adok Te néked, hog az Te abrazatodra*
81:4 II *enghemet:*
81:5 II *adok Te néked*
81:8 II *töttél enghemet:*
81:10 II *kegyelmességhidért: dicsírlek.*
81:11 I *Dicsírlek tégedet, áldlak* II *Teghedet áldlak*
81:11 I *Vram s' en Istenem* [], *hog* II *Vram s' én Istenem* [], *hog*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 81:12 I kegyelmessegedből, *engem* Szarniad II kegyelmesseghédből, *enghem* szárnyad
- 81:13 I eoriztél [] nyugodalmomba II öriztél [] ez
- 81:16 I minden *égiéb* veszedelemtül: Hála[]
- 81:17–18 I *te* neked, *ki az* halálnak arniekából, fel serkentuen *engem*, üdöt attál életemnek *megh* iobitasára, bün[]ből ki teresemre
- 81:17 II *Te* néked
- 81:17 II serkentuén *enghemet*, üdöt adtal életemnek *megh*
- 81:18 II terésemre
- 81:19 I lelkemetis, es II lelkemetis, és
- 81:20 I vilagosics[]d *megh*, *a te* feniességeddel II vilagosics[]d *megh az Te* finyességheddel
- 81:22 I cselekedetemet, *a te Z.* II cselekedetemet, *az Te* szent
- 81:23 I mert *imé* en
- 81:26 II és *dobzodás*ban
- 81:27 I tériek []: O
- 81:28–29 I nékik []? II nékik *az eo* *megh* teresekre?
- 81:31 I vigasztalod, *a te* szarandok II vigasztalod, *az Te* szarándok
- 82:2 I Vilagosicz[] *megh* ertelmemet, ronc[] el II Vilagosics[]d *megh* ertelmemet
- 82:3–4 I mindenekbe *a te* akaratodat II mindenekbe *az Te* akaratodat
- 82:10 I Atia[] es II; III Atya[], és
- 82:13–15 I [locus a margón:] *Isai 26. v. 9. Psal. 62. v. 2. Oseae 6. v. 3.*
- 82:14 I szomiuhoz, *Vram: Vr Isten, en Istenem, fel serkenuén reggel*, *te* hozzád kiuankozik *az en lelkem*: II szomiúhoz *Vram: Vr Isten, én Istenem, fel serkenuén regghel*, *Te* hozzád kiuánkozik *az én lelkem*:
- 82:15 I Szállion *sziuemre* a te
- 82:18 I vilagosicz[] *megh* szemeimet II vilagosics[]d *megh* szemeimet
- 82:18–19 I essem. [] Fiu Isten, *finiességből* II *Megh* válto [] Isten, *finyességhből*
- 82:19 I *finiességh* II *finyességh*
- 82:21 I *finies*[] es II *finyes*[] és
- 82:22 I szerelmed[] tüzet
- 82:23 I; II; III hertelen
- 82:24 I napon *melan* szolgálhassak *te* neked II szolgálhássak *Te* néked
- 82:28 II *enghemet*, az
- 82:28 I te [] malasztoddal
- 82:29 I semmi [] gonosságra
- 83:3 I vezér[]lied II vezér[]lyed

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 83:7–20 I []
83:8–9 II váltottál, *Te* néked ayánlom, és *Te* reád byzom az *én* testemét és lelkemét
83:10 II külseo és belseo
83:10 II enghemet ez III engem é
83:11 II büntül, és botrankozástul
83:12–13 II szandékit, *Es* Adgyad
83:14 II cselekedetekbe
83:17 II kérlek *Téghedet* az *Te* szentséghe sebeidért, hogy
83:20 II botrankozástul; *Szabadycs* megh *enghem* az hertelen
83:20 III hertelen
83:21 I *A te Z fiad által, a mi Vrunk Iesus Christus által, ki te veled. es a Z leleckelet egietembe, él[] es vralkodik. [] etc.*
83:25 I nékem *a te* ösuenydet, Igazgas *engem*, es tanicz *a te* igassagodra II nékem az *Te* ösuenydet, Igazgas *enghem*, és tanicz az *Te* jgassághodra
83:26–27 II enghemet hogy
83:27 II; III bizodalmam
83:29 I felöl, az *en* ellenségim, megh terheltek *éngem* az *en* II énghemet minden felöl az *én* ellenségim, megh terheltek *énghem* az *én*
83:31 I engem[]
84:2 I szitoktul II szitoktul
84:2–3 I Fordicz[] el az *en* szemeimet II Fordics[]d el az *én* szemeimet
84:5 I eoriz *megh* engem II öriz *megh* enghem
84:8 I nekül, *vighan*, szolgálíak
84:12–13 I [locus a margón:] Gen. 8. v. 22. Psal. 103 v. 20. et 22. Sapi. 16. v. 28. Eccles. 39. v. 6.
84:13 I; II rendeléd, hogy
84:14 I munkára, *kiert melto, hogy a nap fel kelése előtt, reggel, imaggiunk tegedet:* Hala
84:15 I nyugodalmot II nyughodalmot III nyugodalmot
84:17 I kérlek *téged*, en II kérlek *Téghed* én
84:18–19 I ayánlom *Vram* lelkemet II ayánlom *Vram* az *én* lelkemet
84:19–20 I vezér[]lied II vezér[]lyed
84:21 I bennem az *en* gonoz II bennem az *én* gonosz
84:24 I [locus a margón:] Szent Aquinas Tamás.
84:25 I; II Okoson III okoson
84:26 I vezér[]lied II vezér[]lyed
84:28–29 I üdüösséges az *en* lelkemnek II üdüösséghes az *én* lelkemnek
85:1 I batorsagoson II batorsághoson III bátorsághoson

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 85:7–8 I es []éllened
85:12 I *feolöt* II *fölöt*
85:13 I *feolöt* II *fölöt*
85:16 I ér[]ted fel *vöt* II *vöt*
85:18–19 I *szüuemet* [] felsegedhez II *szüuemet* *Te* szent
85:19 I szemel[]mnec
85:21 I mutatas nélkül, *Tegy* vigghá II mutatas nélkül, *Tegy* vygghá
85:22 I mutatas nélkül, *Tegi* giorsá II mutatas nélkül, *Tegy* gyorsá
85:25 I *kep vtálás* nélkül II *kep vtálás* nélkül III *kep-utálás*-nélkül
85:29 I; II *Iesusum*
86:2 I beolcseseget, mely teged[]
86:5 I *kinaidba*, szent II *kináidban*, szent
86:7 I segítségért II seghítseghéért
86:8 I KEgielmes *Vr* Isten II KEgyelmes *Wr* Isten
86:8–9 I *hogy a te orszagod*[] *bodogsagos* II *hogy az Te országhodnak*
86:9 I *seregeket, a valasztottac* otlamára II *seregheket, az valasztottaknak* otlamára
86:9–15 I [locus a margón:] *Heb. 1. v. 14. Zachar. 3. v. 7. Dan. 10. v. 13. Iosue. 5. v. 14. Apoc. 1. v. 20. Matth. 18. v. 10. Actor. 12. v. 15. Gen. 48. v. 16.*
86:10 I geoleközeteknec II gyöleközeteknek
86:11 I *feolotte* II *fölötte*
86:12 I eor[]zenél
86:13–14 I minket. [] Orizzen *azért* *Vrá*m
86:13–14 II *megh környékeznéd az Te hiueidet*
86:14 I vezér[]lien II vezér[]lyen
86:15 I; II *hiu* III *hív*
86:16 I *niaualiáibol* II *nyaualyáibol*
86:16 I három *zent* ifiat II három *Szent* ifiat
86:16–17 I [locus a margón:] *Dan. 3. v. 49. Judith. 13. v. 20*
86:17 I eor[]ze II ör[]zé
86:18 I testi *es* lelki veszedelemtül *megh* otlalmazzon II testi *és* lelki veszedelemtül *megh* otlalmazzon
86:19–21 I [locus a margón:] *Tob. 12. v. 12. Apoc. 8. v. 3. Tob. 8. v. 3.*
86:21 I táma[]t II támad[]t
86:22–25 I arthasson: [] A te
86:22 II ki, *csudálatos képpen* az Angyaloknak
86:23 II *hiuatallyat* [] rendeléd
86:28–29 II *enghemet*, igazgas
87:2 I vezér[]lied II vezér[]lyed

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 87:2 I eoriz *engem*, hogy II öríz *enghemet*, hogy
87:4 I [locus a margón:] Aug. solilo ca. 27.
87:5 I engem[], én Istenem
87:5–6 I téged[]. Ennek
87:7 II addégh
87:8 II enghemet.
87:9 I feolötte II fölötte
87:9 I seregedet
87:9 I teod II töd
87:10 I erettem, *kiknec* megh II érettem, *kiknek* megh
87:11 I ütközzem *a keouekbe*. II ütközzem *az köuekben*.
87:14 I eiel, *es* nappal II éyiel, *és* nappal
87:18 I eorökösi[] szolgálattáira kül[]tel
87:19 I keoneörgéset, *te* II könyörghésít, *Te*
87:21 I [szöveg a margón:] Lasd azért mint élsz soha egiedül nem vagy.
87:23–24 I velünc *ielen* vannak, seghítnek *minket* szükségünkbe, szorgalmatoson
II vélünk *jelen* vannak, seghítnék *minket* szükségünkben, szorgalmatoson
87:24 III szorgalmatoson
87:25 I fohazkodásinkat, *te* eleodbe viszic *Vr Isten*, II fohazkodásinkat *Te* előd-
ben viszik *Vr Isten*,
87:26–27 I keuantunc II keuántunk
87:28 I *Mi* velünc iárnac II *Mi* vélünk iárnak
87:28 I velünc *eggiüt*, ki II vélünk *eggyüt* ki
87:28–29 I; III szorgalmatoson II szorgálmatoson
88:4 I geözödelmünkbe II gyoződelmünkben
88:5 I eoruendözünc *en Istenem*. szanakodnac II öruendozünk
88:6 I az *o* reanc
88:9 II töuöket
88:12 II pedighlen gonoszat
88:17 I téged[] az
88:19 I magasztal[]ál II maghasztal[]ál III magasztal[]ál
88:22 I voltodért, az *Eghi* Angialoc
88:27 I; II ember? *Es* méghis
89:2–10 I []
89:4 II enghemet:
89:6 II enghemet.
89:7 II adok *Te* néked
89:8 II töttel enghemet.
89:9 II adok *Te* néked

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 89:11 II Dűcsösség *Te* néked
89:11 I engemet, szegény II enghemet, szeghíny
89:13 I; II; III hertelen
89:13 I betegség[]tül
89:15 I estec, *megh eoriztél* engem
89:15 II enghemet minden
89:15–16 I szerencsés[]tül. []
89:16 II fölöt
89:18 I *megh otalmaztad*, sok
89:18 II melly[]kre
89:23–24 I sérüttem, *giogítottál* II sérüttem *gyogítottál* III sérüttem *gyógítottál*
89:25 I betegségembe, *megh zab[]láztal* II *szab[]lásztal*
89:28–29 I; II *szüüemet*
89:29 I; II *hon bort*, [] *hon olayt*
89:30 I *ha el feletkezuén az Eghrül, es a Feoldrül*, csak II *ha el feletkezuén az Eghrül, és az földrül*, csak
89:30 I *leot* II löt
89:30 I [locus margón:] *Aug. soliqui ca. 14.*
90:2 I löttec II löttek
90:4 I emelem *te* hozzád II emelem *Te* hozzád
90:4 I [locus a margón:] *Psal. 140. v. 2.*
90:5 I *es veghetellen* hala[]t
90:6 I Alazatoson II Alázatoson
90:7 I *megh []*, Mert II *megh ennékem*
90:10 I ragalmazó, [] ember
90:11 I teged[] sokszor II Téghed[] sokszor
90:13 I sokasítottam, *kiert* alazatos II sokasítottam, *Es* mind
90:15 I szegín II szeghíny
90:16 I érdememet
90:16 I otalmaz *megh* engem II oltalmaz *megh* enghem
90:17–18 I [locus a margón:] *Ephes. 6. v. 12.*
90:18 I geözödelmet II gyözödelmet
90:18–19 I [locus a margón:] *Psal. 22. v. 4.*
90:19 I *te [] velem vagy. A* *te*
90:20 II Vram, *az én* testemet
90:21 I otalmaz *megh* minket II oltalmaz *megh* minket
90:23 I *Mas Keoneorgés.*
90:25 I Vilagosics[] *megh [] finiességeddel* II *fnyességheddel*
91:1 II Téghedet *megh*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 91:2–3 I malaztod[] segítségből
91:3 II seghítsegheből
91:4 I feolöt II fölöt
91:5 I niugodalmat
91:6 I Sidok [], es
91:6–8 I [locus a margón:] *Exod. 14. v. 20.*
91:9 I engem[], es otalmaz *megh* minden II oltalmaz *megh* minden
91:10 I Amen. *Ennek vtánna el mondhatod, a Litaniákat, es a Reggeli imadsgok keozzul, a Z. Aquinas Tamas Keoneörgéset, az eorzö Angialhoz valo imatsággal, auagy egieb rendbéli aytatos köneörgesekkel egietembe.*
91:11–95:11 I []
91:16 II Vram *Te* előtted
91:16 II ellened *az* mái
91:17–18 II enghedtél *vala heában* múlattam
91:19 II napom, és *az* *Te szijned* előtt *az* ki
91:20 II mintha *ingyen* *nemis* laattad
91:21 II Azért *méltan* *azt* erdemlettem
91:21–22 II sillyedne *az föld* alattam, és *az örök*
91:23–24 II könyörüle én raytam, és *sok* szántalan
91:24 II oltalmaz *enghemet*, mert
91:26 II conduiselésed III gond-viselésed
91:26 II volna *enghem*; Ha
91:27–28 II Vijzben *elveszet*, Ha hertelen
91:28 III hertelen
91:28–29 II vesztem volna, *hogyha*
91:29 II örzöt volna *enghemet*: *Hogy* ha
92:1 II *hogy az Te törüenydnek*
92:1 II tartottál *megh* *hogy*
92:2–3 II vagdaltad el én előttem *az ördöghnek thörét*, sok veszedelemre
92:3 II nem *cselekedtél*
92:8 II kereztfánnis hozzád
92:9 II bennem *az Te sz:*
92:10 II melly[]kkel
92:11 II ityletbe
92:12 II igazúl *megh* senkj
92:13–14 II vétkeztem, *mind azokat* bocsásd *megh én* nekem
92:19 II való *minden napi* szám
92:20 II *MEgh* hallók *imént az Arany száiu Sz. Janos intéset*, *ki* *azt* *kiuánnya*
92:21 II *hogy az eo Vroknak* *mindenokrül* számot

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 92:23 II mint *az olyan* Tisztartó, *ki naponként* sokat
92:24 II tart *reá* houá
92:25 II de *Institut.* Monach III de *Instit.* Monach
92:25 II Doctorokis, mint
92:26 II; III mutatya
92:28 II 13. fol. 350. Söt
92:29 II senectut. *egyebekkel együt*, azt
92:29 II addégh
92:30 II fekszik *agyában*, valamijgh
93:5 II vtán *az* ne
93:9–10 II vöttünk *az mi* Istenünktől
93:11 II adgyunk *ő néki*
93:12 II enghemet
93:14 II váltottál *enghem*, hogy
93:15 II töttél *enghem*: Aldot
93:17–18 II serkeghettél, *az Te* szolghalatodra
93:19 II Téghedet dicsír
93:20 II az *Vr* Istent
93:20 II megh *az mi* értelmünket
93:21 II szüünket
93:21–22 II ismériük *az mi sok* fogyatkozásinkat, és nagy Töredelmességgel
meghis bánnyuk
93:25 II gyakran *az én nagy* büneimet
93:25 II szüuemnek
93:26 II vgy *bánom és* siratom
93:28 II *az Te* szent
93:28–29 II vilagosícsd *megh* vaksághomat mennyei finyességghel
93:29 II szüuemnek
93:30 II büneimet *ezeket* vgy sirassam, hogy *Te* tölled
93:32 II szemünket *az mi* Istenünknek igaz itíjlő
94:1 II ityli
94:3 II itílnének
94:7 II adgyunk: *Az mi sok* fogyatkozásinkat
94:8 II Töredelmességgel *megh* bánnyuk
94:11 II; III hertelen
94:12 II *meghis* hálnak) gyónas nélkül, *ha az elöt való üdökben*, *halálos bünökben* *estünk vólnais*, *el* nem
94:13 II által, *az Isten ezeket* megh bocsátta []: Azért
94:14 II könyöröghetünk *az Istennek*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 94:18 II mindenektől
94:23 II Eotödször *Erös és* tekéletes
94:23 II vegezzük *maghunkban*, hogy az Istennek
94:24 II segítseghéuel
94:27 II eyteny *minket*: Es miuelhogy az
94:28 II ha az Isten *ezt megh* nem vastaghíttya, segítséghet kériünk az Istentől
az *mi* igyekezetünknek
94:30 II *Iól* tudom
94:30 II érdemlem *Te tölled*
94:31 II látoghas *enghem*, és
94:33 II adgyad az *Te* szent
95:2 II többbe az *réghi* büneimre
95:4 II miuelhogy nem
95:8–9 II segítséghet
95:10 II üdökbennis, mert soha fölötteb
95:11 II ember az *eo* lelke
91:11–95:11 I []
95:12 I magadra
95:13 I imígy keoneörögy[].
95:16 I Azzoniunc [] Szüz
95:17 I; II őriz *megh* minket
95:17 I oraián, *Amen*.
95:18 I kérlec e[] házat
95:20 I bekesegben *megh* eorizzenec II bekeséghben *megh* örizzenek
95:20 I ald[]ásod
95:21 I mindenkor [] raitunc, *Amen*. II raytunk: *Amen*.
95:22 I agiadba *le* fekszel, *megh* emlekezzél, a *te* testednek II ágyadban *le* fekszel, *megh* emlekezzél az *Te* testednek
95:23–24 I *megh* *zablazod* a test[] kiuanság[]at, es az eordög[] *csalardságot*.
95:24 II ördög[] incselkedésit
96:2 I AZ ISTENNEK IO II AZ ISTENNEK IO
96:3 I felsegerül *almelkodo halaadas*. II felseghérül *almélkodó halaadás*.
96:4–5 I neuéztetel *Vram*, láthatatlan II neuéztetel *Vram*, láthatatlan
96:4–6 I [locus a margón:] *Psal. 8. v. 2 Gen. 32. v. 29. 1. Ioan. 1 v. 5. 1. Tim. 6. v. 16. Prouer. 26. v. 27. 3. Reg. 19. v. 12.*
96:5 I te *veghetetlen* feniesseged II Te *veghetetlen* finyességhed
96:6 I fyn, *megh* vakittia a *mi* gienge II *fijny* *megh* vakíttya az *mi* gyenghe
96:7 I keottetnek
96:8 I io[]nak

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 96:9 I [locus a margón:] Isai. 40. v 15. 12. Sap. 11. v. 23.
96:13 I [locus a margón:] Psal. 94.
96:14 I; II moz[]ganak
96:15–17 I [locus a margón:] Psal. 103 v. 32. Iob. 38. v. 7. 8.
96:18 I feolöt II fölöt
96:20 I [locus a margón:] Psal. 140. v. 4.
96:21 I nem változtatol II nem változtatol
96:22 II bölcs[]égheddel
96:23 I [locus a margón:] Manuali Aug. cap. 1. Meditat. c. 29.
96:26 I szükeolködöl, [] eorülsz
96:27 I vagi, [] vsurat
96:27 II vsurát III usurát
96:29 I tauul vagi: *szo nekül tanítod a te hiueid szüet*: Be II vagy, és szó nélkül
tanítod az *Te hiueid szüet*: Be
97:3 I [locus a margón:] Aug. Med. cap. 12.
97:4 I által *iarsz*: Veghetetlen II által *iársz*: Veghetetlen
97:6 I itiletidbe II itiletidben
97:7 I beöolködöl az irgalmassagba, Nagy II böuolködöl az jrgalmasságban,
Nagy
97:9 I a ki vagi, [] hozzád II az ki vagy, *mert hozzád*
97:9–10 I [locus a margón:] Exod. 3. v. 14. Ioan. 1. v. 3.
97:10 I; II mert *csak* benned
97:11 I képest, *csak csupa* ocsmansag II képest, *csak csupa* ocsmanyság
97:12 I fogiatkozot II; III fogiatkozot
97:13 I mert *csak* te II mert *csak* Te
97:16 I [locus a margón:] Aug. Medit. cap. 34.
97:17 I szüü II szüü III szív
97:21 I rettegek, *te* eleotted II rettegek *Te* előtted
97:27 I vilagosicz[] ertelmemet II vilagosics[] megh III világosíts[] megh
97:28 I szüüemet
97:29 I teged[]: Fel
97:31 I ereodet *megh* ne
97:32 I; III irgalmason II jrgalmason
97:32 I; II hogy [] mint III hogy, [] mint
98:7 I hogy *a* tennen II hogy *az* Ténnen
98:7 I teremtetel II teremtetél
98:8–9 I; II erettem *pedigh*, az
98:9 I engemet a II Enghemet az
98:10 I teol: [] azt II teól, [] azt

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 98:11 I teel es a nyár II Téél és az Nyár
98:11 I [locus a margón:] Deut. 4. v. 19.
98:12 I szolgál~~nan~~nak II szolgál~~na~~nának
98:13 I sereghétis, a mi szolgálatunkra II sereghetis, az mi szolgálatunkra
98:13 I [locus a margón:] Aug. soliloq. cap. 20.
98:14–15 I az ember[] kemeni akarattiat, *megh* hodoltatnad: Mindeneknek
Vraua II az ember[] kemeny akarattyát *megh* holdoltatnád: Mindeneknek
Vráua
98:15 I tegedet Vrunknak II Téghedet Vrunknak
98:16 I Mert *vgianis e* lathato *dolgokat*, a testért II Mert *vgyanis ez* lathato *dol-*
ghokat, az testért
98:17 I lelekert, *ami* lelkünket II lélekért, *az mi* lelkünket
98:17–18 I es *azt akarád*, hogy *ez eo* kiuansága II és *azt akarád*, hogy *az eo*
kiuanság~~ha~~
98:19–20 I nem *térne*: Okossaggal fel ekesítéd [] hogy *az önnön* megtosagat
megh ismeruen, csak neked szolgál~~na~~, *nem az arniek vilagnak*. II nem *térne*:
Okasságghal fel ekesítéd [] hogy *áz önnön* megtosághat *megh ismeruen,*
csak néked szolgál~~na~~, *nem az árnyek világhnak*.
98:23 I csudálatoson II; III csudálatoson
98:23–24 I alkolmatoson *minden munkaimra, minden izt el* rendelel, [] hogy II
alkolmatoson *minden munkaimra el* rendeléd [], hogy III alkolmatoson
98:24–25 I elégsegesen *soha* nem II elégsegesen *soha* nem
98:26–27 I vagion *azen* testembe II vagyon *az én* testemben
98:28–29 I adoc Z felsegednek, hogy [] engem *teremptuen*, szün[]telen *megh*
tartottal II hogy [] enghem *teremptuén*, szün[]telen *megh* tartottál
98:30 I örzöttel II örzöttél
98:31 I bonka[], benna niaualiaktul
98:31 I; II; III hertelen
99:2 I tauoztattad: *Mert vgianis a te* II tauosztattad: *Mert vgyanis az Te*
99:2 I vagion [], hogy II vagyon [] hogy
99:2–3 I [locus a margón:] Thren. 3. v. 22.
99:3 I emeztettem, *miuelhogy ha a te io* II emésztettem, *miuelhogy ha az Te io*
99:7 I Z felsegednek
99:7 I voltam *en Istenem*: mind az által II vóltam *én Istenem*, mind az által
99:10 I; II teot
99:11 I irgalmassagodért
99:11 I feold, *es* II föld, *és*
99:14 I teged *Vram* az II Téghed *Vram* az
99:16 I *Miuelhogi* pedigh II *Miuelhogy* pedigh

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 99:16 I alázatosan II; III alázatosan
99:17 I füleidhez *a te* haladatlan II füleidhez, *az Te* haladatlan
99:18 I Enged *Vram*, hogy a kit *té e* II Enghed *Vram*, hogy az kit *Te* ez
99:18 I *teöl*, [] csak II *töl*, [] csak
99:19 I szolgállyon, *a ki* II szolgállyon, *az ki*
99:20 I; II *veot*
99:21 I Zab[]lázd meg szeme[]met II Szab[]lázd
99:24 I; II teremtetted *vala Vram*
99:25 I nemzetet, *a tennen* ékes abrazatod[] pecsetit rea[] vetuén II nemzetet,
az Ténmen ékes abrazatod[] pecsétit reá[] vetuén
99:25–26 I [locus a margón:] *Gen. 9. v. 2. Eccles. 7. v. 31. Eccles. 17. v. 2.*
99:26 I *teuen*, szentséggel II *téuen*, szentséggel
99:26–27 I [locus a margón:] *Sap. 1. v. 13. cap. 2. v. 23 Rom. 5. v. 18. cap. 8. v. 10.*
99:27 I ekesituén, *eotet*: De II ekesituén *eotet*: De
99:27 I ember, *az eo* meltoságot II ember *az eó* meltosághat
99:28 I *fel* támada, es ottan *mingiart*, *az eordögnek* II *fel* támada, és ottan
mindgyárt, *az ördögnek*
99:28–29 I világh[] kudussa, es az *eo* testenek II kuldúsa, és az *eo* testének
99:30 I szekbeol, *a barmok* II szekből, *az barmok*
100:2 I által, vgy el II által, vgy el
100:3 I; II marada *az emberbe*: Teste
100:3 I támada [] lelke ellen
100:4 I *az eo* ertelme II *az eo* értelme
100:4–5 I mindennemű gonosságra: Erzekenséghi *szinte* vgy II mindennémű
gonoszághra: Erzekenséghi *szinte* vgy
100:5–6 I; II szab[]la
100:7 I *feolöt* II *fölöt*
100:8 I *itiletet* II *jtiletet*
100:9 I *itiltetenk* II *itilteténk*
100:12 I *te*, *o* veghetetlen
100:13 I *a mi* niaualiankat II *az mi* nyaualyánkat
100:14 I hanem *a tennen* természet II hanem *az Ténmen* természet
100:16 I feordeiebe II fördeiében
100:17 I fekelinket: *a mi* tudatlan II fekélynket, *az mi* tudatlan
100:20 I adhat *azért Vram*, melto II adhat *ezért Vram*, méltó
100:21 I *a te* veghetetlen II *az Te* végzetlen
100:21 I *hiu* II *hiuh* III *hív*
100:22 I fiadért, [] a Z Angialokért

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 100:23 I volna; *Mert vgianis ennel nagjoh szeretet nincz az emberek keozt.* Ha
100:25 I; II *még*his
100:25 II volna *mi* hozzánk
100:26 I geozned, *a mi szüünknek* kemeniseget II gyöznéd, *az mi szüünknek*
kemenység^{het}
100:26 I *hiu* II *hiuh* III *hív*
100:28 I emberert, *a mi* rabsagunknac II emberért, *az mi* rabsagunknak
100:29 I eoltöztetéd *a te* Z fiadat II öltöztetéd *az Te* Szent fiadat
100:30 I latogatná, *es* megh II latogatná, *és* megh
100:30 I itílt II itílt
100:31 I *es az eo* ellenec ír[]t II *és az eo* ellenek ír[]t
100:33 I eleget *a mi* vetkeinkert II eleghet *az mi* vetkeinkért
100:33 I szegínseghbe II szeghínység^{hben}
101:1 I *de o* neki *csak* anni II *de önéki,* *csak* anny
101:2 I feiet *le* haithatnaia II feiét *le* haithatnáia
101:8 I válto *Istenem,* *hogy* II válto *Istenem,* *hogy*
101:12 I itíleti II itíleti
101:16 I alnakságert *az Isten* II alnaksághért *az Isten*
101:17 II én *dobzodásomert*
101:18–19 I emeltetel *a fara* II emeltetel *az kereszt fára*
101:20 I; II el. []
101:21 I Mit *aggiak en Istenem mind* ezekert felsegednek II Mit *adgyak én*
Istenem mind ezekért felség^{hed}nek
101:22 I vagiok *Vram* teneked II vagyok *Vram* Tenéked
101:23 I tégedet féllielek II Téghedet féllyelek
101:23 I böcsüllielek, *a te* veghetetlen II böcsüllyelek, *az Te* véghetetlen
101:24 I *Ennek* feolötte, *miuelhogy te* *teremptél* *semmibeol engem,* *tied* II *Eznek*
fölötte, *miuelhogy Te* *teremptél* *semmiből enghem,* *tiéd*
101:25 I Magammal *meltn* tartozom, *en* magamért II maghammal *méltn* tar-
tozom *én* maghamért
101:26 I *Vram* *felsegednek a te* Z fiadért II *Vram* *felség^{hed}nek az Te* Szent
101:28–29 I üdüözitönk *megh* testesüleseért II üdüözitonknek *megh* testesüle-
seért
101:31 I Hala *teneked* felseges II Hála [jav. ebből: Halá] *Tenekéd* felség^{hes}
101:31 I Isten: Hala *teneked* *megh* II Isten: Hala *Tenekéd* *megh*
101:32 I Hala *teneked* II Hála *Tenekéd*
102:2 I *es a* feold II *és az* föld
102:5 I Ronczd: *megh*
102:6 I; II *szüuemnek*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 102:9 I keduelliek, semmi *kincset ne beocsülliek*, semmi szépséget
102:10 I *a te drága* II *az Te drága*
102:10 I vőt lelkemet, *te* neked II vőt lelkemet *Te* néked
102:11 I *én* magamnak, hanem *teneked* II *én* magamnak, hanem *Tenéked*
102:13 I *engemet szegín* II *engemet szeghín*
102:14 I *setettségbeol*, *a te csudálatos* II *setettségéből*, *az Te csudálatos*
102:14 I [locus a margón:] 1. Pet. 2.
102:15 I *vittél*: Hala *legyen* neked II *vittél*: Hála *légyen* néked
102:15 I születtettem II születtetém
102:17–18 I keoz[]t, a *te* Ania zentegiházad fiai keoz[]t, hogy a Z. keresztseg által, *a te* neped keozz *be* iratnál, az II köz[]t, az *Te* Anyaszentegyházad fiai köz[]t, hogy az *sz.* keresztsegh által, *az Te* néped közz *be* iratnál, az
102:19 I *tiztitanál*, es hogy a [] *vyz eozön*, *engem* el II *tisztítánál*, és hogy az [] *viz özön*, *enghem* el
102:20 I; II *vennél*
102:20 I [locus a margón:] Psa. 147. v. 20.
102:21 I *te igasságodat*, nem *ielentetted megh* mindeneknek II *Te jgasságodat*, nem *ielentetted megh* mindeneknek
102:22 I *Istenem*, *a te* véghetetlen II *Istenem*, *az Te* véghetetlen
102:23 I *veot* II vőt
102:25 I *bantálak*: álnak II *bantálak*: Alnak
102:26 I *tikozlo*
102:27 I *veot* II vőt
102:27 I; II *tikozlám*
102:30 I *sem esmertelek* II *sem esmértelek*
103:2 I *eoriztel engem*, hogy II *öriztél enghem*, hogy
103:2–3 I ki [] *muluan*, *karhozatra* II ki [] *múluan*, *karhozatra*
103:5 I *vyionnan engem* ki II *vyionnan enghem* ki
103:6 I; III *szorgalmatoson* II *szorghalmatoson*
103:7 I *intissel*
103:8 I lelkemet, *megh* [] *vakult* elmemet *vilagosituan*, *a iora* II *világosituán az én* vak elmémet, *az iora*
103:8 I *sziüemet* II *sziüemet*
103:10–11 I *eletem*[] *reouid*
103:12 I *hon feniegetessel*, *hon szép keressel hittal engem?* II *hon fenyegetéssel*, *hon szép keréssel hittál enghem?*
103:14 I *szakasztánál engem?* II *szakasztánál enghem?*
103:16 I *mellet* *bocsatuan*
103:16 I; II *heuerék vala*, *Vegezetre*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 103:17 I a *megh* holt II az *megh* holt
103:18 I ebreztel, a *te* szerelmedre, [] a bűnnek esmeretire II ebresztel az *Te* szerelmedre, [] az bűnnek esméretire
103:18 I; II *sziüemet*
103:19 I *veszeoddel* II *veszöddel*
103:20 I látam, az *en* eleobbi II látam, az *én* elébbi
103:21 I *rezketuen* megh II *rezketuén* megh
103:21 I *tikozlo*
103:22 I eleotted [] boruluán
103:24 I *finies* ruháiába, *fel* eoltöztetel II *finyes* ruháiában *fel* öltöztetél
103:25 I barany[] zent II báran[] Szent
103:25 I lakodalmat
103:27 I otalmat, [] II oltalmat, []
103:28 I *igyrel* neki II *ighyrél* néki
103:32 I es *en* bennem II és *én* bennem
103:32 I o *Z.* neuet
104:2 I *niaualiaymat*
104:4 I mind *eorökön* eorökke
104:7 I; II; III Isten[], minden
104:8 I Angialoc, [] az II Angyalok, [] az
104:13 I Apostoli dücsösseghes II Apostoli dücsösséghes
104:15 I Martyroc[] *finies* II Martyrok[] *finyes*
104:17 I; II *Veghetetlen*
104:17 I Isten[].
104:18 I *Es* a II *Es* az
104:19 I; II *Es* az
104:19 I lelket[]. II Lelket[].
104:20 I *dücsössegnec* kirallia vagy Christus II *dücsösséghnek* királlya vagy Christus
104:22–23 I Te az *emberi nemzetnec* megh szabadításért, *megh testesüel* a szüznek *mehébe*. II Te az *emberi nemzetnek* megh szabadításért, *megh testesüel* az szüznek *mehében*,
104:25 I *meniorzagh kapuiat*. II *menyország* *kapuiát*.
104:26 I *iobiara* ülz, az *Atia*[]nac II *iobiara* üülsz, az *Atyá*[]nak III *Atyá*[]nak
104:28 I *segítseghe* II *segítéséghe*
104:30 I; II szent[]iddel
105:3 I *Teged aldunc* minden napo[]n, es *fel magasztalunc*. II *Teghed aldunk* minden napo[]n, és *fel magasztalunk*.

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 105:4 I *te zent* neuedet II *Te sz.* neuedet
105:6 II Könyörűly *mi* raitunk
105:6 I Isten, *es irgalmaz nekünc.*
105:7 I Legien [] a *te kegielmességed* raitunc *Vram, mikeppen* benned
105:7 II mint *Te* benned
105:8 I *Vram, hogy öröcke* megh ne *gialasztassam.* II *Vram, hogy öröcke* megh
ne *gyaláztassam.*
105:13 I megh *esmérnec* II megh *esmérnek*
105:13 I hatalmába *valo* eggyességhet II hatalmában *való* eggyességhet
105:17 I; II gerie[]t
105:22 I *ighiretednec*
106:2 I *ES A SZENT* II *ES AZ SZENT*
106:3–4 I *imadsagok.* [] II *IMADSAGHOK:* []
106:5 I Mikor *a* templomba *be* megüünk, *igy keoneoreogiünk.*
106:5 II nap *az* Templomban
106:6–7 I []
106:7–8 II mint *az Te* tiszteletedre
106:8 I *EN menniei Z. Atiam, a te irgalmassagodnac mertekletlen io* voltából,
106:8 II házban, *az Te* jrgalmassághodat *megh* mutatnád
106:9–11 I []
106:10–11 II Téghedet, én üdüösséghe[m], mind
106:12 I [] bé megiec a *te házadba, es a te templomodba*
106:12 I [locus a margón:] *Psal. 5. vers. 8.*
106:12–13 I téged: *Igazgasd Vram az en vtaimat, a te ösueniden, mert ime,*
szerettem [] a *te hazadnac*
106:12–13 II Téghedet: Szerettem
106:14 I geoneorüség[] *Vram*
106:14 I [locus a margón:] *Psal. 25. vers. 8. Psal. 82. vers. 1.*
106:14–15 I sátorod, el *baggiaduan* kiunkozic az en lelkem *a te tornaczodba.*
Es inkább
106:15 I [locus a margón:] *Psal. 83. vers. 11. Psal. 98. vers. 5. Psal. 131. v. 7.*
Psa. 110. v. 1.
106:15 II szomiuhozza *az Te* tornáczidat
106:16–17 I sem *böcsülletes* a *te ellensegid taborába.*
106:16–17 II ellenséghid *táboriban* lakozny
106:18–20 I []
106:19 II tartoztassa *megh* minden *ez* világhi
106:21–23 I *Azért imádom Vram, a te labaid heliét,* es [] a [] hiue[]c geole-
keozetibe vallást téztec Z. felsegednec.

- 106:21 II gyölközetibe
 106:24–27 I []
 106:23 II *azokat* most helyére
 106:23 III hasznoson
 106:24–25 II ighidet hasznoson halgassam, *az Te* Szent
 106:26 II lelkemet *Tenéked*
 107:1 I *AZ* Imadságba II *Az* Imadságban
 107:2 I [locus a margón:] *Rom. 8. vers. 16.*
 107:3 I szüünc II szüünk
 107:4 I [locus a margón:] *Ephes. 3. vers. 20.*
 107:5 I Eoncz *en* belem II Eoncz *én* belém
 107:6–7 I mely *mi bennünc*, *megh* mondhatatlan fohazkodasokkal [] *könyörögiön felsegednec*: Nysd II mely *mi bennünk* *megh* mondhatatlan fohazkodásokkal [] *könyörögiön felségghednek*: Nisd
 107:7 I [locus a margón:] *Zac. 12. vers. 10. Rom. 8. vers. 26. Psal. 50. vers. 17. Isai. 29. vers. 13.*
 107:8 I nielu[]el
 107:11 I dolgunk *eleot valo keoneorgés*.
 107:12 I lélec [] Isten, száld *megh a te hiueid*[] *szüuet*, *es* geriezd II Lélek [] Isten, száld *megh az Te hiueid*[] *szüuet*, *és* geriezd
 107:13 I bennünc *a te szerelmed*[] *tüzet* II bennünk *az Te szerelmed*[] *tüzét*
 107:15 I segítségemre II segítségemre
 107:18 I segítő II seghítő
 107:18 I kisíried *a mi cselekedetünket* II kisírcsed *az mi cselekedetünket*
 107:19 I te *tölled* kezdessec II Te *tölled* kezdessék
 107:23 I *megh esmeriem* II *megh esmériem*
 107:24 I előttd, *es* erősicsed Z. malaztoddal II előttd, *és* erősicsed
 107:25 I *tenéked legh* keduesb, azt se *az emberi* II *Tenéked legh* keduesb, azt se *az emberi*
 107:26 I kisirtetiért II kisirtetiért
 107:26 I Vranc, *etc.* II Vranc, *etc.* III Urunk, *etc.* Amen
 108:1 I *Az praedicatio elót valo keoneorges.* II *Az praedikatio*
 108:3 I engemet a II engemet *az*
 108:4 I néked, *ki engemet* e II néked, *ki engemet* ez
 108:5–6 I napon *a te házadban* be hoztál, *a te zent igyd* halgatasára
 108:5 II napon *az Te házadban*
 108:5 II Euangeliomnak, *az mi valtsaghunkról*
 108:6 I engemet, *büneimről* II engemet, *büneimről* III *büneimről*
 108:7 I [locus a margón:] *Mat. 13. v. 4. Lucae 8. v. 5*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 108:8 I; II *Mert* Vram, *bizony* ha
108:8 I keosz[]tűnc II köz[]tűnk
108:9 I mint a II mint az III mint a'
108:10 I miuel *hogy* az II miuél *hogy* az
108:10 I [locus a margón:] Isaiae 1. v. 9. Mat. 4. v. 4. Deut. 8. v. 3. Gen. 41.
108:11 I hanem *leghe* feokeppen II hanem *leghe* főképpen
108:11 I ighiddel II ighíddel
108:14 I niaualiyamat
108:15 I halgatom *a te* zent II halgatom *az Te* szent
108:15 I; II miként
108:16 I feoueni *a* falhoz II főueny *az* falhoz
108:16 I ragad *ő* magátul II raghad *ő* maghátul
108:16 I *maguadis*, *az en* szüuemben II *maguadis*, *az én* szüuemben
108:17 I el *szarat* lelkemet II el *szárat* lelkemet
108:17 I [locus a margón:] Ioan. 23. v. 29.
108:18 I te [] II Te []
108:20 I ertelmem, *es a* iora II értelmem, *és az* ióra
108:20 I szüuem
108:21 I; II [] bűnnel
108:21 I Roncz[] el II Roncs[] el III Ronts[] el
108:22 I igidnec vereoiéuel II jghídnec veröiéuel
108:22 I kemeniségemet, *A te* zent ighidnec II keménységemet, *Az Te* szent jghidnek
108:22 I [locus a margón:] Iere. 23. v. 29. Hebr. 4. v. 12. Sap. 16. v. 12.
108:24 I; II szüuemben
108:25 I [locus a margón:] Ioan. 4. v. 14.
108:26 I vetet [] *maguat*, Eorizd a *kegyetlen Harpya* madar keormetul II vetet [] *maghuat*, Eorizd az *kegyetlen Harpya* körmétül
108:27–28 I a te [] ighid[] *magua* *viszá* ne II az Te [] jghid[] *magua* *viszá* ne
108:28 I [locus a margón:] Isaiae 55. v. 11.
109:2 I mindenható *Vr* Isten II mindenható *Vr* Isten
109:2 I csak *a mi* giarlo II csak *az mi* gyarló
109:3 I; II lelkünknekis lelki
109:3 I Kerlec *teged*, nysd II Kérlek *Téghed*, nysd
109:4 I füleinket, *a te* ighidnec II füleinket, *az Te* jghídnec
109:6 I erthessem
109:7 II edességet, [] ézt
109:8 I; II szüuembe
109:9 I számmal *meghis* valloc II számmal *meghis* vallok

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 109:9–10 I; II *hogy ezt cselekedetemmélis be*
109:10 I *te Z. ighíd* II *jghíd*
109:11 I; II *va[]n*
109:12 I [locus a margón:] Colos. 3. v. 16. Rom. 1. v. 16. 1. Thes. 2. v. 13. Lucae 8. v. 5.
109:14–15 I *hatalma, s' csalardsága, ezt soha [] ki* II *hatalma, s' csalardsága*
109:15 I *sziünkbeol* II *sziünkbl*
109:16 I [locus a margón:] Iacob. 1. v. 22.
109:17 I *vgian cselekedeoy* II *vgyan cselekedói*
109:17 I *te Z. ighídnec. Az mi Vranc, etc.* II *jghídnec. Az mi Vranc. etc.* III *Urunc etc.*
109:18 I; II []
109:19 I *A praedicatio* II *Az praedikatio*
109:20 I *neked, e lelki* II *néked, ez lelki*
109:21 I *mellyel [jav. ebből: mellle]* *eh lelkemet megh elegyted, el szakat ereo-*
met megh vy[]tad II *lelkemet megh eleghited, el szakat erőmet megh vyitad*
109:21–22 I *ertelmemet megh vilagosítad, hogy ertenem a te akaratodat* II *ertel-*
memet megh vilagosítad, hogy értenem az Te akaratodat
109:23 I *Mert vgianis* II *Mert vgyanis*
109:23 I *te [] ighíd igen hasonló ama Ionathastul megh kostolt* II *Te [] ighíd*
ighen hasonló amaz Ionathástul megh kóstolt
109:23 I [locus a margón:] 1. Re. 14. v. 27. Iudic. 14. v. 14.
109:25 I *annac feoleotte szemünkétis* II *annak fölötte, szemünkétis*
109:26 I *ighíd* II *jghíd*
109:26 I [locus a margón:] Psa. 118. v. 113. et v. 117.
109:28 I *tüznel, hatalmasb a meny keonel.*
109:29–30 I *engemet, es* II *enghemet, és*
109:30 I; II *sziuembe*
109:30–110:1 I *Eoregbics[]d bennem a te aiandekidat, kerics[]d* II *Eoreg-*
bics[]d bennem az Te aiandékidat, kerics[]d
110:1 I *be, az en lelkembe* II *bé, az én lelkembe*
110:1–2 I; II *gab[]nádat*
110:2 I *tapoggia, vagy* II *tapodgyak vagy*
110:2 I [locus a margón:] Isaiae 5. v. 2. Isai. 62. v. 6.
110:3 I *veztegessec, az en ellenseghim a te* II *vesztegessék az én ellenseghim az*
Te
110:4 I *Enged pedigh Vram* II *Enghed pedigh Vram*
110:4 I *ighíd* II *jghíd*
110:4 I [locus a margón:] Ezech. 33. v. 32.

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 110:6 I Auagi II Az vagy
110:6 I teczeo abrazat II tecző abrázat
110:6 I [locus a margón:] Jacob. 1. v. 23.
110:7–10 I szüuemben *mind holtigh* megh maraggion, es [] giümeolcseot *honzon e máy tanúsag*. Amen
110:7 II szüuemben
110:7 II hiueidnek lelkében
110:8–9 II mint *az ió földben az örök bodoghságban* való
110:11 I A Z. Mise *eleot, aytatos keoneorges*. II A Z. [jav. ebből: AZ.] Mise *előt*. III A Mise-*előt* [⁸⁸]
110:13 I *engemet?* II *enghemet?*
110:14 I fiadat *a kerez*t II fiadat *az kereszt*
110:15 I er[]tünc II ér[]tünk
110:15 I [locus a margón:] Hebr. 9. v. 26. ca. 10. v. 14. Coloss. 2. v. 14.
110:17 I leuelünket, *a kerez*t II leuelünket, *az kereszt*
110:17 I veréuel *el* mosád II veréuel *el* mosád
110:18 I feoleotte II fölötte
110:19–20 I geolekeozet, *szüntelen a te zent* II gyöleközet, *szüntelen az Té* szent
110:19 I [locus a margón:] Luc. 22. v. 19.
110:20 I véret, *teneked, büneiért*, vér ontas nékul [] be II véret, *Tenéked büneiért*, vérontás nélkül [] be
110:21 I [locus a margón:] Genes. 9. v. 13.
110:22 I vgy, *a te hiueiddel* II vgy *az Te hiueiddel*
110:24–26 I Isten *megh* engezteltetic, az igazac *megh* vigasztaltatnac, a giarlok-nac ereossegh[], a vakoknac lelki világossagh[], a *megh* haborottaknac csendessegh[], az el farattaknac nyugodalom adatic.
110:24–26 II Isten *megh* engeszteltetik, az igazak *megh* vigasztaltatnak, az gyarlóknac erősségh[], az vakoknac lelki világossagh[], a *megh* haborottaknac csendességh[], az el farattaknac nyughodalom adatik.
110:28 I te Z. Fiad
110:30 I ir[]t testamentom[] szekriniet II jr[]t testamentom[] szekrinét
110:30 I [locus a margón:] 1. Reg. 5. v. 9.
110:31 I nezeseert, *regen* egez nemzetsége[]t II nezéséért, *régen* egész nemzetséghe[]t

⁸⁸ Az 1631. kiadás hibajegyzéke alapján javítottuk a kritikai kiadás szövegét: „152. in tit[u]lo: Mise-elöt lege Mise-alat”.

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 111:1 I külseo *lathato* szinet
111:3 I roncz[] megh II roncs[] megh III ronts[] meg
111:3–4 I szüem[] kemeniségit
111:5 I a *zent* kerezten valo II az *szent* kereszten való
111:7 I ha *te* magadat II ha *Te* maghadat
111:10 I ki *regen* Mosesnec II ki *réghen* Moysesnek
111:10 I feoldeon *aluan*, le II földön *áluan*, le
111:11 I saruiat. *Te* magadis *pedigh* az II saruiát. *Te* maghadis *pedigh* az
111:11 I [locus a margón:] Exod. 3. v. 5. Joan. 13. v. 5. Exod. 3. v. 19.
111:12 I hogy *a te* vtolso II hogy *az Te* vtólsó
111:13 I [] mikor aldozatra *mennec vala* a hiuec, *hogy* előb II [] mikor aldozatra *mennec vala* az híuek, *hogy* előb
111:14 I mosnac, *ereossen*, *megh parancsoltad vala*: II mosnák *megh parancsoltad vala*:
111:15 II szeghíny
111:17 I miuehogy *latom sokságot* büneimnec [], *meltatlan* II miuehogy *látom az én* büneimnek
111:18 I mint a[]z eolteozetlen *parazt*, a
111:18 I [locus a margón:] Mat. 22. vers. 11.
111:22 I halgassam *a te Z.* II halgassam *az Te sz.*
111:24 I kiuántac *Vram* tegedet II kiuántak *Vram* Téghedet
111:24 I [locus a margón:] Esai. 45. v. 8. Esai. 16. v. 1. Psal. 84. v. 8.
111:25 I teged[], mint II Téged[] mint
111:30 I által, *ki el*, etc.
112:1 I ideién, *igy keoneoreogiünk.*
112:2 I feoldon *a io* II földön *az ió*
112:4 I vysága, az
112:9 I veottel II vöttél
112:11 I miuehogy *vgian* *megh* parancsolád II miuehogy *vgyan* *megh* parancsolád
112:12 I neked: *mert nem ollian vagy te, mint az emberek, kik szeghinbec leznec adakozásoc által, es ez okon, nem eoreomest halliac mikor valamit kernec tölleoc, te pedigh, mikor megh nytod irgalmas kezeidet, es aldomasoddal be töltöd hiueidet semmibe megh nem fogiatkozol; Alazatos szüuel kerünc azért teged, hogy*
112:12 II kérünk *Téghed*, *hogy*
112:13 I barany[] erdemet II báran[y] erdemet
112:13 I irgalmaz *minekünc* II jrgalmaz *minékünk*
112:14 I indics[]d *a mi* sziünket II indics[]d *az mi* szüünket III indí[]csad

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 112:15 I Zab[]lazd II szab[]lázd
112:16–17 I szolgalliu[n]c[] zent *neuednec*. Vgian II szolghálllyunk[] szent *neuednek*, Vgyan
112:19 I *A Zent Iras, auagy*, Epistola oluasásakor II oluasásakor
112:21 I *a mi* tudatlansaginkat II *az mi* tudatlansághinkat
112:21 I ighyddel oktattad minden üdőben. Az II ighiddel oktattad minden üdőben. Az
112:21 I törüeni *alat* II törüeny *alat*
112:22–23 I embereknec büneit megh feddec, [] a [] ieouendeo *igaz* Messias[] igiretiuel, remenségre II embereknec büneit megh feddek, [] az [] iöuendö *igaz* Messias[] ighiretiuel remenséghe
112:26 I fel *en* bennem Vram II fel *én* bennem Vram
112:26 I ighidnec II ighidnek
112:26 I; II vilagosics[]d
112:27 I szüem homaliat II szüem homályat
112:27 I; II halhassam,
112:28–29 I erthessem, megh ertuen *megh tarthassam*, Törd megh *a te* Z. ighid[] kenieret nékem, es II erthessem, megh értuén *megh tarthassam*: Törd megh *az Te* Sz. ighid[] kenyerét nékem, és
112:29 I igazán *megh ismerielec* II igazán *megh ismérielek*
113:1–2 I Emausba, *a te* tanituanidtul, a keníérnec szeghesébe II Emausba, *az Te* tanituánydtul az kenyérnek szeghesében
113:3–4 I Vram, *a te fiaid* keniere etelére II Vram, *az Te fiaid* kenyere etelére
113:4 I kincse ismeretire. De Vram, a köliköcskekis II kincse ismeretire. De Vram, az kölyköcskékis
113:4 I [locus a margón:] *Mat. 15. v. 27.*
113:6 I ighid[] keniereuel II jghid[] kenyeréuel
113:7 I megh *az en* lelkem[] szomiuságot: *ki elsz, etc.* II megh *az én* lelkemnek
113:8 I Euangeliom oluasásakor.
113:9 I [locus a margón:] *Hebr. 1. v. 1.*
113:10 I pedigh, *a tennen* Z II pedigh, *az Ténnen* szent
113:12 I *a mi* szüünket II *az mi* szüünket
113:13 I Vilagosság, mely *a mi* nyomdekunkat II Vilagosság, mely *az mi* nyomdekunkat
113:13–14 I tűz, mely *a mi* lelkünkbe *a te* szerelmedet fel gerieztí: *Kemeni verö*, mely *a mi* kemenisegünket II tűz, mely *az mi* lelkünkbe *az Te* szerelmedet fel geriesztí: *Kemény verö*, mely *az mi* keménységünket
113:15 I rontia, *Es igazan* io II rontya, *Es igazan* ió

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 113:17 I vala *réghenten*, hogy az Isten []vélec *ö maga* ne II vala *réghenten*,
hogy az Isten []vélek *ö magha* ne
- 113:17 I [locus a margón:] *Exod. 20. v. 19.*
- 113:20–21 I hogy *te* magad szoly *mi* nekünc: Tanics[]d értelmünket *az igaz* II
hogy *Te* maghad szoly *mi* nekünk, Tanics[]d értelmünket *az igaz*
- 113:20 I [locus a margón:] *I. Reg. 3. v. 10.*
- 113:21 I geriez[]d *fel* züünket II geriez[]d *fel* szüünket
- 113:22 I Ereosics[]d gjarlosagunkat *zent* malasztoddal II Erösics[]d gjarlosá-
ghunkat *szent* malasztoddal III Erössi[]csed
- 113:23–24 I Lagics[]d *megh az mi* kemény niakunkat, *a te* teoruenied igáia[]
viselesére, Batorics[]d II Lagics[]d *megh az mi* kemény nyakunkat, *az Te*
törüenyed igháia[] viselesére, Batorics[]d
- 113:25 I ighidnec II jghidnek
- 113:25–26 I vallasába *mind* veghigh II vallasába *mind* véghigh
- 113:27 II gyöleközetnek
- 113:28 II *61.*
- 113:27–28 I [lásd: IV, 60:1–19⁸⁹]
- 114:4 I szemedet *az* eghben *fel* emeléd, halákat aduán, *a te menniei zent* *atiád-*
nac, io voltaert: Tennen II szemedet *az* éghben *fel* emeléd, halákat aduán, *az*
*Te mennyei Szent Atyádnak, Tén*nen
- 114:4–5 I aldozatul, *nagy eoreomest*, ertünc II aldozatul *nagy örömet* értünk
- 114:7 I giümeolcse[] sengheiet II gyümölcse[] senghéiét
- 114:8–9 I De *ennec feoleotte*, *az mi* sziünket II De *ennek fölötte*, *az mi* szüünket
- 114:10 I fiait [jav. ebből: fiaiat], *io* barátinkat II fiait, *ió* barátinkat
- 114:11 I aldozatul *teneked* II aldozatul *Tenéked*
- 114:12 I nezd *azert* en II nézd *azért* én
- 114:12 I gjarlo, *es tiztatalan* aiandekot, hanem *a te Z.* II hanem *az Te Szent*
- 114:14 I torsaiatis, A szep II torsaiátis, az szép
- 114:15 I Vgy *teis, en Istenem*, *a te* II Vgy *Teis én Istenem*, *az Te*
- 114:15 I aiandekáual, *az ö zent* II ayandekáual, *az ö szent*
- 114:16 I veghetetlen II vég~~het~~etlen
- 114:21 I Más [] imádsag, *melybe, a mi üdueoziteonk erdemet eleo szamlálluik,*
valtsagunkért.
- 114:22 I *te vég~~het~~etlen* kegyessegdből II *Te vég~~het~~etlen* kegyességdből

⁸⁹ A Nicaeabéli Z. *geolekeozet* vallása az 1606-os kiadás esetében – ellentétben a későbbi három kiadással – a negyedik részben található: [54v]:1–55[r]:9. Mivel ezt a szöveget a másik három kiadás egyformán az első részben hozza, indokolt az 1606-os kiadás vonatkozó jegyzeteit is ott [2001, 60:1–19] – a többivel együtt – közölni.

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 114:23 I szegínsegünknek II szeghínségünknek
114:24 I anniera II annyéra
114:25 I helyezettetnél II helyezettetnél
114:26 I kergettetnél: ehseghben *es koplalásban*, siralomban II kergettetnél, ehseghben *és koplalásban*, siralomban
114:27 I; II élnel
114:28 I szenuednel II szenuednél
114:29 I; II adatnál
115:1–2 I hogy *a te* zent fogad, [] az Adamtól fel falt almába *megh vasódnec*, a halálnac II hogy *az Te* szent főghad, [] az Adámtól fel falt almában *megh vasódnec*, az
115:3 I illet *vala*: En valéc *Vram*, a bünös II illet *vala*: En valék *Vram* az bünös
115:3 I sententia, *En valec az hoher kezebe*, engemet keoteottec II sententia, *En valék az hohér kezében*, enghemet kötöttek
115:5 I Irgalmassagh: *Te én megh váltom*, hogy II Irgalmassagh? *Te én megh váltom*, hogy
115:6 I; II vöd
115:6 I rakád, *a te* zent atiad[] II rakád, *az Te* szent Atyad[]
115:7 I nilait, *magadat paysúl vetuén*, fel vöd []. II nylait *maghadat paisúl vetuén*, fel vöd [].
115:8 I *Mit aggiac en Istenem mind ezekért* teneked?
115:8 II *Vram Tenéked*
115:8–9 I *miuelhogy* az eghben, *es a földön* II *miuelhogy* az éghben, *és az földön*
115:9 I nincsen *ezeknél*, a II nincsen *ezeknél* az
115:10–11 I mutatom *teneked*, *es en nec emlekezetire*, *az Aniazentegyhazzal*, *a te* rendelesed szerent, [] kenier[]t II mutatom *Tenéked*, *és ennek emlekezetire*, *az Anyaszentegyházzal*, *az Te* rendelésed szerént, [] kenyeret
115:12 I *a te* erdemednec emlekezetire, *zent* testedde II *az Te* érdemednek emlekezetire, sz. testeddé
115:13 I *neuen veod* II *neuen vöd*
115:18 I *forduluán*, *kéri a hiueket*, *hogy imadkozzanac erette*.
115:19 I *aldozatodat*, *az eo* *neuenec* II *aldozatodat*, *az eo* *neuének*
115:20 I *tizteletire*, *a mi* *lelkünknek* II *tizteletire*, *az mi* *lelkünknek*
115:22 I *Az Angiali enec*, *auagy*, a Sanctus *ideien*.
115:23 I *es az eghec*, *kinec* II *és az eghek*, *kinek*
115:24–25 I *seregec sokasága*, *nagy alazatoson retteguen*, szün[]telen *ama te* hozzád ill[]ő *dücsösseges eneket* *eneklic* II *sereghek sokasága*, *nagy aláza-*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- toson retteguén, szün[]telen amaz Te hozzád illendő dücsösséges éneket éneklík*
- 115:25 I [locus a margón:] *Isaiae 6. v. 3.*
- 115:26 I *szeghín* II *szeghíny*
- 116:1 I fogadal, *a te* bodogsagodnac II foghadál, *az Te* bodogsághodnak
- 116:3 I De *te* latod Vram, *az en szegin* szíuem *terhes voltat*, mely büneitül *a* feoldre *le* II De *Te* látod Vram, *az én szeghín* szíuemnek *terhes vóltat*, mely büneitül *az földre le*
- 116:4 I *hogy enis* teged II *hogy énis* Téghed
- 116:5 I *fel* magasztalhassalac, *es a te* zent fiad[] aldozattiat, *tizta szüböl*, méltó II *fel* magasztalhassalak, *és az Te* zent fiad[] aldozattyát, *tizta szüböl*, méltó
- 116:6 I voltodert *melto* hálakat aggíac, *Az eghben* lakozo II voltodért *mélto* hálakat adgyak [jav. ebből: adgyad], *Az éghben* lakozó
- 116:7–8 I IESVS, etc.
- 116:9 I legien, *az egész Aniazentegyháznak.*
- 116:11–12 I vacsorádban *a te* hiueid[] lelki II vacsorádban *az Te* hiueid[] lelki
- 116:13 I cselekednec, *a mit ackor* te cseleküel II cselekednek, *az mit azkor* Te cseleküüél
- 116:14 I *Ihon kegielmes Atiánc*, engeduen *a te* parancsolatodnac, [] *az II Ihon kegyelmes Atyánk*, engedué az *Te* parancsolatodnak [] *az*
- 116:15 I *a te* zent II *az Te* zent
- 116:15 I felseged *eleibe akariuc vinni*, *es te* előtted be mutatni, *hogy* II felségghed *eleibe akariuk vinny*, *és Te* előtted be mutatny, *hogy*
- 116:16 I erdemet *tekintuen*, nem *a mi* gonossagunkat, [] *szabadicz megh* minket II érdemét *tekintuén*, nem *az mi* gonoszsághunkat, [] *szabadics megh* minket
- 116:18 I *haznos a mi* lelkünc II *hasznos az mi* lelkünk
- 116:19 I Aniazentegyház[] eppületire II Anyaszentegyház[] éppületire
- 116:20 I *giomlaltatasára*
- 116:20 I beteget[], *raboc[], es* II betegek[], *rabok[] és*
- 116:21 I *fiai[] vigasztalasara: A mi* lelki paztorinc[], *es* II *vigasztalasára, Az mi* lelki pásztorink[], *és*
- 116:22 I *feiedelminc[] üdüössegere* II *feiedelmink[] üdüösségére*
- 116:23–24 I *atíankfiainac niugodalmara. A mi* II *atyánkfiainak nyughodalmára. Az mi*
- 116:24 I *altal, etc.* II *által, etc.*
- 116:26 I *LEgh eleoszeor*, iusson II *LEgh először*, iusson

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 116:27 I; II szeme[]ddel
116:27–28 I Imigien keoneoreogy II Imigyen könyörögy
117:1 I teged[] lathatatlan
117:12 I reszesse *a te* valtsagodnac haznába II részesse *az Te* valtsagodnak hasznában
117:18 I Olcz[] megh II Olcs[] megh III Olcs[]-meg
117:19 I [locus a margón:] Exod. 12 v. 21. Hebr. 11. v. 28.
117:21–22 I ki *e* csudalatos szentseghbe, *a te* halalod[] emlekezetit II ki *ez* csudalatos szentséghben, *az Te* halálod[] emlekezetit
117:22–23 I Enged, *kerünc teghed*, vgy böcsüllüic *a te* zent testedet *es* véredet, hogy *a te megh* valtasodnac giümeolcset II Enghed *kériünk Téghedet*, vgy böcsüllyük *az Te* sz. testednek *és* vérednek
117:23 II hogy *az Te* valtságodnak
117:23 I magunkba, *ki elz es Vralkodol, etc.*
117:24–28 I []
117:24 II ki *az Te* szent Atyádnak akarattyából
117:25 II által *az Te* halaloddal
117:26 II minket *az Te* Szent
117:26–27 II veszedelmüinktül
118:1 I vtán *valo keoneorges.*
118:2 I MENnec *es* feoldnec II MENnek *és* földnek
118:2 I szegín II szeghín
118:4 I eleot, *a te* fiadnac *zent* testét II előtt, *az Te* Fiadnak *szent* testét
118:5–6 I mi *taméntalan* vetkeinknec sok[]sagaert, *es a te* velünc teot II mi *taméntalan* vétkeinknek sokaságáért, *és az Te* velünk töt
118:6 I tetemeniedert II teteményedért
118:7 I Tekyncz[] megh [locus a margón:] S. Aug: cap. 5. 6. 7. 8. Meditat. II Tekyncs[] megh III Tekincs[]-meg
118:8 I Tekincz[] II Tekincs[] III Tekíns[]-
118:10 I szenued, nem *a te* II nem *az Te*
118:10 I kit *a* büneos II kit *az* büneos
118:11 I ki *teneked*, *mind* halaligh II ki *Te* néked *mind* haláligh
118:12 I engedelmes *lön?* Nem *a te* tölled *nemzet*, *es* II enghedelmes *lön?* Nem *az Te* tölled *nemzet*, *és*
118:14 I agyan, *saniaru* kinnia[]ual minket *teneked* II minket *Tenéked*
118:15 I Tekincz[] megh II Tekincs[] megh III Tekíns[]-meg
118:16 I Lasd *a te* szerelmes II Lásd *az Te* szerelmes
118:17 I; II; III irgalmason
118:20 I vere[] forrosauual, tiztics[] meg II vére[] forrosáual

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 118:22 I mely nagy kegyetlén szegec, *altal* iártac a te zent II mely nagy kegyetlén szeghek, *által* iártak az Te Szent
- 118:23 I nem *voltac*, es a eo *erdemeert*, tauoztasd el en teollem II nem *vóltak*, és az eo *erdeméért*, tauoztasd el én töllem
- 118:24 I eosuenyt. Tekincz[] en II ösuenyt. Tekincs[] én
- 118:25 I es a te *alkotmaniodnac* ereotlen giarlosag[]at, hanem II és az Te *alkotmányodnak* erőtlen gyarloságh[]at, hanem
- 118:27–28 I *fiadat*, teouis koszorúual koronazot *zent* feiet II *fiadat*, töuis koszorúual koronazot *szent* feiét
- 118:28 I szinet, verrel II szinet, vérrél III szinét, vérrel
- 118:30 I az eo Z. II az eo Szent
- 119:1 I aiandekot, *tudom* hogy Z. II aiandékot, *tudom* hogy szent
- 119:5 I lelket a te *niomorult* szolgálidnac II lelket az Te *nyomorúlt* szolgálidnak
- 119:7 I Amen. Más *aytatos keoneorges* az Vr fel *mutatasa vtan*, Christus Vrunknak a keresztfan valo hét szauárul.
VRam IESVS Christus, ki en erettem a keresztfan szenuedel, szinte vgy *hiszem* hogy *ielen* vagy a *keniér*, es *bor szine alat*, mint *hiszem* hogy en *ertem* a keresztnecc kinniat szenuetted; Azert alazatos szíuel kerlec teged, hogy mikent a keresztfan keoneorgel a buneoseokert, keruen zent *atiadat*, hogy a te gykosid vetkeit megh bocsatna, vgy mi erettünkis zent *erdemed által* legyszoszollonc a te *szent Atiadnal*.
- Aianly Vram engem, mint Z. Iánost, a te zent Aniádnac, hogy engem fiáua fogaggion te altalad: A keresztfan valo szomiuságodat geriezd fel en bennem, Vr Isten, hogy enis, lelkemnecc es felebaratomnac üdueosseget szomiuhozzam: Aggiad, halalom oraian, te teolled halliam amaz Irgalmasságnac szauat, Ma en velem lésez az en bodogsagomban: Es miuelhogy en ertem, a keserü kinokban atiádtul el hagiátál, enged hogy en teged tellies eiletembe soha el ne haggialac: Hanem, mikeppen te eppen be telliesítéd a mi értünc fel vót munkádat, vgy enis, a te akaratodat be telliesituen, halálom oraian lelkemet a te Z. kezébe ayanliam: Amen.*
- 119:8 I veruén, az artatlan baránytul bocsánatot kér.
- 119:9 I ki e világh II ki ez világh
- 119:9 I er[]tünc II ér[]tünk
- 119:10 I hogy a te véreddel II hogy az Te véreddel
- 119:12 I barani[] vere II barány[] vére
- 119:12 I [locus a margón:] *Apoc. 13 v. 8. Exod. 12. v. 21.*
- 119:14–15 I hogy *csendessegbe*, es batorsagba szolgálhassunc teneked: Roncz el, Vr II hogy *csendeszséghe*, és batorsághba szolgálhassunk Tenéked: Roncs el, Vr

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 119:15 III Roncs[]-meg
119:18 I; II szíuel
119:20 II []
119:21 I pap *aldozic*, az Vrat magához *veuen*. II pap *áldozik*.
119:23 I; II szíuel
119:25 I fiad *teste*, es *draga vere* gyümölcsét II fiad *teste*, és *drágha vére* gyümölcsét
119:28 I *engem*, ennec II *enghem*, ennek
120:5–6 I korában, a iaszolba II korában, az iászolban
120:6 I faratsagockal *megh* terheltetec II faratsághokkal *megh* terhelteték
120:7 I öletec, es végre II öletek, és véghre
120:11–12 I hogy [] a *mely* üdueosseget [] nekünc halaloddal, a *kereztfán* nierél, azt ez *altal a lelki kenier által* magunkhoz II hogy [] az *mely* üduöségheet [] nekünk haláloddal az *kereztfán* nyerél, azt ez *által* maghunkhoz
120:13–14 I megh, o Irgalmas Samaritanus, a te haladatlan *szolgaidnac meltatlan voltat*: A *mely Isteni szeretet* II megh *Oh Irgalmas Samaritánus, az Te haladatlan szolgaidnak méltatlan vóltat*: Az *mely Isteni szeretet*
120:15 I iuho[]t, *vgian* azon II iuho[]t, *vgyan* azon
120:16 I vastagics[]d *erömet*, Teolcz[] be II vastagics[]d *erömet*, Tölcs[] be III tölcs[]-be
120:17 I Roncz[] el II Roncs[] el III Roncs[]-el
120:18 I hűü II hűü III hív
120:19 I szilid II szilid
120:19 I zab[]lazzd II szab[]lazzd
120:22 I be az *en* lelkem[] ehseget *te igaz kenier*, ereosics II be az *én* lelkem[] ehségheet *Te igaz kenyér*, erősic
120:22 I ioba, es *vegre*, vigy II ióban, és *véghre*, vigy
120:23 I; II etc. []
120:25 I ighie, az Atiai II ighie, az Atyai
120:25–26 II finyessége
120:26 I Tanicz *megh* engem a te akaratod[] II Tanics *megh* engem az Te akaratod[]
120:27–28 I hogy a te bódogh II hogy az Te bódogh
120:29 I bizonios *batorsagh*, batorsagos II bizonyos [] batorsághos
121:6 I; II IESVSVM
121:6 I irgalmaz *ernekem*
121:7 I kerlec *teged* ama II kérlek *Teghed* amaz
121:9 I ki te tölled II ki Te tölled
121:9 I keruen a te szent II kéruen, az Te szent

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 121:11 I szünetec
121:11 I [locus a margón:] *Prouer. 18. v. 10.*
121:12 I vár *heliet vagion*. Mert *vgianis*, micsoda II vár *helyet vagyon*. Mert *vgyanis*, micsoda
121:13 I légy *emekem* IESVSVM II légy *emékem* IESVSVM
121:16–17 I IESVSVM, ismérd meg *en* bennem *a te* kezéd II IESVSVM, ismérd meg *én* bennem *az Te* kezéd
121:17 I roncz[] el II roncs[] el III roncs[]-el
121:18–19 I mygh *az irgalmassagnac* helie vagion [], hogy *a te* igaz ítíleo II mijgh *az jrgalmassághnak* helye vagyon [], hogy *az Te* jgaz jtíló
121:19–20 I haznod *van* Vram II hasznod *van* Vram
121:20 I ald[]nac II áld[]nak
121:21 I tegedet, kik II Teghedet, kik
121:21 I vettetec II vettetrek
121:22 I; II IESVSVM
121:23 I lelkem[] kutfeie II lelkem[] kútfeie
121:24 I IESVS, *a te* benned II IESVS, *az Te* benned
121:28 I *tenéked* II *Tenéked*
121:29 I kik *a te* neuednec II kik *az Te* neuednek
122:1 I Az Misében *valo* Caeremoniaknak, *reouid* *magiarazattia*. II Misében *való* Caeremoniákról
122:2 I *A Mi* üdueoziteonc II *AZ mi* üduözitönc
122:2 I a [] Misebe II az [] Miseben
122:3 I foglaltatnac: *Nemelliec* ennec II foglaltatnac: *Nemellyek* ennek
122:4 I illetic, *Nemelliec pedigh* [jav. ebből: pedigk] csak II illetik, *Nemellyek pedigh* csak
122:5–6 I tartásoc, *Es ezec* keozzül. *kit* az Apostoloktul *veottec* a hiuec, *kit* az vtan, *io es* diszes II tartások, *Es ezek* közzül, *kit* az Apostoloktúl vöttek az híuek, *kit* az vtán, *ió és* díszes
122:10 I a mit *a végh* vacsoran II az mit *az végh* vacsorán
122:12 I hagyuan az pap, *ezt cselekedneieis*, noha II hagyuan az Pap, *ezt cselekednéieis*, noha
122:13–14 I azért, *vgian* helien II azért, *vgyan* helyén
122:15 I *E mellet*, hogy *mosdatlan kézzel* ne II *Ezmellet*, hogy *mosdatlan kézzel* ne
122:15 I; II ember *ez* ily
122:17 I hozza *keszülliön* a pap II hozzá *keszüllyön* az Pap
122:18 I [] Es mikeppen, *ha e világhi emberec* Vduarhoz *mennec*, fel II [] Es miképpen, *ha ez világhi emberek* Vduarhoz *mennek*, fel

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 122:19–20 I *magokat*, Ha pedig feiedelemnec, vagy *Vrnac* asztalához szolgál-
nac, szépen megh vetik az asztal[]t, io *moggiaual* fel torniozzac az asztal
keszkeoneoket, térd II *maghokat*, Ha pedig Feiedelemnek vagy *Vrnak* asz-
talához szolgálhatnak, szépen megh vetik az asztal[]t, io *mondgyaual* fel tor-
nyozzak az asztal keszkönöket, térd
- 122:21 I *szolgálnac*, maga mind ezec nekül, [] ebédét és vacsoráiat el vegez-
hetne az ember: Azon- II *szolgálnak*, magha mind ezeknélkül, [] ebédét és
vacsoráit el vegezhetné az ember: Azon-
- 122:22 I [locus a margón]
- 122:23 I *legienec az Aniaszentegyházba*, szükség II *lennének az Anyaszent-
egyházba*, szükség
- 122: 23–24 I *bizonios rendet* és *Caeremoniakat* szab[]*nanac a hiuec*, *mellieket*
megh kellien tartatny az *aldozatba*: *Es* így II *bizonyos rendet*, és *Caeremo-
niákat* szab[]*nának az hiuek*, *mellyeket megh kellyen tartatny* az *aldozatba*:
Es így
- 122:24 I; II *hogy mégh* az *Augustana*
- 122:25 I *es a Caluinus keouetio atiafiakis*, az II és az *Caluinus köuető Atya-
fiakis*, az
- 122:26 I *szer tartást rendeltec az Vr Vacsoráia ki* szolgáltatásába II *szer tartást*
rendeltek az Vr Vacsoráia ki szolgáltatásában
- 122:27 I *veot* II *vöt*
- 122:30 I; II 1. *Az*, mert
- 122:30–31 I *akaria az Aniaszentegyház* tisztelni az *Vr Istent* II *akaria az Anya-
szentegyház* tisztelni az *Vr Istent*
- 123:2 I *teszünc a mi belseo hitünkrül*. *vgimint mikor kereztet vetünc magunkra*,
processiot iarunc, etc II *tészünc az mi belső hitünkrül*, *vgymint mikor ke-
resztet vetünk maghunkra*, *procesztiót iárunk*, etc
- 123:3 I 3. *Megh tanyttatunc a mi hiuatalunkra* II 3. *Megh tanyttatunk az mi*
hiuatalunkra
- 123:3 III *Mert a' Ceremóniákkal*
- 123:3–4 I *magunc viselesére* II *maghunk viselesére*
- 123:6 I; II *szüünket*
- 123:7 I *keoneoreogiünc*. *Az aldozatba valo eolteozetec*, és *caeremoniac mire*
tanycsanac, ezennel *megh hallod*. II *könyörögiünk*. *Az aldozatba való öltö-
zetek*, és *caeremoniák mire tanicsának ezennel megh hallod*.
- 123:8 I 4. [] A [] *caeremoniac által*, *megh tanittatunc a zent* II [] Az []
caeremoniák által, *megh tanittatunk az zent*
- 123:9 I *Istennec lelkünkbe valo cselekedetirül*, *vgimint*, mikor II *Istennek lel-
künkben való cselekedetirül*, *vgymint*, mikor

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 123:10 I *ielenti a mi* lelkünknek belseo tisztulattiat, mikor *a zent* II *ielenti az mi* lelkünknek belső tisztulattyát, mikor *az szent*
- 123:11 I *kenetünc, ielenti a Z.* II *kenetünk, ielenti az szent*
- 123:11 I; II *kenetir, etc*
- 123:12 I csak *mi* magunkba II csak *mi* magunkba
- 123:15–16 I *mys a[] beocsüllet[]re* II *mijs az böcsüllet[]re*
- 123:17 I *eleot; szinte* ezenképpen II *előt; Szinte* ezenképpen
- 123:18 I; II *mosdatlan kézzel, hanem*
- 123:19 I *fügielmetességgel* II *fügyelmetességgel*
- 123:20 II *lattyvk*
- 123:21 I *nincz semmi* küleombség II *nincs semmi* külömbség
- 123:21 I; II *Vramis mind egy*
- 123:22–23 I *korcsoman valo io lakásba, végre annira iutnac* az emberec, *hogy a* predicator *sem beocsüllic inkab* a dizno II *korcsomán való ió lakásban* véghe *annyra iutnak* az emberekis, *hogy az praedikátort sem böcsüllic inkáb* az diszno
- 123:24 I *szinte* anni II *is szinte* anny
- 123:25 I *karomlo atiafiac.* II *karomló Atyafiak.*
- 123:27 I *tulaidon, bizonios okai* II *tulaydon, bizonyos okai*
- 123:28–29 I *melliekrül annal eoreomesbe szolloc, latuan hogy* az Augustana Confessio[]is, *helien hagia es iauallia a Miset, es a Misebe valo Caeremoniakat.* [locus a margón:] Confess: Aug: ar. 21. tit. de Missa.
II *mellyekrül annál örömesben szóllok, látuan hogy* az Augustána Confesszió[]is, *helyen hadgya, és iauallya az Miset, és az Miseben való Caeremoniakat, Art. 20. Tit. De Missa.*
- 123:30 I *regenten a Donatistac, el szoktac vala rontani* az oltárokat, [locus a margón:] Optat. lib. 6. mint mostis az *Vyto Atiafiac* II *régghenten* az Donatisták, *él szokták vala rontany* az oltárokat, Optat. lib. 6. mint mostis az *Vyto Atyafiak*
- 123:31 II *iria, 70. contra Faus. cap. 4. et 21.* az Manichaeusok
- 123:31 I [locus a margón] Aug. 20. contra Faus. ca. 4. et 21.
- 123:32 I *miuelhogy a* II *miuelhogy az*
- 123:32 I *csinálnac vala, mind* II *csinálnak vala, mind*
- 123:33 I [locus a margón:] Heb. 13. v. 10. II *fogua, Heb. 13. v. 10.* mindenkor
- 124:1 I *szolgaltatni, a mint niluan megh* iria II *szolgaltatny, az mint*
- 124:2–3 I *volt:* [locus a margón] *Z. Dienes pedig* beo beszéddel II *et 4. pedig* bö beszéddel
- 124:3 I *szoktác vala* az II *szokták vala* az

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 124:4 I ideiebe *megh* szentelni, es olaial *megh* kenni II ideiébe *megh* szentelny,
és olayál *megh* kenny
- 124:5 I [locus a margón:] 4. sub fine
- 124:6 I oltar *vala*, mely II óltar *vala*, mely
- 124:6 I *vala* a *mi* üdueoziteonket, es II *vala* az *mi* üduözitönket, és
- 124:7–8 I fogiac *vala*, hogy a keossegh *oda* ne *iarulhatna*: Z. II foghiák *vala*,
hogy az kösségh *oda* ne *iarúlhatna*: Szent
- 124:8 I [locus a margón]
- 124:8 I Eustathiusrul II Eusthatiusrül
- 124:9 I perfecit, a *Miset csak egy asztalon mondotta*: II perfecit, az *Misé*t csak
egy asztalon mondotta:
- 124:10 I [locus a margón:] c. 9. [] II cap. 9. [] Zenorul
- 124:12 I [locus a margón:] ca. 22. [] II cap. 22. []
- 124:13 I felé *vagion*, a *zentegyházba*, hanem II felé *vagyon*, az *szentegyházba*,
hanem
- 124:15 I [locus a margón]
- 124:15 II dicseködik
- 124:15 I hogy [] Iulianus II hogy [] Julianus
- 124:17 I *feorteoztethetic* II *förtöztethetik*
- 124:18 I [locus a margón]
- 124:20–21 I [locus a margón]
- 124:22 I ekesitic *vala* az II ekesítik *vala* az
- 124:22 I Alij (*vgi mond*) *gemmis* II Alij (*vgymond*) *gemmis*
- 124:23 I Diaconust *pedigh ereossen megh* [jav. ebből: *megb*] feddi, Epist. II
Diaconust *pedigh erőssen megh* feddi, Epist 4. 8. cap.
- 124:24 I forgotot *sziuebe*: II forghatot *sziüében*.
- 124:25 I *vgimond 22. de Ciuit. c. 10. et 20.* II *vgymond 22. de Ciuit. cap. 10. et 20.*
- 124:26 I templomakat
- 124:27 I ez [] en
- 124:27 I hogy *az* Istenec II hogy *az* Istennek
- 124:28 I [locus a margón]
- 124:29 I így *ir*, Ea
- 124:30 I; II *faeda*
- 124:31 I tartiác *vala* *pedigh* II tarttyák *vala* *pedigh*
- 124:31 I reghi *kereztien* Ciaszaroc II réghi *keresztien* Csyaszárok
- 124:32 I eoletic *vala*, a ki II oletik *vala*, az ki

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 124:32 I szaladhat *vala*. [locus a margón] *Teob bizonsagot hozhatnéc ezen dologhrul, de ez most elegh legien*. II szaladhat *vala*. Ambros. Epist. 33. *Töb bizonysághot hozhatnéc ezen dologhrul, de ez most elégh légyen*.
- 125:1–2 I ekesitic az [] keresztenec, *es megh vetic*, mint *a Christus* II ekesítik az [] keresztyének, *és megh vetik* mint *az Christus*
- 125:2 I asztalahoz *illic*: De II asztalához *illik*: De
- 125:3 I *is fel ekesitic*, mikeppen II *is fel ekesítik*, miképpen
- 125:3 I *teoruenibennis* II *töruenybennis*
- 125:4 I hazába, *mind eiel*, *s' mind* nappal II hazába, *mind eyiel*, *s' mind* nappal
- 125:4–5 I [locus a margón:] 27. v. 20. Leuit
- 125:5–7 I *iollehet reghen karhoztatta* Vigilantius *a hiuekbe*, [locus a margón:] Hieron. cont. Vigilant. Epist. ad Riparium. a mostani atiafiakis szidalmazac, seot vakoknac hinac II *iollehet réghen karhoztatta* Vigilantius *az hiuekbe*, Hieron. cont. Vigilant. Epist. ad Riparium. *Az mostáni atyafiakis szidalmazák, söt vakoknak hínak*
- 125:7 I *minket, hogy* nappal sem *latunc* I *minket, hogy* nappal sem *látunk*
- 125:10 I *vala az egheo* lampasoknac II *vala az eghö* lampasoknak
- 125:11 I *keosség bankoduan* fohazkodnec II *kószég bankoduán* fohazkodnék
- 125:11–12 I *hozata eleo, es mikor* ezt *megh aldotta volna*, *olaya* II *hozata elő, és mikor* ezt *megh áldotta vólna*, *olayia*
- 125:12 I *eonte: Ehez telliesseggel* hasonlo II *önte: Ehez* hasonló
- 125:13 I *ideiebeis*, mint *o maga* II *ideiébeis*, mint
- 125:13 I [locus a sorban]
- 125:14 I [locus a margón:] Simile refert Turone.
- 125:15 I *A Constantinus Ciaszar* halalarul II *Az Constantinus Csyaszar* halalárul
- 125:20–22 I existimamus: [] [locus a margón:] Et Orat. [] in laudem Caesarij. [] Arany
- 125:20–21 II existimamus: *Es* ismét
- 125:21 II *Caesaris* matre
- 125:23 I [locus a margón]
- 125:24 I *hiuec, mégh az eo halottokatis egheo* szeouetnekeckel *kisiric* [], mint II *hiuek mégh az eo halottokatis éghö* szöüetnekekkel *kisirik* [] mint
- 125:25 I [locus a margón]
- 125:26 I *szoual, szokot* *vala* processiot *iarny*. II *szoual, szokot* *vala* processiót *iárny*.
- 125:27 I [locus a margón:] cap. 3. Vide D. Gregor. li. 12. Epist. 9. Paulinum in Natali 3. et 6. S. Felicis
- 125:30 I *hogy a mi* agiekunkat II *hogy az mi* agyékunkat
- 125:32 II *fnyesség*het

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 125:33 I labomnac II labomnak
125:33 I; II ighid
126:1 I Masut, [] Z. [] Paula
126:2 I [locus a margón:] In Epitaphio Paulae. Niceph. li. 2. c. 22 in funere Dei-
parae lumina adhibita
126:3 I praeferebant, *egheo lampasokat es giertiakat visznec vala a test eleot:*
Mikor az Aranyszaiu II praeferebant, *éghö lampásokat és gyertyákat visznek
vala az test élöt:* Mikor az Aranyszaiu
126:4 I; II tetemít
126:4 I [locus a margón]
126:5–6 I Turonensis, [locus a margón:] Francor. cap. 10. a Clodoueus teme-
tesérül szoluan, azt iria
126:6 II 16. *az Clodouaeus temetesérül szóluán, azt írta*
126:7–10 I eleot: *Sok teob réghi feo Doctorokból megh mutathatnoc ezen dol-
got, de ez most elég légien:*
126:8 I [locus a margón; lásd: 125:27]
126:9 I [locus a margón; lásd: 126:2]
126:9 II 22. *az Bodogh*
126:10 II *hogy megh löt*
126:11 I *Az eleo hozot Z. Hieronymus*
126:11 I [locus a margón:] Niceph. lib. 10. c. 50. Eudoxia in lucernarum ratio-
nem decies mille sextarios olei retulit Hierosolymis. 1. Ioan. 1. v. 7. Ephes.
5. v. 6. Rom. 13. v. 13. Vide Aug. 22. Ciuit. c. 8. Serm. 33. de diuersis.
126:11 II *Az szent*
126:11–12 I *szauából, ki ki eszébe veheti, mi*
126:11 II *réghen elő hozánk, megh érthetjük mi*
126:12 I *nappalis gertiat II nappalis gyertyát*
126:13 I *szolgalatnac ideien, az Isten tisztességre: Mert II szolgalatnak ideien,
az Isten tisztességhe: Mert*
126:13 I *Aniaszentegyhaz az eo fiait, hogy eokis beleol II Anyaszentegyház az
eo fiait, hogy eokis belől*
126:14 I *szeretettel, es kiüül fynies II szeretettel, és kiüül fnyes*
126:14 II *tündök[]lyenek*
126:16 I *fiainakis keouetni II fiainakis köuetni*
126:17 I *cselekeszic, a setetbe*
126:21 I *élt e világon a II élt ez világhon az*
126:22 I *eleot, vgy mint*
126:24 I [locus a margón:] c. 2. Concil. Elibert. Can. 34. Tom. 1. Concil.[!]
126:24 I *geolekeozet II gyöleközet*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 126:25 I kik az Istennek II kik az Istennek
126:25 I giutnac *vala*, mint II gyutnak *valá*, mint
126:26–27 I világosíthatn*aiac* II világosíthatn*áiak*
126:27 I lumina, tanq*au*m II lumine, tanq*ua*m
126:28 II coeleste
126:30 I dedit: *Es* meltanis II dedit: *Es* méltanis
126:31 I gertia[]t az Isten hazaba, es Cinterimekbe: De II gyértya[]t az Isten hazában, és Cinterimekbe: De
126:32–33 I vegre, [] hanem egieb [] okokból, mellieket Z. Hieronymusbol leo hozec, szoktunc II véghre, [] hanem egyeb [] okokból, melyeket szent Hieronymusból elő hozék, szoktunk
127:1 I szoual *megh* feddi II szóual *megh* feddi
127:1–2 I ki [] azt meri *vala* mondani, hogy baluany imado volna, a ki II ki [] azt meri *vala* mondani, hogy báluany imádó vólna, az ki
127:2 I giutana. II gyutana.
127:5 I [locus a margón]
127:8–9 I [locus a margón:] Orat. 25. ad Arianos de seipso initio.
127:9 II sacra destinata
127:9–10 I attractanda, *ingien csak* *megh* illetni II attractanda, *ingyen csak* *megh* illetny
127:11–12 I [locus a margón]
127:12 I attiafia, *miuelhogy* ezeket a II attyafia, *miuelhogy* ezeket az
127:13 illetve, *es* *megh* feorteoztette, *szinte* *vgy* *megh* büntettetéc [jav. ebből: büntettetét] az Istentül II illetve, *és* *megh* förtöztette, *szinte* *vgy* *megh* büntet-teték az Istentül
127:14 I es az fergektül II és az ferghektül
127:14 I emeztete[]c:
127:15 I; II *kin semmit* nem
127:15 I bünteté *megh* az II bünteté *megh* az Isten
127:16 I edenieket az eo aztalanac II edényeket az eo asztalának
127:17 I téríte: [locus a margón]
127:17 I szepen *megh* bizonittia II szépen *megh* bizonyttya
127:17–18 I Damascenus [locus a margón:] c. 61. 2. Reg. 6. v. 7.
127:19 I minden embernek *még* *csak* *meghis* illetny, nem hogy egieb külseo II minden embernek *még* *csak* *meghis* illetny, nem hogy egyeb külső
127:20 I ha a kereztien II ha az keresztyén
127:21 I szerent, [locus a margón] *még* a II 28. *megh* az
127:22 I es a raboc II és az rabok
127:22 I Acaciusrul II Acaciusrúl

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 127:23 I [locus a margón]
127:24 I szegyniec II szeghynyek
127:25 I Mely *igen* draga II Mely *ighen* drágha
127:25–26 I egyházakba, *csak abbolis* megh teczik [], hogy mikor Iulianus *pogany Ciaszar*, a kereztienec II egyházakba, *csak az bolis* megh teczik [] hogy mikor Julianus *poghány Csyaszar*, az keresztyenek
127:26 I templomit *megh* fosztaná II templomit *megh* fosztaná
127:27 I hadnagi[], latuan II hadnagy[], látuan
127:27 I [locus a margón:] *Theodo. lib. 3. cap. 12.*
127:27–28 I csudalkozuan azt kialtiac *vala* Ime, mely *csuda* szep II csudalkozuan azt kialtiak *vala*, Ime, mely *csuda* szep
127:28–29 I [locus a margón:] *Ibidem cap. 13.*
127:29 I; II az *Vr* Isten
127:30 I hogy *az eo* ganeia II hogy *az eo* ganéia
127:30 I hanem *a* torkan menne II hanem *az* torkán menne
127:31 I Agostonis [locus a margón:] *August. Tomo 7. lib. 3.*
127:31 II Agostonis lib.
127:32 I Diocletianus *Ciaszar* ideiebe II Diocletianus *Cyaszar* ideiébe
127:33 I Es *masut* [locus a margón] magyarazuan II Es *másut*. In
128:4 I seruitur. [] [locus a margón:] *Optatus lib. 1. similia.*
128:5 I Orosius [] iria, [locus a margón] hogy
128:6 I veoue II vöue
128:12–13 I []
128:12 II lib. 1. 30. Constantinus ideiebe *azt* yria III c. 30. aliás
128:14 I [] De
128:19–20 I [locus a margón]
128:20 I Adiurant
128:21 I nostram: Z. Hieronymus
128:22 I [locus a margón]
128:23 I valakit *reghenten* Papocká II valakit *réghenten* Papocká
128:24 I Seuerum, *a teob regghi Doctorockal egietembe*. Seot *még*h az II Seuerum, *az töb réghi Dóctorokkal egyetembe*, Söt
128:25 I szoktac *eleitül fogua* meczeny II szokták *eleitül fogua* meczeny
128:25 I mikor *a* Klastromba ménnec II mikor *az* Klastromba ménnek
128:26 I Z. Hieronym
128:26 II Sabi[]anum
128:27 I hiuec, *eleitül fogua* ezt II hiuek, *eleitul foghua* ezt
128:28 I veottec II vötték
128:29–30 I 28. *igy irnac e dologrul*: Z. II 28. *igy irnak ez dologhrúl*: Szent

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 128:30 I *elseo*, *a* ki *az eo* teteiet *igy* megh nyrete, *a mi* Vrunc II első, az ki *az eo* teteiét *igy* megh nyrete, *az mi* Vrunk töues
- 128:31 I [locus a margón]
- 128:32–33 I tagainknal, *a mi* ertelmünket, *es lelkünket* iegzi II taghainknál, *az mi* értelmünket, *és lelkünket* iegzi
- 129:1 I mikor *a mi* tetenket II mikor *az mi* tetenket
- 129:2 I beretualliu, *e külseo* II beretuálljuk *éz külső*
- 129:3 I gondolatokat *ki kel* elmenkbeol [] metelnünc. II gondolatokat *ki kel* elménkből [] metélnünk:
- 129:4 I; II []
- 129:5–6 I Isidorus [], [locus a margón] es Rabanus [locus a margón] azt II Isidorus [], lib.
- 129:8 I eleoszeor *az eo* haiokat *megh* neueltet II élőször *az eo* hajokat *megh* neuelték
- 129:8 I beretualliatuán, *az eo* haiokat II beretuáltatuán, *az eo* haiokat
- 129:9 I *vetic vala* [locus a margón] ezzel II *vetik vala*, Num.
- 129:9–10 I *hogy a mi* haszontalan II *hogy az mi* haszontalan
- 129:10 I; II *vetkeinketis* el
- 129:10–11 I; II *Est enim in Clericis*
- 129:11 I; II; III *figuratur*, sed
- 129:12 I *exuamur*, *vgimond Isidorus: Zent Thamas, Bonauentura, es Durandus, azert mongiác, hogy a papoc teteiën keréc pylst nyrnec, mert a haioc el meczése, ielenti, hogy az eo elmeiec hiuolkodo gondolattiat el kel meczeni:* [locus a margón:] *Durand. 4. d. 24. q. 4. n. 5.*
II *exuamur*, *vgymond Isidórus: Szent Thamas, Bonauentura, és Durandus, 4. d. 24. q. 4. num. 5. azért mondgyák, hogy az Papok teteiën kerék pilist nyrnek, mert az haiok elmezcése, ielenti, hogy az eo elméiek hiuolkodó gondolattyát el kel meczeni:*
- 129:13 I *kerek*[]en *azert nyric*, *vagy beretualliac*, mert Corona tétetic *az eo* feiekbe II *Kerek*[]en *azért nyrik*, *vagy beretuálljak*, mert Corona tétetik *az eo* feiekbe
- 129:14 I; II mikor *az Isteni*
- 129:14 I *valasztatnac: miuelhogy* *seruire* II *valasztatnak: miuelhogy* *seruire*
- 129:15 I *est*, [] *a ki*
- 129:16 I *indulatin*, *es minden kiralioc vrasaganal, nagiob vrasagba vagion:* Paulinus II *indúlatin*, *és minden királyok vrasaghánál, nagyob vrasághba* [jav. ebből: vrasághba] *vagyon:* Paulinus

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 129:16–17 I Agoston csudálatos képpen dicsir, (*August. 1. de Ciuit. cap. 10. Epist. 32. 34. Hieron. Epist. ad Paulinum: Ambros. lib. 6. Epist. 36. Gregor. 3. Dialog. ca. 1.*) azt írja, [locus a margón] hogy
- 129:17 II yria, *Paulin. Epist*
- 129:18 I papoc *igy megh* magokat II Papok *igy megh* maghokat
- 129:19 I es e vilagh II és ez világh
- 129:24 I Noha [] az egyhazi ember[] feketébe II Noha [] az egyházi ember[] feketébe
- 129:25 I iar, a templomon II íár, az templomon
- 129:25 I tizti nem a neuetes II tisztí nem az neuetés
- 129:26–27 I hanem az emberec bünei siratása: De mikor a templomba va[]n, *fel eolteozic küleomb küleomb fele eolteozetbe az aldozathoz* II hanem az emberek bünei siratása: De mikor az templomban vagyon, *fel öltözik külömb külömb fele öltözetbe, az aldozathoz*
- 129:28 I; II Ezeket *pedigh* az
- 129:29 II hogy [] mint
- 129:29 II 2. *Et refertur de*
- 129:29–30 I [locus a margón:] *Epist. 2. Et refertur de Consect. dist. 1. Can. Altaris pulla, qui est 39.*
- 129:31 I mikor *igen regiec voltac*, megh II mikor *ighen réghiék vóltak*, megh
- 129:31–32 I Ciaszar *vgian decretomauual meghis parancsola, senkinec szabad* nem volt *még* csak szalogulis *el venni az egyhazi eolteozeteket*, nem II Csyaszar *vgyan decretomauual meghis parancsola, senkinek szabad* nem vólt, *még* csak száloghúlis *el venny az egyhazi öltözeteket*, nem
- 129:33 I es az *ehel halo emberec* taplalaert II és az *éhel halo emberek* taplalaert
- 130:1 I; II quoniam (*vgimond*) non
- 130:2 I [locus a margón:] *Iustin. L. Sancimus*
- 130:3 I [locus a margón:] *Ecclesiis. Es ennec okaert*, miuelhogy Cyrillus *Hierusalemi* Püspeoc, a raboc
- 130:3 II Ecclesijs. *Es ennek, okáért*, miuelhogy Cyrillus *Hierusálemi* Püspök, az rabok
- 130:4 I hiuec, *kik ezeket az eolteozeteket attac vala a Templomnac*, megh II hiuek, *kik ezeket az öltözeteket adták vala az Templomnak*, megh
- 130:5–8 I aszony *allatokon*) feoleotte *igen haborgatac eotet ezért a dologhert, seot Acaciustul, ezen okon, még* püspeoksegebeolis *hamissan* ki üzetec, egy ideigh. [locus a margón] Z. Hieronymus
- 130:5–6 II aszony *állatokon*) fölötte *ighen haborgaták ötet ezért az dologhert, söt Acaciustul, ez okból még* püspökségéből *hamissan* ki üzetteték, egy

- 130:7 II 37. []
- 130:8 I és a több II és az több
- 130:9 I réghi *szent* Doctorokis emlekeznec II réghi *szent* Doctorokis emlekeznec
- 130:10 I okatis aggia II okátis adgya
- 130:10–12 I Hieronymus, [locus és a zárójelben lévő szöveg a margón] [] per
- 130:12 II etc. [] per
- 130:16 I rongios *eolteozetbe*, hanem II rongyos *öltözetbe*, hanem
- 130:17 I reghennis a II reghentennis az
- 130:18 I papoc, *szokatlan* szep II papok, *szokatlan* szép
- 130:18–19 I aldoznac *vala*. [locus a margón] Es II áldoznak *vala* Exod. 28. vers. 3. et [] 31.
- 130:20 I initio [locus a margón:] *Idem Innocent. 3. libr. 1.*
- 130:21 I [locus a margón:] *cap. 13. a folio 171.*
- 130:27 I interius: *Semmi hiuolkodo dologh nincz, vgimond, az Isteni szolgálatba, hanem, mint a hazat, ha csak kiüül megh tekintüükis itiletet tehetünc feleolle, vgy a papoc aranyas, es gieongeos külseo eolteozeti, ielenti, minemünc kel lenni beleol a papnac.*
II interius: *Semmi hiuolkodo dologh nincs, vgymond, az Isteni szolgálatba, hanem, mint az házat, ha csak kiüül megh tekintüükis itiletet tehetünk felölle, vgy az papók aranyas, és gyöngyös külső öltözet, ielenti: minémünc kell lenni belöl az Papnak.*
- 130:29 I irta[] ez II írta[] ez
- 130:32 I *Es legh eleoszeor* a mely II *Es legh először* az mely
- 130:32 I feodi a pap, *melliet*, Amictusnac *hinac*, iegzi, *a mi* II földi az Pap, *mellyet* Amictusnak *hínak*, iegiezi *az mi*
- 130:33 I természetnec, *az emberi* II természetnek, *az emberi*
- 131:1 I feodeozeset II földözését
- 131:1 I feodelet II födelet
- 131:1 I Vrunkat, *az eo zent* II Vrunkat, *az eo Szent*
- 131:2 I be feodeozuen, *kérdic vala teolle, ki volna az a ki eotet csapdosna.*
Auagy II befödözüén, *kérdik vala tölle, ki volna az ki ötet csapdosná.* Az vagy
- 131:3 I [locus a margón]
- 131:7–8 I ielinti, melybe *fel* eolteozteté[] Vrunkat *Herodes*, de II melybe *fel* öltözteté[] Vrunkat *Herodes*, de
- 131:8–9 I kel *a mi* lelkünknek Isten eleibe, *es az eo* II kel *az mi* lelkünknek Isten eleibe, *és az ő*
- 131:10 I; II; III szorgalmatoson

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 131:12 I szoricsuc, *a mi* agiekunkat, *minden fertelmessegtől megh eorizuén magunkat.* II szoricsuk, *az mi* agyékunkat
- 131:13 I; II aranybul
- 131:14 I Constantinus *Ciaszar* ada II Constantinus *Csyaszar* ada
- 131:15 I [locus a margón]
- 131:16–17 I veottünc, miképpen *a mi* üdueozitönkis mi er[]tünc a teoruenne*c* ighaia II vöttünk, mikeppen *az mi* üduözitönkis mi ér[]tünk az törueynyek igháia
- 131:19 I *a mi* Vranc II *az mi* Vranc
- 131:19–20 I szüünkbe II szüünkbe
- 131:22 I *hog*y *az mi* kezünc, es cselekedetünc, *meg*h keotue II *hog*y *az mi* kezünk, és cselekedetünk, *meg*h kötue
- 131:23 I *a mi* üdueoziteonc II *az mi* üduözitönk
- 131:23 I keoteoztetéc *mi* er[]tünc II kötözteték *mi* ér[]tünk
- 131:24 I iutattia, *a mi* üdueoziteonc[] barsony II iutattya, *az mi* üduözitönk[] bársony
- 131:25–26 I Aniazentegyhas *minket*, *hog*y II Anyaszentegyház *minket*, *hog*y
- 131:27 I szolgalny *az* Istenne*c* II szolghálny *az* Istennek
- 131:28 I *HETEDSZER* es II *HETEDSZER* és
- 131:29 I es *a* keoniuet II és *az* könyuet
- 131:30 I resz *szerént* az Apostoloc II rész *szerént* az Apostolok
- 131:30 I vétettec, *a* mint II vétettek, *az* mint
- 132:1 I *a mi* teollunc II *az mi* töllünk
- 132:2 I mostis *meg*h tartatnac II mostis *meg*h tartatnak
- 132:3 I ember, *ighen szépen* így mágiarazza *meg*h II ember, *ighen szépen* így magyarázza *meg*h
- 132:4 I [locus a margón:] August. de cura pro morte agenda, Tomo 4. capite 5.
- 132:4 II mortuis agenda, Tomo 4. cap.
- 132:6 I; II manus, *quae visibiliter faciunt*, Etsi
- 132:10 I augetur: *Vagy térdre esünc (vgimond) vagy ki teriesztiüc kezünket imadkozuan, a mint illic az alazatos keoneorgéshez, kit nem azért cselekszünc, hogy a mi belseo indulatunkat Istenne*c* megh ielencsüc, hanem azért, hogy magunkat, az aytatosságra fel indicuc, mert niluan eszünkbe vészüc, hogy efféle külseo ielec által, fel geried belseo indulatunkis.*
- II augetur: *Vagy térdre, esünk (vgymond) vagy ki teriesztyük kezünket imadkozuán, az mint illik az alázatos könyörgéshez, kit nem azért cselekszünk, hogy az mi belső indulatunkat Istennek megh ielencsük, hanem azért, hogy maghunkat, az aytatossághra fel indicuc, mert nyluan eszünkbe vészük, hogy efféle külső ielek által, fel geried belső indulatunkis.*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 132:11 I Ezekrül *sokkal* beuebben szolhattunc *volna*, es II Ezekrül *sokkal* böuebben szolhattunk *vólna*, és
- 132:11–12 I tamaszthattunc *volna*, *a mi* karomloinc ellen: De *azt* alitom II tamaszthattunk *vólna*, *az mi* karomlóink ellen: De *azt* álitom
- 132:12 I feoleottéb II fölöttéb
- 132:12 II mostoni
- 132:14 I akariuc *fel* gerieszteny II akariuk *fel* gerieszteny
- 133:2 I Oluasot *mint kellien* mondany. II Oluasót *mint kellyen* mondany.
- 133:3 I CSufolliac a *mostani Vy kereztién atiafiac* a *kereztienec* Oluasoiat, es ezt, ki *scorpio toita goliobisnac*, ki II CSufollyák az *mostani Vy keresztién Atyafiak* az *keresztyének* Oluasoiát, és azt, ki *scorpio toita golyobisnac*, ki
- 133:5 I Teoreokeoknekis oluasoioc vagion, *melinec (a mint ertettem)* Tespe *neue*, es *ebbe*, egy *hean* szaz *goliobis* vagion *eoszue* füzue: Vgy *imadkoznac* *pedigh* *raita*, *hogy a harmicz három elseo goliobison*, *harmicz haromszor mongiac*, *Sulthan allah*, *A masodic harmicz harmon*, *vgian anniszor mongiac*, *El hemdun' illah*, *Es vtolszor*, *ismet harmicz haromszor mongiac Allah hecuer*. II Törököknecis oluasóiok vagyon
- 133:6 I; II *mint*
- 133:6 I *dologba a poganioknac*: II *dologhba az poghanyoknak*,
- 133:7 I [locus a margón:] *Tertull. Apolog. cap. 47. v. 599.*
- 133:7 I Ha *valamit* olliat II 47. vers. 599. Ha *valamit* ollyat
- 133:7–8 I mit *lattoc*, *hogy a poganiokis vallottac ez eleot*, vgi mint II mit [jav. ebből: mitt] *láttok*, *hogy az poghányokis vallotak ez elöt*, vgy mint
- 133:9 I kinniat, es a ioknac *vigaságot*, *megh csufoltoc minket*, mint II kinniyát, és az ióknac *vigasághat*, *megh csúfoltok minket*, mint
- 133:10 I keouetni *akariac* II köuetny *akaryiák*
- 133:11 I hamisságis, az II hamissághis, az
- 133:11–13 I keresi. *Szep dologh volna bizoni ha telliesseggel minden dolgokba kuleombeoznenc az teueligeoktül. Nilua az Teoreoc egy Istent hiszen, az eoreoc bodogsagot, a mi lelkünc halhatatlan voltat hiszi, Alamisnat ád, az Istennec keobeol csinalt templomot [] éppit, kit mys vellec egietembe hiszünc, es cselekedünc.*
- II keresi. *Szép dologh vólna bizony, ha tellyességgel minden dólghokban különböznenk az téuelygöktül. Nylua az Török egy Istent hiszen, az örök bodogsághot, az mi lelkünk halhatatlan vóltat hiszi, Alamisnát ád, köbeol csinált templomot [] éppit, kit mijs vellek egyetembe hiszünk, és cselekedünk.*
- 133:14 I *pedigh valoba* megh II *pedigh valóba* megh
- 133:15 I *moggiat*, *niluan abba semmit [] meltan* II *modgyát, nyluán abba semmit [] meltán*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 133:16 I azért, auagy az Rosarium II azért, az vagy az Rosarium
- 133:17–18 I koszorúia, (*Miuelhogy vgianis, a szüzeket illeti a koszorú.*) Melybe, egyeb nincz, a Miatianknal, Vdueozlegy Marianal, es Hiszec egy Istennel: A mi II koszorúia, (*Miuelhogy vgyanis, az szüzeket illeti az koszorú.*) Melybe, egyeb nincs az Mi Atyánknál, üduözlégy Mariánál, és Hiszek egy Istennél: Az mi
- 133:19 I hanem az Istennec II hanem az Istennek
- 133:20 I szoktac az Istennec mutatny az emberek keoneorgeset, Vgy II szokták az Istennek mutatny az emberek könyörghését, Vgy
- 133:21 I vitesséc a mi keoneorgesünc. II vitessék az mi könyörghésünk.
- 133:22–24 I mongiuc, kit Caluinus igen karhoztat, [locus a margón] tudni illic, a Miatiankat eotszeor, az Vdueozlegy Mariat eotuenszer, nem méltó szidalomra: Mert II mondgyuk, kit Caluinus igen karhoztat, Libr. 3. capit. 20. nu. 29. tudny illik, az Mi Atyánkát eotször, az üduözlegy Mariat eotuenszer, nem méltó szidalomra: Mert
- 133:24–25 I Christus Vrunkis haromszor vgian azon imadsaggal imadkozec a kertbe: Danielis minden II Christus Vrunkis háromszor vgyan azon imadságghal imádkozék az kertben: Danielis minden
- 133:25–26 I [2 locus a margón]
- 133:27 I is nem egyszer kialtiac az Istennec [locus a margón:] Isaiae 6. v. 3. Apoc. 4. v. 8. II is nem egyszer kiáltják az Istennek
- 133:28 I Ama Babyloniay
- 133:30 I Christus Vrunkis II Christus Vrunkis
- 134:4 I mongiuc, mert nem imadkozhatunc giakran ezen imadsággal, ha giakran nem repetalliuc: II mondgyuk, mert nem imadkozhatunk giakran ezen imadsággal, ha giakran nem repetallyuk:
- 134:5 I [locus a margón]
- 134:6 I; II [] Ha
- 134:6–7 I imadkozni; [] Miert változic babonaságga a giakor II imadkozni: [] Miert változik babonasággha az giakor
- 134:8 I forgolodnac az eo Vroc II forgolódnak az eo Vrok
- 134:9–10 I; II die. []
- 134:11 I Christus Vranc sem II Christus Vranc sem
- 134:12 I [locus a margón]
- 134:13 I kiknek a szaioc mozogh, de a szüueoc II kiknek az száiook mozogh, de az szüüök
- 134:14 I itilic II itilik
- 134:14 I Caluinus eo maga magiarazza [locus a margón] II Caluinus eo magha magyarazza

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 134:15 I emberektől, *csak a sok* szoual nierhetünc II emberéktől *csak az sok* szoual nyerhetünk
- 134:18 I vagion, *sokkal* hasznosb II vagyion, *sokkal* hasznosb
- 134:21–22 I számrul, *az embernek* nyughatatlan elmeie el ne feletkezzéc, *fából* csinált goliobisokon II számrul, *az embernek* nyughatatlan elméie el ne feletkezzék, *fából* csinált golyobisokon
- 134:22–23 I semmi *bubaiossagh* II semmi *bübaiósságh*
- 134:23 I számot, *sok szép* bizonyos II számot, *sok szép* bizonyos
- 134:24 I által *a mi* Vrunknac II által *az mi* Vrunknac
- 134:27 I Apostolrul *azt* írta II Apostolról *azt* írta
- 134:28–29 I Palládus *hasonlo* dolgot yr: [locus a margón:] cap. 19. dicebat
Macar. 48. orationes. [] Remete
- 134:28 II 19. *Azt* írja hogy
- 134:29–31 I [locus a margón]
- 134:32 I volna, [] három II volna, [] három
- 134:32 I; II *vala*, *minden nap*. Es
- 135:2 I *keouecseket*
- 135:2 I számat *az* imadsag [] nac II számat *az* imadságh [] nak
- 135:3 I eghész *Rosarium*, *auagy* *az Isten annia* tizteletire, *imadsagokból* keoteot *koszoru*, tizen II eghész *Rosárium*, *az uagy* *az Isten Annya* tizteletire, *imadsághokból* kötöt *koszorú* tizen
- 135:6 I *Coronaba*, melybe II *Coronába*, melybe
- 135:9 I *a mi* udueoziteonknec II *az mi* üduözitönknec
- 135:10–11 I mindenestül *fogua* eotuen II mindenestül *foghua* ötuen
- 135:12 I [locus a margón:] Vide Institut. Christian. Coster. li. 1. cap. 20. Leuit. 25. v. 10.
- 135:12 II ötuenödik
- 135:14 I által, *az* Istennek II által, *az* Istennek
- 135:16 I mely *a mi* Vrunk kezét, es lábat *meg* szággatá II mely *az mi* Vrunk kezét, es lábat *megh* szággatá
- 135:19 I *feoleotte* nagy *melyseges* titkokat II *fölötte* nagy *melységhe*s titkokat
- 135:20 I miképpen a *Corona* mondásba II miképpen az *Corona* mondásba
- 135:21 I *eretneksege* ellen II *eretnekségh* ellen
- 135:22 I *eretnekségec* el ronto II *eretnekségek* el ronto
- 135:22 I; II *akarná*
- 135:23 I *nagiob*, *auagy*
- 135:24 I *es* így II *és* így
- 135:24 I *hogy* *sok helyen*, a *Coronaban* nem II *hogy* *sok helyen*, az *Coronában* nem

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 135:25 I mert [] azt it/luen
135:26 I élt *legien*, tellies II élt *légyen*, tellyes
135:27 I mond[]nac. [] II mond[]nak. []
135:28–29 I; II []
135:30 I *Azért, legh feo képpen* azt II *Azért, legh főképpen* azt
135:31 I *leon*, melliért a hiuec *ezt* az II *leon*, mellyért az hiuek *ezt* az
135:32–33 I Elseo *oka: Int a mi üdueoziteonc szantalanszor minket*, a giakorta *valo* keoneorgésre II Első *oka: Int az mi üduözitönk szántalanszor minket*, az giakorta *való* könyörgésre
136:1 I; II *nem csak nem* szenuedi
136:1 I imadkozzunc, *de megh* mikor *az* imadsaghoz II imadkozzunk, *de megh* mikor *az* imadsághoz
136:2–3 I üdeotis, *feoleotte* hoszunac *itil lenni: Vgy annira* II üdeotis, *fölötte* hoszunac *itil lenny: Vgy anniera*
136:3 III annyéra
136:4 I *teczi sok embernek* mint ha *egy oraigh* II *teczi sok embernek*, mint ha *egy oraigh*
136:4 I; II *Miuelhogyz* azért
136:6 I *intise* szerént [locus a margón:] 2. Cor.
136:7 I *beoueolkeodnenec* II *böuölködnének*
136:7–8 I *keotelezéc arra* magokat II *kötelezék azra* magokat
136:8 I *udeokbe, enni szamu imadsaggal akariac* tisztelni az *Vr* II *üdükbé, enny* számu imadsággal *ákariák* tisztelny az *Vr*
136:10 I Másodic *oka e leon, hogy a kik* II Második *oka ez lön, hogy a kik*
136:11 I *keoniue lenne* az oluaso II *könyue lenne* az oluasó
136:13 I *esze*[]be
136:14 I; II *aytatoson* III *aitatoson*
136:15 I *mondani: Legh eleoszeor* II *mondany: Legh először*
136:17–18 I *üdueoziteonc megh testesüléset*, a *szüznec* mehébe II *üduözitönk megh* testesüléset, az *szüznec* mehében
136:18 I *hogy az eo* keoneorgése II *hogy az ő* könyörghése
136:19 I *lehessünc mys, ennec* az II *lehessünk mijs ennek* az
136:19 I [locus a margón:] Esaiae 7. v. 14.
136:22 I *üdueozletet, a mi udueoziteonc Istalloban valo alazatos* születése II *üduözletet, az mi üduözitönk Istallóban való alázatos* születése
136:23 I *metélése, es drága vére* II *metélése, és drágá vére*
136:24–25 I *tizedet, az Vr Christus sok munkáia*[], *faratsága*[], *praedical-lása*[], *ehezese, koplalása, szidalmazása* emlekezetire II *tizedet, az Vr Chri-*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- stus [jav. ebből: Cbristus] sok munkáia[], faratság[], praedikallása[],
ehezése, koplalása, szidalmazása emlékeztetire
- 136:25–26 I ezekrül *megh emlekezuén*, haladással II ézekrül *megh emlekezuén*
haladással
- 136:26 I hogy *az eo* imadsagáual II hogy *az eo* imadsagháual
- 136:27 I nierien *Istentül nekünc*, hogy mys, *a mi* Istenünkert II nyerien *Istentül*
nekünk, hogy mijs, *az mi* Istenünkért
- 136:29 I üdueozletet, *a mi* Vrunck II üdüozletet, *az mi* Vrunck
- 136:30 I teouissel *megh* Coronazásánac, es *iszoniu* szeorniu II teouissel *megh*
Coronazásának
- 137:1 I es *az eo* zent II és *az eo* szent
- 137:1–2 I lelkünket, *az eoreoc* II lelkünket, *az örök*
- 137:3–4 I tamadása[], es menyben menése, emlékeztetire mongiuc: *Tizta szüü-*
beol keruen *a mi* üdueoziteonc II tamadása[], és menyben menése emléke-
zetire mondgyuk: *Tizta szüüböl* keruén *az mi* üdüöztönk
- 137:5 I hogy *az eo* imadsága II hogy *az eo* imadság[]
- 137:7–8 I Isten[]nec *megh foghatatlan felsegenec* emlékeztetire mongiuc, es
errül legh vtolszor vallást II Isten[]nek *megh foghatatlan felseghének* emlé-
keztetire mondgyuk és *ezrül legh vtolszor* vallást
- 137:9 I monduan []. II monduán [].
- 137:10 I *Sok* egiéb *küleomb küleombfele* modonis II *Sok* egyéb *küleombfele* mó-
donis
- 137:11 I üdueozletet *a* Bodogh
- 137:12–13 I illic, *a* Christus fogantatása, *Az* Elizabeth keozeontése, *A* Christus
II illik, *az* Christus fogantatása, *Az* Szent Ersébet *aszony* koszöntése, *Az*
Christus
- 137:13 I Templomba *be* mutatása II Templomban *bé* mutatása
- 137:15–16 I saniarusagi[], Tudni illic *az eo* *megh* fogatása[], ostorozása[],
Coronazása[], kerezt viselése[], es *megh* feztése[] II sanyaruság[],
Tudni illik, *az eo* *megh* fogatása[], ostorozása[], Coronazása[], kerezt
viselése[], és *megh* fesztése[]
- 137:18 I *Vegezetre*, Neha *a* bodogh II Neha *az* Bodogh
- 137:19 I *A* Christus II *Az* Christus
- 137:20 I *Aszonnac* menibe II *Aszonnak* menybe
- 137:22 I mind *az eo* aytatossága II mind *az eo* aytatosság[]
- 137:23 II tanításabolis.
- 137:24 I déli, és Estueli csenditéskor, *mint kellien imadkozni*. II déli, és Estueli
- 137:25 I *FEoleotte ighen* méltó *dologh volna*, hogy *szüntelen a mi* üdueoziteonc
II *FEolotte* méltó *dologh volna*, hogy *szüntelen az mi* üdüöztönk

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 137:25–26 I emlekeznenc: De miuehogy e II emlekeznénk: De miuehogy ez
137:26 I gyakran az embernek II gyakran az embernek
137:29 I üdueoziteonc *megh* testesülése II üdüözítönk *megh* testesülése
138:1 I üdueozle *szüz* Mariat II üdüözlé *szüz* Mariat
138:1–2 I fogada a Z. Lelec *Istentül*. II foghada az szent Lélek *Istentül*:
138:4 I szolgáló *leania*, legien II szolgáló *leánya*, légyen
138:9–10 I A te szent malasztodat, kerünc teged felseges [] Isten, eoncz []
lelkünkbe []: Es
138:9 II felségghős
138:9 II lelkünkbe [jav. ebből: lelhünkbe] az Te szent
138:10 I kik az Angyal[] izenet/beol, II kik az Angyal[] izenet/ből
138:11–12 I halála[], es kin szenuedése[] által[], a II I halála[], és kín szen-
uedése[] által[], az
139:2 I IAVAINKERT VALO KEONEORGESEK II IAVAINKERT VALO
KEONYÖRGHESEK
139:5 I nemzetec, *enni* hittül szaka[]t II nemzetek, *enny* hittül szaka[]t
139:6 I voltodert a te igaz II voltodért, az Te jgaz
139:7–8 I esmeretedre, a reghi kereztini vallásra vezzerlettel *engem*. Mert vgian-
is, en *Istenem*, mit haznalna e vilagra *valo* születésem, ha az igaz hitnec
finiesseghéuel, *megh* nem II esmeretedre, az réghi keresztyeni vallásra vezer-
lettél *enghem*. Mert vgyanis én *Istenem*, mit használna ez világhra *való* szü-
letesem, ha az igaz hitnek finyesseghéuel, *megh* nem
139:9 I vilagositottal volna engem, *holot e* nélkül, lehetetlen *hogy senki* üdueo-
züllieon? II vilagosítottál volna engem, *holot ez* [jav. ebből: en] nélkül, le-
hetetlen *hogy senki* üdüözülljön?
139:10–11 I Istennec *megh* foghatatlan finiessegetül II Istennek *megh* foghatat-
lan finyesseghétül
139:11 I; II mely az Isten
139:12 I adatol a mi szarandoksagunc II adatol az mi szarandokságunknak ve-
zerlésére
139:14 I ez altal, az eoreoc II ez által, az örök
139:15–16 I mutattad *nekem*, a te gazdagsagodnac *megh* gondolhatatlan II mu-
tattad *nékem*, az Te gazdagságodnac *megh* gondolhatatlan
139:17 I Ereosics[]d meg Vram *mind* vegigh II Erösics[]d *megh* Vram *mind*
végigh
139:18–19 I vilagosics[]d vaksagomat, vastagics[]d II vilagosics[]d vaksá-
ghomat, vastagics[]d
139:19 I eoregbicsed az en hitemet, Eorizd *megh a te igaz* II öregbicsed az én
hitemet, Eorizd *megh az Te jgaz*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 139:20 I segél[]d az en gienge II seghél[]d az én gyenge
139:22–23 I fiadnac *megh* testesüleserül II fiadnak *megh* testesüleserül
139:23 I hit[] agazatirul
139:23 I adot *a te iegiesed*, az II adot *az Te iegyesed*, az
139:24 I ezec ellen, semmi *tudatlan emberi* okoskodásnac II ezek ellen, semmi *tudatlan* okoskodásnak
139:25 I tarcsam *az en* ertelmemet
139:28 I hogy *Z. felseged* eleot[], meniegzeo[] ruha nekul, *halua*, es II hogy *Te felség*hed előt[], menyegző[] ruha nelkul, *halua*, és
139:29 I hanem *a* szeretet II hanem *az* szeretet
139:30 I cselekedeteckel *fel* ekesíttessék II cselekedetekkel *fel* ekesíttessék
140:1 I halalommalis, az II halálommalis, az
140:3 I *az* emberek II *az* emberek
140:3 I tagattatic *te* teolled az itilet II tagadtatik *Te* tölled az itilet
140:6 I akaroc *halálom vtannis* itileo II akarok *halálom vtánnis* itilö
140:7 I *mind* veghigh II *mind* véghigh
140:7 I fiad *altal*, a mi Vrunc, *etc.* II fiad *által*, az
140:8 I []
140:12–13 I *megh az en* Aniam mehebe: *Te* Vram *ki* irgalmas vagy [] a benned bizoknac, es II még *az én* Anyámnak méhében. *Te* Vram, *ki* jrgalmas vagy [] az benned bizóknak, és
140:13 I [locus a margón:] Heb. 6. v. 19.
140:13 I hagiod *azokat*, kiknec *te* vagy remensegec[], ereosics[]d *megh az en* II hagyod *azokat*, kiknek *Te* vagy remenséghek[], erősics *megh az én*
140:14 II szüüemet
140:15 I alhatatoson bizzam *te* benned II alhatatoson bízzam *Te* benned III álhatatoson
140:16 I ighid II jghíd
140:16 II enghemet.
140:17 I [locus a margón:] Psal. 21. v. 5.
140:18 I veszedelemtül II veszédelemtül
140:18–19 I [locus a margón:] Psa. 117. v. 8.
140:20 I szabadíthatnac, *mert vgianis*, Atkozot a ki *a* testbe bizic, es *az* emberi II szabadíthatnak, *mert vgyanis*, átkozot az ki *az* testbe bízik, és *az* emberi
140:20–21 I [locus a margón:] Iere. 17. v. 5.
140:21 I bizodalmat, *mert ezec* remensége, mint *egy* pookhalo II bizodalmat, *es az eo* remenséghe, mint *egy* pookháló
140:21 I [locus a margón:] Iob 8. v. 14.
140:23 I mikor *a mi* gjarlosaginkat II mikor *az mi* gjarlosághunkat

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 140:25 I minket: *Mert csak te benned vagion a mi remensegünc.* A mi II minket: *Mert csak Te benned vagy az mi remenséghünk.* Az mi
- 140:27 I a mi *gazdagsaginc, a mi kincsünc, a mi remensegünc,* II kincsünk, *az mi remenséghünk*
- 140:30–31 I [locus a margón:] *Isaiae 49 v. 15. 16.*
- 140:31 I *az ő eggietleneggierül* II *az ő egyetlen egyyérül*
- 140:31 I *nem feletkez[]el en rollam*
- 141:1 I *rettentnec engemet,* de II *rettentnek enghemet,* de
- 141:1 I *biztat engem:* Mert II *bísztat enghem:* Mert
- 141:3 I *akaria a te ayandekidat* II *akaria az Te ayandékidat*
- 141:4 I *engemet megh nem vtáltal Vr Isten,* mikor *te* teolled II *engemet megh nem vtáltal Vr Isten,* mikor *Te* tölled
- 141:4–5 I *szakattam vala,* hanem II *szakadtam vala,* hánem
- 141:5 I; II; III *szorgalmatoson*
- 141:6 I *veottel* II *vöttél*
- 141:6 I *ayandekodbul* II *ayandékodból*
- 141:7 I; II *alazatoson* III *alázatoson*
- 141:8–9 I *betegsegimbe te benned, mint Irgalmas Atiamba bizzam, A te zent* II *betegséghimben Te benned, mint Irgalmas Atyámban bijzzam, Az Te szent*
- 141:10 I *Christus, etc.*
- 141:13 I *a te teorueniedet* II *az Te törüenyedet*
- 141:14 II *szüuem*
- 141:17 I *emlekezel az eo alnaksagirul* II *emlekezel az eo alnaksághirul*
- 141:18 I *tíkozlo*
- 141:19 I *Ha az en alnaksagimra* II *Ha az én alnaksághimra*
- 141:19 I *menekedhetem te eleotted:* De II *menekedhetem Te előtted:* De
- 141:20 I [locus a margón:] *Iob 13. v. 25.*
- 141:20 I *indicz[]d* [jav. ebből: *indinczd*] II *indics[]d* III *indí[]csad*
- 141:21 I *mutasd megh hatalmassagodat* II *mutasd megh hatalmassághodat*
- 141:22 I *büneimet* [jav. ebből: *bünneimet*], *hanem tekincz a keresztfara fel emelt* II *keresztfára fel emelt*
- 141:22 I [locus a margón:] *Psal. 83. v. 10.*
- 141:23 I *véreis elegh leot volna* az II *véreis elég löt volna* az
- 141:24–25 I *batoritána, mind egy cseppigh ki eonte mi er[]tűnc, az eo dragalatos* II *batoritaná, mind egy cseppigh ki önté mi ér[]tünk az eo draghalátos*
- 141:28 I *Istenbe o en*
- 141:29 I *mutata a te üdueoziteod* II *mutata az Te üdüöziytöd*
- 141:30 I *Ha azért a te szent* [jav. ebből: *szend*] II *Há az Te szent*
- 142:1 I *hanem, a te szent* II *hanem az Te szent*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 142:1 I eoncz[] ki II öncs[] ki III öncs[]-ki
142:2 I egietembe *a te* irgalmasságodat *mi* reanc. [] II egyetembe *az Te* jrgal-
massághodat *mi* reánk
142:2 II Téghedet,
142:3–19 I []
142:3 II raktadé *az Te* szent
142:4 II Nem *megh* gyogitottadé *az eo* szent
142:4 II kékiuel *az én* lelki
142:5 II Annyéra
142:5 II Vram *az Te* ió
142:6 II *mi*, eleghet nem tehetnénk *sok* büneinkért, *az Tén*nen
142:7 II oruoslaná *az mi* keuelységünket
142:8 II *az mi* testi
142:8 II szilidséghe *az mi* haraghos
142:9 II tehát *Vram* ketségben
142:11 II *Tudom* *hogy* ha *még* *az Te* gylkosidnakis kegyelmet
142:11–12 II Petert *az ki*
142:12 II ha *az hozzád* kiálto latort
142:13–14 II *megh az Te nagy* jrgalmassághod, és *miuel* *hogy nagy* kegyes ighi-
reteddel
142:14 II bűnnel *megh* terhelteket
142:15 II szeghiny bünös szólghad, *Te hozzád*
142:16 II *és az én* remenséghemmel, mint *egy erős*
142:18 II *ki Te* benned
142:19 II szeghjny
142:20 I engemet *a te* szined II enghemet *az Te* szined
142:21 I bűneom II bünöm
142:22 I legien *a te* zent fiad[] vére []. Batoricsad II légyen *az Te* szent fi-
ad[] vére []. Batorjcsad
142:23 I mongiad *a te* szolgadnac, En II mondgyad *az Te* szolghádnak, én
142:24 I vesz: *Es miképpen a keresztfán hozzád kiálto latrot megh* halgatád, *vgy*
halgas megh engemetis, es a te zent kereszteddél, a te zent II vész: *Es mikép-*
pen az keresztfán hozzád kiáltó latrot megh halghatád, *vgy halghas megh*
enghemetis, és az Te szent kereszteddél, az Te szent
142:24 I erdemiuel, a te II érdemiuel, az Te
142:25 I neueddél, *a te teouis* koszorúd, *szolgához illendeo* csapdosásid, *es pok-*
dosesid, a te hozzanc II neueddél, *az Te töuis* koszorúd, *szolgához illendő*
csapdosásid, és pökdösésid, az Te hozzanc
142:26 I fel *en* bennem II fel *én* bennem

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 142:26 I itileo birom II itilö Birom
142:27–28 I minden *faratsagba*, minden haborusag[]ba [] alhatatoson *tellies szíuel* bizzam, ki II minden *faratsághban*, minden haboruságh[]ban [] alhatatoson *tellyes szíuel* bizzam
142:28 III alhatatoson
142:29 I; II []
143:1 I; II *Az* Isteni
143:2 I *tegedet*, eoncz II *Téghedet*, öncs szíuemben
143:3–4 I kezdetit [jav. ebből: kezdedit], *a* tekelltes eletnec fundamentomat, *a* ioszagos II kezdetit, *az* tekelltes életnek fundamentomát, *az* joszághos
143:4 I te [] felelmedet II Te [] felelmedet
143:5 I ismeruen *az en* gonossagomat, [] a te II ismérúén *az én* gonosszághomat, [] az Te
143:5 I itiletidet II jítiletidet
143:6–7 I cselekedetimbe, *es a te* haragodtul, mint *a* feiem feoleot valo haboktul, *felliec*, tuduan II cselekedetimben, *és az Te* haragodtúl, mint *az* feiem fölöt való haboktúl *féllyek*, tuduan
143:8 I [locus a margón:] *Iob 15. v. 15.*
143:8–9 I *es a te* Angyalidbais *rutsagot* találz II *és az Te* Angyalidbais
143:8–9 I [locus a margón:] *Iob 4. v. 18.*
143:9 I latuan *kiualtkeppen* a II látuan *kiualtképpen* az
143:11 I es [] eordeognec
143:12 I melli[]el
143:12 I ostrom[]liac
143:13 II szíuemből
143:13 I minden *e* vilaghi II minden *ez* világhi
143:13–14 I ne *felliec* azoktul II ne *féllyek* azoktul
143:14–15 I hanem *csak* te teolled [], ki *mind* testembe II hanem *csak* Te tölled [], ki *mind* testemben
143:16 I Vram *a te* veghetetlen II Vram *az Te* végzetetlen
143:16–17 I Fellielec *téged Vram*, *a te* veghetetlen Igassagodert, *es* csudálatos itiletidert, *A te* foghatatlan meltosagodert, *es* II tölled *Vram*, *az Te* végzetetlen Igazsághodért, *és* csudálatos itiletidért, *az Te* foghatatlan meltosághodért, *és*
143:18 I melliekrül *a te* igaz itileo II mellyekrül *az Te* igaz jtilö
143:19 I adnom, *felsegednec*. Ha II adnom, *felséghednek*. Ha
143:19 I csak *éleg*h
143:19 I itiletedbe, meggyen *tehat*, II itiletedbe, meggyen *tehat*,
143:19–20 I [locus a margón:] *1. Pet. 4. v. 18.*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 143:23 I ezkeoztis, el II ezköztis, el
143:23 I engem *a te* haragodba II enghem *az Te* haragodba
143:24 I *Be* ne meny *Vram a te szolgaddal az* itéletbe [], mert II *Be* ne meny
Vram az Te szolgálhaddal az itéletbe [], mert
143:24 I eleotted, *a te* irgalmasságod II előttd, *az Te* irgalmassághod
143:25 I *megh* nem igazulhat, es II *megh* nem igazúlhat, és
143:25 I tisztulhat: Giogics II tisztúlhat: Gyogijcs
143:25–26 I *Vram*, es *megh* giogiulok II *Vram*, és meg gyógyulok
143:29 I *A te Z.* neuednec felelmet II *Az Te* szent neuednek félelmét
143:29 II szüünkben
143:30 I azokat, *a te* Atyai II azokat *az Te* Atyai
143:30–31 I haggia, *a kiket a te* szeretetednec II kiket *az Te* szeretetednek
144:2 I *hogy a te* eggietlen II *hogy az Te* egyyetlen
144:2–3 I ertünc *e világra ad* []ad, *hogy az* II értünk *ez világhra adnád, hogy az*
144:4 I váltanál II váltanál
144:5 I kerlec *teged*, gierende II kérlek *Téghed*, geriezd
144:5–6 I melliet *a te Z.* Fiad *e világra hozza*, Iird *az en* lelkembe *a te Vy* II
mellyet *az Te* szent Fiad *ez világhra hozza*, Iird *az én* lelkemben *az Te Vy*
144:7 I feoleot II fölöt
144:8 I *mimagunkat* II *mi* maghunkat
144:9 I *valoba*, es II *valóba*, és
144:11 I *mégh* ellensegetis II *mégh* ellenséghimetis
144:12 I szüuel, *az en* gonoz II szüuel *az én* gonosz
144:14 I [locus a margón:] Coloss. 3. v. 14.
144:15 I bocsatod *a mi* vetkeinket II bocsátod *az mi* vétkeinket
144:18 I szeginsegh II szeghínség
144:19 I szakazzon *engem* szerelmedtül II szakaszszon *enghem* szerelmedtül
144:20 I; II *Vram*, [] ki
144:22 I minden *e vilaghi* szepsegh: Csak *a te* asztalodnac II minden *ez világhi*
szépség: Csak *az Te* asztalodnak
144:23 I *allatoknac* io II *állatoknak* ió
144:23 I es *ez okon*, *megh* II és *ez okon* *megh*
144:24 I elegithetic *az en* lelkemet II elégíthetik *az én* lelkemet
144:24 I [locus a margón:] Psa. 114. v. 7.
144:25 I elegyt *tégedet*, a II eléghyt *téghedet*, az
144:26–27 I [locus a margón:] Isaiae 49 v. 15.
144:27 I szereti *az eo* eggietlen II szereti *az eo* egyyetlen
144:27–28 I szeretic *a velle* io teoueoket II szeretik *az velle* ió töuöket
144:29 I; II szüuem

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 144:29 I tegedet a II téghedet az
144:30 I allatinac II állatinak
144:30 I teot II töt
144:31 I iutalm[]ul a te II iutalm[]úl az Te
144:32 I [locus a margón:] I. Ioh. 4. v. 10. Ierem. 31. v. 3.
145:2–3 I viszontagh megh II viszontagh megh
145:5 I aggiam az en szüemet II adgyam az én szüemet
145:7 I emeztessec a te szerelmedtül, hogy meltan amazt mondhassam [], II emésztessek az Te szerelmedtül, hogy méltan azt
145:8 I [locus a margón:] Galat. 2. v. 20.
145:8 I bennem a Christus II bennem az Christus
145:8–9 I [locus a margón:] Psal. 72. v. 25.
145:9 I egiebet te teolled II egyebet Te tölled
145:10 I; II szüuem
145:10 I szüuemnec II szüuemnek
145:10 I Olcz[] el II Olcs[] el III Olcs[]-el
145:11 I tűzéuel en bennem II tűzéuel én bennem
145:11 I kiüansagoc[] tüzet II kiüansághok[] tüzt
145:12 I Lagicz[] megh az en akaratomat, te igaz tűz, a II megh az én akaratomat Te jgaz tűz az
145:14 I; II etc. []
145:15 I Haborusagink[] es niaualiaink[]
145:16 I csendez szenuedeséért II csendeszszégghel való szenuedeséért
145:17–19 I ereossége vagy, az el fárattac[], es megh terheltettec[] nyugodalma, a megh keseredettec[] vigasága, az el hagiattac[] eorzeoie es otalmazoia csak te vagy
145:17–18 II terheltetteknek
145:18 II keseredetteknek
145:20 I hogy az en haborusagimat II hogy az én haborusághimat
145:22 I Iol erzem e saarbol II Iól erzem ez sáárból
145:22 I voltat, es mint
145:23 I a kerengeo szeltül
145:23 I ereotlenségemis megh II erőtlenséghemis megh
145:24 I segitesz II seghítesz
145:25 I; II alazatoson III aláztatson
145:26 I ostorosz engem, engedetlen II ostorosz enghem enghedetlen
145:27 I fiadat, azt io II fiadat, azt ió
145:27 I vegiem Z. felsegedtül, Tellies II végyem szent neuedtül: Tellyes
145:28 I hordozzam a te ostorodat, Az II hordozzam az Te ostorodat, Az

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 145:28 I; II itiletemet
145:28–29 I akaratomat *a te* akaratodhoz II akaratomat *az Te* akaratodhoz
146:1 I *nékem* erdemem II *nékem* érdemem
146:2 I ostoroz *engem*, hogy II ostorosz *enghem*, hogy
146:3 I hízélkeodeo vilagh[] csalardságítul
146:6 I Istenem, *a* csendes II Istenem, *az* csendes
146:9 II szüuet
146:11–12 I halaggia *minden* cselekedetít, aggiad, hogy *a te* Z. II haladgya *minden* cselekedetít, adgyad, hogy *az Te* szent
146:14 I *szenueggiüc*, miuelhogy II *szenuedgyük*, miuelhogy
146:14 I *a te* toelled II *az Te* tölled
146:15 I hanem *a mi* testi II hanem *az mi* testi
146:16–27 I []
146:18 II vigasztalóia, *az* le
146:18–19 II erősséghe, *az* sirankozóknak öröme, *az* el hagyattaknak oltalmazóia, *az* megh
146:20 II segítőie
146:20 II vigasztalásnak *hatalmas* Istene
146:20–21 II batorics *megh* enghemet, hogy
146:22 II *és csendeszen* szenuedgyem
146:22 II Vram *Te reád* ezekért *az Te* ostorozásidért
146:23–24 II szerént *bannál velem*, *eznél* nagyobb bocsátánál
146:24 II kérem *az Te* szent
146:25 II légyen *az én* lelkemnek üdüösseghére, *és az Te* Sz.
146:26 II fölöt
146:26 II világhnak
146:28 I [] Vram *te látod* hogy II [] Vram *Te látod* hogy
146:29 I hogy *ez által*, *a mi* büneinkért II hogy *ez által*, *az mi* büneinkért
146:31 I noha *a mi* szün[]telen vetkeinc, szüntelen II noha *az mi* szün[]telen vetkeink, szüntelen
146:32 I Aggiad mind *az által* [], hogy II Adgyad mind *az által* [], hogy
147:1 I legien *e* haborusagh[]. A II légyen *ez* haborúsagh[]. Az
147:2 I *etc.*
147:3 I Az *igaz* engedelmességert II Az *jgaz* Enghedelmességhért
147:4 I Christus *szeles* e II Christus, *széles* ez
147:5 I enged, *es feiet hait* minden II enghed, *és feiet hait* minden
147:5 I allat[], kerlec *téged*, *ama te* II állat[], kérlek *Téghed*, *amaz Te*
147:6 I mellyel *nem csak a te* Z. II mellyel *nem csak az Te* szent
147:6–7 I [locus a margón:] Ioan. 4. v. 34.

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 147:8 I; II []
147:9 I *de a te zent* Aniadnac, *es vegre*, a II *De az Te* szent Anyádnak, *és véghre*, az
147:10 I *hogy legh* eleoszeor II *hogy legh* először
147:11–12 I *vtán pedig az en* eleottem *valóknakis*, tiztan II *vtán pedig az én* előttem *valóknakis*, tisztán
147:12 I *miuelhogy* keduesb *te* II *miuelhogy* keduesb *Te*
147:12–13 I [locus a margón:] 1. Reg. 15. v. 22.
147:14 I *Enged en* II *Enghed én*
147:15 I *engeggien*, *seot anniu* II *engedgyen*, *söt annyu*
147:16 I *engeggiec te* neked II *engedgyek Te* néked
147:17 I; II *élsz*, [] etc. []
147:20 I *allatoc*[] *teremteoie* II *állatok*[] *teremptöie*
147:21 I *hagyni*, *az éghbeol* II *haginy*, *az éghből*
147:21–22 I *es megh hiuituan* magadat II *és megh hiuituán* maghadat
147:22 I *eolteozél*, *a mi el* II *öltözél*, *az mi el*
147:23 I *ueod* II *vöd*
147:24 I *büneoseockel eggiüt* megh kereszteltetel, *A te tanituanyd lába*[]t II *bü-*
nösökkel eggyüt megh kereszteltetél, *Az Te tanituányd lába*[]t
147:25 I *valoua itiltetél* II *itiltetél*
147:26 I *teouö ember*, a II *töuö ember*, az
147:27 I *vilagosicz*[] megh II *vilagosics*[] megh III *világosíts*[]-meg
147:28 I *megh esmeriem az en* testemnek II *megh esmériem az én* testemnek
148:3 I *es a hamu* II *és az hamu*
148:3 I [locus a margón:] Eccle. 10. v. 9.
148:5 I; II *edes* megh
148:6 I; II *Ha* []mi
148:6 I *vagion, Vram*, te II *vagyon Vram*, Te
148:8 I *es a ganeybol* II *és az ganéybol*
148:10 I *kezdeti*, [] *azert* II *kezdeti*, [] *azért*
148:10 I [locus a margón:] Prou. 16. v. 18. Tob. 4. v. 14.
148:11 I *Z. felsegednec*
148:12 I *szenueggien*, *ha* erdemem
148:13 I; II *büneimmel* *megh* nem
148:14 I *megh pedig*, minden
148:14 I *dücsseosségtül*
148:15 I *kiuanástul*, *ki élsz es Vralkodol*, etc. II *kiuanástul*, *és adgyad*
148:16–19 I []
148:16 II *csak Te* néked

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 148:16 II tulaidoní[]csam, az *Te* ayandékidba
148:17 II itílyek
148:20 I szilydsegert II szilidségért
148:22 I fínies II fíjnyes
148:22 I szilydséget II szilídséghez
148:22–23 I megh *a te* ellensegidnekis II mégh *az Te* ellenséghidnekis
148:23 I csokolgatásat, *meg* nem vtalad, *a teged* *megh* tagado *Apostoloc* lábat
megh mosad, az ellened II csokolgatásat *megh* nem vtálad, az *Téghed* *megh*
taghádó *Apostolod* lábat *megh* mosád, az ellened
148:25 I oraian, *a te* hoheridertis II oráian, az *Te* hoheridértis
148:26 I tanulnoc, II tanulnók,
148:27 I alkotmaniat, vagy [] csuda
148:27 I szilydseged: II szilídséghez
148:28 I szilydseget II szilídséghez
148:28 I szüuembe II szüuemben
148:30 I mindenekhez, az *en* felebarátim II mindenekhez, az *én* felebarátim
148:31 I szüuembe II szüuemben
149:4 I; II etc. []
149:6–7 I cselekedetek, *a* veghigh *megh* maradásra valo aiandec[] nekül II
cselekedetek, az véghigh *megh* maradásra való ayandék[] nélkül
149:8 I a haio? Auagy II az haió? Az vagy
149:9 I; II ha az aratás
149:11 I niugodalmara, *a* veghigh *megh* maradás II nyughodalmára, az véghigh
megh maradás
149:12 I itilz *megh*, melybe II itijlsz *megh*, melybe
149:13 I marad *mind* eoreocke II marad *mind* örökké
149:14–15 I irgalmas [] Isten, eoncz[] a II jrgalmas [] Isten, öncs[] az III
öncs[] a'
149:16 II kisijrtet
149:17 I geoneortüsegh [] el
149:18 I es az Istenes II és az Istenes
149:19–20 I vereert, Amen.
149:21 I Az eordeogh *kisjrteti* ellen valo geozeodelemért II Az ördögh *kisjrteti*
ellen való gyözödelemért
149:23 I kigio, *a te* gjarlo II kígyo, az *Te* gyarló
149:23 I orozlani *Zelliel* kerül II orozslány *széllyel* kerül
149:24–25 I mesterkedic, hogy [] teorbe eycsen *engem*: Mind II mesterkedik
hogy enghemetis törben
149:25 I szeginségbe II szeghinségben

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 149:27 I eghessegbe, *es* minden II egesseghben, *és* minden
149:28 I reytette *az eo* horgát II reytette *az ő* horghát
149:29 I iartomba [] II iártomban []
150:1 I vigiazasomba, *es* hon ereieuel II hon ereiéuel
150:2 I hon csalardsagiual II hon csalardsághiual
150:4 I *te* nalladnal II *Te* nálladnál
150:4 I rontassec *el az en* ellensegem, legien II rontassék *el az én* ellenséghem,
Légyen
150:4 III roncs[]-meg
150:5 I torniam *es* otalmam *nekem*, mely *megh* otalmazzon II oltalmam *nékem*,
mely *megh* oltalmazzon
150:7 I *a te büne*os szolgadnac II *az Te* gyarló szolgálhának
150:8–9 I geozhessem. Nysd *megh* *azert Vram*, *az en* szemeimet, [] ereosicsed
150:8 II gyözhessem. Nysd *megh Vram* szemeimet
150:9 II ördöghnek csalardsághit
150:10 I fegyuerkezuen *az igaz* II fegyuerkezuén *az jgaz*
150:11 I payssauual, *a tekelletességnec panczelliaual*, *a te Z.* ighidnec ereos pal-
losáual, *te altalad*, *es a te* malasztod II paissáual, *az Te* szent ighidnek erős
pallosáual, *Te általad*, *és az Te* malasztod
150:12 I geozeodelmet II gyözödelmet
150:12 I Christus *altal*, *etc.* II Christus *által*, *etc.*
150:13 I *A Test*[] kisírteti ellen *valo geozeodelemért.* II *Az Testnek* kisírteti
ellen *való gyözödelemért.*
150:15 I miuelhogy Aniamnác II miuelhogy Anyámnak
150:16 I gonozra, *az en* testem II gonoszra, *az én* testem
150:17 I ütüén, fel tamadot lelkem II ütüén, fel támadot lelkem
150:17 I mint *hon lakos*, *es házi* II mint *hon lakos*, *és házi*
150:18 I; II szün[]telen
150:18 I ellene[], keueliségre II ellene[], keuélységre
150:19 I izgatuán engem II izgatuán enghem
150:19 I *te en* mellettem II *Te én* mellettem
150:23 I ereosséget *az en* gienghe II erősséghet *az én* gyenghe
150:24 I szüembe
150:25 I testemet, *az eo* gonoz II testemet, *az eo* gonosz
150:25 I [locus a margón:] Galat. 5 v. 24.
150:26 I er[]tűnc II ér[]tűnk
150:27 I test, *az eo* reouid II test, *az eo* röüid
150:28 I lelkemet, *az eoreoc*
150:30 I vilagon, *a te* fiaid, *es hűu* II világhon *az Te* fiaid és hűu

- 150:30 III hív
151:1 I szolgálid [], a mas világon, a te dűcseosseges szent[]id II világhon, az
Te dűcsösségheš szent[]id
151:2 I által, etc. II által, etc.
151:4–5 I [locus a margón:] Sap. 8. v. 21.
151:5 I giarłosagh, a te II gyarlóság az Te
151:5 I ez okon, a te kegielm[]jednec II ezokon az Te kegyelmességheđnek
151:6 I; II szab[]lázđ
151:7 II szűuemet
151:8 I oltalmazđ *megh mind* testemet, s' *mind* lelkemet II oltalmazđ *megh mind*
testemet s' *mind* lelkemet
151:10 I *en* teollem, es *megh esmertetuē* velem az *en* giarłosagomat II *én*
töllem, és *megh esmertetuē* velem az *én* gyarlóságomat
151:11 I tekintet, *niaiaskodast*, es
151:13 I *feoleot* II *fölöt*
151:14 I es a te *vigasagodnac* II és az *Te vigaśaghodnak*
151:15 I lelkem, *hogy* *megh reszegülleon* a te II lelkem, *hogy* *megh resze-*
ghülleon az *Te*
151:16 I *foliásiual*, es minden II *foliásiual*, és minden
151:17 I *vtállion* az *en lelkem*. II *vtállion* az *én lelkem*.
151:19 I *ighiddel* II *ighiddel*
151:20–21 I *Aniad[]*, es a teob Z. *szűzec[]* köneorgése II *tőb sz. szűzeknek*
151:21 I; II lelkem *nekem*, *hogy*
151:21–24 I [locus a margón:] Apo. 14. v. 4.
151:22 I ama te valasztot II amaz *Te* választot
151:23 I mindenkor *teged keouetuen* oly II mindenkor *Téghed köuetuē* oly
151:25 I *kisyrtesi* II *kisírtesi*
151:27 I *nincz eo benne*, a *keuelysegnel*, a *Test* II *nincs eo benne* az *keuely-*
ségnél, az *Test*
151:28 I *seopreiebe*, melybe II *sőpreiében*, melyben
151:29 I *tobzadas*
152:1 I *vtallia*, *gialazatos* esztelenec *itiltetic*, [] es II *vtállia*, *gyalázatos* eszte-
lenec *itiltetik*
152:2 I *mégħ csak* latni II *mégħ csak* látny
152:3 I; II szűuemet
152:5 I *tarsalkodni*, az *Istennec* ellensege II *társalkodny*, az *Istennek* ellenséghe
152:6 I es a vilagh *emnekem* II és az világh *emékem*
152:8 I *megħ esmerem*
152:9 I *itiletinec*, *ki* a II *itiletinek*, *ki* az

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 152:10 I bolondságnac *itilte*. II bolondsághnak *itilte*.
152:11 I azért, o kegielmes II azért, *Oh* kegielmes
152:14 I szerencséiec *viragha*, megh II szerencsések *virágha*, megh
152:17 I Atia[] es II Atya[] és
152:19 I VETKEK *ELLEN VALO* GEOzeodelemért. II VETKEK *ellen való*
győződelemért
152:22 II alazatosságra *Te* tölled
152:22 I te [] gyalazatos II Te [] gyalázatos
152:24 I nincz *semmi* keuelységre II nincs *semmi* keuelységre
152:25 I giülölsz, *es a te Angialidba sem szenedhetél el*:
152:26–27 I []
152:27 II leányodat [], Anyáddá
152:27 II szüuemnek
152:28 I [] Aggiad *en Istenem*, hogy
152:30–153:1 I teolled [] vagion
153:2 I [] neuednec *adasséc* dúcseossegh[]: Ki II [] neuednek
153:3 I; II etc. []
153:5 I io[]nac
153:6 I *beoseges* alamisnalkodast gyakran *megh* parancsolád II gyakran *megh*
parancsoltad
153:7 I *a te* parancsolatod II *az Te* parancsolatid
153:7 I hogy *a te* teolled *veot* II hogy *az Te* tölled *vöt*
153:8 I safarkoggiam *a te* szegenidnec II safárkodgyam *az Te* szeghínydnek
153:8–9 I szüuembol e vilaghi [] kiuansagot II szüuemből
153:10 I hogy *te veled* megh eleeggiem, *es a* maset ne kiuanniam, *holot* *vgian-*
is semmi nalladnal egieb be nem teoltheti az en kiuanságomat, A te aiande-
kodbol II *eléghedgyem, és az másét ne kiúannyam, Az Te aiandékodból*
153:11 I *veot* II *vöt*
153:11 I pedig, *aggiad* *hogy eoreomest* [] oztogassam
153:12 I fogad[]nac
153:12 II enghemet, *Az*
153:13 I; II etc. []
153:15–16 I tobszodását *megh* akaruan Zab[]lázni II tobszodását *megh* akaruan
153:17 I ehezél *es koplalál mi* erettünc II ehezél *és koplalál mi* érettünk
153:17 I oraiannis, *a te* szomiuságod *megh* oltására II oraiánnis, *az Te* szomiu-
sághod *megh* oltására
153:18 I epet *rendelet*: Aggiad II epét *rendelél*: Adgyad
153:19 I gienghe *s' kinnies* II gyenghe *s' kinnyes*
153:21 I; II eledele[] hizlalasára

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 153:22 I; II etc. []
153:25 I Tekincz[] megh II Tekincs[] megh III Tekincs[]-meg
154:1 I olcz *el* Z. II olcs[] megh III ólcs[]-meg
154:1 I segíseged II segísghed
154:3 I melliet *a te* tiztaságos II mellyet *az Te* tiztasághos
154:4 I szentel[]él, megh *feorteo*ztessem II szentel[]él, megh förtöztesssem
154:5 I tiztaságba *mind* veghigh szolgalliunc: II tiztaságghban *mind* véghigh
154:6 I []
154:6 II világnak gyönyörűségghit
154:7 II gyönyörűségghet, *Te általad* reszesülhessek III gyönyörűséget
154:7 I [] Ki
154:8 I elsz *es* vralkodol.
154:8 II etc. []
154:10 I szeretet[]
154:11 I szeretetet *az en* szüuembe II szerettetet *az én* szüuemben
154:12 I hogy *a te* Z. II hogy *az Te* sz.
154:12 I atiamfia[]t, szeressem mint *en* magamat II atyamfiá[]t, szeressem
mint *én* maghamat
154:13 I az *en* testemnek II az *én* testemnek
154:13 I iauain mint *az en* maghamén II iauain mint *az én* maghamén
154:14 I bankogiam *az eo* niaualiáian mint *az enimen*, Es II bänkodgyam *az eo*
nyaualyáián mint *az enijmen*, Es
154:19 I vitetel *a* halálra, *csak* fel II vitetél *az* halálra, *csak* fel
154:20 I gonoszert, *de seot* inkab *a te* ellened II gonosz *helyet*, *de söt* inkább *az*
Te ellened
154:21 I Olcz *a mi* szüünkbe II Olcs *az mi* szüuünkben III Olcs[] szüünkbe
154:22 I; II szab[]lázd
154:22 I haragus
154:24 I megh esmernem
154:26–27 I baratomtul, [] es hala adással II raytam *töt gonoszt*, ioban győz-
zem megh, *és az én* gyüölöimmet *tizsta szüből* szeretuén hala adással
154:28 I valamit *a te* Z. II valamit *az Te* szent
155:2 I; II etc. []
155:3 I geozeodelmeért II gyözödelmeért
155:5 I; II étszaka[]
155:6 I Vegy ki *az en* szüuemből *minden* Isteni II Végy ki *az én* szüuemből
minden Isteni
155:7 I szolgálliac *teneked* II szolgállyak *Teneked*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 155:7–8 I szün[]telen *valo* imadkozásba: Felebaratomatis, io II szün[]telen
való imadkozásban: Felebaratomatis ió
- 155:8 I seghelliem II seghélliem
- 155:9 I keserüseghibe
- 155:11 I; II; III szorgalmatoson
- 155:12 I de *ennec feoleotte*, hogy II de *ennek fölötte*, hogy
- 155:12–13 I [locus a margón:] Sap. 3. v. 15.
- 155:13 I Segicz II Segics
- 155:15 I; II []
- 155:16 I *Halálos* betegségben *valo emberek* keoneorgési.
- 155:19 I de *leg*h feo II de *leg*h fő
- 155:20 I kigio, *a mi* életünc II kigio, *az mi* életünk
- 155:22 I okáért, *nekünkis* méltó hogy *leg*h *feob dolgunc e* légien II okáért,
nekünkis méltó hogy *légh főb dólghunk*, ez légien
- 155:23 I mind *a* hozzánc II mind *az* hozzánk
- 155:24 I *miuelhogy* nincz II *miuelhogy* nincs
- 155:28 I seghillie II seghíllie
- 156:3 I *Leg*h eleoszeor II *Leg*h először
- 156:6 I *kíbeol a* keouetkeozic II *kíből az* köuetözik
- 156:14 I remensége *lehet*, hogy
- 156:16 I rolla *auagy e* veszedelmes II róllo, *az* vagy *ez* veszedelmes
- 156:16 I alnoc
- 156:16 I világból, *az eoreoc* II világhból, *az* örök
- 156:17 I bizonioson II; III bizonyoson
- 156:18 I *miuelhogy* erette II *miuelhogy* eo érette
- 156:20 I fogiatkozásit, *e* keués II fogyatkozásit, *ez* keués
- 156:20 I [locus a margón:] Eccl. 29. v. 24.
- 156:21 I heliere II helyére
- 156:21 I; II; III szorgalmatoson
- 156:24 I bizonnial *el* higgie II bizonnyal *el* hidgye
- 156:25 I késeo *az* Istenhez *valo* terület[], *miuelhogy* fogadása II késő *az* Isten-
hez *való* terület[], *miuelhogy* foghadása tartya *az* Istennek
- 156:26 I ember, *az Isten* hozza fogaggia *eotet*. II ember, *az Isten* hozzá fo-
gadgya *eotet*.
- 156:29 II minden *ez* világhi
- 156:30 I szüuebeol II szüüéből
- 156:31 I es *eo* magais II és *eo* maghais
- 156:31 I mongia *el* a II mondgya *el* az
- 156:32 I; II Soltar[]t

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 156:33 I keoneorgeseket. Auagy II könyörghéseket. Az vagy
157:1 I *a mi* Vranc II *az mi* Vranc
157:1 I historiaiat, Auagy II historiáit, Az vagy
157:3 I *Istennec* erette II *Istennek* érette
157:3 I embernece *az eo* beteghére II embernek *az eo* beteghére
157:5 I *feoleot* II fölöt
157:6 I *nem* viseluen.
157:7–8 I betegsegeketis indit II betegségheketis indit
157:9 I; II; III hertelen
157:10 I batoricsakis a
157:11–12 I szeghínségbe II szeghínségben
157:13 I; II *eo* magha
157:14 I csak *eo* maganac
157:14 I gyermekenece *pedigh*, ezzel
157:18 I maradekiara, *hanem* ha
157:20 I *miuelhogy* Z. II *miuelhogy* szent
157:20–21 I [locus a margón:] *Psal. 36. v. 25.*
157:21 I maradékat, *hogy* el hagyatot, és kudusságra iutot *volna*. Ha II maradékat, *hogy* el hagyatot, és kudussághra iutot *vólna*. Ha
157:22 I keouetkeozendeo II köuetközendő
157:23 I batorithattiac *eotet*. II batorithattyák *eotet*.
157:25–26 I a *te* tikožlo szolgad vetket, csak egy keresere megh
157:27 I a *megh* fáradtat, és [] terheltettec, *te* hozzád II az *megh* fáradtak, és megh terheltettek, *Te* hozzád
157:28 I tikožlo és bűnnel *megh* terhelt II bűnnel *megh* terhelt
157:28 I szantalanzor *megh* erdemlettem II szántalanszor *megh* erdemlettem
158:4–5 I a *te* tikožlo fiadnac.
158:6 I es a *te* Z. II és az *Te* szent
158:7 III csinánál
158:8 I *az en* lelkemet II *az én* lelkemet
158:12 I valamit a *te* geolekeozeted által, az Aniazentegyhaz
158:13 I akaroc a *te* itileo II akarok az *Te* itilő
158:22 I engemet *az en* gonoz II enghemet *az én* gonosz
158:26 I engedni a *te* Z. II enghedni az *Te* szent
158:30 I halalomat, *de végre*, nem
159:2 I eiletem [] határat II éiletem [] határat
159:3 I vesz [] ki II vész [] ki
159:6 I hiueidnec ki mulasa, hanem a bodogsagnac Vttia, e II hiueidnek ki mulása, hanem az bodogsághnak Vttya, ez

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 159:7 I nyugodalom, *es ez okon*, iob II nyughodalom, *és ez okon*, iób
159:7–8 I [locus a margón:] *Eccles. 7. v. 2. c. 4. v. 2.*
159:8 I hiueid[] kimulasoc II hiueid[] kimulások
159:8 I napia: *Mert vgianis, micsoda az* II napia: *Mert vgyanis, micsoda az*
159:10 I *várasunc*, es II *várasunk*, és
159:11 I teli *a mi* életünc II teli *az mi* életunk
159:13 I vártac *az eo* oraikat II várták *az eo* oráikat
159:14 I hosszabittatic, *a* II hozsabittatik, *az*
159:15 I mert *vgianis* a II Mert *vgyanis* az
159:16 I hiszi *a te* ighiretedet II hiszi *az Te* ighiretedet
159:16–17 I oraiat. []
159:17 II *Te* hozzád
159:18 I; II szab[]lázd
159:19 I malasztoddal, *az en* testi II malasztoddal *az én* testi
159:19 I mindenbe, *a te* szent II mindenben, *az Te* sz.
159:20 I magamat, *miuelhogy* ha II maghamat, *miuelhogy* ha
159:20–21 I tanácsod *ellen*, *vgian* II tanácsod *ellen*, *vgyan*
159:24 I engem *Z. imadsaghi othalmazzanac* engem, zent erdemi
159:26 I bodogsagh[] kiunsaga
159:27 I *azokba mellieket* hallottam, [] *az* II *azokba mellyeket* hallottam, [] *az*
159:30 I *a farat szaruas* II *az fárat* szaruas
159:31 I mert [] nincz
160:2 I hailekodba II hailékodba
160:2 II enghemet, *ez*
160:2–3 I halal[] teomleocze[] fogsagából II tömlöcze[] fogsaghából
160:4 I *hogy el* odoztassam
160:5 I hazadba *Vram*, *hogy* II házadban *Vram*, *hogy*
160:8 I kisírtet II kisírtet
160:11 I Dauiddal, *Vram a tüzeon* II Dáuiddal, *Vram az tűzön*
160:11–12 I vittél *minket*, *es ime a* nyugodalomra iutottunc, [] II vittél *minket*,
és ime az nyughodalomra iutottunk, []
160:13 I *A mi* Istenünc kiralioccka teot[] *minket* II *Az mi* Istenünk királyokká
töt[] *minket*
160:14 I reouid, *es mint az árniec* mulando, minden eoreom [] II röuíd, *és mint*
az árnyek múlando minden öröm, []
160:15 I feolden: *Holot* sem II földén, *Holot* sem
160:16 I; II mert *az* Isten
160:17–18 I kiunsagoc *nincsenec*, mert II kiunsághok *nincsenek*, mert
160:18–19 I *minket az eo* hazánac II *minket az eo* hazának

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 160:20–21 I *vigaságh, soha csak szüuebe sem eotleot az emberi allatnac*, mel-
liet *az Vr* készítet *az eo* hiueinec II *vigaságh soha csak szüuében sem ütkö-*
zöt az emberi állatnak melyet *az Vr* készítet *az ö* hiueinek
- 160:22 I *maguh a* feoldbe II *maghu az* földben
- 160:23–24 I [locus a margón:] I. Cor. 15 v. 42.
- 160:24 I vagy, [] akkor
- 160:25 I [] akkor
- 160:25 I most *testi* vagy
- 160:27 I *volta, te readis* II *vólta, Te reádis*
- 160:29–30 I [locus a margón:] Iob 19. v. 25.
- 160:30 I *a feoldbeol fel* II *az földből fel*
- 160:30 I *eolteozeouen*
- 160:31 II *szüuemben*
- 161:2–3 I Istenem, *it e világon vághy*, e világon *eghes*, csak [] eoreocke [] ne
éghes: Megh II Istenem, *it ez*
- 161:3 II *ues énghemet*: Meg
- 161:5 I *kemenczeiebe megh* probalod II *kemenczeiében megh* próbálod
- 161:6 I *miuelhogy azoc* II *miuelhogy azok között* vagyok kiket *Te*
- 161:8 I Vram *a mi haboru*[]inknac *vigasztalasa, es gjarlosaginknac* II Vram *az*
mi haború[]inknac *vigasztalása, és gjarlosághinknac*
- 161:9 I Azert *auagy künniebicsd megh az en niaualiaimat, auagy* II Azért *az-*
vagy künniebicsd megh az én nyaualyáimat, azuagy
- 161:10 I *ereosicz*[]d II *erősics*[]d *szüuemet*
- 161:10 I *szenueggiem a te latogatasodat* II *szenuedgyem az Te latogátásidat*
- 161:16 I *erdemlettem, ez ideigh valo faidalmackal el valtoztattad* II *érdemlet-*
tem, ez ideigh való faydalmokkal el valtosztattad
- 161:18 I hanem *csak tehozzad* II hanem *csak Te hozzád*
- 161:19 I vagy *a te betegidnec* II vagy *az Te beteghidnek*
- 161:21 I; II *hiu* III *hív*
- 161:26 I *szorongatanac tegedet* II *szorongatának Téghedet*
- 161:27 I; II *alazatoson* III *alázatoson*
- 161:27 I en [] orámon II én [] orámon
- 161:28 II *szüuemet*
- 161:29 I *vigaztali engem*: Es II *vigasztály enghem*: Es
- 161:30 I *teged a menniei* II *Téghed az mennyei*
- 161:30 I *vigaztala a te Z.* II *vigasztala az Te szent*
- 162:1 I *hogy a Satan, hatalmat* II *hogy az Satan, hatalmat*
- 162:1 I; II *raitam* []
- 162:2 II *kisírtetiuel*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 162:2 I Ereosics[]d Vram *a te* Z. II Erösics[]d Vram *az Te* szent III Erösí[]csed
- 162:4–5 I indicson *engem*, hanem mindenkbe *a te szentseges* akaratodhoz II indicson *enghem*, hanem mindenkben *az Te szentséghe*s akaratodhoz
- 162:8 I akaratbol [] mondhasam, *Vram* nem
- 162:9 I hanem *legien* *a te* Z. akaratod [] mindenkbe, *csak aggiad* *hog*y minde-
nec a te neued II mindenkben, *csak* *hog*y minde*nek az Te* szent neued*nek*
- 162:10 I *es az en* lelkem üdueösségere *igazgattassanac*, Amen II *és az én* lel-
kem*nek üduösseghére jgazgattassanak*, Amen
- 162:11 I; II *Az* Istenes
- 162:12 I Irgalmas *Vr* Isten, eletünc[], es halalunc[] *Vra* II jrgalmas *Vr* Isten
- 162:13–14 I szamlaltad *az eo* napiait II szamláltad *az eo* napiait
- 162:14 I vagy *a* vekeoni II árnyék *és az* vékony
- 162:17 I meg esmérüen II szüuemben, *hog*y meg esmérüén
- 162:18 I forgassam *az en* ki mulásom *napiat*, es II forgassam *az én* ki
- 162:21 I *alomba*, hanem II; III álmoson
- 162:23 I Tarcz[] meg en Istenem *a te* zent fiad*nac dragalatos zent* vereert II
Tarcs[] meg én Istenem *az Te* szent fiad*nak dragalátos szent* vereért
- 162:23 III Tarcs[]-meg
- 162:24 I hitet [] bennem *mind veghigh*: Ereosicsed *az en* giarlosagomat II hitet
[] bennem *mind véghigh*: Erösicsed *az én* gyarlosághomat
- 162:26 II ördöghnek alnaksága
- 162:27 II világhnak csalardsága
- 162:27 I engem *te* teolled II enghem *Te* tölled
- 162:29 I *e* vilaghi segütségtül II *ez* vilaghi segütségtül
- 162:30 II enghemet, hanem
- 163:1 I Otalmaz *megh* Vram II Oltalmaz *megh* Vram
- 163:1 I; II; III hertelen
- 163:2 I irgalmasságodert, *agy üdeot* *nekem*, *ki* hozzád
- 163:3 I latrot, [] *hog*y halalom[] eleot[], *az* igaz II előtte *az* jgaz
- 163:4 I üdueozitöm[] dragalatos II üduözítöm[] draghalátos
- 163:5 I lelki esmerettel
- 163:7 I Christusnac *keserues* halála II Christusnak *keserues* halála
- 163:8 I *Az* halálra ítült II *Az* halálra ítült ember*nek könyörghése*
- 163:9–10 I beolcsesegeddel, *a te* valasztot II bölcseségeddel, *a Te* választot
- 163:12 I csak *e* testi II csak *ez* testi
- 163:12–13 I karhozatotis, *es* szántalanon, *sokkal* kisebb II kárhozatotis, *és* szán-
talanon *sokkal* kisebb
- 163:15 II enghemet, és

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 163:16 I; II; III hertelen
163:17 I attál *nekem az en* büneim II adtál *nékem az én* büneím
163:19 I Propheta, [] halálom
163:19 I ielentuen *nekem*
163:19 I [locus a margón:] *Psal. 38. v. 5.*
163:22 I büneomet
163:22–23 I akarád *megh* ostorozni II akarád *megh* ostorozny
163:23 I *megh mentenel* engem, Es *miuelhogy* II *megh mentenél* éngem; Es *miuelhogy*
163:24 I akaratod, *io neuen* veszem *ezt a te* latogatasodat II akaratod, *ió neuen* vészem *ezt az Te* latogátasodat
163:29 I Emlekezzél *megh en* üdueoziteo Istenem, *a te* haláloed II Emlekezzél *megh én* üduözítő Istenem *az Te* haláloed
163:30 I rettegesirül, *melliet az Angial* *megh ereossite*, es
164:1 I *hogy az en* büneimert, es *a te* Igassagodnac II *hogy az én* büneimért, és *az Te* Igazsághodnak
164:2 I *mely az igaz* II *mely az jgaz*
164:5 I; II *miuelhogy* erre
164:8 I *mikeppen az eo bünei*ert *megh* II *miképpen az eo büneiért* *megh*
164:10 I *szeghín* II *szeghín*
164:11 I Z. BRIGITTA ASZONNAK AZ IGAZ II BRIGINANAK: *Az jgaz*
164:12 I *mulásert valo*, XV II *mulásért való*, XV
164:14 I Christus, *a te* szereteoidnec II Christus, *az Te* szeretőidnek
164:14–15 I edessege, geoneorüseges eoreom[], minden II *edességhes* gyönyörüséghés öröm[], minden
164:15 I halladó vigaságh[] II halladó vigasági
164:16 I szerelme, ki
164:17 I geoneorüseged *az* embereckel II *gyönyörüséghed az* emberekkel
164:18 I üdöc[] vtollian II üdök[] vtóllyan
164:19 I szenuettel, *az Istentül* II *szenuedtél az Istentül*
164:20 I Emlekezzel *meg* azokrulis a II Emlekezzél *megh* azokrúlis *az*
164:21 I *Lelkedbe szenuettél, a mint tennen magad* *megh ielentetted* mideon II *lekedben szenuedtél, az mint Ténnen maghad* *megh ielentetted* midön
164:21 I Tanituanidnac II Tanituánydnak
164:22 I labait *megh* mosogatuan II labait *megh* mosogatuán
164:22–23 I es [] kegiessen *megh* vigasztaluán, *a ieouendeo kin* *szenuedesidről eoket* *megh tanitád*: Emlekezzél *megh* II és [] kegyessen *megh* vigasztaluán, *az iöuendö kijn* *szenuedésidről öket* *megh tanitád*: Emlekezzél *megh*
164:25 I *mellieket a te* gienghe II *mellyeket az Te* gyenghe

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 164:25 I feszítettés kinnia II feszítettés kinnya
164:26–27 I mideon a *három imatsagh, es veres veritec* [] vtan, az *tennen* Tanituaniodtul *Iudastul*, el arultattál, a te valasztott II midön az *három imadságh, és véres veriték* [] vtán, az *ténnen* Tanituányodtul *Iudástul* el árúttattál, az *Te* választot
164:27 I fogattattál, a hamis tanu *bizonsagh teueoktül be vadoltattál* II fogattattál, az hamis tanu *bizonyságh teuöktül be vadoltattál*
164:28 I *iteleo* biraktul *megh iteltettél* II *itlő* biráktul *megh itlítettél*
164:29 I; II karhoztattál
164:30 I foztattál II fosztattál
164:30 I eolteoztettél II öltöztettél
165:1 I verettettel II verettettél
165:1–2 I cziapdoztattál, [] teouis II csyapdoztattál *megh* ostoroztattál
165:2 I koronasztattál, [] feied II koronáztattál
165:2 I verettetécc II verettették
165:3 I illetettél II illetettél
165:4 I; II feszületed
165:5 I kerem *te Z.*
165:5 I eleot, *igaz* büneimről való []
165:6 I büneim []
165:9 I *semminemü* mertec II *semminémü* mérték
165:11 I szenuettel
165:13 I a kereszthez szegeztec, *es* *nagi* II az kereszthez
165:14 I szegeckel *megh* szagatác, *es* *igi a te* szent II szegekkel *megh* szagaták, és *igy az Te* szent
165:15 I mereueduen a *te* gienghe II mereueduén az *Te* gyenghe
165:16–17 I Kérem *te* zent felsegedet, *e* *megh* *mondot* dragalatos *es* *kiserues* II Kérem *Te* szent felségheadet, *ez* *megh* *mondot* drághalátos és *kiserues*
165:18 I eoncz [] d II öncs [] d szüuemben III öncs [] szívembe
165:21 I a *te* sok
165:22 I szakázkodott
165:22–23 II szüuednek
165:23–24 I szenuettel, a *te* *megh* II szenuedtél, az *Te* *megh*
165:26 I egessegh [] nem volt *te* II nem volt *Te*
165:27 I mind azon által *minden* faidalmidról el feletkezuen, a *te* szent II mind azon által *minden* faydalmidról el feletkezuén, az *Te* szent
166:1 I; II Vram *Isten*, hogy
166:2 I szenuedesid [] emlékezeti II szenuedésid [] emlékezeti
166:3 I bocsianati, Amen

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 166:3 I Vdueozlegi [], etc II VVduözlégý [], etc
166:6–7 I rettegesrül, [] mideon
166:8 I vetettél II vétettél
166:9 I; II halhatatlan
166:11 I teged *Vram IESVS, a te ellensegid* illeténec [], kerem II Teghed *Vram IESUS, az Te ellenséghid* illetének [], kérem
166:12 I en [] ellensegimtül
166:13 I heliheztes *a te szarniad* II helyheztes *az Te szárnyad*
166:13 I io[]nac
166:14 I beueolkeodeo II böuölködö
166:16 I fñies II fñyves
166:18–20 I kinszenuedesed*nec* erdemeert, kiualmaztottak*nac* üdueosseget, es az *eoneon gonoz erdemekért* pokolra *menendöknec*, [] eoreocke *valo el vete-seket*: Emlkezzel II kinszenuedésed*nek* érdeméért ki választottak*nak* üdüösség*het*, és önnön *gonosz erdemekért* pokolra *menendöknec*, [] örökké *való el vetéseket*: Emlkezzél
166:22 II szüüed
167:2 I io *akaro* Baratunc
167:4 I Saniarusagokban *a kereztfan* II sanyarusághokban *az keresztfán*
167:5 I es esmereoid, tauul allottac *te* tölled II és esmeröid táuuly állottak *Te* tölled
167:7 I keserüsegebe *a te* Tanituaniodnac II keserüség*hében*, *az Te* Tanituányodnak
167:8 I ackor *a te* zent II akkor *az Te* szent
167:9 I; II *hatotta*, hogy
167:9 I; II szüüed
167:14 II szüüednek
167:15 I melységébül
167:16 I szüüünknek*is* kiüansagit II szüüünknek*is* kiüansághit
167:17 I ioszagos *czelekedetekre*, es II ioszághos *czelekedetekre*, és
167:18 III ólcs[]-meg
167:21 I szüüünc[] edessege, es lelkünc[] *meg* mondhatatlan II szüüüünknek edesség*he*, és lelküünknek *megh* mondhatatlan
167:22 I eczet[], es
167:23 I kostoltal, *halalunc oraian* enged nekünc *a te* zent tested*nec*, es véred*nec* II kóstoltál, *halálunk oráián* enghed nekünk *az Te* szent tested*nek*, és véred*nek*
167:24 I melto *hazzank* vételet, *a mi* lelki II méltó *hazzánk* vételét, *az mi* lelki
167:24–25 I es [] vigasztalására II és [] vigasztalására

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 168:2 I tekéltességhe, es eoreome II tekéltességhe és öröme
168:3 I faidalmakról
168:4–5 I miat, a te zent Attiadtul magadat el hagiatus lenni kialtad, monduan
168:5 II hogy az Te szent Atyádtól el hagyattattál
168:6 I a te szent lelki
168:10 I omega, [] ereossegh
168:12 I szelessegéért, tanicz
168:13 I engem a te Z. parancsolatidnac [] megh II énghem az Te szent
168:14 I melysegeben [] be vagioc merülue, Amen
168:17–18 I kerem te zent felsegedet, a te dragalatos II kérem Te szent felséghedet, az Te draghalátos
168:18–19 I melysegiert, kik által hatottac megh a te csontaid[] veleietis, testedne II hatották még az Te csontaid[] veleietis, testednek és szüüednek
168:20 I hogy engemet II hogy enghemet
168:20 I tizticz ki azokból,
168:21 I el a te Z. II el az Te szent
168:21 I reitekibe, a te haragod II reitekiben az Te haragod
168:22 I mygh megh csillapodic a te fel dagadot harag tartásodnac habia, Amen
168:22 II múlik, az én bűneimre fel
169:2 I iele, es szerelemnec II iele, és szerelemnek
169:4 I epsegh a te szüz II épsegh az Te szüz
169:5–6 I buritua
169:8 I a te dragalatos vereddel, [] szüuemben II az Te draghalátos
169:8 II szüuemben
169:9 I a te faidalmidat es halálodat, es a haláadasban II az Te faidalmidat
169:12 I ereosseges Orozlan
169:13–14 I mideon mind szüüedne II szüüednek
169:17 I irgalmas ennekem, az en üdeomnec II jrgalmas énnékem, az én üdömnec
169:21 II Christus, az felséghe
169:23 I aianlottad lelketet II aianlottad lelketet
169:24 I A te Z. kezeden aianlom Vram lelkemet, es tested II Az Te szent kezeden aianlom Atyám lelkemet, Es tested
169:25–26 I szakaduan, szüüed megh fakaduan, megh nyilatkoztatuan irgalmasagodnac belseo reszeit, a mi valtságunkert [] megh II szakaduán, szüüed meg nyilatkoztatuan jrgalmassághodnak belső részeit, az mi valtságunkért
169:27–28 I ereosicz megh engem az Eordeogh[], Vilagh[], Test[] es Ver[] tusakodási II erősics megh enghem

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 170:1 I testnec, teneked II testnek, *Te* néked
170:2 I magadhoz, *a te* hozzád II magadhoz *az Te* hozzád
170:5 I Emlekezzel *megh* a II Emlekezzél *megh* az
170:6 II *és* ki
170:6 I merteckel *mért* verednec *ki ontasárul*, melliet II mértékkal *mért* szent
verednek *ki ontasárul* mellyet
170:8 I egiedül *te* magad II egyedül *Te* maghad
170:10 I maradot benned, *es* vegezétre II maradot benned, *és* vegezétre
170:11 I függezertel II függesztettél
170:13 I *es* csiontodnac veleie II csontodnak veleie
170:14–15 I verednec *ki onteseért*, kegielmez nekem II verednek *ki önteséért*,
légy
170:17 I *Az eleobbeni keoneorgések befeiezése* II *Az előbbeni könyörgéseknek*
befeiezése
170:18 II szüüemet
170:19 I *es a* szerelemnec
170:19 I legienec *emnekem* II legyenek *émnekem*
170:20 I engemet telliesseggel II enghemet tellyességghel
170:21 II szüüem
170:22 I; II; III *hog*y *ez*
170:23 I világbul *valo* kimulasom II világból *való* kimulásom
171:2 II köuetközendő
171:7–8 I holtaknac *irgalmas*, kegielmes II holtaknak *jrgalmas* kegyelmes
171:8 I nekic, AMEN
171:9–175:22 I []
171:9 II *AZ MI VDVOEZItönk keserues* kijn
171:12 II általla *az* bünösök
171:15 II *Te* neked
171:18 II fia, *az* emberi
171:20 II országból *az* földre szállal, *az* szüznek [jav. ebből: szüsznek]
171:24 II *és az* halálnak
171:26 II festéd, *az Te* tulaydon
171:27 II töüö meg fogattatál, *az* Annas
172:2 II paghányok
172:3 II ityltetél
172:3 II Pilatustúl
172:5 II vöd
172:7 II vennéd *az én* nyakamrúl, *Az* Caluarial
172:7 II mezitelenül vetköztetél

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 172:8 II földöznéd, *Az keresztfához*
172:9 II szab[]lázatnék, *Az latroknak közepette fel*
172:10 II latroknak kényyátúl
172:11 II oruoslanád, *Az Te szent*
172:12 II szüuemnek
172:15 II verettétél
172:21 II keseredtél
172:23 II gyalazatokkal *megh* terheltettél
172:26 II keze és láába
172:27 II lyuggattattál
172:31 II koptál
173:2 II öntettél
173:3 II mely *az* Atia
173:4 II ayanltaték.
173:5 II kinaidert, *az Te* draghalátos
173:6 II kérlek *Tégedet*, odosz
173:6 II enghemet *az*
173:7 II oltalmaz *megh* minden
173:8 II vezér[]lyed
173:9 II legyenek *Te* előtted
173:9 II öreghbics[]d bennem *az Te* szerelmedet
173:10 II alhatatossághot *az Te* szolgálhatodban
173:11 II lelkemet, *az Te* keserues
173:15 II ki *az Te* véres
173:16 II foghattatál
173:16 II Adgyad *az Te* szent
173:17–18 II gheriedgyen *azmi* szüüünkben
173:18 II arúttatásokat
173:20 II ki *az hamis* bírák
173:21 II földue
173:22 II hogy *az Te* szenuedésidnek
173:24 II gyözüén, *az Te* bodoghságodban
173:26 II ít/ltetél
173:28 II ít/let
173:30 II mezítelen *az keresztfára fel*
173:31 II adál *az mi* büneink
173:31–174:1 II jrgalmason III irgalmason
174:2 II szüüünkben
174:3 II és *az Te* szent

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 174:3 II érezzük *az mi* lelkünkben
174:5 II szomiuságodban, és nagy
174:5 II bocsátád, és *az Te* foglyaidnak
174:5–6 II szabadulásokra, pokolra alá szállál
174:6 II bűneimnek
174:7 II győzödelmet
174:8 II véuen, *az Te* örömedben
174:10 II szaggattaték, és *az mi* valtságunkra és *meg* tisztulásunkra
174:11–12 II *az sebnék helyérül*, Enged hogy *az mi* szüüünknek kemenysége, *az Te* halálodnak emlekezetire meg
174:12 II kik *szent haláloddal* meg
174:13 II tisztulúan, Tégedet dücsösségedben
174:14 II kinnyá[]rúl
174:16–17 II és *az* koporsóban
174:17 II hogy *az Te* halálad[] érdeme
174:18 II örökké való halaltúl
174:22 II hogy *ezeket az Te* vtólsó
174:23 II Tégedet, hogy *ezeknek az Te* heet mondásidnak ereie
174:25 II *Te* szent
174:26 II kéred *az Te* szent
174:27 II kegyelmezzen *az Te* hohéridnak, *azonképpen* énis
174:29 II *ma Te* veled
174:30 II *azonképpen* vgy uezér[]lyed [] *az én* életemetis
175:1 II halálomnak oráían
175:1 II hogy *Te* veled
175:3 II mint *az Te* szerelmes
175:3 II Azszony *állat*, ihon
175:4 II enghemetis *az Te* szent Anyádnak ayánluán, *megh* oltalmaz
175:6 II Miképpen *Te az* sok kinuallásoknak
175:7 II En Istenem, En Istenem, *vallyons* miért
175:7–8 II enghemet? Adgyad
175:9 II *Te* hozzád
175:9 II és *Te* tölled *mint szerelmes Atyámtúl* váriam oltalmamat: []
175:9 III oltalmamat
175:10 II []
175:11 II mondád *az Te* kinuallásid
175:12 II [] szomiúhozom; Geriesz fel én bennemis ez
175:13 II *az Te* szerelmedet, hogy *én* mindenkor
175:15 II oráían *az Te* lelkedet

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 175:16 II énis, *az én* vtólsó
175:16 II ayánlyam *az én* lelkemet
175:18 II valamiket *az Te* szent Atyád *néked* parancsolt *vala*, vtólsó szódbannis bizonyyságot
175:19 II adgyad *nékem*, hogy
175:20 II mindenekben *az Te* akaratod
175:20–21 II rendeluén életemet, [] *az Te* szenuedésednek iutalmában, *az örökké való* bodogsághban
176:2 I A KEOZEONSEGES IOKERT *VALO* KEOneorgésecc II *AZ* KEOZEONSEGES IOKERT *VALÓ* KÖnyörghések
176:3 I *Bekeségért, es pogani ellen való diadalomert.*
176:4–26 I []
176:6 II keresztyenséghre, és véd
176:7 II *az te* haragodat
176:11–12 II mert *te ellened* vétkeztünk [], el szakadtunk *te* tölled
176:13 II oltalmazoiátúl, *az te* szent
176:14 II vetettük *az te* parancsolatidat
176:17 II emlekezzél *megh* *az*
176:18 II népednek lelkét
176:19 II ismériük *az mi* büneinket
176:20 II szüuel *megh* engesztellyük *az te* fel
176:22 II vál[]tál
176:22 II Vram *te* ellened
176:23 II imé *te* hozzád
176:23 II; III aláztatson
176:23 II könyörgünk *néked*, hogy
176:24 II cselekedgyél *mi* velünk
176:24 II hanem *az te* nagy jrgalmasságod
176:25 II roncs[] meg III roncs[]-meg
176:25 II ellenségnek gonosz szandékat, kiért *az Te* szent
176:26 II dicsíriük *mind* örökkön
177:1 I I.
177:2 I es *a te* benned bizoc[] II és *az te* benned
177:3 I Segel[]d *megh* a II segél[]d *meg* *az*
177:4 I *hogy az eo* ellensegecc dühössege[] le nyomatuan II *hogy az mi* ellenséginknek dühösséget
177:5 I *szüntelen* haladással dicsirhessenec *tegedet.*
177:6 II Uram *az mi*
177:6 II egyéb *az ki*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 177:6–7 I ki [] hadakozzec *erettünc*, hanem
177:8 I szarmaznac *minden Z.*
177:10 I hogy [] szüüinket *a te* parancsolatidba II mi szüüinket *az te* parancsolatidban
177:10–11 I ellenseginc
177:11 I megh menekeduen, a te *otalmad* alatt
177:13–16 I []
177:14 II azért *mi* nekünk
177:15 II szenuedünk, *az te* hatalmas
177:16 II segítségheiddel győződelmesen
177:17 I *Vr Isten*, bekesegec
177:17 I kinec *esméreti* II kinek *esméreti*
177:17–18 I szolgálattia [] Vraságh, Eorizd *megh a*
177:18 II örizd *meg az*
177:19 I; II kik *te* benned
177:19 I ellenséginc fegiuerétül *megh menekeggiünc*. II ellenségink fegiuerétül
177:20 I [locus a margón:] *Judith. 6. v. 3. Oseae 2. v. 18. Psal. 45. v. 10. Isai. 42. v. 13.*
177:21 I oltalmazd *megh a te* hiueidet II oltalmazd *meg az te* híueidet
177:21–22 I ellensegec *düheossegetül*, hogy II ellenségheknek gonosz szandékoktúl
177:22–23 I szolgálhassanac *teneked*.
177:24 I mindenható [] Isten
177:24–25 I es *a* feoldi allatokat [] igazgatod
177:24 II és *az földi*
177:26 II népednek könyörghését
177:26 I üdeonkbe, *a te* bekesegetet. II üdönkben, *az te* bekesegecnek
177:27–32 I []
177:27 II Isten, *az te* benned
177:27–28 II kegyelmesen *az mi* könyörghésinket, és miuelhogy nállad
177:29 II adgyad *az te* szent
177:31 II Mert *vgyanis* semmi
177:31 II árthat *mi* nekünk
177:32 II vralkodik *mi* raytunk
178:1 I fiad[] testamentomarul
178:2 I hirde[]te *az Angialoc* által II hirdettete *az Angyalok* által
178:2 I menetelekoris II menete *koris*
178:3–4 I minket *csendesz bekesegebe*, *Vgian azon te zent fiadnac, a mi Vrunc IESVS Christusnac zent vére hullasaert, Amen.*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 178:5 I II. Öröc
178:5 I ki[] kezébe vagion minden []
178:6 I birodalom, es minden orzagh: Tekincs
178:6 I segítsegere II segítseghére
178:7 I az eonneon ereiekbe II az önnön ereiekben
178:8–9 I a te hatalmas kezed[] ereieuel, hogy megh ismerie mind e vilagh [],
hogy te [] hadakozol mi erettünc,
178:8 II az te hatalmas
178:10–15 I [] A mi Vranc
178:10 II ki az te hozzád
178:10 II és az megh keseredettek[]
178:11–12 II kegyelmesen az mi könyörghésinket
178:12 II mellyel néked könyörgünk inségünkben
178:13 II ellenséginknek incselkedésit, hogy semmi veszedelmekben megh
178:14 II győzettessünk
178:14 II veszedelemből
178:16 I etc. Amen
178:17 I III.[]
178:18 I irgalmu Isten[], ki a te haragodbais el nem feletkezel []
178:19 II az te nagy kegyelmességedről
178:19 II nincsen az mi sok
178:19–20 I irgalmassagodról, noha sokat vetettünc ellened, es bününkel teged
haragra inditottunc, kiert a pogany [] által [] ostorosz minket:
178:21 I [] Mind az által, [] kerünc tegedet, a te nagy irgalmassagodert,
178:22 I hogy a mi gonossaginkat te magad ostorosz[]d II hogy az mi gonosz-
ságinkat Te maghad ostoroz[]d
178:22–23 I agy a mi verünc szomiuhozo pogany kezebe. [] Iob Vram nekünk-
is Z. Dauiddal, a ténnen irgalmas II adgy az mi vérünk szomiuhozó poghany
kezében, Mert iób nekünk, az Ténnen jrgalmas
178:23–24 I [locus a margón:] 2. Re. 24. v. 14. Iudit. 7. v. 19. 20.
178:24 I sem a pogany II sem az poghány
178:25 I vöttec II vötték
178:26–27 I [locus a margón:] Deut. 28.
178:27 I fenyegetesed, mert nem szolgált[]c hiuen te neked II fenyegetésed,
mert nem szolgáltunk hiuen Te néked
178:29 I irgalmas [] Isten
178:29–31 I [locus a margón:] Ezech. 21. v. 28.
179:1 I izigh, az eo haladatlan II ízig az eo haladatlan
179:2 I raitunkis, ama te szerelmes [] fiadert II raitunkis, amaz te szerelmes

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 179:3 I Tekincs[] megh II Tekincs[] meg III Tekincs[]-meg
179:8–10 I [locus a margón:] Exo. 17. v. 11. 4. Reg. 19. v. 35. 4. Reg. 6. v. 18.
179:10 I keresere a II keresére az
179:11 I a te haragod II az Te haragod
179:12 I Goliadot, a te kicsin II Goliadot, az Te kicsín
179:13 I roncz[] meg
179:13 I mindeneknec,
179:16 I [locus a margón:] Psal. 78.
179:16 II Az 78. Sóltárból
179:17–18 I feortöztettéc a te templomidat, a te várasidból kerteket csinaltac: A te szolgálid testét, az egghi II förtöztették az Te Templomidat, az Te várasidból kerteket csináltak: Az Te szolgálid testét, az egghi
179:19 I vérrel, mint vizzel, folynac, es nincs a ki
179:20 I temesse a te fiaidat II temesse az Te fiaidat
179:21 I vagiunc a mi keorüllünc II vagyunk az mi körülünk
179:22 I Vram, a te ellenünc II Vram, az te ellenünk
179:23 I Eoncz[] ki II Eoncs[] ki III Eönts[]-ki
179:23 I dicsir nec, es a te zent II dicsírnek, és az Te szent
179:24 I vetkükrül
179:27 I Segily megh minket üdueossigünk nec II Segély megh minket
179:29–30 I Hon vagion a mi Istenünc II Hon vagyon az mi Istenünk
179:31 I eleodbe, a te teomleoczben II elődben, az te tömlöczben
180:1 I merteckel a mi ellensegink nec II mértékkal az mi ellenséginknek
180:2 I tegedet. II tégedet.
180:4 I poganioknac hatalmasságot II pogányoknak hatalmasságot
180:5 I ereosságünc, a mi soc II erősségünk, az mi sok
180:6 I; II segítsége
180:7 I hániat[]nakis
180:7 II Roncs[] el
180:9 I keoneorgési, mellieket mys, veszedelmes üdeokban mondhatunc.
180:10 I VRam, te Z. felsegednec szinte oly koniü [], a keues, es ereotlen
180:10 II könyü teneked
180:11 I szabadítanod [], mint II szabadítanod az te népedet
180:11 I Segely []
180:14 I [locus a margón:] ASA. 2.
180:16 I nincz a ki nek ed ellened II nincs az ki néked ellened
180:19 I; II De holot nem
180:21 I [locus a margón:] JOSIAS. 2.
180:22 I es a mi megh valtonc II és az mi megh váltónk

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 180:23 I Isten, *a te szolgálidert*, es II Isten *az te szolgálidért*, és
180:23–24 I nepedet, *Vram*, *ellensegi* megh *hodoltattác*, *a te templomod* II
holdoltatták[!], *az Te Templomidat*
180:24 I *leottünc* II *löttünk*
180:25 I *vralkodnal mi raitunc* II *vralkodnál mi raytunk*
180:26 I *gonossaginc* II *gonoszsághink*
180:27 I *neuedet*, *a ki* II *neuedet*, *az ki*
180:28 I *minket*, *a mi hamisságunkert* II *minket*, *az mi hamisságinkért*
180:29 I *pedigh a te kezed* II *pedigh az te kezed*
180:30 I *varasid*, *a te zent egihazid* II *várasid*, *az te szentegyházid*
181:1 I *valtoztac*, *a tüztül* II *változtak*, *az tüztül*
181:1–2 I [locus a margón:] ISAIAS. Jsai.
181:3–8 I []
181:4 II Haycs[] *meg Vram az te füleidet* III Háycs[]-*meg*
181:5 II Nysd *meg Vram az te szemeidet*
181:5–6 II *hallyad az mi ellenségink*
181:10 I *reanc*, *a mi alnakságinkert* II *reánk az mi álnakságinkért*
181:10–11 I *vetkeztünc te ellened*
181:12 I *itiletet szerent ereztetted reanc* II *itiletet szerént eresztetted reánk*
181:13 I *minket a mi ellenseginc* II *minket az mi ellenségink*
181:15 I *teolcz*[] *be* II *Tölcs*[] *be* III *Tölcs*[]-*bé*
181:15 I *sziüünkbeol*, []
181:17 I; II *szilidséged*
181:20 I *megh esmériec* II *megh esmériék*
181:21 I; II *vagy az igaz*
181:21 I [locus a margón:] AZARIAS. Dani.
181:23 I *megh a te zent* II *megh az te szent*
181:23 II Haycs[] *megh* III Haycs[]-*meg*
181:28 I [locus a margón:] DANIEL. Dani.
181:30 I *te Z. neuedert*
181:30 I *emlekezzél megh velünc* II *emlekezzél megh vélünk*
181:31 I *Vetkeztünc a mi ataiinkal* II *Vétkeztünk az mi atyáinkal*
181:31–33 I [locus a margón:] JEREMIAS. Iere. Judit. 7. v. 19. Ibid. 9. v. 6. et 9. 2. Reg. 24. v. 14.
181:32 I *raitunc: Auagi* II *raytunk: Az vagy*
181:33 I *vetkeinkert megh akarz* II *vetkeinkért megh akarsz*
182:1 *nepedet*, *a pogany* II *népedet*, *az pogány*
182:2 I *Hon vagion az eo Istene?* II *Hon vagyon az eo Istenek?*
182:3–10 I []

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 182:3 II Istene, az *mi* *lelkünk* nagy
182:4 II kiált[]: Halgas
182:5 II vagy, és könyörűly
182:10 II Atyáink[]
182:11 I *Ne nezd azért a mi gonossaginkat, hanem emlekezzel megh a te irgalmas kezeidről, es a te Z. neuedről*
182:12–14 I es [] azért attad szüünkben [] a te neued ismeretit, hogy bizuast *könörögjünc te neked.* [locus a margón]
182:12 II tégedet: Azért
182:13 II szüünkben, hogy segítségül
182:13–14 II téghed az *mi* foghságunkban
182:16 I insigünkbeol
182:23–24 I nepeden. Fordicsd II népeden. Fordicsd
182:25 I [locus a margón]
182:26 I Geoycz[] ismet II Gyöcs[] ismet III Gyöjcs[] ismét
182:26 I szalankozot *feold* népe sokasagat II II szalánkozot *föld* népe sokaságát
182:29 I [locus a margón]
182:32 I rettencz[] megh II rettencs[] megh
182:32–33 I karomlonac
182:33 I [locus a margón]
183:3 I ronczd megh *nagy* hatalmokat, *hogy meg* ismeriec [] *hogy* II roncsd megh *nagy* hatalmokat, *hogy meg* ismériék [] *hogy*
183:4 I [locus a margón:] 5. elegans oratio habetur.
183:8 I megh esmerteted *velünc*, Elegeggiel II megh esmerteted *velünk*, Elegedgyel
183:9–10 I rabsagiual. *Tericsd* haragodat, a te Z. II rabságiual. *Tericsd* haragodat, az te szent III Fordí[]csad
183:11 I ereiéuel, az *eo* düheossegeket II ereiéuel, az *eo* dühösségeket
183:13 I *megh* batoritad II *meg* batorítád
183:14 I; II Gedeontis, *csak*, három
183:14–15 I geozeodelmésse teod II gyözödelmessé töd
183:15–16 I Ionatas[], es az *eo* inassa *altal* megh ver[]ed, *Amaz iszoniu* Goliadotis, egy II Ionatas[], és az *eo* inassa *által* megh ver[]éd, *Amaz iszonyú* Goliadotis, egy
183:17 I megh a *mi* keoneorgesünket II megh az *mi* könyörgésünket
183:18 I ronczd *el* a *mi* ellensegünc II roncsd *el* az *mi* ellenségünk
183:21–23 I [locus a margón:] Sozome lib. 7. ca. 24. Theodo. lib. 5. ca. 23.
183:22 I *hogy az eo* nylait, az *eonneon* II *hogy az eo* nylait, az önnön
183:23 I es *megh* kezekbeolis a II kezekbőlis az

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 183:24–25 I hanem *a mi* alázatos keoneorgesünket, *es* szabadicsd II hanem *az mi* alázatos könyörgésünket, *és* szabadicsd
- 183:26 I küld *a mi* hadunknac otmara II küld *az mi* hadunknak otmara
- 183:27 I Theodosius *Ciaszar* ereotlen II Theodosius *Ciaszar* erötlen
- 183:27–28 I [locus a margón:] Theodo. lib. 5. ca. 23. Sabel. li. 1. decad. 4. Bonfi. Decad. 1. lib. 7.
- 184:1 I szenteidnec
- 184:1 II fnyes
- 184:1 I [locus a margón:] Euag. li. 4. ca. 28.
- 184:3 I [locus a margón:] 2 Mach 10. v. 29. c. 11. v. 8.
- 184:3 II segítségére
- 184:3 I firfiakat
- 184:4 I [] mennyegbeol *bocsatal*, kik
- 184:7–8 I szolgálhassunc *te* neked II szolgálhassunk *te* neked
- 184:8 I megh esmérüen II megh esmérüén
- 184:10 I [megjegyzés a margón:] Z. Agoston ideiebe élt.
- 184:11 I [locus a margón:] De Persecut. Vandalica
- 184:11–12 I vattoc, *a ti* reatoc II vattok, *az ti* reátok
- 184:18 I leot II löt
- 184:18 I feortoztetet II förtöztetet
- 184:19 I foztottác *eotet az eo* ellenseghi, *es* II fosztották *ötet az eo* ellenseghi, *és*
- 184:21 I nap *eo* beleie II nap *eo* beléie
- 184:23 I Clastrom[]ba II Clastrom[]ban
- 184:26 I ki *megh* vigasztallia II ki *megh* vigasztallya
- 184:27 I iegiese[] kinnia[]nac
- 184:30 I kerietec [] Istent
- 185:1 I segítsetec II segicsétek
- 185:2 I gölekeozetet, melliet *el* elein II gyöleközetet, mellyet *el* elein
- 185:3 I segítségül II segítségül
- 185:4 I geoytöttetec *eo*zue, mikor
- 185:5 I loua[]c
- 185:7 I; II; III szorgalmatoson
- 185:9 I fiaid, *a* II fiaid, *az*
- 185:12 I voltunkat, [] hogy II vóltunkat, [] hogy
- 185:13 I könöregietec II könyöregietek
- 185:14 I *mi* reanc II *mi* reánk
- 185:15–16 I miuelhogy Christusis könörge *az eo* ellenseghiért II miuelhogy Christusis könörge *az eo* ellenseghiért
- 185:17–18 I kezedet: Esmeriuc II kezedet: Esmériük

- 185:20 II szegíny
 185:25 I teueliettekne, *a te* igassagod fíniesseget II teuellyedteknek, *az te* jgazságodnak fíniesseghet
 186:3 I szíue, *a te* igassagodnac II szíue, *az te* jgazságodnak
 186:4–10 I terien, [] A mi Vrunc
 186:6–7 II gyogács[]d
 186:9 II egyetembe, vy szíuel
 186:13 I melliet *a* ténnen II mellyet *az* ténnen
 186:14 I bozzusagodra, *a* pokol II boszuságodra, *az* pokol
 186:17–18 I aniazentegyazad[], es az eo fia[] könörgeset II anyaszentegyazad[], és az eo fia[] könyörgés
 186:19 I az *el* teueliettec II az *el* téuelyedtek
 186:20 I Geoycz *mind* egy II Gyöcs[] *mind* egy III Gyöjcs[] egy
 186:21 I esmerienec II esmérienek
 186:21 I küldetel, *A mi* Vrunc II küldöttél, *Az mi* Vrunc
 186:22 I dücsösegh öröckön öröcke II düczösség örökkön örökké III dücsösség örökkön örökké
 186:25 II keresztségis, vgy
 186:26 I szíuel
 186:27 II *te* néked
 186:27 II szíünkben
 186:29 I; II; III szorgalmatoson
 186:29 I pásztor[]
 187:1 I es [] minden II és [] minden
 187:2 I dicsíriünc *tegedet*. II rágalalmazása nélkül dicsíriünk *tégedet*.
 187:3 I megh *azert* Vram
 187:4 II szíuökrül
 187:5 I *hoz*d vizza *az el* teuelietteket, es
 187:5 I tanics *megh minden* teueligöket. A te [] Z. II tanács[]d *meg* az
 187:8 I Christus, *a te* hiueidnec II Christus, *az te* hiueidnek
 187:10 I geolekezetid[] hayoiat II gyölekezetednek
 187:10 I tengeri haboc, el
 187:11 I veghig Z. szeme[]det II végig *az te* szemeidet
 187:12 I mert *ihon* el
 187:12 I szel vesztül, es
 187:13 I pokolnac *kapuy*, el hatalmaznac raitunc II hatalmazik *mi* raytunk
 187:13 I seghitesz II segítesz *minket*.
 187:15 I feolötte II fölötte
 187:16–17 I szeoleodet, es [] tapoggia a te *Templomodat*?

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 187:17 II gyöleközetedet
187:18 II nyuics[] ki III nyújcs[]-ki
187:18 I te [] karodat, es szab[]lazd megh *a mi* II szab[]lázd megh *az mi*
187:20 I *feorteoztettec* II *förtöztették*
187:22 I gyalaztac *a te* ellensegid II gyalázták *az te* ellenségid
187:24 I *te* hozzád II *te* hozzád
187:24–25 I erdeminket
187:26 I idegenec *ragadozo* sakmanniára II örökségedet *az idegeneknek ragadozó* sákmannyára
187:27 I eorülne *az eo* gyalazattian II örülnek *az eo* gyalázattyán
187:28 I iegiesedet, *es a te testedet*, az II Iegyesedet, *és az Te testedet*, az
187:29–30 I Eppicz[]d fel ismet, *az el dölt Hierusalem[]* falait II Eppics[]d fel ismét, *az el dölt Hierusalem[]* falait
187:31 I teged[], a II téged[], az III téged[] a'
188:1 I *Az Egész* Aniazentegyhazert II *Az Egész* Anyaszentegyházért
188:2 I es *a te Z.* ighid II és *az Te* szent ighid
188:3 I *a te* kisded II *az Te* kisded
188:3 I terieztuen, *mind e* II teriesztuén, *mind ez*
188:6 I geozeodelmésse teotted, megh eorizuén *a te Z.* ighidnec II gyözödelmésse tötted, megh örizuén *az Te* szent ighidnek
188:7 I igazan valo safarkodasába II igazán való safarkodásában
188:10 I éppen megh maraggion II éppen megh maradgyon
188:11 I Vram, *a te* szárniad II Vram, *az Te* szárnyad
188:12 I *te* teolled II *te* tölled
188:12–13 I göleközet[]nec II gyöleközet[]nek
188:13 I hogy *mind* veghigh II hogy *mind* véghigh
188:13–14 I maraduan *a te* igassagodba II maraduán *az Te* jgagságodban
188:15 I IESVS, *etc.* II által. []
188:16 I *Az igaz* lelki paztorokért II *Az igaz* lelki pásztorokért
188:18 I hiu munkasokat keriuñc *te* teolled, *a te aratásodra*, kik II hiu munkasokat kériünk *te* tölled, *az Te aratásodra*, kik III hív
188:19 I tudomani[] kenierét
188:21 I tengerebeol, *a te* halodba II tengeréből, *az Te* hálódban
188:22 I Tekincz[] megh II Tekincs[] megh III Tekincs[]-meg
188:23 I es *nincz ki* megh
188:23 I ellensegh[]
188:24 I Erdei[] düheossegétül
188:25 I ighid[] kenieret II ighidnek
188:29 I leottec II löttek

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 189:2 I; II *hiu* III *hív*
189:4 I *magiarazzac a te Z. ighidet* II *magyarázzák az Te szent ighidet*
189:4 I *hordozzac, a te el* II *hordozzák az Te el*
189:7 I *az ocsmani* II *az ocsmány*
189:11 I [locus a margón:] Amos 8. v. 11.
189:11 I *ighidnec* II *ighidnek*
189:11 I *el a te nyaiadtul* II *el az Te nyáiadtól*
189:12 I *ighidnec* II *ighidnek*
189:13–14 I *hanem, eo magoc futottac a te eoreoksegednec* pusztítására: *Agy,*
nem II *hanem, eo magok futottak az Te örökségednek* pusztítására
189:14 I *paztorokat* [] *nekünc*
189:17 I; II etc. []
189:18 I *A Feiedelmekért* II *Az Feiedelmekért*
189:19 II *Királyoknak királlya*
189:19 I [locus a margón:] 1. Timo. 2. v. 2.
189:21 I *alazatoson* II; III *alázatoson*
189:24 I [] *teolled veot birodalommal, a te Z. II vöt birodalommal, az Te szent*
neuednek tisztességére
189:24–25 I *Aniazentegyhaznac eppületire, az ország* II *Anyaszentegyháznak*
eppületire, az ország
189:27 I *Te teolled* II *Te tölled*
189:29 I *megh otmazzac, meg büntessec* II *meg otmazzák, meg büntessék*
189:29 I *teoueoket*
189:30 I [locus a margón:] Rom. 13. v. 2.
189:30 I; II *lelki esmeretünket*
190:1–11 I [locus a margón:] Isaiae 3. v. 4. Oseae 13. v. 11.
190:2 I *szüueoket* II *szüuöket*
190:5 I *ayandoc* II *ayándok*
190:7–9 I [locus a margón:] Job 34. v. 30. Psal. 75. v. 13. Prou. 28. v. 2.
190:8 I *es ettül, rettenetes itiletet* II *itiletet*
190:9 I *lelketet* [], *veszedelembe* II *lelketet eo tölle*
190:9 I *mert vgianis, a* II *mert vgyanis, az*
190:11–12 I [locus a margón:] 2. Reg. 24. v. 1.
190:12 I *embert öletel megh.* II *embert öletél megh.*
190:14 I *lelketet, a mi feiedelminktül* II *lelketet, az mi feiedelminktül*
190:16 I *otalmazd megh minden* II *otalmazd meg minden*
190:17 I *teoueoc, az aruac* II *téuök, az áruák*
190:17 I *otalmi, a megh niomorod*[] *tac segítsegi* II *otalmi, az megh niomo-*
rod[] *tac segítsegi*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 190:18 I Aniazentegyhaz[] daikay
190:20 I hanem *a* reaioc bizot keossegéth. II hanem *az* reáiook bizot kösségnek
iauát szomiúhazzák
190:22 I *A* deogh halálnac *el* tauoztatásért. II *Az* dögh halálnak *el* tauozta-
tasáért
190:23 I vetkeztünc, *a mi* Atiainkal II vétkeztünk, *az mi* Atyáinkal
190:24 I cselekedtün, *a* bünben *el* merültün II cselekedtünk, *az* bünben *el*
merültünk
190:24–25 I haszontalanoc[] leottün II haszontalanok[] löttünk
190:25 I Vram, *a te* haragodat II Vram, *az Te* haragodat
190:26 I [locus a margón:] Causae pestis. Leuitic. 26. v. 25 Deuter. 28. v. 21.
190:30 I rollunc *ezt a te* csapasodat II röllunk *ezt az Te* csapásodat
191:1 I nekün *a te* irgalmassagodat, *giogicz* *megh* minket *Z. neuedert*, *es a*
hertelen II nekünk *az Te* jrgalmasságodat
191:1 II; III *hertelen*
191:2 I *megh* minket. [] II *megh* minket
191:4 I latogas[]d *a mi* gonossaginkat II látogas[]d *az mi* gonoszságinkat
191:5 I *Es ez*
191:6 I minket *az eoreoc* II minket *az örök*
191:6–7 I mert *vgianis*, azért ostoroz[] Vram minket, *iol tudom*, *hogy* II Mert
vgyanis, azért
191:6–8 I [locus a margón:] 1. Cor. 11. v. 32. 2. Reg. 24 v. 14 Judith 7. v. 20.
191:8 I Istenem, *a tennen* II Istenem, *az ténnen*
191:10 I nekün. *Irgalmaz nekün* *a te*
191:11 I szerent, *a te* szerelmes II szerént, *az Te* szerelmes
191:12 I hullasaért, *Amen*. II hullasáért, *Amen*
191:13 I *Ennec feoleotte*, *a* Litaniakba, *ighen* alkoholmatos
191:14 I *A* feold II *Az* föld
191:16 I; II *töd*
191:16–19 I [locus a margón:] Psa. 146. v. 8. Ieremiae 14. v. 4. Leuitic. 26. v. 3.
19. Deuter. 28. v. 23.
191:18 I neked, eoncz[] *ki a te* aldomasodat II öncs[] *ki az Te* aldomásodat III
öncs[]-ki
191:18 I *agy a mi* testün II *adgy az mi* testünk
191:21 I *M. Antonius*
191:21 I [locus a margón:] Tertull. Apol. c. 5. n. 64. Euseb. 5. histor. cap. 5.
191:21–22 I szomiusagokba, *az* Illies II szomiuságokban, *az* Illyes
191:24 I eorizd *megh* minden II örizd *megh* minden
191:24–25 I szolgaid[] taplalásat

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 191:25–26 I beoueolkeoduen, [] eoreommel, *es vighan* szolgálhassunc II bő-
uölköduén
- 192:4 I segítettuen II segítettuen
- 192:5 I; II etc. []
- 192:6 I haboru[] ellen
- 192:7 I eghbe, *s' mind a* II éghben, *és mind az*
- 192:8–10 I [locus a margón:] Psal. 28 v. 3. Psal. 17. v. 8 et 13 Psal. 148 v. 8.
Sap. 5. v. 21.
- 192:9 I inditod, *a te menykeoued* II inditod, *az Te menyköued*
- 192:11–12 I oalmaz *megh* minket II oalmaz *megh* minket
- 192:15 III érettünk
- 192:16–17 I szentelt, *e zent kerezt iele által*, eorizzen *megh* minket
- 192:17 II örizzen *megh* minket
- 192:19 I büneoseoc *megh* tereseért II bünösök *megh* tereséért
- 192:21 I niluan esmersz II nyluán esmérsz
- 192:22 I ontad, *a mi lelkünkért* II ontád, *az mi lelkünkért*
- 192:23 I csalardsaga, *a testnec giarlosága*, es
- 192:26 I fin vezteo II fínyuesztö
- 192:26 I ismet, *az eordeogh* II ismét, *az ördögh*
- 193:2 I melli[]et II melly[]et
- 193:2 I beocsüllel, *eokis* beocsülliec II böcsüllél, *ökis* böcsüllék
- 193:7–8 I szüuet, gierende fel *iora valo* kiuansagockal akarattioakat, ereosics[]d
II szüuet, gierende fel *ióra valo* kiuánságokkal akarattyokat, erösics[]d
- 193:9–10 I szolgallianac *teneked* II szolgállyanak *tenéked*
- 193:10 I; II etc. []
- 194:2 I SZÜKEOLKEODEO ATIANKFIAIERT, ES NEMinemü bizonyos II SZW-
KEOLKEODEO ATYANKFIAIERT, ES NEMInémü bizonyos
- 194:5 I [locus a margón:] Eccl. 23. v. 18.
- 194:6 I veottüc, kérlec *teged*, oalmazd II vöttük, kérlek *téged*, oalmazd
- 194:8 I gialazod *azt* a ki Attiát II gyalázod *azt*, az ki Attyát
- 194:8–10 I [locus a margón:] Eccl. 3. v. 6.
- 194:10 I feoldeon, *megh* maradekatis. Agy azért *a te szolgadnac* csendes, es
szilíd II maradekátis. Adgy azért *az Te szolgádnak* csendes, és szilíd
- 194:12 I [locus a margón:] Eccle. 3. v. 14.
- 194:12 I haboricsam *szómmal*, vagy *cselekedetemmel* eoket, *Az eo* vensegeket,
es *megh* fogiatkozot II háboricsam *szómmal*, vagy *cselekedetemmel* öket, *Az*
eo venségeket, és *megh* fogiatkozot
- 194:13 I hanem *az eo* ream II hanem *az eo* reám
- 194:14 I [locus a margón:] Eccle. 3. v. 8.

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 194:14 I faratságokert, *mind* holtygh II făratságokért, *mind* hóltygh
194:17 I erkeolcz[_]nec II erkölcs[_]nek
194:18–21 I [locus a margón:] Lucae 2. v. 51. Ioan. 19. v. 27. Act. 1. v. 14.
194:18 I fīnies II fīnyes
194:19 I es *a te* keserues II és *az Te* keserues
194:19 I rea, *a te* szerelmes II reá, *az Te* szerelmes
194:20 I Lelec *Isten* II pedig *az Szent Lélek Istennek*
194:22 I viselliec *az en* szerelmes II visellyek *az én* szerelmes
194:24–25 I emlekezzél *az en* ifiusagomnac vaksagarul II emlekezzél *az en*
ifiuságomnak vaksagárul
194:25 I; II Eoriz *megh* engem
194:26 II faytalanságtúl, dobzodástúl
194:27 I üdeombe
194:28 II neue/kedgyem
195:1 I *A* Iambor hazasok *Imadsaga.* II *Az* Jámbor házások *Imadsága.*
195:2 I ki *e* vilagh II ki *ez* világh
195:4 I teottel *vala* II töttél *vala*
195:6 I Aggiad *a te* zent II Adgyad *az Te* szent
195:7 I szolgalliunc *te* neked II szolgállunk *te* néked
195:8 I hanem *a te* szent II férfié[_]n, hanem *az Te* szent
195:9 I [_] által
195:10 I szilyd II szilíd
195:10 I hazassagh[_]
195:11 I terhet: *Eoregbicsd* es tarczd *megh a belenc eonteot* szeretetet II terhét:
Eoregbicsd és tarczd megh az belénk öntöt szeretetet
195:13 I szeretettel, *mind* veghygh II szeretettel, *mind* vegig
195:14 I [locus a margón:] Eccl. 25. v. 1.
195:14 I szolgalliunc *teneked, ki eleot nincz keduesb dologh az Atiafiui szere-*
tetnel, es a hazasoknac eggiessegénél. II szolgállunk *tenéked, ki elöt nincs*
keduesb dologh az Atyafiui szeretetnél, és az házásoknak eggyessegénél.
195:15 I Otalmaz *megh* Vram II Oltalmaz *megh* Vram
195:15 I es *a te* Z. II és *az Te* szent
195:16–17 I hogy *a mi maguunc, es maradékunc[_]* szolgallion II hogy *az mi*
maguunk, és maradékunk[_] szolgállyon
195:18 I es *az en* szerelmes II és *az én* szerelmes
195:18 I niaualiaiaual, auagy halaláual *megh ne* II nyaualyáiáual, *az vagy*
halaláual megh ne
195:19 I hanem *a te* veghetetlen II hanem *az Te* végzetetlen
195:19 I minket *a te* zent II minket *az Te* szent

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 195:20 I fiad [], a
195:22 I *Fiokért, leaniokért valo keoneorges.* II *Fiokért, leányokért valo könyörghés.*
195:23–25 I [locus a margón:] Mar. 10 v. 14. Psal. 8. v. 3.
195:24 I *hogy a te dicsíreted* II *hogy az Te dicsíreted*
195:25 I *tegedet, a te dragalátos* II *tegedet, az Te drágalátos*
195:27 I által [] latogattál
195:28 I *félelmedbe, az igaz* II *félelmedben, az jgaz*
195:28 II *neue/kedgyenek*
195:29–30 I *eppittesec a te Aniazentegyhazad* II *eppittessék az Te Anyaszentegyházad*
196:1–3 I [locus a margón:] Gen. 6. v. 5. Pro. 22. v. 15.
196:1 I *Miuelhogy pedigh, a mi elseo* II *Miuelhogy pedigh, az mi első*
196:1–2 I *hailando az ember* II *haylandó az ember*
196:2 II *szüüében*
196:3 I *vieuo bolondsagh: Otalmazd megh Vram* II *viuö bolondságh, Oltalmazd megh Vram*
196:5 I *felelme, mind véghigh* II *felelme, mind véghigh*
196:5 I *veot* II *vöt*
196:6 I *IESVS [] által, ki az Atia[]* II *IESVS [] által*
196:8 I *A Maghtalan hazasok imadsaga* II *Az Maghtalan házások imadsága*
196:9–10 I [locus a margón:] Gen. 20. v. 18. Oseae 9. v. 14. Ieremiae 22. v. 30.
196:9 I *ki a teob* II *ki az töb*
196:9–10 I *köz[]t, be szoktad haragodba szegezni a hazasoc mehet, hogy magtalanul ellienec, es ne* II *magtalansággal meg látogatod az házasságban elő szolgaidat*
196:10 I *vtannac*
196:11–12 I [locus a margón:] Deut. 7. v. 14. Exo. 23. v. 26.
196:12 I; II *vallom, te szent*
196:14 I *ki a te hozzad* II *ki az Te hozzád*
196:15 I *seot, megh ellensegidetis* II *söt, mégh ellenségidetis*
196:18 I [locus a margón:] Rom. 4. v. 19.
196:18 I *megh a te reghi* II *meg az Te réghi*
196:18 I *Saranac meg holt* II *Saranak meg holt*
196:19 I *teod reghenten, es amaz* II *töd régenten, és amaz*
196:19 I *azzont, a természet* II *aszonyt, az természet*
196:19 I *feoleot* II *fölot*
196:21–23 I [locus a margón:] 1. Reg. 1. v. 11.
196:21 I *megh a te ayandekoddal* II *meg az Te aiandékoddal*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 196:21 I szolgadnac II szolgádnak
196:22 I leaniodnac keoneorgeset II leányodnak könyörgéset
196:22 I vtalod a mi keserűségünket II vtálod az mi keserűségünket
196:23 I minket, a te szent II minket, az Te szent
196:25 I a mi maguunc szolgallion II az mi maguunk szolgállyon
196:26 I [locus a margón:] Psa. 112. v. 9.
196:26 I magtalanokatis megh szoktad fiakkal leaniockal [] latogatni II magtalanokatis megh szoktad fiakkal, leányokkal [] látogatny
196:27 I; II pedig Vram, ez
196:28 I dicsirtessec a te zent II dicsirtessék, az Te szent
196:28 I legien a te zent II légyen az Te szent
196:29 I Lelket nekünc, hogy II Lelket nekünk, hogy
196:31 I rollad, s' [] lelkekrül, es II róllad, és [] lelkekrül, és
197:3 I leot II löt
197:5 I igazgacz a te valasztottid II igazgacz az Te választottid
197:6 I cseleked[] mindenbe a mi az en lelkem üdueossegere, a te zent II cseleked[] mindenbe az mi az én lelkem üdüössegére, az Te szent
197:8 I halála[] által
197:10 I [locus a margón:] Psal. 67. v. 6.
197:12 I [locus a margón:] Exo. 22. v. 22. Deu. 24 v. 17. Isaiae 1. v. 23. Ieremiae 5. v. 28. Zach. 7. v. 10.
197:12 I aruac[], eozuegieknec
197:12 I ezeknec árt, II ezeknek árt,
197:13 I orzagokatis el II országokatis el
197:15 I neuéd, ezért a te Atiay II neuéd, ezért az Te Atyai
197:16 I veotted, de a te otalmad II vötted, de az Te óltalmad
197:19 I Tekincz[] megh II Tekincs[] megh III Tekincs[]-meg
197:20 I fogagy a te Atiay II fogagy az Te Atyai
197:21 I csudalatoson II; III csudálatoson
197:25 I Lelket szüüembe, hogy II Lelket szüüemben, hogy
197:27 I Oalmaz megh engem II Oltalmaz megh engem
197:30–31 I elsz, [] etc. [] II élsz, [] etc. []
198:1 I A Nehezkések II Az Nehézkések
198:3 I itületed II itületed
198:3–4 I azzoni allat, faidalomba szülne, es faratsaggal hordozná [] magzat-tiat II aszonyállat, fáydalomban szülné, és fáratsággal hordozná [] magzattyát
198:5 I; II akaratód, Vram, ki
198:5 I melliet a mi elseo II mellyet az mi első

- 198:6 I; II *ez ideigh*
 198:9 I *terh nekül valo hordozása*[], *faidalom nekül valo szüleaseert* II *terh nélkül való hordozásáért, fáydalom nélkül való szüléséért*
 198:10 I *segítsegül* II *segítségül*
 198:11 I *hordozasnac*, [] *faidalmas* II *hordozásnak*, [] *fáydalmas*
 198:12 I *niaualiaiat*, *Es vigasztaly* II *nyaualyáiát*, *Es vigasztaly*
 198:12–13 I *adot aiandekod*, *epp* II *adot ayándékod*, *épp*
 198:17 I *A zent* II *Az szent*
 198:18 I *Aniazentegyhazba be oltasséc* II *Anyaszentegyházban bé oltassék*
 198:18 I *engemet*, *es* II *engemet*, *és*
 198:20 I *otalmadra bizom magam*[], *ki* II *oltalmadra bizom*
 198:20 I *haromságba, az egy* II *haromságban, az egy*
 198:21 I; II *etc.* []
 198:22 I *A Rabokért* II *Az Rabokért*
 198:23 I *Mennec es földnec* II *MEnynek és földnek*
 198:24 I; II *bonthassa el végezet*
 198:25 I *tekincz a te megh* II *tekíncs az Te megh*
 198:25 I; II *szeghinydre, kik*
 198:27 I *AEgyptombeli rabságba* II *AEgyptombéli rabságba*
 198:29 I *Isten a te Z.* II *Isten az Te szent*
 198:30–199:1 I *es a te veghetetlen* II *és az Te véghetetlen*
 199:3 I *megh az eo keoteléket* II *megh az eo köteléket*
 199:5 I *megh szabadito* II *megh szabadító*
 199:7 I *vigasztald az eo niaualiaiokat, künniebics*[]d II *vigasztald az eo nyaua-lyáiokat, künnyebics*[]d
 199:8 III *tarcs*[]-meg
 199:8 I *se e vilaghi* II *se ez világhi*
 199:9 I *se a poganioc* II *se az pogányok*
 199:9 I *se az eordeogh* II *se az ördögh*
 199:10 I *minket az eordeogh* II *minket az ördögh*
 199:12 I *A betegekért* II *Az betegekért*
 199:13 I; II *Isten, az emberi*
 199:14 I *vannac a mi életünc* II *vannak az mi életünk*
 199:15 I *Vigasztald megh eoket* II *Vigasztald megh őket*
 199:16 I *szenueggiec a te latogatasidat* II *szenuedgyék az Te látogatásidat*
 199:18 I *esmeruen* II *esméruén*
 199:19 I *eoreghbüllienec a te szerelmedbe* II *öreghbüllyenek az Te szerelmedben*
 199:21 I *pedigh a te veghetetlen* II *pedigh, az Te véghetetlen*
 199:22 I *Agy en Istenem Z.* II *Adgy en Istenem szent*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 199:24 I Ad *a te* Z.
199:24 I *megh esmeriec* II *megh esmériék*
199:25 I *ostorit, a te Atiai* II *ostorit, az Te Atyai*
199:26 I; II *miuelhogy* *akarato*d
199:28 I *halalnac* *fulákiat* II *halálnak* *fulákiát*
199:29 I *segítseghe a te beteg* II *segítség*gel *az Te betegh*
199:30 I *élsz, etc.*
200:1 I *imadsagokis* *vannac* II *imadságokis* *vannak*
200:3 I *A megh keseredettekért* II *Az megh keseredettekért*
200:5 I *kérlec teged, legy segítsege a te megh keseredet* II *kérlek téged, légy*
segítsége az Te megh keseredet
200:6 I *vigaztal* []d
200:7 I *mindenekbe zent* *akarato*dhoz II *mindenekbe szent* *akarato*dhoz
200:9 I *hagiod a te szolgálidat* II *Vram azt, hogy nem hagyod az Te szolgálidat*
200:9 I *feoleot* II *fölöt*
200:10 I *kisírtetni, hanem az eo terheket* II *kisírtetny, hanem az eo terheket*
200:11 I *rostallia a te szolgálidat* II *rostállya az Te szolgálidat*
200:12 I *zab* []*lazod eotet, hogy* II *szab* []*lázod eotet, hogy*
200:13 I *roncsa, es*
200:15 I *a te megh* II *az Te meg*
200:16 I *sziueoket* II *sziüöket*
200:17 I *hanem a te io* II *hanem az Te ió*
200:18 I *siralmoc, te szent* II *siralmok, te szent*
200:19 I; II *etc.* []
200:22–23 II *finyességet*
200:23 I *oraian, a te gilkosidert aytatoson* II *oráián, az Te gylkosidért aytatoson*
III aytatoson
200:24 I *Atiadc, es nekünkis azt parancsolád, hogy szeressüc a mi ellensegin-*
ket II *Atyádnak, és nekünkis azt parancsolád, hogy szeressük az mi ellensé-*
ginket
200:25 I *imadkozzunc a mi ragalmazoinkert* II *imadkozzunk az mi rágalmazó-*
inkért
200:26 I *Eoregbics* []d II *Eoregbics* []d
200:26 I *szilidseget* II *szilidséget*
200:27 I *hogy a mi ellenünc* II *hogy az mi ellenünk*
201:1 I *es az eo ream* II *és az eo reám*
201:2 I *fizesd megh. Agy* II *fizesd megh. Adgy*
201:3 I *gonossagokból te hozzád terienec, teolled* II *gonoszsagokból, te hozzád*
térienek, tölled

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 201:4 I Engemetis *pedigh*, *szeghin* II Engemetis *pedigh*, *széghin*
201:4 I eoriz *megh* minden II öriz *megh* minden
201:5 I szandekátul, [] *fordicsd iora az eo ellenem* II szandekátul, [] *fordicsd ióra az eo ellenem*
201:7 I *Az vton* II *Az úton*
201:8 I IRgalmas [] Isten
201:9 I által, *mint hiu kalauzod által*, vezérled II által, *mint hiu kalauuzod által*, vezérléd
201:16 I segítségünc II segítségünk
201:21 I Vram, *a mi keoneorgesünket* II Vram, *az mi könyörgésünket*
201:21–22 I vtiat, *a te üduösseges* II útytát, *az Te üduösséges*
201:23 I segísegeddel II segítségeddel
201:25 I es *a te elől* II és *az Te elől*
201:26 I batorsagoson II; III bátorságoson
201:27 I; II Christus, *az emberi*
201:27 I; II *hiu* III *hív*
201:28 I teged, *a te ertünc* II téged, *az Te értünk*
201:29 I menybeol *a te Angialodat* II menyből *az Te Angyalodat*
201:30 I engem, *es a te vton iáro szolgálodat*, minden vtainkba, *mint eorze regenten Abrahamot* II örzé *régenten* Abrahámot
201:31 II Thobiast, *az eo szarándokságokban*
202:1 I vilaghon valo
202:1 I voltunkat, [] e
202:2 I szüel
202:3 I [] a *megh ighirt bodogh eoreokségbe kiunkozzunc*, ki
202:3 II ighyrt
202:4 I; II etc. []
202:6–7 I bizuan *a te kegielmessegedbe*, alazatoson keoneorgöc *neked*, a II búzuán *az Te kegyelmességedben*, alazatoson könyörgök *néked*, az
202:7 III alázatoson
202:8 I teomleocéből, *a te akaratod* II tömlöczéből, *az Te akaratod*
202:10 I; II szent[]iddel
202:11 I *az eoreoc* II *az örök*
202:14 I teortent *büneoket*, teoreld le, *a te kegies* II töröld le, *az Te kegyes*
202:16–17 I hanem *az eo üdueosseget* II hanem *az eo üduösségét*
202:17 I alazatoson keoneorgünc *te* *neked*, *hogy a mi atiankfiait* II alazatoson könyörgünk *te* *néked*, *hogy az mi atyankfiaiit* III alázatoson
202:18 I *iof teotteket* II *iof tötteket*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 202:21–25 I [locus a margón:] *Aug. de cura pro mort. ca. 18. Clemens li. 8. Const. Apostol. ca. 47.*
- 202:21 I *A* hiueknec II *Az* hiueknec
- 202:22 I; II alazatoson III alázatoson
- 202:22 I felsegednec, *a te* el II felségednek, *az Te* el
- 202:24 I hanem *a te* szent II hanem *az Te* szent
- 202:24 I mencz[] megh [], minden II ments[] meg III ments[]-meg
- 202:26–203:27 I *Agy eoreoc bodogsagot, a te zent fiadnac draga zent vereuel megh váltottaknac, hogy az eoreoc dücseossegnec niugodalmába, veghetetlen hálat adhassanac zent neuednec: Vgian azon mi Vranc IESVS CHRISTVS által, AMEN.*
- 202:26 II Vram *az te* füleidet *az mi* könyörghésünkre
- 202:26 II; III alázatoson
- 202:27 II kérjük *az Te* nagy Irgalmasságodat
- 202:27 II lelké[]t
- 202:28 II fnyesseghében
- 202:31 II kegyelmes *ez Te* íó
- 203:5 II lelké[]t
- 203:8 II testekis, hanem
- 203:9 II változnak, *az Te* kegyességhedet
- 203:9 II; III alázatoson
- 203:10 II eoket *az Te* Angyalid
- 203:11 II Abrahámnak kebelében
- 203:11 II valamiben *Te* ellened
- 203:11 II ördöghnek
- 203:12 II meny *be* Vram *az* itéletben *az Te* gyarló
- 203:13 II hanem *az Te* szent
- 203:16 II téghedet, fogad
- 203:17 II hiueidnek lelkét
- 203:17 II mellyekért *az Te* szent
- 203:21 II hanem *az* paradicsomnak örömében *be* vy[]d *te* magaddal
- 203:22 II hiueidnek hozzád
- 203:22 II kialtását, *de* kegyelmesen
- 203:23 II szolghaidnak lelkét
- 203:24 II dücsösséghében, *az Te* valasztottid [jav. ebből: valasztittad] között
- 203:27 II világosság *fynlyék eo* nékik
- 204:2 I [] GYONASHOZ
- 204:3 I *TARtozo* keoneorgesek II *KEszülő ember* könyörghési.
- 204:4 I *Az* gyonashoz készüleo *ember keoneorgesi* II *Mikor az* Gyonáshoz

204:5–209:5 I []

204:6 II teremptő és mindenható Istenem

204:6 II itéleti

204:8 II bünétis harmad

204:10 II Itlő byrám, kinek itlő

204:11 II titkolhat *semmit*,

204:12 II cselekedetünk, szándékunk, és indulatunk

204:13 II előtted: *oh hatalmas Bijro*, kinek

204:15 II szüüü

204:18 II elmémmel, tellyes lelkemmel, és minden tehetséggemmel

204:19 II fölöt

204:19 II én, [] alá

204:21 II az te Igazságodnak

204:21 II vallom az én megtatlanságomat

204:24–25 II fáydalommal *megh* vallom *Vram* te előtted, ki az én szüüemnek

204:27 II iáruktam, Az én gyonto

205:1 II vöttem

205:3 II vallom te néked én Istenem, hogy az Te szent

205:6 II vendéget, az mint

205:9 II és *asztis* könyü hullatással

205:14 II azt[], hogy

205:16 II szüüemnek minden gyönyörűséget

205:19 II megis vallom

205:19 II szüüemet

205:21 II szab[]lászta, sok dobzodásokkal

205:22 II förtöztettem

205:26 II fölötte igenis bánom

205:27 II büneimmel, az Te véghetetlen

205:28 II fölöt

205:29 II köteles *vóltam*: Bánom

205:31 II söt az Te szent

206:1 II hogy az Te véghetetlen ió

206:2 II és az okon

206:3 II fölöt

206:8 II tartoztam *vólna*, ennyszer

206:11 II szüüemből, hogy az Te szent

206:12 II ontottál, hogy engemet meg váltanál, ennyszer

206:14–15 II feszítettél *vala*:

206:19 II dologért, az Te fártságidnak

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 206:20–21 II fosztottalak, lelkemet sok bűnökkel terheluén, és meg förtöztetuén.
- 206:22 II *Altallom és szegienlem*
- 206:22–23 II kegyelmességednek, *mellyel* ingyen
- 206:23 II nélkül, *enny sok*
- 206:24 II áldottál *engem*, és az
- 206:24 II coronáiátis
- 206:25 II mikor *te* tölled
- 206:26 II *te* ellened
- 206:26–27 II látogattál *engem*. Mert midön az *Te* Atyai
- 206:27 II látogatna *enghemet*, én akkoris *Te* szent akaratod
- 206:28 II tusakodtam, *te* neked engedetlen voltam, az *Te* ayandékidat *el* tékozlottam
- 206:29 II fordítottam, és mind ezekkel az *Te* ellenségednek
- 206:31 II vakságim
- 206:33 II ezekért, az örök
- 207:2 II vtánna *te* az én lelkemet az királi
- 207:4 II vetuén, az *Te* ellenségednek birodalmában
- 207:5 II szolgálattal tartosztam néked [], azt mind az
- 207:7 II ki az én saiat
- 207:8 II miuelhoggy az
- 207:10 II tartozom *tenéked*, és ha ingyen, ezt az nagy adosságot [] megh
- 207:11 II tömlöczre kel *menny feiemnek*:
- 207:12 II ha *Te* fel
- 207:14 II tanytuányod, az *Te* büdoso
- 207:14 II fiad, és sok
- 207:15 II meg környékesztetet bünös
- 207:15 II Vram az én lelkemnek
- 207:17 II tekíntuén az *eo* mezítelen
- 207:19 II *Az te* szent
- 207:19 II *mosoghatád*
- 207:20 II téghedet, szép
- 207:22 II az *Te* ellenségedhez
- 207:23 II mind *eo* néki
- 207:24 II tisztességhe^dre *megh* szenteltél
- 207:25 II förtöztettem
- 208:2 II fölöt
- 208:3 II bünösöknek veszedelmét
- 208:4 II fogadod nagy ió keduel az *Te* hozzád folyamókat, noha

- 208:4 II engem *az én* sok
208:6 II előtted *az földre*
208:8 II vőt
208:9 II szüet *az Te alazatos szolgádban, és töröld*
208:10 II kegyelmesen *az eo* számlálhatatlan gonoszsági[]t
208:11 II és *az Te* dragalátos
208:12 II kemenczeiében, *az Te* sok
208:13 II kincsében, *az Te* Irgalmasságodnak
208:14 II hogy *az Te* keserues
208:16 II és *az* minden
208:16 II tartók[] könyörghése
208:17 II le *az én sok* szántalan
208:18 II eddig *te* szent
208:19 II mielőhogy *te*
208:19 II csudál[]atos
208:20 II engemet, hogy *te* hozzád
208:21 II enghemet, imé véghe *vgyan felis* indítottad
208:21–22 II szüemet *az Te* szerelmedre
208:22 II Ihol [] enis *az Te* szent
208:27 II iauaitúl
208:29 II vécek, *Te* tölled
208:30–31 II báncsalak, és meg *vtállyalak tegedet*, és haládatlanságommal, []
ellened való *hitetlen* pártolkodásommal, *az Te* haragodat
209:1 II az *ió* akaratot, mellye[]t III mellye[]t
209:2 II oraiáig *az Te* szent
209:3 II öruendőzzek
209:4 II []
204:5–209:5 I []
209:6 I *Vra, nincz* szama *a te* hozzám II *Vra, nincs* száma *az én* hozzám
209:7 I engemet *a ténnen* hasonlatosságodra II engemét *az ténnen* hasonlatossá-
godra
209:9 I ezeckel *teneked* szolgál^{néc}, *Hogy* teged szeret^{nélec} II ezekkel *te* néked
209:10 I tisztelnélec
209:11 I restségemet, *A te* bodogságodnac II restségemet, *az Te* bodogságodnak
209:12 I nekem, *az en* kicsin II nékem, *az én* kicsin
209:13 I E[]feoleot[], mikor II fölötte
209:15 I káromlas *altal*, es *vegre szentséges* halála *altal* II káromlas *által*, és
végre szentséges halála *által*
209:19 I templomodba szentelel

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 209:21 I Enni [] io
209:21–22 II vóltodrúl [] el feletkezém *Vram*, téghed
209:22 I Teged [] megh
209:23 I szolgáláia, eordeognec
209:23–24 I sem *te fiad*, es eleuen templomod []: Teolled veot [] ayandekidat
209:24 II maradny, *Az te* tölled vöt
209:25 I szolgallatiaban *foglaluán*, ezeckel
209:25 II t'kozlottam
209:30 I feddeseket [] eresztettel
209:31 I El[]tem[] reouid
210: 2 II *maguat* III *magvat*
210:5 I *te* hozzád *megh* teriec II *Te* hozzád *megh* tériek
210:5–6 I boitoriant *teremptettem*, lelketem
210:10 I siralmara, *iöuendöbe*, eletem
210:10 II életemnek *megh* iobbitására
210:12 I szüuel II szüuel
210:13 I szerent, *Igassagod szerent* fizecz II szerént, *Igazságod szerént* fizecz
210:15 I *teot* gonossagért II *töt* gonossagáért
210:15 I eghekbeol II eghekből
210:16 I veted, [] es
210:16 I itiled II itiléd
210:17 I halalra *itiled* minden
210:20 I vetkeztem *te* ellened II vétkeztem *te* ellened
210:25 I dicsiriem. *Amen*.
210:26–213:2 I []
210:30 II vtán, és nisd
210:31–32 II ismériem *az Te nagy* kegyelmességghedet, és *az én* háladatlansághimat, *az én* büneimnek
210:32–33 II Itilednek félelme, *az Te* ió
210:33 II fel *az én* szüuemben
211:3 II *hogyan* *az én* meltatlansaghomnak
211:4 II nyeriek *te* tölled
211:5 II szüuem
211:7 II szolgállyak *te* szent
211:10 II bünösöknek meg
211:11–12 II *hogyan* [] *megh* váltanád, és *az Te* benned való bizodalomra *fel* inditanád
211:14 II szeginy
211:15 II *az én* büneimnek bocsanattyát *az Te* Irgalmasságodtúl

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 211:17 II aszony *állatnak* kérészet
211:18 II tanítuánynak, *sőt az Te* üldözödnek
211:19 II gylkosidnak *is* megh
211:23 II Vram *az Te* méltatlan
211:30 II szomiúhozlak téghedet én
212:3 II vagyok *az Te* Irgalmassághodra
212:3–4 II miuel *hogy* tégedet
212:8 II gyönyörüsége *eknek* moslékit
212:18–19 II pökdössésid
212:24 II Istenem *az Te* ió
212:25 II *az Te* hasonlatosságodra
212:26 II vötte
212:27 II löttel
212:28 II enny *nagy* kíncsen
212:32 II gyogics *meg* és vastagics *megh* engem
212:33 II szakadgyak *te* tölled
213:2 II osztán *az Te* dücsösséghedben
210:26–213:2 I []
213:3 I *Büneinc* bocsanattiaert. II IV. []
213:5 I feoueni [] szamat II föueny [] számát
213:6 I eghbe *fel* emelliem II éghben *fel* emellyem
213:10 I bünne, *az* eordeognec, es *e* vilagnac II bünnek, *az* ördögnek, és *ez* világnak
213:12 I ki *mégh* az atiaknac *büneoketis*, harmad II ki *mégh* az atyáknak *bünöketis*, harmad
213:13 I látogatod *az eo* fiokon: Tudom [] az II látogatod *az eo* fiokon. Tudom
213:13 I *megh*, *a te igaz* itülő II *meg az Te igaz* itülő
213:15 I igazul *meg* te II igazúl *meg* te
213:16 I erdemlette *a te* bünben II erdemlette *az Te* bünben
213:19 I es *az te* böszusagodra II és *az Te* böszuságodra
213:20 I csudalatosb II csudálatosb
213:22 I hittal *az en* eletemnec *megh* iobbítására II hijttál *az én* életemnek *meg* iobbítására
213:23 I Mert *iol* tuduan *a te* akaratodat II Mert *iól* tuduán *az Te* akaratodat
213:24 I seot *inkab*, el II *sőt inkáb*, el
213:26 I *Ihon* azert, *megh* vallom [] felseged
213:28–29 I teremtettem, *Es* annac II teremtettem, *Es* annak
213:29 I *hogy a te* haragodnac II *hogy az Te* haragodnak
213:30 I engemet teobeol II engemet *töböl*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 213:30 I; II *álnak*
213:31 I *tíkozlo*
213:31 I *tuduan az en Vram* II *tuduán az én Vram*
214:1 I *es annac okaért, melto* II *és annak okáért, méltó*
214:1 I *labomat* II *lábomat*
214:3 I *miuelhogy irgalmassagnac* II *miuelhogy irgalmasságnak*
214:5 I; II *ighirte Vram, hogy*
214:6 I *ha te hozzád* II *ha te hozzád*
214:6 I *gonosságibul* II *gonoszságibúl*
214:7 I *Tekincz[] azért* II; III *Tekincs[] azért*
214:10 I *világnac bűnet* II *világnak bűnet*
214:11 I *szüemnec* II *szüemnek*
214:12 I *szíuel megh szanniam* II *szíuel megh szánnyam*
214:12 I *Vilagosiczd megh bűn* II *Vilagosícsd meg bűn*
214:13 I *hogy megh ismeriem bűneimet, megh ismeruen, tellies szübeol megh banniam* II *hogy megh ismériem bűneimet, megh ismérúén, tellyes szüböl meg bánnyam*
214:14–15 I *mutassam az en lelki* II *mutassam az én lelki*
214:16 I *kiket a te szent fiad, a papokhoz* II *kiket az Te szent fiad, az papokhoz*
214:18 I *engemet, a te szolgálid* II *engemet, az Te szolgálid*
214:18 I *hogy [] a*
214:19 I *teremptuen, a te bodogsagodban* II *teremptuén, az Te bodogsagodban*
214:21 I *Aszoni allat alazatos kereset, A Maria Magdalna[] keoniü* II *Aszony állatnak alázatos kéreset, Az Maria Magdolna[] könyü*
214:22 I *Publicanus[] mellie vereset* II *Publicánus[] mellye*
214:22 I *ohaytasat*
214:23 I *könörgeset[] megh hal/ad* II *hal/ad*
214:24–25 I *bűneimet megh vallom, mellieket eleotted el nem reithetec. Latod hogy*
214:24 II *miuelhogy ezeket vgyan nemis*
214:25 II *reytegethetem te előtted*
214:25–27 I *minden gondolattia, giermeksegemtül foghua a gonozra hailando volt. Esmerem az en [] alnaksagimat*
214:26 II *gonoszra, Es én*
214:27 II *ismértetted az én álnakságimat*
214:28 I *teottem. Ne meni az itíletre a te szolgáladdal* II *töttem. Ne meny az itíletre az Te szolgáladdal*
214:29 I *nincz a ki el türhesse haragodat* II *nincs az ki el türhesse haragodat*
214:30 I; II *miuelhogy nem*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 214:31 I egiedül *a te Z.* fiadnac dragalatos *zent* vere II egyedül *az Te sz:* fiadnak dragalátos *szent* vére
- 214:32 I Christusom, [] legi
- 215:1 I sebeimet, *a te* oldaladból II sebeimet, *az Te* oldaladból
- 215:1 I kutfeoben: *A te* szent II kutfőben, *Az Te* szent
- 215:8 I szübeol
- 215:11 I tamazthacz engem: *miuelhogy* nagjob
- 215:14 I tereokbe, *a te Z.* II terőkben *az Te sz.*
- 215:15 I tikożlo
- 215:16 I vesztegettem, *a vilagh* II vesztegettem, *az vilagh*
- 215:19 I veottem II vőttem
- 215:26 I [locus a margón:] Manasses in fine 2. Paralipom.
- 215:27 I maguoknac II maguoknak
- 215:29 II pöcsétletted
- 216:2 I *a te* Irgalmassagodis II *az Te* irgalmasságodis
- 216:4 I Vram *a te* veghetetlen II Vram *az Te* végzetetlen
- 216:9 I feouenietis megh II föüenyétis megh
- 216:10 I *hogycsak* az eghetis nezzem II *hogycsak* az eghetis nézzem
- 216:13 I *a te* akaratodat II *az Te* akaratodat
- 216:15 I haytom *te* eleotted II haytom *te* előtted
- 216:19 I haragodba *ne ves* eoreoc veszedelemre, *es ne* karhoztas II haragodba *ne ves* örök veszedelemre, *és ne* kárhoztas
- 216:20 I feoldnec fenekere: Mert *te vagy az Isten*, *a poenitentia* tartoc Istene [],
Es II földnek fenekére: Mert *te vagy az Isten*, *az poenitentia* tartók Istene [],
Es
- 216:22 I tegedet, tellies II tégedet, tellyes
- 216:24 I öröcke. []
- 216:25 I Vram, [] *a te* itiletid *igazac*, es II Vram, [] *az Te* itiletid *igazak*, és
- 216:26 I itilet II itilet
- 216:27 I gonossagimrul II gonoszságimról
- 216:28 I alnaksagirul. [locus a margón] II alnakságiról
- 216:29 I emlekezzel *megh* II emlekezzél *megh*
- 216:30 I [locus a margón]
- 216:31 I szabadics *megh engem*, es II szabadács *megh engem*, és
- 216:32 I [locus a margón]
- 217:2 I feoleotte II fölötte
- 217:2 I hattiac II hattyák
- 217:3 I [locus a margón]
- 217:5 I tartod *a te* szolgaidnac II tartod *az Te* szolgaidnak

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 217:6 I hal[]d
217:9 I Vram *engem*, vigiaz II Vram *engem* vigyáz
217:10 I; III irgalmason II jrgalmason
217:10 I [locus a margón]
217:12 I hogy *a viz által*, az II hogy *az viz által*, az
217:13 I szolgál, *a Z. Lélec* II szolgál, *az szent*
217:14 I Istennec fiaiuá II Istennek fiaiuá
217:16 I Istennec hatalmabul, megh bocsiatanac: II Istennek hatalmából, megh bocsyátanak:
217:17 I vetkeket, *az egyhazi szolgac*, megh II vétkeket, *az egyházi szolgak*, megh
217:18 I bocsátua, *a kiknec*
217:18 I tartua, *a meniégheis*. II tartua, *menyegheis*.
217:19 I; II foghua, *mindenkor szokot*
217:22 I ki *az eo vetket* feodeozni II ki *az eo vétkét* földözny
217:22 I akara [], hanem *inkab*, ha II akará [], hanem *inkáb*, ha
217:22–23 I; II szemptelensége, *az Isten*
217:23 I alazatoson II; III alázatoson
217:24 I mutatna *az eo* fekélyt, szegienlene szemptelenséget II mutassa *az eo* fekélyt
217:25 I vetkezuen, [] tizta szübeol giüleolne,
217:26 I es megh *vené*, teoredelmes *lelecker*. Mert *vgianis*, mikeppen II töredelmes *lélekker*, Mert *vgyanis*, miképpen
217:31 I; II *az eo* büneit
218:2 I gonossagáért []. II gonoszságáért [].
218:5 I teot II töt
218:6 I halniys, soha semminemü ielt *ne aggion* a II halnyis, soha semminémü ielt *ne adgyon* az
218:7 I feoleotte II fölötte
218:7 I; II bünteteseke^{ti}s rendelt
218:8 I ellen, *a kik*
218:8–9 I [locus a margón:] Vide de poeniten.
218:9 I [locus a margón:] Sacerdos, etc.
218:11 I mutassuc *a mi* lelki II mutassuk *az mi* lelki
218:12–13 I [locus a margón]
218:16 I eo *zent* Angiali II eo *sz:* Angyali
218:18 I itilet II itilet
218:19 I iob, *a gionásra* II iób, *az gyónásra*
218:25 I INTES [].

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 218:26 I Feoleotte hasznos *pedigh*, es melto *dologh*, hogy II Fölötte hasznos
pedigh, és méltó *dolog*, hogy
- 218:28 I mert *vgianis*, valameniszer II mert *vgyanis*, valamenyszer
- 218:30 I seop[]r[]ettiüc II söp[]r[]ettyük
- 219:2 I szüünket
- 219:2 I seop[]renünc II söp[]renünk
- 219:5 I *Nilua* ha a betegh II *Nylua* ha az beteg
- 219:5 I oruos *eleot*, Ha a *megh* II oruos *elöt*, Ha az *megh*
- 219:7 I giakran a lelki oruos eleibe *aggiuc*, büneinc II gyakran az lelki
- 219:9 I *Es* bizoniara a ki ritkán gionic, *auagy* II *Es* bizonyára az ki ritkán gyo-
nik, az uagy
- 219:10 I gondol, *auagy* II gondol, az vagy
- 219:11 I; II nem *esméri*
- 219:11 I Mert *vgianis*, mint II Mert *vgyanis*, mint
- 219:12 I nemis erzi a deogle[]tes II nemis érzi
- 219:13 I megh sem *esmerszic* II megh sem *esmérszik*
- 219:14 I; II szinte *igy*
- 219:15 I mikor az gionásra II mikor az gyonásra
- 219:16 I Maga *bizoni*, ha II Maga *bizony*, ha
- 219:17 I magaua, *sok* naponként valo [] fogiatkozásokat találna *magaba*, es II
találna *magában*, és
- 219:18 I ad[]ot
- 219:18–19 I *segitsegeuel* II *segítsegéuel*
- 219:22 I esic az ember, es *ighen* künnien II és *ighen* künnen
- 219:23 I másba *esic*, mert II másban *esik*, mert
- 219:24 I teobbyis vtanna II többiis vtánna
- 219:24 I vetkekis eozue II vétkekis oszue
- 219:26 I Isten[] malaztiatul
- 219:27 I giarlosagh: *Es* igy [] feziket II gyarlóság: *Es* igy [] fészket
- 219:30 I halonac nincz ot *helie*, ahon giakorta II halónak nincs ot *helye*, az hon
gyakorta
- 219:31 I feoleotte II fölötte
- 220:1 I ezeckel, e vilaghi iokat, es a poenitentia II ezekkel, ez világi iókat, és az
poenitentia
- 220:5 I; II ezis,
- 220:6 I végre, az eo lelki *esmeretinec* II végre, az eo lelki *esmeretinek*
- 220:13 I vgy-mint, Ha []
- 220:14 I *melto* készület[] II és minden készület *nelkül*, lelki

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 220:15 I *es* teoredelmes szü nekül ment valaki a gionásra, Ha valameli II töredelmes szüh nélkül mentél az gyónásra: Ha valamely
- 220:16 I titkolt[]
- 220:17–19 I []
- 220:17–18 II ha *akkor* nem itilted azt az bünt, melyet el titkoltál, halálos vétkeknek, [] hanem
- 220:18 II vötted
- 220:19 II és *nem* tartozol egyébbel, hanem csak azzal, hogy
- 220:20 II fölötte
- 220:20 I [] ha el tekéltet
- 220:20 I; II volt, [] hogy
- 220:22 I tuduan, valami sült tudatlan
- 220:22 I kereset, auagy
- 220:23–34 I odozásra, [] Tartoznec Vyonna, az elebbi vetkeirüls megh II ódozásra, [] Tartoznék Vyonna, az elébbi vétkeirüls meg
- 220:25 I eleot *ingien* megh II előt *ingyen* megh
- 220:26 I; II ha *szinte* az
- 220:27 I nem *esmernekis* II nem *esmérnekis*
- 220:27 I eletekrül, auagy II eletekrül, az vagy
- 220:28 I *keozeonseges* gionast tegienec, [] hogy ha [] valami II *közönséges* gyónást tegyenek, [] hogy ha [] valami
- 220:28 III tégyenek, [] Végre
- 220:32 I; II bünteti.
- 221:1 I bizonnial *el* higgie II bizonnýál *el* hidgye
- 221:2 I vilaghnac csalardságot II világnak csalardságot
- 221:3 I ördeognec ereiet II ördögnek ereiét
- 221:3 I itiletet II itiletet
- 221:5 I seot *inkab*, kerezteni II söt *inkáb*, keresztyény
- 221:8 I mencse *eo szent felsege*. II mencse *eo szent felsége*.
- 221:11 I iollehet *ighen* hasznos II iollehet *igen* hasznos
- 221:16 I csak az *eonneon* magáet II csak az *önnön* magáet
- 221:21 I azért a gionashoz II azért az gyónáshoz
- 221:22 I ezzel a te Vradat II ezzel az Te Vradat
- 221:24 I hogy az Isten segítségéuel II hogy az Isten segítségéuel
- 221:27 I megh, a te vtolso II tekincs[] megh, az te vtólsó III tekincs[]-meg
- 221:28 I bantottad *megh* Istenedet II bántottad *megh* Istenedet
- 222:4 I [locus a margón]
- 222:7 I []
- 222:9 I lelki *esmereted* II lelki *esméreted*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 222:10 I giontal *meg*:
222:10 II gyóntál *megh, az* vagy
222:11–12 I []
222:11 III gyónáshoz, [] *mint*
222:13 I Most *hossa* készülté *iol* a II Most *hosszá* készülté *iól* az
222:14 I Istenec *az eo* read II Istennek *az eo* reád
222:15 I Imadsagodba, *az* Isten *ighie* II Imadságodban, *az* Isten *jghie*
222:15 I; II aytatoson III aítatoson
222:16 I; II magadat, *auagy*
222:16 II vándorlottálé?
222:17 I agazatit? []
222:17 II credot, *az* Tijz
222:18–22 I []
222:20 II Es *ezt az Te* téuelygésedet
222:24 I *el* tekellat II *el* tekéllat
222:27 I Va[]ne efféle keoniued? [] II Va[]né
222:30 I *es* ketséges
222:30–31 I *gonduiselesebe*. []
223:1–2 I szeouetséged. []
223:3 II *igík*
223:6–7 I [locus a margón:] Deut. 18 v. 10. Exod. 9. v. 11. Leui. 19 v. 26. 31. cap. 20. v. 27.
223:7 I ieouendeoleoktül, *es az* eghbe nezeoktül II iöuendölöktül, *és az* eghben nézőktül
223:8 I effélekre. []
223:9 I Teottele II Töttelé
223:10 I Kisírtettede *az* Isten[]t II Kesírtettedé *az* Isten[]t
223:12–13 I haborusagidba II háboruságidban
223:14–16 I []
223:14 II Szerettedé *az* Istent
223:19 I Hittade *szo beszéd* keozbe, bizonságul *az* Istent, *a te* hamis mondasodra. *Auagy*, szüksegh II bizonyságul *az* Istent, *az te* hamis mondásodra. *Azuagy*, szükség
223:21–23 I []
223:20 II hitedre, *Szo közbe*?
223:21 II Szokássa vöttedé *hogy* *szo közbeis akár mint* *megh*
223:24 I Esküttele *az* Istenre, ketelkeduen, *auagy* *megh* II Esküttélé *az* Istenre, kételkeduén, *vagy* *megh*
223:28 I esküt. []

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 223:29–30 I []
224:1–4 II []
224:1–2 I *Esküessel fogadot, Isten szerént valo szandekodat, be telliesítettete?*
224:3–4 I []
224:5 I *volna.* []
224:6–7 I []
224:6 II *sokáigh az te fogadásodnak be tellyesítet? Esküttélé hogy valamit cselekeszel, holot nem vólt szandékod, hogy azt bé tellyesicsed? Jollehet ha azon esküdtél, hogy meg bünteted az alattad valót, és annak vtánná, ióbnak itíled hogy meg jrgalmaz néki, nem maradcz köteles az te fogadásodra:*
224:7 II *förtöztettélé*
224:8 I *csufos es trefa* II *csúfos és tréfa*
224:10 I *ezeokrül.* []
224:14 I *praedicatit, Es ezeket* [] *figielmetesen* II *Praedikatiót, Es ezeket*
224:14 I [locus a margón:] *Hebr. 2. v. 3. Isaiae 8. v. 20.*
224:15–16 I *vandorlottál.* []
224:15 II *vandorlottálé, és*
224:16 II *hallottadé?*
224:20 I *ighiet* II *ighiét*
224:21–22 I []
224:23 I; II *Te magad*
224:23–24 I [locus a margón:] *Numer. 15. v 32. Exod. 20 v. 10. ca. 31. v. 14. Ezechi. 20. v. 24*
225:3 I *e feoldeon* II *ez földön*
225:4 I *tiszteltedé, auagy szittad, atkoztade?* *Voltalé* II *tiszteltedé, auagy szittad, atkoztadé?* *Voltalé*
225:4–5 I [locus a margón:] *Exod. 20 v. 12. Matth. 15. v. 4. Ephe. 6. v. 2. Gene. 9. v. 25.*
225:5 I *halalokat.* []
225:6 I; II []
225:7 I *seghilletede* II *segillettedé*
225:8 I *telliesítetté?* *Inditottade boszuságra, es szomoruságra.* II *tellyesítetté?* *Inditottadé boszuságra, és szomoruságra?*
225:9–11 I *Aszoni allat, tiszteltee az eo feriet.* [] II *Aszony állat, tiszteltéé, az eo férfiét, az vagy*
225:11 II *az eo vrához*
225:12 I; II *Az eo Vra pedigh*
225:12 I [locus a margón:] *Tob. 14.*
225:17–21 I []

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 225:18 II hogy *egességheben* ne
225:19 II szenuedgye [jav. ebből: szentuedgye], *hogy* az szolgálhák[] nyluán való bünben *úszanak*, betegséghekben
225:20 II oruoságokkalis segillye, és reais izgassa *hogy az Istennel*
225:22 I hűi, és *tekellertes* voltale *mindenekbe*, szodba II hűi, és *tekellertes* vóltálé *mindenekben*, szódban III hív
225:22 I [locus a margón:] Rom. 13 v. 2. Ephes. 6. v. 4. Heb. 13. v. 17.
225:23 I fizetessedbe, [] szolgálatodba II fizetessedben, [] szolgálatodban
225:24 I A te lelki II Az te lelki
225:24 I engedelmes. *Nálladnal üdeosbeket megh beocsültéle?* [locus a margón:] Leuitic. 19. v. 32. II engedelmes [jav. ebből:engehelses]? *Nálladnál üdösbeket megh böcsültélé?*
225:25 I A tizedet melliel lelki paztorodnac
225:26 II attádé? *Az te Vradnak igaz szolgálattal, és engedelmességgel* [jav. ebből: engedelmséggel] *vóltálé?*
225:27 I; II []
226:3–4 I tanacsoddal [] voltale reszes a mas
226:4 II segítségoddal voltálé reszes az más
226:6 I Kiuantálé *sziübeol* gonozt [locus a margón:] Leuitic. 19. v. 18. II Kiuantálé *sziüböl* gonoszt
226:7 I kiuantál. [] Tartottálé
226:7 II kértedé az Istent
226:7 II ölylen
226:8 I valakire: *Es giüleoltede*
226:8 II álhassad *megh* boszúdat
226:10 I kit *te* melto II kit *te* méltó
226:11–12 I igiekeztele *megh* engeztelni II igyekesztélé *megh* engesztelny
226:12–13 I teolle. []
226:14 I Haragodbol a mas *emberrel* valo II Haragodból az más *emberrel* való
226:15 I el. []
226:16 I csufoltale *megh* valakit II csufoltálé *megh* valakit
226:17 I mege. []
226:18 I Reszezséggel, a te magad II Reszezséggel, az te magad
226:18 I reouiditettede *megh.* II röuiditettédé *megh?*
226:20 I []
226:21 I Eoltele *megh* valakit lelkebe, *eotet* bünre II Eoltélé *meg* valakit lelkében, *ötet* bünre
226:25 I *Auagy* Procator II *Auagy* Procator
226:25–26 I forgattálé. []

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 226:27 I teueo *embereket*, mikor tisztet *azt* kiuánta II teuő *embereket*, mikor tisztet *azt* kiuánta
- 226:28 I szerént: *Auagy* aiandekért II szerént: *Auagy* ayándékért
- 226:28 I teoueoknec
- 226:30 I oka, *auagy* II oka, *auagy*
- 226:31 I bay viuasnac, *es* haragh II bay viúásnak, *és* haragh
- 226:32 I *Auagy* hizelkedeseddel dicsírtedé *a te* felebaratod II *Auagy* hizelkedeseddel dicsírtedé *az Te* felebarátod
- 227:1 I vonoc *megh* bekeltetesebe, az büneoseoc *megh* II vonyók *meg* békéltetésében, az bünösök *megh*
- 227:2 I el. []
- 227:3 I a *megh* nyomorodot II az *megh* nyomorodot
- 227:6 I [locus a margón:] Leuitic. 19. v. 16.
- 227:6–7 I viszauonias [] emberek
- 227:7 I keoz[]t II köz[]t
- 227:15–16 I Istenedet. []
- 227:16 II botrányoztatálé *megh*?
- 227:17 I szandekod *a te* felebaratod II szándékod *az te* felebarátod
- 227:18 I fertelmességre. []
- 227:21 I Voltale [] ezkeoz II ingerlő, *auagy* szorgalmaztató eszközü
- 227:22 I szemelliel, *auagy* II személlyel, *auagy*
- 227:23 I feorteozteteséuel II förtözteteséuel
- 227:25 I *A hazassagh teorueniet igazan, es Isten szerént megh tartottade*. Hazas tarsoddal, *Isten es természet* [] szerént [] eltéle.
- 227:27–28 II reszsegséget, dobzódást
- 227:30–228:2 I []
- 227:30 II miuelhoggy az
- 227:31 II szab[]lázák
- 228:1 II és *ez világ*hoz
- 228:1 II vóltál *vólna* el
- 228:5 I VEottedé el, *auagi* II VEOttedé el, *auagy*
- 228:6 I ereouel, *Es* kiualkeppen II erőuel, *Es* kiualtképpen
- 228:10 I Teottéle kárt *te* magad II Töttéle kárt *te* magad
- 228:10 I tuttodra, *a mas* [locus a margón:] Leuitic. 19. v. 11. 1. Thess. 4. v. 6.
II tuttodra, *az más*
- 228:10–13 I ioszagaba: [] *Es* ha valamit
- 228:13 II tötted
- 228:14 I attáde *az Vranac* II attáde *az Vrának*
- 228:15 I Va[]ne II Va[]né

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 228:15–16 I kel, *hogy* (a mint zent Agoston iria) a bün II kel, *hogy* (az mint szent Agoston iria) az bün
- 228:17 I *veot* II *vöt*
- 228:18 I; II *megh*, *auagy*
- 228:18 I [locus a margón:] Tob. 4. v. 15. Leuitic. 19. v. 13. Deuter. 24. v. 14
- 228:19 I fizetésbe, *el* halasztottadé adosságod *megh* fizetést II fizetésbe, *el* halasztottadé adosságod *megh* fizetést
- 228:22 I *Teottele* II *Töttélé*
- 228:23 I *Veottele* II *Vöttélé*
- 228:23 I [locus a margón:] 1. Reg. 12 v. 3. Exod. 18 v. 21. Rom. 13. v. 7. Ezec. 18 v. 8. 13. Leuitic. 25. v. 35.
- 228:25 I *veottele* pínzedre, gab[]nadra II *vöttélé* pínzedre, gab[]nadra
- 228:28–29 I []
- 228:28 II *draghábban az igaz*
- 228:30 I *teottele* II *töttélé*
- 229:1 I []
- 229:3–4 I *merteckel*, etc. []
- 229:3 II *pijnzt*
- 229:4 II *vasarlásodban, mellyet nékedis más adot völt?*
- 229:5 I *Egieli*[]ttele *megh* borodat, vagy gab[]nadat II *Egyelitettedé megh* borodat, vagy gab[]nadat
- 229:5 I [locus a margón:] Amos 8 v. 5. Amos 8. v. 6.
- 229:6–7 I *Attale a szeghinne*c Istentül *veot* iauaidba. [] II *Adtálé az szeginne*c Istentül *vöt*
- 229:6 II *Eröltettedé az te* adósidad és *szorongadtadé*, mikor
- 229:9 I *Veottele* II *Vöttélé*
- 229:9 I *pínzen* II *pijnzen*
- 229:11 I *Tikozlo?* []
- 229:12 I []
- 229:12 II *pijnzedet*
- 229:16–18 I []
- 229:16–17 II *életeket az te lelki*
- 229:19 I; II *valakire?* *Auagy*
- 229:22 I *Teottele* *vakmereo itiletet* II *Töttélé* *vakmerö itiletet*
- 229:24–25 I *ragalmazokat, Auagy* inkább *ingerletted a ragalmazásra* II *ragalmazókat, Auagy* inkább *ingerlettedé az ragalmazásra*
- 229:28 I [locus a margón:] Exod. 20 v. 16. ca. 23. v. 1.
- 230:1–3 I []
- 230:1 II *hamissan?* *az vagy*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 230:9 I szeghin II szeginy
230:18 I leot volna benne. *Ezen kiül szamot kel magodtul vened.* II löt
230:19 I PARANCSOLATIRVL II PARANcsolatirul
230:23 I vagion benne, melto volna, hogy II vagyon benne, méltó volna, hogy
230:23 I lennénc II lennénc
230:24–25 I mulatta, valamikor ielen lehetet. [locus a margón] II múlatta, valamikor ielen lehetet. Aug.
231:1 I giogittia vala az II gyógyítja vala az
231:2 I ielen valo Christus, megh giogittia a mi lelkünket II ielen való Christus, meg gyógyítja az mi lelkünket
231:3 I zab[]lazza II zab[]lazza
231:4 I szolgaltatot Z. Agoston ideiebe ez II szolgáltatot Sz. Agoston ideiebe ez
231:4 I szabadit[]a az eordeoghi II szabadít[]á az ördöghi
231:4–5 I [locus a margón]
231:6 I által, az eo halala II által, az eo halála
231:7–8 I hogy a mi bűneinkért, es az Istenec II hogy az mi bűneinkért, és az Istenek
231:8 I ayandekiért, a mi bűneinc II aiándékiért, az mi bűneink
231:9–10 I kapcsolnoioc a mi üdueoziteonkne, ertunc valo elég II kapcsolnoik az mi üduözitönknek, értünk való elég
231:12 I tarcz.
231:13–14 I []
231:14 II Pínteken
231:15 I eztendöbe, a te lelki II esztendőbe, az te lelki
231:29 I eztendeobe, a te szegin II esztendőbe, az te szeginy
231:29 I [locus a margón:] *Ambro. 5. de Sacram. c. 4. Si panis quotidianus est, Cur post annum illum sumis.*
231:31 I a te lelkednec II az te lelkednek
231:32–33 I Vtitarsa, a te fekelidnec II Vtitarsa, az te fekélydnec
232:1 I; II tekincz[], Ha III tekíncs[], Ha
232:4 I veottél II vöttél
232:6 I Négy feo loszágh II Négy fő lószágh
232:9 I szeghin II szeginy
232:11 I cselekettél: []
232:12–13 I []
232:12 II fölöt
232:12–13 II cselekedetidből az magad
232:13 II dicsíruin
232:14 I Egiebeket gialazuán

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 232:17 I szeghínieknec II szegínyeknek
232:17 I aduán: *E vilaghi* II aduán: *Es világi*
232:20–21 I italokba. []
232:23–24 I reszegiteséuel, [] io
232:24 II való *dobzodásoddal*
232:28 I irigiluen:
232:29 I []
232:30–31 I [] Eorüluen *a más*
232:30 II dicsírik
232:33 I menetelbe *valo tuniaságba vetkeztele*. II menetelben *való tunyaságba vétkeztélé?*
233:3 I othalmazasáual, *A Gonoszul* II othalmazasáual, *Az Gonoszul*
233:4–5 I marha[] reszesülesbe, *A Gonosz teoueoc ellen nem állásba, be nem vadlásba, megh nem dorgálásba.*
233:4 II reszesülüén, *Az Gonosz*
233: 4 II *állásban be*
233:6 I; II; III HET
233:7 I; II *Az Isten*
233:7–8 I *A bűnnec büntetlenségébe valo bizodalomba*
233:8 I esésbe: *A megh* II esésbe: *Az megh*
233:9 I; II *esmért*
233:14 I szeghíniec II szeghínyek
233:16 I irgalmasságh[] cselekedetit
233:20 I Irgalmasságh[] cselekedetit
233:24 I; II *kiüülis, ha*
233:24 I; II *lelki esmeretedet*
233:27 I *hog az elebbi* II *hog az elebbi*
233:28 I; II; III *szorgalmatoson*
233:29 I Isten[] *malasztiauál*
234:1 I *altalis láttia* II *általis láttia*
234:7 I *Satan, ottan mingiárást emelliüc* II *Sátán, ottan mindgyárást emellyük*
234:8 I *Christusra, es gondolliuc*
234:9 I *er[]tűnc* II; III *ér[]tünk*
234:11 I *magunknac, a mi gonossagunkal* II *magunknak, az mi gonosszágunkal*
234:12 I *gütleoli az Isten* II *gyölöli az Isten*
234:16 I *volna, csak ez* II *vólna, csak ez egy bünértis, örökké*
234:17 I *Fordicsuc a mi Végseo* II *Fordicsuk az mi Végső*
234:19 I *geoneorüséget, a vermec emeztic*
234:20 I *minden e vilaghi* II *minden ez világi*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 234:22–23 I vagion, *Az eoreoc bodoghsagh, Az eoreoc karhozat: Ez egy II vagyon, Az örök bodoghsagh, és Az örök kárhozat: Es egy*
- 234:24 I iutalma, *az eoreoc II iutalma, az örök*
- 234:25 I eleted*nec* nyugodalma, *az eoreoc II életednek nyugodalma, az örök*
- 234:26 I aal *a te* akaratodon II aal *az te* akaratodon
- 234:30 I *annac*
- 234:33–235:1 I segítséget kerüinc *a mi* giarloságunc geozeodelmere II segítséget kériunk *az mi* gyarloságunk gyözödelmére
- 235:3 I hasznos *azis*, hogy *az* ember II hasznos *azis*, hogy *az* ember
- 235:6 I seghítsége II segítsége
- 235:7 I; II; III szorgalmatoson
- 235:8–9 I kérien: [vö.: IV, 91:11; 92:29–93:7 soroknak felel meg:] *Ezt szóktác cselekedni, nem csak az Isten feleo kereztiene, de megh a poghani beolcsekis, Es hogy Pythagorasrul, s' Cicerorul, semmit ne szolliac, így ír magarul Seneca, [locus a margón:] Cicer. de Senect. Seneca lib. 3. de Ira cap. 36. Minden nap vgimond, en magam teoruént tészec magamra, Mikor estue ki vizsic a vilaghot, es az en feleséghe, tuduan szokásomat, csendességhe vagion, Valamit nap estigh mondottam, vagy cselekettem, eleo számlálom elmembe, semmit magamtul el nem titkoloc, es ahol fogiatkozást látoc, megh feddem magamat, monduan: No, most megh engedem, ez vtan azt ne cseleked, Amazzal vetekeduen kemeniben szollottál, ez vtán, el kerüld a versengheo embert: Amazt kemeniben dorgáltad, hogy sem kellett volna, maszor azt ne miueld, etc. Keouessüc azért ebbe mys, ezt a Pogáni beolcset, es ketséghe nekül megh iobbittiuc életünket.*
- 235:9 II fol. 151.
- 235:13 I alazatoson II; III aláztatson
- 235:15–16 I sirassam *az en* büneimet II sirassam *az én* büneimet
- 235:18 I feletkezzel *a te* reghi irgalmassagodrul II feletkezzél *az Te* réghi jrgalmassagodrúl
- 235:18 I; II szüuembe
- 235:19 I gonossagimat *a te* akaratod II gonoszságimat *az te* akaratod
- 235:20 I Igazgasson *engem*, hogy *a* megh giont vetkemre *soha* viszá II Igazgasson *engem*, hogy *az* megh gyónt vétkemre *soha* viszá
- 235:22 I *lehessec* II *lehessek*
- 235:27–28 I *hagial, a te* Sacramentomidba es szentsegidbe, *mellieckel*, sockal II *hagyál, az te* Sacramentomidba és szentségidbe, *mellyekkel*, sokkal
- 236:2 I; II büneimbül

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 236:6–7 I Eliseus *Propheta* tanácsiat: Seot, ha bűneimbeol valo megh tisztulásomért II Eliseus *Propheta* tanácsát. Söt, ha bűneimből való megh tisztulásomért
- 236:8 I cselekettem volna. II cselekedtem volna.
- 236:9–10 I ereotis gjarlosagomnac, hogy a te akaratod II erőtis gjarloságomnak, hogy az te akaratod
- 236:13 I eiletemnec megh iobbitásat II éiletemnek megh iobbitásat,
- 236:15 I; II hogy az Isten
- 236:16 I eo Z. fia verébe kel megh mosogattatnod II kel megh mosogattatnod
- 236:18 I tengherbe, el mericsed II tengherben, el mericsed
- 236:23–25 I Vallast teszec az en mindenható Istenemnek, Bodogh Aszonnac, Z. Mihali Archangialnac, [] Z. Peter nec, Z. Palnac, es az Istennek minden zentinec, hogy feoleotte
- 236:23–24 II Gyonom az én mindenható Istenemnek, Bodogh Aszonnak, Szent Mihály
- 236:25 II Apostolnac, az Istennek
- 236:25 II fölötte
- 236:26 I szommal, [] cselekedetemmel II gonosz [] szómmal, szándékommal, cselekedetemmel
- 236:27 I bűneidnec eleo II bűneidnek elő
- 236:28–237:4 I []
- 236:28 II Es legh először is abba
- 236:30–31 II szorgalmatoson visgáltad megh az te lelked isméretit, az mint
- 236:30 III szorgalmatoson
- 236:32 II tartoztal véllé, és
- 237:4 II Es ez vtán
- 237:5 I es minec vtanna ezt el végezed, így feiez[]d
- 237:7 I [] magamat
- 237:7 I mongiad) Es II mondgyad) Es
- 237:8–10 I irgalmas [] nekem, Kerem bodogh Aszont, Z. Mihaly Archangialt, [] Z. Peter
- 237:8–9 II nékem; Kérem bodogh Aszont, szent Mihaly
- 237:11 I hogy imadgianac
- 237:11 I Tegedetis [] lelki Atiam, ki az Isten kazdaghsagánac Safara vagy, hogy a zent Lélec Isten ereieuel, II kerlek én lelki
- 237:12 I bűneim keotelitül.
- 237:13 I gion[]to Atia: Az eo intésit II Atya: Az eo intésit
- 237:14 I I [...] hagiót
- 237:15 I; II hamaréb lehet.

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 237:16–17 I *vtan valo keoneorges*. II *AZ GYONAS VTAN való könyörgések*.
237:18–238:18 I []
237:17 II I. []
237:18 II Irgalmas *Vr* Isten
237:20 II *könyörüluén én raytam*
237:21 II *állatodon, az én büneimnek*
237:24 II *és az Te Igazságod*
237:25 II *pokolba vettetet volna az én lelkem*
237:26 II *Vram az Te nagy ió*
237:27 II *és az Te szolgálád*
238:2 II *Te én*
238:7 II *meg az veszedelemtül az Te életedet*
238:7–8 II *téged az eo nagy Irgalmás kegyelmességiuel*
238:8 II *be az te kiuansághidat*
238:11 II *tégedet; Nem*
238:13 II *az nap kelet, nap nyugottúl*
238:13 II *vetette mi töllünk az mi büneinket*
238:15 II *adhassak néked, az Te*
238:16 II *nyomurusághit*
238:19–20 I *LEgien kedues te eleotted en Istenem az en vallas tetelem, az te szent fiadnac erdeme, es az te szenteidnec keoneorgese által, A mi fogiatkozás, vagy most, vagy ez eleot teortent az en*
238:20–21 I *teoredelmes voltaban, az [] te veghetetlen io voltodbol bocsiasd megh, es teoreold el minden vetkeimet.*
238:21 II *vóltodbol, vid helyére nagy kegyelmesen*
238:22 I *Terempcz [] Vy*
238:22 I *sziuet Vram en II sziuet*
238:23 I *hogyan te tollded soha el ne szakadgion. Tizta es feelmes II soha te tölled*
238:24 I *semmi gonossagba, mereszsege által [] megh*
238:26–27 I []
238:27 II *öruendözue*
238:28 I [] *Amen*
238:29–243:2 I []
238:29 II II. []
238:31 II *nyomorúltab, az Te szent*
239:2 II *bántottam: Látom*
239:6 II *sziüemben*
239:7 II *édesgettél az te sok*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 239:9 II vettem az *Te* akaratodat
239:9 II sőt *vgyan* hátat
239:10 II *te* néked, és *te* mind azon által, az *te nagy Irgalmasságodból* vártál engemet:
239:11 II alazatoson III alázatosan
239:12 II méltán az pokolra
239:16 II méltó az kit
239:16 II és az kinek
239:17 II Istenem, az *te nagy* íó
239:18 II *megh én* nekem az *te* Atyai
239:19 II *én* nekem
239:20 II fölötté későn ismértelek *megh* téged
239:21 II *igenis* későn tértem *te* hozzád
239:22 II azt *én* nekem
239:27 II vonnyad *én* töllem
239:28 II velem az *te* íó
239:28–29 II *fiadnak* drághalátos *szent* verének
239:31 II kérlek *téged*, hogy
239:32 II álnakságimról
240:1 II *szüuemet* az *Te* hatalmas
240:2 II erősícs[]d *megh*, hogy
240:5 II III. []
240:6 II *SZERelmes* üdüöztö
240:6 II szegíny
240:7 II téghedet enny
240:9 II és az *Te* szent véred hullasáért, az *Te* hozzánk
240:10–11 II meg *ennekem*
240:12 II fölötté
240:16 II *én* róllam
240:16 II fordícsd *én* reám
240:17 II az Maria Magdolna, és az *te* Apostolod *szüuét*
240:21 II hanem az *én* titkos
240:22 II *alnaksaghimatis* töröld le, és
240:23 II meg az *én* lelkemnek homályat
240:24 II meg az *én* büneimet
240:24–25 II rosdaiátúl az *én* lelkemet
240:25 II ki az *te* fiaidat, az *ténnen* véreddel
240:27 II az *te* szent testeddel, és véreddel
240:28 II enghem az *Te* íó

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 240:28 II vizeivel
240:29 II csak *tenéked egyedül* éllyek
240:29 II királyom, *En* teremptő
240:30 II Istenem, *én* megh
240:31 II *én az Te* hű III hív
240:31 II miképpen *tenéked*
241:1 II ki *tenéked* sokkal több okokból
241:4 II *azokkal*, az mikben
241:5 II látogattál *megh* enghem
241:7 II váltottál *engem*, nem
241:9 II vöttél
241:9 II tisztítottál *az Te* érdemed
241:10 II léuén, *Te* hozzád
241:12 II légyek, *tenéked* éllyek
241:13 II mindeneket *az Te* neuednek dicsiretíre cselekedgyem, és mindenekben *az Te*
241:15 II szegénységet
241:17 II gyalázatot, *egy aránt az Te* kedues
241:18 II *Te* szent
241:19 II Vegyed
241:19 II Istenem, *az Te* alázas
241:21 II segítségeddél, *te* néked
241:23 II IV. []
241:25 II remenségem, és *az* kitül
241:25–26 II szükséghe *az én* lellem
241:26 II Isten, *az* ki
241:27 II *az Te* benned
241:28 II engemet semmiből
241:29 II váltottál, *az* keresztség
241:31 II és *tulaydon* csak *az Te* ió
242:1 II engemet, Ingyen
242:2 II meg *az én* büneimet
242:2 II enghemet, és
242:3 II mert *vgyanis* senki
242:3 II kit *Te* magadhoz
242:4 II *vgyon*, *mind az Te*
242:6 II gondolasárais *elégtelen* vagyok:
242:7 II miuelhogy *az*
242:8 II *vyionnan az Te* szent fiadnak verében

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 242:9–10 II ki *viuén, vyionnan* keduedben
242:10–11 II emlekezzél *az én* büneimről
242:11 II ály *az én* sok álnaksághimon:
242:12 II malasztodat *nékem*, hogy
242:14 II szab[]lázam, *az én*
242:15 II hordozzam, *az én* értelmemet
242:20 II *De miuelhogy* sokat kérek *te* tölled [], noha
242:21 II maghamat, [] emlekezzél *megh Vram az Te* réghi
242:23 II eszedbe *Vram*, hogy
242:23 II nem *az* igazakért, hanem *az* bünösökért
242:25 II halála *oraiáigh* az *Te* szent fiad *én* érettem
242:25 II viszem *én te* elődbe
242:26 II *Vr* Isten
242:26 II büneimért *való kedues áldozatúl*. Ha
242:27 II fiáual, *az eo* Attyának
242:28 II Irgalmason III irgalmason
242:28 II szolgáladdal, *az Te* szent fiadra, az *mi szerelmes* Atyánkra
242:29 II Haycs[] *megh Vram az Te* füleidet
242:30 II szegíny
242:31 II bízik: Könyörüly *én* raytam *Vram*
242:32 II mert *te* hozzád
242:32 II szüuemet, *miuelhogy*
242:33 II vagy *az Te* hozzád
243:1 II szüuem
238:29–243:2 I []
243:3 I II. II V. []
243:4–6 I *Christusum*, ki a *te* [] *Atiadtul hatalmat veuen az feoldeon, es az eghen, az te* szolgálodat, *es hely tartoidat*, *büneinknec* bocsanattiaara
243:4–5 II mind *az földön, és mind az egeken* hatalmat véuén, *az Te* szolgálhaidat, *és Isteni ayándékidnak* safárit,
243:6 II [] bününk
243:6 I reszesse *teod* II részessé *töuéd*
243:8 I talalnoc *az te* szentegyhazadba II talalnók *az Te* szentegyházadban
243:9 I kegielmesztel *az en* büneimnéc II kegyelmesztél *az én* büneimnek
243:13 I lelkem[] terhet, *es az* karhozat[] igaiat II *és az* kárhozatnak
243:15 I *Vram mégh* ennelis II *Vram még* ennélis
243:15 I engemet, *es* tisztics II engemet, *és* tisztíts
243:17 I egiebb *semmi* ne II egyéb *semmi* ne
243:17 II szüuemben

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 243:18 I *III. EN menniei szerelmes szent*
243:18–19 I vagioc, *ki szántalanszor* [] *teged megh bantottalac*, mind az által
az *te irgalmassagodnac széki* II *szántalanszor* [] *tégghed megh bántottalak*,
mind az által, *az Te irgalmasságodnak széki*
243:20–21 I *iaruloc*, [] *nem az en erdemembe bizuan, mert iol tudom en Istene-
nem sok*
243:20 II *nem az én magam*
243:20 II *miuelhogy*
243:21 II *ismértetted én velem*
243:22 I *reithetec. De bizom* II *reythetek, De bizom*
243:25 I *eleodbe, mely az II elődben, mely az*
243:26 I [locus a margón:] *Gen. 29. v. 18.*
243:30 I *szidalmat*
243:31–244:1 I *faidalmat*, [] *epedéset, es vegre*
244:1 I *valo iszonüü szeornüü*
244:2 I *en vetkeim miat erdemlettem, az te szerelmes szent II én vétkeimmel*
érdemlettem, az Te szerelmes szent
244:4 I *szenuede en erettem* II *szenuedé én érettem*
244:5 I *igassagod azt kiuania* II *jgasságod azt kiuánnya*
244:6 I; II *megh ne*
244:6 I; II *azért Vram, az*
244:7 I; II *szerent megh ne*
244:8 I *teottem az te szent* II *töttem az te szent*
244:10 I *Christusum*
244:10 I *szüuel*
244:11 I [] *irgalmassagod* II [] *jrgalmasságod*
244:11 I *megh a te szent sebeid heliet szent* [jav. ebből: *szen*] *Atiad* II *megh az*
Te szent sebeid helyét szent Atyád
244:12 I *fordics*[] *el*
244:13 I; II *engemetis*
244:14 I *szemeiddel tekíncs, es indics* II *szemeiddel tekíncs, és indíts*
244:15–16 I *vonszaz: [] Vond hozzád azért az* II *vonszaz, [] Vond hozzád*
azért az
244:16 II *szüüemet*
244:16 I *vilagosics*[] II *világosics*[]
244:17 I *lelketem: Emisztö tűz, emizd megh büneimet: Igaz*
244:17 I *seb helieimet, az en eleghtelensegemert* II *seb helyeimet, az én eléghte-
lenségemért*
244:18–19 I [I, 168[r]:utolsó két sor] *magaztalhassalac, AMEN.*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

244:20 II AZ VR VACSORAIA előtt való imádságok.

244:20⁹⁰ I [I, [168v]:1–169[r]:24] vacsoráia vetele előtt való imádsagh. VR Is-
ten, Angiáloknac Kirallia, a te geoneoriüses lakodalmod aztalához, az en
erdememhez semmit nem bizuan, felec es rettegec iarulni: Mert iol tudom
Vram, hogy sok gonossaggal rutitottam szüemet, es lelkemet, gonduisselet-
lenül eorzeottem elmémet, es minden erzekenségimet.

Meggiec azért o kegies, es felseges nagy Isten? ily nagy niaualiamban houa
haicsam feiemet? Te hozzád foliamom irgalmassagnac kutféie, hogy teolled
megh giogittassam: Szarniad ala futoc, hogy te megh otalmaz engem: Es
miuelhogy itiletedet el nem viselhetem, teged eorzeo Pasztorommá, nem
itileo birommá, fogadlac.

Megh mutatom neked megh büzhöt sebeimet, szemermes büneim rutsagot ki
ielentem, melliec noha engem giakran rettetgetnec, mind az altal, biztat az
te kegielmességed.

Tekincs ream azért irgalmas szemeiddel, Vram IESVS CHRISTVS, ki az em-
berekert emberre leol, es megh halal. Halgasd megh te benned bizo szol-
gadat, irgalmassagodnac megh szarathatatlan ki folio kutféieuel, tiztics
megh engemet.

Vdueoz legy üdueosseges aldozat, mely a kereztfan az egész emberi nemzet-
segert aldoztatal, Vdueoz legy dragalatos szent ver, mely az mi megh feszült
üdueoziteonc sebeibeol folial, es az emberi nemzet bünet el mosád. Emle-
kezzel megh Vram az te teremtetet allatodrul, melliet szent vereddel megh
valtal: Mos le rollam minden rutsagot, hogy tizta lelecker, es testel, meltan
kostolhassam e szentseges szentseget: Enged hogy az te szent tested, es ve-

⁹⁰ Az *Vr VACSORAIA-elot*. imádságok esetében a sorrend a korábbi kiadásokkal nem
egyezik. A következő táblázat tartalmazza a (nem mindig szó szerinti) megfeleltetéseket.

1631	1606
[]	[168v]:1–169[r]:24
I. Imádság: 244:21–245:29	= 171[r]:1–172[r]:13]
[]	172[r]:14–26
I. Imádság: 245:30–246:32	[]
I. Imádság: 247:1–6	~[172v]:11–20
I. Imádság: 247:7–14	[]
I. Imádság: 247:15–19	172[r]:27–[172v]:10
I Imádság: 247:20–22	[]
I Imádság: 247:23–248:2	[172v]:21–173[r]:13
II. Imádság 248:3–23	=169[r]:25–170[r]:4
III. Imádság 248:24–249:22	=170[r]:5–[170v]:27

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

red vetele, ennekem meltatlannac, legien vetkeim bocsiattia, gonossagom tiztulasa, vndoc gondolatoknac ki rekeztése, io elmelkedeseknec vyetasa, eleotted kedues cselekedetekre szium batoritasa, es az en testemnec, lel-kemnec, ellensegim ellen, batorsagos otalma, Amen.

244:21–245:28 I [= I, 171[r]:1–173[r]:13]

244:21 I *IIII*. II I. []

244:22 I *hogy a te asztalodhoz* II *hogy az Te asztalodhoz*

244:22 I [locus a margón:] 2. Reg. 9 v. 8.

244:24 I *de a te Z. fiadat, az eo feortelmes hailekaba be* II *de az Te szent fiadat, az eo förtelmes haylékában be*

244:25–26 I [locus a margón:] 3. Reg. 8. v. 27.

244:26 I *be ieoiön* II *be iöiön*

244:26 I; II; III *kit az*

244:27–28 I [locus a margón:] Iob. 25. v. 5. Isaiae 6. v. 2.

244:27–28 I *tisztac: Az Cherubin Angial*[] *szemei nem*

244:28–30 I [locus a margón:] Iob 26. v. 11. Psal. 103 v 32.

244:30 I *megh indul, es*

244:30 I *füsteolegnec*

245:1 I *vala csak megis illetni* II *vala csak megis illetny*

245:1–3 I [locus a margón:] Lucae 3. v. 16. Ioan. 1. v. 27.

245:4 I *Peter Apostol, es* II *Péter Apostol, és*

245:4 I *Kiraly*[] *ember, megh gondoluan meltoságodat, II Király*[] *ember*

245:4–5 I [locus a margón:] Lucae 5. v. 8.

245:5 I *itilic* II *itílik*

245:5 I *hogy csak beis lepnél, az eo haylekokba* II *hogy csak béis lépnél az eo haylékokban*

245:6 I *itili vala magat, ha teged csak tauuli lathatnais, En* II *itíli vala magat, ha tégedet csak táuul láthatnais, En*

245:7–8 I *Istenem?* []

245:8 II *te hozzád iarúlny, és az Te szent testedet venny?*

245:9 I *Vram reghen a te* II *Vram réghen az Te*

245:9 I *ir*[] *t* II *ír*[] *t*

245:10 I *hogy keozeonségesen, nagy*

245:10 I [locus a margón:] Exod. 19 v. 15.

245:11 I *nap*[] *varná*

245:12 I *senki, megh csak keozel* II *senki, még csak közel*

245:12–13 I; II *hegyhez.* []

245:14 I *A te frigiednec szekreniehez* II *Az Te frigyednek szekrenyéhez*

245:14 I *eolni feoldnel, ne* II *ölny földnél ne*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 245:14–15 I [locus a margón:] Iosue 3. v. 4.
245:15 I; II; III hertelen
245:15–16 I [locus a margón:] 2. Reg. 6. v. 7.
245:16 I miuelhogy a deoleo II miuelhogy az dölö
245:17–18 I ezen szekrent II ezen szekrényt
245:17–18 I [locus a margón:] 1 Reg. 6. v. 19.
245:19 I tiszteltetni, *en Istenem*, minemü II tiszteltetny *én Istenem*, minémü
245:20 I a te[] szent II az Te[] szent
245:21 I te hozzád II Te hozzád
245:22 I előtte *Agiás társat* be vinnec [],
245:22–24 I [locus a margón:] Hester 2. v. 12.
245:24 I mesterseggel *szoktác vala* ékesgetni: *Vram* mentül méltob *volna* II mesterséggel *szokták vala* ékesgetny: Mentül méltob *vólna*, én
245:27–28 I *De látod, en üdueossegem, mely keues keszülettel, mely sok gonossaggal terhelue, állóc eleotted: Es ennec okaert, szüiem retteghtet, es el yeszt aztalodtul, félec vgy ne iariac mint*
245:27 II mikor *az Te* méltóságodat
245:29 I [=I, 172[r]:13–26] ember. *De a te io voltod batorit Vram engemet:* [locus a margón:] Psal. 33. v. 6. Isaiae 55. v. 1. et 2. Sapi. 16. v. 20. *Te intesz hogy hozzád iarulliac, es megh vilagositasz, hogy a te iauaidban reszesüllic, es el szarat lelkemet megh hizlalod, szomoru szüemet ama minden geöneorúséggel böuölködö keniérrel megh vigasztalod, lelkemet az öröc eletre folio vizzel be teolteod. Nem szükeolkeodnec Vram oruos nekül az eghességesec, hanem a betegec, Nem az igazakert, hanem a bünöseokert ieouel te e világra, hogy az el farattakat, es megh terhelitetet büneoseoket megh vigasztalnad.*
245:29 II ember *iárt vala*, De
245:29 II mikor *az én szüuemnek*
245:30–246:32 I []
245:31 II vagyok *az Vram*
245:32 II Te *meg mondhatatlan szépségedet*
245:33 II hogy *az én gonosz*
246:1 II *a ki az*
246:1–2 II szerettem, *az Te Igazságodtúl*
246:2 II ítletidtül
246:4 II tusakodás, *az Te* kinaidnak
246:5 II sebeidnek *meg* vyítása
246:6 II iárúltam *az Te* szent
246:7 II tégedet, és

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 246:8 II vertem *az Te* szent
246:9 II *Hogyhogy* merien
246:9 II és *az Te* szent
246:10 II szolgád? *Hogyhogy* méltóztatol
246:12 II Mikoron *az Te* szent
246:13 II *takartaték*, és
246:15 II vólna, *Az én* száiam
246:15 II *nyttatot*
246:16 II melyből *az én* sok büneimnek
246:16–17 II szaghai származnak, *Az én* akaratom
246:17–18 II förtöztetnek: *Azért meg* ismérem
246:18 II Vram, és *én* Istenem, *az én* nagy méltatlansághomat
246:19 II bátorit *engem* *az Te*
246:20 II *vgyanis* mentül
246:24 II *én* hozzám
246:27 II házasságh *törö* aszony *állatot* *megh*
246:29 II változtattad *az Te* réghi
246:30 II természetedet, és mostis hozzád foghadod *az Te* bünös
246:31 II *hogy eo* vélle
246:31–32 II *mielhogy* *az Te* gyönyörüséghez *az* emberek
245:30–246:32 I []
247:1–6 I [= I, [172v]:11–20] *Mentül inkább melto Vram, hogy te hozzád bator szíuel iarulliac, bizonioson hiuen, hogy a te testednec ereie, hatalmasb a teorueni arniekinal? Azert en Istenem, ki a tiztatalan azzoni allatokat hozzád fogadád, es a niluan valo büneoseockel tarsalkodál s' lakozál, ki a verbe heureo azzoni állatot, csak ruhad illeteséuel megh giogytad, ki a bél poklosokat hozzád fogadad s' megh tiztitad,*
247:2 II *iárul te* hozzád
247:3 II *az Te* réghi
247:3 II hozzád *az én* bünös
247:4 II aszony *állat*, kin
247:5 II *illeté az te* ruhád
247:5 II csak *meg* nem
247:6 II *oluastam azt te* rollad, *hogy*
247:7–14 I []
247:8 II származik *vala te* belölled
247:8 II *gyogyit* *vala*:
247:9 II *vtáld meg* *az én* nyaualyáimatis, *hanem az Te* szent
247:10 II *meg az én* lelkem sebeit, *vigasztald meg* *sok* keserüségimet

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 247:11 II batorícsad *az én félelmemet*
247:12 II be *az én mezítelenségemet*
247:15–19 I [=I, 172[r]:27 [172v]:10]
247:15 I azért *regenten*, az Illies Propheta[] palastia, [] a Iordan II palástya,
megh illetuén
247:15–17 I [locus a margón:] 4. Reg. 2 v. 14. Iosue 3. v. 13. 4 Reg. 6 v. 5. 2.
Reg. 6 v. 11
247:16 I szárazthata: *A te szekrenied eleot, vgian ezen viznec viszha tére folia-*
sa: Ha az Eliseus teteme, illetuen a gilkos latornac megh holt II gyilkosnak
holt
247:17 I testet, *fel tamasztá*: Az eo II testét, *ottan mindgyárt életre*
247:17 I vona: []
247:18 I veszeieis a keouet, vizze változtatá, *es a II veszeie, még az köuetis*
vjjzé
247:19 I edesite: [] *A te szekréniedis, az Obededom II edesíte, Végezetre ha az*
frigynek szekrénye, az Obédedom
247:19 I iockal *megh* teolte
247:20–22 I []
247:23–248:2 [=I, [172v]:21–173[r]:13]
247:23–27 I *Ihon enis, te hozzád iaruloc, ki nem az igazakert, es eghessege-*
kert, hanem a büneoseokert ieouel e vilaghra. Eleuenicsd megh Vram holt
lelkemet, [] bünben merült nehez ertelmemet emeld fel, Megh kemeniült
sziuem keouet, fordicsd siralomra.
247:23 II; III alázatoson
247:25 II terheltet, és
247:26 II fel, *az Te szerelmednek tűzéuel*
247:28 I voltomat: *Tudom hogy nem elégh tellies életem, ennec melto keszüle-*
tire: Ne vtald
247:32 I vgian, *a te aztalodnac böseghébeis részes II vgian az Te asztalodnak*
böseghébeis részes
248:1–2 I; III irgalmason II jrgalmason
248:3–249:22 [=I, 169[r]:25–[170v]:27]
248:3 I; II II. []
248:4 I [locus a margón:] D. Tho. Aquinatis.
248:5 I [] Christusnac
248:5 I beteg *az életnek Oruosához II beteg az életnek Oruosához*
248:6 I tisztátalan *a tisztasághnac kutfeiéhez II tisztátalan az tisztaságnak kut-*
feiéhez
248:6 I vak *az eoröc II vak az örök*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 248:7 II szeginy
248:8 I azért *a te* veghetetlen II azért *az Te* végzetetlen
248:10 I szeghínseget II szegínségemet
248:11–12 I Angialoc[] kenieret, Kiralioc[] Kiralliat, [] oly
248:13 I szíuel II szíuel
248:16 I hasznatis érezem
248:16 II gyümölcsétis érezem
248:17 I hogy *a te* szent II hogy *az Te* szent
248:17 I mehebeol veot [jav. ebből: veol] II szüznek méhéből vöt
248:18 I eggiesüluen, *az eo* thagiay II eggiesüluen, *az eo* tagjai
248:19 I te szerelmes [] fiadat
248:22 I es [] eoreocke
248:24 I III. []
248:24 II III. []
248:26 I mellet *a mi* vigasztalásunkra II melyet *az mi* vigasztalásunkra
248:27 I taplalásunkra, *a te* hiueid geolekozetibe II taplalásunkra, *az Te* hiueid
gyölekozetibe
248:27–28 I szíuet, *hogy* meltan
249:1 I benne, es *annac okaert*, soha II benne, és *annak okáért*, soha *az* megh
249:2 I érezze *a te* szerelmednec II érezze *az Te* szerelmednek
249:7 I legy *az en* szarandoksagomnac II légy *az én* szarandokságomnak
249:7–8 I aggion *az en* giarlosagomnac II adgyon *az én* giarloságomnak
249:10 I tizticsd ki
249:12 I születesednec napian II születésednek napián
249:13 I [] batorsággal iaruloc *Vram a te* zent Testedhez, miuelhogy te II []
batorsággal iarulok *Vram az Te* szent testedhez, miuelhogy te
249:17 I szeghínieket, legeltesse *az eo* iuhait, megh vigasztallia *a* fogságban II
szegínyeket, legeltesse *az eo* iuhait, megh vigasztallya *az* fogságban
249:18 I rabokat, megh II rabokat, megh
249:18 I halálnac arniekába II halálnak árnyekában
249:20 I es *veled egietembe*, agy
249:21 I keressen *semmi ez vilaghi* II keressen *semmi ez világhi*
248:3–249:22 [=I. 169[r]25–[170v]:27]
249:24 I [=I 173[r]:15]
249:24 I mikor *immar* hozzanc II mikor *immár* hozzánk
249:25–250:5 I []
249:28 II engem *az Te* szent
249:30 II szíuem
249:30 II fel *az te* restségedet

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 249:31 II Simeon *az eo* ölében
250:5 II világnak vétke
250:6–8 I [locus a margón:] Lucae 1. v. 43.
250:6–8 I *VRam* honnan érdemlettem *en*,
250:7 I ☐
250:7 II dücsössége, *az Te* méltatlan
250:8 I *hogy en hozzam ieoy?* ☐
250:9–16 I ☐
250:9–10 II azzal *meg* nem elegendél, *hogy engemet* hasonlatosságodra
250:13 II bizom *az Te* véghetetlen
250:13 II iárúlok *te* hozzád
250:17 I [locus a margón:] Psal. 44. v. 1.
250:18 I lelkem *Vram* *te* hozzád ☐: Szomiuhozza
250:19–20 I *es megh* latogacz ☐ engem
250:22 I *itiletemre* II *itiletemre*
250:23 I kegiessegedbül
250:23–24 I lelkemnek, *es* oruossága ☐ beteghsegemnek
250:25 I egietemben, ☐
250:28 I ighiddel II igiddel
250:29 I teobszeoris mongiad. ☐ II többszoris mongiad
250:30 I ☐ Kezedben
250:31 I; II Eoriz *megh* engem
251:1 I IESVS *CHRISTVS* *Snac Z.* II IESVS *CHRISTVS* *Snac* szent
251:3–4 I vtán. ☐
251:3–4 II után I. ☐
251:5 I *CH*ristusnac *szent* lelke II *CH*ristusnak *szent* lelke
251:5 I *CH*ristusnac *szent* teste II *CH*ristusnak *szent* teste
251:6 I *CH*ristusnac *szent* vére II *CH*ristusnak *szent* vére
251:6 I; II engem *szerelmeddel*: *CH*ristus
251:7 I folio *tizta* vyz II folyo *tizta* víz
251:7 I *CH*ristusnac *keserü* kin II *CH*ristusnak *keserü* kin
251:8 I O *en* edes IESVS *VM* halgas II Oh *én* edes IESVS *SOM* halgas
251:9 I engem, *es* ne szenued, *hogy soha* teolled II engem, *és* ne szenued, *hogy soha* tölled
251:9–10 I szakaggiac, ☐ halálom II szakadgyak, ☐ Halálom
251:11 I *a te* bodoghsagodba II *az Te* bodogságodban
251:11 I teged. ☐
251:12–14 I [locus a margón:] Psal. 103 v. 1.
251:14 I *Vrat*, ☐ mert irgalmason II jrgalmason III irgalmason

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 251:17 I nem [] erdemem
251:18 I kegyelmessegedbeol, *a te* szent II kegyelmességedből, *az Te* szent
251:19 I Kerlec *teged* en II taplálál: *Es* kérlek *téged* én
251:20 I vétele, []
251:20 II ne légyen *én* nekem itilet[]re és karhozat[]ra
251:21 I *legien az en* bűneimnec bocsanattia, *az en* II *az én* bűneimnek bocsánattya, *az én*
251:23 I giomlálása: *Az en* testi II gyomlálása, *Az én* testi
251:23 I otalmom
251:24 I zab[]laia II szab[]lália
251:24 I giogito *ira*, száraz
251:28 I ereomnec *megh* vytoia II erőmnek *meg* vytoia
251:29 I emlékezeti, *ez* világbol ki mulasomnac óráian II emlékezeti, *ez* világ-
ból ki mulásomnak óráian
252:1 I vgy *megh* vycsia II vgy *meg* vyicsa
252:2 I kiuanságot
252:6 I holot *te* a Fiu II holot *Te* az Fiu
252:9–255:18 I []
252:9 II II. []
252:11 II halákat *te* szent
252:14 II *Te nyomorúlt* küldús
252:17 II hanem *vgyan éppen* ténnen magadatis nekünk
252:17 II löl, *Ez*
252:18 II társunka löl, Tanításoddal *Vrunk*, szent
252:19 II valtságunk [], *Az*
252:20 II löl, *hogy osztán* az
252:22 II fogadád *az mi* lelkünket
252:22 II szenteléd *az mi* testünket
252:24 II vészem *fel* az bérét
252:24–25 II szedem *be* az nyereséget
252:29 II *az Te* jauaidban
252:30 II Istennek fiaiuá
253:1 II szüüünk erőssödik, értelmünk *megh* világosittatik
253:3 II Ha *azért* az haladásnak *az* ayandékhoz
253:4 II vagyok, *az Te* nagy
253:6 II *Hogy* ha
253:7–8 II és ezt az *Isten* szekrényében tartaná [] örök emlékezetire *az Isten-*
nek ió teteményének, mentül
253:10 II edelt, *de* az ténnen szent fiadnak testét adád *az mi* lelki

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 253:12 II Midön *az mi Vrunk szent Anyya, meg* latogatná *az* keresztelő
253:14 II Anyya *én* hozzám
253:18 II nékem *Vram*, hogy
253:19 II En hozzám, *az* ki
253:21 II ki *tenéked*
253:22 II töttem bé előtted *az én* aytómat, menyszer *az Te* ió
253:23 II tagadtalak *tégedet*, menyszer
253:25 II *az Te* vacsorádban
253:25 II miuel*hogy* mikor
253:26 II születél, *az* bünösöktől
253:29 II szállany: *Hogy* ha
253:29–30 II csudálkozik *vala*, hogy *az* Isten *csak* *meghis* emlekezik az embe-
rekrül, *Hogy* ha
253:30 II hogy *az* Isten
254:2 II *Vram te* én róllam, de eledelülis adád
254:4 II haylékombais be
254:6–7 II adhatok *néked*, az minemükkel
254:9 II adgyanak *te* szent felségednek, *az Te sok* ió
254:10 II álazatoson III alázatoson
254:10 II téghedet, hogy
254:11 II életemnek *megh* iobbitása
254:13 II bennem *az Te* szerelmedet
254:14 II rutsághira, *viszá* ne tériek
254:16 II miuel*hogy* az ki
254:24 II tornáczaís *megh*
254:25 II miuel*hogy* ottis áldoztak *vala az* Istennek
254:26 II lelkem*is*
254:27 II miuel*hogy* az
254:28 II áldozatokon példásztatot
254:30 II *Hogy* ha
254:31 II ezírt nem lön
255:3 II házadban *bé* ne
255:5 II kisíjrteteknek
255:6 II *elis*
255:10 II és [] hamis
255:12 II minémük *eo* magokban
255:13 II itílyük
255:14 II éllyük, *az Te* bö
255:16 II segítséget

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 252:9–255:18 I []
255:19 I II.
255:19 II III. []
255:21 I által, *megh éleztetted* e
255:25 I elsz, [] etc. [] II élsz, [] etc. []
255:26 I zentségbe, *a te* kin II szentségben, *az Te* kijn
255:27 I Aggiad, *vgy tisztelliuc* a te testednec II Adgyad, *vgy tisztellyük* az Te
255:28 I titkat, [] *hogy a te* megh II titkát, [] *hogy az Te* meg
255:31 I eoncz *a miszüünkbe* II önts *az mi szüünkbe* III önts [] szivünkbe
255:31 I; II minden [] be
256:1 I *feoleot* szeretuen, *a te* ighiretidbe II fölöt szeretuén, *az Te* igiretidbe
256:4 I minket *a te* hasonlatosságodra II minket *az Te* hasonlatosságodra
256:4 I alhatatossa, *a te* eosueniden II álhatatossá, *az Te* ösuényden
256:7 I; II etc. []
256:8 I III.
256:8 II III.
256:9 I [locus a margón:] Lucae 7. v. 6.
256:9 I ha *ama* te II ha *amaz* te
256:10 I bizad *a te* niáiadat II bizád *az Te* nyáiadat
256:11 I alazatoson II; III alázatoson
256:11 I csonakiabol II csonakiából III csólnakjából
256:12 I melto *volna*, *hogy* II méltó *vólna*, *hogy*
256:14 I *egy* haioba
256:16 I *hogy az en* bünös II *hogy az én* bünös
256:17 I *El* tauoztasd II *El* táuosztasd
256:18 I *az en* méltatlan II *az én* méltatlan
256:18 I [locus a margón:] Luc. 24 v. 29.
256:18–19 I teged, *a te* veghetetlen II teged, *az Te* véghetetlen
256:19 I mert *im* el
256:22 I [locus a margón:] Gen. 32. v. 24.
256:26 I [locus a margón:] Prouer. 8. v. 31.
256:26–27 I Vram, *nem egiéb*, *az* embereckel valo niaiaskodásnal: *A te* kiuan-
ságod *nem egiéb*, *hanem* *hogy* II Vram, *nem egyéb*, *az* emberekkel való nyá-
iaskodásnal: *Az Te* kiuanságod *nem egyéb*, *hanem* *hogy*
256:30 I attad *a te* zent II attad *az Te* szent
257:1 I *hogy a te* testednec II *hogy az Te* testednek
257:6 I [locus a margón:] Hebr. 9. v. 4.
257:8 I szekreniebe, *a te* parancsolatidnac tablait II szekrenyében, *az Te* paran-
csolatidnak tábláit

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 257:8 I [locus margón:] 3. Reg. 8. v. 9.
257:9 I Teolcs[...]be II Tölts[] bé III Tölcs[]-bé
257:9 I mint *a* te II mint *az* Te
257:12 I *IIII.*
257:12 II V. []
257:17 I fohaszkoggiec, *testetül megh valni, te elődben menni, szüntelen kiuan-*
kozzec.
257:18–19 I lelkem *kiuanságha* csak *te legi*, Angialoc[] keniere[], lelkünc[]
taplalása[], minden
257:20–21 I *feoloet* valo kenier[], melibe találtatic minden [] edessegh[].
Tegedet
257:20 II fölöt
257:22 I es *a* te [] geoneortüses io yzeddel II és *az* Te
257:23 I lelkem[] kiuanságít
257:25 I; II vize, *Az* Isten
257:26 I kiuannion *Vram* az II kiuánnyon *Vram* az
257:27–28 I *tegedet*: Te foroghy [] elmemben, es szaiamban *szüntelen*, csak II
tégedet: Te
257:31 I; II segítségem
258:2 I maraggion [] lelkem
258:3 I *V.*
258:3 II VI. []
258:5 I viseliüc, *a* te II visellyük, *az* Te
258:6 I [locus a margón:] Triden. Sess. 13. cap. 8.
258:6–7 I (meli *az* eggiesseghnec iele, *a* szeretetnec kötele, *a* bekesseghnec II
(mely *az* egyyességhnec iele, *az* szeretetnec kötele, *az* békességnek
258:9 I *Es* *megh* emlekezuen *a* te
258:9 I voltodrol
258:11 I testedet: [] Aggiad
258:12 I [locus a margón:] 3. Reg. 19. v. 6.
258:12 I giakran *a* te zent II gyakran *az* Te szent
258:12 I ama *neki adot* kouásztalan
258:13 I vastagulan, *a* te vtaidon II vastagúluán, *az* Te vtaidon
258:14–15 I *a* te [] tested, *Az mi* ellensegünknek [locus a margón:] Iudic. 7. v.
13. pedigh romlása, *mint a Pogani Amalech, nemzetnec* romlása *leon* *az eo*
taborába szallot, kenier,
258:14 II tested, *Az mi* ellenségünknek
258:16 I Amen. *Az mely imadságokat e keoniünec masodic reszébe, a szent*
aldozat vtan, talalsz azokatis ighen alkotmatosan el mondhatod, az Vr va-

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

csoraia vtan: Es vegezetre, minden imadsaginknac kezdeti, s' véghe, a Mi Atianc, üdueozlegi Maria, es Credo, legien.

259:2 I DAVIDNAK, HET POENITENTIA II DAVIDNAK, HET POENITENTIA

259:3 I Vram, *a mi* vetkeinkrül II Vram, *az mi* vetkeinkrül

259:4 I raitunc *mi* büneinkért II raytunk *az mi* büneinkért

259:16 III itéletedet

259:20 I töuöc

260:2 I fötte II földte

260:3 I; II vötte

260:14 I özüerekhöz, Bünöseoc, [] louakhöz

260:23 I igiem, *Haragodnac ergeben.* Mert

260:30 I giazban eluén

261:2 I Orószlany kint, Ordít

261:7 I; II mögöt

261:11 I; II vöttem

261:13 I hátam, Gonosz

261:18 I [locus a margón:] *Balassa Ba:*

261:23 I S' Eggyüt II S' Eggyüt

261:23 I büzt *enyczdel*

261:24 I Esmerem II Esmérem

261:25 I; II ellened

261:25 I teottem II töttem

261:31 I; II fertözöt

262:7 I mondasaddal

262:19 I Fene eotte II Fene ötte

262:22 I előb

262:24 I; II halákat

262:27 I; II siralmomat

262:28 I imadsagomnac II imadságomnak

262:29 I Serpöniöben II Serpönyöben

263:3 I csiak *pusztaban* iar

263:4 I; II fint

263:20 I Kitül *meltan* bünte[]tem II Kitül *méltán* bünte[]tem

263:23 I terempted: [] menyben

263:23 I fondaltad. II fondáltad.

264:4 I vagy *tamaszom*, Vram

264:10 I; II itiletre

264:10 I Szeghin II Szegin

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 264:15 I irgalmad II jrgalmad
264:21–22 I akaratodhoz. *Elezd* szent
264:22 I felsegedhöz II felségedhöz
264:25–26 I szolgálóc. *Megh ne emlekezzel, etc. mint ez eleot: fol.*
264:29 I iegiez: []
264:29 II miuelhogy efféle
265:1 I []
265:1 II szoktak *vala* lenny
265:2 II neuezi: *Es* mijs
265:2 I *De* keozeonseges
265:4 I; II buzgosággal, *az* Istent
265:4 I; II szenteketis mint
265:5 I segitsegül II segítségül
265:6 I geolekeozetinec II gyöleközetinek
265:7 I; II megis szokot
265:8 I [locus a margón]
265:9 I [locus a margón]
265:9 I mikor *az eo ellensegeuel*, II mikor *az eo ellensegéuel*,
265:13 I segitseget II segítséget
265:14 I Ciaszaris, mikor II Cszazaris, mikor
265:14–15 I szakadnanac szüntelen, *az*
265:16–17 I [locus a margón]
265:18 I Basilius *Doctor*, *az*
265:19 I enekeluén *a hiueckel*, *a*
265:20 I képpen, *kucs*, *es* emberi II képpen, *kuts és* emberi
265:21 I [locus a margón]
265:23–24 I Constanczinapolt *az* iszoniu II Constanczinápolyt *az* iszonyu
265:24 I [locus a margón]
265:25 I Papais, hasonlo II Pápais, hasonló
265:26–27 I *a mint sok reghi feo Doctoroc iriac.* [eltérő locus a margón:] Quintianus et Asclepiades in 5 Synodo. Act. I.
265:28 I teot II töt
265:29 I menetele *napia* eleot II menetele *napia* előtt
265:30 I; enek[]lenénec II enek[]lenének
265:32 I gianant, *vgimond*, *eleol*
266:1 I kereztet *visznec vala*, *es*
266:1 I üdueoziteonc *írot* kepet, [] Litaniakat enekeluen, II üdüözítönk *írot* képét
266:2 I üdueossegekert *a* kikhez *mennec vala*: *Az Euthymius (mint az eo tanit- uania Cirillus iria) a nagy szarazságnac ideien, Litaniac által beoseges*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

eseot niere Istentül, mikor Rhemos Varasaba iszoniu myrigi halal volna, a Z. Remigius koporsoia feodelet Processioban, sok egheo szeouetnekeekkel hordozác, es megh szabadula a varas.

266:2 II üdüösségéért az kikhez

266:3 I pedig, vgian teoruent II pedig, vgyan törüént

266:6 I enekelne: [] [locus a margón:] In Authentic. Nouella 123. de sanct. Episc. cap. 31. et 32. Z.

266:7 I szepen *megh* iria II szépen *megh* iria

266:7 I [locus a margón]

266:7 I szoktac *vala*, a II szoktak *vala*, az

266:11 I [locus a margón]

266:12 I Antiochiat *immar* *megh* *veotte* II Antiochiat *immar* *megh* vötte

266:13 I; II akaruán *az* Isten

266:14 I hozuan (*vgimond*) minec

266:16 I *a* Szentegyhaz II *az* Szentegyház

266:17 II fnyességet

266:18 I ielente *az* Isten II ielenté *az* Isten

266:19 I; II [] Cosroes

266:19 I csudulatoson II csudálatoson

266:20–22 I [locus a margón:] Ioan. Durant. lib. 2. de ritibus Ecclesiae capite 10. [vö.: 267:9]

266:20 I szoktac *vala* *pedigh* Processiot II szoktak *vala* *pedigh* Processiót

266:24 I tetemét: *Es* a II tetemét, *és* az

266:24 I csontiait[], mellieket

266:26–28 I [locus a margón]

266:29 I; II Bonfiniusbaís sokszor

266:29 I mi *reghi* eleinc II mi *reghi* eleink

266:32 I *veouec* Bulgar II vöuék Bulgar

266:33–267:1 I [locus a margón]

267:4 I Litaniakról II Litaniákról

267:5 I 452. *Gregor. Turonens.* II 452. et anno 396. *Gregor. Turonens.*

267:6 I Sidonius *Apollinaris* lib. II Sidonius *Apollinaris* libr.

267:7–8 I Synodo, Actor 1. Tom. 2. *conciliorum*, [locus a margón folytatódik:]
Vide Baron.

267:9 I [locus a margón:] cap 30. [néhány sorral korábban vö.: 266:20–22, szerepel a köv. hely: Ioannes Durand. libr. 2. de Ritibus, cap. 10]

267:10 I *Ki* azt iria, hogy

267:11 I *vala*, *a* mezeon II *valá*, *az* mezőn

267:12 I ielente *az* Isten II ielenté *az* Isten

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 267:13 I vala [] irná
267:13 I eneketis, Szent II éneketis, Szent
267:15 I püspeokis. II Püspökis.
267:16 I mostany vy *Atiafiac* sem II mostany vy *Atyafiak* sem
267:17 I eneklese: *Es annac okaert*, eneklic II éneklése: *Es annak okáért*, éneklík
267:19 I rutittiác [] reghi
267:19–21 I [locus a margón:] *Vide Feuarden. Dialog. 1. contra Caluin. Fol. 37.*
267:20 I *Mert Legh* eleoszeor II *Mert Leg* először
267:20 I *hadnac* II *hattanak*
267:20 I *Tudnia* illic
267:21–22 I nekínc. *Reliquit hoc* Lutherus [] in Enchiridio
267:24 I anno 1560. per
267:27 I a *zent* haromsághnac *megh csak* neuétis, kiuel II az *szent* Háromság-
nak neuét
267:28 I *feoleotte* II *fölötte*
267:29 I irtottac, *mint az Vy tudomanioc hamissagárul irt keoniube, fol. 67.*
megh mutatám.
267:30 I es az Istenben II és az Istenben
267:31 I hagiác az eo Litaniaiokból, a *felliul eleo szamlalt* keoniuekbe II hagyák
az eo Litaniaiokból, az *fellyül elő szamlált* könyuekben
267:31 I Maga, *nilua Z. Pal*
267:32 I [locus a margón]
267:33–268:1 I hogy *még* a mi üldoezoinkertis II hogy *még* az mi üldözö-
inkértis
268:1 I [locus a margón]
268: 2–3 I Anniaszentegyhaz, *melybe élt, es megh holt szent Agoston.* [locus a
margón] De
268:4 I *mellien még* eddigh *soha* II *mellyen még* eddigh *soha*
268:6 I egy *Istentelen* Luther
268:9 I látnac az *Atiafiac*. De II látnak az *Atyafiak*, De
268:9 I es a *bodoghsaghba vralkodo* zenteket II és az *bodogságban vralkodó*
szenteket
268:10 I ottan *mingiárt* baluani II ottan *mindgyárt* báluány
268:11 I feleségphet *keo* baluanniá II feleséget *kö* baluánnnyá
268:12 I szentitis, baluanniá II szentitis, baluánnnyá
268:12 I teueligesnec II téuelygésnek
268:13–14 I hogy az *Istennec* *megh* dücseoült szentit, *segítsegül hinac, es en-*
nec, az Irasbais deréc fundamentoma vagion mint a Giarmathi Miklos ellen

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- irt keoniube beosegesen megh mutatom reouid üdeon, Isten segítséghe velem léuen. II hogy az Istennek megh dücsöült szentit, segítségül hínák, és ennek, az Irásbais, derék fundamentoma vagyon.*
- 268:15 I Masodszor az *Atiafiac*, hogy II Másodszor az *Atyafiak*, hogy
- 268:15 I szilidséghe nec II szilidségnek
- 268:15–16 I mutatnác, [] Imillien II mutatnák, [] Imyllen
- 268:16 I toldánac az *eo* Litaniaiokhoz II toldánac az *eo* Litaniaiokhoz
- 268:23–26 I [locus a margón:] August. 2. contra Crescon. c. 1. et 2. lib. 3. ca. 73. li. 4. c. 55. carpunt Donatistae errores Augustini in Grammatica.
- 268:24–25 I oluastac *volna*, eszekbe ve[]hettéc *volna*, hogy ebbe *nem volt* semmi II oluastak *vólna*, eszekben ve[]hették *vólna*, hogy ebben *nem volt* semmi III *vehették*
- 268:26 I az Vy *Atiafiakhoz* hasonlo II az Vy *Atyafiakhoz* hasonlo
- 268:26 I etc. *De effële tudakos soczesagirol, a mi Deacombone Atiankfai nac, masut beosegesen szolloc, Isten segítse velem leuen. II etc. De effële tudakos soceságirul, az mi Deacombóne Atyánkfai nac, másút böségesen szóllok, Isten segítse vélem léuen.*
- 268:28 I Vytokis, *vgian* Georeogh II Vytókis, *vgyan* Görög
- 268:30 I; II hallattárais. *De*
- 268:30–31 I praedicallunc, az Istennel II praedikállunk, az Istennel
- 268:31 I mikor *zent felsegéné* keoneorgünc II mikor *szent felsegének* könyörögünk
- 268:31 I itilliüc II itílyük
- 268:32 I szokás *volt az a* II szokás *vólt az*
- 268:33 I az *Isteni* imadságba II az *Isteni* imadságban
- 269:2 I [locus a margón:] August. Epistola 178.
- 269:3 I [locus a margón]
- 269:6–7 I be oltatan[]c *mygh vad*
- 269:7 I olayfába, a Christusba
- 269:8 I [locus a margón is:] Canin. loco c 25. cap. 5.
- 269:8 I pedigh *amaz Amen* II pedig *amaz Amen*
- 269:9 I legien, *yévorto a mint a LXXII. Sidoc forditac, auagy*
- 269:11 I pedigh, *szinte annit iegiez, mint II pedig, szinte annyt iegyez, mint*
- 269:11 I kérünc, *de miuelhogy a Sidoc a Sátoroc innepén, zeold ághakat hordozuán kezekbe, giakran kialtiác vala az Istennec, Hosanna, e leon oka, hogy veghre a Sidoc, azokat a zeold aghakatis Hosannanac neuezéc. es azért kialtác a Sidoc, virágh vasarnap, Hosanna filio Daud, a Daud fianac, vgy mint geozeodelmes feiedelemnec vigiünc zeold ághat, es kériünc hogy üdueozicsen minket.* [locus a margón:] Caninius ibidem cap. 4.

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 269:12 I Litaniaia. II Anyaszentegyháznak Litaniáia.
269:13 I Meditat. []
269:13 I [locus a margón:] *Idem cap. 24. Medit.*
269:15 I ér[]tem
269:15 I keoneor[]gheni II könyör[]geny
269:16 I Raphael, *Ti Angialoc* II Raphaël, *Ti Angyalok*
269:17–18 I Martyroc, *Vallás teueoc*, Papoc,
269:20 I ér[]tem. *szeghin* II ér[]tem *széghíny*
269:22 I ereossághe, *A rolad* vallás II erőssége, *Az róllad* vallás
269:23 I; II *szüuet*
269:28 I *haly megh* minket II *halgas meg* minket
270:3 I *Vigasztalo* Z. Lélec [] Isten II *Vigasztalo* Sz: Lélek [] Isten
270:5 I; II *Szeplötelen* szüz
270:7 I Z. Szüzeknec [] szüze II *Szent* Szüzeknek [] szüze
270:8 I Mihaly *Archangial*, keoneoreoghy II Mihály *Archangyal* Könyörögy
270:9 I Gabriel *Angial*, keoneoreoghy II Gábiel *Angyal* Könyörögy
270:10 I Raphael *Angial*, keoneoreoghy II Raphaël *Angyal*. Könyörögy
270:11–12 I *Ti minniaian Istennec* Angiali es Archangiali, keonörögietec II *Ti minnyáian Istennek*, Angyali és Archángyali, Könyörögietek
270:13 I *Az bodogh lelkeknek minden seregi*, keoneoreogietec II *Bodog lelkeknek minden seregi*, Könyörögietek
270:15 I *Ti minniaian* II *Ti minnyáian*
270:16 II Péter *Apostol*
270:17 II Pál *Apostol*
270:18 II András *Apostol*
270:19 II Iakab *Apostol*
270:20 II Iános *Apostol*
270:21 II Thamás *Apostol*
270:22 II Iakab *Apostol*
270:23 II Philöp *Apostol*
270:24 II Bertalan *Apostol*
270:25 II Máthé *Apostol*
270:26 II Simon *Apostol*
270:27 I Thadaee II Thadaeus *Apostol*
270:28 II Matyas *Apostol*
270:30 II Lukács *Euangelista*
270:31 II Márk *Euangelista*
271:1 I *Ti minniaian* II *Ti minnyáian*
271:2 I *Ti minniaian* II *Ti minnyáian*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 271:2 I *erettünc* II *érettünk*
271:3 I *Ti minniaian* II *Ti minnyáian*
271:4 II Istuan *első Martyr*
271:5 II Lörincz *Martyr*
271:6 II Vincze *Martyr*
271:9 I Dömien köneörögietec II Könyörögyetek *érettünk*
271:11 I *Istennec minden szent Martyri* II *Istennek minden szent Martyri*
271:12 II Sylvester *Papa*
271:13 II Gergely *Papa*
271:14 II Ambrus *Püspök*
271:15 II Agoston *Püspök*
271:17 II Márton *Püspök*
271:18 II Miklos *Püspök*
271:21 I Lazlo *Kiraly* II László *Király*
271:22 I *Ti minniaian* II *Ti minnyáian*
271:22 I Püspeokeoc [], keoneoreogietec
271:24 I *Ti minniaian* II *Ti minnyáian*
271:25 II Benedek *Apatúr*
271:26 II Antal *Apatúr*
271:27 II Bernard *Apatúr*
271:30 I *Ti minniaian Istennec szent Papiay, keoneoreogietec* II *Ti minnyáian Istennek szent Papiay, könyörögietek*
271:31 I *Ti minniaian* II *Ti minnyáian*
272:2 I Ersebet *Azzoni* II Ersebet *Aszony*
272:3 I Margith *Azzoni* II Margith *Aszony*
272:4 I Agotha *Azzoni* II Agotha *Aszony*
272:5 I Lucza *Azzoni* II Lucza *Aszony*
272:6 I Agnes *Azzoni* II Agnes *Aszony*
272:7 I Cicelle *Azzoni* II Cicelle *Aszony*
272:8 I Catalin *Azzoni* II Catalin *Aszony*
272:9 I Neste *Azzoni* II Neste *Aszony*.
272:10 I *Ti minniaian* II *Ti minnyáian*
272:12 I [megjegyzés a margón:] *Petitiones*
272:12 I; II *Vr Isten*
272:12 I nekünc, *Légy kegyelmes nekünc* II nekünk, *Légy kegyelmes nekünk*
272:13 I; II *Vr Isten*
272:13 I nekünc, [] *Hały megh Vram minket.* II nekünk, [] *Halgas meg Vram minket.*
272:17 I; II *Az hertelen* III *Hertelen*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 272:18 I eordeogh csalardsagatul II ördögnek csalardságátul
272:19 I Az haraghtul II Az haragtúl
272:21 I A faitalan II Az faytalan
272:22 I A meny II Az meny
272:23 I eoröc karhozattul, II örök kárhozattúl
272:24 I [megjegyzés a margón:] *Obsecrationes*
272:24 I te foghatatlan szent testesülesed II csudálatos meg testesülésed
272:27 I es ☐ böiteolesed II és ☐ böytölésed
272:28 I; II te szent kereszted
272:28 I ken szenuedese
272:29 I te szent halalod II te szent haláloed
272:30 I A te szentseges II Az te szentséges
272:31 I A te csudalatos II Az te csudálatos
272:32 I Lélec ☐ el
272:33 I itilet II itilet
272:33 II napian, Szabadíts meg ☐ minket.
273:1 I büneos szolgaid, kertinc II bünös szolgaid; Kérünk
273:2 I [megjegyzés a margón:] *Postulationes*
273:2 I Irgalmaz, ☐ Hald megh keresünket. II Irgalmaz ☐ Hald megh kerésünket
273:3 I Hogy ☐ megh bocsas ☐d bününket, Hald megh keresünket. II Hogy ☐ meg bocsássad bününket. Hald megh kerésünket
273:5 I vezerey, ☐ Hald megh keresünket. II vezérely ☐ Hald megh kerésünket
273:6 I Aniazentegyhazadat, megh eoriz ☐d, II Anyaszentegyházadat, meg örizzed,
273:7 I oltalmaz ☐d, Agy helt keresünknek. II és meg oltalmazad ☐ Hald megh kerésünket
273:8–9 I rendeket, a tökélletes II réndeket, az tekélletes
273:9 I tarcsad, Agy helt keresünknek. II tartsad ☐ Hald megh kerésünket.
273:10 II Anyaszentegyháznak ellenségit
273:11 I alazzad, Agy helt keresünknek. II alázzad Adgy helt kerésünknek.
273:14 I engegy, Agy helt keresünknek. II engedgy Adgy helt kerésünknek.
273:15–16 I Hogy a te hiueidet, csendes bekesegebe, megh tarcsad, Agy helt keresünknek. II Hogy az te hieuéidet, csendes [jav. ebből: cszendes] bekeségben, megh tartsad Adgy helt kerésünknek.
273:17–18 I magunkat a te szolgálatodba meg tarcs, es erősicz ☐, Agy helt keresünknek. II magunkat az te szolgálatodban meg tarcs, és meg erősíts, ☐ Adgy helt kerésünknek.

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 273:19 I Hogy *a mi* elmenket II Hogy *az mi* elménket
273:20 I indicsad, *Agy helt keresünknek*. II indicsad, *Adgy helt keresünknek*.
273:21 I *teotteknek* II *tötteknek*
273:22 I *iouaydat aggiad, Agy helt keresünknek*. II *iouaydat adgyad, Adgy helt keresünknek*.
273:23 I Hogy *a* magunc II Hogy *az* magunk
273:24 I *teottec* lelket, *az eoreoc* II *iót töuök* lelkét, *az örök*
273:25 I *mencsed, Agy helt keresünknek*. II *mencsed. Adgy helt keresünknek*.
273:26–27 I *feold* [] *giümeolcset beosegesen aggiad* [], *kerunc* II *föld* [] *gyümölcsét böségesen adgyad* [], *Adgy helt keresünknek*.
273:28 I *az el niugot hiueknek* II *az el nyugot híueknek*
273:30 I Hogy *megh halgas* minket [], *kerünk* II Hogy *meg halgas* minket [], *kerünk*
273:31 I *Istennec zent Fia* II *Istennek szent Fia*.
273:32 I *Istennec Barania* II *Istennek Baránnya*
273:32–33 I *világhnac vétet, Irgalmaz mi* II *világnak vétét, Irgalmaz mi*
274:1 I *Istennec Barania* II *Istennek Baránnya*
274:1–2 I *világhnac vetket, Halgas* II *világnak vétet, Halgas*
274:3 I *Istennec Barania* II *Istennek Barannya*
274:3–4 I *világhnac vetket, Kegielmez mi* II *világnak vétét, Kegyelmez mi*
274:5 I *haly megh* minket II *halgas meg* minket
274:10 I *Atianc ki vagy menniekben*, etc. II *Atyánk ki vagy mennyégben*, etc.
274:12 I *VIgiáz Vr Isten az en segitsegemre, Sies Vram az en otalmamra*. II *VIgyaz Vr Isten az én segítségével, Sies Vram az én oltalmamra*,
274:13–14 I *Szegienycsd megh, es rettenccsd megh azokat, kik az en lelkemet üldözik*. II *Szegyenicsd meg, és rettenccsd meg azokat, kik az én lelkemet üldözik*.
274:15 I *Terienec visza, megh szegienüluen, a kik* II *Térienek viszá, meg szegienüluén, az kik*
274:17 I *Hertelen megh téruen pirullianac megh, kik* II *Hertelen meg téruén pirüllyanak meg, kik*
274:18 I *Eorüllienec* es II *Eorüllyenek* és
274:18–20 I *benned Vram, a kik teged keresnek, es vighan kialcsac: Fel magasztald Vram azokat, kik a te üdueosségedet kiuanniac*. II *benned Vram, az kik téged keresnek, és vígan kiálcsák: Fel magasztald Vram azokat, kik az Te üduösségedet kiúánnják*.
274:21 I *pedigh niomorult szeghini vagioc, Vram seghil megh engem* II *pedig nyomorúlt szegíny vagyok, Vram segíl meg engem*.
274:22 I *es otalmam, Vram yeoy el, es ne* II *és oltalmam, Vram iöy el, és ne*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 274:24 I most es [] eoröcke II most és [] örökké
274:26 I megh *Vram* a II meg *Vram* az
274:27 I R. *Mencsd meg Vr Isten*[] a benned II R. *Mencsd meg Vr Isten*[] az benned
274:28 I Legy *mi* nekünc II Legy *mi* nekünk
274:29 I R. *A mi* ellensegünc [] eleot II R. *Az mi* ellenségünk [] előtt
274:30 I V. [] Ne vegien *diadalmot* az ellenségh *mi* raitunc, II V. [] Ne végyen *diadalmot* az ellenség *mi* raytunc
274:31 I a hamis[] ne II az hamis[] ne
275:1 I vetkünc II vétkünc
275:2 I R. *A mi* alnaksagunc II R. *Az mi* alnakságunk
275:2 I szerent *ne* II szerént *ne*
275:4–5 I tegie eotet, [] es ne aggia *az eo* ellenséghi[] kezébe. II tégye ötet, [] és ne adgya *az eo* ellenségi[] kezében [jav. ebből: kezéken] ötet.
275:6 I teottekert II töttekert
275:7 I Fizesd meg Vr *Isten* a II Vr *Isten* az
275:8 I teotteknec, az eoreoc bodoghsagot. II tötteknek, az örök
275:9 I az *el nyugot* hiuekert, II az *el nyugot* hiuekert,
275:10 I Eoreocke *vala* [!] nyugodalmat II Eorökké *való* nyugodalmat
275:10–11 I es a *te veghetetlen* feniessegedbe *vid be eoket*. II az *Te véghetetlen* fenyessegedben *vid bé őket*.
275:12 I V. [] Bekesegben *niugodgianac* II V. [] Bekeségben *nyugodgyanak*
275:14 I a *mesze feoldeon való* Atiánk fia[] jert II az *mesze földön való* Atyánk
275:15–17 I R. *Vdueozicsd, es eorizd Vram a te benned remenlo* szolgálait, Agy segítséget nekic *menniegbeol*, es [] otalmaz[]d eoket II R. *Vduözicsd, és örizd Vram az te benned reménlő* szolgálait, Adgy segítséget nekik *menyéghből*, [] oltalmaz[]d őket
275:18 I megh *az en* keoneörgesemet II meg *az én* könyörgésemet,
275:19 I kialtasom *hasson te* eleodbe II kialtasom *hasson te* elődben
275:21 I *KEgielmes* Isten II *KEgyelmes* Isten
275:21–24 I tulaidona [] az Irgalmassagh, es *kegielem, halgasd meg a mi* keoneörgesünket: [] Es *a te* szolgálait, kik[] az bűnnec *lanczáual* megh *terheltetec*, a te [] Irgalmassagodbol *kegie*[]sen [] odozd *megh*.
275:21–23 II tulaydona [] az Irgalmasság, és *kegyelem, halgasd meg az mi* könyörgésünket, [] Es *az te* szolgálait,
275:23–24 II te [] Irgalmasságodból *kegye*[]sen [] odozd *meg*.
275:25 I az *eleotted* megh alazottaknac keoneörgeset II az *előtted* megh alazottaknak könyörgés

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 275:26 I *bünrül* vallast teueoknec gonosságot bocsásd II *bünrül* vallast teuöknek gonosságot bocsásd
- 275:26–27 I egyetembe, [] bekeseget nierhessünc te teolled. II egyetembe, [] bekeseget nyerhessünk te tölled.
- 275:28 I Vram [] irgalmasson II Vram [] jrgalmason
- 275:28 III irgalmason
- 275:28–29 I kegielmessegedet: *Tisztics megh* minket minden vetküinktül, es eze kert erdemlet II kegyelmességedet: *Tisztics meg* minket minden vétküinktül, és ezekért erdemlet
- 275:30 I büntetésektül [] szabadicz megh. II büntetésektül [] szabadics meg.
- 276:1–2 I kit a bün[] megh bánt[], a poenitentia[] megh engesz[]tel II kit az bün[] meg bánt[], az poenitentia[] meg engesz[]tel
- 276:3 I ostorat, mellí[]et II ostorát, melly[]et
- 276:4–5 I szolgálón, a Romai Papan[]: Es II szolgálón, az Romai Papan[]: Es
- 276:5 I eotet a te kegielmessegedbeol, az II ötet az te kegyelmességedből, az
- 276:6 I ayandekodbol, csak azt II ayandékodból, csak azt
- 276:7 I; II te előtted
- 276:7 I szíuel beís telliesicse II szíuel béis tellyesícse
- 276:8 I Isten, ki kútfeie vagy minden szent kiuanságnac, io tanácsnac, es II Isten, ki kútfeie vagy minden szent kiuanságnak, ió tanácsnak, és
- 276:9 I cselekedetnec: Agy II cselekedetnek: Adgy
- 276:9 I szolgálidnac oly bekeseget II szolgálidnak oly bekeseget
- 276:10 I szíüünket a te parancsolatodba II szíüünket az te parancsolatodba
- 276:11 I a mi ellensegünc II az mi ellenségünk
- 276:13 I GEriezd fel Vram a szent Lelec tüzeuel, a mi szíüünket, lelkünket, es kiuanságinkat, hogy II GEriezd fel Vram az te szent lelkednek tüzéuel, az mi szíüünket, lelkünket, és kiuanságinkat, hogy
- 276:14 I testel [], es tizta szíuel szolgalliunc. II testel [], és tizta szíuel szolgállyunk.
- 276:15–16 I es szolgáló leand lelkénec, [] minden vetkeít bocsasd megh, hogy
- 276:15–16 II és szolgáló[] leányd lelkének
- 276:16 II vétkeít, hogy
- 276:16–17 I te Irgalmasságodat melliet II te Irgalmasságodat mellyet
- 276:17 I kéuantac, az aytatos II kéuántak, az aytatos
- 276:18–19 I hogy ebresztő malasztoddal elkezduen az iot bennünc, segithő malasztoddal kisyried a mi io cselekedetünket, hogy minden munkanc es imadságunc, [] II hogy ébresztő malasztoddal el kezduén az iót bennünk, segítő

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- malasztoddal kísíried *az mi ió cselekedetünket*, hogy minden *munkánk és imadságunk*, []
- 276:20 I [] *te toelled kezdessec*, es [] *te általad* II [] *te tölled kezdessék*, és [] *te általad*
- 276:21 I *vitessec véghez*. II *vitessék véghez*.
- 276:23 I *kiket [] tieidnec* II *kiket [] tiéidnek*
- 276:24 III *alázatosan*
- 276:24 I *kikért te eleotted keoneörgünc*, II *kikért te előtted könyörgünk*,
- 276:25–26 I [] *kik[] vagy [] e vilagon élnek*, vagy *el nyugoduan* a más világra *iutottac*, *a te szentidnec esedezése által*, *a te kegielmes* II [] *kik[] vagy [] ez vilagon élnek*, vagy *el nyugoduán* az más világra *iutottak*, *az te szentidnek esedezése által*, *az te kegyelmes*
- 276:27 I *io voltodbol*, minden II *ió vóltodból*, minden
- 276:29 I *vralkodic*, *mind öröckön* [jav. ebből: öröcken] II *vralkodik*, *mind öröckön*
- 276:30 I *megh az en keoneorgésemet* II *megh az én könyörgésemet*
- 276:31 I *iussion te hozzad*. II *iussion te hozzád*.
- 277:1 I *Es az el nyugot hiuec lelke[]*, *az Istennec Irgalmassaga által*, *beke-seghbe* II *Es az világból ki múlt hiuek lelkei az Istennek Irgalmassága által*, *beke-segben*
- 277:4 I *segítsegeért* II *segítsegeért*
- 277:6 I *annianac*, *Az* II *Annyának*, *Az*
- 277:6–7 I *Martyroc*, *Vallasteoueoc*, *Szüzec*
- 277:8 I; II *kik az eo innepeket*
- 277:8 I *segítsegekbeis* II *segítsegekbeis*
- 277:9 II *fiad által* az
- 277:15 I *teueliges[]*,
- 277:17 I *neked*. *A te szent fiad*, *etc.*
- 277:18 I *TEkincz[] megh* II *TEkíncs[] megh*
- 277:20 I *minket*. *A te szent fiad*, *etc.*
- 277:22 I; II *segítsegül*
- 277:23–24 I *erössittessünc*. *A te szent fiad*, *etc.*
- 277:27 I *lelkünkbe*. *A te szent fiad*, *etc.*
- 277:30 I *eoruendeoziunc* II *öruendőziunc*
- 278:1 I *segíttessünc* II *segíttessünc*
- 278:1 I *bodoghsagh[]*
- 278:2 I *vitessünc*. *A te szent fiad*, *etc.*
- 278:4–5 I *voltac [] imadsagockal segíttessünc*. *A te szent*, *etc.* II *vóltak*, [] *imadságokkal segíttessünk*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 278:6 I Vram, *a mi* alazatos II Vram, *az mi* alázatos
278:7 I oalmaz *megh* minket II oalmaz *megh* minket
278:7 I veszedelemtül. *A te szent fiad, etc.*
278:9 I eoreghbycse *a mi* aytatosságunkat II öregbicse *az mi* aytatosságunkat
278:9 I eghességünket. *A te szent, etc.*
278:10 I *megh a mi* keoneorgésinket [jav. ebből: keoneoneorgésinket] II *meg az mi* könyörgésinket
278:13 I A te szent, *etc.*
278:13 II által. []
278:14 I segítségheért II segítségéért
278:16 I *hogy az eo* őrizetec alatt II *hogy az eo* őrizetek alatt
278:18 I testünkbe. *A te szent fiad, etc.*
278:19 I ki *csudálatos rendel*, az Angialoc es emberek tisztit [] igazgatod
278:20 I; III irgalmason II jrgalmason
278:20 I mennieghbe II mennyégben
278:21 I eoriztessec *a mi* életünkis e földön. *A te szent, etc.* II őriztessék *az mi* életünkis ez
278:23 I alazatoson II; III alázatoson
278:24 I nierhessüc. *A te szent, etc.*
278:25 I fiadnac *megh* testesüleset II fiadnak *meg* testesülését
278:26 I Angial[] keouetséghe
278:29 I bodoghsagba. *A te szent fiad, etc.*
278:30 I niaualiaiokból II nyaualyáiokból
278:31–279:1 I Angial[] keoneorgese II Angyal[] könyörgése
279:2 I A te szent, *etc.*
279:3 I []
279:4 I napian *valo Imadsagh*. II napián *való Imádság*.
279:7 I Aniazentegyaz[] ereos
279:10 I terieztened *a te* zent neued esmeretit II teriesztenéd *az te* szent neued esméretit
279:11 I által, *az igaz* II által, *az jgaz*
279:15 I; II szent [], *etc.* []
279:20 I itileoie II itilőie
279:23 I a *te* giarlo II *az te* gyarló
279:28 I ki *a mi* giarlosagunknac II ki *az mi* giarlosagunknak
279:28 I vagy, *a te* kedues II vagy, *az Te* kedues
280:2–3 I haláltis *megh* geozzúc, es *a mi* üdueoziteonc II haláltis *meg* gyözzük, és *az mi* üdüözítönk
280:3 I batorsagoson II batorságoson III bátorságoson

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 280:5–7 I []
280:5 II Martyrokat *az eo* kynnyokban
280:6 II tötted
280:8 I [] A te szent [], etc. [] II szent [], etc. []
280:11 I gőzödelmesen II győzödelmesen
280:14–15 I sem *a* fegiuertül II sem *az* fegyuertül
280:19 I A *Vallás teoueok* napian
280:21 I; II *te* néked
280:22–23 I kellien *a te* eosueniden II kellyen *az te* ösuenyden
280:23 I iarasokat, *a te* hiu II iarásokat, *az te* hiu [jav. ebből: hiú] III hív
280:27 I vallast *sziuembe*, melliet
280:28–31 I lelkem [] üdüössegere. *Ki elsz es uralkodol* [jav. ebből: eralkodol],
öröckön öröcke, Amen.
280:28–29 II lelkem [] üdüösségére
280:29 II; III *segics*
281:1 I *finies* II *fínyes*
281:1 I N. *a Z.* Leleknec II N. *az* szent Léleknek
281:2 I temploma, *a* tekelltes II temploma, *az* tekélletes
281:2 I *finies* tükeore, *az* Isten II *fínyes* tüköre, *az* Isten
281:3 I emlékezeti áldásban va []n II emlékezeti áldásban III emlékezeti
281:6 I otalmaz *megh*, Isten
281:13 I geoeodelmesse *teotted* II győzödelmessé tötted
281:13 I vilaghnakis II világnakis
281:14–15 I testec [] epp II testek [] épp
281:20 I Ki elsz, [] etc. [] II Ki élsz, [] etc. []
281:22–23 I vilaghi geoneorüseget, szépséget, *pompát*, gazdaghsagot
281:24 I *leottel* II löttél
281:26 I beoueolködtel II böuölködtél
281:29 I nekünc [jav. ebből: nek nc] *eo* teolle II nekünk *eo* tölle
281:30–31 I minket, *mely* *megh* szab []lazza *a mi* testünket, es *a* Lelec II meg
szab []lazza *az mi* testünket, és *az* Lélek
281:31 I; II szüünket
282:4 I neuerül *valo* Lítania
282:10 I Christus *keoneorüly raitunc.* II Christus *könyörüly raytunk*
282:12 I *haly* *megh* minket II halgas *meg* minket
282:14 I Isten, *Legy* Irgalmas nekünc II Isten, *Legy* Irgalmas nekünk.
282:15 I Isten, *Legy* Irgalmas nekünc II Isten, *Legy* Irgalmas nekünk.
282:16 I *Vigasztalo Z.* Lélec [] Isten, *Legy* Irgalmas nekünc II *Vigasztaló Sz.*
Lélek [] Isten, *Legy* Irgalmas nekünk

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 282:17 I Isten, *Légy* Irgalmas nekünk II Isten, *Légy* Irgalmas nekünk.
282:18 I Istennek Z. Fia II Istennek *szent* Fia
282:19 I eoreoktül *foghua valo* ighye II öröktül *fogua való* igjje
282:19 I [locus a margón:] Ioan. 7.
282:21–22 I [locus a margón:] Isai. 22. Sap. 7. v. 26.
282:22 I finiessege [locus a margón:] Gen. 49. v. 26. Iere. 14. v. 8 II finyessége
282:23 I nemzetec[] kiunsaga
282:25 I Szegletbeli *ereos* keo II Szegletbéli *erős* kö
282:26–27 I [locus a margón:] Luc. 23. Isaia 9. v. 6.
282:29 I esteknec *ereos* giamolia II esteknek *erős* gyámolya
282:30 I *El* teueliedteknek *igaz* vttia II *El* teuelyedteknek *jgaz* úttya
282:30 I [locus a margón:] Ioan. 15. Hebr. 1.
282:31 I; II *Az* Isteni
282:31 I finiessege II finyessége
283:1 I [locus a margón:] Prou. 18. v. 10.
283:2 I *Ez* vilagh II *Ez* világ
283:5 I *Az mi* szerelmünknek II *Mi* szerelmünknek
283:7 I cselekedetnec *finies* tüköre II cselekedetnek *finyes* tüköre
283:12 I Szeghínieknec II Szegínyeknek
283:13 I Niomorultaknac kincses II Nyomorúltaknak kincses
283:14 I *Megh epetteknec* öröme II *Meg epedteknek* öröme
283:16 I *finies* II *finyes*
283:17 I Szarandoksagunknac *igaz* kalauzza II Szarandokságunknak *igaz* kalauzza
283:18 I iaroknac *finies* vilagh[]a, II iaróknak vilagossága
283:19 I Giamoltalanoknac *igaz* otalmazóia, II Gyámolytalanoknak *jgaz* oltalmazóia,
283:20 I Tudatlanoknac [jav. ebből: Tndatlanoknac] bölcsesege II Tudatlanoknak bölcsesége
283:21 I; II *Te* benned
283:23 I Betegeknec *igaz* oruosa II Betegeknek *igaz* óruosa
283:24 I eozuegieknec taplaloia
283:26 I Angyaloknac öröme II Angyaloknak öröme
283:27 I Patriarkaknac Kirallia II Patriarkáknak Királlya
283:28 I Prophetaknac tanitoia II Prophetáknak tanitóia
283:29 I Apostoloknac bölcsesege II Apostoloknak bölcsesége
283:30 I Euangelistaknac Doctora II Euangelistáknak Dóctora
283:31 I Martyroknac erőssege II Martyroknak erőssége
283:32 I *Vallás teoueoknec* vilagositoia, II *Vallás töuőknek* vilagosítóia,

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 283:33 I *A szent Szüzeknec* II *Az szent Szüzeknek*
283:34 I *koszoruia*, II *koszorúia*,
283:35–36 I; II []
284:2 I; II []
284:5 I *eordeogh*[] *incselkedesitül*
284:7 I *parancsolatid*[] *megh*
284:9 I *A te megh* II *Az te meg*
284:10 I *A vilaghra* II *Az világra*
284:11 I *A te zent születesed* II *Az te szent születésed*
284:12 I; II []
284:13 I *A te sok* II *Az te sok*
284:13 III *fáradságid*, [] *éhezésid*
284:15 I *A te ostorozásid* II *Az te ostorozásid*
284:16 I *A te zent* II *Az te szent*
284:17 I *A te fel* II *Az te fel*
284:18 I *A te menybe* II *Az te menyben*
284:19 I *A te szerelmes Z. Aniad*[], *es* II *Az te szerelmes szent Anyádnak*
284:19 I *szentid esedezése*
284:21 I *Istennec Barannia* II *Istennek Baránnya*
284:21 I *vilaghnac vetket, Irgalmaz mi* II *világnak vétkét, Irgalmaz mi*
284:22 I *Istennec Barannia* II *Istennek Baránnya*
284:22 I *vilaghnac vetket, Halgas* II *világnak vétkét, Hálgas*
284:23 I *Istennec Barannia* II *Istennek Baránnya*
284:23 I *vilaghnac vétket, Legy kegielmes nekünc* II *világnak vétkét, Légy kegyelmes nekünk.*
284:24 I *haly megh minket* II *halgas meg minket*
284:29 I *Atianc ki vagy mennieghben, etc* II *Atyánk ki vagy mennyéghben, etc*
284:31 I *eo* [] *neuet.*
285:1 I *segítsegünc* II *segítségünk*
285:2 I *Ki a menniet* II *Ki az mennyet*
285:3 I *hal*[] *d megh az en keoneorgesemet* II *hal*[] *d meg az én könyörgésemet*
285:4 I; II *iusson te elődbe*
285:6–7 I *igieketetünket a te kedued* II *igyekezetünket az te kedued*
285:8 I *lehessünc a te szolgálatodra* II *lehessünk az te szolgálatodra*
285:8–9 I *beouölködesre* II *böuölködésre*
285:10 I *sziünkbe* II *sziünkben*
285:14 I *sziünkbe* II *sziünkben*
285:17–18 I *es tamogassa a te* II *és támogassa az te*
285:18 I; II *miuelhogy nálad*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 285:18 I alhatatoson II; III álhatatoson
285:19 I maradhat, *a te* Atiay II maradhat, *az te* Atyai
285:21 I neuét, *a te* hiueid II neuét, *az te* hiueid szüüében
285:21–22 I geoneorüsegesse *tötted*, *a gonoz*
285:23 II *tötted*
285:23 I [] Enged
285:23 I IESVS Z. neuét
285:23–24 I aytatoson II aítatoson III aítatoson
285:24–25 I feoldeon, *a te* vigasztalasodnac edesseget *eltekbe* megh kostoluan
[], ki II földön, *az te* vigasztalásodnak edességét *étekben* meg kóstoluan
[], ki
285:25 I vtan, *a* veghetetlen II vtán, *az* véghetetlen
285:30–31 I; II []
286:1 I Es az *megh holt* hiuec lelke[], Isten~~nec~~ Irgalmassagabol II Es az *világ-
ból ki múlt* hiuec lelkei, Isten~~nek~~ Irgalmassagából
286:5 I [locus a margón:] *Más szep imadsagot lás fol. 63.*
286:11 I szeghin *es* meltatlan II szegíny és méltatlan
286:11 I segítségül II segítségül
286:14 I *megh* erőssiteo II *meg* erősítő
286:17 I O *Io* IESVS II OH *Ió* IESVS
286:18 I IESVS, esmérd megh *en* bennem II IESVS, esmérd meg *én* bennem
286:19 I; II töröld *le* az
286:19 I abrazatot *en bennem.* II abrazatot *én bennem.*
286:21 I itilet~~nec~~ II itiletnek
286:23 I teged *Vram*, sem II téged *Vram*, sem
286:28 I vigasztalása, [] IESVS II vigasztalása, [] IESVS
287:2 I segítségül II segítségül
287:3–290:19 I; II []
290:20 I AZ ISTENNEK Z. ANNIARVL AZ MENniey Kiral~~ne~~ Azzonirul valo
LITANIAK II AZ ISTENNEK SZ: ANNYARVL AZ MENnye~~i~~ Királyné
Aszonyrúl való LITANIAK.
290:23 I segítségül II segítségül
290:24 II szüuedtül
290:25 I viselesedbe II viselésedben
291:2 I iussunc *a te* Zent II iussunk *az te* szent
291:3 I annia, *hogy* általad
291:5 I *a mi* vetkeinc fogiatkozásit *a te* tizta II *az mi* vétkeink fogyatkozásit *az
te* tizta
291:6 I feodeozze II földözze

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 291:8 I Christus *keoneorüly raitunc.* II Christus *könyörüly raytunk.*
291:10 I *haly megh* minket II *halgas meg* minket
291:12 I Isten, *Legy Irgalmas nekünc* II Isten, *Légy Irgalmas nekünk*
291:13 I Isten, *Legy Irgalmas nekünc* II Isten, *Légy Irgalmas nekünk*
291:14 I *Vigasztalo Z. Lélec* [] Isten. *Legy irgalmas nekünc* II *Vigasztaló Sz:*
 Lélek [] Isten *Légy Irgalmas nekünk*
291:15 I Isten, *Legy Irgalmas nekünc* II Isten, *Légy Irgalmas nekünk*
291:16–292:26 [IV *Könyörögj* érettünk. helyett:] I *Imagy Istent értünc.* II [IV
 Könyörögj érettünk. helyett:] *Imadgy Istent értünk.*
291:16 I *Bodogsagos* [jav. ebből: *Bodogsagot*] Szüz II *Bodogságos* Szüz
291:18 I *Szent Szüzeknec* [] Szüze II *Szent Szüzeknek* [] Szüze
291:19–20 I Christus*nac zent* Annia, *Irgalmassaghnac Annia*, Isteni II Christus-
 nak szent Annia, *Irgalmasságnak Annia*, Isteni
291:21 I *Tiztasaghnac Annia* II *Tiztaságnak Annia*
291:22 I *Szepleotelen* Szüz II *Szeplötelen* Szüz
291:23 I; II []
291:25 I *Minden szerelemre melto* Ania II *Minden szerelemre méltó* Anya
291:26 II *Csudálatos Szent Anya*
291:27 I *Teremptonknec* II *Terempton*[]k *szent* Annia
291:28 I *valtonknac* II *Meg váltón*[]k *szent* Annia
291:30 I *Tiztelendeo Z. szüz* II *Tisztelendő Szent Szüz*
291:31 I *Dicseretes Z. szüz* II *Dicsíretes szent szüz*
291:32 I [] *Hatalmas Z. szüz* II *hatalmas szent szüz*
292:1 I *Kegies es* Irgalmas II *Kegyes és* Irgalmas
292:2 I; II []
292:4 I *Beolcseseghnec Kiraly széky* II *Bölcsességnek Király széki,*
292:5 I *Mi vigasagunknac oka* II *Az mi vigaságunknak oka*
292:6 II *Isteni ayándékok edénye,*
292:7 I *Tiztesseges edeny*
292:8 I *Aytatossaghnac méltó edenie* II *Aítatosságnak méltó edénye*
292:9 I *El reytet titkos* II *Lelki és titkos*
292:10 I *Dauid Kiralinac Tornia* II *Dauid Királynak Tornya*
292:11 I *Elefant foghbol csinalt szep torony* II *csontból csinált szép feiér torony*
292:12 I *Aranibol eppitet szép haz* II *Aranyból eppitet szép ház*
292:13 I *A bekesegh szerzesnec szekrenie* II *Az bekeség szerzésnek szekrénye*
292:15 I *Haynali szep csillagh* II *Haynali szép csillág*
292:16 I *Bethegeknec eghessege* II *Betegeknek egessége,*
292:17 I *Büneoseoknec otalmazoia* II *Bünösöknek oltalmazóia,*
292:18 I *Niaualiasoc vigasztaloia* II *Nyaualyások vigasztalóia*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 292:19 I seghitsege II segítsége
292:20 I Kiralyne *Azzonia*, II Királyné *Aszonya*,
292:21 I Kiralyne *Azzonia*, II Királyné *Aszonya*,
292:22 I Kiralyne *Azzonia*, II Királyné *Aszonya*,
292:23 I Kiralyne *Azzonia*, II Királyné *Aszonya*,
292:24 I Kiralyne *Azzonia*, II Királyné *Aszonya*,
292:25 I *Vallás teoueoc* Kiralyne *Azzonia*, II Királyné *Aszonya*
292:26 I Kiralyne *Azzonia*, II Királyné *Aszonya*
291:16–292:26 [IV Könyörögj érettünk. helyett:] I *Imagy Istent ertünc*. II [IV Könyörögj érettünk. helyett:] *Imadgy Istent értünk*.
292:27 I; II □
292:28 I *Istennec Barannia* II *Istennek Baránnya*
292:28 I *vilaghnac vetket*, *Irgalmaz mi* II *világnak vétkét*, *Irgalmaz mi*
292:29 I *Istennec Barannia* II *Istennek Baránnya*
292:29 I *vilaghnac vetket*, *Halgas* II *világnak vétkét*, *Halgas*
292:30 I *Istennec Barannia* II *Istennek Baránnya*
292:30 I *vilaghnac vétket*, *Legy kegielmes nekünc*. II *világnak vétkét*, *Légy kegyelmes nékünc*
292:31 I *haly megh* minket II *halgas meg* minket
293:3 I *legy Maria*, etc. V. *Aldot vagy te leanzo az Istentül*, R. *Mert te általad leottünc reszesec az: életnek giümeolcsebe*. II *légy Maria*, etc. V. *Aldot vagy te Leánzó az Istentül*, R. *Mert te általad löttünk részesek az életnek gyümölcsében*.
293:4 I V. □ *Meltoztas engem, széntszüz*, □ *dicsireted mondasára*. II V. □ *Meltóztas engem szént szüz*, □ *dicsireted mondására*,
293:5 I *ereot nékem ellenseghid* II *eröt nékem ellenséghid*
293:6 I *Imagy Istent ertünc* II *Imádgy Istent értünk*
293:6 I *zent szüleie* II *szent szüléie*,
293:7 I *meltoc lehessünc a* II *méltók lehessünk az*
293:7 I *ighiretinec el vetelere*. II *ighiretinek el vételére*.
293:8 I *hal□d megh az en imatsagomat*, II *hal□d meg az én imádságomat*.
293:9 I; II *iussen te elődbe*
293:11 I *ENgegy Vr* II *ADgy Vr*
293:11 I *tegedet*, *ereot* II *tégedet*, *eröt*
293:12 I *kik, a te zent* II *kik az te szent*
293:13 I *segitsege által, a mi vetkeinkbeol* II *segítsége által, az mi vétkeinkből*
293:14 I *A Te malasztodat kerünc* II *Az Te malasztodat, kérünk*
293:14 I *lelkünkbe*, □ *hogi* II *lelkünkben*, □ *hogy*
293:15 I *által, a te zent* II *által, az te szent*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 293:15 I *megh esmertüc, az eo kin* II *megh esmértük, az eo kin*
293:16 I *vitetessünc* II *vitetessünk*
293:17–20 [lásd: 302:25]
293:17 I *azzonnac giümeolcseos* II *aszonymak gyümölcsös*
293:18 I *az eoreoc* II *az örök*
293:19 I [] *erezzüc*
293:19 I *által a mi üdueossegünc* II *által az mi üduösségünk*
293:20 I *vöttüc* II *vöttük*
293:21–23 [lásd: 303:15]
293:21 I *ENgegy irgalmas Isten, a mi giarlosagunknac* II *Engedgy jrgalmas Isten, az mi gyarloságunknak*
293:21–22 I *Isten zent Annianac* II *Istennek szent Annyának*
293:22–23 I *könörgése [] seghítsegüel, a mi vetkeinkbeol* II *segítségüel, az mi vétkeinkből*
293:24–28 [lásd: 302:4]
293:24 I *Szüz Ania Marianac*
293:25 I *lelket, a zent* II *lelkét, az szent*
293:27–28 I *keouetkeozendeo* II *köetközendö*
293:30 I *fiad []*
294:1 I *CHRISTVS [] zent*
294:4 I *Ighíd* II *Ighíd*
294:5 I *segítsegünc* II *segítsegünk*
294:6 I *bizonioson* II; III *bizonyoson*
294:9 I *iusson teelödbe* II *iusson te elődbe*
294:11 I *aggiunc [] zent* II *adgyunk [] szent*
294:12 I *a megh holt hiuec lelke [], Isten* II *az meg holt híuek*
294:12 II *Istennek Irgalmassagából*
294:12–13 I *bekeseggel niugoggianac* II *bekeseggel nyugodgyanak*
294:15 I *A Te otalmad* II *AZ Te oltalmad*
294:16 I *szükseghinkbe, hanem* II *szükséginkben, hanem*
294:16 I *otalmaz megh minket* II *otalmaz meg minket*
294:21 I *VGIAN AZON SZEPLEOTELEN SZVZrül, Maas LITANIA []* II *VGIAN AZON SZEPLEOTELEN SZVZrül, Maas LITANIA []*
294:22 I *Santctis. []*
294:24 I *temploma, a zent* II *temploma, az szent*
294:29 I *Christus keoneorüly raitunc.* II *Christus könyörüly raytunk.*
295:2 I *haly megh minket* II *halgas meg minket*
295:4 I *Isten, Legy Irgalmas nekünc.* II *Isten, Legy Irgalmas nekünk.*
295:5 I *Isten, Legy Irgalmas nekünc.* II *Isten, Legy Irgalmas nekünk.*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 295:6 I *Vigasztalo* Z. Lelec [] Isten, *Legy* irgalmas nekünc. II *Vigasztaló* sz:
Lélek [] Isten, *Legy* Irgalmas nekünk
- 295:7 I Isten, *Legy* Irgalmas nekünc. II Isten, *Legy* Irgalmas nekünk.
- 295:8 I *Bodogsagos* szüz II *Bodogságos* szüz
- 295:10 I *Szent* szüzeknec [] szüze II *Szent* szüzeknek [] szüze
- 295:11 II Előknek *szent* Annya
- 295:11 I [locus a margón:] *Genes. 3. v. 20.*
- 295:12 I [locus a margón:] *Eccl. 24. v. 24.*
- 295:13 I *A* zent II *Az* szent
- 295:13 I [megjegyzés a margón:] *Ibidem*
- 295:14 I [locus a margón:] *Genes. 2. v. 8.*
- 295:15 II Eletnek *szép* fáia
- 295:16 I [locus a margón:] *Prou. 9. v. 1.*
- 295:17 I Meniorszagh[] kapuia
- 295:17 I [locus a margón:] *Gene. 28. v. 17.*
- 295:18 I Eoreocke *valo* hegieknec II Eorökké *való* hegyeknek
- 295:18 I [locus a margón:] *Gen. 49. v. 26.*
- 295:19 I [locus a margón:] *Num. 35. v. 6.*
- 295:20 I [locus a margón:] *Prou.* [jav. ebből: Pron] *10. v. 11.*
- 295:21 I Minden *te* benned bizoknac payssa II Minden *te* benned bizóknak
paissa
- 295:21 I [locus a margón:] *Prou. 30. v. 5.*
- 295:22 I [locus a margón:] *Iudit 15. v. 10.*
- 295:23 I [locus a margón:] *Exod. 25. v. 8.*
- 295:24 I [locus a margón:] *Exod. 25. v. 9.*
- 295:25 I [locus a margón:] *Apoc. 21. v. 3.*
- 295:26 I *Az* Isten engeztelesenec *szent* helie II *Az* Isten engesztelesének *szent*
helye
- 295:26 I [locus a margón:] *Exod. 25. v. 17.*
- 295:27 I [locus a margón:] *Exod. 30. v. 1.*
- 295:28 I Iakob *Patriarchanac* Laytoriaia II Iákob *Patriarchának* Laytoriáiá
- 295:28 I [locus a margón:] *Gen. 28. v. 12.*
- 295:29 I Testamentomnac szekrinie II Testamentomnak szekrinnye
- 295:29 I [locus a margón:] *Exo. 38. v. 26.*
- 295:30 I [locus a margón:] *Sapien. 7. v. 26.*
- 295:31 I veszöie II Moysesnek vészeie
- 295:31 I [locus a margón:] *Exod. 4. v. 2.*
- 295:32 I [locus a margón:] *Num. 17. v. 8.*
- 295:33 I *Istennec* vészeie II *Istennek* vészeie

- 295:33 I [locus a margón:] Isaiae 11. v. 1.
- 296:1 I Teouis keoz[]t *fel nőt* Liliūm II Tōuis köz[]t *fel nőt* Liliūm
- 296:1 I [locus a margón:] Cant. 2. v. 2.
- 296:2 I [locus a margón:] Exod. 3. v. 2.
- 296:3 I [locus a margón:] Iudic. 6. v. 37.
- 296:4 I Salamonnac *Kyrāli* szeke II Salamonnak *Kyrály* széki
- 296:4 I [locus a margón:] 3. Reg. 10. v. 8.
- 296:5 I; II []
- 296:6 I Be *pecseteltet* szep *kut feo* II Be *pecseteltet* szép *kút fő*
- 296:7 I Be *keritet* szep *kert* II Be *kerítet* szép *kert*
- 296:7 I [locus a margón:] Canticum 4.
- 296:8 I vizeknec *kutfeie* II vizeknek *kútfeie*
- 296:9 I [locus a margón:] Prou. 31. v. 14.
- 296:10 I *finniel be* körniekeztet II *finnyel be* környekeztet
- 296:10 I [locus a margón:] Canticum 6.
- 296:11 I Reggeli *szép* csillagh I Reggeli *szép* csillag
- 296:12 I *Szep* pyros II *Szép* pyros
- 296:13 I *Ekes* mint II *Ekes* *mikent* az
- 296:14 I *valasztot finiesseghü*, mint II *választot finyességü*, mint
- 296:15 I seregeknec *el* rendelt II seregeknek *el* rendelt
- 296:16 I; II *Az* Isten
- 296:16 I [locus a margón:] Iere. 14. v. 21.
- 296:17 I Minden *nemü* veszedelemtül II Minden *némü* veszedelemtül
- 296:23 I tiztasagos *megh* tiztulasod II tisztaságos *meg* tisztulásod
- 296:26–297:14 [IV *Kérünk téged halgas-meg.* helyett:] I Kerünc [] halgas
megh *minket*. II [IV *Kérünk téged halgas-meg.* helyett:] Kérünk [] halgas
meg *minket*.
- 296:29 I niery *minekünc* II nyery *minékünk*
- 296:32 I mi kiraliunknac *minden* ellenseghi *ellen* niery *geozeodelmet* II mi
királyunknak *minden* ellenségi *ellen* nyery *gyöződelmet*
- 297:5–6 I futottakat *megh* otalmazd II futottakat *meg* oltalmazd
- 297:9 I niery *mi* nekünc II nyery *mi* nekünk
- 297:11 I *segítseget* II *segítséget*
- 297:12–13 I Hogy a *Christusban el nyugot halottaknac*, niery *eoreocke valo*
niugodalmat II az *Christusban el nyugot halottaknak*, nyery *örökké való*
nyugodalmat
- 296:26–297:14 [IV *Kérünk téged halgas-meg.* helyett:] I Kerünc [] halgas
megh *minket*. II [IV *Kérünk téged halgas-meg.* helyett:] Kérünk [] halgas
meg *minket*.

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 297:15 I *Istennec* Barannia II *Istennek* Baránnya
297:15 I *vilaghnac vétket*, Irgalmaz mi II *világnak vétkét*, Irgalmaz mi
297:16 I *Istennec* Barannia II *Istennek* Baránnya
297:16 I *vilaghnac vétket*, Halgas II *világnak vétkét*, Halgas
297:17 I *Istennec* Barannia II *Istennek* Baránnya
297:17 I *vilaghnac vetket*, *Legy* kegielmes nekünc II *világnak vétkét*, *Legy* kegyelmes nekünk
297:18–23 I; II []
297:24 I *megh Vram* a II *meg Vram* az
297:26 I *megh a te* geoleközetedről II *meg az te* gyöleközetedről
297:27 I *Melliet eleitül* foghua II *Mellyet eleitül* fogua
297:28 I *bekeseghünc* a te II *bekeségünk* az te
297:29 I *beoueolkeodes* II *böuölködés*
297:31 I *ne tauozzal* haragodba II *ne tauozzál* haragodban
298:1 I *hal[]d* *megh az en imadsagomat*, II *hal[]d* *meg az én imadságomat*,
298:2 I *kialtasom hasson* elődbe II *kialtásom hasson* elődbe
298:4 I *hogy eoröcke valo*, lelki
298:6 I *eoreocke valo* vigasaggal II *örökké való* vigassággal
298:7 I *ÖRizd megh Vram* II *Eorizd meg Vram*
298:8 I *szerencsetlenségtül* II *szerencsetlenséggtül*
298:12 I *es az eo reaioc* II *és az eo reáiok*
298:13 I *geolekeozetekre* II *gyöleközetekre*
298:14–15 I *eoket a te* aldomasod II *öket az te* aldomásod
298:17 I; II *kisirtetek*tül
298:19 I *megh a mi* vetkeinc II *meg az mi* vétkeink
298:21 I *tötteket, A mi* varasunkat II *tötteket, Az mi* várasunkat
298:22 I *Atiankfiait, soghorinkat*, baratinkat
298:23 I; II *ekesics[]d fel* ioszágos
298:24 I *es eghességet* nekünc
298:29 I *niugodalmot* II *nyugodalmot*
299:1 I *szerencsetlenséggtül* *megh* eorizzed II *szerencsetlenséggtül* *meg* örizzed
299:1 I *aldomasod*
299:1 I *legien mi* raitunc II *légyen mi* raytunk
299:3 I *minden e* vilagra II *minden ez* világra
299:4 I *kerünc a mi* szüünket, *a te* io II *kérünk az mi* szüünket, *az te* ió
299:4 I *finiessegeuel* II *fínyessegeuel*
299:7 I *mindeneket iora* fordítasz [jav. ebből: fotdítasz] II *mindeneket ióra* fordítasz

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 299:8 I szüünkbe, *a te szerelmednek el* olthatatlan II szüünkben, *az te szerelmednek el* olthatatlan
- 299:9 I semmi *nemü* keserteteckel II semmi *némü* kesirtetekkel
- 299:9–10 I ne *masoltassanac*. II ne *másoltassanak*.
- 299:11 I ayandekit, *a zent* II aiandékit, *az* szent
- 299:12 I *a te* hiueid II *az te* híueid
- 299:12 I szolgál[] es szolgáló *leanidnac*, kikert II szolgál[] és szolgáló *leánydnak*, kikert
- 299:13–14 I *sziubeol*
- 299:15 II *fiadnak*, Az mi
- 299:15 II CHRISTVSNAK általa.
- 299:15 I által, *ki te veled*, etc.
- 299:16 I; II []
- 299:17 I hal[]d megh II hal[]d meg
- 299:18 I *kialtasom hasson* elődbe II *kialtásom hasson* elődbe
- 299:19–20 I; II []
- 299:21 I Es a *Christusban ki mult* hiuec Lélke[], Isten II Es az *Christusban ki mult* híuek Lélke[], Isten
- 299:21–22 I *bekeséggel* nyugoggianac II *bekeséggel* nyugodgyanak
- 299:25 I *fínies* II *fínyes*
- 299:26 I *A szüzeknek szép* [] Viraghia II *Az szüzeknek szép* [] Virágja
- 299:28 I *veot* II *vöt*
- 300:2 I *vtalta hazadat*.
- 300:3–4 I *büz. Szüünkbe legien eghi* tűz, *Faytalan vetket mely ki üz*[]. II *büz, [] bünt, ki minket eget mint [] tűz*
- 300:5 I Menniekbe II Mennyekben
- 300:5–6 I *Hogy latuan IESVS szent szinet, Erezzüc igaz eoreomet*. II *menetet, [] IESVS [] lassuk szent színedet, Kóstollyük nagy örömedet*.
- 300:9 I *Az Aniazentegyhaznak*, Bodogh II *Az Anyaszentegyháznak*, Bodog
- 300:9 I *innepin valo Imadsaghi*. II *innepin való Imadsági*.
- 300:10 I [cím a margón:] Giertia szenteleo B. A. Purificatio. II szentelő B. A[].
- 300:11 I alazatoson II; III alázatoson
- 300:12 I te *zent* Fiad II te *szent* Fiad
- 300:12–13 I természetibe, *a megh tisztittatot szüztül*, a templomba II természetiben, *az meg tisztittatot szüztül*, az templomban
- 300:15 I; II etc. []
- 300:16 I [cím a margón:] Giümeolcz olto B. A. Annunciatio. II óltó B. A[].
- 300:17 I *mehebe*, *az Angiali* II *méhében*, *az Angyali*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 300:18 I ighidet II ighidet
300:18 I Enged *a te* alázatos II Enged *az te* alázatos
300:19–20 I valliuc, *az eo* keoneorgese II vallyuk, *az eo* könyörgése
300:20 I segítettünk II segítettünk
300:21 I; II etc. []
300:22 I [cím a margón]
300:23 I; II []
300:24 I malasztodnac II malasztodnak
300:25 I üdősseghnec II üdösségnek
301:1 I Latogatása (*auagy*) Születése (*auagy*) Fogantatása II Latogatása (*auagy*) Születése (*auagy*) Fogantatása
301:1 I bekesegünknek II bekeségünknek
301:2 I; II etc. []
301:3–4 I [cím a margón:] Hauí B. A. Assumpt. et ad Niues.
301:4 II []
301:5 I kerünc *teghed*, *a te* bünös II kérünk *téged*, *az te* bünös
301:5–6 I neked, *a magunc* cselekedetibe nem II néked *az magunk* cselekedetiben nem
301:8 I; II etc. []
301:9 I [cím a margón:] vitele, Praesentatio. II napián. []
301:10–11 I Lelec *Isten Satorat*, *harom eztendös korába*, *a Templomba* II Lélek *Isten sátorát*, *három esztendös korában*, *az Templomban*
301:12–14 I *hogy a kik e feoldön az eo be mutatása napiat illiuc*, *az eo* könörgése által, *az igaz Templom*[]ba, *a Christusba*, *mys az örök bodogsaghba* be mutattassunc, *ki te veled*, *es a zent Leleckel egietembe*, *el* etc. []
II *hogy az kik ez földön az eo bé mutatása napiát illyük*, *az eo* könyörgése által, *az igaz Templom*[]ban, *az Christusban*, *mijs bé mutattassunk az örök bodogságban*, *Ki te veled*, *és az szent Lélekkal egyetembe*, *él*, etc. []
301:16 I [megjegyzés a margón]
301:17 I [locus a margón:] I. Thess. 2. v. 19. Philip. 4. v. 1.
301:17–18 I Annia [] Remensegünk, *s eltünk Vttia*, Vduöz II Annya, [] Remensegünk, *s' éltünk Vttia*, Vduöz
301:21 I niaualigunc *szeghinseghbe*, Hozzad
301:22 I mennieghbe *Ki elsz örök bodoghsaghba*.
301:23 I Azert *kegies* szemeidet II Azért *kegyes* szemeidet
301:25 I O *kegies* szüz II Oh *kegyes* szüz
301:25–26 I *kegiessegedet*, Aggiad lassuc zent fiadat, Erezzüc zent otalmadat.
II vóltodat, Adgyad lássuk szent fiadat, Erezzük szent oltalmadat.
302:2 I meltoc lehessünk a II méltók lehessünk az

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 302:4 I mindenható, etc. *fol.* 207. [IV 293:24–28] II mindenható, etc. *pag.* 692.
[IV 293:24–28]
- 302:10 I; II Redemptoris. []
- 302:11 I [megjegyzés a margón:] B. A. Napraygh.
- 302:14 I segítséghe II segítsége
- 302:15 I; II löl
- 302:18 I; II löl
- 302:20 I Legy *a* bünöseoc[] gíamolia II Legy *az* bünösök[] gyámolya
- 302:23 I Es *a* zent II Es *az* szent
- 302:25 I *azzonnac*, etc. *fol.* 207. [IV 293:17–20] II *aszonynak*, etc. *pag.* 691.
[IV 293:17–20]
- 303:5 I [megjegyzés a margón]
- 303:8 I világossagh árada
- 303:8–9 I dücseossegh *satora*, *Minden szepseghnec haileka* II dücsösség *sátora*,
Istennek erős tábora.
- 303:10–11 I *Bodogh* legy dragalatos szüz, *Kinec kerése, bünt ki üüz, Aggiad*,
hogy nekünc ama büz, Ne arthasson az öröc Tüz.
- 303:12 I *Meltoztassál* engem Z. Szüz [] dicsireted *mondására*, II *Meltóztas*
engem szent Szüz, [] dicsireted *mondására*,
- 303:13 I eröt *nekem*, ellenseghid II eröt *nékem*, ellenségid
- 303:15 I *ENgedgy* irgalmas. Isten, etc. *fol.* 207. [IV 293:21–23] II *ENgedgy*
jrgalmas Isten, etc. *fol.* 692. [IV 293:21–23]
- 303:19 I Caeli. [] II coeli. []
- 303:20 I [megjegyzés a margón]
- 303:22 I mehed[] hordoznia Meltoua *löt*, Alleluia II mehed[] hordoznia,
Meltouá *löt*, Alleluia
- 303:26 I es *vigagy* szüz
- 303:26 I Mert *igazan* fel
- 304:3 I tamadasáual, *a te házad* II tamadasáual, *az te házad*
- 304:6 I; II LITANIAE,
- 304:7 I; II ES *MEGH* KESEREdeettekért
- 304:9 I Christus *keoneorüly raitunc*. II Christus *könyörüly raytunk*,
- 304:11 I *haly megh* minket II *halgas meg* minket
- 304:13 I Isten, *Legy* Irgalmas nekünc. II Isten, *Légy* Irgalmas nekünk.
- 304:14 I Isten, *Legy* Irgalmas nekünc. II Isten, *Légy* Irgalmas nekünk.
- 304:15 I *Vigasztalo* Z. Lelec [] Isten. *Legy* irgalmas nekünc. II *Vigasztaló* Sz:
Lélek [] Isten, *Légy* Irgalmas nekünk
- 304:16 I Isten, *Legy* Irgalmas nekünc. II Isten, *Légy* Irgalmas nekünk.
- 304:17 I [locus a margón:] *Psa. 146 v. 3.*

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 304:17 I; II szüüket
304:18 I [locus a margón:] Lob 5. v. 18.
304:19 I [locus a margón:] 1. Reg. 2. v. 6.
304:19 I holt *igire viszez*, es
304:20 I [locus a margón:] Ezec. 38 v. 9.
304:20 II Ki *az eo* betegségeiben
304:20 I *giogitod* II *gyogytod*
304:21 I [locus a margón:] Psal. 16. v. 7.
304:21 I Ki *a* benned II Ki *az* benned
304:21 I *megh giogitod* II *vigasztalod*
304:22 II Ki *az* ártalmas
304:22 I *fekelieckel megh vert* Iobot II *fekélyekkel meg vert* Iobot
304:23 I [locus a margón:] 4. Reg. 20. v. 5.
304:23 II Ki *az eo* betegségében
304:25 I [locus a margón:] Tobiae 12. v. 3.
304:26 I [locus a margón:] Num. 12. v. 10.
304:26 I *a bell* poklossagból II *az béll* poklosságból
304:27 I [locus a margón:] Num. 21. v. 6.
304:27 I *merghetül, a te nepedet* II *mergétül, az te népedet*
305:1 I [locus a margón:] 3. Reg. 13. v. 6.
305:1 I szára[]t keze[]t II szára[]t kezét
305:3 I [locus a margón:] 3. Reg. 17. v. 23.
305:3 I Ki *az* Illies II Ki *az* Illyes
305:5 I *azzonnac, leaniaert valo köneorgeset, megh* II *aszonymak, leanyáért való könyörgését, meg*
305:9 I *azzoni állatot, labára* II *aszony állatot, labára*
305:10 I ember[] halando
305:11 I *meg szabadítad, II meg szabadítad,*
305:15 I szállottakat *a* gonoz II szállottakat *az* gonosz
305:20 I; II []
305:24 I *terheltetteket*
305:25 I *künniebitez,*
305:26 I; II *vötted*
305:31 I *es az eo latogatoioknac* II *és az eo látogatóioknak*
306:1 I Ki [] Z. Peter
306:1–2 I *betegeket meg* gyógytal II *betegeket meg* gyógytál
306:3 I Ki [] Elisaeus csontiai által
306:3 I; II *halottakat*
306:4 I *seghíteonc* II *segítőnk*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 306:8 I *Vr* Isten Irgalmaz nekünc, *Legy* kegielmes nekünc. II *Vr* Isten Irgalmaz nekünc, *Légy* kegyelmes nekünc.
- 306:9 I; II *Vr* Isten
- 306:9 I nekünc, *Haly megh* Vram minket II nekünc, *Es* halgas
- 306:10 I; II []
- 306:11 I gonossaghtul, Mencz megh *Vram minket*. II gonosságtúl, Mencs meg *Vram minket*.
- 306:12 I megh *Vram minket*. II Minden *nemü* büntül, Mencs meg *Vram minket*.
- 306:15 I eordeogh[] incselkedesetül
- 306:15 I Mencz megh *Vram minket*. II Mencs meg *Vram minket*.
- 306:16 I veszedelemtül, Mencz megh *Vram minket*. II veszedelemtül, Mencs meg *Vram minket*.
- 306:17 I megh *Vram minket*. II meg *Vram minket*.
- 306:18 I Hertelen II hertelen
- 306:18 I Mencz meg *Vram minket*. II Mencs meg *Vram minket*.
- 306:19 I kisirteted[] erdemeért II kisirtetened
- 306:28 I; II []
- 306:32 I Itilet II Itilet
- 306:33 I büneos *szolghaid*, Kerünc
- 307:1 I; II []
- 307:3 I, II *Hogy az igaz*
- 307:4 II *szüuet*
- 307:14 I *Hogy a te* felelmedbe II *Hogy az te* felelmedben
- 307:16 I vtan *az eoreoc* II vtán *az örök*
- 307:18 I Istennec Barannia II Istennek Baránnya
- 307:18 I vilaghnac *vetket*, Irgalmaz mi II világnak *vétkét*, Irgalmaz mi
- 307:19 I Istennec Barannia II Istennek Baránnya
- 307:19 I vilaghnac *vetket*, Halgas II világnak *vétkét*, Halgas
- 307:20 I Istennec Barannia II Istennek Baránnya
- 307:20 I vilaghnac *vétket*, *Legy kegielmes* nekünc. II világnak *vétkét*, *Légy kegyelmes* nekünc.
- 307:21–26 I; II []
- 307:27 I megh *Vram a* II meg *Vram az*
- 307:28 I R. *Menczd megh Vram a* II R. *Mencs még Vram az*
- 307:29 I reanc *veghre zent szeme*[]det
- 307:30 I keoneorüli *a te* szolgaidon II könyörüly *az te* szolgaidon
- 307:31 I *Légy [] Vram nekünc* ereosseghnec II *Légy [] Vram nekünc* erősségnek
- 307:32 I R. *A mi* ellensegünc II R. *Az mi* ellenségünk

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 307:33 I Semmit *ne arcson nekünc* a *mi* ellenségünc, II Semmit *ne árcson nékünk* az *mi* ellenségünk,
308:1 I Es a *gonossaghnac* fia *megh* *ne sercsen minket*. II Es az *gonozságnak* fia *meg* *ne sércsen minket*
308:2 I Legy *mi* *segiteonc* II Légy *mi* *segítőnk*
308:3 I R. [] *Megh* II R. [] *Meg*
308:6 I *megh az en* keoneorgesemet II *meg az én* könyörgésemet
308:9 I; II Isten, *az* emberi
308:9 I *segítsege* II *segítsége*
308:10 I *segítsegednec ereiet*, *a te* betegh II *segítségednek erejét*, *az te* beteg
308:11 I *segítettuen* II *segítettüén*
308:11 I *geolekeozetedbe* II *gyöleközetedben*
308:14 I *ellensegh*[] *keueliseget*
308:15 I; II *vöt*
308:20 I *a te* *eggietlen* II *az te* *eggyetlen*
308:25–26 I Isten, *a te* *irgalmassagodat* *alazatoson* *keriüc*, *mely* *nekünc* *niaualiainkban valo* *bekeseges* II Isten, *az te* *irgalmasságodat* *alazatoson* *kérjük*, *mely* *nékünk* *nyaualyáinkban való* *bekeséges*
308:25 III *alázatoson*
308:27 I *engeggien*. II *engedgyen*.
308:28 I *fügh az mi* *eletünc* II *füg az mi* *életünk*
308:29 I *kialtoc*[] *alazatos*
309:1 I Isten, *a te* *hiueidnec* II Isten, *az te* *hiúeidnek*
309:3 I *segítségét* II *segítségét*
309:4 I *a te* *Aniazentegyházadba* II *az te* *Anyaszentegyházadban*
309:5 I *csudalatoson* II *csudálatoson*
309:6–7 I *ellen* [] *ertelmünc*
309:6 II *ellen az te* *szent*
309:8 I *sziuel*
309:16 I *tekincz megh* *kegielmesen* II *tekíncs megh* *kegyelmesen*
309:18 I *bocsanattiat*, *a te* *szolgálatodba valo* *alhatatosságot* II *bocsanattyát*, *az te* *szolgálatodban való* *álhatatosságot*
309:19 I *veghigh megh* *maradoknac* II *végig meg* *maradóknak*
309:19–20 I *bodoghságot*, *el* *vehessüc*
309:20 I *altal, etc.* II *által, etc.*
309:21 I *megh az en* *kőneorgesemet* II *meg az én* *könyörgésemet*
309:22 I *iusson te* *eleodbe* II *jusson* [jav. ebből: *jussom*] *te* *elődben*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 309:25 I Es az *el niugot* hiuec lelke[], az Istennek Irgalmassága *altal*, beke-
seghbe II Es az *el nyugot* hiuec lelke[], az Istennek Irgalmassága *által*, bé-
keségben nyugodgyék,
- 310:1 I ENNIHANY SZEPE INTESI A ZENT IRASNAK minden rendbeli embe-
rec tanuságára. II ENNYHANY SZEPE INTési az szent írásnak minden rend-
béli emberek tanuságára.
- 310:3–5 I VIgiazzatoc ti magatokra, es a [] niáira, melliet *reatoc bizot* a Z. Lé-
lec, *hogy igazgassátoc* az Isten Aniaszentegyházát, melliet, Z. veréuel *niere*.
[locus a margón] II VIgyázzatok ti magatokra, és az [] nyáira, mellyet *reá-
tok bizot* az Sz: Lélek, *hogy igazgassátok* az Isten Anyaszentegyházát,
mellyet *szent veréuel nyere*. Act.
- 310:6–7 I nyaiat, [] gongiokat II nyáját, [] gondgyokat
- 310:7 I io *akaratbol*, nem II ió *akaratból*, nem
- 310:8–9 I vralkodnatoc a *nyaion*, hanem II vralkodnátok az *nyájon*, hanem
- 310:9 I legietec [] a nyainac II legyetek [] az nyáinak
- 310:10 I ielenic, a *megh* heruadhatatlan II jelenik, az *meg* heruadhatatlan
- 310:12–13 I [locus a margón]
- 310:15–16 I eleottetec *valo Pasztoroknac*, es *alaioc vessétec magatokat*, Mert II
előttetek *való Pásztoroknak*, Mert
- 310:17–18 I Vr [] rendelte, *hogy a ki*[] az Euangeliomot hirdeti[], az Euan-
geliombol *ellien*. Azert II Vr [] rendelte, *hogy az ki*[] az Euangeliomot
hirdeti[], az Euangeliombol *éllyen*. Azért
- 310:18 I ki [] az Isten *ighiere tanittatic*, reszeltesse II ki [] az Isten *ighiere
tanittatik*, reszeltesse
- 310:19–20 I [locus a margón]
- 310:22 I [locus a margón:] *Sapient. 6. v. 3.*
- 310:22–23 I [] KJralioc, es *feoldnec birai*, kik birtoc II [] Királyok, és *földnek
birái*, kik bírtok
- 310:24 I *alattatoc valo nepnec sokaságába*, *halgassatoc engemet*: Az Vrtul II
alattatok való népnek sokaságában halgassatok engemet: Az Vrtul
- 310:24 I nektec *ez az hatalom* II néktek *ez az hatalom*
- 310:25 I veszen a *ti cselekedetetekről* II vészen *az ti cselekedetetekről*
- 310:26 I orszaganac *gonduiseleoi leuen* II országának *gonduiselői léuén*
- 310:26 I ityltetec II itlletetek
- 310:27 I *eo igaz*[] *teorueniet* II *eo igaz*[] *törünyet*
- 310:27 I az *eo akarattia* II az *eo akarattya*
- 311:1 I ielenic *ti nektec*, es kemény *itilet* II jelenik *ti néktek*, és kemény *itilet*
- 311:2 I a kik *vralkodnac*, A *kisdedec*, künnien *irgalmassagot niernec*, de a II az
kik *uralkodnak*. Az *kisdedek* künnien *irgalmasságot nyernek*, de az

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 311:3–4 I Isten [] személt nem *valogat*, sem megh nem yed senki *hatalmassagatul*, mert II Isten [] személt nem *válogat*, sem meg nem ijed senki *hatalmassagátul*, mert
- 311:5 I *s' mind* nagiot II *s' mind* nagyot
- 311:6 I hatalmasokat pedig, kemeni[]b kinoc *variac*. [locus a margón:] 3. *Similia* II hatalmasokat pedig, kemény[]b kínok várják. Sap.
- 311:7 I [locus a margón]
- 311:9–10 I nem *az* emberec, *hanem az Isten teoruenie* itéletibe foroghtoc. [] Es II nem *az* emberek, *hanem az Isten törüenye* itéletiben forogtok. [] Es
- 311:10 I itiltec II itiltek
- 311:10 I Vrnac felelme II Vrnak félelme
- 311:11 I szorgalmatosan *megh gondolliatoc*. Mert az [] Vr[] Isten[]nél II szorgalmatosan *meg gondollyatok*. Mert az [] Vr[] Isten[]nél III szorgalmatosan
- 311:13 I kiuansaga. [locus a margón] II kiuánság, 2. Paral.
- 311:15–19 I Minden ember a velle biro *feiedelemnec engeggien*. Mert *nem egiebtül*, *hanem az Istentül vagion a hatalom*, A mi[] pedig *az Istentül vagion*, iol *vagion* rendelue. *Annac okaert*, a ki *az hatalom* ellen *tusakodic*, Isten [] ellen *tusakodic*, a ki[] pedig *eo* ellene *tusakodic*, karhozatot szerez[] maganac. Mert a *feiedelem* nincz[] felelmere
II Minden ember az velle bíró *fejedelemnek engedgyen*. Mert *nem egyébtül*, *hanem az Istentül vagyon az hatalom*, Az mi[] pedig *az Istentül vagyon*, iól *vagyon* rendelue. *Annak okáért*, az ki *az hatalom* ellen *tusakodik*, Isten [] ellen *tusakodik*, az ki[] pedig *eo* ellene *tusakodik*, kárhozatot szerez[] magának. Mert az *fejedelem* nincs[] félelmére
- 311:20 I gonosznac. *Ha azért felni nem akarsz az hatalomtul*, iot II gonosznak. *Ha azért félny nem akarsz az hatalomtul*, jót
- 311:21 I es *ebbeol* dicsireted leszen. [] Ha II és *ebből* dicsireted leszen. [] Ha
- 311:22–23 I kardot, mert *az Istennec a gonoszokon valo boszü allo* szolgálja. [] II kardot, mert *az Istennek az gonoszokon való boszu* [jav ebből: bosszü] *állo* szolgálja. []
- 311:24–25 I okaert *ketelenseghbeol feiet haicsatoc*, nem csak a haragert, de lelki ismeretetekértis II okáért *kételenségből fejet haycsatok* nem csak az haragért, de lelki ismeretetekértis,
- 311:25–26 I *mielhogy az Istennec szolgálja*. Mindeneknek II *mielhogy az Istennek szolgálja*. Mindeneknek
- 312:1 I [locus a margón:] Rom. 13. v. 1. Similia 1. Pet.
- 312:2 I [locus a margón]
- 312:3 I *fíríuhoz* II *fíríakhoz*

3.5. Szövegkritikai jegyzetek

- 312:4 I *Firfiac*, szeressétec *a ti hazas* II *Firfiak* szeressétek *az ti ház*
312:5–6 I ezért *atta* eonneon magat []. Vgy a *firfiakis szeresséc az eo* feleségeket, mint *az eonneon* II ezért *adta* önnön magát []. Vgy az *firfiakis szeressék az eo* feleségeket, mint *az önnön*
312:7 I *eo* magat II *eo* magát
312:8–9 I *taplallia*. [] [locus a margón:] Ephes. 5. v. 28. I. Corin. II *taplállya*. [] Ephes. 5. v. 28. I. Cor.
312:10 I *Firfiak* szeressetec *a ti hazas* II *Firfiak* szeressétek *az ti ház*
312:11 I *hozzaioc*: [] *okoson* II *hozzájok*: [] *Okoson*
312:11 III *okoson*
312:11–12 I *mint* [] *giarlob* II *mint* [] *gyarlób*
312:12 I [locus a margón:] Coloss. 3. v. 19. II; III Coloss. 3. v. 19. I. Pet.
312:13 I *azzoni allathoz*. II *aszony állathoz*.
312:14 I *Azzoni allatoc az eo vroc hatalma es birodalma* II *Aszony állatok az eo vrok hatalma és birodalma*
312:14 I *kiknec ekességec*, ne *legien az* II *kiknec ékességek*, né *légyen az*
312:15–16 I *haiba, aranyba, es gazdagh eolteozetben*, hanem *az eo belseo* el reitet *sziueokbe*. II *hayban, aranyban, és gazdag öltözetben*, hanem *az eo belsö* el reytet *sziüökben*.
312:17 I *Az eo lelkec gazdagh legien* Isten eleot, *rodhatatlan csendesseggel, es io erkeolcsel*. II *Az eo lelkek gazdag légyen* Isten elöt, *rodhatatlan csendesseggel, és jó erkölcsel*.
312:18 I *Az eo ferieknec* II *Az eo férjeknek*
312:18–19 I *mert vgianis a firfiu* II *mert vgyanis az firfiú*
312:19 I *azzoni embernec*, mint II *aszony embernek*, mint
312:20 I *es mikeppen Sara engede Abrahamnac, eotet Vranac neuezuen*, vgy *tys*. [locus a margón:] 1. Pet. 3. v. 1. [] Coloss. II *és miképpen Sára engede Abrahámnak, ötet Vrának neuezuén*, vgy *tijs*. I. Petr. 3. v. 1. [] Coloss.
312:20 I [locus a margón:] 1. Corin. 11. v. 3. 1. Pet. 3. v. 5. 6. II 1. Corin. 11. v. 3. 1. Petr. 3. v. 5. 6.
312:22 I *ATiac, a ti fiaitokat* II *Atyák, az ti fiaitokat*
312:22–23 I *indicsátoc, hanem neuellietec eoket az Isteni* II *indicsátok, hanem neuellyétek őket az Isteni*
312:23–24 I *gonduisseles altal*. [locus a margón]
313:2 I *engeggietec a ti születeknec* II *engedgyetek az ti születeknek*
313:2–3 I *Mert ezt kiuannia az igassagh: Beocsullied a te Atiadat* II *Mert ezt kiúánnya az igazság: Böcsüllyed az te Atyádat*
313:4 I [locus a margón]
313:7 I [locus a margón]

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

- 313:9 I eneggietec *a ti testi* II engedgyetek *az ti testi*
313:10 I [] együgyü *sziuel*, mint II [] együgyü *szüuel*, mint
313:10 I ne *csak szemre* II Ne *csak szemre*
313:11 I mint *az embereknek* [], hanem II mint *az embereknek* [], hanem
313:11–12 I *szolgaihoz illic*, tellies *sziubol* II *szolgaihoz illik*, tellyes
313:14 I *A szolgálja* [] mindenben eneggien es kedueskeggiec *az eo Vra*[]nac II
Az szolgálja [] mindenben engedgyen és kedueskedgyék *az eo Vrá*[]nak
313: 15 I ellene[] ne zugologgiec, megh ne csallia[], hanem II ellene[] ne
zugolodgyék, meg ne csallya[], hanem
313:15–16 I mutassa[] hiuseg[]et II mutassa[] hiuség[]ét
313:17 I [locus a margón:] *Tit. I. v. 9.* II *Tit. I. v. 9.*
313:21 I vilagon él II világon él
313:22 I vilaghnac szine II világnak színe
313:24 I kinec *hazas tarsa* nincz[] szorgalmatos II kinek *házas társa* nincs[],
szorgalmatos
313:24–25 I dologh[]ba, mint *tessec az Istennek*, [] es a Szüz *Leanzo*, az
Isteni II dolog[]ban, mint *tessék az Istennek*, [] és az Szüz *Leanyzó*, az Is-
teni
314:2 I [locus a margón]
314:4 I bizzec *az Istenben*, szün[]telen II bizzék *az Istenben*, szün[]telen
314:5 I es nappal II és nappal
314:5 I eozeugy *aszony*, io lakasba él, *eleuen leuen*, megh II özeugy *aszony* jó
lakasban él, *eleuen léuén*, meg
314:6 I [locus a margón]
314:8–9 I es *a ti ho pínzeteckel* II és *az ti hó pínzeteckel*
314:9 I [locus a margón]
314:11 I kisírtetbe esnec, es *az eordeogh türiben* II kisírtetben esnek, és *az ördög*
314:18–19 I cselekeggienec, es gazdagoc II cselekedgyenek, és gazdagok
314:20–21 I eletre *iuthassanac*. [locus a margón] II életre *juthassanak*. 1.
Timot.
314:22 I Szeghíniekhez II Szeghínyekhez
315:1–2 I [locus a margón]
315:5 I batorsagoson II; III batorságoson
315:5 I segítségem II segítségem
315:6 I [locus a margón]
315:7 I noha *niomorultul* es szegheniül II noha *nyomorúltul és szegényül*
315:9 I [locus a margón]
315:11 I véghet, *Az Istent* II végét: *Az Istent*
315:13 I cselekedetinc *az Isten itiletire* II cselekedetink *az Isten itiletire*

315:14–322:23 I []

316:1–321:5 II []

317:2 III *Mise-előt*, könyörgések

321:5 III FINIS. [metszetben:] *SOLI DEO HONOR ET GLORIA*.

322:1–23 III []

322:1 II fogatkozásoknak meg igazítása:

322:2–23 II *APrólék vétek estek az Nyomtatásban, miuehogy ritkán forgódhattam én magam az Nyomtatók körül, mellyeket az kegyes oluasó könnyen eszében vehet, és magátúlis helyére hozhat; Mind az által fel jegyzettem nemelleyeket, hogy ezeket meg igazítuán, akadék nélkül oluashassák mindek ez könyuet:*

Fol. 21. linea. 6. hanam. iriad hanem.

Fol. 31. linea 7. köuetnem. iriad köuetny.

Fol. 40. linea 15. tarzom. iriad tartozom.

Fol. 43. linea 12. kogy. iriad hogy.

Fol. 46. linea 11. valaszaték, iriad választaték.

Fol. 61. li. 17. születteet, iriad születtetet.

Fol. 242. lin. 2. méltatla, iriad méltatlan.

Fol. 248. lin. 13. láttyuk iriad láttyák.

Fol. 249. lin. 14. 70. cont. iriad 20. cont.

Fol. 251. linea 13. 4. 8. iriad 48.

Fol. 253. linea vlt. caeterorum iriad caereorum.

Fol. 254. lin. 3. Caesaris iriad Caesarij.

Fol. 257. lin. 1. lumine iriad lumina.

Fol. 258. lin. 6. sacra iriad sacro.

Fol. 262. lin. 16. töues iriad töuis.

Fol. 286. lin. 5. lelünkbe iriad lelkünkbe.

Fol. 288. lin. 5. en nélkül, iriad ez nélkül.

Fol. 438. lin. 15. dicsishessük, iriad dicsírhessük.

Fol. 443. lin. 12. vehetetlen, iriad véghetetlen.

Fol. 465. lin. 1. ió részében iriad 10 részében.

Fol. 505. lin. 16. emnek iriad ennek.

Fol. 512. lin. 9. mett iriad mert.

Fol. 513. lin. 3. goh igaz, iriad oh igaz.

Ibid. lin. 16. elödled, iriad elölled.

Fol. 519. lin. 17. engen iriad engem.

Fol. 544. lin. 15. lahetet, iriad lehetet.

Fol. 574. lin. 20. te mosd el, iriad temesd el.

Fol. 579. lin. 2. esz iriad élsz.

3. SZÖVEGKRITIKAI JEGYZETEK

Fol. 611. lin. 22. melyben, iriad mellyen.

Fol. 616. lin. 22. legy, irgal- iriad tegy, irgal.

Fol. 662. lin. 8. ötletted iriad előtted.

Vannak egyéb aprólék fogvatkozások az orthographiában, mellyeket az szemes olvasó könnyen eszébe vehet.

4. TÁRGYI JEGYZETEK

4.1. Bevezetés a tárgyi jegyzetekhez

A tárgyi jegyzetekben lapszám:sorszám jelöléssel utalunk az *Imádságos könyv* kritikai szövegkiadásának megfelelő helyére, hosszabb megjegyzetelt rész esetén is csak a kezdő sorszámot adva meg. A jegyzettel ellátott szavak, kifejezések, illetve hosszabb részek első szavai a főszöveg szerinti alakjukban szerepelnek.

A műben megjelenő személyek életrajzi adatait a jegyzetekben a főszövegben történő első említéskor adjuk meg, a továbbiakban a névmutató alapján visszakereshetők. A Pázmány által gyakran használt rövidítések és latin kifejezések magyarázata nem a jegyzetekben, hanem az 5.1.2. pontban található.

Pázmány hivatkozásait ellenőriztük; amennyiben sikerült az azonosítás, az általunk látott kötet (lehetőség szerint kritikai, tudományosan elfogadott vagy korabeli kiadás) lapszámaival hivatkozunk az illető helyre. Liber-, caput- stb. számot csak akkor adunk meg, ha Pázmánynál hiányzik, téves, vagy az általunk hivatkozott kiadásban az övétől eltér. Az eredeti latin szöveget csak szó szerinti idézetek esetében közöljük. Pázmány bibliai helymegjelöléseit a kánon időközben bekövetkezett változásai miatt háromszorosan ellenőriztük: egy 1583-ban kiadott latin nyelvű *Szentírásban* (*Biblia* 1583), az 1626-os Káldi-féle fordításban (*Biblia* 1626) és a Szent István Társulat mai magyar nyelvű katolikus *Bibliájában* (*Biblia* 2005). Ha Pázmány bibliai hivatkozásai pontosnak bizonyultak, nem tüntettük fel őket a jegyzetekben. Az *Imádságos könyv* 1606-os kiadásában számos olyan locusjelölés található, amely az 1631-esbe nem került bele, noha a szöveg, amelyre vonatkozik, megvan – ezeket a hivatkozásokat is ellenőriztük, a jegyzetekben az 1631-es kiadás lap- és sorszámainak megfelelő helyen, szögletes zárójelben szerepelnek a fentebb elmondottak szerint. Az általunk feltárt bibliai párhuzamok esetében a mai katolikus *Biblia* (*Biblia* 2005) fejezet- és versszámaira utalunk. (Az *Imádságos könyv* és a *Biblia* kapcsolatáról: BOGÁR 2012.)

Pázmány imádságaihoz sok esetben sikerült latin párhuzamokat találni, ez azonban nem jelenti azt, hogy az általunk hivatkozott vagy idézett műveket használta forrásként. (A források kérdéséhez l. HOLL 1957, BOGÁR 2006.) Ahogy a világhálón egyre több régi imakönyv válik hozzáférhetővé, további forrásszövegek előkerülése várható. Liturgikus eredetű szövegek latin változatát

4. TÁRGYI JEGYZETEK

a trienti liturgikus könyvek kritikai kiadásában kerestük vissza, amennyiben ott nem szerepeltek, akkor más korabeli nyomtatványokban, de előfordul, hogy korábbi, rendelkezésünkre álló verzió hiányában 20. századi kiadásból közöljük őket. A misekönyvben, breviáriumban többször is szereplő szövegeknek csak egy előfordulására utalunk.

Az idézett latin szövegek helyesírását modernizáltuk (u-v, i-j stb.), de a források következtelenségeit nem javítottuk, a különféle szövegek írásmódját nem egységesítettük.

4.2. Tárgyi jegyzetek

13:8 CARDINAL – bíboros

14:1 **Hieron. Contra Lucifer. cap. 6.** – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Dialogus contra Luciferianos*; vö. PL 23, 169–170: „sed si vere crederem, illud cor quo Deus videtur, mundarem, manibus tunderem pectus, genas lacrymis rigarem, corpore inhorrescerem, ore pallerem, jacerem ad Domini mei pedes; eosque fletu perfunderem, crine tergerem, haererem certe trunco crucis, nec prius amitterem, quam misericordiam impetrarem. Nunc vero creberrime in oratione mea, aut per porticus deambulo, aut de fenore computo, aut abductus turpi cogitatione, etiam quae dictu erubescenda sunt, gero.” (Itt nincs caputokra osztva a szöveg.) – Eusebius Sophronius Hieronymus, Szent Jeromos (340 k.–420), ókeresztény író, hittudós, egyházatya, a Biblia latin nyelvű fordítója.

15:1 **KERESZTYÉN** – A szó régebbi alakja ’keresztyén’, később megjelenik a ’keresztény’ forma is; a 18. század végétől válik szét a használat: a katolikusok a ’keresztény’, a protestánsok a ’keresztyén’ alakot használják mindmáig.

16:1 **AZ ESZTENDŐRÜL...** – Vö. *Missale Romanum* 1594, [****6v]: „De Anno et eius partibus”.

16:3 Hólnap – hónap

16:6 **Zodiacust** – zodiákus, állatöv; a Nap pályáját övező sáv az égen, tizenkét csillagjegyre felosztva

16:7 negyed – negyedik

16:7 **Bissextilis** – szökőév

16:9 **MIKOR SZABAD...** – Vö. *Missale Romanum* 1594, [****6v]: „Nuptiae iuxta Decretum Concilii Tridentini”.

- 16:11 Sz. Pál – Szent Pál apostol († 67 k.), eredeti neve Saul, 34 körül lett a keresztények üldözőjéből Krisztus követőjévé. Több missziós utat tett, végül Rómában szenvedett vértanúhalált.
- 16:13 **Advent** – eljövétel, az Úr eljövetelére való várakozás; a kereszténységben a karácsony (december 25.) előtti negyedik vasárnaptól karácsonyig tartó időszak
- 16:14 Víz-kereszt – vízkereszt, január 6.; a napkeleti bölcsek (Háromkirályok) látogatásának, Krisztus megkeresztelkedésének és a kánai menyegzőnek az ünnepe
- 16:14 **Böjt-fő** Szerdátul – hamvazószerdától, a nagyböjt kezdetétől
- 17:1 **JANUARIUS...** – A 16–17. századi bibliák, misekönyvek, zsolozsmások, imádságoskönyvek gyakran tartalmaznak kalendáriumot, ezek felépítése hasonló: a naptári rész mellett általában annak magyarázatát is hozzák. Az *Imádságos könyv* első kiadásában nincsen kalendárium, a következő háromban van, de a bennük szereplő nevek nem teljesen egyeznek meg egymással. Pázmány naptára nagyjából a trienti zsinat határozata alapján kiadott *Missale Romanum* kalendáriumát követi (bár ez a különböző misekönyvkiadásokban sem egyezik), de az egyes részek sorrendje nem ugyanaz, a magyarázó részek fordítása sem szó szerinti, és az egyes hónapok ünnepei sem egyeznek meg teljesen. Pázmány naptárában szerepelnek a hónapok magyar elnevezései és a csillagjegyek is. Öröknaptárral Vásárhelyi Gergely katekizmus-kiadásában is találkozunk, ám ez eltér Pázmányétól, 1615-ös kiadásába viszont Vásárhelyi átvesz két fejezetet az *Imádságos könyvből*: A' Calendariom Ujításának szükséges-voltárul; Mint let a' Calendariom Ujítása. (BORSA 1974–1975, 279–282; VÁSÁRHELYI 1615, ****v-*****2r.)

A naptárban az egyes hónapok végén szereplő kétsoros versek a csízió műfajához tartoznak. Gyakran közöltek ilyen imádságos könyvek és katekizmusok is, Magyarországon ugyanakkor 1610–1674 között katolikus kiadványokban csak Pázmány *Imádságos könyvében* fordult elő csízió. (BORSA 1974–1975, 279–282.) Az itt olvasható szöveg alig tér el a David Chytraeus *Chronologia Historiae Herodoti et Thucydidis* című művének néhány kiadásához csatolt függelékben *Calendarium Cornelii Graphaei* cím alatt megjelent csíziótól, amely más, ennél korábbi vagy későbbi imakönyvekben is szerepel, de általában Graphaeus neve nélkül; így megtalálható többek között Andreas Musculus *Precationes ex veteribus orthodoxis doctoribus* című imakönyvének elején (első kiadása: Odera-Frankfurt, 1559), vagy a *Precationes Christianae ad imitationem Psalmorum compositae* (Lyon, 1545) című műben. Szövege:

4. TÁRGYI JEGYZETEK

IANVARIVS.

CIRCuncisio Magos mittit
Ad Christi cunabula,
ANTonio AGnes subit
PAVlus fidem suscipit.

FEBRVARIVS.

Se PVRgat nunc AGatha.
Nunc nudus prodibit VALens
Qui ver nunciabit PETro.
MATthiae fortem.

MARTIVS.

Martius ADriano narrat
Atque GREGorio.
Quod GERTrudis et BENedictus
ANnunciant virgini.

APRILIS.

Aprilis AMBRosio gaudet
Cui martyr TYBurtius
Praedicat mox futuram
MARci stationem.

MAIVS.

IACob CRVcem inuenit
Obtruncator PANcratius
Iucundum ver iam praeteriit
VRBano redit aestas.

IVNIVS.

Nicomedes BONifacio
Foenum reportat,
VITus segetem mox promittit
BAPTistae, atque PETro.

4.2. Tárgyi jegyzetek

IVLIVS.

Iam MARia affert messem
Cyrillus metet,
Vt cererem in horrea
MAGdala IACobusque reportent.

AVGVSTVS.

PEtrus cathenis stringitur,
Dum LAVRentius et MARia
Ad coelos vocant
Cum BARTHolomaeo Ioannem.

SEPTEMBER.

AEgidi laetus gaude,
MARia nata est,
CRVcem exaltant cuncti,
MATthaeo vocat obuius MIChel.

OCTOBER.

BAVonem FRAnciscus monet
Prouideat durae hyemi,
LVCas iam pluit, SEVerinus stat,
SIMon gelat.

NOVEMBER.

OMNes Sancti exultate,
Adest MARTinus musto madidus,
ELIsabeth profert
CATHarae amphor AN.

DECEMBER.

Iam vellit BARbam NIClas,
CONcipit virgo, LVCia oculos caecat,
THOMas credit
NAScitur mundo Deus.

(CHYTRAEUS 1593, 36–37 [újra kezdett lapszámozás].)

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 17:2 Bóldog Aszony hava – Január hónap régi magyar elnevezése, nevét Szűz Mária február 2-i ünnepéről (Gyertyaszentelő Boldogasszony) kapta.
- 17:3 Epacta – Epakta; szám, amely megmutatja, hogy az adott év meghatározott napján a hold hány napos, azaz hány nap telt el a legutolsó újhold óta; segédeszköz a húsvétszámításhoz.
- 17:3 Litt. Dominic. – Littera Dominicalis, vasárnapi betű; azt mutatja, hogy ha az év 365 napját január 1-től kezdve folytatódatosan hét betűvel jelöljük A-tól G-ig, akkor melyik betű felel meg az illető év első vasárnapjának. Közöséges évben egész évben ugyanaz a betű esik vasárnapra, szökőévek két vasárnapi betűje van: az első a szökőnapig (február 24.), a második pedig utána érvényes (I. PÁZMÁNY 1631/2001, 32–35).
- 17:3 Dies, Mens. – dies, mensis; nap, hónap
- 17:4 Kal. – Calendae, a hónap első napja a római naptárban
- 17:4 Kis Karácson – kiskarácsony, január 1.
- 17:7 Prid. – pridie; az ünnep (itt a Calendae, Nonae, Idus) előtti nap
- 17:8 Non. – Nonae, a római naptárban a kilencedik nap Idus (a hónap 15., ill. 13. napja) előtt; márciusban, májusban, júliusban, októberben 7-e, a többi hónapban 5-e.
- 17:16 Idib. – Idibus, az Idus ragozott alakja. Idus: az ókori római naptárban márciusban, májusban, júliusban, októberben 15-e, a többi hónapban 13-a.
- 17:17 Hilárus Püsp. – Poitiers-i Szent Hilárus (315 k.–367), püspök, az arianizmus ellenfele; több könyvet is írt. Ünnepe ma január 13.
- 17:18 Remete S. Pál – Remete Szent Pál (228–341), a keresztényüldözés elől a thébai pusztaságba menekült, remeteként élt egy barlangban. Róla kapta nevét a magyar alapítású pálos rend, ereklyéjét 1381-ben a pálosok budaszentlőrinci központi házában helyezték el.
- 17:19 Marcell. Pá. M. – I. Szent Marcell (Marcellus; † 309), 308-ban választották pápává, a következő évben elűzték, hamarosan meghalt. Egy másik legenda szerint nem száműzték, hanem Maxentius császár istállójában dolgoztatták rabszolgaként.
- 17:20 Antal Apát. C. – Remete vagy Nagy Szent Antal (251/252–356), jómódú családból származott, fiatalon visszavonult a világtól, később egész remete-telep alakult ki körülötte, aszketizmusa és bölcsessége híressé tette. A neve alatt fennmaradt regula, homíliák és levelek egy részének hitelessége vitatott.
- 17:21 Sz. Péter széki Ro. – Szent Péter székfoglalása Rómában; ünnepe ma február 22.
- 17:22 Piroska Szűz, M. – Szent Prisca (1. sz.?), római vértanú. Ünnepe január 18., ám az előző sorban lévő „Sz. Péter széki”-hez tartozó „Ro.”-val együtt csak 19-éhez fért el a lapon.

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 17:23 Fab. és Seb. M. – Szent Fábán pápa († 250), vértanú – Szent Sebestyén († 288?), legendája szerint Diocletianus tisztje, vértanú
- 17:24 Agnes Szűz, M. – Szent Ágnes († 304?), római vértanú
- 17:25 Vincze, Mart. – Szent Vince († 304), hispániai diakónus, vértanú
- 17:26 *Sol in Aquario* – a Nap a Vízöntő jegyében
- 17:27 Timot. Püs. M. – Szent Timóteus († 80/97), Pál apostol tanítványa, munkatársa, Efezus püspöke, vértanú
- 17:28 **S. Pál fordulása** – Pálfordulás; Szent Pál apostol megtérése a damaszki úton (vö. ApCsel 9, 1–20)
- 17:29 Policar. Püsp. M. – Szmírnai Szent Polikárp (69 k.–155), Szent János apostol tanítványa, Szmírna püspöke, vértanú. Gazdag munkásságából csupán egy filippiekhez írott levele maradt ránk. Ünnepe március 23.
- 17:30 Arany-száj Sz. Iános, Conf. – Aranyszájú Szent János (Joannes Chrysostomus, Ióánnész Khrüszosztomosz; 344/354 k.–407), görög egyházi író, egyházatyja, Konstantinápoly püspöke; az arianizmus elleni küzdelme miatt száműzték. Rengeteg beszéde és levele maradt fenn, közülük soknak a hitelessége vitatott. Ünnepe március 13. a nyugati kereszténységben szeptember 13.
- 17:35 *Circumcisio Magos...* – A csízió/körülmételés vezeti a mágusokat/bölcseket Krisztus bölcsőjéhez: Antalt magasztalja Ágnes, Pál megtér. (Báthory Orsolya ford.)
- 18:2 Böjt-elő hava – Böjtelő hava, február régi magyar elnevezése; a nagyböjt eleje, első hónapja.
- 18:4 Ignat. Mar. – Antiochiai Szent Ignác (50 k.–110/115 k.), püspök, a gnoszticizmus ellenfele, vértanú
- 18:4 Sz. Brigida – Kildare-i vagy Ír Szent Brigitta (Brigid, Brigit; 454/458–524/528), apáca, „Írország anyja”
- 18:5 Gyertya sz. B. A. – Gyertyaszentelő Boldogasszony; annak emlékűnepe, hogy Szűz Mária Jézus születése után negyven nappal bemutatta fiát, illetve saját tisztulási áldozatát a jeruzsálemi templomban.
- 18:6 Balas Püsp. M. – Szent Balázs († 316 k.), az örményországi Sebaszté orvosa, majd püspöke. A hagyomány szerint a kereszt jelével megmentette egy gyermek életét, aki halszálkát nyelt, ezért már a 6. századtól kezdve kérték közbenjárását a torokbetegség ellen. Az ünnepéhez kötődő Balázs-áldás szokása a 16. században keletkezett.
- 18:8 Agota Szűz, M – Szent Ágota († 250/251), szicíliai vértanú
- 18:9 Dorottya Szűz. Mart. – Szent Dorottya (4. sz. eleje), cézárei vértanú
- 18:12 Apolin Szűz, M. – Szent Apollónia († 249), alexandriai diakonissza (?), vértanú; a fogorvosok és fogfájások védőszentje

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 18:13 Scholastica Szü. – Szent Skolasztika (480–547), Szent Benedek testvére, apáca
- 18:15 Eulalia Szüz, M. – Szent Eulália († 303), barcelonai vértanú
- 18:17 Bálint, Martyr – Szent Bálint (Valentinus; † 269), egyes forrásokban római pap, mások szerint Terni püspöke, vértanú
- 18:21 Simeon Püs. M. – Szent Simeon († 107), a hagyomány szerint Jézus unokatestvére, Jeruzsálem püspöke, vértanú
- 18:22 Gabinus Mart. – Szent Gabinus († 296), római vértanú, Kájusz pápa (283–296) testvére, Diocletianus rokona
- 18:25 **Sol in Piscibus** – a Nap a Halak jegyében
- 18:25 üszögös Sz. Pét. – Szent Péter székfoglalása Antiochiában (üszögös = ü székössége)
- 18:27 Mátyás apost. – Szent Mátyás, sorshúzással választották az apostolok közé Júdas helyére, később Etiópiában hirdette az evangéliumot, vértanúságot szenvedett.
- 18:29 Sándor Püsp. C. – Szent Sándor (Alexander; † 326), alexandriai püspök, az arianizmus ellenfele
- 18:37 **Se purgat nunc...** – Most tisztul meg Ágota, mezítelen Bálint is most jön el, aki a tavasz jöttét hirdeti Péternek, Mátyásnak pedig jövőndől. (Báthory Orsolya ford.)
- 19:2 Böjt más hava – Böjtmás hava; március régi magyar elnevezése, arra utal, hogy március (többnyire) a böjt második hónapja.
- 19:10 Aquinas Tamás, Conf. – Aquinói Szent Tamás (Thomas Aquinas; 1226–1274), domonkos szerzetes, skolasztikus teológus és filozófus, munkásságának középpontjában a hit és tudás összeegyeztetése állt.
- 19:15 Gergely Pápa, Doctor – Nagy Szent I. Gergely (540 k.–604), 590-től pápa, a négy nagy nyugati egyházatya egyike; a liturgia megújítója, a később róla elnevezett gregorián énekek gyűjtője, formálója.
- 19:20 Gertrud Szüz – Szent Gertrúd (626–659), Landeni Pipin frank majordomus leánya, Nivelles apátasszonya
- 19:22 Iósef Confess. – Szent József, Szüz Mária jegyese
- 19:23 Ioachim Confess. – Szent Joachim, Szüz Mária édesapja; ünnepe május 26.
- 19:24 Benedek Apát – Nursiai Szent Benedek (480 k.–547), „a nyugati szerzetesség atyja”, a bencés rend alapítója
- 19:24 **Aequinoctium Vernum** – tavaszi napéjegyenlőség
- 19:25 **Sol in Ariete** – a Nap a Kos jegyében

- 19:28 **Gyümölcs őrto.** Annuntiat. – Gyümölcsooltó Boldogasszony, Annuntiatio (hírül adás); Gábríel angyal látogatása Szűz Máriánál, Jézus Krisztus megtestesülésének hírül adása, fogantatásának ünnepe (vö. Lk 1, 26–38)
- 19:35 **Martius Adriano...** – Március Adorjának és Gergelynek mondja el, amit Gertrúd és Benedek Szűz Máriának hírül ad. (Báthory Orsolya ford.)
- 19:35 **Adriano** – Adorjának; Szent Adorján († 304 k.), nikomédiai vértanú; a katonák, börtönőrök és követek védőszentje; ünnepe a mai római naptárban szeptember 8.
- 20:2 Szent György hava – Április régi magyar elnevezése; nevét Szent György április 24-i ünnepéről kapta.
- 20:5 Paulai Sz. Ferencz, Conf. – Paulai (Paolai) Szent Ferenc (1416–1507), remete, megalapította az Assisi Szent Ferenc remetéi, más néven minimták rendjét.
- 20:14 Leo Pápa, Conf. – Nagy Szent I. Leó († 461), 440-tól pápa; fellépett a különböző eretnek tanítások ellen, megmentette Rómát a hunoktól. Ünnepe ma november 10.
- 20:17 Tiburt. és Valerian. Mart. – Szent Tiburtius és Valerianus (3. sz. eleje), római testvérpár, vértanúk; Valerianus Szent Cecília férje.
- 20:24 **Sol in Tauro** – a Nap a Bika jegyében
- 20:26 **Albert Püs. M.** – Szent Adalbert (956 k.–997), prágai püspök, bencés szerzetes, vértanú. 994–995-ben Magyarországon térített, ő keresztelte és bérmlta meg a későbbi Szent István királyt. Az Esztergom–Budapesti Főegyházmegye védőszentje.
- 20:27 **György, Mart.** – Szent György († 303), kappadókiai származású katonatiszt, vértanú. Rengeteg legenda (többek között egy sárkány legyőzéséről) tanúsítja, hogy nagyon népszerű szent a keleti és nyugati egyházban.
- 20:28 **Márk Evangel.** – Szent Márk († 100 k.) evangélista; Barnabás, Pál, majd Péter apostol munkatársa; evangéliumában Péter prédikációit foglalta írásba. Alexandria első püspöke, vértanú.
- 20:31 Vitalis, M. – Szent Vitalis, a hagyomány szerint Szent Gervasius és Protasius apja, milánói polgár. Ravennában szenvedett vértanúságot egyes források szerint Nero, mások szerint Marcus Aurelius idejében.
- 20:32 Pét. M.– Veronai Szent Péter (1205/1206–1252), domonkos szerzetes, vértanú
- 20:32 Senás-béli sz. Katalin – Sienai Szent Katalin (1347–1380), stigmatizált domonkos apáca; rábírta XI. Gergely pápát, hogy visszatérjen Avignonból.
- 20:34 **Április Ambrosio...** – Április Ambrusnak örül, akinek Tibor mártír hirdeti majd Márk következő böjtjét. (Báthory Orsolya ford.)

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 20:34 **Ambrosio** – Szent Ambrus (Aurelius Ambrosius; 339 k.–397), Milánó püspöke, egyházatya; kiváló szónok, küzdött az arianusok és a pogányság maradványai ellen, beszédeit hallgatva tért meg Szent Ágoston.
- 21:2 Pünkösöd hava – Május régi magyar elnevezése; neve arra utal, hogy pünkösöd ünnepe többnyire erre a hónapra esik. Pünkösöd a Szentlélek eljöveteleének ünnepe, húsvét után ötven nappal (vö. ApCsel 2).
- 21:4 **Phil. és Iac. Apo.** – Szent Fülöp és az ifjabb vagy kisebb Szent Jakab apostol, az előbbi Hieropolisz püspökeként, az utóbbi Jeruzsálemben szenvedett vértanúságot. Ünnepek ma: május 3.
- 21:5 Athanás. Püsp. – Alexandriai Szent Atanáz (Athanasziosz; 295 k.–373), püspök, az arianizmus legyőzője
- 21:6 **Sz. Kereszt talá.** – A Szent Kereszt feltalálása/megtalálása. Nagy Konstantin édesanyja, Szent Ilona 320/326-ban megkerestette Krisztus keresztyét, a megtalálás emléknapja. Az ünnepet a római katolikus egyházban 1960-ban eltörölték.
- 21:7 Florianus Márt. – Szent Flórián († 304), a mai Ausztria területén született, katonatiszt, vértanú; a tűzoltók védőszentje.
- 21:9 S. Ián. olaj. főz. – Szent János olajban főzése, Olajbanfőtt Szent János; a római Johannes ante portam Latinam templom fölszentelési ünnepe. A titulus János evangélista legendájának arra a mozzanatára utal, amikor Domitianus császár idejében a templom helyén forró olajjal telt katlanba vetették, ám ő sértetlenül jött ki belőle.
- 21:10 Stanisló Püsp. – Szent Szaniszló († 1079), krakkói püspök, vértanú; ünnepe ma: április 11.
- 21:15 Pongráz Márt. – Szent Pongráz (Pancratius; 290 k.–304), fiatal korában szenvedett vértanúságot, egyes források szerint Marcellinus pápa bújtatásáért.
- 21:17 Bonifac. Márt. – Szent Bonifác († 303), római tisztartó, felszabadított rabszolga, Kis-Ázsiában szenvedett vértanúságot.
- 21:22 Pudenciana Szüz – Szent Pudenciána (Pudentiana; 1. sz.), Szent Pudens római szenátor leánya; Szent Péter második római útján az ő házukban lakott.
- 21:24 **Sol in Geminis** – a Nap az Ikrek jegyében
- 21:25 Ilona Szüz – Szent Ilona († 418 k.), auxerre-i vértanú
- 21:28 Orbán Pápa, M. – Szent I. Orbán vagy Urbán († 230), 222-től pápa, vértanú
- 21:34 Petronella Szüz – Szent Petronella (1. sz.), vértanú; a legenda szerint Szent Péter leánya, valószínűleg azonban római leány.

- 21:35 **Philip Crucem invenit...** – Fülöp megtalálja a Keresztet, Pongrácot lefejezik, a szép tavasz is elmúlik, Orbánban visszatér a nyár. (Báthory Orsolya ford.)
- 22:2 Szent Iván hava – Június régi magyar elnevezése; nevét Szent Iván (Keresztelő Szent János nevének szláv változata) június 24-i ünnepéről kapta.
- 22:11 Medárd Püsp. – Szent Medárd († 56), Picardia püspöke, a frankok térítője
- 22:14 Barnabás Apo. – Szent Barnabás (1. sz.) apostol, Szent Pál munkatársa, a pogányok misszionáriusa
- 22:16 Pádúai Sz. Ant. – Pádúai (Padovai) Szent Antal (1195–1231), Ágostonrendi kanonok, majd ferences szerzetes, neves prédikátor, egyháztanító
- 22:17 Basilius Püsp. C. – Nagy Szent Vazul (Basilius Magnus, Baszileiosz, Bazil; 330 k.–379), cézárei püspök, neves szónok, teológus; a „kappadókiai atyák” egyike, az arianizmus ellenfele, a keleti szerzetesség szabályainak megfogalmazója. Ünnepe ma a katolikus egyházban: január 2.
- 22:18 Vid, Mátyr – Szent Vid vagy Vítus († 303), fiatalon szenvedett vértanúságot Lucaniában.
- 22:22 Gyárfás és Protasius. Mm. – Szent Gervasius és Protasius (2. sz.), milánói vértanúk, a legenda szerint Szent Vitalis és Szent Valeria ikerfiai.
- 22:24 **Sol in Cancro** – a Nap a Rák jegyében
- 22:25 **Solstitium aestivum** – nyári napforduló
- 22:27 **Keresztelő Sz. Iános** – Keresztelő Szent János († 29 k.), Zakariás és Erzsébet fia, Jézus Krisztus rokona, előfutára; Heródes Antipász elfogatta, majd felesége, Heródiás és mostohalánya, Szalóme kérésére lefejeztette.
- 22:29 Iános és Pál, M. – Szent János és Pál († 362), római testvérpár, vértanúk
- 22:30 **Sz. László Kirá:** – Szent I. László (1046 k.–1095), 1077-től magyar király, az ország belső rendjének és külső határainak megszilárdítója, egyházszervező
- 22:32 **Sz. Péter és Sz. Pál Apostol** – Szent Péter († 67?), apostol, Róma első püspöke, vértanú – Szent Pál; l. 16:11.
- 22:34 **Nicomedes Bonifacio...** – Nikomédész szénát hord Bonifácnak, Vid vetést ígér a Keresztelőnek és Péternek. (Báthory Orsolya ford.)
- 22:34 **Nicomedes** – Szent Nikomédész római vértanú, egyes források szerint az 1. sz. végén élt presbíter, mások a 4. sz. elejére teszik halálát; ünnepe a mai kalendáriumban szeptember 15.
- 22:34 **Bonifacio** – Szent Bonifác (Winfried, Wynfrith; 672 k.–754), angolszász származású bencés szerzetes, hittérítő, egyházszervező, „a germánok apostola”, a fuldai kolostor alapítója, kölni, majd mainzi érsek, vértanú. A szabók, a sörfőzők és Németország védőszentje; ünnepe ma: június 5.

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 23:2 Szent Jakab hava – Július régi magyar elnevezése; nevét Szent Jakab július 25-i ünnepéről kapta.
- 23:5 **Sarlós Bóldog Asz.** Visitat. – Sarlós Boldogasszony, Visitatio (látogatás); Mária látogatása Erzsébetnél (vö. Lk 1, 39–56). Ünnepét 1969-ben május 31-re tették át, de néhány országban – nálunk is – július 2-án tartják.
- 23:17 Bonavent. Püs. – Szent Bonaventura (1217/1218–1274), egyháztanító, a „szeráfi doktor”; ferences szerzetes, 1257–1274 között a rend generálisa, a párizsi egyetem tanára, az 1274-es lyoni zsinat és a görögökkel létrejött unió előkészítője. Ünnepe ma: július 15.
- 23:20 Elek Confes. – Szent Elek († 398 k.), a legenda szerint fiatal római patrícius, aki elhagyta családját és ifjú feleségét a nászéjszakán Krisztus kedvéért, s koldusként halt meg.
- 23:21 Symforósa Asz. – Szent Szimforóza (Symphorosa; † 138 k.), tiburi (ma Tivoli) özvegyasszony, hét fiával együtt szenvedett vértanúságot.
- 23:23 Margit Szüz. M. – Antiochiai Szent Margit († 305 k.), vértanú
- 23:25 **Maria Magdol.** – Szent Mária Magdolna, a magdalai Mária; Jézus hét ördögöt űzött ki belőle (Mk 16, 9; Lk 8, 2), ezután hűséges követője lett. Mk 16, 9 szerint Jézus feltámadása után neki jelent meg először. Gyakran azonosítják a betániai Máriával (Lk 10, 38–42; Jn 11, 1–45; Jn 12, 3) és a bűnös nővel, aki könnyeivel mosta és hajával törölte meg Jézus lábát (Lk 7, 36–50).
- 23:25 **Sol in Leone** – a Nap az Oroszlán jegyében
- 23:27 Christina – Szent Krisztina († 3. sz.), a hagyomány szerint tirusi vagy perzsiai származású, a toscanai Bolsenában szenvedett vértanúságot.
- 23:28 **Iakab Apostol** – Szent Jakab († 42 k.), apostol, az idősebb Jakab; Szent János apostol bátyja, Jeruzsálem első püspöke, vértanú
- 23:29 Anna Aszony – Szent Anna, Szüz Mária édesanyja
- 23:32 Mártha Szüz – Szent Márta, a betániai Lázár és Mária nővére, a háziasszonyok védőszentje
- 23:35 **Iam Maria affert...** – Immár aratást hoz Mária, Cirill kaszálni fog, amint a gabonát a csűrökbe hordja Magdolna és Jakab. (Báthory Orsolya ford.)
- 23:35 **Cyryllus** – Alexandriai Szent Cirill (Cyrillus Alexandrinus, Kürillosz; 370/377 k.–444), pátriárka, egyháztanító; a 431-es efezusi zsinat összehívója
- 24:2 Kis Aszony hava – Kisasszony hava, augusztus régi magyar elnevezése; nevét a szeptember 8-i Kisboldogasszony ünnepéről (Szüz Mária születésnapja) kapta.
- 24:4 Sz. Péter vasaszkodása – Vasas Szent Péter másképpen; Szent Péter börtönből való csodás kiszabadulásának ünnepe (vö. ApCsel 12, 6–11)

- 24:7 Domonkos C. – Szent Domonkos (1170 k.–1221), pap, prédikátor, 1216-ban megalapította a Prédikátorok rendjét (Domonkos rend). Ünnepe ma: augusztus 8.
- 24:8 Havi Bóld. Asz. – Havi vagy Havas Boldogasszony; a legenda szerint a 4. században Rómában egy gazdag házaspár Szűz Máriának akarta felajánlani vagyonát, ő álmukban megjelent nekik, és azt kérte, hogy azon a helyen, amelyet másnap hó borít, emeljenek neki templomot, innen a templom és az ünnep elnevezése.
- 24:9 **Úr színe változása** – Az Úr színeváltozása, a Tábor-hegyi megdicsőülés ünnepe (vö. Mt 17, 1–9; Mk 9, 2–9; Lk 9, 28–36). Eredetileg nem ünnepelték az egész egyházban, III. Kallixtus pápa tette egyetemessé annak emlékére, hogy Hunyadi János és Kapisztrán Szent János vezetésével a magyar seregek 1456-ban Nándorfehérvárnál győzelmet arattak a törökök felett.
- 24:11 Cyriák, Mart. – Szent Cirják (Cyriacus; † 303 k.), római vértanú
- 24:13 **Lőrincz Márt.** – Szent Lőrinc († 258), római diakónus, vértanú
- 24:14 Susanna szűz, M. – Szent Zsuzsanna († 295), Diocletianus császár unokahúga, vértanú
- 24:15 Clara Szűz – Assisi Szent Klára (1193/1194–1253), Assisi Szent Ferenc követője, együtt alapították meg a ferencesek női ágát, a Klarissza rendet. Ünnepe ma: augusztus 11.
- 24:18 **Nagy Bóldog Asz.** Assumt. – Nagyboldogasszony, Assumptio (felvétel); Szűz Mária halálának és mennybevételének ünnepe
- 24:23 **Sz. István Kir.** – Szent I. István (970 k.–1038), 997-től fejedelem, 1000/1001-től az első magyar király, államalapító, egyházszervező
- 24:24 Anastasius M. – Szent Anasztáz (Anastasius Cornicularius; † 274), római altiszt, vértanú
- 24:26 **Sol in Virgin.** – a Nap a Szűz jegyében
- 24:27 **Bertalan Apost.** – Szent Bertalan apostol, a hagyomány szerint Itáliában, majd Örményországban hirdette az evangéliumot, s itt szenvedett vértanúságot.
- 24:28 Lajos Király, C. – Szent IX. Lajos (1215 k.–1270), 1226-tól haláláig francia király; a keresztény lovagkirály eszményét testesítette meg, uralkodása alatt Franciaország katonai, gazdasági és kulturális virágzását élte.
- 24:31 Agoston Doct. – Szent Ágoston (Aurelius Augustinus; 354–430), Hippo püspöke, teológus, filozófus, egyháztanító; az antik örökséget a keresztény filozófiába átmentve megteremtette a klasszikus és a keresztény világ szintézisét.
- 24:32 Sz. Ián. nyak. va – Szent János nyakavágása, fővétele; Keresztelő Szent János vértanúságának emléknapja (vö. Mt 14, 10; Mk 6, 27)

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 24:33 Felix Mart. – Szent Félix († 303) római pap, vértanú
- 24:34 Paulin. Püs. m. – Szent Paulinus († 358), Trier püspöke, az arianizmus ellenfele, phrygiai (Kis-Ázsia) száműzetése idején halt mártírhalt.
- 24:35 **Petrus catenis...** – Péter bilincseiből szabadul, míg Lőrinc és Mária a mennyekbe szólítják Bertalannal Jánost. (Báthory Orsolya ford.)
- 25:2 Szent Mihály hava – Szeptember régi magyar elnevezése; nevét Szent Mihály szeptember 29-i ünnepéről kapta.
- 25:4 Egyed Apátúr, Confess. – Szent Egyed (640 k.–720 k.), remete, majd az általa alapított és később róla elnevezett monostor, Saint Gilles-du-Gard apátja
- 25:11 **Kis Aszon. Nativit.** – Kisboldogasszony, Kisasszony, Nativitas (születés); Szűz Mária születésének ünnepe
- 25:17 **Sz. Kereszt magasztalása** – A Szent Kereszt felmagasztalása; annak emléknapja, hogy Krisztus Jeruzsálemben megtalált keresztyét (320/326) ünnepélyesen felmutatták a népnek.
- 25:19 Cyprianus Püs. Mart. – Szent Ciprián (Thascius Caecilius Cyprianus; 200/210 k.–258), Karthago püspöke, vértanú
- 25:22 Ianuarius, Püs. – Szent Januarius (Gennaro; † 305), beneventói püspök, vértanú, Nápoly védőszentje
- 25:23 Lestár, M. – Szent Eustachius († 118), eredeti nevén Placidus; pogány katona, egy látomást követően tért meg, vértanú lett.
- 25:24 **Máté Evang.** – Szent Máté apostol, evangélista; a hagyomány szerint Etiópiában hirdette az evangéliumot, és ott szenvedett vértanúságot.
- 25:25 Moricz, Mart. – Szent Mór (Mauritius; † 303 k.), az Agaunumban vértanúságot szenvedett thébai légió vezetője
- 25:25 **Sol in Libro** – a Nap a Mérleg jegyében
- 25:26 **Aequinoctium Autum.** – aequinoctium autumnale; őszi napéjegyenlőség
- 25:27 Gelérd Püs. m. – Szent Gellért (980 k.–1046), velencei származású bencés szerzetes, Szent Imre herceg nevelője, majd Bakonybélben remete, kb. 1028-tól csanádi püspök; a Vata-féle pogánylázadás idején szenvedett vértanúságot.
- 25:29 Iustina Szüz m. – Szent Jusztina († 305 k.), antiochiai vértanú
- 25:30 Kosma és Dem. – Szent Kozma és Damján († 303), arab testvérpár, mindketten orvosok, vértanúk. Ünnepük ma: szeptember 26.
- 25:31 Venceslaus M. – Szent Vencel (907 k.–935), cseh herceg, bérgyilkosok ölték meg; Csehország fővédőszentje.
- 25:32 **Mihály Archán.** – Szent Mihály főangyal (arkangyal), a sátán elleni harc vezére
- 25:33 Ieronym. Doct. – Szent Jeromos; I. 14:1

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 25:34 *Aegidi laetus*... – Örvendezz Egyed, Mária megszületett, mindenki a Keresztet magasztalja, Mihály Mátéval találkozik. (Báthory Orsolya ford.)
- 26:2 Mind Szent hava – Mindszent hava, október régi magyar elnevezése; nevét mindenszentek november 1-jei ünnepéről kapta.
- 26:4 Remigius Püsp. Confes. – Szent Remig (437 k.–533), reimsi püspök, a frankok térítője
- 26:7 Ferencz Conf. – Assisi Szent Ferenc (1181/1182–1226), szerzetes, a ferences rend megalapítója
- 26:12 Dienes Püs. M. – Szent Dénes (Dionysius Areopagita; † 80 k.), Szent Pál térítette meg, a hagyomány szerint Athén első püspöke, vértanú. Az 5–6. században egy ismeretlen szerző írt görög nyelvű egyházi műveket e néven. Alakja gyakran keveredik a szintén ekkor ünnepelt Párizsi Szent Dénesével († 251 k./258), aki Párizs első, vértanú püspöke volt.
- 26:16 Kálmány Márt. – Szent Kálmán (Koloman; † 1012), a Szentföldre tartó ír zarándok, Ausztriában kémnek vélték és felakasztották.
- 26:18 Adviga Aszony – Sziléziai Szent Hedvig (1174 k.–1243), Henrik sziléziai herceg felesége, Merániai Gertrúd (II. András magyar király felesége) testvére; betegothonokat, ciszterci apácakolostorokat alapított. Ünnepe ma a katolikus egyházban: október 16.
- 26:19 Gál Apátur, C. – Szent Gál (Gallus; † 630 k.), ír származású apát, a Sankt Gallen-i kolostor alapítója
- 26:21 Lukács Evang. – Szent Lukács evangélista, az *Apostolok cselekedetei* szerzője, valószínűleg antiochiai származású orvos, Szent Pál munkatársa
- 26:24 Orsolya, 11000. Szüz, M. – Szent Orsolya († 451 k.), a hagyomány szerint Britanniából menekült tizenegyezer társával, Róma felé tartva Köln mellett ölték meg őket a hunok.
- 26:26 Sol in Scorpione – a Nap a Skorpió jegyében
- 26:29 Demeter Márt. – Szent Demeter (Demetrius; † 304), Thesszalonikében szenvedett vértanúhalált.
- 26:31 Simon és Iudás Apostol – Szent Simon és Júdás (Tádé) apostolok, vértanúk
- 26:35 *Remigem Franciscus*... – Ferenc inti Remiget, készüljön a kemény télre: Lukács már esőt hoz, Szeverin megállítja, Simon megfagyasztja. (Báthory Orsolya ford.)
- 26:36 *Severinus* – Szent Szeverin († 403), kölni érsek, az arianizmus ellenfele
- 27:2 Szent András hava – November régi magyar elnevezése; nevét Szent András november 30-i ünnepéről kapta.
- 27:4 **Mind Szent** – mindenszentek; az összes üdvözült ünnepe

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 27:5 Lelkeknek emlekezetek – halottak napja; ünnepélyes megemlékezés minden megholtáról
- 27:8 **Imre Hercz. C.** – Szent Imre herceg (1000/1007 k.–1031), Szent István király és Boldog Gizella fia; szüzességét a házasságban is megőrizte, vadászbaeset áldozata lett.
- 27:9 Lénárt, Conf. – Szent Lénárd vagy Lénárt (+ 560 k.), galliai hitvalló, remete
- 27:12 Tivadar Márt. – Szent Tivadar (Theodor, † 303 k.), katona, Pontusban halt vértanúhalált.
- 27:14 **Sz. Márton, Pü. Confess.** – Szent Márton (316/317–397), savariai születű katonatiszt, majd remete; kolostorokat alapított, 371-től tours-i püspök.
- 27:18 Lipolt Confes. – Szent Lipót (1073–1136), a Babenberg-ház sarja, Ostmark (a későbbi Ausztria) örgrófja; Ausztria patrónusa
- 27:22 **Sz. Ersébet Asz.** – Árpád-házi Szent Erzsébet (1207–1231), II. András magyar király és Merániai Gertrúd leánya, négy éves korától Wartburg várában élt, Thüningiai Lajos tartományi gróf felesége lett. Kitűnt az imádságban és az irgalmasság cselekedeteiben, kórházat alapított, támogatta a szegényeket.
- 27:24 Böld. Asz. Temp. vitele – Boldogasszony templomba vitele, Mária bemutatása a templomban; a hagyomány szerint Máriát három éves korában elvitték a templomba, s ott nevelkedett a templom szolgálatára szentelt hajadonokkal.
- 27:25 Cicelle Szüz M. – Szent Cecília († 230 k.), Szent Valerianus felesége, római vértanú
- 27:26 Kelemen Pá. M. – Szent I. Kelemen (Clemens Romanus; 1. sz. vége), 88/92–97/99/101 között pápa, görög nyelven alkotó egyházi író, egyházatya, vértanú
- 27:27 **Sol in Sagittario** – a Nap a Nyilas jegyében
- 27:28 **Katalin Szü. M.** – Alexandriai Szent Katalin († 305 k.), legendája szerint megtérített ötven pogány filozófust; vértanú.
- 27:33 **András Apost.** – Szent András († 60), apostol, Szent Péter testvére; Kis-Ázsiában, Thrákiában és Görögországban hirdette az igét, Achaiában keresztre feszítették.
- 27:34 **Omnes sancti...** – Minden szentek, örvendjete, itt van a mustot érlelő Márton, Erzsébet örül Katalinnak és Andrásnak. (Báthory Orsolya ford.)
- 28:2 Karácson hava – December régi magyar elnevezése; nevét karácsony (december 25.) ünnepéről kapta.
- 28:7 Borbála Szü. M. – Szent Borbála (Barbara; † 306), nikomédiai vértanú
- 28:9 Miklós Püsp. C. – Szent Miklós († 350 k.), Myra rendkívüli jótékonyaságáról nevezetes püspöke

- 28:10 Ambrús Doct. – Szent Ambrus; l. 20:34
- 28:11 **Boldog Asz. fogantatása** – Boldogasszony fogantatása, Szeplőtelen Fogantatás; annak ünnepe, hogy Szűz Mária az áteredő bűn nélkül fogantatott.
- 28:14 Dámasus Pápa. Confess. – Szent I. Damazusz (Damasus; 305 k.–384), 366-tól pápa; több zsinatot hívott össze, küzdött az eretnekek és a hitszakadás ellen, támogatta a vértanúk tiszteletét, megbízta Szent Jeromost a *Biblia* pontos latin fordításának elkészítésével.
- 28:16 Lucza Szűz, M. – Szent Luca (Lúcia; † 303 k.), siracusai vértanú
- 28:24 **Tamás Apostol** – Szent Tamás († 67 k.), apostol, kételkedett Jézus Krisztus feltámadásában, amíg nem látta őt személyesen; a hagyomány szerint „India apostola”. Ünnepe ma: július 3.
- 28:25 **Solstitium Hyemale** – téli napforduló
- 28:26 **Sol in Capricorno** – a Nap a Bak jegyében
- 28:29 **Sz. István els. M.** – Szent István († 34 k.), diakónus, a kereszténység első vértanúja; megkövezésénél Saul, a későbbi Szent Pál apostol is jelen volt.
- 28:30 **Sz. Iános Evan.** – Szent János († 100 k.), a legfiatalabb apostol, az idősebb Jakab apostol testvére, evangélista, a hagyomány szerint a *Jelenések könyve* szerzője. Jeruzsálemben, Efezusban élt, majd Patmosz szigetére száműzték.
- 28:31 **Apró Szentek** – Aprószentek; azoknak a két évnél fiatalabb fiúgyermeknek az emléknapja, akiket Heródes öletett meg Betlehemben és környékén hatalmát féltve, mivel a napkeleti bölcsektől azt hallotta, hogy megszületett a zsidók új királya (vö. Mt 2, 16).
- 28:32 Tamás Püspök, Mártyr – Becket Szent Tamás (1118–1170), II. Henrik angol király kancellárja; canterburyi érsekké választása után viszonyuk elmergesedett, a király zsoldosai az oltár előtt ölték meg.
- 28:34 Silvester Pápa – Szent I. Szilveszter († 335), 314-től pápa, az üldözések utáni római egyházi élet megszervezője
- 28:35 **Iam alget Barba...** – Borbála, Miklós és Ambrus már fázik, a Szűz fogan, Luca szemeket gyógyít, Tamás hisz, Isten megszületik a világnak. (Báthory Orsolya ford.)
- 29:3 **Aldozo**, vagy Urunk Menybe-menetele – áldozócsüdtörtők, Jézus Krisztus mennybemenetelének ünnepe húsvét után negyven nappal
- 29:4 **Ur napja** – Úrnapja, az Oltáriszentségnek, az Úr testének és vérének ünnepe, eredetileg pünkösd után tíz nappal, de sok helyen a következő vasárnapon ünneplik, körmenettel.
- 29:6 Sz. Agoston, epist. 86. – Aurelius AUGUSTINUS, *Epistola* 86.; vö. PL 33, 151 (itt: 36. levél).

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 29:8 **Kántor** – Kántorböjt; évente négyszer, egy-egy meghatározott hét szerdáján, péntekjén és szombatján tartott böjt; neve a latin 'quatuor' (négy) szó eltorzításából alakult ki.
- 29:12 Böjt elő Vasárnap – hamvazószerda előtti vasárnap
- 30:2 **Arany-számról** – Az aranszám a naptári évhez tartozó, 1 és 19 közé eső szám; kiszámítása: a naptári év plusz 1 osztva 19-cel. Ha az osztás maradéktalan, az aranszám 19, egyébként a maradék az aranszám. E szám és az epakta-táblázat segítségével az év húsvétjának dátuma határozható meg.
- 30:3 Ujságok – újholdak
- 30:9 Táblát – táblázatot
- 30:18 **EPACTAKrül** – l. 17:3
- 30:24 Oo Calendariomban – az 1582-es naptárreform előtt érvényben lévő Julius Caesar-féle kalendáriumban, az ún. Julián-naptárban
- 31:1 Gyölekezetek – zsinatok
- 31:3 Uj Calendariomban – Az 1582-es naptárreform során bevezetett ún. gregorián- vagy Gergely-naptárban. Magyarországon 1588-ban rendelte el használatát az országgyűlés, de hosszú ideig tartott, amíg mindenhol elfogadták.
- 31:15 **Embolismicus** – Olyan év, amelyben tizenháromszor van újhold.
- 31:23 sommából – summából, összegből
- 31:24 **Embolismaeus** – Olyan év, amelyben tizenháromszor van újhold.
- 32:19 **VASARNapi Bötükrül** – l. 17:3
- 33:8 **Bissextus** esztendő – szökőév
- 33:11 **VALTOZO INNEPekrül** – változó ünnepekről; a húsvét időpontjától függő egyházi ünnepekről
- 34:1 **Litterae Dominicales** – vasárnapi betűk; l. 17:3
- 34:1 **Epactae** – epakták; l. 17:3
- 34:1 **Böjt-fő Szerda** – hamvazószerda
- 34:3 Böjt más – Böjtmás hava; március
- 34:3 Szent György – Szent György hava; április
- 34:4 Böjt elő – Böjtelő hava; február
- 35:1 **Aldozó** – áldozócsüörtök; l. 29:3
- 35:1 **Ur Napja** – Úrnapja; l. 29:4
- 35:3 Pünk. – Pünkösöd hava; május
- 35:3 Sz. Ivan – Szent Iván hava; június
- 35:3 Sz. Andr. – Szent András hava; november
- 35:6 Karács. – Karácsony hava; december
- 35:22 Pink. – Pünkösöd hava; május
- 36:8 Zodiacust – zodiákust; l. 16:6
- 36:10 Hóld-töltésnek – holdtöltének

- 36:13 Astronomusoknál – csillagászoknál
- 36:16 Iulius Cszászár – Caius Julius Caesar (Kr. e. 100–44), római politikus, hadvezér, Kr. e. 46-ban Szoszigenész alexandriai csillagász számításai alapján megreformálta a római naptárt.
- 36:18 Censorinus, die Natali, c. 8. – CENSORINUS, *De die natali*; vö. CENSORINUS 1581, 34. – Censorinus (3. sz. első fele), római grammatikus, *De die natali* c. művében a csillagoknak az emberek születésére való befolyásáról és az időszámításról ír.
- 36:19 Solinus, c. 2. – Caius Julius SOLINUS *Polyhistor* c. művéről van szó; vö. SOLINUS 1572, 40 (itt: c. 3.). – Caius Julius Solinus (3. sz. első fele), római grammatikus, történész.
- 36:19 Macrobius, 1. Saturnal. c. 14. – Ambrosius Theodosius MACROBIUS, *Saturnalia*; vö. MACROBIUS 1521, f. LXI. – Ambrosius Theodosius Macrobius (5. sz. első fele), római író, grammatikus.
- 36:19 Suetonius, in Iulio, c. 14. – Caius Tranquillus SUETONIUS *De vita Caesarum* c. művének Julius Caesarról szóló részében; vö. SUETONIUS 1978, 20; magyarul pl. SUETONIUS 1975, 27–28. – Caius Tranquillus Suetonius (69/75 k.–160 k.), római történet-, irodalomtörténet- és életrajzíró.
- 37:3 illenék – ülnék, ünnepelnék
- 37:4 Iosef. lib. 3. Antiq. – JOSEPHUS Flavius, *Antiquitates Judaicarum*; vö. JOSEPHUS Flavius 1554, 73; magyarul: JOSEPHUS Flavius 1946, 122–123. – Josephus Flavius (37/38 k.–100 k.), arám és görög nyelven író zsidó teológus és történetíró.
- 37:12 Eusebius, 5. Hist. c. 23. – EUSEBIUS Caesarensis, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 20, 490–491. – Kaiszareai Euszebiosz (Caesareai Eusebius, Eusebius Caesarensis; 263 k.–339), püspök, történetíró.
- 37:12 Nicéforus, li. 4. c. 36. 38. – NICEPHORUS Callistus Xanthopoulos, *Ecclesiastica historia*; vö. PG 145, 1059–1062, 1066. – Niképhorosz Kallisztosz Xanthopulosz (Nicephorus Callistus Xanthopoulos; 1256 k.–1335 k.), bizánci egyháztörténész; *Ecclesiastica historiája* elődei, Euszebiosz, Szókratész, Szózomenosz, Theodórétosz és Euagriosz munkáira támaszkodik.
- 37:13 Nicaea-béli Sz. Gyölekezet – I. náicei zsinat (325). A több mint kétszázötven püspök részvételével megtartott első egyetemes zsinat elítélte az arianizmust, elfogadta az ún. *Niceai hitvallást*, rögzítette a húsvét idejének kiszámítási módját, és egyházfegyelmi szabályokat fogalmazott meg.
- 37:14 Ruffinus 3 lib. 1. c. 6. – RUFINUS Tyrannius, *Historia ecclesiastica*; vö. PL 21, 475. – Rufinus Tyrannius (Rufinus Aquileiensis; 345 k.–410), szerzetes, latin nyelvű egyházi író; számos görög művet fordított latinra, kiegészítette Euszebiosz egyháztörténetét.

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 37:14 Nicéforus, lib. 8. c. 19. 24. 25. – NICEPHORUS Callistus Xanthopoulus, *Ecclesiastica historia*; vö. PG 146, 75, 94–98.
- 37:20 Conciliom – zsinat
- 37:20 Sz. Ambrús, epist. 38. – Aurelius AMBROSIUS, *Epistola* 38. Valójában Ambrus 83. (PL-ben 23.) levele szól a húsvét kiszámításáról; vö. PL 16, 1034–1035.
- 37:20 Béda, lib. 3. Histor. Anglic. c. 25. – BEDA Venerabilis, *Historia ecclesiastica gentis Anglorum*; vö. PL 95, 161. – Szent Béda (Beda Venerabilis, Bede; 673–735), angolszász tudós, költő, történetíró; megírta az angolok egyháztörténetét latin nyelven.
- 37:21 **Aequinoctium** – napéjegyenlőség
- 38:8 Beda, loc. cit. – L. 37:20; BEDA Venerabilis, *Historia ecclesiastica gentis Anglorum*; vö. PL 95, 161.
- 38:8 De Rat. Temp. c. 42. – BEDA Venerabilis, *De ratione temporum*; vö. PL 90, 481–482 (itt: c. 43.).
- 38:9 Apostoli tradicióból – az apostoli hagyományból, az apostolok tanításából
- 38:11 Aranyas számot – aranyszámot; l. 30:2
- 38:16 Nicaenum Conciliom-idét – a náiceai zsinat idejében; l. 37:13
- 38:18 lén – lön, lett
- 38:20 Ptolomaeus – Ptolemaiosz (87?–165?), görög csillagász, matematikus, földrajztudós, a geocentrikus világkép megalkotója
- 38:20 Albategnius – Al-Battáni (858 k.–929), arab csillagász, matematikus; pontosította az év és évszakok hosszának, valamint az ekliptika hajlásszögének értékét.
- 38:21 Alfonsus – X. (Bölcs) Alfonz (1221–1284), Kasztília és León királya, költő, tudós. Spanyol, mór és zsidó tudósok élén jogi, történeti és csillagászati összefoglalásokat készített.
- 38:21 Copernicus – Nikolausz Kopernikusz (Nicolaus Copernicus, Mikołaj Kopernik; 1473–1543), lengyel csillagász, kanonok, a heliocentrikus világkép felújítója, kidolgozója
- 38:23 minutával – perccel
- 38:24 Negyed – negyedik
- 38:25 intercalálván – közbeiktatván, betoldván
- 38:31 **Solstitiumok** – napfordulók
- 39:4 Epactákrul – epaktákról; l. 17:3
- 39:9 illettük – ültük, ünnepeltük
- 39:14 **Aequinoctium Vernalis** – tavaszi napéjegyenlőség
- 39:15 **Canicula** – Canicula vagy Kis kutya csillagkép; a forró nyári hónapokban ragyog a legfényesebben (innen ered kánikula szavunk).

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 39:15 Sz. Iakab havában – júliusban
39:16 Pünkösdi havában – májusban
40:11 Mind Szent havának – októbernek
40:28 **Intercalatiót** – közbeiktatást, betoldást
40:30 Exceptio – kivétel
40:31 **Intercalárisnak** – közbeiktatottnak, betoldottnak
41:14 **Gloria tibi Domine...** – Dicsőség neked, Urunk, aki Szűztől születél, az Atyával és a Szentlélekkel együtt, örök időkre. – A szöveg számos himnusz végén szerepel. A középkortól kezdve verses magyar fordításai is ismertek, például a *Döbrentei*-, a *Festetics*- és a *Keszthelyi kódexből* (vö. MADAS 1992, 496–498), vagy később Kájoni János *Cantionale Catholicumából* (vö. RMKT XVII/15/A, 105; RMKT XVII/15/B, 227–228).
41:20 In nomine IESV... – Jézus nevére hajoljon meg minden térd a mennyben, a földön és az alvilágban (Fil 2, 10; *Biblia* 2005).
42:2 MI-ATYANKRUL – a „Mi Atyánk” kezdetű imádságról
42:2 ÜDVÖZLETRÜL – az Angyali üdvözléről, azaz az „Üdvöz légy, Mária” kezdetű imádságról
42:3 HISZEK-Istenről – a „Hiszek egy Istenben” kezdetű imádságról
42:3 Töredelmességnek cselekedetiről – a bűnbánatról
42:15 Sz. Agoston [PÁZMÁNY 1606: *Aug. Epist. 121. ca. 12.*] – Aurelius AUGUSTINUS, *Epistola 121.*; vö. PL 33, 502 (itt 130. levél).
42:17 eljeo – helyesen: elseo (sajtóhiba a kritikai szövegkiadásban), azaz első
42:20 Zebedaeus *fiainak* – Szent Jakab és János apostoloknak
43:1 MI ATYANK – A *Miatyánk* itt szereplő szövege nem egyezik meg teljesen a középkori kódexeinkben szereplő egyik változattal sem, de meglehetősen közel áll pl. a *Peer-kódex* (279–280) és a *Székeludvarhelyi kódex* (162–163) fordításához (vö. MADAS 1992, 332), helyesírási különbségektől eltekintve pedig azonos a Vásárhelyi Gergely *Catechismusában* (VÁSÁRHELYI 1604, B1r–v) olvasható szöveggel. Az imádság fordításairól, változatairól l. NYÁRY 1999.
43:18 [PÁZMÁNY 1606: *Iob. 9. v. 6.*] – helyesen: Jób 9, 10
43:32 örökös társai – társörökösei; vö. Róm 8, 17
44:7 Abraham – Ábrahám, bibliai pátriárka, Izrael népének ősatya
44:8 Iákob – Jakab, bibliai pátriárka, Izsák fia; Ézsau ikertestvére, akitől egy tál lencséért megvásárolta az elsőszülöttség jogát; Józsefnek és tizenkét testvérének apja.
44:10 [PÁZMÁNY 1606: *Isai. 49. v. 15.*] – pontosabban: Iz 49, 15–16
44:14 Szent David – Dávid, Júda és Izrael királya (Kr. e. 1004–965), a Messiás előképe, zsoltárok szerzője

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 44:30 tékozló-fiúnak – vö. Lk 15, 11–32
- 45:4 czikkelyit – részét
- 45:16 Es mivelhogy nem akartad... – vö. 1Kor 10, 24 és 33
- 46:4 draga kövekből épített mennyei Ierusalembe – vö. Jel 21, 10–11 és 18–21
- 46:5 szent színed látására... – vö. Zsolt 41/42, 2–3
- 46:10 [PÁZMÁNY 1606: *Esai. 64. v. 4.*] – azonosítatlan utalás
- 46:10 [PÁZMÁNY 1606: *1. Cor. 2. v. 7.*] – azonosítatlan utalás
- 46:16 [PÁZMÁNY 1606: *Prouer. 17. v. 16.*] – helyesen: Péld 17, 6; nem szó szerinti idézet
- 46:21 Es miképpen... – vö. Iz 6, 2–3; Jel 4, 8
- 46:21 Serafin Angyalok – szeráfok; a zsidó és keresztény vallásban az angyalok legfelső karának hatszárnyú angyalai, az Úr trónusának őrzői
- 46:25 és a' te szent nevednek... – vö. Fil 2, 10; Iz 45, 23; Róm 14, 11
- 47:24 [PÁZMÁNY 1606: *Psalm. 113. v. 9.*] – *Biblia* 1583-ban és *Biblia* 1626-ban: Zsolt 113, B 1 (113, 8 után következik); *Biblia* 2005-ben: Zsolt 115, 1
- 48:12 sámolya – zsámolya
- 48:19 istápodnak– vessződnek, pálcádnak; támaszkodnak, segítségednek
- 49:10 a' te tulaydon szent Véreden, vettél minket – vö. ApCsel 20, 28
- 49:15 Confessorok – hitvallók; szentként tisztelt, nem vértanú személyek
- 49:27 [PÁZMÁNY 1606: *Psalm. 64. v. 15.*] – helyesen: Zsolt 64/65, 5
- 49:30 oh mely gyönyörűségesek... – vö. Zsolt 83/84, 2–3
- 49:30 [PÁZMÁNY 1606: *Apo. 21.*] – A *Jelenések könyvének* 21. fejezete a mennyei Jeruzsálemről, Isten országáról szól; Jel 21, 6 említi az élet forrásának vizét. – Vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 49:29, 49:33.
- 49:31 [PÁZMÁNY 1606: *Psalm. 41. v. 1.*] – helyesen: Zsolt 41/42, 2
- 50:1 láy – jaj
- 50:3 löy-el – jöjj el
- 50:11 délczeg – szilaj, makacs, büszke
- 50:27 mérő sinóra – mértéke
- 51:6 vastagítasz – erősítesz
- 51:9 magunk vonogatas-nélkül – vonakodás nélkül
- 51:17 kenyérünket minden-napiat – Mindennapi kenyérünket; a szokatlan szórend valószínűleg a latin szöveg hatása („panem nostrum quotidianum”). E változat még a 20. században is élt, vö. CSÜRY 1930; SZALAI 1930; JÁNOSI 1930; NÉGYESY 1881.
- 51:21 [PÁZMÁNY 1606: *Ioan. 6. v. 33.*] – továbbá Jn 6, 41 és 48–51
- 52:1 a' tékozló fiúval... – vö. Lk 15, 16
- 52:2 Egyiptom-béli bűdös hagymákat – vö. Kiv 16, 3; Szám 11, 4–5
- 52:12 Szent Fiad, ugyan meg-parancsolta... – vö. Mt 6, 26–33

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 52:18 Sz. Fiadnak parancsolattyát... – vö. Mt 5, 44
- 52:23 a' Sidóknak csak egy napra-való Mannát kel-vala szedniek – vö. Kiv 16, 4
- 52:32 meg-szakaszkodik – elerőtlenedik
- 53:8 czégéres – súlyos
- 53:25 csudálatos cserélés – Csodálatos csere, commercium (ad)mirabile; az egyházatyák tanítása szerint Isten (Krisztus) emberré lett azért, hogy az ember részesülhessen az ő istenségében.
- 54:2 sentenciát – ítéletet
- 54:6 Eöncs – önts
- 54:7 a' mi Urunk IESUS Christus, midön ártatlan szenvedé... – vö. Lk 23, 34
- 54:13 kísértetbe – kísértésbe
- 54:21 Saul Királynál – Saul Izrael első királya (kb. Kr. e. 1012–1004), harcolt a filiszteusok és az amalekiták ellen.
- 54:23 Sz. Dávid esetit – utalás Dávid és Betsabé (Batseba) történetére (2Sám 11)
- 54:23 Salomonnak bálványozását – Salamon Izrael királya (kb. Kr. e. 965–926), Dávid fia; megerősítette az ország védelmét, városokat, királyi palotát, Jeruzsálemben templomot építtetett. Neki tulajdonítják az *Énekek énekét*, a *Prédikátor* és a *Bölcsesség könyvét*, valamint egyes zsoltárokat. Idegen népekből való feleségei kedvéért más isteneknek is szentélyt építtet (1Kir 11).
- 54:24 az Apostolok fejedelmének tagadásit – Péter apostol háromszor tagadta meg Jézust (vö. Mt 26, 69–75; Mk 14, 66–72; Lk 22, 54–62; Jn 18, 17, 25–27).
- 55:4 Sz. Ióbra – Jób a róla elnevezett bibliai könyv főszereplője; istenfélő ember, aki a súlyos megpróbáltatásokban is kitartott Isten mellett.
- 55:10 kísértetben – kísértésben
- 55:11 [PÁZMÁNY 1606: 2. Cor. 12. v. 9.] – pontosabban: 2Kor 12, 7–9
- 55:27 AZ *Mi-Atyánk végén*, SZ. Máténál – a *Miatyánk* szövege Máté evangéliumában: Mt 6, 9–13
- 56:1 Görögök – görögkeleti vallásúak, orthodoxok
- 56:4 Deák – latin nyelvű
- 56:5 Szent Ierónymus – Szent Jeromos latin bibliafordítása a *Vulgata*; *Miatyánk*-magyarázata: Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Commentaria in Evangelium Sancti Matthaei*, lib. 1. c. 6.; vö. PL 26, 42–43.
- 56:6 Cyprianus – Thascius Caecilius CYPRIANUS, *De oratione dominica*; vö. PL 4, 519–544.
- 56:6 Tertullianus – Quintus Septim(i)us Florens TERTULLIANUS, *De oratione*; vö. PL 1, 1145–1196. – Quintus Septim(i)us Florens Tertullianus (155 k.–

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 225 k.) karthágói származású római író, a latin nyelvű keresztény próza egyik megteremtője.
- 56:6 Sz. Agoston – Aurelius AUGUSTINUS, *Sermones 56–59. De oratione dominica, ad competentes*; vö. PL 38, 377–402.
- 56:7 Sz. Ambrús – Aurelius AMBROSIUS, *De sacramentis*, lib. 5., c. 4.; vö. PL 16, 450–454.
- 56:8 Sz. Lukácsnak xi. részében... – pontosabban: Lk 11, 2–4
- 56:10 Luther – Martin Luther (Martinus Lutherus, Luther Márton; 1483–1546), a reformáció megindítója
- 56:11 Calvinus – Jean Calvin (Johannes Calvinus, Kálvin János; 1509–1564), a reformáció róla elnevezett ágának megalapítója és kidolgozója
- 56:11 Beza – Théodore de Bèze (Theodor Beza; 1519–1605), svájci kálvinista teológus, író, zsoltárfordító
- 56:11 Károlyi – Károlyi Gáspár (Károli; 1529 k.–1591), gönci református prédikátor, munkatársaival elkészítette és kiadta az első teljes magyar nyelvű bibliafordítást, a *Vizsolyi Bibliát* (1590).
- 56:13 Beza, magyarázván Sz. Máténak vi. részét – Theodor BEZA, *Annotationes maiores in Novum domini nostri Iesu Christi Testamentum*; vö. BEZA 1594, 45.
- 56:22 Arany-száju Sz. Iános – JOANNES Chrysostomus, *Homilia 19. in Matthaeum*; vö. PG 57, 282.
- 56:23 Theofilactus – THEOPHYLACTUS, *Enarratio in Evangelium Matthaei*; vö. PG 123, 206. – Ohridi Theophülaktosz (Theophilactus; 1050 k.–1126 u.), bizánci főpap, író, Szentírás-magyarázó.
- 56:23 község – közösség, a hívek
- 57:1 A' BOLDOG ASZONY ÜDVÖZLETIT – Az „Üdvöz légy, Mária” kezdetű imádságot. Az itt szereplő szöveg nem egyezik meg szó szerint a középkori kódexeinkben szereplő egyik változattal sem, de meglehetősen közel áll pl. a *Peer-kódex* fordításához (278 – itt csak az imádság első fele van meg; vö. MADAS 1992, 334), s csak néhány kisebb eltérést tartalmaz a Vásárhelyi Gergely *Catechismus*ában (VÁSÁRHELYI 1604, B4v) olvasható szöveghez képest.
- 57:9 Eva – Éva, az első asszony neve a *Bibliában*
- 57:15 Angyali üdvözetet – az „Üdvöz légy, Mária” kezdetű imádságot
- 57:19 Iesse – Jessze, másik nevén Izáj, a bibliai Dávid apja
- 57:23 fulákjának – fullánkjának
- 58:4 Emmanuel – Emmánuel vagy Immánuel, jelentése: velünk az Isten. Izajás próféta később Krisztusra vonatkoztatott jövődőlésében így nevezi a szűztől születendő gyermeket (vö. Iz 7, 14; Mt 1, 23).

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 58:19 Isten Fia, tizen-két esztendő-korában-is... – vö. Lk 2, 51
- 59:4 a' régi gyümölcs-ételből származot nyavalyánkat – utalás a bűnbeesés-történetre (vö. Ter 3)
- 59:8 imádgý – imádkozz
- 59:13 CREDO, vagy, APOSTOLI VALLAS – *Apostoli hitvallás*, az ősi keresztvási hitvallás, amelyet az egyház ma is használ. Először Szent Ambrus említ (Epistola 42., vö. PL 16, 1125), s bár kétségtelen, hogy az apostolok tanítását tartalmazza, biztosan nem ők állították össze. Az itt szereplő szöveg nem egyezik meg szó szerint a középkori kódexeinkben szereplő egyik változattal sem; néhány kisebb eltérést tartalmaz a Váárhelyi Gergely *Catechismus*ában (VÁSÁRHELYI 1604, A2r–A3r) olvasható szöveghez képest.
- 59:16 Poncius Pilatusnak-alatta – Poncius Pilátus Júdea római helytartója (Kr. u. 26–36), bíró Jézus Krisztus perében.
- 60:1 A' Nicaea-béli Gyölekezet vallása – *Niceai*, pontosabban *Nicea-konstantinápolyi hitvallás*; a niceai zsinaton (325) megfogalmazott hitvallásnak a konstantinápolyi zsinaton (381) átszerkesztett változata. Az itt szereplő szöveg nem egyezik meg középkori kódexeink fordításával.
- 60:17 gyölekezetet – itt: egyházat
- 60:20 Szent Athanasius vallása – *Symbolum Athanasii*, a 17. századig Szent Atanáznak tulajdonított, valójában 500 körül készült hitvallás; az *Apostoli* és a *Nicea-konstantinápolyi hitvallástól* eltérően anatómákat is tartalmaz. Latin szövege pl.: CANISIUS 1614, 248–253. A Pázmánynál szereplő szöveg nem egyezik meg szó szerint középkori kódexeink (*Apor*-, *Kulcsár*-, *Döbrentei-kódex*) fordításaival.
- 60:23 éppen – épen, sértetlenül
- 62:9 állattyából – lényegéből
- 63:3 a' Tékozló fiúnak példáját – vö. Lk 15, 11–32
- 63:20 vastagítcon – erősítsen
- 64:7 Az Isteni félelem... – vö. Zsolt 110/111, 10; Péld 1, 7; 9, 10; Sir 1, 14
- 65:27 A' Szent Kereszt Ielérül – E fejezet szövegének és hivatkozásainak nagy része megtalálható a jezsuita Jacob Gretser *De sancta cruce* (korábbi kiadásban *De cruce Christi* címmel – GRETSERUS 1600–1605), továbbá Jean Étienne Duranti *De ritibus ecclesiae catholicae* című művében is. Az előbbiben mintegy száznegyven (GRETSERUS 1616, 633–771), az utóbbiban többször néhány lap (DURANTI 1592, 45–56, 125, 615–623) terjedelmű az a rész, amely Pázmánynak a kritikai kiadásban körülbelül nyolc oldalt kitevő szövegével párhuzamba állítható. Gretser és Duranti idézetei, hivatkozásai egyébként sok esetben fedik egymást. Párhuzamok találhatók e fejezet és

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- Pázmánynek *A Szent Kereszt böcsületiről* szóló prédikációja között is (vö. PPÖM VII, 726–737).
- 66:8 Görögök – görögkeleti vallásúak
- 66:8 Innocentius ... lib. 2. de Missa, cap. 45. – INNOCENTIUS III., *Mysteriorum evangelicae legis et sacramenti Eucharistiae libri sex*; vö. PL 217, 825. – Innocentius: III. Ince (Lotario de' Conti di Segni; 1160 k.–1216), 1198–1216 között pápa. Megerősítette a pápai államot, aktívan részt vett az európai politikában, a katolikus egyház az ő uralma alatt állt hatalma tetőpontján.
- 66:9 Deákok – latin rítusúak
- 66:11 Iustinus Martyr, quaest. 118. ad Orthodoxos – Pseudo-IUSTINUS, *Quaestiones et responsiones ad Orthodoxos: Quaestio 118.*; vö. PG 6, 1367. – Szent Jusztinosz (Iustinus, Justinus; 100 k.–165 k.), palesztinai születésű filozófus, apologéta, vértanú; felhasználta a görög filozófia eredményeit a keresztény gondolkodásban. E neki tulajdonított mű valószínűleg az 5. századból származik.
- 66:15 Sz. Cyrillus, lib. 6. contra Iulian. – CYRILLUS Alexandrinus, *Adversus/Contra Julianum*; vö. PG 76, 798. – Sz. Cyrillus: Alexandriai Szent Círill; I. 23:35. – Iulian.: Flavius Claudius Julianus, Julianus Apostata (331–363), 360/361-től római császár; a kereszténységtől a hagyományos görög-római vallások felé fordult.
- 66:25 Monofysiták – monofiziták; Krisztusnak csak egy, az isteni és emberi helyett istenemberi természetét valló ókeresztény eretnekek
- 66:25 Nicéforus, lib. 18. cap. 53. – NICEPHORUS Callistus Xanthopoulos, *Ecclesiastica historia*; vö. PG 147, 442.
- 67:13 [PÁZMÁNY 1606: *Eccles.* 24. v. 5.] – *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint a hivatkozás helyes; *Biblia* 2005-ben Sir 24, 3.
- 67:16 Sz. Agoston, in Psal. 30. – Aurelius AUGUSTINUS, *Enarratio 2. in Psalmum 30., Sermo 3.*; vö. PL 36, 252.
- 67:22 Arany-száju Sz. Iános, homil. 55. in Matth. – JOANNES Chrysostomus, *Homilia 55. in Matthaeum*; vö. PG 58, 537.
- 67:30 Tertulliánus, de Corona Milit. c. 4. n. 40. – Quintus Septim(i)us Florens TERTULLIANUS, *De corona militis*; vö. PL 2, 80 (itt: c. 3. vége).
- 67:31 Pamel. in Epist. Cyprian. 56. n. 31. Epist. 63. n. 39. – Thascius Caecilius CYPRIANUS 56. és 63. leveléhez írt jegyzetek Jacobus PAMELIUS kommentált Cyprianus-kiadásában, vö. PAMELIUS 1593, 157–158, 186. – Jacob van Pamele (Jacobus Pamelius, Jacques de Joigny de Pamèle; 1536–1587), flamand katolikus teológus és egyházi író, patrisztikus és liturgikus műveket adott ki.

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 68:1 Tertullianus – Quintus Septim(i)us Florens TERTULLIANUS, *De corona militis*, c. 3–4.; vö. PL 2, 80.
- 68:1 Basilius ... de Spiritu Sancto, cap. 27. – BASILIUS Magnus, *De Spiritu Sancto*; vö. PG 32, 187.
- 68:2 Apud Gratianum, Distin. 11. cap. Ecclesiasticar. – *Decretum* GRATIANI; vö. PL 187, 58–59. – Gratianus († 1160 k.), kamalduli szerzetes, a bolognai egyetemen a jog- és erkölcstan tanára, az egyházjog (kánonjog) atyja. *Concordia discordantium canonum* (Az eltérő jogszabályok összhangja) című, az első évezred kánonjogi szöveganyagát összegyűjtő és rendszerező művét *Decretum Gratiani* címmel évszázadokig az egyházjog tankönyveként, alapműveként használták.
- 68:3 Apostolok Tradíciójából – az apostoli hagyományból, az apostolok tanításából
- 68:4 Constantinus Császárral – Nagy vagy I. Konstantin (Caius Flavius Valerius Aurelius Constantinus; 280 k.–337), 306-tól római császár. A milánói ediktummal (313) a kereszténységet a római vallással egyenrangúvá tette, de ő maga csak kevéssel halála előtt keresztelkedett meg.
- 68:4 Eusébius, lib. 3. de Vita Constant. – EUSEBIUS Caesarensis, *De vita Constantini*; vö. PG 20, 1058 (itt: c. 3.).
- 68:7 Eusebius, de Vita Constant. li. 1. c. 23. 24. 25. – EUSEBIUS Caesarensis, *De vita Constantini*; vö. PG 20, 943–947. Itt: c. 29–31.; más kiadásban (pl. EUSEBIUS 1570, 138–139) c. 23–25.
- 68:7 Sozom. lib. 1. cap. 4. – Salminius Hermias SOZOMENUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 67, 867. – Szalamenész Hermeiasz Szózomenosz (Salminius Hermias Sozomenus; 400 k.–450 k.), görög nyelvű egyháztörténet-író, ügyvéd Konstantinápolyban. Ránk maradt műve, a 312–425 közti időszak történetét elbeszélő *Historia ecclesiastica* Szókratész, Euszebiosz, Rufinus és mások munkáira támaszkodik.
- 68:9 Sozómenus, li. 1. c. 8. – Salminius Hermias SOZOMENUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 67, 879.
- 68:11 Nicéforus, lib. 8. cap. 32. – NICEPHORUS Callistus Xanthopoulos, *Ecclesiastica historia*; vö. PG 146, 122.
- 68:12 Sozomen. lib. 1. cap. 8. – Salminius Hermias SOZOMENUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 67, 882.
- 68:12 Tripart. lib. 1. cap. 9. – *Historia tripartita*; vö. PL 69, 893. – A *Historia tripartita*t Szózomenusz, Szókratész és Theodórétosz egyháztörténeti műveiből állította össze Flavius Magnus Aurelius Cassiodorus keresztény szerzetessé lett római államférfi a 6. században.

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 68:13 Niceph. lib. 7. cap. 46. – NICEPHORUS Callistus Xanthopoulos, *Ecclesiastica historia*; vö. PG 145, 1319.
- 68:15 adorandam, et honorandam Crucem – imádandó és tisztelendő keresztet (a kifejezés a következő jegyzetben megadott helyről származik)
- 68:16 Iustin. Authent. Col. lat. 1. Tit. 5. de Monach. c. 1. – IUSTINIANUS I., *Authenticae seu novellae constitutiones*; vö. IUSTINIANUS 1586, 15. – Nagy Szent I. Jusztinianosz (482 k.–565), 527-től bizánci császár. Birodalmában igyekezett vallási egységet teremteni, a sokféle irányzat közül a kereszténységet támogatta, üldözte az eretnekségeket, felszámolta a hellenizmus maradványait. Kísérletet tett a római birodalom egységének helyreállítására; törvénygyűjteményéből alakult ki az egységes római jog, amely a későbbi Európa egész jogrendszerét meghatározta.
- 68:17 de Consecrat. Dist. 1. c. Nemo – *Decretum* GRATIANI, Pars 3. De consecratione; vö. PL 187, 1708. – Nemo: senki; ezzel a szóval kezdődik a törvény.
- 68:19 lib. 1. Tit. 8. Codicis: Nemini licere – *Codex Iustinianus*; vö. IUSTINIANUS 1585, 78. – Nemini licere: senkinek sem szabad; e szavakkal kezdődik a törvény.
- 68:20 pádimontomra – padlóra
- 68:22 Szent Agoston, Tractat. 36. in Ioan. – Aurelius AUGUSTINUS, *In Joannis Evangelium tractatus 36.*; vö. PL 35, 1665.
- 68:26 Nicéforus, libr. 2. cap. 42. – NICEPHORUS Callistus Xanthopoulos, *Ecclesiastica historia*; vö. PG 145, 874.
- 68:28 Szent Marciális ... Epistol. ad Burdegalens. cap. 7. et 8. – MARTIALIS, *Epistola ad Burdegalenses*; vö. MARTIALIS 1569, 10. – Szent Marciális (Martialis; 1. v. 3. sz.), Limoges első püspöke; valószínűleg Fábían pápa (236–250), más hagyomány szerint maga Szent Péter küldte Rómából Galliába, sőt egyes források szerint az apostolok közé tartozott, s jelen volt az utolsó vacsorán és Krisztus keresztfeszítésénél is.
- 68:31 Szent Agoston, Tract. 118. in Ioan. – Aurelius AUGUSTINUS, *In Joannis Evangelium tractatus 118.*; vö. PL 35, 1950.
- 68:31 Serm. 19. de Sanctis – Aurelius AUGUSTINUS, *Sermo 19. de sanctis*; vö. PL 39, 2204. (Itt: *Sermo 247.*)
- 68:32 in Psalm. 141. – Aurelius AUGUSTINUS, *Enarratio in Psalmum 141.*; vö. PL 37, 1839.
- 69:3 Szent Ierónymus, epist. 22. – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Epistola 22. Ad Eustochium, Paulae filiam. De custodia virginitatis*; vö. PL 22, 421; magyarul: JEROMOS 2005, I, 96.

- 69:4 in Epitaphio Paulae... – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Epistola 108. Ad Eustochium virginem. Epitaphium Paulae matris*; vö. PL 22, 898. Magyarul: leányainak „elszenderülésekor [...] ajkát és szívét megjelölte, megkísérelve, hogy anyai fájdalmát a kereszt jelével enyhítse”. (CVIII. levél *Eustochiumhoz. Paula epitaphiuma*, ford. PUSKELY Mária = JEROMOS 2005, II, 128.) – Római Szent Paula (347–404/6), előkelő római hölgy, Szent Jeromos körének tagja; bejárta a Szentföldet, Betlehemben monostort alapított, amelyet ő vezetett.
- 69:6 Obmutuerat iam... – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Epistola 108. Ad Eustochium virginem. Epitaphium Paulae matris*; vö. PL 22, 904. Magyarul: „Ezután elhallgatott [...] Alig lehetett hallani, amit mondott. Ujját szájához emelve a kereszt jelét rajzolta ajkára.” (CVIII. levél *Eustochiumhoz. Paula epitaphiuma*, ford. PUSKELY Mária = JEROMOS 2005, II, 134.)
- 69:9 Cyrillus, Catechesi 13 – CYRILLUS Hierosolymitanus, *Catechesis 13. De Christo crucifixo et sepulto*; vö. PG 33, 815; magyarul: KÜRILLOSZ 2006, 214. – Jeruzsálemi Szent Cirill (Kürillosz; 313 k.–386) egyházdoktor, jeruzsálemi püspök; az arianusokkal vívott küzdelem során többször száműzték.
- 69:11 Arany-száju Sz. Iános ... Homil. 55. in Matth. – JOANNES Chrysostomus, *Homilia 55. in Matthaeum*; vö. PG 58, 537.
- 69:12 Ruffin. lib. 2. hist. c. 29. – RUFINUS Tyrannius, *Historia ecclesiastica*; vö. PL 21, 537.
- 69:17 Arany-száju Sz. Iános ... Homil. 27. et 36. ad Popul. Antioch. – JOANNES Chrysostomus, *Ad populum Antiochenum homilia 27., 36.*; azonosítatlan utalás.
- 69:21 Theodor. lib. 3. hist. c. 16. – THEODORETUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 82, 1107. (PG-ben c. 13.; a jegyzetekben utalás más kiadásokra, ahol c. 16.) – Theodóréosz (Theodoretus; 393–466 k.), görög egyházi író, püspök, teológus, egyháztörténész.
- 69:21 Nazianz. Orat. 1. contra Iulianum – GREGORIUS Nazianzenus, *Oratio 4., Contra Iulianum 1.*; vö. PG 35, 611. – Nazianzoszi Szent Gergely (330 k.–390), görög nyelvű ókeresztény író, egyházatya, szónok. – Iulianum: Flavius Claudius Julianus, Julianus Apostata; I. 66:15.
- 69:22 Gregor. lib. 1. Dialog. c. 4. et 11. – GREGORIUS I., *Dialogorum libri quatuor: Dialogus 1.*; vö. PL 77, 168–169, 212.
- 69:22 Turon. lib. 1. Miracul. cap. 80. – GREGORIUS Turonensis, *Miraculorum libri duo: Liber 1. De gloria beatorum martyrum*; vö. PL 71, 777. – Tours-i Szent Gergely (Gregorius Turonensis; 538 k.–594), latinul alkotó frank történetíró, püspök.

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 70:2 Isaias – Izajás (Ézsaiás; Kr. e. 8. sz.), ószövetségi próféta, többek között a Messiásról és Isten ítéletéről jövendölt (1. *Izajás könyve*).
- 70:6 Arany-száju Szent Iános, Homil. 55. in Matth. – JOANNES Chrysostomus, *Homilia 55. in Matthaeum*; vö. PG 58, 537.
- 70:9 Cyrillus, Catech. 13. – CYRILLUS Hierosolymitanus, *Catechesis 13. De Christo crucifixo et sepulto*; vö. PG 33, 774–775, 815; magyarul: KÜRILLOSZ 2006, 193, 214.
- 70:10 Origenes ... Hom. 3. ex diversis, in Evang. – Azonosítatlan utalás. – Órigenész (185 k.–254 k.), görög nyelvű ókeresztény író, a bibliai irodalmi kritika egyik megteremtője; eretnekség vádjával kiközösítették.
- 70:13 Lactantius ... lib. 4. c. 27. – Lucius Caelius Firmianus LACTANTIUS, *Divinae institutiones*; vö. PL 6, 531–532. – Lucius Caelius Firmianus Lactantius (240 k.–320 k.), latin nyelvű egyházi író.
- 70:16 Iulianus Császár – Flavius Claudius Julianus, Julianus Apostata; l. 66:15
- 70:18 Theodor. lib. 3. hist. cap. 3. – THEODORETUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 82, 1086. (PG-ben c. 1.; a jegyzetekben utalás más kiadásokra, ahol c. 3.)
- 70:19 Nazianz. Orat. 1. in Iulian. n. 19. – GREGORIUS Nazianzenus, *Oratio 4., Contra Julianum 1.*; vö. PG 35, 579; magyarul: Nazianzoszi Szent GERGELY *Első megbélyegző beszéde Julianosz császár ellen* = VANYÓ 1983, 328–329.
- 70:19 Sozom. lib. 5. c. 2. – Salminius Hermias SOZOMENUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 67, 1211–1214.
- 70:22 Lactantius, lib. 4. c. 27. – Lucius Caelius Firmianus LACTANTIUS, *Divinae institutiones*; vö. PL 6, 533.
- 70:26 Chrysostomus ... Homil. 4. de Laudib. Pauli. tom. 3. – JOANNES Chrysostomus, *De laudibus Sancti Pauli apostoli homilia 4.*; vö. PG 50, 490.
- 70:30 Epifanius ... Haere. 30. quae est Ebionitar. – EPIPHANIUS Salamiensis, *Adversus octoginta haereses: 30. Adversus Ebionaeos*; vö. PG 41, 410–423. – Epiphaniusz (Epiphanius Salamiensis; 315 k.–403), Szalamisz metropolitája, görög nyelvű ókeresztény író, egyházatya.
- 71:7 Ieronymus ... in Vita S. Hilarionis – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Vita Sancti Hilarionis*; vö. PL 23, 31.
- 71:7 Sz. Hilarionról – Gázai Szent Hilárion (291 k.–372 k.), Remete Szent Antal példájára a palesztinai sivatagban telepedett le; a köréje sereglő tanítványok elől menekülve vándorbotot fogott, élete végén Cipruson állapodott meg.
- 71:9 Sulpicius ... in Vita S. Martini – SULPICIUS Severus, *Vita Sancti Martini*; vö. PL 20, 172. – Sulpicius Severus (363 k.–420 k.), római történetíró, hagiográfus.

- 71:9 Cassianus ... Collat. 8. cap. 18. – Johannes CASSIANUS, *Collationes: Collatio 8.*; vö. PL 49, 751. – Johannes Cassianus († 430 k.), Egyiptomban, Konstantinápolyban, Rómában és Marseille-ben szerzetes, művei a szerzetesi életről szólnak.
- 71:10 Sz. Antalról – Remete Szent Antal; l. 17:20
- 71:13 Szent Gergely ... lib. 2. Dialog. cap. 2. et 10. – GREGORIUS I., *Dialogorum libri quatuor: Dialogus 2.*; vö. PL 66, 132, 154.
- 71:13 Sz. Benedekről – Nursiai Szent Benedek; l. 19:24
- 71:18 Szent Gergely, 3. Dialog. c. 6. – GREGORIUS I., *Dialogorum libri quatuor: Dialogus 3.*; vö. PL 77, 228.
- 71:19 Cassius Püspök – Szent Cassius († 558), Narni püspöke
- 71:21 Sz. Gergely, 3. Dialog. c. 7. – GREGORIUS I., *Dialogorum libri quatuor: Dialogus 3.*; vö. PL 77, 229–232.
- 71:26 Sz. Agoston, lib. 83. qu. 79. – Aurelius AUGUSTINUS, *De diversis quaestionibus 83: Quaestio 79.*; vö. PL 40, 92.
- 71:30 [PÁZMÁNY 1606: *Euseb. lib. 1. de vita Const. c. 22.*] – EUSEBIUS Caesarensis, *De vita Constantini*; vö. PG 20, 943. Itt: c. 28. Más kiadásban (pl. EUSEBIUS 1570, 138) c. 22.
- 72:4 Szent Agoston ... lib. 22. de Civit. cap. 8. – Aurelius AUGUSTINUS, *De civitate Dei*; vö. PL 41, 763.
- 72:11 Szent Gregorius Nissenus – Nüsszai Szent Gergely (335 k.–394 k.), görög nyelvű ókeresztény író, Nagy Szent Vazul öccse
- 72:11 apud Surium, tomo 4. – Suriusnál, a *De probatis sanctorum historiis* c. műben; vö. SURIUS 1579, 271. – Laurentius Surius (1522–1578), német karthauzi szerzetes, hagiográfus, egyháztörténész.
- 72:11 Macrina-aszony – Ifj. Szent Makrina († 380 k.), Nüsszai Szent Gergely és Nagy Szent Vazul nővére; monostor vezetője a pontusi Iris folyó partján.
- 72:12 kelevény – kelés, gennyes seb
- 72:17 Theodorétus ... in Hist. Religiosa, cap. 9. – THEODORETUS, *Historia religiosa*; vö. PG 82, 1382–1383.
- 72:18 Fortunatus Püspökről – Szent Fortunatus († 537), Todi püspöke
- 72:19 Szent Gergely, 1. Dialog. cap. 10. Lib. 9. epi. 71. – GREGORIUS I., *Dialogorum libri quatuor: Dialogus 1.*, vö. PL 77, 204; *Registrum epistolarum*, lib. 9., *Epistola 71.*, vö. PL 77, 1006 (itt 69. levél).
- 72:20 Eugenius Püspökről – Szent Eugenius († 505), karthagói püspök, vértanú; galliai számkivetéséből is haláláig kitartásra buzdította híveit.
- 72:21 Victor Uticensis, lib. 2. de Persecut. Vandal. – VICTOR Vitensis, *Historia persecutionis Vandalicae*, lib. 2. c. 17.; vö. PL 58, 217. – Victor Uticensis vagy Vitensis (5. sz.), az észak-afrikai Byzacena (más néven Vita vagy

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- Utica) püspöke, megírta az ariánus vandálok által az észak-afrikai ortodox keresztények ellen elkövetett kegyetlenségek történetét.
- 72:22 Szent Sabinusról – Szent Sabinus (461–566) az itáliai Canosa püspöke, Szent Benedek barátja, számos templomot építtetett.
- 72:22 Sz. Gergely, 3. Dialog. cap. 5. – GREGORIUS I., *Dialogorum libri quatuor: Dialogus 3.*; vö. PL 77, 225–228.
- 72:25 Sz. Gergely, 2. Dialog. cap. 3. – GREGORIUS I., *Dialogorum libri quatuor: Dialogus 2.*; vö. PL 66, 136.
- 72:26 mirigy-halál – döghalál, pestis, járvány
- 72:26 Nicéforus, libr. 18. cap. 20. – NICEPHORUS Callistus Xanthopoulos, *Ecclesiastica historia*; vö. PG 147, 369–370.
- 72:27 Zonar. lib 3. Annal. in Maurit. – Joannes ZONARAS, *Annales*; vö. PG 134, 1263. Itt lib. 14.; más kiadásban (ZONARAS 1557, III, 61.) *Annalium* tomus 3., fejezetcím: Imperium Mauriti. Mindkét szövegváltozatban éhínség (fames) múlik el, nem mirigyhalál. – Ióánnész Zónarasz (Joannes Zonaras; 12. sz. első fele), bizánci jogtudós, író, történetíró, szerzetes.
- 72:29 Amantius – Szent Amantius (6. sz.), presbiter; szülőhelye, Città di Castello csodatévő védőszentje.
- 72:29 Sz. Gergely, 3. Dialog. cap. 35. – GREGORIUS I., *Dialogorum libri quatuor: Dialogus 3.*; vö. PL 77, 301.
- 72:30 Sozómenus, lib. 7. c. 25. – Salminius Hermias SOZOMENUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 67, 1498–1499.
- 72:31 Donatus Püspökről – Szent Donatus (4. sz.), az epirusi Euroea püspöke
- 72:33 Sulpicius, Epist. 1. ad Euseb. – SULPICIUS Severus, *Epistola 1. Ad Eusebium presbyterum*; vö. PL 20, 178.
- 72:33 Szent Victoriusról – Szent Viktor (5. sz.), Tours-i Szent Gergely tanítványa, Le Mans püspöke
- 73:1 Turonensis, de Gloria: Confessor. cap. 56. – GREGORIUS Turonensis, *De gloria confessorum*; vö. PL 71, 869.
- 73:5 Beelzebubot – Belzebubot. Eredetileg Baálzebub kánanáni istenség, a legyek ura; az Újszövetségben a gonosz lelkek vezére, az ördögök fejedelme.
- 73:6 [PÁZMÁNY 1606: *Exod. 12. v. 7.*] – továbbá: Kiv 12, 13
- 73:8 Sz. Agoston, cap. 20. de Catechizand. rudibus – Aurelius AUGUSTINUS, *De catechizandis rudibus*; vö. PL 40, 335.
- 73:10 Ezechiel Profetánál, cap. 9. v. 4. – Továbbá 73:12–13-ra vonatkozóan: Ez 9, 6. – Ezechiel (Kr. e. 6. sz.), próféta, Jeruzsálem pusztulását hirdette.
- 73:12 Sz. Ierónymus – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Commentaria in Ezechielem*, lib. 3., c. 9.; vö. PL 25, 88.

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 73:13 [PÁZMÁNY 1606: *Tertull. lib. 3. contra Marcion c. 22. n. 174.*] – Quintus Septim(i)us Florens TERTULLIANUS, *Adversus/Contra Marcionem*; vö. PL 2, 352–353.
- 73:17 [PÁZMÁNY 1606: *I. Regu. 21. v. 9.*] – A hivatkozás *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint helyes; *Biblia* 2005-ben: 1Sám 21, 10.
- 73:18 Góliádot – Góliátot. A bibliai Góliát óriás termetű filiszteus, akit Dávid párviadalban legyőzött (1Sám 17).
- 73:21 *A' Szentelt Vízü. –* E fejezet szövegének és hivatkozásainak körülbelül a fele (főként 76:25-ig) megtalálható Jacob Gretser *De sancta cruce* (GRETSERUS 1616, 652–665, 727, 759, 777–780; korábbi kiadásban *De cruce Christi* címmel – GRETSERUS 1600–1605) és *De benedictionibus* (GRETSERUS 1615, 75–79, 105–131, 140–144, 180–187), Jean Étienne Duranti *De ritibus ecclesiae catholicae* (DURANTI 1592, 112, 170–172) és Marco Antonio Marsilio Colonna *Hydragiologia* (COLUMNA 1586, 317–367) című művében is. Néhány részlet és hivatkozás megegyezik a François Feuardent *Theomachia calvinistica* (FEUARDENTUS 1604, 165–167) című művében szereplőkkel.
- 73:24 berkéket – barkákat
- 73:24 *Omnia quaecumque sanctificantur...* – Minden, ami megszenteltetik az Úr keresztségének e jelével, Krisztus segítségével hívásával szenteltetik meg. (Báthory Orsolya ford.)
- 73:25 Sz. Agoston, tract. 118. in Ioan. – Helyesen: Aurelius AUGUSTINUS, *De tempore sermo 181.*; újabban: *Sermo de symbolo* [incertus], vö. PL 40, 1192.
- 73:29 Theodorétus ... lib. 5. Hist. Eccles. cap. 21. – THEODORETUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 82, 1243–1246.
- 73:29 Tripart. lib. 9. cap. 34. – *Historia tripartita*; vö. PL 69, 1150.
- 73:30 Niceph. libr. 12. cap. 27. – NICEPHORUS Callistus Xanthopoulos, *Ecclesiastica historia*; vö. PG 146, 831.
- 73:30 Marcellus Apamea-béli Püspökrül – Marcellus († 389), a szíriai Apamea város püspöke, leromboltatta a pogány templomokat, ezért a pogányok megölték.
- 74:5 Szent Gergely ... Dialog. 1. c. 10. – GREGORIUS I., *Dialogorum libri quatuor: Dialogus 1.*; vö. PL 77, 208. – Az *Imádságos könyv* 1606-os kiadásában a margón olvasható évszám (*anno 550.*) a Gregorius-hivatkozással és a történettel együtt megtalálható Marco Antonio Marsilio Colonna *Hydragiologiájában* (COLUMNA 1586, 346–348).
- 74:5 Fortunatus Püspöktül – I. 72:18
- 74:7 szárát – az eredetiben coxa, vagyis csípőjét

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 74:8 Theodorétus, Hist. Religiosa, c. 8. – THEODORETUS, *Historia religiosa*; vö. PG 82, 1375–1378. – Az *Imádságos könyv* 1606-os kiadásában a margón olvasható évszám (*anno 370.*) a Theodoretus-hivatkozással és a történettel együtt megtalálható Marco Antonio Marsilio Colonna *Hydragiologiájában* (COLUMNA 1586, 322–323).
- 74:8 Afraates Remetéről – Szent Afrátész (367/378 k.), perzsa származású hitvalló, a mezopotámiai Edesszában, majd a szíriai Antióchiában szigorú remeteségben élt.
- 74:10 Theodorétus – THEODORETUS, *Historia religiosa*, c. 13.; vö. PG 82, 1406–1407. – Az *Imádságos könyv* 1606-os kiadásában a margón olvasható évszám (*anno 370.*; vö. 74:8) a Theodoretus-hivatkozással és a történettel együtt megtalálható Marco Antonio Marsilio Colonna *Hydragiologiájában* (COLUMNA 1586, 323–324).
- 74:11 Szent Macedonius – Szent Macedonius Kritophagus († 430 k.), szíriai remete, aszkéta; negyven évig árpán és vízen élt (névének jelentése: árpa-evő).
- 74:11 farkas betegség – bőrfarkas; rosszindulatú, fekélyes bőrbetegség, bőrrák
- 74:14 Béda ... lib. 5. Histor. cap. 4. et 2. – BEDA Venerabilis, *Historia ecclesiastica gentis Anglorum*; vö. PL 95, 230–233.
- 74:14 Eborákomi Iános Püspökről – Yorki Szent János (John Beverley; † 721), Hexham, majd York (Eboracum) püspöke; Beverley-ben monostort alapított; ő szentelte pappá Beda Venerabilist.
- 74:16 Epifanius ... Haeresi 30. – EPIPHANIUS Salamienensis, *Adversus octoginta haereses: 30. Adversus Ebionaeos*; vö. PG 41, 426–427. – Az *Imádságos könyv* 1606-os kiadásában a margón olvasható évszám (*circa annum Domini 330.*) az Epiphanius-hivatkozással és a történettel együtt megtalálható Marco Antonio Marsilio Colonna *Hydragiologiájában* (COLUMNA 1586, 317–320).
- 74:23 Ierónymus ... in Hilarione – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Vita Sancti Hilarionis*; vö. PL 23, 36–37.
- 74:26 Szent David a' hegedű szóval – Vö. 1Sám 16, 23. A különböző fordításokban a hegedű helyett hárfa, illetve lant szerepel.
- 74:26 Rafaél Angyal – A bibliai Ráfael főangyal, különféle nehéz helyzetekben segít *Tóbiás* könyvében.
- 74:27 a' hal epéjének füstivel – vö. Tób 8, 2–3
- 74:30 Cassianus ... Collat. 15. cap. 4. – Johannes CASSIANUS, *Collationes: Collatio 15.*; vö. PL 49, 1000. – Az *Imádságos könyv* 1606-os kiadásában a margón olvasható évszám (*Anno 370.*) a Cassianus-hivatkozással és a tör-

- ténettel együtt megtalálható Marco Antonio Marsilio Colonna *Hydragiologiájában* (COLUMNA 1586, 322).
- 75:1 Metafrastes, 13. Novemb. – Metafrastes *Vitae sanctorum* c. művének PG-beli kiadásában (PG 114–116) nem szerepel november 13-i szent, Aranyszájú Szent János életrajza január 27-énél olvasható, benne a két gyógyítással (PG 114, 1078–1079). A november 13-i dátum viszont az *Imádságos könyv* 1606-os kiadásában a margón szereplő *Anno 390.*-nel, továbbá Eulália és a marcionista eretnek történetével együtt megtalálható Marco Antonio Marsilio Colonna *Hydragiologiájában* (COLUMNA 1586, 331–333). – Szümeón Metaphrasztész (Symeon Metaphrastes, Szent Simeon; † 1000 k.), bizánci egyházi író; *Ménologion (Vitae sanctorum)* c. művében összegyűjtötte és stilisztikailag átdolgozta a szentek életrajzait.
- 75:4 Marcionista Eretnek – Marcion 2. századi gnosztikus eretnek tanításának követője. Marcion szerint feloldhatatlan ellentét van a mózesi törvény és az evangélium között, az *Ószövetség* rossz istene nem azonos az *Újszövetség* jó Istenével.
- 75:7 Gregorius Turonensis, de Gloria Confess. cap. 82. et 24. – GREGORIUS Turonensis, *De gloria confessorum*; vö. PL 71, 848, 890. – Az *Imádságos könyv* 1606-os kiadásában a margón olvasható évszám (*Anno D. 560.*) a Gregorius-hivatkozással és az Eusichius- és Monegundis-történettel együtt megtalálható Marco Antonio Marsilio Colonna *Hydragiologiájában* (COLUMNA 1586, 348–349).
- 75:8 Eusichiusról – Szent Eusichius vagy Eusitius (6. sz.), galliai remete
- 75:8 Szent Monegundisról – Szent Monegund († 570 k.), leányai halála után remete életet kezdett; Tours-ban Szent Márton sírja melletti cellája hasonló törekvésű nők központja lett.
- 75:9 hideg-lélöket – hidegleléstől szenvedőket
- 75:10 Simeon Metafrastes, Sz. Theodórus Archimandrita életében – Theodorus életrajza nem szerepel a *Vitae sanctorum* PG-beli kiadásában (PG 114–116), az *Imádságos könyv* 1606-os kiadásában a margón olvasható évszám (*Anno D. 613.*) a Metafrastes-hivatkozással és a történettel együtt megtalálható viszont Marco Antonio Marsilio Colonna *Hydragiologiájában* (COLUMNA 1586, 353–358). – Szent Theodórosz (Theodorus Siceotes; † 613), a galáciai Siceonban született; szerzetes, kolostori előljáró (archimandrita), majd Anastasiopolis püspöke.
- 75:11 bél-poklost – leprást
- 75:12 Ancyrában – az egykori Galácia fővárosában; ma Ankara (Törökország)
- 75:17 Szent Cuthbertus – Szent Cuthbert († 687), angol hitvalló, bencés szerzetes, lindisfarni püspök; már életében nagy csodatévő szentként tisztelték.

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 75:17 Beda, in Vita S. Cuthberti, cap. 25. – BEDA Venerabilis, *Vita Sancti Cuthberti*; vö. PL 94, 765–766. – A Beda-hivatkozás és a történet megtalálható Marco Antonio Marsilio Colonna *Hydragiologiájában*, ám az évszám itt 688, míg az *Imádságos könyv* 1606-os kiadásában a margón *Anno 680.* szerepel (COLUMNA 1586, 360–361).
- 75:19 Szent Bernárd, a’ Malachias Püspök életében – BERNARDUS Clara-vallensis, *Vita Sancti Malachiae*; vö. PL 182, 1114. – Clairvaux-i Szent Bernát (Bernardus Claraevallensis; 1090–1153), ciszterci szerzetes, a clairvaux-i apátság alapítója, neves szónok, egyházi író, hittudós. – Armaghi Szent Malakiás (1095 k.–1148) ír hitvalló, connori püspök, majd armaghi érsek; mély barátság fűzte Clairvaux-i Szent Bernáthoz.
- 75:24 Antonium Marsilium Archiepiscopum Salernit. lib. Hydragiologia, sect. 3. cap. 5. 6. – Marcus Antonius Marsilius COLUMNA, *Hydragiologia*; vö. COLUMNA 1586, 311–428. – Marco Antonio Marsilio Colonna (Marcus Antonius Marsilius Columna; 1523?–1597), salernói érsek, vatikáni könyvtáros, részt vett a trienti zsinaton.
- 75:25 Feuardent. 13. Theomachiae Calvinii, cap. 34. – Franciscus FEUARDENTUS, *Theomachia calvinistica*; vö. FEUARDENTUS 1604, 165–167. – François Feuardent (Franciscus Feuardentus; 1539–1610), francia ferences szerzetes, teológus, egyetemi tanár, neves prédikátor.
- 75:25 Iac. Gretserum, de S. Cruce – Jacobus GRETSERUS, *De sancta cruce*; vö. GRETSERUS 1616. – Jacob Gretser (1562–1625), latinul alkotó német jezsuita író, teológus.
- 75:26 Alanum Copum, Dialog. 1. cap. 3. – Alanus COPUS, *Dialogus primus*; vö. COPUS 1573, 10–13. – Alan Cope (Alanus Copus; 16. sz.), a neve alatt megjelent hat dialógus valójában Nicholas Harpsfield (1519–1575) canterburyi főesperes műve.
- 75:28 Első Alexander Pápa ... de Consecrat. dist. 3. Can. Aquam. – ALEXANDER I., *Decreta*; vö. PL 130, 94; *Decretum* GRATIANI, Pars 3. De consecratione, Dist. 3., C. 20., PL 187, 1787. – Szent I. Sándor (Alexander), 105–115 között pápa, vértanú; neki tulajdonítják a szenteltvíz bevezetését. – A hivatkozott kánon az „Aquam” szóval kezdődik.
- 75:30 Szent Dienes Areopagita [PÁZMÁNY 1606: *Eccle. Hiera. cap. 2.*] – Pseudo-DIONYSIUS Areopagita, *De ecclesiastica hierarchia*; vö. PG 3, 395.
- 75:30 körül emlekezet vagyon az Apostoli cselekedetekben – vö. ApCsel 17, 34
- 75:33 Szent Kelemen ... lib. 8. Constit. Apost. c. 29. – CLEMENS Romanus, *Constitutiones apostolicae*; vö. CLEMENS 1569, 324 (itt: c. 35.); PG 1, 1126.
- 76:1 Baron. tom. 2. Anno 131. – Caesar BARONIUS, *Annales ecclesiastici*; vö. BARONIUS 1597, II, 85. Az e kiadásban szereplő évszám 132, a Kelemen-

4.2. Tárgyi jegyzetek

- hivatkozás (vö. 75:33): Clem. Constit. lib. 8. c. 35. – Cesare Baronio (Caesar Baronius; 1538–1607) bíboros, egyháztörténész, a vatikáni könyvtár prefektusa.
- 76:4 Cyprianus, epist. 70. nu. 12. – Thascius Caecilius CYPRIANUS, *Epistola* 70.; vö. PL 3, 1081.
- 76:5 apud Gratian. de Consecr. distin. 4. C. Nec quemquam. qui est Canon 127. – *Decretum* GRATIANI, Pars 3. De consecratione; vö. PL 187, 1840–1842. A 127. kánon kezdete: „Nec quemquam movere debet”.
- 76:5 Nec quemquam... – Senkit sem, amely a 127. kánon (Báthory Orsolya ford.)
- 76:6 Basilius, de Spiritu Sancto, cap. 27. – BASILIUS Magnus, *De Spiritu Sancto*; vö. PG 32, 187.
- 76:6 Tertullianus, libr. de Baptis. cap. 4. n. 27. – Quintus Septim(i)us Florens TERTULLIANUS, *De baptismo adversus Quintillam*; vö. PL 1, 1203–1204.
- 76:7 Szent Ambrús, libr. 1. de Sacram. cap. 5. – Aurelius AMBROSIIUS, *De sacramentis*; vö. PL 16, 421–423.
- 76:9 Tertullianus, ad Scapulam, cap. 4. n. 35. – Quintus Septim(i)us Florens TERTULLIANUS, *Ad Scapulam*; vö. PL 1, 703. – Scapula Karthágó prokonzulja a 3. sz. elején, üldözte a keresztényeket.
- 76:10 Ruffinus, l. 2. c. 4. – RUFINUS Tyrannius, *Historia ecclesiastica*; vö. PL 21, 511–512.
- 76:10 Sozom. l. 6. c. 29. – Salminius Hermias SOZOMENUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 67, 1375.
- 76:19 [PÁZMÁNY 1606: *Genebrard in Psal 150 n. 4.*] – Gilbertus GENEBRARDUS, *Psalmi Davidis*; vö. GENEBRARDUS 1592, 968. – Gilbert Génebrard (1535–1597) francia bencés szerzetes, teológus, exegéta, orientalista, egyetemi tanár, Aix érseke.
- 76:21 Lutheristák – Luther követői, lutheránusok, evangélikusok
- 76:25 Plinius, lib. 28. c. 5. – Caius PLINIUS Secundus Maior, *Naturalis historia*; helyesen: lib. 29., c. 5. Vö. PLINIUS 1571, 337. – Caius Plinius Secundus Maior (23/24–79), római író, polihisztor, egy ideig Szíria kormányzója, a Vezúv kitörésekor vesztette életét. *Naturalis Historiája* az ókori természet-tudományos ismeretek enciklopédikus összefoglalása.
- 77:6 Szent Tamás, 3. parte, quaest. 87. artic. 3. ad 1. – Aquinói Szent Tamás *Summa theologiae* c. művének 3. részében; vö. THOMAS Aquinas 1582, 554.
- 77:9 Alexander Pápa – ALEXANDER I., *Decreta*; vö. PL 130, 94; *Decretum* GRATIANI, Pars 3., De consecratione, Dist. 3., C. 20., PL 187, 1787.
- 77:20 [PÁZMÁNY 1606: *Luc. 11. v. 28.*] – helyesen: Lk 11, 21–26

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 77:30 Apamea-béli Marcellus-, és a' Sidó Iósef historiájából – I. PÁZMÁNY 1631/2001, 70:30–71:6, 73:29–74:4, 74:16–22
- 78:6 Luther Márton ... In Catechismo majori, et minori – Martinus LUTHERUS, *Catechismus major* és *Catechismus minor*; vö. LUTHERUS 1544, 25r; LUTHERUS 1532, C2v.
- 78:9 De Captiv. Babyl. – Martinus LUTHERUS, *De captivitate Babylonica ecclesiae praeludium*; vö. LUTHERUS 1521, L.iiij v, N.iiij r–v, [N.iiij r].
- 78:10 Titul. de Ordine, et de Confirmat. – A papi rendről vagy felszentelésről és A bérmlásról; Martin Luther *De captivitate Babylonica ecclesiae praeludium*-ának, magyarul *Az egyház babiloni fogságáról szóló könyvecskéjének* (l. 78:9, ill. 78:11) fejezetei.
- 78:10 Berkének – barkának
- 78:11 Ordinem damnandum... – „Annak okáért megengedem, hogy a felszentelés az egyház szokása, melyhez hasonlót többet is hoztak be az egyházi atyák: teszem azt az edények, [...] miseruhák, a víz, a só, a gyertyák, a fűvek [...] szentelését.” (LUTHER 2005, 98–99. Masznyik Endre fordítása.)
- 78:15 sengéjében – zsengéjében, kezdetén
- 78:19 Varro ... l. 6. de Ling. Lat. – Marcus Terentius VARRO, *De lingua Latina*, lib. 6. c. 6.; vö. *Auctores Latinae linguae* 1595, 59. – Marcus Terentius Varro (Kr. e. 116–Kr. e. 27), római író, költő, polihisztor.
- 78:20 Baronius, tom. i. an. 58. – Caesar BARONIUS, *Annales ecclesiastici*; vö. BARONIUS 1597, I, 551.
- 78:21 szekszamontát – babonás holmit
- 79:4 Paulinus – Nolai Szent Pál (Paulinus Nolanus, Pontius Meropius Anicius Paulinus; 353–431), költő, író, szerzetes, püspök
- 79:5 Feuar. in Iren. l. 1. c. 8. n. 5. – François FEUARDENT jegyzete IRENAEUS *Adversus haereses* c. munkájának általa készített kiadásában; vö. FEUARDENTUS 1596, 69. – Szent Ireneusz (Iraeneus, Irenaeus, Irén; † 202 k.), korai egyházatya, Szmirnai Szent Polikárp tanítványa. 155 k. Lyonba ment, később a város püspöke lett, a hagyomány szerint itt halt vértanúhalált. Közvetített a pápa és a kis-ázsiai egyházközösségek között, műveket írt a gnosztikusok ellen.
- 79:5 Vin. Bonardus – Vincenzo Bonardo (Vincentius Bonardus; † 1601), domonkos szerzetes, a calabriai Gerace püspöke. – Feuardent az előző jegyzetben hivatkozott helyen említi, hogy Bonardus egy egész könyvet szentelt a témának. A szóban forgó mű: *Discorso intorno all'origine, antichità, et virtù de gli Agnusdei di cera benedetti*, Roma, Accolti, 1586, 1591².
- 80:6 Jeremiásnak – A bibliai Jeremiás próféta (Kr. e. 7–6. sz.), Jeruzsálem pusztulásáról jövendölt.

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 80:14 Sz. Ambrús, lib. 3. de Virgin. – Aurelius AMBROSIIUS, *De virginibus ad Marcellinam sororem suam*, lib. 3., c. 4.; vö. PL 16, 225.
- 80:17 Arany-szaju Sz. János ... Hom. 2. in Psal. 50 – JOANNES Chrysostomus, *Homilia 2. in Psalmum 50.*; vö. PG 55, 582.
- 81:3 ATya-mindenható... – Hasonló imádság a *Hortulus animae*-ben: „Gratias tibi ago et laudes tibi refero domine Deus meus, qui me ex nihilo ad imaginem et similitudinem tuam creare, et tuo precioso sanguine redimere atque per sacri baptismatis ablutionem inter adoptionis filios aggregare, preciosisque corporis et sanguinis tui mysterii reficere dignatus es, tibi ergo ago laudes et gratias qui me a tempore rudis infantiae meae usque ad hanc horam pro multa defluentia vitia, immensae tuae pietatis patientia ad emendationem expectasti. Te laudo, te glorifico qui me sepiissime et multis tribulationibus et angustiis, calamitatibus et miseriis liberasti. Qui me hactenus de aeternis suppliciis, et de corporis et animae cruciatibus exemisti. Te laudo te glorifico qui mihi sospitatem membrorum, tranquillitatem temporum, etiam bonorum effectum cum multis aliis virtutibus misericorditer tribuisti. Quaeso domine Deus meus ineffabilem tuam suavitatem, ut inchoata beneficia et dona in me proficias, et quicquid tibi in me displicet repellas, a cunctis etiam qui supersunt tribulationibus et iniquitatibus ac diversis malis quibus involutus sum me eripias cogitationibus locutiones pariter actus meos in tua voluntate disponas, inter adversa et prospera me gradientem, semper et ubique custodias, et me tandem ad tuae visionis desiderata gaudia feliciter perducas. Qui cum Deo patre et Spiritu Sancto vivis et regnas Deus. Per omnia saecula saeculorum. Amen.” (*Hortulus animae* 1505, k v v–k vi r.)
- 82:27 Örök Atya-mindenható... – A könyörgés latin szövege: „Domine Deus omnipotens, qui ad principium huius diei nos pervenire fecisti, tua nos hodie salva virtute: ut in hac die ad nullum declinemus peccatum: sed semper ad tuam justitiam faciendam nostra procedant eloquia, dirigantur cogitationes et opera.” Dominica, ad Primam, Oratio. *Breviarium Romanum* 1568/1999, 53, 101. sz.
- 83:3 Igazgasd, Uram Isten... – A könyörgés latin szövege: „Dirigere et santificare, regere et gubernare dignare domine Deus, rex caeli et terrae, hodie corda et corpora nostra, sensus, sermones, et actus nostros in lege tua, et in operibus mandatorum tuorum: ut hic, et in aeternum, te auxiliante, salvi, et liberi esse mereamur salvator mundi: qui vivis et regnas in saecula saeculorum.” Dominica, Ad Primam, Oratio. *Breviarium Romanum* 1568/1999, 53, 104. sz.
- 83:16 Uram IESUS Christus... – Az imádság latin szövegváltozata a *Hortulus animae*-ben: „Oratio ad Deum pro bono fine. O Domine Iesu Christe fili Dei

4. TÁRGYI JEGYZETEK

vivi crucifixi propter hominem, rogo te propter sancta vulnera tua, ut hodie omnia vulnera animae meae sanes, et custodias me hodie et omnibus diebus vitae meae a mortali peccato et omni confusione, temptatione, infamia et scandalo, et ab omni animae et corporis periculo. Custodi me pie Deus hodie et quotidie a subitanea et improvisa morte. Custodi me omnipotens Deus in aeternum a gehennalibus penis et purgatorii igne intolerabili. [...]" (*Hortulus animae* 1505, 1 v.)

83:19 kísértettől – kísértéstől

83:23 URam, te-reád... – Zsolt 24/25, 1–5 parafrázisa

84:14 [PÁZMÁNY 1606: *Eccles.* 39. v. 6.] – *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint a hivatkozás helyes; *Biblia* 2005-ben Sir 39, 5.

84:24 ENged én Istenem... – Az imádság latin szövege Petrus Canisius *Meditationes quotidianae* című művében: „*Alia oratio, quam B. Thomas quotidie flexis genibus recitasse dicitur, divinae sapientiae studioso apprime conducibilis.* Concede mihi quaeso omnipotens, et misericors Deus, quae tibi placita sunt diligenter et ardentius concupiscere, prudenter investigare, veraciter agnoscere, et perfecte adimplere. Ad laudem et gloriam nominis tui ordina statum meum: et quod a me requiris, ut faciam tibi ut sciam, possim et velim, et da exequi ut oportet, et expedit salutis animae meae. Via mihi, quaeso, ad te sit tuta, recta, et consummata, non deficiens inter prospera, et adversa, ut in illis non extollar, et in istis non deprimar.

Ut in prosperis gratias tibi referam, et in adversis servem patientiam. De nullo gaudeam vel doleam, nisi quod promoveat ad te, vel quod abducat a te. Nulli placere appetam vel displicere timeam, nisi tibi. Omnia in charitate da facere, et quod ad cultum tuum non pertinet, quasi mortuum reputare. Actiones meas da peragere, non ex consuetudine, sed ad te referre cum devotione.

Vilescent mihi omnia transitoria, propter te, et chara sint mihi omnia tua, et tu Deus meus plus quam omnia. Taedeat me gaudii quod est sine te, nec cupiam aliquid, quod est extra te. Delectet me omnis labor, qui est pro te, et taediosa sit mihi omnis quies, quae non est in te.

Frequenter et ferventer da mihi dulcissime Domine cor meum ad te dirigere, et defectionem meam cum emendationis proposito dolendo pensare.

Fac me Deus meus humilem sine fictione, hilarem sine dissolutione, tristem sine deiectione, maturum sine gravitate, agilem sine levitate, veracem sine duplicitate, te timentem sine desperatione, in te sperantem sine praesumptione: castum sine corruptione, proximum corripere sine indignatione, diligere sine simulatione, ipsumque edificare verbo et exemplo sine elatione, obedientem sine contradictione, patientem sine murmuratione. Da mihi dulcissime Iesu cor pervigil, quod nulla abs te abducat curiosa agitatio. Da

immobile, quod nulla deorsum trahat indigna affectio. Da invictum, quod nulla fatiget tribulatio. Da liberum, quod nulla sibi vendicet violenta delectatio, et da rectum, quod nulla seorsum obliquet sinistra intentio.

Largire mihi dulcissime Deus meus, intellectum te cognoscentem, Diligentiam te quaerentem, Sapientiam te invenientem, Conversationem tibi placentem, Perseverantiam te dulciter et fiducialiter expectantem, Fiduciam te feliciter amplectentem: Tuis poenis configi per poenitentiam, tuis beneficiis in via uti per gratiam, et gaudiis tuis in patria frui per gloriam. Amen.” (CANISIUS 1575, 114–117.)

85:10 ingyen sem volna – nem is volna, semmit sem érne

86:16 Lót – Lót Ábrahám unokaöccse a *Bibliában*; igaz volta miatt elkerülte Isten ítéletét, amely Szodomát sújtotta, felesége azonban a parancs ellenére hátránézett menekülés közben, ezért sóbálvánnyá változott (vö. Ter 19, 26).

86:17 Iudith-aszont – Judit az ószövetségi *Judit könyvének* főszereplője, az asszír Holofernesz lefejezésével megmentette Betulia városát az ostromlóktól.

86:17 [PÁZMÁNY 1606: *Iudith. 13. v. 20.*] – *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint a hivatkozás helyes; *Biblia* 2005-ben Jud 13, 16.

86:20 Tobias – Tóbiás Tóbit fia, az ószövetségi *Tóbiás könyvének* főszereplője.

86:22 Ur Isten... – A könyörgés latin szövege: „Deus, qui miro ordine, angelorum ministeria, hominumque dispensas: concede propitius: ut quibus tibi ministrantibus in caelo semper assistitur, ab his in terra vita nostra muniatur.” Missa de Angelis, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 611, 3825. sz.

86:27 Az örző Angyalhoz – Az imádság kifejezései visszaköszönnek Kopcsányi Mártonnak *Az örző angyalhoz* szóló verses imádságában (*Keresztyen imadsagos könyvechke*, Bécs, 1637, 209–210). Vö. RMKT XVII/7, 33 (18. sz.); a hozzá tartozó jegyzetek: 445.

87:4 Szent Agoston hála-adása... [PÁZMÁNY 1606: *Aug. solilo ca. 27.*] – Pseudo-AUGUSTINUS, *Soliloquia*; vö. PL 40, 885–886; itt: c. 26. vége, c. 27., c. 28. eleje. – A magyar szöveg sem itt, sem a műből való többi idézet esetében nem egyezik Pécsi Lukács fordításával (*Szent Agostonnac Magan Valo Lelki beszéllesi*; vö. PÉCSI 1591/1988, 80r–148v).

87:9 téd – tetted

89:3 ATya-mindenható... – az imádság kezdetéhez l. 81:3

89:17 vastagító – erősítő

89:23 jógyítottál – gyógyítottál

89:30 mint-ha csak egyedül... [PÁZMÁNY 1606: *Aug. soliloqui ca. 14.*] – Pseudo-AUGUSTINUS, *Soliloquia*, vö. PL 40, 875.

90:27 kisírtetek – kísértések

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 92:8 a' Kereszt-fán... – vö. Lk 23, 42–43
- 92:18 A' Kerésztyén embernek... – E rész párhuzamokat mutat Vásárhelyi Ger-
gely *Catechismus*ának „Lelki ismeretről való közönséges szamuétel” c. feje-
zetével (VÁSÁRHELYI 1604, 23v–26r).
- 92:20 ARany-száju Sz. Iános ... – azonosítatlan utalás
- 92:21 meg-vetik – megszámlolják, számot vetnek
- 92:25 Basilius, Sermon. 1. De Init. Monach. – BASILIUS Magnus, *De institutione
monachorum*; azonosítatlan utalás
- 92:26 Gretserus, Apolog. 1. cont. Mysenum, lib. 2. cap. 1. – Jacobus GRETSE-
RUS, *Libri quinque apologetici pro vita Ignatii Loiolae [...] contra calum-
nias cuiusdam Christiani Simonis Lithi Miseni caluinistae*; vö. GRETSERUS
1599, 195–211. – Misenus: valódi nevén Simon Sten (1540–1619), német
tanár, filológus, költő.
- 92:27 Apolog 2. lib. 2. cap. 1. Apolog 3. lib. 2. cap. 3. – Azonosítatlan utalások;
e két helyre hivatkozik Gretser a *Panegyricus Misenicus* 350. lapján (vö.
92:28).
- 92:28 Panegyrico Myseni, cap. 13. – Jacobus GRETSERUS, *Panegyricus Mise-
nicus*; vö. GRETSERUS 1606, 350–351.
- 92:29 Pythagoras – Püthagorasz (Pitagorasz, Pythagoras; Kr. e. 570 k.–495 k.),
görög filozófus, matematikus, csillagász, a püthagoreus filozófiai iskola
megalapítója. A neki tulajdonított *Arany versek* hetvenegy hexameteres sor-
ból áll, erkölcsi buzdítást tartalmaz. – Püthagorasz említése és egy idézet
szerepel Gretser Lithus Misenus elleni *Apologiájának* (vö. PÁZMÁNY
1631/2001, 92:26–27) 204–205. lapjain, továbbá „Pythagoras in aureis Car-
minibus” megjegyzéssel egy görög és egy latin idézet a *Panegyricus Mi-
senicus* (vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 92:28) „De Examine Conscientiae” című
13. fejezetében a 350–351. lapokon.
- 92:29 Cicero de Senectute. – Marcus Tullius CICERO, *Cato maior de senectute*;
vö. CICERO 2005, 19–20. Magyarul: *Az idősebb Cato vagy az öregségről*;
vö. pl. CICERO 1987, 361. – A nap eseményeinek átgondolása Cicerónál nem
lelkiismeret-vizsgálat, hanem az emlékezőtehetség gyakorlása céljából aján-
latos. – Marcus Tullius Cicero (Kr. e. 106–Kr. e. 43), római államférfi, szó-
nok, író, költő.
- 92:31 Seneca, lib. 3. de Ira, c. 36. – Lucius Annaeus SENECA, *De ira*; vö.
SENECA 2001, 234–235. – Lucius Annaeus Seneca (Kr. e. 4/Kr. u. 1–Kr. u.
65), római író, sztoikus filozófus, Nero császár nevelője, aki később öngyil-
kosságba kergette.
- 94:28 vastagította – erősíti
- 95:10 dellyest – délután

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 95:14 Uram, kezdedbe... – Versus és responsorium a zsoltosma completoriumából; latin szövege: „R. In manus tuas domine commendo spiritum meum. V. Redemisti nos domine Deus veritatis.” *Breviarium Romanum* 1568/1999, 138, 461. sz.
- 95:16 Aszonyunk szép... – A „Memento salutis auctor...” kezdetű himnusz második versszaka; latin szövege: „Maria Mater gratiae, / Mater misericordiae, / Tu nos ab hoste protege, / Et hora mortis suscipe.” Officium Beatae Mariae in Sabbatho, Completorium, Hymnus. *Breviarium Romanum* 1568/1999, 1014, 6627. sz.
- 95:18 Látogasd-meg... – A könyörgés latin szövege: „Visita quaesumus domine habitationem istam: et omnes insidias inimici ab ea longe repelle: angeli tui sancti habitent in ea, qui nos in pace custodiant: et benedictio tua sit super nos semper.” Sabbatho, Ad Completorium, Oratio. *Breviarium Romanum* 1568/1999, 139, 465. sz.
- 96:3 Az Istennek Felségéről – Az imádság verses átirata megtalálható Kocsányi Márton *Keresztyen imadsagos könyve*chkéjében (Bécs, 1637, 265–268); vö. RMKT XVII/7, 34–35 (20. sz.), a hozzá tartozó jegyzetek: 445–446.
- 96:4 [PÁZMÁNY 1606: *Gen. 32. v. 29.*] – *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint a hivatkozás helyes; *Biblia* 2005-ben Ter 32, 30.
- 96:13 [PÁZMÁNY 1606: *Psal. 94.*] – pontosabban: Zsolt 94/95, 4
- 96:13 te-benned, és te-általad élnek, mozognak, és vannak minden állatok – vö. ApCsel 17, 28
- 96:18 Te mindenekben vagy... [PÁZMÁNY 1606: *Meditat. c. 29. Manuali Aug cap. 1.*] – Pseudo-AUGUSTINUS, *Meditationes*, vö. PL 40, 922–923; *Manuale*, vö. PL 40, 951–952. – A magyar szöveg sem itt, sem a két műből való többi idézet esetében nem egyezik Pécsi Lukács fordításával (*Szent Agoston Doctornak Elmelkedesi; Szent Agostonnac Mindennapi Rövid, Es egy marokni, kisdéd imadsagi*; vö. PÉCSI 1591/1988, 1r–79v, 149r–182r).
- 97:3 Te Uram, üdő-nélkül... [PÁZMÁNY 1606: *Aug. Med. cap. 12.*] – Pseudo-AUGUSTINUS, *Meditationes*; vö. PL 40, 909.
- 97:10 [PÁZMÁNY 1606: *Ioan. 1. v. 3.*] – nem szó szerinti idézet
- 97:16 Bocsásd-meg... [PÁZMÁNY 1606: *Aug. Medit. cap. 34.*] – Pseudo-AUGUSTINUS, *Meditationes*; vö. PL 40, 927–928.
- 97:26 Publicanussal – vámossal (vö. Lk 18, 13)
- 97:31 pozdorját – len, kender fás hulladékát
- 98:10 töl – tettél
- 98:13 Mindeneket az ember-alá... [PÁZMÁNY 1606: *Aug. Soliloq. cap. 20.*] – Pseudo-AUGUSTINUS, *Soliloquia*; vö. PL 40, 881.

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 98:31 benna – béna
- 99:29 Nabugodonozor – Nabokodonozor vagy Nebukadnezár, Babilónia királya (Kr. e. 605–562), elfoglalta Jeruzsálemet, a zsidó nép vezetőit, tisztségviselőit Babilonba hurcolta. A sorsára vonatkozó utalás: Dán 4, 30.
- 100:8 sentenciája – ítélete
- 101:1 a' rókáknak-is... – vö. Mt 8, 20; Lk 9, 58
- 101:3 Micsoda, én Istenem, az ember... – vö. Zsolt 8, 5
- 101:11 sólgya – zsoldja
- 101:19 En érzettem az almának gyönyörűségét, melyért a' te ... fogad vásik. – Vö. Ez 18, 2: „Miért ismételtetitek Izrael földjén ezt a mondást: Az apák ettek a savanyú szőlőt és a fiak foga vásik el tőle?” Vö. továbbá: PÁZMÁNY 1631/2001, 115:1–2.
- 102:14 [PÁZMÁNY 1606: 1. Pet. 2.] – pontosabban: 1Pt 2, 9
- 102:26 lők – levék, lettem
- 103:17 Lázárnak – Lázár Jézus barátja, Márta és Mária fivére Betániában; Jézus feltámasztotta a halálból (vö. Jn 11, 43).
- 103:19 Moyses – Mózes (Kr. e. 13. sz.), Izrael legnagyobb prófétája, aki által Isten megszabadította népét az egyiptomi fogságból, kinyilatkoztatta a Törvényt (Tízparancsolat), és megkötötte a szövetséget (vö. Kiv 17, 6–7).
- 103:31 Aldgyad, oh én lelkem... – vö. Zsolt 102/103, 1–4
- 103:32 tetemek – csontok, belső részek
- 104:5 Sz. Ambrús és Agoston Hála-adása – A „Te Deum laudamus” kezdetű imádság. Kódexeinkben tíz teljes fordítása található, az *Apor-* (124–126, 136–138) és a *Festetich-kódex*ben (21–24, 241–245) kétszer is szerepel, ezen kívül a *Döbrentei-* (232–234), a *Gömöry-* (51–53), a *Peer-* (291–307), a *Keszthelyi* (48–50), a *Kulcsár-* (50–52) és a *Batthyány-kódex* (95–101) tartalmazza (vö. VARGHA 1913). A fordítások közül egyik sem egyezik meg a Pázmánynál található szöveggel.
- 104:10 Chérubin és Sérafin Angyalok – A kerubok négy- vagy hatszárnyú, Istent szolgáló angyalok a *Bibliában*; a szeráfok az angyalok legfelső karának hatszárnyú angyalai, az Úr trónusának őrzői.
- 104:24 fulákját – fullánkját (vö. 1Kor 15, 55–56)
- 105:2 ökét – őket
- 105:11 Örök mindenható... – A könyörgés latin szövege: „Omnipotens semper terne Deus, qui dedisti famulis tuis in confessione verae fidei aeternae Trinitatis gloriam agnoscere, et in potentia maiestatis adorare unitatem: quaesumus, ut ejusdem fidei firmitate ab omnibus semper muniamur adversis.” In festo sanctae Trinitatis, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 395, 1860. sz.

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 105:16 Ur Isten, ki... – A könyörgés latin szövege: „Deus innocentiae restitutor et amator, dirige ad te tuorum corda servorum: ut Spiritus tui fervore concepto, et in fide inveniantur stabiles, et in opere efficaces.” Feria IV post II Dominicam Quadragesimae, Super populum. *Missale Romanum* 1570/1998, 154, 769. sz.
- 105:20 Eörök mindenható... – A könyörgés latin szövege: „Omnipotens aeterne Deus: da nobis fidei, spei, et charitatis augmentum: et ut mereamur assequi quod promittis, fac nos amare quod praecipis.” Dominica XIII post Pentecosten, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 417, 2007. sz.
- 106:5 Mikor Innep-nap Templomba megyünk – Az imádság latin változatának szövege Petrus Michaelis Brillmacher *Serta honoris et exultationis* című imakönyvéből: „Cum ad Ecclesiam venisti. Omnipotens sempiterna Deus, cui placuit, pro ea, qua salutem nostram assidue curas, sollicitudine, teipsum in hoc templo, tanquam destinata tibi domo, placidum et beneficium exhibere omnibus, qui in unitate fidei, spei, et charitatis ad obsequium et cultum tuum conveniunt: Adoro et glorifico te salus mea, cum hic, tum in omni loco dominationis tuae, in quo puras ad te manus levare vis, et oro ut mihi concedas hoc sacro die resarcire, quicquid tota elapsa hebdomade contraxi in divino servitio tuo detrimenti. Eia Domine potentissime, totum cor meum (pro dolor) vagum et instabile ab omnibus secularibus intempestivisque curis, distractionibus malisve imaginationibus ad te rapias, tibi que quam arctissime unias: ut in hoc fidelium tuorum coetu, te in spiritu et veritate hodie invocem, adorem et laudem, atque a te (qua par est devotione) id postulem et obtineam, quod tibi placitum fuerit, mihi que utile fore cognovisti. Atque haec, meritis meis (quae sine merito Christi filii tui nulla agnosco) non confisus postulo: sed per illius (in quo tibi placuit gratificare omnia) infinitum meritum, et intercessionem omnium Sanctorum, in caelo et in terra existentium. Largire mihi quoque Deus meus, ut hoc loco verbum tuum reverenter audiam, et incruenti Sacrificii corporis et sanguinis tui me reddam participem, ut hac ratione ego in te, et tu in me, tanquam in templo tuo, maneas, donec ad caeleste tuum templum, ubi te perfecte perfruar, me deducas. Amen.” (BRILLMACHER 1567, 5. sz.)
- 106:14 [PÁZMÁNY 1606: *Psal.* 82. vers. 1.] – helyesen: Zsolt 83/84, 2–3
- 106:22 hetetszaka – héten
- 107:2 [PÁZMÁNY 1606: *Rom.* 8. vers. 16.] – helyesen: Róm 8, 26
- 107:12 Jöj-el Szent Lélek... – A külön-külön a misekönyvben is szereplő könyörgések latin szövege Petrus Canisius *Manuale Catholicorum* ából: „Aliquid boni operis aggressurus dicat. Veni sancte Spiritus, reple tuorum corda fidelium: et tui amoris in eis ignem accende, qui per diuersitatem linguarum

4. TÁRGYI JEGYZETEK

cunctarum gentes in unitate fidei congregasti. Deus in adiutorium meum intende. Domine ad adiuuandum me festina. *Precatio*. Actiones nostras, quaesumus Domine, aspirando praeueni, et adiuuando proseguere, ut cuncta nostra oratio et operatio a te semper incipiat, et per te coepta finiatur. Per Christum Dominum nostrum.” (CANISIUS 1614, 53.)

107:26 kísértetiért – kísértéseiért

108:7 [PÁZMÁNY 1606: *Mat. 13. v. 4.*] – pontosabban: Mt 13, 3–9

108:7 [PÁZMÁNY 1606: *Lucae 8. v. 5.*] – pontosabban: Lk 8, 5–8

108:9 Sodoma Gomorra – Szodoma és Gomorra, bibliai városok, amelyeket Isten lakóik bűnös élete miatt kén- és tűzesővel elpusztított (vö. Ter 18, 16–19, 29).

108:12 Iósef – József bibliai pátriárka, Jákob fia. Testvérei féltékenységből eladták Egyiptomba, ahol megfejtette a fáraó álmát, aki ezért nagy hatalmat adott neki; az éhínség idején egész családját Egyiptomba hívta (vö. Ter 37; 39–45).

108:17 [PÁZMÁNY 1606: Ioan. 23. v. 29.] – helyesen: Jn 6, 32–51

108:22 verőjével – kalapácsával

109:2 Örök mindenható Isten... – Az imádság első felének latin szövege Petrus Canisius *Manuale Catholicorum* című imakönyvéből: „*Sacram concionem audituri precatio*. Omnipotens Deus, qui hominem non solum ad sustentationem corporis pane vesci, sed etiam ad nutrimentum animae spirituali cibo refici voluisti: da nobis, quaeso, attentas aures ad verbum et Evangelium tuum utiliter audiendum. Beati enim, qui illud audiunt atque custodiunt; nimirum ut una cum Israëlitis, in huius mundi deserto tam caelesti Manna nutriti, suos vincant hostes, et ad promissam patriam recta proficiscantur. Sit in me fames ac sitis iustitiae, et verbum tuum tanquam caelestis thesaurus in mente mea recondatur, ac quasi bonum semen multiplicem adferat fructum in patientia. Fac me Domine verbi tui non modo studiosum auditorem, sed et factorem sedulum; ut quod ex verbo tuo auribus accipio, et corde credo, et ore profiteor, idipsum et opere compleam. Per Iesum Christum Dominum nostrum.” (CANISIUS 1614, 256–257.)

109:13 [PÁZMÁNY 1606: *Lucae 8. v. 5.*] – pontosabban: Lk 8, 5–15

109:23 Ionatástul – a bibliai Jonatán, Saul fia, Dávid barátja (vö. 1Sám 14, 27)

109:26 [PÁZMÁNY 1606: *Psa. 118. v. 113. & v. 117.*] – helyesen: Zsolt 118/119, 103 és 127

110:11 alat – Az 1606-os kiadásban eleot, az 1631-es kötet végi hibajegyzék javítja alat-ra. Mivel „A’ Mise kezdetin” mondandó ima követi, logikusabb lenne az ’előtt’.

110:19 [PÁZMÁNY 1606: *Luc. 22. v. 19.*] – pontosabban: Lk 22, 19–20

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 110:22 Noénak – Noé, bibliai ősatya, a vízözön túlélője, Szem, Jáfet és Kám apja, a szőlőművelés meghonosítója (vö. Ter 6–9).
- 110:30 [PÁZMÁNY 1606: 1. Reg. 5. v. 9.] – pontosabban: 1Sám 5, 1–12
- 111:12 [PÁZMÁNY 1606: Exod. 3. v. 19.] – helyesen: Kiv 30, 19–21
- 111:24 [PÁZMÁNY 1606: Esai. 16. v. 1.] – azonosítatlan utalás
- 111:25 Gedeon – Egyike Izrael ún. nagy bírának; Jahve a gyapjú jele által adta tudtára, hogy általa menti meg népét (vö. Bír 6–8; a gyapjú jele: 6, 36–40).
- 112:1 Angyaly ének – A „Dicsőség a magasságban Istennek” kezdetű ének, a szentmise állandó része (Gloria); forrása a mennyei seregek szavai, amikor az angyal hírül adta a pásztoroknak Jézus születését (vö. Lk 2, 14).
- 112:6 Adam átka – Ádám a bibliai első ember; az ősbűn elkövetése után Isten megbüntette őt és feleségét, s ez a büntetés minden emberre átszáll (vö. Ter 3, 16–19, 23).
- 112:7 sentenciája – ítélete
- 112:19 Epistola – a szentmisén elhangzó Szentlecke, többnyire valamelyik újszövetségi levélből vett részlet
- 113:1 mint meg-ismértetél... – vö. Lk 24, 13–32
- 113:13 nyomdékunkat – lábunk nyomát, lépteinket
- 113:20 Samuella – Sámuel bíró és próféta Izraelben; ő kente fel királlyá Dávidot (vö. 1Sám, 2Sám).
- 113:27 Az Nicea-béli szent Gyölekezetnek vallását – l. 60:1
- 114:1 Offertorium – felajánlás, a szentmise része
- 114:2 Melchisedek – Melkizedek az Ószövetségben Sále királya és El-Eljon (a magasságbeli Isten) papja. Miután Ábrahám legyőzte a szövetségbe tömörült királyokat, Melkizedek eléje ment, kenyeret és sót vitt neki, és Istenéhez kiáltva megáldotta (Ter 14, 18–20).
- 114:3 Vég vacsorának – az utolsó vacsorának (vö. Mt 26, 17–29; Mk 14, 12–25; Lk 22, 7–38)
- 114:18 másollyuk – másítsuk, változtassuk
- 114:22 az emberekkel nemet vetvén – az emberi nemhez hasonlóvá lévén, az emberi természetet felvéve
- 115:1 szent fogad meg-vásódnék, az Adámtul fel-falt almában – vö. 101:19
- 115:3 sentencia – ítélet
- 115:13 Virág-vasárnap – a húsvét előtti vasárnap, a nagyhét kezdete; Krisztus jeruzsálemi bevonulásának emléknapja
- 115:19 VEgye kedvessen... – A szentmisében az Eucharisztia liturgiájának állandó része; latin szövege: „Suscipiat dominus sacrificium de manibus tuis, ad laudem et gloriam nominis sui: ad utilitatem quoque nostram, totius-

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- que ecclesiae suae sanctae.” Ordinarium missae. *Missale Romanum* 1570/1998, 299, 1431. sz.
- 115:22 SANCTUST – a „Szent vagy” kezdetű éneket/imádságot
- 116:1 től – tettél
- 116:9 Aldoza – szentmiseáldozat
- 116:9 gyümölcsös – gyümölcsöző
- 116:26 *Iusson eszedbe...* – Loyolai Szent Ignác lelkigyakorlatainak fontos eleme, hogy az elmélkedő elképzelje a szituációt, beleélje magát a helyzetbe: „Képzeld magam elé Krisztus Urunkat, a keresztre szegezten.” (IGNÁC 2009, 84.)
- 117:1 IMádlak tégedet... – Az „Adoro te devote, latens deitas” kezdetű, Aquinói Szent Tamásnak tulajdonított oltáriszentségi himnusz fordítása. A latin szöveg 1570-ben V. Piusz liturgikus reformja nyomán került be a *Missale Romanum*ba mint a miséhez készülő pap előkészületi imádsága (l. *Missale Romanum* 1570/1998, 36, 86*. sz.). Vásárhelyi Gergely katekizmusának függelékében – Pázmány imakönyvéhez hasonlóan – Úrfelmutatáskor mondható (énekeltető?) dicséretként szerepel. Valószínűleg Pázmány is korábbi hagyományból vette fel imádságoskönyvébe. További kiadásai, dallama: RMKT XVII/7, 410–411, 427–428. A Pázmánynál szereplő szöveget kis változtatással ma is éneklük (l. *Éneklő Egyház* 1985, 161).
- 117:6 Noha Sz. Tamással, sebed helyét nem látom – vö. Jn 20, 24–29
- 117:9 IMádunk téged... – Versus és responsorium a zsoltosmában; a kereszti ájtatosság állandó része. Latin szövege: „Adoramus te Christe, et benedicimus tibi, quia per sanctam crucem tuam redemisti mundum.” (SAILLIUS 1600, 137.)
- 117:15 VALtságomnak ár... – 117:1–8 folytatása
- 117:21 FELSéges Isten, ki... – A könyörgés latin szövege: „Deus, qui nobis sub sacramento mirabili passionis tuae memoriam reliquisti: tribue, quaesumus, ita nos corporis et sanguinis tui sacra mysteria venerari: ut redemptionis tuae fructum in nobis iugiter sentiamus.” In sollemnitate sacratissimi Corporis Christi, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 399, 1884. sz. Vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 255:26–29, 289:30–290:2 (más fordítás).
- 117:24 Uram IESUS Christus... – A könyörgés latin szövege: „Domine Jesu Christe, fili Dei vivi, qui ex voluntate patris, cooperante Spiritu Sancto per mortem tuam mundum vivificasti: libera me per hoc sacrosanctum corpus, et sanguinem tuum, ab omnibus iniquitatibus meis, et universis malis: et fac me tuis inhaerere mandatis, et a te numquam separari permittas.” Canon Missae, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 350, 1540. sz. – Vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 255:20–25 (más fordítás).

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 118:7 Tekíncsd-meg... [PÁZMÁNY 1606: *S. Aug: cap. 5. 6. 7. 8. Meditat.*] – Pseudo-AUGUSTINUS, *Meditationes*; vö. PL 40, 905–908.
- 119:17 vissza-vonyásoktul – vizzálykodástól, ellenségeskedéstől
- 119:24 Publicanussal – vámossal; vö. Lk 18, 13
- 119:27 Vastagíts – erősíts
- 120:4 OH szent, és csudálatos ... – Az úrnapi 2. vesperás Magnificat-antifónája kezdődik így, a folytatás azonban más: „O sacrum convivium: in quo Christus sumitur: recolitur memoria passionis eius: mens impletur gratia, et futurae gloriae nobis pignus datur, halleluia.” *Breviarium Romanum* 1583, 249r.
- 120:13 Irgalmas Samaritanus – vö. Lk 10, 25–37
- 120:16 vastagítsad gyarlóságomat – adj erőt a gyarlóság leküzdésére
- 121:4 Oh áldot IESUS... – Az imádság latin szövege a *Hortulus animae* c. imakönyvből: „*Oratio quam Sanctus Bernhardinus confessor ordinis minorum quotidie dicitur orasse.*
O bone Jesu, o dulcis Jesu, o Jesu fili Mariae virginis, plenus misericordia et veritate, o dulcis Jesu miserere mei secundum magnam misericordiam tuam. O benigne Jesu te deprecor per illum sanguinem tuum preciosum, quem pro nobis miseris peccatoribus effundere dignatus es in ara crucis ut abicias omnes iniquitates meas, et ne despicias humiliter te petentem, et hoc nomen tuum sanctissimum Jesum invocantem, hoc nomen Jesus nomen dulce est, hoc nomen Jesus nomen salutare est. Quid enim est Jesus nisi salvator? O bone Jesu qui me creasti et redemisti tuo proprio sanguine, ne permittas me damnari quem ex nihilo creasti. O bone Jesu ne perdat me iniquitas mea, quem fecit omnipotens bonitas tua. O bone Jesu recognosce quod tuum est in me, et absterge quod alienum est a me. O bone Jesu miserere mei, dum tempus est miserendi, ne perdas me in tempore tui tremendi iudicii. O bone Jesu si merui miser peccator de vera tua iustitia poenam aeternam pro peccatis meis gravissimis ad huc appello confisus de tua iustitia vera ad tuam misericordiam ineffabilem, utique misereberis mei, ut pius pater et misericors dominus. O bone Jesu quae enim utilitas in sanguine meo dum descendo in corruptionem aeternam. Non enim mortui laudabunt te domine, neque omnes qui descendunt in infernum. O misericordissime Jesu, miserere mei. O dulcissime Jesu libera me. O piissime Jesu, propitius esto mihi peccatori. O Jesu admitte me miserum peccatorem inter numerum electorum tuorum. O Jesu, salus in te sperantium. O Jesu salus in te credentium miserere mei. O Jesu dulcis remissio omnium peccatorum meorum. O Jesu fili virginis Mariae, infunde in me gratiam tuam, sapientiam, charitatem, castitatem, et humilitatem, ac etiam in omnibus adversitatibus meis patientiam

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- sanctam, ut possim te perfecte diligere, et in te gloriari ac delectari in saecula saeculorum. Amen.” (*Hortulus animae* 1505, & iii r-& v v.) A magyar változat az *Imádságos könyv* 286–287. lapján (286:4–287:2) is szerepel, kissé eltérő szöveggel.
- 121:14 alkotmányodat – alkotásodat, teremtményedet
- 121:20 Mi – mert
- 122:1 *A’ Misének Ceremoniáiról* – E fejezet szövegének és hivatkozásainak egy része (főként 123:30–125:14, 127:31–128:14, 130:7–27) megtalálható Jean Étienne DURANTI *De ritibus ecclesiae catholicae* című művében (DURANTI 1592, 61–91, 212–215, 311–313).
- 122:10 Végvacsorán – az utolsó vacsorán (vö. Mt 26, 17–29; Mk 14, 12–25; Lk 22, 7–38)
- 122:24 Augustai Confessio – Ágostai hitvallás, Confessio Augustana, *Confessio fidei*; 1530-ban az augsburgi birodalmi gyűlésen előterjesztett legjelentősebb evangélikus hittételgyűjtemény
- 122:25 Calvinus követők – Kálvin követői, reformátusok
- 123:2 Processióval – körmenettel
- 123:18 kapunk – nekifogunk, belekezdünk
- 123:28 Augustai Confessio, Artic. 20. tit. de Missa – L. 122:24; vö. *Confessio fidei* 1531, Díj. Ebben a kiadásban Art. 21. után a számmal nem jelölt „De missa” c. artikulus következik. Magyarul pl.: *Ágostai hitvallás* 2008, 43. Itt a fejezet címe: „[XXIV.] A miséről.”
- 123:30 Donatisták – a 4. században Észak-Afrikában létrejött újrakeresztelő, vagyonközösséget hirdető eretnekmozgalom; Donatus († 355 k.) karthagói püspök hívei
- 123:30 [PÁZMÁNY 1606: *Optat. lib. 6.*] – OPTATUS, *De schismate donatistarum*; vö. PL 11, 1063–1068.
- 123:31 Sz. Agoston [PÁZMÁNY 1606: 20. *contra Faus. ca. 4&21.*] – Aurelius AUGUSTINUS, *Contra Faustum manichaeum*; vö. PL 42, 370, 384.
- 123:31 Manichaeusok – Mani (3. sz.) perzsa vallásalapító óperzsa és keresztény elemekből álló dualista tanításának követői
- 124:1 Sz. Kelemen ... Canon. 3. Apostol. – CLEMENS Romanus, *Canones apostolorum*, Canon 3.; vö. CLEMENS 1569, 157.
- 124:2 Szent Dienes, Eccles. Hierarch. c. 3. et 4. – Pseudo-DIONYSIUS Areopagita, *De ecclesiastica hierarchia*; vö. PG 3, 426, 483–486.
- 124:5 Eusebius ... libr. 10. c. 4. – EUSEBIUS Caesarensis, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 20, 867–870, 879.
- 124:8 Sz. Basilius, epist. 72. – BASILIUS Magnus, *Epistola 72.*; vö. PG 32, 935 (itt: 251. levél): „altaria evertit [...] in propriis mensis sacrificavit”.

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 124:8 Eustatiusról – Eustathius (300 k.–377 u.), Szebaszté püspöke, a kis-ázsiai monachizmus atyja. Arius tanítványa volt, később az arianizmus különféle irányzatait követte; emiatt és túlzásba vitt aszketizmusáért eretneknek tartották.
- 124:9 Propriis mensis... – Saját asztalain mutatott be miseáldozatot. (Báthory Orsolya ford.)
- 124:10 Sozómenus ... lib. 5. c. 9. alias 8. – Salminius Hermias SOZOMENUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 67, 1239 (itt: c. 9.).
- 124:10 Zenóru – Zeno († 400 k.) a gázai Maiuma püspöke, túlélte a Julianus Apostata-féle egyházüldözést.
- 124:12 Sócrates, l. 5. c. 22. alias 25. – SOCRATES Scholasticus, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 67, 639–642 (itt: c. 22.). – Szókratész Szkholasztikhosz (Socrates Scholasticus; 380–443 u.), görög nyelvű egyháztörténet-író, ügyvéd.
- 124:15 Nazianzénus, Orat. 2. in Iulianum – GREGORIUS Nazianzenus, *Oratio 5., Secunda in Iulianum imperatorem invectiva*; vö. PG 35, 702.
- 124:17 Arany-száju Szent Iános, l. de Sacerd. – JOANNES Chrysostomus, *De sacerdotio*; vö. PG 48, 681.
- 124:20 Szent Ierónymus, epist. 2. ad Nepotianum, cap. 12. – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Epistola 2. Ad Nepotianum*; vö. PL 22, 535 (itt: 52. levél, c. 10.); magyarul: JEROMOS 2005, I, 205. – Nepotianus († 395/396), altinumi előkelő családból származó ifjú, aki a császári testőrséget monasztikus életre cserélte.
- 124:20 Epist. 8. ad Demetriad. cap. 7. – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Epistola 8. Ad Demetriadem*; vö. PL 22, 1119 (itt: 130. levél, c. 14.); magyarul: JEROMOS 2005, II, 346–347. – Demetrias (398 k.–440 u.), előkelő római család leánya, Szent Ágoston hatására szüzességi fogadalmat tett; templomot építtetett Szent István vértanú tiszteletére.
- 124:22 Alii gemmis... – „Mások [...] díszítsék csak [...] ékkövekkel az arany vagy aranyozott oltárokat – nem kárhoztatom, nem ellenzem [...]” (CXXX. levél Demetriáshoz, ford. TAKÁCS László = JEROMOS 2005, II, 346–347.)
- 124:23 epi. 48. cap. 5. – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Epistola 48. Ad Sabinianum lapsum*; vö. PL 22, 1200 (itt: 147. levél, c. 6.); magyarul: JEROMOS 2005, II, 429.
- 124:25 Szent Ágoston ... libr. 20. contr. Faust. cap. 21. – Aurelius AUGUSTINUS, *Contra Faustum manichaeum*; vö. PL 42, 384. – Faustus (4. sz. második fele) a numídiiai Milevumban (ma Mila, Algéria) született, neves szónok, püspök; a manicheizmus híve.

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 124:28 Ruffinus ... libr. 1. cap. 21. – RUFINUS Tyrannius, *Historia ecclesiastica*; vö. PL 21, 495. A hivatkozáshoz tartozó idézet: PÁZMÁNY 1631/2001, 124:29–31.
- 124:29 Arius – Arius (280 k.–336) alexandriai presbiter; tanítása szerint Krisztus nem egylényegű az Atyával.
- 124:29 Ea tempestate... – Abban az időben az egyház állapota csúf és irtózatoss volt: sehol sem volt oltár, sem étel-, sem italáldozat. (Báthory Orsolya ford.) Az idézet forrása a 124:28-ban hivatkozott Rufinus-hely.
- 124:32 Ambros. ep. 33. – Aurelius AMBROSIVS, *Epistola 33.*; vö. PL 16, 994–1002 (itt: 20. levél).
- 125:4 Exod. 27. – Az 1606-os kiadásban a pontosabb *Exod. 27 v. 20.* szerepel.
- 125:4 Levit. 6. v. 12. – helyesen: Lev 6, 2
- 125:5 Vigilancius – Vigilantius (400 k.), egyházi író; személye csak Szent Jeromos írásai révén ismert. Felkereste Jeromost Betlehemben, majd hazatérése után szóban és írásban is azt terjesztette, hogy Jeromos Órigenész követője. Jeromos levelei mellett a *Contra Vigilantium* c. műben válaszolt.
- 125:5 [PÁZMÁNY 1606: *Hieron. cont. Vigilant.*] – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Contra Vigilantium*; vö. PL 23, 342–343.
- 125:5 Ierónymus, epist. ad Riparium – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Epistola 109. Ad Riparium presbyterum*; vö. PL 22, 907; magyarul: JEROMOS 2005, II, 137. – Riparius csak Szent Jeromos leveleiből ismert személy.
- 125:9 Eusebius, lib. 6. c. 6. – EUSEBIUS Caesarensis, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 20, 538–539 (itt: c. 9.).
- 125:9 Nicéforus, lib. 5. c. 9. – NICEPHORUS Callistus Xanthopoulos, *Ecclesiastica historia*; vö. PG 145, 1083–1086.
- 125:11 Narcissus Püspök – Szent Narcissus (Narküszosz; † 220) jeruzsálemi püspök, hitvalló; a római egyház szokásait meghonosítani szándékozó törekvései miatt sok támadás érte, ezért a pusztába ment remetének, majd harmadik utódja halála után visszatért méltóságába.
- 125:13 Sz. Gergely ... libr. 1. Dialog. c. 5. et Lib. 3. c. 30. – GREGORIUS I., *Dialogorum libri quatuor: Dialogus 1., Dialogus 3.*; vö. PL 77, 177, 288–289.
- 125:14 Turonensis. lib. 1. de Gloria Martyr. c. 57. c. 69. c. 104. – GREGORIUS Turonensis, *Miraculorum libri duo: Liber 1. De gloria beatorum martyrum*; vö. PL 71, 757–758, 878, 904.
- 125:15 Eusebius, lib. 4. Vitae Constant. – EUSEBIUS Caesarensis, *De vita Constantini*, lib. 4., c. 66.; vö. PG 20, 1222.
- 125:17 szövétnéket – fáklákat

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 125:18 Nazianzénus ... Orat. 2. in Iulianum, initio – GREGORIUS Nazianzenus, *Oratio 5., Secunda in Iulianum imperatorem invectiva*; vö. PG 35, 663–720. Pontosán nem azonosított utalás.
- 125:18 Constantinus defunctus... – A halott Konstantint zsoltosmával kísérjük [sírhelyére], mécsesek fényénél, amelyekről mi, keresztények úgy véljük, hogy az evilágból jámboran távozó tiszteletére kell ezt tennünk. (Báthory Orsolya ford.)
- 125:21 Orat. 10. in laudem Caesarii – GREGORIUS Nazianzenus, *Oratio 7. Funerbris in laudem Caesarii fratris oratio, superstitibus adhuc parentibus*; vö. PG 35, 774. – Caesarius: Nazianzoszi Szent Kaiszariosz (Caesarius Nazianzenus; 331 k.–368 k.), Nazianzoszi Szent Gergely öccse, bizánci udvari orvos, majd Bithynia quaestora.
- 125:21 Matre accensas... – Anyja fáklyák fénye mellett, himnuszok éneklése közepette kíséri a drága hamvakat. (Báthory Orsolya ford.)
- 125:22 Arany-száju Sz. Iános, homil. 4. ad Hebr. – JOANNES Chrysostomus, *Homilia 4. in Epistolam ad Hebraeos*, vö. PG 63, 43.
- 125:22 Hom. 70. ad Popul. – JOANNES Chrysostomus, *Ad populum Antiochenum homilia 70.*; azonosítatlan utalás.
- 125:25 Sozómenus, lib. 8. c. 8. – Salminius Hermias SOZOMENUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 67, 1535–1538.
- 125:26 Processiót – körmenetet
- 125:27 Szent Ierónymus ... contr. Vigilant. cap. 3. – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Contra Vigilantium*; vö. PL 23, 346 (itt: c. 7.).
- 125:32 Sz. David: Uram... – vö. Zsolt 118/119, 105
- 126:1 Sz. Ierónymus ... Epitaphio Paulae – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Epistola 108. Ad Eustochium virginem. Epitaphium Paulae matris*; vö. PL 22, 904.
- 126:3 Lampades, Cereosque praeferebant – „lámpákat és gyertyákat vittek” (CVIII. levél Eustochiumhoz. Paula epitaphiuma, ford. PUSKELY Mária = JEROMOS 2005, II, 134.)
- 126:4 Theodorétus, l. 5. c. 36. – THEODORETUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 82, 1266–1267.
- 126:5 Turonensis, li. 8. Histor. Francorum, cap. 16. – GREGORIUS Turonensis, *Historia Francorum*; vö. PL 71, 454 (itt: c. 10.).
- 126:6 Clodovaeus – I. Klodvig (Clodovaeus, Chlodvig, Clovis; 466 k.–511), a Meroving-dinasztia tagja, 481/482-től frank király; 497/498-ban felvette a kereszténységet.

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 126:8 apud Gregorium, lib. 12. epist. 9. – GREGORIUS I., *Registrum epistolarum*; vö. PL 77, 1318–1319. (Itt az új számozás szerint: Lib. 14., Epistola 14.)
- 126:8 Paulinum, in Natali 3. et 6. Sancti Felicis – PAULINUS Nolanus, *Poema 14., De Sancto Felice natalitium carmen 3.; Poema 18., De Sancto Felice natalitium carmen 6.*; vö. PL 61, 465–467, 491. – Nolai Szent Félix (Felix Nolanus; † 250 k.), hitvalló, pap, nem vállalta a püspökséget, helyette szegénységben élt.
- 126:9 Nicéforus, lib. 2. c. 22. – NICEPHORUS Callistus Xanthopoulos, *Ecclesiastica historia*; vö. PG 145, 814.
- 126:11 Szent Ierónymus szavából... – I. PÁZMÁNY 1631/2001, 125:27
- 126:12 [PÁZMÁNY 1606: *Niceph. lib. 10. c. 50.*] – NICEPHORUS Callistus Xanthopoulos, *Ecclesiastica historia*; vö. PG 146, 1239. Helyesen: lib. 14., c. 50.
- 126:18 [PÁZMÁNY 1606: *Ephes. 5. v. 6.*] – helyesen: Ef 5, 8
- 126:20 [PÁZMÁNY 1606: *Vide Aug. 22. Ciuit. c. 8. Serm. 33. de diuersis*] – Aurelius AUGUSTINUS, *De civitate Dei*, vö. PL 41, 760–771; *Sermo 33. de diuersis*, vö. PL 38, 1446–1447 (itt: 324. beszéd). Pontosan nem azonosított utalás.
- 126:24 Lactantius, li. 6. cap. 2. – Lucius Caelius Firmianus LACTANTIUS, *Divinae institutiones*; vö. PL 6, 637–638.
- 126:24 Elibertinomi Gyölekezet [PÁZMÁNY 1606: *Concil. Elibert. Can. 34. Tom. 1. Conci*] – vö. *Canones Concilium Elibertinum* = SAGITTARIUS 1553, 25; magyarul: *Az elvirai zsinat kánonjai* = ERDŐ 1983, 254. – Elvirai tartományi zsinat, 300–303; rendelkezett többek közt a pogányságra visszaesett keresztényekről és a cölibátusról. Az első zsinat, amelynek határozatai kánonok formájában maradtak ránk.
- 126:27 Accendunt... – Gyertyákat gyújtanak Istennek, mintha sötétségben lenne. Ha azonban szemügyre vennék azt az égi fényt, amit Napnak nevezünk, megértenék, hogy Istennek nincs szüksége az ő mécseseikre, hiszen ő maga adta az oly tiszta fényt emberi használatra. (Báthory Orsolya ford.)
- 126:33 Sz. Ierónym irván Ripariusnak – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Epistola 109. Ad Riparium presbyterum*; vö. PL 22, 907; magyarul: JEROMOS 2005, II, 137.
- 127:5 Sz. Kelemen Canone 72. Apostol. – CLEMENS Romanus, *Canones apostolorum*, Canon 72.; vö. CLEMENS 1569, 170.
- 127:6 Vas aureum... – Arany vagy ezüst edényt, vagy misén használt leplet senki saját használatára ne fordítson. (Báthory Orsolya ford.)

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 127:8 Nazianzénus ... Orat. 5. ad Arianos, de seipso – GREGORIUS Nazianzenus, *Oratio adversus Arianos, et de seipso*; vö. PG 36, 218 (itt: *Oratio 33.*).
- 127:9 Vasa ministerio... – A liturgikus szolgálatra szánt edényeket a nép kezével ne illesse. (Báthory Orsolya ford.)
- 127:11 Arany-szájú Sz. Iános ... in Babylam Martyrem, seu Libr. contr. Gentiles, tomo. 5. – JOANNES Chrysostomus, *Liber in Sanctum Babylam, contra Julianum, et contra gentiles*; vö. PG 50, 534–572. Pontosán nem azonosított utalás.
- 127:11 Babylam – Szent Babilász († 251 k.), Antiochia püspöke, vértanú
- 127:11 seu – vagy
- 127:16 Bóldisár Királyt – Baltazár (Bélsaccar), a *Bibliában* a káldeusok (babilóniaiak) utolsó királya (I. Dán 5)
- 127:17 Daniel. 5. v. 1. – Pontosabban: Dán 5, 1–30. – Dániel próféta, Istentől rendkívüli bölcsességet és a titokzatos szövegek megfejtésének adományát kapta; Nebukadnezár, Baltazár, Dáriusz és Círusz szolgálatában állt.
- 127:17 Damascenus lib. 2. parallelor. cap. 61. – JOANNES Damascenus, *Parallelala*; vö. JOANNES Damascenus 1577, 96v. – Damaszkuszi Szent János (Joannes Damascenus, Ióannész Damaszkénosz; † 750 k.), előkelő arab keresztény családból származott, az arab kalifa szolgálatában állt, 700 k. visszavonult a Jeruzsálem melletti Mar Sabas kolostorba, pap lett. Korának egyik legnagyobb teológusa; dogmatikai, aszkétikus, hagiográfiai műveket, beszédeket, vitairatokat, Szent Pál-kommentárt írt.
- 127:18 Oza – Uza, a szekeret kísérte, amelyen a frigyszekrényt Jeruzsálembe vitték; kinyújtotta a kezét Isten ládája felé, ezért meg kellett halnia (vö. 2Sám 6, 6–7).
- 127:18 [PÁZMÁNY 1606: 2. Reg. 6. v. 7.] – pontosabban: 2Sám 6, 6–7
- 127:20 Sz. Ambrús ... lib. 2. Offic. cap. 28. – Aurelius AMBROSIUS, *De officiis*; vö. PL 16, 139–142.
- 127:22 Akáciusról – Szent Akácius († 425), a mezopotámiai (ma törökországi) Amida püspöke
- 127:23 Nicéforus, lib. 14. c. 22. – NICEPHORUS Callistus Xanthopoulos, *Ecclesiastica historia*; vö. PG 146, 1127.
- 127:28 Theodoret. lib 3. cap. 13. – THEODORETUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 82, 1099–1102. (Itt: c. 8–9.; PG jegyzetekben hivatkozás más kiadásokra, ahol c. 11., 12. vagy 13.)
- 127:31 Szent Agoston, lib. 3. cont. Crescon. cap. 29. – Aurelius AUGUSTINUS, *Contra Cresconium grammaticum donatistam*; vö. PL 43, 513. – Cresconius donatista nyelvtanár, Ágoston művéből ismert.

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 127:32 Diocletianus – Caius Aurelius Valerius Diocletianus (240 k.–313?) római császár, 284–305-ig uralkodott, üldözte a keresztényeket (303).
- 127:33 in Psal. 113. Concio. 2. – Aurelius AUGUSTINUS, *Enarratio in Psalmum 113.*, *Sermo* 2.; vö. PL 37, 1481, 1484.
- 127:33 Simulachra gentium... – „A pogányok istenei ezüst stb.” Nekünk is van sok olyan, ugyanabból a fémből készült edényünk, mint amiket a szentségek kiszolgáltatásánál használtak. Ezeket magára a misére szentelték fel, és szentnek mondjuk ezeket annak tiszteletére, akit üdvözülésünkért szolgálunk. (Báthory Orsolya ford.) – Vö. Zsolt 134/135, 15: „A pogányok istenei arany és ezüst, emberi kéznek művei.”
- 128:4 Optatus, libr. 1. – OPTATUS, *De schismate donatistarum*; vö. PL 11, 918–919. – Optatus (4. sz.), a numidiai Milevum püspöke; 366–390 k. hétkötetes munkát írt Parmenianus karthágói püspök, a donatisták vezetője ellen.
- 128:5 Orosius ... lib. 7. c. 39. – Paulus OROSIUS, *Historiarum libri septem*; vö. PL 31, 1163. – Paulus Orosius (4–5. sz.), latin nyelvű keresztény történetíró, teológus.
- 128:5 Alaricus – I. Alarich (Alaricus; † 410), nyugati gót király, számos hadjáratot vezetett szerte Európában, többször megostromolta Rómát is.
- 128:7 Dumque attoniti essent... – És amikor a barbárok megdöbbentek az edények nagyságán, szépségén és minőségén, Krisztus szüze így szólt: Ezek Péter apostol megszentelt edényei. Vedd el, ha meg mered érinteni őket. Én, mert nem tudom megvédeni, nem is merem megtartani ezeket. Alarik megparancsolta, hogy az összes edényt vigyék az apostol templomába. (Báthory Orsolya ford.)
- 128:12 Theodoretus, libr. 1. c. 3. alias 31. – THEODORETUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 82, 987. (Itt: c. 29.; a jegyzetekben hivatkozás más kiadásra, ahol c. 31.)
- 128:13 Ara Divina regiis... – A szent oltár császári drapériákkal és drágaköves arany edényekkel volt ékesítve. (Báthory Orsolya ford.)
- 128:14 másut – azonosítatlan utalás
- 128:18 tetején – feje búbján
- 128:18 Pilis – pilis, tonzúra; katolikus papok, szerzetesek feje tetején kiborotvált kerek rész
- 128:19 Szent Agoston, epist. 147. – Aurelius AUGUSTINUS, *Epistola 147.*; vö. PL 33, 131 (itt az új számozás szerint 33. levél).
- 128:19 Szent Ierónymus, epist. 26. inter Augustini – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Epistola 26.*; vö. PL 22, 1180 (itt: *Epistola 142.*), PL 33, 472 (itt: *Epistola 123.*, Szent Ágoston levelei közt). Magyarul: „neked pedig kérem a

4.2. Tárgyi jegyzetek

- koszorút”. (CXLII. levél, ford. TAKÁCS László = JEROMOS 2005, II, 411.) – Vö. 128:21.
- 128:20 Adjurat nos... – Koronánkra [itt: tonzúránkra] esket minket. (Báthory Orsolya ford.)
- 128:21 Precor coronam tuam – A koronádra [itt: tonzúrádra] kérlek (Báthory Orsolya ford.)
- 128:22 Gregorius Turonensis ... libro 5. Historiae Francor. cap. 5. – GREGORIUS Turonensis, *Historia Francorum*; vö. PL 71, 321.
- 128:24 Paulinus, epist. 4. ad Severum – PAULINUS Nolanus, *Epistola 4. Ad Severum*; vö. PL 61, 263 (itt: 23. levél). – Severus: I. Sulpicius Severus, 71:9.
- 128:25 Kalastromba – klastromba, kolostorba
- 128:26 Ierónymus, libr. 2. epist. 3. ad Sabinianum – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Epistola ad Sabinianum lapsum*; vö. PL 22, 1199 (itt: 147. levél, régi száma 48. vagy 93.); magyarul: JEROMOS 2005, II, 430.
- 128:28 Alcuinus, de Divinis Officiis, cap. 35. – ALCUINUS, *De divinis officiis*; vö. PL 101, 1233. – Alcuin (735 k.–804) apát, Nagy Károly tanácsadója, az aacheni palotaiskola vezetője, a karoling reneszánsz vezető alakja.
- 128:28 Beda, lib. 5. de gestis Anglor. cap. 22. – BEDA Venerabilis, *Historia ecclesiastica gentis Anglorum*; vö. PL 95, 279.
- 128:29 Turonensis, li. 1. de Glor. Mart. cap. 28. – GREGORIUS Turonensis, *Miraculorum libri duo: Liber I. De gloria beatorum martyrum*; vö. PL 71, 728.
- 128:31 Amalarius, de Divinis Officiis, libr. 2. c. 5. – Symphosius AMALARIUS, *De ecclesiasticis officiis*; vö. PL 105, 1081. Pázmány „de Offic. Eccles.” címen is hivatkozik rá (I. PÁZMÁNY 1631/2001, 130:30). – Symphosius Amalarius (775 k.–850 k.) Trier érseke, a lyoni érsekség kormányzója, az aacheni palotaiskola tanára, a liturgia tudósa.
- 128:33 Sz. Gergely – GREGORIUS I., *Moralium libri*, lib. 2., c. 52.; vö. PL 75, 595.
- 128:33 Caput tondere... – A fejtető leborotválása a fölösleges gondolatok elménkből való kimetszése. (Báthory Orsolya ford.)
- 129:1 teténket – fejtetőnket
- 129:3 Aquinas – THOMAS Aquinas, *Scriptum super Sententiis*, lib. 4., dist. 24., quaest. 3., art. 1.; vö. THOMAS Aquinas 1882, 40–42.
- 129:3 Bonaventúra – BONAVENTURA, *Commentaria in quatuor libros Sententiarum*, lib. 4., dist. 24., art. 1., quaest. 1.; vö. BONAVENTURA 1573, 372r. – Szent Bonaventúra (1221–1274), ferences főgenerális, bíboros, skolasztikus teológus, egyházi író, himnuszköltő.
- 129:4 Durandus, 4. Sentent. dist. 24. quaest. 4. – DURANDUS a Sancto Porciano, *In Sententias theologicas Petri Lombardi commentariorum libri quatuor*;

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- vö. DURANDUS 1569, 312r. – Durand de St-Pourçain (Durandus a Sancto Porciano; 1275 k.–1332/1334), francia filozófus és teológus, domonkos szerzetes, Le Puy-en-Velay, majd Meaux püspöke.
- 129:5 Isidórus ... libr. 2. de Divinis Officiis, cap. 4. – ISIDORUS Hispalensis, *De ecclesiasticis officiis*; vö. PL 83, 779–780. – Sevillai Szent Izidor (Isidorus Hispalensis; 560/570–636) püspök, egyháztanító; a spanyol kora középkor legkiválóbb írója.
- 129:5 Rabánus, lib. 1. de Instit. Clericor. cap. 3. – RABANUS Maurus Magnentius, *De clericorum institutione*; vö. PL 107, 298–299. – Hrabanus Maurus (Rabanus Maurus Magnentius; 780–856), fuldai bencés apát, Mainz érseke, „praeceptor Germaniae”; a hagyomány neki tulajdonítja a „Veni Creator Spiritus” kezdetű himnusz.
- 129:7 Nazaraeusokat – Nazireusokat; a nazireus kifejezés olyan zsidó személyre utal, aki önmegtartóztató fogadalmat tett egy bizonyos időre vagy egész életére. Tartózkodnia kellett a szőlő és minden szőlőből készült termék fogyasztásától, a haj, szakáll és bajusz lenyírásától, valamint holttest érintésétől. Az ószövetségi szokás még Jézus idejében is élt.
- 129:10 Est enim... – [A tonzúra] a papoknál valamiféle jel, ami a testünkön ölt formát, de a lelkünkben hordozódik: tudniillik, hogy levetkezzük testünk bűneit. (Báthory Orsolya ford.)
- 129:11 Isidórus – ISIDORUS Hispalensis, *De ecclesiasticis officiis*, lib. 2. c. 4.; vö. PL 83, 779–780.
- 129:14 Servire DEO, regnare est – Istennek szolgálni uralkodás
- 129:15 Aug cap. 32. Medit. – Pseudo-AUGUSTINUS, *Meditationes*; vö. PL 40, 925.
- 129:16 Paulinus ... Epist. 7. ad Severum – PAULINUS Nolanus, *Epistola 7. Ad Severum*; vö. PL 61, 254 (itt: 22. levél).
- 129:19 Casta informitate... – Azáltal, hogy hajukat szűzies csúnyasággal tarkopaszra vágják, és csak úgy-ahogy vannak megborotváltva, kellő elhanyagoltságban és tiszteletre méltóan hitvány kinézettel szándékosan elcsúfítják testük természetes külsejét, minthogy a lelkiekkel való foglalkozás kedvéért megvetik azt. Így lesz ábrázatuk szemérmesen csúf, míg lelkük üdvös módon szép. (Báthory Orsolya ford.)
- 129:22 prudenter – helyesen: pudenter (vö. PL 61, 254.)
- 129:29 Sz. Kelemen, epist. 2. – CLEMENS Romanus, *Epistola 2.*; vö. CLEMENS 1569, 360; PL 187, 1717; PL 130, 38–39; PG 1, 485.
- 129:29 de Consecrat. dist. 1. Can. Altaris – *Decretum* GRATIANI, Pars 3. De consecratione, Dist. 1, C. 39.; vö. PL 187, 1717; PL 130, 38–39. – A hivatkozott kánon az „Altaris” szóval kezdődik.

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 129:31 Iustinianus ... Cod. de SS. Ecclesiis – *Codex Iustinianus*, lib. 1., tit. 2. (De sacrosanctis Ecclesiis), 21; vö. IUSTINIANUS 1585, 22.
- 130:1 Quoniam non... – Minthogy nem lehetetlen az emberi lelkeket többre becsülni holmi ruháknál és edényeknél (Báthory Orsolya ford.)
- 130:2 Sancimus nemini licere. – Elrendeljük, hogy senkinek sem szabad.
- 130:3 Cyrillus Püspök – Jeruzsálemi Szent Cirill; l. 69:9
- 130:6 Akacius – Akakiosz († 366 k.), caesareai érsek, az arianizmus támogatója
- 130:6 Sozómenus, lib. 4. cap. 25. – Salminius Hermias SOZOMENUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 67, 1195.
- 130:7 Theodoret. libr. 2. cap. 27. – THEODORETUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 82, 1063–1066 (itt: c. 22–23.).
- 130:7 Tripart. lib. 5. cap. 37. – *Historia tripartita*; vö. PL 69, 1017.
- 130:8 Ierónymus, lib. 1. contr. Pelag. c. 9. – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Dialogus adversus Pelagianos*; vö. PL 23, 524 (itt nincs caputokra tagolva a szöveg). – Pelag.: Pelagiánusok, Pelagius követői. Pelagius (350 k.–431 e.) tanítása hangsúlyozza az ember szabad akaratát, tagadja az áteredő bűn örökletes voltát és a gyermekkeresztelés szükségességét; szerinte a kegyelem nem nélkülözhetetlen, csak segítség az üdvözüléshez.
- 130:8 Beda, lib. 1. Histor. cap. 29. – BEDA Venerabilis, *Historia ecclesiastica gentis Anglorum*; vö. PL 95, 69.
- 130:10 Ierónymus, Tom. 4. ad 44. ca. Ezech. l. 13. – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Commentaria in Ezechielem*; vö. PL 25, 436.
- 130:11 in illa verba... – azon szavakhoz (Ha belépnek a belső udvar kapuin stb.) (Báthory Orsolya ford.)
- 130:12 Per quae discimus... – Fordítását megadja Pázmány a következő sorokban (130:15–17).
- 130:18 Exod. 28. v. 3. et ca. 31. v. 10. – A *Kivonulás könyvének* egész 28. fejezete a papok öltözetéről szól.
- 130:19 Ivó Carnotensis, Serm. de Significatione sacrar. Vestiment. initio – IVO Carnotensis, *Sermo 3. De significationibus indumentorum sacerdotalium in synodo habitus*; vö. PL 162, 520. A hivatkozás 130:22–27-re vonatkozik. – Chartres-i Szent Ivó (Ivo Carnotensis; 1040 k.–1115), püspök, egyházjogász.
- 130:20 Innocentius, libr. 1. de Myster. Missae, cap. 64. – INNOCENTIUS III., *Mysteriorum evangelicae legis et sacramenti Eucharistiae libri sex*; vö. PL 217, 799.
- 130:21 Hieremias Patriarcha Constant. in Censura Oriental. cap. 13. – HIEREMIAS II., *Censura orientalis ecclesiae*; vö. HIEREMIAS 1582, 98. – II.

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- Hieremias vagy Jeremias (1530 k.–1595), konstantinápolyi pátriárka, vitázott a lutheránusokkal.
- 130:22 In moribus Sacerdotum... – A papokra jellemző a ruhák változatossága, az arany csillogása, az ékkövek tündöklése, melyeknek megvan a jelentése: tudniillik a szentség megmutatkozása és valamennyi erény megjelenítése. Ahogyan ugyanis már előcsarnokáról megismerszik a jó ház, úgy Krisztus papja is a külsejével mutatja, hogy lélekben milyennek kell lennie. (Báthory Orsolya ford.) – Forrása IVO Carnotensis *Sermója*, l. 130:19.
- 130:29 Rabánus, lib. 1. Institut. Cleric. a' ca. 14. – RABANUS Maurus Magnentius, *De clericorum institutione*, c. 14–23.; vö. PL 107, 306–308.
- 130:30 Amalar. lib. 2. de Offic. Eccles. a' cap. 17. – Symphosius AMALARIUS, *De ecclesiasticis officiis*, c. 17–26.; vö. PL 105, 1094–1102.
- 130:30 Innocentius, lib. 1. de Mysteriis Missae, cap. 35. – INNOCENTIUS III., *Mysteriorum evangelicae legis et sacramenti Eucharistiae libri sex*; vö. PL 217, 786–790.
- 130:32 Amictusnak – Vállkendőnek; négyszögletes vászonruha, amely eredetileg a fejre, később a pap vállaira került, a nyakat és a vállat fedi.
- 131:3 Sozómenus, lib. 3. ca. 14. – Salminius Hermias SOZOMENUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 67, 1070–1071.
- 131:3 Tegumentum capitis... – Egy csuklya nevű fejfedőt viselnek, hogy megmutassák, ugyanolyan ártatlanul és tisztán kellene élnünk, ahogy a tejjel táplált csecsemők, akiknek a fejére ugyanilyet tesznek, hogy védjék és melegenessék a koponyájukat. (Báthory Orsolya ford.)
- 131:7 Keczele – alba, miseruha; felsőruha, kendő
- 131:14 Macarius Püspöknek – Szent Makariosz († 335 k.), Jeruzsálem püspöke, Szent Ilona kísérője a Szent Kereszt felkutatásában, az arianizmus ellenfele.
- 131:15 Theodor. libr. 2. Histor. cap. 27. – THEODORETUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 82, 1066 (itt: c. 23.).
- 131:21 Manipulus – katolikus papok miseruhájának része, a bal alkaron hordott díszes szalag
- 131:24 Casula – miseruha
- 131:30 Sz. Péter, Sz. Iákab, Sz. Mark, Sz. Basilius, Arany-szájú Sz. Iános, és Nazianzenus Mise-mondó könyveiből – Jean Étienne Duranti említi őket: DURANTI 1592, 272–274; l. továbbá: BASILIUS Magnus, *Liturgia Alexandrina*, *Liturgia ex Coptico conversa*, PG 31, 1629–1678; JOANNES Chrysostomus, *Ordo divini sacrificii*, PG 63, 901–922; GREGORIUS Nazianzenus, *Liturgia Coptica*; *Liturgia Alexandrina*, PG 36, 677–734.
- 132:4 Szent Agoston, de Cura pro Mortuis, cap. 5. – Aurelius AUGUSTINUS, *De cura pro mortuis gerenda*; vö. PL 40, 597.

- 132:4 Orantes, de membris... – Az Istenhez imádkozók is testük tagjaival olyanokat tesznek, amelyek illenek a könyörgéshez, így amikor térdet hajtanak, vagy amikor kitérítik karjukat, noha láthatatlan akaratauk Isten előtt ismert, és neki nincs szüksége efféle jelekre. Ezekkel inkább az ember saját magát sarkallja az alázatosabb és odaadóbb imádkozásra. Ezen mozdulatokat valamilyen lelki ráhangolódás kell, hogy megelőzze. Ezáltal jóllehet kívülről csak a mozdulatok látszanak, az azonban, aki ezeket végzi, lelkében észrevétlenül gyarapszik. (Báthory Orsolya ford.)
- 133:2 Olvasóru – A rózsafüzér imádságról; kialakulásáról, történetéről, a Pázmányról szereplő változatról l. TÜSKÉS–KNAPP 2005; SOÓS 2009.
- 133:2 Csendítésről – harangozásról
- 133:3 *Vjítók* – újítók, hitújítók
- 133:6 Tertullianus ... Apol. cap. 47. – Quintus Septim(i)us Florens TERTULLIANUS, *Apologeticus adversus gentes pro christianis*; vö. PL 1, 515–520.
- 133:10 Maga – holott, ellenkezőleg, hiszen
- 133:23 Calvinus ... Lib. 3. c. 20. n. 29. – Johannes CALVINUS, *Institutio religionis christianae*; vö. CALVINUS 1568, 340–341.
- 133:25 Daniel. 6. v. 10. – *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint a hivatkozás helyes; *Biblia* 2005-ben Dán 6, 11.
- 133:26 nyólczor, Nehem. 9. v. 3. – *Biblia* 1583 szerint „legerunt in volumine legis Domini Dei sui, quater in die, et quater confitebantur, et adorabant Dominum Deum suum”; *Biblia* 1626: „és olvasának az ő Urok Istenek törvénye könyvében, negyszer napjában, és negyszer tőnek vallást, és imádgák vala az ő Urokat Isteneket”; *Biblia* 2005: „a nap negyedrésében felolvastak az Úrnak, az ő Istenüknek törvénykönyvéből, aztán a nap egy másik negyedrésében bűnvallomást tartottak, s leborultak az Úr, az ő Istenük előtt”. – Nehemiás a babiloni fogság után a perzsák helytartója Júdeában, a fogságból hazatértek közösségének egyik újjászervezője, Jeruzsálem újjáépítője.
- 133:28 A' Babylóniai kemenczében... – vö. Dán 3, 23 (51–90)
- 133:30 Urunk-is... – vö. Lk 18, 1–8; Lk 11, 5–8
- 134:2 mint kellyen imádkoznunk... – vö. Mt 6, 5–15; Lk 11, 2–4
- 134:5 Lactantius, libr. 4. Divin. Instit. cap. 28. – Lucius Caelius Firmianus LACTANTIUS, *Divinae institutiones*; vö. PL 6, 536–537.
- 134:8 Si semel facere... – Ha egyszer megtenni kitűnő dolog, akkor mennyivel inkább az gyakrabban. Ha helyénvaló reggel hat órakor, akkor egész nap is az. (Báthory Orsolya ford.)
- 134:14 Calvinus ... l. 3. c. 20. n. 29. – Johannes CALVINUS, *Institutio religionis christianae*; vö. CALVINUS 1568, 340.

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 134:22 bájosság – bűbájosság, varázslás, babonaság
- 134:27 Abdias – Abdias a hagyomány szerint Simon és Júdás apostolok tanítványa, Babilon püspöke; a neve alatt fennmaradt *Historiae apostolicae* jóval későbbi (6–7. sz.) – Vö. ABDIAS 1560, 96v–97r.
- 134:27 Macariusul – Szent Makariosz (300 k.–390 k.), egyiptomi remete, a köréje gyűlt testvérek vezetője
- 134:28 Palladius, Histor. Lausiac. c. 19. – PALLADIUS Helenopolitanus, *Historia Lausiaca*; vö. PG 34, 1047. – Palladiosz (Palladius Helenopolitanus; 365 k.–431 k.), görög nyelvű egyházi író, szerzetes, püspök.
- 134:29 Tripartíta Historia, lib. 8. cap. 1. de Paulo Libyco – *Historia tripartita*; vö. PL 69, 1109.
- 134:30 Idem – ugyanaz, ugyanarról
- 134:30 Sozom. lib. 6. c. 29. – Salminius Hermias SOZOMENUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 67, 1379.
- 134:31 Niceph. lib. 11. c. 36. – NICEPHORUS Callistus Xanthopoulos, *Ecclesiastica historia*; vö. PG 146, 702.
- 135:9 [PÁZMÁNY 1606: *Vide Institut. Christian. Coster. li. 1. cap. 20.*] – FRANCISCUS COSTERUS, *Libellus Sodalitatis: Hoc est, Christianarum institutionum libri quinque*; vö. COSTERUS 1600, 106–109. – Francis Coster (Franciscus Costerus; 1532–1619) flamand jezsuita teológus; aszketikus, elmélkedő, hitvédő műveket, prédikációkat írt.
- 135:12 Iubilaeus – jubileumi
- 135:20 Szent Domakos – Szent Domonkos; l. 24:7
- 135:21 Albigenes Eretnekek – Albigensek (nevüket Albi városáról kapták), a katar eretnekmozgalom dél-franciaországi ága a 12–13. században. Elvetették a pápaság és az egyház egyes dogmáit és világi hatalmát.
- 135:28 Bóldog Aszonynak hét örömének, és hét epeségének – Hét örömteli és hét fájdalmas esemény Szűz Mária életéből, a késő középkor Mária-tiszteletének témái. A hét öröm: az angyali üdvözlés, vizitáció (Mária látogatása Erzsébetnél), Krisztus születése, a Háromkirályok imádása, találkozás Simeonnal, a tizenkét éves Jézus megtalálása, Mária megkoronázása. A hét epesség vagy fájdalom: Jézus körülmetélése, menekülés Egyiptomba, a tizenkét éves Jézus keresése, találkozás a kereszthordozó Jézussal, Jézus megfeszítése, levétele a keresztről (Pietà), sírbatétele.
- 136:3 fertály óráig – negyed óráig
- 136:6 1. Corinth. 9. v. 8. – helyesen: 2Kor 9, 8
- 137:12 Szent Ersébet – Erzsébet, Keresztelő János édesanyja, Szűz Mária rokona (l. Lk 1)

4.2. Tárgyi jegyzetek

137:14 Doctorok – a zsidó tanítók, akikkel a tizenkét éves Jézus beszélgetett a jeruzsálemi templomban (l. Lk 2, 46)

137:24 Csendítéskor – harangszókor

138:1 Az Ur Angyala... – Az *Úrangyala* imádság; három versből (verzikulusból), a hozzájuk kapcsolódó *Üdvözlégy*ből, majd egy zárókönyörgésből áll; reggeli, déli és esti harangszókor imádkozták.

138:1 fogada – fogant

139:10 Oh én lelkemnek... – Hasonló latin imádság szövege: „O lux animae meae clarissima, quae a suprema oritur luce: o veritas infallibilis, quae ab aeterna summaque oritur veritate, quae Deus est, qui solus comprehendit, quidquid in divino suo clauditur pectore, et solus in secretis suis mysteriis dignus est fide: Sequatur, o Domine, anima mea in mediis ignorantiae tenebris, et in media huius vitae nocte constituta, fidei tuae sanctae ductum et lucem, qua credam quae non video: certum sit mihi quod credo, quantumvis sit obscurum et absconditum.

Credam igitur o gloria et beatitudo mea, quicquid de tua natura, de tua gloria, de tuis proprietatibus, et trium divinarum personarum in eadem essentia distinctione, de verbi aeterni cum humana natura coniunctione nobis revelasti: et caetera omnia mysteria profundissima quae aperuisti, et dilecta tua sponsa (optima illorum omnium custos et conscia) Ecclesia Romana nos docet. Hanc ego semper magistram et matrem agnoscam, huius vocem audiam, huius doctrinam sequar. Et quoniam fides dum viva est, operatur, faciam ego opera vitae ad meae fidei testimonium. Ne quid in tuo conspectu (quem fides eadem ubique docet esse praesentem, verumquae vivorum ac mortuorum iudicem) faciam quod in alterius mortalis conspectu facere erubescerem: sed ut tremam in eo statu vivere, in quo mori non libet. Amen.”

Oratio VII. ad fidei donum a Deo petendum. SAILLIUS 1600, 300–301.

139:28 menyegzős ruha-nélkül – vö. Mt 22, 1–14

141:18 tékozló fiadat – vö. Lk 15, 11–32

141:18 Vétkeztem Atyám... – Lk 15, 18 és 21

141:27 Abel – Ábel, a *Bibliában* Ádám és Éva második fia; mivel áldozata jobban tetszett Istennek, bátyja, Káin irigységből megölte (l. Ter 4, 1–8).

142:4 kékivel – Ütések helyeivel. Talán Pázmánytól ered Faludi Ferenc *A feszülethez* c. versének egy képe a 3. versszakban: „Gyenge testén sebeit, / Vérrel buzgó kékeit / Aki látja, és nem sir, / Élő hittel az nem bír.” (FALUDI 1985, 98.)

142:11 Ha gyilkosidnak... – vö. Lk 23, 34

142:11 ha Szent Pétert... – vö. Mt 26, 69–75; Mk 14, 66–72; Lk 22, 54–62; Jn 18, 17–27

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 142:12 ha a' Kereszt-fán könyörgő latort – vö. Lk 23, 42–43
- 142:16 reménségemmel, mint erős vas-macskával – Zsid 6, 19; vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 140:14
- 143:1 Isteni Félelemért... – Hasonló latin imádság szövege: „Da mihi, quaeso Domine, sapientiae tuae initium, verae iustitiae fundamentum, custodiam et virtutum omnium propugnaculum, sanctum timorem tuum, sine quo virtutes omnes pulveris instar a facie venti disperguntur. Et qui Angelorum de coelo, et tot insignium tuorum familiarum in terra lego ruinam, ac robustos quotidie deficere, ipsosque ut ita dicam, gigantes tremere video, timeam et ego debilitati meae, et iudicia tua pertimescam, fugiam omnes ruendi occasiones, vivamque in sollicitudine, et circumspectione, cohibeam sensus, componam affectus, appetitiones mortificem, fugiam denique quisquid me potest a te tuaque gratia divellere. Quando tua mihi adfuerit gratia, utar illa cum animi gratitudine: quando abfuerit, defleam id amare, quaeram illum sollicite, quando redierit, amplectar, et studeam conservare: vivamque semper in sancto isto timore.” Oratio secunda de eodem timore Dei. Sumpta [...] ex P. Petro de Ribad. SALLIUS 1600, 297.
- 143:19 medgyen – mit tegyen
- 143:25 Gyógyíts-meg... – vö. Jer 17, 14
- 143:29 Szent neved félelmét... – A könyörgés latin szövege: „Sancti nominis tui domine timorem pariter et amorem fac nos habere perpetuum: quia nunquam tua gubernatione destituis, quos in soliditate tuae dilectionis instituis.” Dominica Secunda post Pentecosten, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 401, 1897. sz.
- 144:18 sem élet... – vö. Róm 8, 38–39
- 145:3 Pelicán madárnak – A pelikán az egyik legkorábbi Krisztus-jelkép: a *Physiologus* szerint a kígyó által megölt fiókáit úgy kelti életre, hogy csőrével föltépi mellének jobb oldalát, és rájuk csorgatja a vérét; ezt az egyházatyák a szenvedő Krisztusra vonatkoztatták. Zsolt 101/102, 7 alapján a pelikán a remeték és az Olajfák hegyén imádkozó magányos Krisztus jelképévé is lett.
- 147:3 Az Engedelmességért – Hasonló imádság latin szövege Petrus Canisius *Meditationes quotidianae* című imakönyvéből: „Domine Iesu Christe, summe totius orbis imperator, cui ad nutum omnia obediunt: cui se reges inclinant, et cui subsunt cunctae prorsus creaturae. Rogo te per insignem illum obedientiam, qua te totum ita patris voluntate subdidisti, ut fatereris esse cibum tuum eius iussionem implere. Neque illi tantum paruiisti, verum etiam hominibus quantumvis improbis, ut iudici Pilato, in suscipienda mortis sententia, et impiis tortoribus in his, quae ad ferendas poenas inique prae-

cipiebant. Rogo inquam, ut gratiam mihi largiaris, qua tuis in primis sanctissimis mandatis, et piis internis spiritussancti suggestionibus obtemperem, caecam, velocem, alacrem, atque humilem obedientiam superioribus meis libenter praestem. Qui vivis et regnas cum Deo patre, et spiritu sancto Deus, in omnia secula benedictus. Amen.” (CANISIUS 1575, 97.)

147:18 Az Alázatosságért – Hasonló kezdetű imádság latin szövege Petrus Canisius *Meditationes quotidianae* című imakönyvéből: „Domine Iesu Christe fili Dei vivi, ipse verus Deus et potentissimus rerum omnium conditor et moderator, qui ut humilitatis nobis exemplum relinqueres, e sublimi coelo in hanc terram descendisti, humanam nostram infirmitatem atque abiectionem assumens, a servoque tuo Ioanne velut impurus peccator baptizari voluisti, et passione tua iam instante, charis discipulis cordis tui tristitiam patefecisti, prostratusque in terram sudore sanguineo emisso, humillime voluntatem tuam in voluntatem patris resignasti, aliaque quam plurima egisti, quae summae humilitatis sunt argumentum: Precor ut profundam mihi dones humilitatem, qua me omnibus facile lubensque subiiciam: neque alte de me ipso sentiam, sed vilis sim abiectusque semper in oculis meis, et talis ab omnibus haberi cupiam. Qui cum Deo patre in unitate spiritus sancti vivis et regnas Deus in secula benedictus Amen.” (CANISIUS 1575, 87.)

147:24 Barrabas – Barabás; Pilátus őt kínálta fel Jézus mellett a népnek választásra, amikor a húsvéti szokás szerint egyiküket szabadon akarta engedni; az evangéliumok gyilkosnak, illetve rablónak mondják, valószínűleg felkelő volt, aki egy sikertelen lázadás során római katonákat ölt meg.

148:10 [PÁZMÁNY 1606: *Tob. 4. v. 14.*] – *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint a hivatkozás helyes; *Biblia* 2005-ben Tób 4, 13.

148:20 A' Lelki Szelidségért – Hasonló imádság latin szövege Petrus Canisius *Meditationes quotidianae* című imakönyvéből: „Domine Iesu Christe, praeclarum omnium virtutum exemplar, qui summam semper omnibus mansuetudinem praeibuisti, tam in nativitatis tuae exordio, quando te mundo ostendisti inimicissimo, quam per totam reliquam vitam, in qua modestia summa cum discipulis rudibus, et Iudaeis continenter insidiantibus, versatus es: quam denique passionis tempore, cum et proditorem Iudam mansuetissime deosculabar, et Iudaeis eadem semper modestia teipsum exhibuisti, quantumvis duriter ligarent, caederent, in faciem conspuerent, multasque irrogarent iniurias: Rogo humillime, ut veram mihi largiaris mansuetudinem, qua sedato animo mea omnia peragam, modesteque me apud alios habeam, atque mansuete cum omnibus verser, sive benigne, sive durius mecum agant. Qui vivis et regnas cum Deo patre et spiritu sancto Deus in omnia secula. Amen.” (CANISIUS 1575, 90.)

4. TÁRGYI JEGYZETEK

148:24 Malkus – A zsidó főpap szolgája, akinek a Krisztust védelmező Péter apostol az Olajfák hegyén levágta a jobb fülét (vö. Mt 26, 51; Mk 14, 47; Lk 22, 50; Jn 18, 10).

149:5 A' Ióban végig meg-maradásért – Az imádság latin változata: „Quid conferunt, Deus meus, et beatitudo mea, virtute omnes sine perseverantiae dono? Quid feliciter navigasse prodest, si navis in portu pereat? aut pugnae tempore strenue se gerere, si tandem hosti cedit victoria? aut arare et serere bene, si messis tempore segetes evanescunt? Perseverantia enim est Domine, quae praemium, gloriam et coronam consequitur, sine qua nulla virtus, vitam aeternam adipiscitur, iudicante te hominem iuxta merita status, quo, cum vocatur, invenitur, et in quam partem ceciderit lignum, in ea manet. Concede igitur mihi, piissime et benignissime Domine, pretiosissimum perseverantiae donum, quod solus donare potes. Ne vero ex me huic dono aliquod impedimentum obsistat, fac me omnem rerum caducarum amorem radicitus evellere: meumque totum cor in coelum ita transferre, ut quamvis corpore in terra haeream, spiritu tamen apud te vivam.” Oratio VII. Ad perseverantiae donum a Deo petendum. SAILLIUS 1600, 351.

149:16 kísértet – kísértés

149:22 a' te ellenséged... – vö. 1Pét 5, 8

150:6 Iúdának magvából származot Oroszlány – vö. Jel 5, 5

150:7 a' régi Kígyónak csalárdságát – vö. Ter 3

150:7 ama' pusztában fel-emelt Kígyo-által – vö. Szám 21, 4–9

150:13 kísértetek – kísértések

151:3 A' Tiszta életért... – Az imádság latin változata: „Reprime, Domine, sensus omnes meos, et munda cor meum a voluptaria omni ac sensuali cogitatione. Da mihi mundum, purumque ac persecte amantem, castitatis spiritum tuum, qua et corpus et animam ab omni servem foeditate et corruptione. Ne vero cadam aliquando, fac me omnes labendi fugere occasiones. Da mihi, Domine, Temperantiae sobrietatisque virtutem, asperitatis ac poenitentiae amorem, mei ipsius cognitionem, ac fragilitatis propriae timorem, quo illam semper prae oculis habens, cuiuscunque etiam sanctissimae foeminae consortium caute declinem: facile siquidem stupa accenditur apud ignem. Sed super omnia, Domine, tui ipsius sensum mihi dari peto, ut absorpta in te, et deliciarum tuarum dulcedine immersa obliviscatur anima mea sensualium omnium appetituum, ac suavissimo spiritus tui liquore inebriata, omnem carnis amaritudinem foeditatemque reiiciat. Fac me, Domine, pulchritudinem intelligere, et aestimare libertatem, immo et potestatem, quam etiam in hac vita castitas obtinet. O mi Rex, animaeque meae sponse amantissime, qui tuo nos exemplo, coelestem hanc docuisti virtutem, tuaque

4.2. Tárgyi jegyzetek

doctrina eius aperuisti pretium et valorem, fac me purissimam Virginem Matrem tuam, caeterasque delicatissimas virgines sponsas tuas imitari, quae ne suam perderent integritatem, vitam profuderunt. Et qui mundum me, castumque esse iubes, quod sine tua gratia facere non possum: da quod petis, peteque quod vis. Amen.” Oratio VII. Ad petendam a Deo Castitatem. SAILLIUS 1600, 334–335.

- 151:12 csöppü – csepű; kender vagy len gerebenezésekor keletkező kóc, szösz
151:21 [PÁZMÁNY 1606: *Apo. 14. v. 4.*] – pontosabban: Jel 14, 3–4
151:25 kísérteti – kísértései
152:19 győzedelméért – legyőzéséért
153:19 kényyes – kényes; maga kedvét kereső
154:22 nagy türhető – sokat tűrni tudó
155:14 vastagics – erősíts
155:18 *az Eördög, tellyes életünkben...* – vö. 1Pét 5, 8
156:22 [PÁZMÁNY 1606: *Eccl. 29. v. 24.*] – helyesen *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint: Sir 5, 8–9; *Biblia* 2005: Sir 5, 7
156:32 Litániákat – A litánia egy előimádkozó és a nép dialogizáló imaformája, Istenhez vagy szentekhez szóló könyörgéssorozat.
156:32 Penitencia-tartó Soltárokat – Bűnbánati zsoltárokat; ezek a 6., 31/32., 37/38., 50/51., 101/102., 129/130. és 142/143. zsoltár, amelyek központi gondolata a bűnbánat és a bocsánatért könyörgés. Vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 259–264.
157:11 sapolódik – panaszkodik, sopánkodik
158:7 fordöt – fürdőt
158:13 Nám – lám, íme
159:27 ÖRvendeztem azon... – vö. Zsolt 121/122, 1
159:30 Miképpen kívánczik... – vö. Zsolt 41/42, 2
160:1 Mely gyönyörűségesek... – vö. Zsolt 83/84
160:1 el-badgyad – elbágyad
160:7 Eörvendezz, oh én lelkem... – vö. Zsolt 121/122
160:8 kísértet – kísértés
160:11 Szent Dáviddal, hogy... – vö. Zsolt 65/66, 12
160:23 [PÁZMÁNY 1606: *1. Cor. 15. v. 42.*] – pontosabban: 1Kor 15, 42–44
161:25 URam IESUS Christus... – Az imádság latin változata: „Domine Iesu Christe fili Dei vivi, per amarissimas angustias, quae te in Monte Oliveti tantopere coarctarunt, et per admirabilem illum horrorem ac tremorem, qui carnem tuam sanctissimam ita constrinxerunt, ut diceres: Tristis est anima mea usque ad mortem, te humili corde ac corpore ad terram usque prostrato rogamus, ut in ultimo illo transitu, quo ex hac vita migrandum erit, cum

4. TÁRGYI JEGYZETEK

timor ac tremor cor nostrum ac intellectum occupabunt, succurrere, et in tam tristi agonia fortitudinem ac spem de tua misericordia largiri digneris. O dulcissime Magister, ne nos in tam horribili certamine deseras: ac sicut pater tuus caelestis angelum de caelo misit, qui te consolaretur, ita nobis angelum mittas, qui eo tempore nos comitetur, muniat ac corroboret adversus omnes insultus inimici, et in omnibus adiuvet: nec consentiat ut pravorum spirituum exercitus adversum nos praevaleant, aut tentationibus suis et mendacibus persuasionibus nos decipiant prosternantque. Arma quoque cor nostrum virtute passionis tuae, et confirma, ne ulla adversitas aut infirmitas, quantumvis diuturna ac vehemens, impatientiam aut fastidium, aut murmurationem in nobis pariat. Sed in omnibus, ac per omnia, anima nostra se subiiciat ac offerat sanctissimae tuae voluntati, sive illa infirmitatem, sive sanitatem, sive adversitatem, sive vitam concedat: eo plane modo, quo tu Domine naturalem tuam voluntatem patris tui caelestis voluntati postposuisti, cum diceres: Non mea voluntas fiat, sed tua. Non tibi supplicamus o Domine, ut dulcem concedas mortem, aut exiguos dolores, aut facilem denique aegritudinem. Haec enim tuo relinquimus nutui ac beneplacito, ut de iis disponas, non pro nostro arbitrio inquam, sed pro nostra necessitate ac utilitate. Haec vero gratia potissima est quam efflagitamus, ut scilicet in quibuscunque casibus, des nobis talem fortitudinem, animique robur, quae nullo pondere flectatur, sed stare potius nos faciat fortes et immobiles usque ad extremum vitae momentum: ut ex hac societate, quae per divinam tuam gratiam nobis tecum communis est, ad illam transire mereamur, quam tecum habent sancti per gloriam. *Granat. in tractat. de passione.*” Alia oratio infirmo dicenda. SAILLIUS 1600, 282–284.

162:2 kísértetivel – kísértéseivel

162:13 határt vetettél... – vö. Zsolt 38/39, 6–7

164:11 SZ. BRIGYINANAK – Svéd Szent Brigitta (1303–1373), udvarhölgy; férje halála után Rómába költözött, önkéntes szegénységben, szigorú fegyelemben élt. A Brigitta-rend (a Legszentebb Üdvözítő Rendje) alapítója. Látomásai, imádságai, egyéb írásai a középkori svéd irodalom legfontosabb alkotásai; imádságaiból szívesen merített a magyar kódexirodalom is (l. BÁRDOS 1903). A Pázmánynál szereplő szöveg nem egyezik egyik középkori magyar fordítással sem.

Az imádság latin szövege:

„Oratio prima.

O Jesu Christe, aeterna dulcedo, te amantium jubilus excedens omne gaudium et omne desiderium, salus et amator peccatorum, qui delitias tuas testatus es esse cum filiis hominum, propter hominem homo factus in fine tem-

4.2. Tárgyi jegyzetek

porum. Memento omnis praemeditationis et intimi moeroris, quem in humano corpore instituisti, instante saluberimae passionis tuae tempore in divino corpore praeordinatae. Mementi tristitiae et amaritudinis, quam in anima teipso testante habuisti, quando in ultima coena discipulis tuis corpus et sanguinem tuum tradidisti, pedes eorum lavisti, et dulciter eos consolando imminentem passionem praedixisti. Memento tremoris, angustiae et doloris, quem in tuo corpore delicato ante passionem crucis tui pertulisti, quando post trinam orationem et sanguineum sudorem tradebaris a Juda discipulo tuo, et ab electa gente capiebaris, a falsis testibus accusabaris, a tribus iudicibus injuste judicabaris, in electa civitate in paschali tempore, in florida corporis juventute innocenter damnabaris, veste propria exuebaris, vestibus alienis induebaris, colaphizabaris, oculis et facie velabaris, alapis caedebaris, ad columnam ligabaris, flagellabaris, spinis coronabaris, arundine in capite feriebaris, et innumerabilibus aliis calumniis laceraberis. Da mihi quaeso ob memoriam harum ante crucem tuam passionum veram ante mortem meam contritionem, puram confessionem, dignam satisfactionem, ac omnium peccatorum meorum remissionem. Amen.

Oratio secunda. [Pázmánynál ez a 4.]

O Jesu, vera libertas angelorum, paradisu deliciarum, memento moeroris et horroris, quos sustinebas, cum omnes inimici tui, quasi leones ferocissimi te circumsteterunt, et colaphizationibus, conspuitionibus, unglationibus, caeterisque inauditis poenis te molestaverunt, et per omnia contumeliosa verba, durissimaque tormenta domine Jesu Christe, quibus te omnes inimici tui affixerunt, deprecor ut liberes me ab omnibus inimicis meis visibilibus et invisibilibus, et dones me sub umbra alarum tuarum protectionem salutis aeternae invenire. Amen.

Oratio tertia. [Pázmánynál ez a 2.]

O Jesu mundi fabricator, quem nulla dimensio vero termino metitur, qui terram palma concludis, recordare amarissimi doloris tui, quem sustinebas cum sanctissimas manus tuas ad crucem obtusis clavis primo affixerunt, et ad perforandum delicatissimos pedes tuos cum non esses conveniens voluntati eorum, dolorem super dolorem vulneribus tuis addiderunt, et ita crudeliter distraxerunt et extenderunt in longum et latum crucis rite, ita ut dissolverentur compages membrorum tuorum. Deprecor te per hujusmodi sacratissimi, amarissimique in cruce doloris memoriam, ut des mihi timorem et amorem tuum. Amen.

Oratio quarta. [Pázmánynál ez a 3.]

O Jesu coelestis medice, recordare languoris, livoris et doloris, quos in alto crucis patibulo levatus passus es in omnibus dilaceratis membris tuis, quo-

4. TÁRGYI JEGYZETEK

rum nullum in suo statu recte permanserat, ita ut nullus dolor similis tuo dolori inveniretur, quia a planta pedis usque ad verticem capitis non fuit in te sanitas, et tunc dolorum omnium immemor, patrem pro inimicis pie exorasti dicens: Patre ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt. Per hanc misericordiam, et ob memoriam illius doloris concede, ut haec memoria passionis tuae amarissimae sit omnium peccatorum meorum plena remissio. Amen.

Oratio quinta.

O Jesu speculum charitatis aeternae, memento illius moeroris, quem habuisti, quando in speculo serenissimae maiestatis tuae conspexisti praedestinationem electorum tuorum per merita tuae passionis salvandorum et reprobationem malorum in multitudinem damnandorum, et per abyssum miserationis tuae, qua nobis perditis peccatoribus et desperatis tunc condoluisti, et praecipue quam latroni in cruce exhibuisti dicens: Hodie mecum eris in paradiso. Rogo te pie Jesu, ut facias mecum misericordiam tuam in hora mortis meae. Amen.

Oratio sexta.

O Jesu rex amabilis, unice amice totus et desiderabilis, memento illius moeroris, quem habuisti quando nudus et miserabilis in cruce pependisti et omnes amici et noti tui adversus te steterunt, et nullum consolantem inveniebas, sed solum dilectam genitricem in amaritudine animae suae tibi fidelissime astantem, quam discipulo tuo commendasti dicens: Mulier ecce filius tuus; et ad discipulum: Ecce mater tua. Rogo tu, pie Jesu, per gladium doloris qui tunc ejus animam pertransivit, ut compatiaris mihi in omnibus tribulationibus et afflictionibus meis corporalibus et spiritualibus; et da mihi consolationem in omni tempore tribulationis meae. Amen.

Oratio septima. [Pázmányál ez a 8.]

O Jesu dulcedo cordium, ingensque svavitas mentium, per amaritudinem aceti et fellis; quam pro nobis sustinuisti et degustasti in hora mortis, concede nobis corpus et sanguinem tuum digne percipere ad remedium et consolationem animarum nostrarum. Amen.

Oratio octava. [Pázmányál ez a 7.]

O Jesu, fons inexhaustae pietatis, qui ex intimo dilectionis affectu in cruce dixisti; Sitio, scilicet salutem humani generis; accende quaesumus nostrum desiderium ad omne opus perfectum, et sitim carnalis concupiscentiae, et aestum mundanarum dilectionum in nobis penitus refrigera et extingue. Amen.

Oratio nova.

O Jesu, regalis virtus, iubilusque mentalis, memento angustiae et doloris quem passus es, quando prae mortis amaritudine et Judaeorum insultatione,

4.2. Tárgyi jegyzetek

cum magna voce te a Deo patre derelictum clamasti, dicens: Deus meus, Deus meus, ut quid me dereliquisti. Per hanc angustiam peto te, ut in angustis mortis meae non derelinquas me domine Deus meus. Amen.

Oratio decima.

O Jesu, alpha et o, unio et virtus in omni medio, recordare, quod a summo capite usque ad plantam pedis te pro nobis in aquam passionis demersisti: propter latitudinem et longitudinem vulnerum tuorum doce me nimis in peccatis demersum, per veram charitatem latum mandatum tuum custodire. Amen.

Oratio undecima.

O Jesu, abyssus profundissima misericordiae, rogo te propter profunditatem vulnerum tuorum, quae transierunt carnem tuam, et medullam ossium, et intima viscerum tuorum, ut me submersum in peccatis emergas, abscondasque me in foraminis vulnerum tuorum a facie irae tuae donec pertranseat furor tuus domine. Amen.

Oratio duodecima.

O Jesu, veritatis speculum, signum unitatis, charitatis vinculum, memento innumerabilium vulnerum tuorum multitudinem quibus a summo capite usque ad ima pedum vulneratus fuisti, et ab impiis Judaeis laceratus et sanctissimo sanguine tuo rubricatus, quam magnitudinem doloris tui, in virginea carne tua pertulisti pro nobis, pie Jesu. Quid ultra debuisti facere, quod non fecisti? Scribe, quaeso, pie Jesu, omnia vulnera tua in corde meo, preciosissimo sanguine tuo, ut in illis legam dolorem tuum et amorem, ut eorum memoria semper ad secretum cordis mei remaneat, ut dolor passionis tuae in me quotidie renovetur, et amor augeatur, ut in gratiarum actione usque in finem jugiter perseverem, usque dum perveniam ad te desideratum thesaurum omnium bonorum et gaudiorum quod mihi donare digneris, Christe dulcissime, in vita mea. Amen.

Oratio decimatertia.

O Jesu, leo fortissime, rex immortalis et invictissime, memento doloris quem passus es, cum omnes vires cordis et corporis tui penitus defecerunt, et inclinato capite dixisti: consummatum est. Per hanc angustiam, et dolorem tuum miserere mei in ultima consummatione exitus mei, cum anima mea anxiata est et spiritus meus conturbatus est. Amen.

Oratio decimaquarta.

O Jesu unigenite, altissimi patris splendor et figura substantiae ejus, memento obnixae commendationis, qua patri spiritum tuum commendasti, dicens; In manus tuas commendo spiritum meum; et lacerato corpore, ruptoque corde cum valido clamore, patefactis visceribus misericordiae tuae, pro

4. TÁRGYI JEGYZETEK

nobis redimendis exspirasti. Per hanc preciosissimam mortem tuam deprecor te rex sanctorum, conforta me ad resistendum diabolo, mundo, carni, et sanguini, ut mundo mortuus tibi soli vivam, et in novissima hora exitus mei, revertentem spiritum meum exulem et peregrinum suscipe ad te. Amen.

Oratio decimaquinta.

O Jesu, vitis vera et foecunda, memento superfluentis et abundantis effusionis sanguinis tui, quem tu sicut de botro expresso copiosissime effudisti, quando in cruce torcular solus calcasti, et lancea militari perfosso latere nobis sanguinem et aquam propinasti, ita ut nec minima gutta in te remaneret; tunc demum quasi myrrhae fasciculus in altum suspensus fuisti, et delicata caro tua evanuit, et liquor viscerum tuorum exaruit, et medulla ossium tuorum emarcuit. Per hanc amarissimam passionem tuam et preciosi sanguinis tui effusionem, pie Jesu precor te suscipe animam meam in agone mortis meae. O dulcis Jesu, vulnera cor meum, ut poenitentiae et amoris lacrymae sint mihi panes die ac nocte, et converte me totaliter ad te, ut cor meum fiat tibi perpetuo habitabile, et conversatio mea tibi placita et accepta sit, ac finis vitae meae ita laudabilis, ut post hujus vitae terminum te merear laudare cum sanctis tuis omnibus in aeternum. Amen.”

(KATONA 1896, 200–203.)

166:9 körömmélésekkel – karmolásokkal

167:6 mellyet – akit

167:6 meg-epedet – meggyötört

169:22 állattyának – lényegének

170:7 ki-satúlt – kisajtol

170:8 prösölö – préselő

170:11 Mirrábul – mirhából

171:18 URam IESUS Christus... – Hasonló imádság latin szövegváltozatának eleje a *Hortulus animae* című imakönyvből: „*Sequitur nunc Oratio Sancti Ambrosii de singulis articulis passionis Domini, quam Anastasius Papa primus confirmavit, dans singulis eam dicentibus quingentos dies indulgentiarum.* Domine Jesu Christe fili Dei vivi creator et resuscitator generis humani, gratias tibi referimus, licet indignas, sed utinam devotas et tibi gratas, quia pro nobis miserrimis de caelo descendisti, et ex beatissima virgine Maria carnem assumpsisti, de ipsa quoque nasci voluisti, pannis fuisti involutus, in praeseptio positus, uberibus lactatus, carne circumcisis, magis manifestatus, ab ipsis adoratus, in templum praesentatus, in Aegyptum relegatus, ad patriam reversus [...]”. (*Hortulus animae* 1505, f ii v–f iii r.) A két szövegnek csak az eleje egyezik meg.

171:25 vonagódásokat – vonaglást, reszketést, remegést

- 171:27 Annas – Annás, zsidó főpap (Kr. u. 6–15); elmozdítása után is befolyásos maradt, öt fia és veje is főpap lett, akiket a háttérből ő irányított. Kihallgatta az elfogott Jézust.
- 172:1 Caifástól – Kaifástól; Kaifás zsidó főpap (Kr. u. 18–37), Annás veje. Jézus perében a főtanács és bíróság elnöke. A rómaiaktól való függése miatt Pilátus bukása után (Kr. u. 36–37) a szíriai helytartó, Vitellius megfosztotta hivatalától.
- 172:3 Herodestül – Heródes Antipász, Nagy Heródes fia, Galilea és Perea kormányzója; szerepel Jézus szenvedéstörténetében (Lk 23, 7–12).
- 172:7 Calvária hegyén – Kálvária; Golgota, Koponyák hegye; Jézus Krisztus halálának színhelye.
- 172:14 Eüdvöz-légy... – Az imádság latin szövege a *Hortulus animae* című imakönyvből: „*Salutationes ad omnia membra Christi. Salve tremendum cunctis potestatibus caput domini nostri Jesu Christi, pro nobis spinis coronatum, et arundine percussum. Salve speciosissima facies Christi, pro nobis consputa, et alapis cesa. Salvete benignissimi nostri Salvatoris oculi, pro nobis lachrymis perfusi. Salve sacrum os, gutturque suavissimum, pro nobis felle et aceto potatum. Salvete Christi aures nobilissimae, pro nobis opprobriis et contumeliis afflictæ. Salve collum humile, pro nobis colaphisatum, dorsumque sanctissimum, pro nobis flagellatum. Salvete venerabiles manus et brachia pro nobis in cruce extensa. Salve pectus domini mitissimum, pro nobis in passione conturbatum. Salve latus gloriosum pro nobis lancea militis perforatum. Salvete veneranda genua, pro nobis in oratione flexa. Salvete pedes adorandi, pro nobis clavis affixi. Salve corpus Jesu totum, pro nobis in cruce suspensum, vulneratum, mortuum et sepultum. Salve sanguis speciosissime, pro nobis de corpore Christi profluxæ. Salve sanctissima Jesu Christi anima, in cruce in manus patris commendata. In eadem commendatione commendo tibi hodie et quotidie animam meam et vitam meam, cor et corpus meum, omnes sensus et actus meos, omnes benefactores et consanguineos meos, et animas parentum, fratrum, sororum et omnium amicorum meorum, ut nos regere, protegere, defendere et liberare digneris, ab omnibus insidiis inimicorum nostrorum, visibilium et invisibilium hic et in perpetuum. Amen.*” (*Hortulus animae* 1505, g vii v–g viii v.) Az imádság vége Pázmánynál más.
- 173:29 sentenciáját – ítéletét, büntetését
- 174:21 KEgyes és kegyelmes... – Az imádság latin szövege a *Hortulus animae* című imakönyvből: „*Oratio venerabilis Bedæ presbyteri de septem verbis ultimis quæ dominus Jesus Christus loquebatur pendens in cruce, de qua fertur quod quicumque eam flexis genibus devote dixerit, nec daemonis, nec*

4. TÁRGYI JEGYZETEK

mali hominis nocumenta patietur, neque inconfessus morietur. Domine Jesu Christe, qui septem verba die ultimo vitae tuae in cruce pendens dixisti, et voluisti ut semper illa sanctissima verba in memoria haberemus. Rogo te per virtutem illorum septem verborum, ut mihi parcas quicquid peccavi, aut commisi in septem peccatis mortalibus, aut ex illis procedentibus, scilicet superbia, avaritia, luxuria, invidia, gula, ira, accidia. Domine sicut tu dixisti: Pater, ignosce crucifigentibus me, fac ut amore tuo parcam ego cunctis mihi mala facientibus. Et sicut tu dixisti latroni: Hodie mecum eris in paradiso, fac me ita vivere ut in hora mortis meae dicas mihi: hodie mecum eris in caelo. Et sicut tu dixisti matri tuae: Mulier ecce filius tuus, deinde dixisti discipulo tuo: Ecce mater tua, fac ut matri tuae me societ amor tuus et charitas vera. Et sicut tu dixisti: Hely, hely, lama zabatani, hoc est: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me, fac me dicere in omni tempore tribulationis et angustiae meae. Pater mi, domine mi, miserere mihi peccatori, et adiuva me, et dirige me rex meus et Deus meus, quia tuo proprio sanguine redemisti me. Et sicut tu dixisti: Sitio, scilicet salutem animarum sanctarum quae in lybo erant, adventum tuum exspectantes, fac ut ego semper sitiam et diligam te fontem aquae viventis, fontem aeterni luminis, toto cordis desiderio ad amandum te. Et sicut tu dixisti: Pater in manus tuas commendo spiritum meum, fac ut in obitu meo perfecte et libere possim ego tibi dicere: Pater in manus tuas commendo spiritum meum, recipe me venientem ad te, quia nunc constituisti mihi terminum temporalis vitae meae. Et sicut tu dixisti: Consummatum est quod significat labores et dolores, quos pro nobis miseris suscipere veneras, iam finiri, fac ut audire merear illam dulcissimam vocem tuam, scilicet veni amica mea, dilecta mea, quia iam disposui penurias tuas consummari. Veni ut mecum conscendas cum sanctis angelis meis in regno meo epulari, iocundari et commorari, per infinita saecula saeculorum. Amen.” (*Hortulus animae* 1505, f vi r–f vii v.)

176:5 Eörök mindenható... – Hasonló imádság latin szövege Petrus Michaelis Brillmacher *Serta honoris et exultationis* című imakönyvéből: „*Oratio tempore belli inter Christianos.* Domine Pater misericordiarum, pacis et dilectionis Deus, quamdiu quaeso irascaris super populum tuum Christianum, non auferens execranda bella, et eversiones eius atrocissimas? Respice in afflictionem et exitium extremum populorum atque nationum, Exaudi gemitus pauperum, commoveat te ad miserandum effusus Christianus sanguis. Heu Domine, sunt quidem haec omnia peccatorum nostrorum iustissima supplicia: peccavimus, iniquitatem fecimus, te fontem vitae, et felicitatem nostram dereliquimus, contempsimus, irrisimus, contra te tuaque mandata perfricta fronte peccatis nostris bellum gessimus: Mandata tua nulla ser-

vavimus, de quibus dixisti; Si servaveritis, servabunt vos: si nolueritis, gladius devorabit vos. At tu Domine cum irasceris iuste, misericordiae tuae recordare, et ut illius capaces reddamur, da populo tuo quaeso cognitionem et confessionem impiae vitae suae. Mitte in eum spiritum gratiae et precum, ut ubique corde contrito et humiliato, quod non despicias, ad te clament dicentes: Domine miserere, Domine miserere populi tui, quem pretioso sanguine redemisti: peccavimus, iniquitatem fecimus. Iusta sunt in nos iudicia tua, iniquitates nostrae apprehenderunt nos: attamen in virgam tuam supplices ruentes, gratiam et misericordiam tuam implorabimus, ut desinat vindex manus tua. Convertte, o Domine, cruentum et voracem gladium tuum in vaginam suam. Impera malis bestiis, id est, omnibus qui ad bellum causam praebent, ut revertantur ad locum suum, atque salutiferam pacem diu desideratam inter nos Christianos tuto regnare permittant, ad laudem et gloriam sanctissimi nominis tui; qui percutis et sanas, occidis et vivificas. Amen.” (BRILLMACHER 1567, 98. sz.)

- 177:2 SEregeknék Ura... – A könyörgés latin szövege: „Deus qui conteris bella, et impugnatores in te sperantium potentia tuae defensionis expugnas: auxiliare famulis tuis implorantibus misericordiam tuam, ut inimicorum suorum feritate depressa, incessabili te gratiarum actione laudemus.” Missa tempore belli, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 631, 4010. sz.
- 177:6 Adgy békeséget... – A könyörgés latin szövege: „Da pacem domine in diebus nostris, quia non est alius qui pugnet pro nobis, nisi tu Deus noster”. *Breviarium Romanum* 1568/1999, 136, 447. sz.
- 177:8 Ur Isten, kitül... – A könyörgés latin szövege: „Deus a quo sancta desideria, recta consilia, et iusta sunt opera: da servis tuis illam quam mundus dare non potest pacem: ut corda nostra mandatis tuis dedita: et hostium sublata formidine, tempora sint tua protectione tranquilla.” Missa pro pace, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 632–633, 4022. sz.
- 177:13 Ur Isten, te tudod... – A könyörgés latin szövege: „Deus, qui nos in tantis periculis constitutos, pro humana, scis fragilitate non posse subsistere: da nobis salutem mentis et corporis: ut ea, quae pro peccatis nostris patimur, te adiuvante, vincamus.” Dominica IV post Epiphaniam, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 109, 451. sz.
- 177:17 Békeségnek, és szeretetnek... – A könyörgés latin szövege: „Deus auctor pacis et amator: quem nosse, vivere: cui servire, regnare est: protege ab omnibus impugnationibus supplices tuos: ut qui in defensione tua confidimus, nullius hostilitatis arma timeamus.” Missa pro pace, Postcommunio. *Missale Romanum* 1570/1998, 633–634, 4032. sz.

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 177:20 [PÁZMÁNY 1606: *Iudith.* 6. v. 3.] – helyesen *Biblia* 1583-ban és *Biblia* 1626-ban: Jud 16, 3; *Biblia* 2005-ben: Jud 16, 2
- 177:20 [PÁZMÁNY 1606: *Oseae* 2. v. 18.] – *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint a hivatkozás helyes; *Biblia* 2005-ben Oz 2, 20.
- 177:24 Eörök mindenható... – A könyörgés latin szövege: „Omnipotens sempiternus Deus, qui caelestia simul et terrena moderaris: supplicationes populi tui clementer exaudi, et pacem tuam nostris concede temporibus.” Dominica secunda post Epiphaniam, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 104, 415. sz.
- 177:27 Ur Isten, benned-bízóknak... – A könyörgés latin szövege: „Deus in te sperantium fortitudo, adesto propitius invocationibus nostris: et quia sine te nihil potest mortalis infirmitas, praesta auxilium gratiae tuae: ut in exequendis mandatis tuis, et voluntate tibi, et actione placeamus.” Dominica prima post pentecostes, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 396, 1870. sz.
- 177:31 mert semmi... – A könyörgés latin szövege: „Tuere domine populum tuum [...] quia nulla ei nocebit adversitas, si nulla ei dominetur iniquitas.” Feria sexta post diem Cinerum, Super populum. *Missale Romanum* 1570/1998, 130, 606. sz.
- 178:1 Emlekezzél-meg... – Hasonló kezdetű latin imádság szövege Petrus Michaelis Brillmacher *Serta honoris et exultationis* című imakönyvéből: „*Pro triplici pace.* Domine Iesu Christe, pax nostra quae fecit omnia unum in Deo, amatore pacificorum, in cuius Nativitate angeli de caelis pacem hominibus bonae voluntatis annunciarunt, quique post resurrectionem a mortuis primum pacem discipulis conterritis precatus es, eandem sive donasti: Quaesoro te, Deus pacis et dilectionis, ut miserearis Christiani populi tui, tot bellis, et seditionibus gravissime oppressi: restitue illi pacem, dona inquam illi pacem tuam, quam mundus non potest dare [...]” (BRILLMACHER 1567, 70. sz.)
- 178:5 Eörök mindenható... – A könyörgés latin szövege: „Omnipotens sempiternus Deus, in cuius manu sunt omnium potestates, et omnium iura regnorum, respice in auxilium Christianorum: ut gentes paganorum quae in sua feritate confidunt, dexterarum tuarum potentia conterantur.” Missa contra paganos, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 630, 3998. sz. A Pázmány által kiadott esztergomi rituáléban az *Imádságos könyvbéli* verzióhoz hasonlóan a pogányok mellett az eretnekek (tévelygők) is szerepelnek e könyörgésben: „gentes Paganorum et Haereticorum” (*Rituale Strigoniense* 1625, 230).
- 178:19 [PÁZMÁNY 1606: *Iudit.* 7. v. 19. 20.] – *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint a hivatkozás helyes; *Biblia* 2005-ben nem szerepel ez a rész.
- 178:26 [PÁZMÁNY 1606: *Deut.* 28.] – pontosabban: MTörv 28, 15–68

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 178:29 [PÁZMÁNY 1606: *Ezech. 21. v. 28.*] – helyesen: Ez 21, 8(–20)
- 179:1 Isákért – Izsák a *Bibliában* Ábrahám és Sára fia, Jákob és Ézsau apja. Isten próbára akarta tenni Ábrahám engedelmességét, ezért megparancsolta neki, hogy áldozza fel Izsákot, az utolsó pillanatban azonban megkönyörült rajta (vö. Ter 22, 1–19).
- 179:5 Sz. Margit aszonyt – Árpád-házi Szent Margit (1242–1270), IV. Béla király leánya, domonkos apáca; életének nagy részét a Nyulak szigetén (ma Margitsziget) lévő kolostorban töltötte mély alázatban, imádságban, aszkézisben; visszautasította a cseh és lengyel király házassági ajánlatát is. Csak 1943-ban avatták szentté, de már halálától szentként tisztelték.
- 179:8 Amalekítákat – Az amalekíták a Kánaántól délre fekvő területek és a Sínai-félsziget őslakói, állandó háborúban álltak a zsidókkal.
- 179:9 Elisaeus – Elizeus (Kr. e. 850–800 k.), próféta, Illés utóda (l. 1Kir 19, 2Kir 2–8)
- 179:17 URam, a' te örökségedbe... [PÁZMÁNY 1606: *Psal. 78.*] – A szöveg a 78/79. zsoltár parafrázisa.
- 180:3 Ebredgy-fel Uram... – vö. Zsolt 67/68, 2–3
- 180:5 En Istenem, te vagy... – vö. Zsolt 45/46, 2–3
- 180:14 2. Paral. 14. v. 11. – *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint a hivatkozás helyes; *Biblia* 2005-ben: 2Krón 14, 10.
- 180:20 2. Paralip. 20. v. 6. – pontosabban: 2 Krón 20, 6, 11–12
- 181:1 Isai. 63. v. 16. cap. 64. v. 8. – 180:22–181:1-re vonatkozik; pontosabban: *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626: Iz 63, 16–19; 64, 6–8, 10–11; *Biblia* 2005: Iz 63, 16–19; 64, 5–7, 9–10.
- 181:3 Cherubinok – kerubok; négy- vagy hatszárnyú, Istent szolgáló angyalok a *Bibliában*
- 181:8 Isai. 37. v. 16. – pontosabban: Iz 37, 16–17, 20
- 181:21 Daniel. 3. v. 26. – pontosabban: Dán 3, 27–29, 31–32, 34–35, 41–45
- 181:28 Daniel. 9. v. 17. – pontosabban: Dán 9, 17–19
- 181:31 [PÁZMÁNY 1606: *Iudit. 7. v. 19.*] – Pontosabban *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint: Jud 7, 19–21; *Biblia* 2005-ben nem szerepel ez a rész.
- 181:31 [PÁZMÁNY 1606: *Ibid. 9. v. 6. et 9.*] – Ugyanott; az 1606-os kiadásban a Juditot megelőző Jeremiás-hivatkozásra vonatkozik, helyesen tehát Jer 9, 6 és 9. *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint a hivatkozás helyes; *Biblia* 2005: Jer 9, 5 és 8.
- 182:2 Ierem. 10. vers. 23. – Helyesen: Jer 14, 20–21; 181:29–31-re vonatkozik.
- 182:14 Baruch. 3. v. 1. – Pontosabban: Bár 3, 1–7. – Báruk (Kr. e. 7. sz. vége), próféta, ő jegyezte le Jeremiás próféta szavait.

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 182:25 Hester. 13. v. 8. – *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint: Eszt 13, 9–11, 15–17; *Biblia* 2005: Eszt 4, 17 b–c, f–h. – Eszter Achasvéros (Xerxész) perzsa király felesége, a róla elnevezett bibliai könyv főszereplője.
- 182:26 el-szálánkozot – szétszóródott
- 182:29 2. Machab. 1. v. 24. – Helyesen: 2Mak 1, 27. – Machab.: Makkabeusok. A Makkabeus eredetileg Júdásnak, Mattatiás harmadik fiának a mellékneve (l. 184:3), később testvéreire is átvitték.
- 182:30 Ezechias Király – Ezekiás, más néven Hiszkija, Júda királya (716–687), vallási reformja a Templom megtisztítására és a bálványozás megszüntetésére irányult.
- 182:31 Sennacherib – Szancherib, Asszíria királya (Kr. e. 705–681), számos sikeres hadjáratot vezetett, Ninivét tette meg székhelyül.
- 182:33 2. Machab. 15. v. 22. – pontosabban: 2Mak 15, 22–24
- 183:4 Ioel – Joel próféta (vsz. Kr. e. 3–4. sz.), *Joel könyvének* szerzője
- 183:12 miként Abrahámot... – vö. Ter 14
- 183:14 Gédeont-is – vö. Bír 7
- 183:14 Madian – Midián, terület az Akabai-öböl keleti oldalán, a midianiták földje
- 183:15 a' Filistaeusokat... – Vö. 1Sám 14, 1–14. – Filiszteusok: ókori nép Dél-nyugat-Palesztina tengerparti vidékén és Kánaán déli részén, sokat harcoltak Izraellel.
- 183:16 Goliádot, egy fegyvertelen... – vö. 1Sám 17
- 183:18 Mi – mert
- 183:21 [PÁZMÁNY 1606: *Sozom. lib. 7. c. 24.*] – Salminius Hermias SOZOMENUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 67, 1491.
- 183:21 [PÁZMÁNY 1606: *Theodo. lib. 5. c. 23.*] – THEODORETUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 82, 1250–1254 (itt: c. 24.).
- 183:21 Theodósius Császár – I. (Nagy) Theodosius (347–395), római császár; államvallássá tette a katolikus vallást, betiltotta a pogány kultuszokat.
- 183:22 Eugeniusra – Flavius Eugenius († 394), 392–394 között a Nyugatrómai Birodalom császára, trónbitorló; felújította a pogány szokásokat, háttérbe szorította a kereszténységet. Az I. Theodosius csapataitól elszenvedett vereség után kivégezték.
- 183:28 [PÁZMÁNY 1606: *Theodo. lib. 5. c. 23.*] – THEODORETUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 82, 1250–1254 (itt: c. 24.).
- 183:28 [PÁZMÁNY 1606: *Sabel. li. 1. decad. 4.*] – Marcus Antonius Coccius SABELLICUS, *Historia rerum Venetarum*; vö. SABELLICUS 1670, 610. – Marcantonio Sabellico (1436–1506), velencei történész, az ékesszólás professzora; megírta a világ és Velence történetét.

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 183:28 Tizedik Iános Pápa – X. János († 928), 914–928 között pápa, részt vett Itália szaracénok elleni harcában.
- 183:30 [PÁZMÁNY 1606: *Bonfi. Decad. 1. lib. 7.*] – Antonius BONFINIUS, *Rerum Ungaricarum decades*; vö. BONFINIS 1936, I, 140; magyarul: BONFINI 1995, 148–149.
- 183:30 Atilát – Attila (406 k.–453), hun nagykirály, kora egyik legnagyobb birodalmának uralkodója, „Isten ostora”.
- 183:31 [PÁZMÁNY 1606: *Euag. li. 4. c. 28.*] – EVAGRIUS Scholasticus, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 86/II, 2751.
- 184:3 Machabeus – Júdás Makkabeus († Kr. e. 160), szírek elleni felkelés vezetője Kr. e. 166–160 között, célja a zsidók szabad vallásgyakorlásának biztosítása, később hatalmuk megszilárdítása Palesztinában.
- 184:3 [PÁZMÁNY 1606: *2 Mach 10. v. 29. c. 11. v. 8.*] – pontosabban: 2Mak 10, 29–31; 11, 8–12
- 184:10 Victor Uticensis – VICTOR Uticensis, *Historia persecutionis Vandalicae*, lib. 5. c. 19–20.; vö. PL 58, 256–258.
- 185:25 UR Isten, ki... – A könyörgés latin szövege: „Deus, qui errantibus, ut in viam possint redire iustitiae, veritatis tuae lumen ostendis: da cunctis, qui christiana professione censentur, et illa respuere quae huic inimica sunt nomini: et ea quae sunt apta sectari.” Dominica tertia post Pascha, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 368, 1672. sz.
- 186:1 Eörök mindenható Isten... – A könyörgés latin szövege: „Omnipotens sempiterna Deus, qui salvos omnes, et neminem vis perire: respice ad animas diabolica fraude deceptas: ut omni haeretica pravitate deposita, errantium corda resipiscant: et ad veritatis tuae redeant unitatem.” Feria VI in Parasceve, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 248, 1238. sz.
- 186:5 csöpüt – csepüt; a csepű kender vagy len gerebenezésekor keletkező kóc, szösz; itt: mécsbél (vö. Iz 42, 3; Mt 12, 20)
- 186:12 Örök mindenható Isten... – Az imádság latin változata: „Aeterne rerum omnium effector Deus, memento abs te animas infidelium procreatas, esseque ad imaginem et similitudinem tuam conditas. Ecce, Domine in opprobrium tuum, his ipsis infernus impletur. Memento Iesum filium tuum pro illorum salute, atrocissimam subiisse necem. Noli, quaeso Domine, ultra permittere, ut Filius tuus ab infidelibus contemnatur: sed precibus sanctorum virorum, et Ecclesiae sanctissimae, Filii tui sponsae placatus, recordare misericordiae tuae: et oblitus idololatriae et infidelitas eorum, effice ut ipsi quoque agnoscant aliquando, quem misisti Dominum Iesum Christum, qui est salus, vita, et resurrectio nostra, per quem salvati ac liberati sumus, cui

4. TÁRGYI JEGYZETEK

sit gloria per infinita saecula saeculorum. Amen.” Oratio Francisci Xaverii pro conversione Infidelium. SAILLIUS 1600, 116.

186:14 töltözik – töltekezik, telik

187:8 URam IESUS Christus... – Az imádság hosszabb változatának latin szövege Petrus Canisius *Manuale Catholicorum* című imakönyvéből: „*Pro Ecclesia Catholica ab Haereticis nunc vehementer afflicta precatio*. Domine Iesu Christe, tuorum fidelium certissime propugnator, ac sapientissime moderator et rector, ad te velut optimum fidissimumque nauclerum confugimus, quoniam in navi Ecclesiae tuae navigantes, horrendis ventis ac immanibus maris procellis ita concutimur, ut in metu et periculo maximo iampridem versemur. Exsurge, quare obdormis Domine? exsurge et ne repellas in finem. Domine salva nos, quoniam in hac saeva et foeda tempestate perimus: adeo portae inferorum contra nos praevalere contendunt. Sed quandiu durabit hoc scandalum? quousque haec tanta procedet impietas? quae tanquam vehemens flamma, vicina quaeque corripit, devastat, exurit, Ecclesiamque tuam in summas angustias redigit, ac vineam tuam feris implet bestiis, sacra fere omnia prophanantibus atque proculcantibus. Deus longanimis et multae misericordiae, ne dominetur nobis haec non minus diabolica quam humana crudelitas ac tyrannis, per quam in opprobrium et derisionem in circuitu facti sumus adversariis. Hi comederunt Iacob, et loca eius desolata reliquerunt, in hoc unum intenti, ut domum tuam evertere, et Catholicam religionem nobis abolere possint. Aperi tandem oculos, clementissime Deus, non tuos quibus luce clarius patent nefaria consilia et foedera impiorum; sed nostros oculos aperi, quibus tuam iustitiam et nostram iniquitatem vere agnoscamus, et agnitam deploremus. Quid enim nisi mera caecitas et stupiditas nos occupat et impedit, quod eiusmodi horrenda flagella, quibus iuste nos verberas, et quorum caussam ingratitude et inobedientia nostra semper augent, non animadvertimus, non ponderamus, non extimescimus? Crudeli plaga, id est, nefario schismate, iampridem visitamur ac plectimur Europaei: percussi non dolemus, nec redimus ad te caelestem Medicum severe nos percutientem, quin etiam peccata peccatis accumulantes, maius nobis exitium accersimus. Quem enim iratum iudicem placare summoque studio nobis conciliare debebamus, eum ad iracundiam magis provocare stulte ac obstinate pergimus, iure ut cum Propheta dicamus: Nos inique egimus, et ad iracundiam provocavimus te, idcirco tu inexorabilis es. Sed enim cum ignoramus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui, ut oculos nostros dirigamus ad te, qui misereris Sion, et omnes te invocantes in templo tuo, quod est in Ierusalem, secundum promissionem tuam exaudis. Parce igitur Domine, parce afflicto Clero et gementi populo tuo: et ne des

haereditatem tuam Ecclesiae desertoribus, qui modo castris Israëlitis insultant, ac reliquias populi tui devorare contendunt, nec aliter quam canes ac ferae, terminos Patrum, Ecclesiae Sacramenta, cultumque tuum furiose proculcare fatagunt. Miserere, tu qui benignus es et Pater misericordiarum, et praestabilis super malitia; miserere, inquam, tantae multitudinis filiorum, qui ante Baal genua sua non curvaverunt, et a corpore tuo, quod est Ecclesia sancta Catholica, neque per haeresim, neque per schisma sese unquam praesciderunt. Carnem tuam et membra tua, o Fili virginis, et Sponse fidelissime filiae Sion, ne despexeris. Non in nobis et humanis praesidiis, sed in te capite et in corpore tuo, et in Sponsa tua nostram fiduciam, nostram gloriam collocamus. Tu manes perpetuo idem Emmanuel ac Pastor bonus, ab ipso corpore et grege et Sponsa tua nunquam separandus. Membra corporis tui utique luxata et aegra tandem repone atque cura. Sponsam in hac senectute contemptam adiuva et consolare: dissipatas oves collige, ut ovili suo restituantur, fiatque nunc etiam unum ovile et unus pastor. Custodi domum tuam, ne fures et latrones in illam irruere, et pro sua libidine palam grassari pergant. Respice tu qui dives es in misericordia, non iniquitates nostras, praesentium malorum fontes et fomites, sed immensam clementiam tuam, bonorum omnium procreatricem, et praeterea Filii tui merita et vulnera, morborum etiam immedicabilium antidota praesentissima. Valeant apud te, si unquam antea, nunc maxime quidem preces amicorum fidelium, qui inde ab initio tibi placuerunt, et eiusdem Ecclesiae membra, muri, turres et propugnacula quondam extiterunt. Augeatur in nobis Catholicis orandi fiducia, ut reaedicatio murorum Ierusalem ardentibus multorum votis, et amariorum lachrymis tandem concedatur. Humiliemur sub potenti manu tua, qui tot flagellis iustitiae iraeque tuae correpti, peccata nostra merito confitemur, et ad te Patrem cum filio prodigo redire, tibi quoque offenso reconciliari ex animo desideramus. Quod ut fiat, nostrorum et Catholicorum omnium corda sic illustra, sic move et inflamma tuo Spiritu, novo ut studio et fervore impulsus, ad sanctum poenitentiae et reformationis institutum properemus, nosque totos ad meliorem frugem in tui nominis gloriam recipiamus, Amen. (CANISIUS 1614, 363–370.)

187:16 Erdei – vaddisznó; itt: sátán

187:19 Iákobot – Jákob utódait, az istenhívőket

187:29 vissza-vonyó – vizzálykodó, ellenségeskedő

188:12 szálánkozo – szétszóródó

188:24 Erdeinek – vaddisznónak; itt a sátánra utal

189:30 [PÁZMÁNY 1606: *Rom. 13. v. 2.*] – helyesen: Róm 13, 1

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 190:7 [PÁZMÁNY 1606: *Iob* 34. v. 30.] – *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint a hivatkozás helyes; *Biblia* 2005-ben nem szerepel.
- 190:11 [PÁZMÁNY 1606: 2. *Reg.* 24. v. 1.] – pontosabban: 2Sám 24,1–15
- 190:22 Dög-halál – pestis
- 190:26 mirígyes – pestises, fekélyes; mérges, mérgező
- 191:8 [PÁZMÁNY 1606: *Iudith* 7. v. 20.] – *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint a hivatkozás helyes; *Biblia* 2005-ben nem szerepel.
- 191:20 [PÁZMÁNY 1606: *Tertull. Apol. c. 5. n. 64.*] – Quintus Septim(i)us Florens TERTULLIANUS, *Apologeticus adversus gentes pro christianis*; vö. PL 1, 295. Itt a császár Marcus Aurelius, a jegyzetekben azonban található hivatkozás más szövegváltozatra, ahol Antoninus császár szerepel.
- 191:20 [PÁZMÁNY 1606: *Euseb. 5. histor. c. 5.*] – EUSEBIUS Caesarensis, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 20, 442. Itt a császár Marcus Aurelius, a jegyzetekben azonban található hivatkozás más szövegváltozatra, ahol Antoninus császár szerepel.
- 191:21 Antonius Pogány Császár – Titus Aurelius Antoninus Pius (86–161), 138-tól haláláig római császár; támogatta a művészeteket és tudományokat, uralkodása a római birodalom legbékésebb időszaka.
- 191:22 Illyes Proféta – Illés próféta (Kr. e. 9. sz.), Izraelben a Jahve-kultusz védelmezője, életének és csodáinak történetét a *Királyok 1. és 2. könyve* őrizte meg.
- 192:1 Esőért. UR Isten, kibén... – A könyörgés latin szövege: „Ad pluviam petendam. Oratio. Deus, in quo vivimus, movemur, et sumus: pluviam nobis tribue congruentem: ut praesentibus subsidiis sufficienter adjuti, sempiterna fiducialius appetamus.” *Missale Romanum* 1570/1998, 642, 4122. sz.
- 192:13 meny-ütéstül, és kö-esötül – villámcsapástól és jégesőtől
- 194:5 nyomosok – rendesek, nevezetesek, erkölcsösek
- 194:5 [PÁZMÁNY 1606: *Eccl.* 23. v. 18.] – *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint a hivatkozás helyes; *Biblia* 2005: Sir 23, 14.
- 194:13 Cham – Kám, Noé fia
- 195:8 Sára – Ráguel lánya, egy gonosz szellem hét férjét is megölte a nászéjszakán, végül Ráfael angyal segítségével, aki a szellemet kiűzte a pusztába, Tóbiás felesége lett (l. Tób 7–8).
- 195:12 vissza-vőnyás – visszavonás; viszálykodás, ellenségeskedés
- 196:18 Sárának – Sára Ábrahám felesége, sokáig magtalan, öreg korában szülte fiukat, Izsákot (l. Ter 17–18; 21).
- 196:19 Anna – Hanna, Sámuel anyja; hosszú gyermektelenség után szülte fiát (l. 1Sám 1).

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 196:19 Ersébet – Erzsébet, Keresztelő János anyja, öreg korában született fia (l. Lk 1).
- 197:12 [PÁZMÁNY 1606: *Exo.* 22. v. 22.] – *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint a hivatkozás helyes; *Biblia* 2005: Kiv 22, 21.
- 197:12 bolygattya – zaklatja, háborgatja
- 197:21 Sarepta-béli özvegy-aszonyra – vö. 1Kir 17, 7–16
- 198:1 Nehézkések – várandósok
- 199:12 Betegekért – Hasonló imádság Petrus Canisius *Manuale Catholicorum*-ból: „*Pro aegrotis utriusque sexus. Deus humanae infirmitatis praesidium ac restaurator, sub cuius nutibus cuncta vitae nostra momenta decurrunt, aegrotis ac infirmis famulis tuis, quorum vitae metuimus, misericordiae tuae veraeque salutis opem supplices imploramus. Agnoscant illi se virga tua paterna visitari et corripi: tuae bonitati et providentiae fidenter sese committant, nec minus animi quam corporis incolumitatem quaerant et ament. Eventum omnem de manibus tuis pendere cognoscant: crucem hanc abs te impositam sciant; quae ut sit salutaris, auge illis patientiae donum, ut in morbo sine pusillanimitate, impatientia et murmuratione versentur. Quare infirmitas praesens ad tuam illis gloriam proficiat, eumque adferat fructum, ut virtutem tuam experti, posthac te magis metuant, colant, ament ac laudent. Quod si expedit illos convalescere, tu media necessaria eisdem provenire concede; ut sanitati restituti, maiores in iustitia progressus facere velint et possint. Si vero illos de hoc mundo evocare statuisti, fiat, Pater, voluntas tua, simulque praesta virtutem quae illos ad extremum vitae spatium rite disponat ac praeparet. Non ex timore, sed amore tibi ac Ecclesiae reconcilientur: mature sacramentis utantur, eorumque virtutem percipiant, patientia duce dolores propter re superent. Contra hostes ac tentationes omnes pugnent fortiter, tuum adventum excipiant vigilanter, et in pace sancta demum obdormiant, ad te summum aeternumque bonum recta proficiscentes, Amen.*” (CANISIUS 1614, 357–359.)
- 199:28 fulákját – fullánkját
- 200:5 epeségédért – keserűségédért, fájdalmadért, szenvedésédért
- 200:9 Nám – lám, íme
- 200:21 NAgy-tűrhető – sokat eltűrő, elviselő
- 201:7 Uton-járók könyörgése... – A könyörgés latin szövege: „Deus qui filios Israel per maris medium, sicco vestigio, ire fecisti, quique tribus Magis iter ad te stella duce pandisti: tribue nobis quaesumus iter prosperum, tempusque tranquillum: ut angelo tuo sancto comite, ad eum quo pergimus locum, ac demum ad aeternae salutis portum pervenire feliciter valeamus.

4. TÁRGYI JEGYZETEK

Deus qui Abraham, puerum tuum, de Ur Chaldaeorum eductum, per omnes suae peregrinationis vias illaesum custodisti: quaesumus, ut nos famulos tuos custodire digneris: esto nobis domine in procinctu suffragium, in via solatium, in aestu umbraculum, et in pluvia, et frigore tegumentum, in lassitudine vehiculum, in adversitate praesidium, in lubrico baculus, in naufragio portus, ut te duce, quo tendimus prospere perveniamus, et demum incolumes ad propria redeamus.

Adesto quaesumus domine supplicationibus nostris, et viam famulorum tuorum in salutis tuae prosperitate dispone; ut inter omnes viae, et vitae huius varietates, tuo semper protegamur auxilio.

Praesta quaesumus omnipotens Deus, ut familia tua per viam salutis incedat, et beati Joannis praecursoris hortamenta sectando, ad eum, quem praedixit, segura perveniat dominum nostrum Iesum Christum, filium tuum.” Itinerarium. *Breviarium Romanum* 1568/1999, 1035–1036, 6830–6833. sz.

201:9 három Szent Királyt – vö. Mt 2, 1–12

201:13 Abrahámot ... a’ Chaldaeusok tüzéből ki-hozván – Vö. Neh 9, 7: „kihoztad őtet a’ Kaldaeusok tüzéből” (*Biblia* 1626); „kivezette a káldeai Urból” (*Biblia* 2005). A ’káldeusok tüze’ kép alapja az, hogy az ’ur’ szó lángot is jelent. Vö. BALASSA 2007, 133–134. – Chaldaeusok: káldeusok, az újbabiloni birodalom alapítói.

201:25 Elöl-járódnak, Szent Iánosnak – Keresztelő Szent János, Jézus előfutára; l. 22:27

202:6 UR Isten, kinek tulaydona... – A könyörgés első felének latin szövege: „Deus, cui proprium est misereri semper et parcere: te supplices exoramus pro anima famuli tui N. quam de hoc saeculo hodie migrare iussisti [...]” In die obitus seu depositionis defuncti, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 651, 4194. sz.

202:12 Néked ajánlyuk... – A könyörgés latin szövege: „Tibi domine commendamus animam famuli tui. N. ut defunctus saeculo tibi vivat, et quae per fragilitatem humanae conversationis peccata commisit, tu venia misericordissimae pietatis absterge.” Ordo commendationis animae, Oratio. *Breviarium Romanum* 1568/1999, 1033, 6807. sz.

202:12 Oldozd meg őket... – A könyörgés egy részének latin szövege: „Absolve, quaesumus domine, animam famuli tui ab omni vinculo delictorum [...]” Pro uno defuncto, Postcommunio. *Missale Romanum* 1570/1998, 657, 4244. sz.

202:16 Irgalmas Isten... – A könyörgés latin szövege: „Pro benefactoribus et amicis in Catholica fide defunctis. Deus veniae largitor, et humanae salutis amator, tuam clementiam supplices rogamus, ut nostrae familiae seu con-

4.2. Tárgyi jegyzetek

- gregationis fratres, propinquos, benefactores, ac familiares omnes, qui ex hoc saeculo in fide Catholica decesserunt, ab omni vinculo delictorum absolvas: Et per sanctos Angelos eo perducere iubeas, ubi cum Sanctis tui refrigerii sede, quietis beatitudine, et luminis claritate semper duratura fruuntur. Per Iesum Christum Dominum nostrum.” (CANISIUS 1614, 454–455.)
- 202:22 [PÁZMÁNY 1606: *Aug. de cura pro mort. c. 18.*] – Aurelius AUGUSTINUS, *De cura pro mortuis gerenda*; vö. PL 40, 609–610.
- 202:22 [PÁZMÁNY 1606: *Clemens. li. 8. Const. Apostol. ca. 47.*] – CLEMENS Romanus, *Constitutiones apostolicae*; vö. CLEMENS 1569, 328–329; PG 1, 1146 (itt: c. 41.).
- 202:26 Haycsd-meg Uram... – A könyörgés latin szövege: „Inclina domine aurem tuam ad preces nostras, quibus misericordiam tuam supplices deprecamur: ut animam famuli tui, quam de hoc saeculo migrare iussisti, in pacis ac lucis regione constituas: et sanctorum tuorum iubeas esse consortem.” Pro uno defuncto, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 657, 4242. sz.
- 202:30 Eörök mindenható Ur Isten, ki... – A könyörgés latin szövege: „Deus, qui nos patrem et matrem honorare praecipisti: miserere clementer animabus patris et matris meae: eorumque peccata dimitte: meque eos in aeternae claritatis gaudio fac videre.” Pro patre et matre, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 658, 4248. sz.
- 203:3 Ur Isten, kinek... – A könyörgés első felének latin szövege: „Deus, cuius misericordiae non est numerus, suscipe propitius preces humilitatis nostrae: et animabus fratrum, propinquorum, et benefactorum nostrorum, quibus tui nominis dedisti confessionem [...]” Pro defunctis fratribus, propinquis, et benefactoribus, Secreta. *Missale Romanum* 1570/1998, 656, 4228. sz.
- 203:26 Adgy örökké-való... – A könyörgés latin szövege: „Requiem aeternam dona eis domine: et lux perpetua luceat eis.” In die obitus seu depositionis defuncti, Introitus. *Missale Romanum* 1570/1998, 651, 4193. sz.
- 204:14 appelláció – fellebbezés
- 204:27 Gyontó – gyóntató
- 207:10 talentommal – talentum, ókori pénz- és tömegegység; itt bibliai utalás: vö. Mt 18, 23–34
- 207:12 el-tévelyedet bújdosó Iuhocska – vö. Mt 18, 12–14; Lk 15, 4–7
- 207:14 tékozló fiad – vö. Lk 15, 11–32
- 209:8 érzékenségekkel – érzékekkel, érzékelő képességgel
- 210:23 Az ő oldalából ki-folyó Veres tengerben, mint régen Farao Királt... – vö. Jn 19, 34; Kiv 14, 15–31
- 210:30 esetek – bűnbeesésük, erkölcsi bukásuk

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 211:15 Ha meg nem utálád... – vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 214:20–23, 246:26–29
- 211:16 a' melleted fel-feszítettet latrot – vö. Lk 23, 39–43
- 211:16 a' feslett aszonynak siralmat... – vö. Lk 7, 36–49
- 211:17 a' Chananaea-béli aszony kérését... – vö. Mt 15, 22–28; Mk 7, 25–30
- 211:17 a' Publicánusnak... – vö. Mt 9, 9–13; Mk 2, 14–17; Lk 5, 27–32
- 211:18 a' téged meg-tagadó Tánítványnak... – vö. Mt 26, 69–75; Mk 14, 66–72; Lk 22, 54–62; Jn 18, 15–27
- 211:18 ha üldözőidnek és gyilkosidnak meg-kegyelmezél... – vö. Lk 23, 34
- 213:27 ama' meg-száradot fa... – vö. Lk 13, 6–9
- 213:30 ama' haszontalan szolgál... – vö. Mt 25, 14–30; Lk 19, 11–27
- 214:15 ama' bél-poklosok-közzül vagyok... – vö. Lk 17, 11–19
- 214:20 Te vagy, Uram, ama'... – vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 211:15–19, 246:26–29
- 214:23 a' Ninivében lakozók könyörgésit... – vö. Jón 3
- 214:33 Samaritanus – vö. Lk 10, 30–35
- 215:15 tékozló fiú – vö. Lk 15, 11–32
- 215:23 Oo Törvény-béli penitencia-tartók – az *Ószövetségben* szereplő bűnbánók
- 215:27 magvognak – magvuknak, utódaiknak
- 216:24 2. Paral. extremo – A *Krónikák 2. könyvének* végén. – Manassze imáját a trienti zsinat (*Ezdrás 3. és 4. könyvével* együtt) függelékbe helyezte, a mai katolikus *Bibliában* egyáltalán nem szerepel. *Biblia* 1583-ban a *Krónikák 2. könyvének* végén, *Biblia* 1626-ban a *Jelenések könyve* után található. A hivatkozás 215:25–216:24-re vonatkozik.
- 216:28 Tob. 3. v. 2. – pontosabban: Tób 3, 2–3
- 216:30 Isai. 64. v. 9. – *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint a hivatkozás helyes; *Biblia* 2005-ben: Iz 64, 8.
- 217:3 Esdr. – Ezdrás (Ezsdrás; Kr. e. 5. sz.), pap a babilóniai zsidóság köréből, a zsidókat érintő ügyekben a perzsa kormányzat tanácsadója, Jeruzsálembé küldött megbízottja. Tevékenységéről írt jelentését, amelyet a Krónikás dolgozott fel, *Ezdrás könyve* tartalmazza.
- 217:10 Daniel 9. v. 4. – pontosabban: Dán 9, 4, 16–17, 7, 18–19
- 217:13 Egyházi szolga – pap
- 218:8 De Poenit. distin. 6. Canon, 2. Gloss. 3. q. 7. Can. Sacerd. – *Decretum GRATIANI*, De poenitentia; vö. PL 187, 1640.
- 218:12 Tertul. de Poenit. c. 10. n. 59. – Quintus Septim(i)us Florens TERTULIANUS, *De poenitentia*; vö. PL 1, 1244–1246.
- 219:13 macula – makula, szennyfolt, erkölcsi fogatkozás

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 219:16 Maga – holott, azonban
220:22 Gyöntő – gyöntató
220:28 Generalis gyonást – egyetemes gyónást, életgyónást (korábbi gyónások összefoglaló megismétlését)
222:1 *Az I. Parancsolat-ellen* – Pázmány lelkitükre párhuzamokat mutat Vásárhelyi Gergely *Catechismus*ának „Az tiz parancsolatnac rendi szerént valo Gyonás” c. fejezetével (VÁSÁRHELYI 1604, T3r–X1r).
222:5 Gyöntő – gyöntató
222:17 Credót – a *Hiszekegy* imádságot
222:19 Romai Hitnek – katolikus vallásnak
222:24 tekéllett – eltökélt
222:25 vallást tenni Hitedről – megvallani hitedet
224:10 Sacramentomokrúl – szentségekről
224:17 Szolomára – Zsolozsmára; a zsolozsma a katolikus egyházban a klerikusok, szerzetesek számára kötelező, zsoltárokból, himnuszokból, könyörgésekből álló imádság.
224:25 tractáltál-e – tárgyaltál-e, foglalkoztál-e vele
225:6 [PÁZMÁNY 1606: *Gene.* 9. v. 25.] – pontosabban: Ter 9, 20–25
225:12 [PÁZMÁNY 1606: *Tob.* 14.] – pontosabban: *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint: Tób 14, 10–11; *Biblia* 2005: Tób 14, 8
225:22 [PÁZMÁNY 1606: *Ephes.* 6. v. 4.] – helyesen: Ef 6, 5
225:25 dézmát – dézsmát, tizedet, az egyháznak fizetendő adót
226:23 sentenciát – ítéletet
226:25 Prókátor – ügyvéd
226:28 kóborlásokat – rablásukat, dúlásukat
227:1 vissza-vonyók – viszálykodók, ellenségeskedők
227:15 áll-orczázással – álarcozással, álarcviseeléssel
228:4 orozz – lopj
228:16 Sz. Agoston – Aurelius AUGUSTINUS, *Epistola* 153.; vö. PL 33, 662: „non remittetur peccatum, nisi restituatur ablatum”.
228:18 [PÁZMÁNY 1606: *Tob.* 4. v. 15.] – *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint a hivatkozás helyes; *Biblia* 2005-ben Tób 4, 14.
228:25 Usurát – uzsorát
228:25 [PÁZMÁNY 1606: *Leuitic.* 25. v. 35.] – pontosabban: Lev 25, 35–37
229:1 Dézmában – dézsmában, tizedben, az egyháznak fizetendő adóban
229:3 kent pénzt – hamis pénzt
229:5 Egyelítetted-e – elegyítetted-e, keverted-e
229:19 Kentél-e büzt – ráfogtál-e valami rosszat, saját hibádat
230:9 Excepciókkal – kifogásokkal

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 230:24 Aug. 9. Confess. cap. 13. – Aurelius AUGUSTINUS, *Confessiones*; vö. PL 32, 778; magyarul: pl. ÁGOSTON 1995, II, 221.
- 230:25 a' pusztában fel-függesztet Ercz kígyo... – vö. Szám 21, 4–9
- 231:1 Sz. Péter árnyéka... – vö. ApCsel 5, 15
- 231:4 Augustin. 22. Civit. cap. 8. – Aurelius AUGUSTINUS, *De civitate Dei*; vö. PL 41, 764.
- 231:13 Kántorokat – kántorböjtöket; l. 29:8
- 231:20 Nyilva – nyilván
- 231:29 [PÁZMÁNY 1606: *Ambro. 5. de Sacram. c. 4.*] – Aurelius AMBROSIIUS, *De sacramentis*; vö. PL 16, 452.
- 232:16 sobráságba – zsgoriságba, fösvenységbe
- 233:13 Sodomíta bűnnel – azonos neműekkel vagy állatokkal folytatott szexuális kapcsolattal
- 233:26 *Eöt közönséges Orvosság...* – E szakasz párhuzamokat mutat Vásárhelyi Gergely *Catechismus*ának „Az halálos bűnektől mint tartoztathattya meg az ember magát?” c. fejezetével (VÁSÁRHELYI 1604, Y2r–Y3r).
- 235:27 Sacramentomidban – szentségeidben
- 236:6 Naamán – Naamán vagy Námán, Arám királyának hadvezére, akit Elizeus próféta kigyógyított leprájából (vö. 2Kir 5).
- 236:17 Gyóntó – gyóntató
- 236:18 az ő szent oldalából folyó... – vö. Jn 19, 34; Kiv 14, 15–31; vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 210:23–24
- 236:21 Köz Gyonást – közgyónást; általános bűnvallomás a szentmise elején (Confiteor)
- 238:3 Dicsírd az Istent... – Zsolt 102/103, 1–5, 8–10, 12
- 238:22 Teremcs, Ur Isten... – vö. Zsolt 50/51, 12
- 240:26 vastagítsad – erősítsd
- 242:26 Mifibosettel – Mifiboset Jonatán fia, Saul unokája az *Ószövetség*ben (vö. 2Sám).
- 242:29 Hajcsd-meg Uram... – vö. Zsolt 85/86
- 243:26 nem hét esztendeig... – vö. Ter 29, 18
- 243:26 Ráchelért – Ráchel az ószövetségi Jákob felesége, József és Benjámin anyja.
- 243:31 epeségít – keserűségét
- 244:14 Nám – lám, íme
- 244:20 VR VACSORAIA – szentáldozás, a szentmise része
- 244:22 URam, ki vagyok én... – Az imádság párhuzamba állítható Vásárhelyi Gergely „Az Communicalkor” mondandó imájával; vö. VÁSÁRHELYI 1604, e1r–e3v.

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 244:27 Serafin Angyalok – szeráfok; a zsidó és keresztény vallásban az angyalok legfelső karának hatszárnyú angyalai, az Úr trónusának őrzői
- 245:4 amaz Isten-félő Királyi ember... – vö. Mt 8, 5–13; Lk 7, 1–10
- 245:5 Zachaeus – Zakeus, a vámosok feje Jerikóban; alacsony termete miatt felmászott egy fügefára, hogy láthassa az arra elhaladó Jézust, Jézus betért a házába és nála szállt meg (Lk 19, 1–10).
- 245:7 medgyek – mit tegyek
- 245:9 [PÁZMÁNY 1606: *Exod. 19 v. 15.*] – pontosabban: Kiv 19, 10–15; 24, 18
- 245:15 [PÁZMÁNY 1606: *2. Reg. 6. v. 7.*] – pontosabban: 2Sám 6, 6–7
- 245:17 Betsamíták – Bet-Semes kánaáni város lakói
- 245:17 [PÁZMÁNY 1606: *1. Reg. 6. v. 19.*] – *Biblia* 1583: „percussit de populo septuaginta viros, et quinquaginta millia plebis”; *Biblia* 1626: „és meg-vere a’ nép-közzül hetven férfiat, és ötven-ezeret a’ kösségből”; *Biblia* 2005: „az Úr lesújtott közülük hetven emberre”.
- 245:22 Assvérus Királyhoz – Achaszvéros, másik nevén Xerxész, perzsa király (Kr. e. 485–465), Dáriusz fia
- 245:28 a’ menyegzőben az öltözetlen ember – vö. Mt 22, 1–14
- 246:6 Iudás – Júdás, Iskarióti, apostol; miután elárulta Jézust, felakasztotta magát.
- 246:23 Iöjetek hozzám... – vö. Mt 11, 28
- 246:25 Publicánusokat – vámosokat
- 246:26 Meg nem utálád... – vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 211:15–19, 214:20–23
- 247:4 amaz aszszony, kin a’ vér vala... – vö. Mt 9, 20–22; Mk 5, 25–34; Lk 8, 43–48
- 247:7 Az Evangeliomban olvastam... – vö. Lk 6, 19
- 247:16 Eliseus teteme... – vö. 2Kir 13, 21
- 247:17 [PÁZMÁNY 1606: *4 Reg 6 v. 5.*] – pontosabban: 2Kir 6, 5–6
- 247:18 a’ Moyses veszszeje... – vö. Szám 20, 7–11; Kiv 15, 23–25
- 247:19 a’ Frigy szekrénye.. – vö. 2Sám 6, 11; 1Krón 13, 14
- 247:19 Obededom – Obed-Edom, Dávid parancsára egy ideig az ő házában őrizték a frigyszekrényt (vö. 2Sám 6; 1Krón 13).
- 247:31 a’ kölyköcskék asztalod morsalékiban – vö. Mt 15, 17; Mk 7, 28
- 248:4 Örök mindenható Ur Isten... – Az imádság latin szövege: „Oratio Sancti Thomae Aquinatis. Omnipotens sempiterna Deus, ecce accedo ad sacramentum unigeniti filii tui domini nostri Jesu Christi. Accedo tanquam infirmus ad medicum vitae, immundus ad fontem misericordiae, caecus ad lumen claritatis aeternae, pauper et egenus ad Dominum caeli et terrae. Rogo ergo immensae largitatis tuae abundantiam, quatenus meam curare digneris infirmitatem, lavare foeditatem, illuminare caecitatem, ditare paupertatem, vesti-

4. TÁRGYI JEGYZETEK

re nuditatem: ut panem angelorum, regem regum, dominum dominantium tanta suscipiam reverentia et humilitate, tanta contritione et devotione, tanta puritate et fide, tali proposito et intentione, sicut expedit saluti animae meae. Da mihi quaeso Dominici corporis et sanguinis, non solum suscipere sacramentum, sed etiam rem et virtutem sacramenti. O mitissime Deus, da mihi corpus unigeniti filii tui domini nostri Jesu Christi, quod traxit de virgine Maria, sic suscipere: ut corpori suo mystico merear incorporari, et inter ejus membra connumerari. O amantissime pater, concede mihi dilectum filium tuum, quem nunc velatum in via suscipere propono, revelata tandem facie perpetuo contemplari. Qui tecum vivit et regnat etc.” Aliae orationes pro oportunitate Sacerdotis ante celebrationem et Communionem dicendae. *Missale Romanum* 1570/1998, 34–35, 83*. sz.

248:25 KERlek tégedet... – Az imádság latin szövege Petrus Canisius *Manuale Catholicorum*ából: „D. Ambrosii precatio ante sacram Communionem. Rogo te Domino Iesu, mundi Salvator, per ipsum sacrosanctum et vivificum mysterium corporis et sanguinis tui, quo quotidie in Ecclesia tua pascimur et potamur, atque unius divinitatis participes efficimur: da mihi virtutes sanctas, quibus repletus, bona conscientia ad altare tuum accedam, ita ut haec caelestia Sacramenta efficiantur mihi salus et vita. Tu enim dixisti ore tuo sancto et benedicto:

Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Qui manducat me, vivet propter me, ipse manet in me, et ego in eo. Ego sum panis vivus, qui de caelo descendi. Siquis manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum.

Panis dulcissime, sana palatum cordis mei, ut sentiam suavitatem amoris tui. Sana illud ab omni languore, ut nullam praeter te sentiat dulcedinem, nullum praeter te quaerat amorem, nullam praeter te amet pulchritudinem. Panis candidissime habens omne delectamentum, et omnem saporem, qui nos de te semper reficis. Comedat te cor meum, et dulcedine saporis tui repleantur viscera animae meae. Manducat te Angelus pleno ore in patria: manducet te peregrinus homo pro modulo suo, ne deficere possit in via, tali recreatus viatico. Panis sancte, panis vive, panis pulcher, panis munde, qui descendisti de caelo, et das vitam mundo: veni in cor meum, et munda me ab omni inquinamento carnis et spiritus. Intra in animam meam, sana et sanctifica me interius et exterius. Esto tutamentum et continua salus corporis et animae meae. Repelle a me insidiantes mihi hostes: recedant procul a potentia praesentiae tuae, ut foris et intus munitus per te, recto tramite ad regnum tuum perveniam; ubi non in mysteriis, sicut in hic tempore agitur, sed facie ad faciem te videbimus, cum tradideris regnum Deo Patri, et Deus erit omnia

- in omnibus. Tunc enim me de te satiabis satietate mirifica: ita ut neque esuriam neque sitiam in aeternum.” (CANISIUS 1614, 226–229.)
- 249:11 Uram, méltó nem vagyok... – Az imádság latin szövege Petrus Canisius *Manuale Catholicorum*ából: „*In ipso ad sacram Communionem accessu. Domine, non sum dignus ut sub tectum meum intres, et in me velut sordido stabulo habites ac requiescas. Quoniam vero in hoc Sacramento Deus et homo manes absconditus, et sub specie panis a peccatoribus etiam infimis tangi et manducari voluisti: Propitius esto mihi, qui ad mensam tuam invitatus licet indignus accedo; et eum sentire fructum desidero, de quo ipse dixisti:*
Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in eo: Qui manducaverit ex hoc pane, vivet in aeternum.
Esto igitur mihi panis, qui dat vitam mundo, et in hac vita peregrinantes sustinet, et omne bonum egentibus praestat. Sit mihi corporis et sanguinis tui sumptio tam salutaris et efficax, ut cor meum in amore tuo hoc pane sanctissimo reficiatur, atque in omni gratia mihi necessaria confirmetur. O Iesu manna dulcissimum, me famelicum pasce. Tu panis de caelo descendens, et mundo vitam praestans, in me mortem promerente, vitam operare. In periculis, in tenebris, in afflictionibus versor: tu laborantem, ut promisisti, excipe; et domum meam, sicut Zachae, qui te gaudens excepit, visita cum nova benedictione, ut totus renovatus, tecum coniunctissime vivam, qui mihi omnia in omnibus esse amantissime decrevist. En tu mihi, et ego tibi; mane in me semper Iesu dulcissime, spes, fortitudo et salus mea sempiterna.” (CANISIUS 1614, 235–237.)
- 249:31 Simeon – Jeruzsálemi férfi, a Szentlélek ígéréteinek megfelelően tanúja volt Jézus bemutatásának a templomban, dicsőítő éneket és Máriára vonatkozó jövődölést mondott (Lk 2, 25–35).
- 250:17 [PÁZMÁNY 1606: *Psal. 41. v. 1.*] – helyesen: Zsolt 41/42, 2–3
- 250:21 Uram IESUS Christus... – A könyörgés latin szövege: „Perceptio corporis et sanguinis tui domine Jesu Christe, quod ego indignus sumere praesumo, non mihi proveniat in iudicium et condemnationem, sed pro tua pietate prosit mihi ad tutamentum mentis et corporis, et ad medelam percipiendam. Qui vivis et regnas cum Deo patre, in unitate spiritus sancti Deus: per omnia saecula saeculorum. Amen.” Canon Missae. *Missale Romanum* 1570/1998, 350, 1541. sz.
- 250:27 URAM, NEM VAGYOK MELTO... – Latin szövege: „Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum: sed tantum dic verbo, et sanabitur anima mea.” Canon Missae. *Missale Romanum* 1570/1998, 350, 1543. sz.
- 251:5 CHristusnak Lelke... – Az imádság latin szövege a *Hortulus animae* című imakönyvből: „*Alia oratio post elevationem de qua conceduntur ccc.*

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- dies indulgentiarum a Johanne papa vigesimosecundo.* Anima Christi sanctifica me, corpus Christi salva me, sanguis Christi inebria me, aqua laeteris Christi lava me, passio Christi conforta me; o bone Jesu exaudi me, intra vulnera tua absconde me, et ne permittas me separari a te, ab hoste maligno defende me. In hora mortis meae voca me, et iube me venire ad te, ut cum sanctis tuis laudem te in saecula saeculorum. Amen.” (*Hortulus animae* 1505, z ii r.) Vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 290:11–19. Eredetéről, középkori magyar változatairól: REMÉNYI 1998.
- 251:12 [PÁZMÁNY 1606: *Psal 103. v. 1.*] – pontosabban: Zsolt 102/103, 1–2
- 251:16 Dicsírlek téged... – Az imádság latin szövege: „Oratio sancti Thomae. Gratias tibi ago Domine sancte, pater omnipotens, aeternae Deus, qui me peccatorem, indignum famulum tuum, nullis meis meritis, sed sola dignatione misericordiae tuae satiare dignatus es, precioso corpore et sanguine filii tui domini nostri Jesu Christi. Et precor, ut haec sancta Communio non sit mihi reatus ad poenam, sed intercessio salutaris ad veniam. Sit mihi armatura fidei, et scutum bonae voluntatis. Sit vitiorum meorum evacuatio, concupiscentiae et libidinis exterminatio, charitatis et patientiae, humilitatis et obedientiae augmentatio: contra insidias inimicorum omnium, tam visibilibium, quam invisibilium, firma defensio: motuum meorum, tam carnalium, quam spiritualium, perfecta quietatio, in te uno ac vero Deo firma adhaesio: atque finis mei felix consummatio. Et precor te, ut ad illud ineffabile convivium me peccatorem perducere digneris: ubi tu cum filio tuo et Spiritu Sancto, sanctis tuis es lux vera, satietas plena, gaudium sempiternum, jucunditas consummata, et felicitas perfecta. Per Christum dominum nostrum. Amen.” Aliae Orationes post celebrationes, et Communionem dicendae. *Missale Romanum* 1570/1998, 35, 84*. sz.
- 253:6 Moysesnek azt parancsolád... – vö. Kiv 16, 33; Zsid 9, 4
- 253:12 Midőn Bóldog Aszony... – vö. Lk 1, 43
- 253:15 Medgyek – mit tegyek
- 253:29 Szent Dávid azon csudálkozik... – vö. Zsolt 8, 5; 143/144, 3
- 253:30 Salomon el-álmélkodék azon... – vö. 1Kir 8, 27
- 254:18 Nem akará Salomon... – vö. 2Kir 8, 11
- 254:24 Salomon azt akará... – vö. 1Kir 8, 64
- 254:30 bé-zároltaték ama’ Kapu... – vö. Ez 43, 4; 44, 2
- 255:3 Maradgy velem Uram... – vö. Lk 24, 29
- 255:5 kísérteteknek – kísértéseknek
- 255:7 Iaj nekünk... – vö. Jer 6, 4
- 255:20 URAM IESUS Christus... – vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 117:24–28 (más fordítás)

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 255:26 Ur Isten, ki nekünk... – vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 117:21–23, 289:30–290:2 (más fordítás)
- 255:30 Uram, ki a' téged-szeretőknek... – A könyörgés latin szövege: „Deus, qui diligentibus te bona invisibilia praeparasti: infunde cordibus nostris tui amoris affectum: ut te in omnibus et super omnia diligentes: promissiones tuas, quae omne desiderium superant, consequamur.” Dominica V post Pentecosten, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 405, 1927. sz.
- 256:3 Örök mindenható Isten... – A könyörgés latin szövege: „Deus, qui nos ad imaginem tuam, sacramentis renovas et praeceptis: perforce gressus nostros in semitis tuis: ut charitatis donum, quod fecisti a nobis sperari: per haec quae offerimus sacrificia, facias apprehendi.” Orationes dicendae in Missa ad libitum Sacerdotis: Ad postulandam charitatem, Secreta. *Missale Romanum* 1570/1998, 647, 4168. sz.
- 256:9 a' te kedves Apostolod... – vö. Lk 5, 8
- 256:12 Medgyek – mit tegyek
- 256:22 [PÁZMÁNY 1606: *Gen.* 32. v. 24.] – Pontosabban: *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint Ter 32, 24–28; *Biblia* 2005: Ter 32, 25–29.
- 256:26 Nám – lám, íme
- 257:13 SEbesícsd-meg Uram... – Az imádság latin szövege: „Alia Oratio Sancti Bonaventurae. Transfige dulcissime Domine Jesu medullas et viscera animae meae, suavissimo ac saluberrimo amoris tui vulnere, vera, serenaque, et apostolica sanctissima charitate, ut langueat et liquefiat anima mea solo semper amore, et desiderio tui, te concupiscat, et deficiat in atria tua, cupiat dissolui, et esse tecum. Da, ut anima mea te esuriat, panem angelorum, refectionem animarum sanctarum, panem nostrum quotidianum, super substantialem, habentem omnem dulcedinem, et saporem, et omne delectamentum suavitatis: te, in quem desiderant angeli prospicere, semper esuriat, et comedat cor meum, et dulcedine saporis tui repleantur viscera animae meae: te semper sitiát fontem vitae, fontem sapientiae et scientiae, fontem aeterni luminis, torrentem voluptatis, ubertatem domus Dei, te semper ambiat, te quaerat, te inveniát, ad te tendat, ad te perveniát, te meditetur, te loquatur: et omnia operetur in laudem et gloriam nominis tui, cum humilitate et discretione, cum dilectione et delectatione, cum facilitate et affectu, cum perseverantia usque in finem: et tu sis solus semper spes mea, tota fiducia mea, divitiae meae, delectatio mea, incunditas mea, gaudium meum, quies et tranquillitas mea, pax mea, suavitas mea, odor meus, dulcedo mea, cibus meus, refectio mea, refugium meum, auxilium meum, sapientia mea, portio mea, et possessio mea, thesaurus meus, in quo fixa et firma et immobiliter semper sit radicata mens mea, et cor meum. Amen.” Aliae Ora-

- tiones post celebrationem, et Communionem dicendae. *Missale Romanum* 1570/1998, 35–36, 85*. sz.
- 258:4 Örök mindenható... – Az imádság latin változata: „Omnipotens sempiternus Deus, per viscera misericordiae Dei nostri, te rogo et obsecro, ut nos omnes et singuli, qui Christiano nomine censemur in hoc unitatis signo, in hoc vinculo charitatis, in hoc concordiae symbolo, iam tandem aliquando conveniamus, et concordemus: memoresque tantae maiestatis, et tam eximii amoris Iesu Christi Domini nostri, qui dilectam animam suam, in nostrae salutis pretium, et carnem suam nobis dedit ad manducandum: haec sacra mysteria corporis et sanguinis eius, ea fidei constantia et firmitate, ea animi devotione, ea pietate et cultu credamus, et veneremur: ut panem illum substantialiorem frequenter suscipere possimus. Et is vere sit nobis animae vita, et perpetua sanitas mentis, cuius vigore consortati, ex huius miserae peregrinationis itinere, ad coelestem patriam pervenire valeamus, eundem panem Angelorum, quem modo sub sacris velaminibus edimus, absque ullo velamine manducaturi, per eundem Christum Dominum nostrum, Amen.” Oratio ex Concilii Tridentini, sess. 13. cap. 8. SAILLIUS 1600, 416–417.
- 258:5 [PÁZMÁNY 1606: *Triden. Sess. 13. c. 8.*] – A trienti zsinat (1545–1563) 13. ülésén, 1551. október 11-én hozott határozatot a legszentebb Oltáriszentségről, amelynek 8. fejezete a Szentség használatáról szól. Vö. *Canones et decreta* 1564, LXXVI: „Demum vero paterno affectu admonet sancta Synodus, hortatur, rogat, et obsecrat per viscera misericordiae Dei nostri, ut omnes, et singuli, qui Christiano nomine censurentur, in hoc unitatis signo, in hoc vinculo caritatis, in hoc concordiae symbolo iam tandem aliquando conveniant, et concordent [...]” Magyarul: DENZINGER–HÜNERMANN 2004, 396: „Végül pedig atyai érzéssel figyelmeztet, buzdít, indítványoz és kér a szent zsinat »Istenünk könyörülő irgalmából« [*Lk 1,78*] mindenkit egyénenként, aki csak a keresztény névre hallgat, hogy az »egység e jelében«, a »szeretet kötelékében«, az egyetértés e jelképében már végre egyszer egyezzenek meg és értsenek egyet”.
- 258:6 Sacramentomodnak – szentségednek
- 259:2 SZENT DAVID PENITENCIA-TARTO SOLTARA – A hét bűnbánati zsoltár; központi gondolatuk a bűnbánat és a bűnbocsánatért könyörgés. Sokáig elfogadott nézet szerint az 50. zsoltár fordítója Balassi Bálint, a többi Nyéki Vörös Mátyás (RMKT XVII/2, 454–458). Újabban Nyéki szerzőségét megkérdőjelezték (VADAI 2005, 181–182), sőt Pázmány is felmerült mint lehetséges fordító (SZABÓ 2011). Keletkezésükről, további kiadásairól, dallamukról: RMKT XVII/2, 91–100, 454–458.

- 261:17 L. Soltár – E zoltár mellett az 1606-os kiadás margóján a „*Balassa Ba:*” megjegyzés olvasható, ennek alapján e szöveg szerzőjének Balassi Bálintot tekintik, a többi bűnbánati zoltárénak viszont nem (l. 259:2). Balassi *L. zoltár*-fordítását Rimay János beleszerkesztette a Balassi-fivérek halálára írt *Epicédiumába*.
- 261:31 medgyek – mit tegyek
- 262:5 la ki – íme, milyen
- 263:1 meg-epett – keserű, megkeseredett
- 263:23 fondálád – teremtetted, alakítottad
- 264:27 *Az Anyaszentegyház Litaniáiról...* – A fejezet egyes szövegrészei és hivatkozásai (főleg az elején és a végén) megtalálhatók Jean Étienne Duranti *De ritibus ecclesiae catholicae* című művében (DURANTI 1592, 350–355, 388–390).
- 264:29 Processiókban – körmenetekben
- 265:1 Szent Gergely, lib. 11. Regestri, cap. 2. – GREGORIUS I., *Registrum epistolarum*, lib. 11., *Epistola* 2.; vö. GREGORIUS 1521, 438r. A PL-ben a beszédek közt található: *Oratio Sancti Gregorii ad plebem de mortalitate*, PL 76, 1313–1314.
- 265:8 Iosue – József, Mózes szolgája, majd utóda; *József könyvének* főszereplője
- 265:8 1. Paral. 13. v. 2. – pontosabban: 1 Krón 13, 2–8
- 265:9 Ruffinus, lib. 2. cap. 33. – RUFINUS Tyrannius, *Historia ecclesiastica*; vö. PL 21, 539.
- 265:12 ciliciomban – A cilícium a remeték és vezeklők szőrcsuhája, ill. önsanyargatásból meztelen testükön hordott szöges öve.
- 265:14 Második Theodósius Császár – II. Theodósziosz (Theodosius; 401–450), 408-tól haláláig bizánci császár
- 265:16 Nicéforus, lib. 14. cap. 3. – NICEPHORUS Callistus Xanthopoulos, *Ecclesiastica historia*; vö. PG 146, 1066.
- 265:18 Ariánusok – Arius alexandriai presbíter tanait követő, a Szentháromság dogmáját és Jézusnak az Atyával való egylényegűségét tagadó mozgalom. A náiceai zsinat elítélte; Nagy Konstantin, II. Constantius és Valens császársága alatt elismert vallási irányzat; Nagy Theodosius, majd a konstantinápolyi zsinat (381) a náiceai hitvallást tette kötelezővé.
- 265:21 Amfilóchius, in Vita D. Basilii – Pseudo-AMPHILOCHIOS, *Vita Sancti Basilii*; vö. PL 73, 295–312. Pontosán nem azonosított utalás. – Szent Amphilokhiosz (Amphilochius; 340/345–403 előtt), Nagy Szent Vazul tanítványa, 373-tól Ikonium püspöke. A neki tulajdonított Basilius-életrajz valószínűleg a 9. század körül keletkezett.

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 265:21 Zonaras, tomo 3. – Joannes ZONARAS, *Annales*; vö. ZONARAS 1557, III, 26–27; PG 134, 1163.
- 265:22 Proclus Constanczinápolyi Patriarcha – Szent Proklosz (390 k.–446 k.), Aranyszájú Szent János tanítványa, konstantinápolyi pátriárka
- 265:24 Nicéforus, lib. 14. cap. 46. – NICEPHORUS Callistus Xanthopoulos, *Ecclesiastica historia*; vö. PG 146, 1218.
- 265:25 Szent Gergely Pápa – Nagy Szent I. Gergely; I. 19:15
- 265:26 Turonensis, li. 10. Histor. initio – GREGORIUS Turonensis, *Historia Francorum*; vö. PL 71, 527–529.
- 265:26 Sigonius, lib. 1. de Regno Italiae – Carolus SIGONIUS, *De regno Italiae*; vö. SIGONIUS 1575, 27–29. – Carlo Sigonio (Carolus Sigonius; 1524 k.–1584), itáliai humanista; Modenában, Velencében, majd a padovai és a bolognai egyetemen tanított. Számos görög-római témájú mű mellett megírta Itália 6–13. századi történetét.
- 265:28 Mamertus – Szent Mamertus († 477), Vienne püspöke. Városában egy húsvétkor tűzvész pusztított, amelyet könyörgésére csodálatosan megszüntetett az Úr. Hálából vezeklő és könyörgő körmenetet tartottak. Az ún. keresztjáró körmenetek néhány évtized alatt egész Franciaországban, 800 után pedig az egyetemes egyházban is elterjedtek.
- 265:31 Bédá, lib. 1. Hist. cap. 25. – BEDA Venerabilis, *Historia ecclesiastica gentis Anglorum*; vö. PL 95, 55.
- 265:31 Szent Agoston – Canterburyi Szent Ágoston († 604/605), Britannia angolszász hódítóinak keresztény hitre térítője
- 266:6 Novell. 123. cap. 31. 32. – IUSTINIANUS I., *Authenticae seu novellae constitutiones*; vö. IUSTINIANUS 1586, 306.
- 266:6 Szent Gergely Pápa ... lib. 11. epist. 2. – GREGORIUS I., *Registrum epistolarum*, lib. 11., *Epistola 2.*; vö. GREGORIUS 1521, 438r. A PL-ben a beszédek közt található: *Oratio Sancti Gregorii ad plebem de mortalitate*, PL 76, 1314.
- 266:11 Evágrius ... Lib. 4. cap. 26. – EVAGRIUS Scholasticus, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 86/II, 2746. – Euagriosz Szkholasztikosz (Evagrius Scholasticus; 536 k.–594 u.), szíriai egyháztörténész; Euszebiosz, Szókratész, Szózomenosz és Theodóréosz munkásságát folytatva megírta a 431 és 594 közti időszak történetét.
- 266:12 Cosroës – I. Chosroes (Khosrau, Khosrav, Anushirvan; † 579), perzsa uralkodó a Szászánida dinasztiából a birodalom fénykorában
- 266:13 Szent Thamas – Szent Tamás (6. sz.), Apamea püspöke
- 266:23 Szent Melecius – Szent Melécusz (Meletius; † 381), antiochiai püspök, Aranyszájú Szent János pártfogója; az ariánusok két ízben is száműzték.

- 266:26 Sozómenus, lib. 3. c. 10. – Salminius Hermias SOZOMENUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 67, 1275 (itt: lib. 5. c. 19.).
- 266:27 Sócrates, lib. 3. c. 18. – SOCRATES Scholasticus, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 67, 426.
- 266:27 Theodorétus, lib. 3. c. 11. alias 9. – THEODORETUS, *Historia ecclesiastica*; vö. PG 82, 1098 (itt: c. 6.).
- 266:28 Hierónymus contra Vigilantium – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Contra Vigilantium*; vö. PL 23, 343. A Pázmánynál szereplő Iulianus, Babyla és Melecius története helyett itt Constantinus viteti át András és Lukács apostol, valamint Timóteus maradványait Constantinopolisba.
- 266:29 Bonfiniusban – Antonio Bonfini (Antonius Bonfinius, Antonius de Bonfinis; 1427/1434–1502), olasz humanista történétíró, Mátyás udvarában is élt, megírta a magyarok történetét latin nyelven.
- 266:31 Hunyadi Iános – Hunyadi János (1400 k.–1456), törökverő hadvezér, kormányzó; nevéhez fűződik a nándorfehérvári diadal; Hunyadi Mátyás apja.
- 266:31 László Király – V. László (1440–1457), magyar király, a Habsburg-ház tagja; már 1440-ben megkoronázták, kiskorúsága idején Hunyadi János kormányzott helyette, hivatalosan 1453-tól uralkodott haláláig.
- 266:33 Bonfinius, Decad. 3. lib. 6. – Antonius BONFINIUS, *Rerum Ungaricarum decades*; vö. BONFINI 1936, III, 137.
- 267:1 Iis occurrunt... – „Ezt az egész fentebb leírt oszlopot a papok díszmenete előzte meg, akik szent öltözékben, ünnepélyesen lépegetve vitték maguk előtt a hazai szellemeket és isteneket, az istenségek aranyos, ezüstös képmásait; hálaadó szent himnuszokat zengtek a mindenható, jóságos Jézus Krisztusnak és az isteni anyának, Pannónia patrónájának [...]” (BONFINI 1995, ford. KULCSÁR Péter, 627.)
- 267:4 Ado, anno 452. et 396. – ADO Viennensis, *Chronicon in aetates sex divisum*; vö. PL 123, 97, 102–103 (itt: anno 425). – Szent Ado(n) (Ado/n/ Viennensis; 800–875), Vienne püspöke, hagiográfus.
- 267:5 Turonensis, lib. 2. Hist. cap. 34. – GREGORIUS Turonensis, *Historia Francorum*; vö. PL 71, 231–232.
- 267:5 Avítus, Sermone de Rogationibus – Alcimius Ecdicius AVITUS, *Homilia de rogationibus*; vö. PL 59, 292. – Alcimius Ecdicius Avitus (500 k.), késő római ókeresztény író, Vienne püspöke.
- 267:6 Sidonius, libr. 7. epist. 1. Libr. 5. ep. 14. – SIDONIUS Apollinaris, *Epistolae*; vö. PL 58, 544–545, 563–564. – Sidonius Apollinaris (Caius Sollius Modestus Apollinaris; 433–479), római szenátor, clermonti püspök, író, költő.

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 267:6 Basilius, epist. 63. – BASILIUS Magnus, *Epistola 63.*; vö. PG 32, 763 (itt 207. levél).
- 267:7 Asclepiades, in 5. Synodo, act. 1. – Aszklépiadész, Trallis püspöke az 536-os konstantinápolyi zsinaton vett részt, s Péter (Petrus Fullo) antiochiai püspöknek írt levelében (*Epistula ad Petrum Fullonem*) említi a litániákat. Vö. *Conciliorum omnium* 1538, II, f. viii. r; SCHWARTZ 1940, 11.
- 267:7 Baronius, in Martyrolog. 25. April. – Caesar BARONIUS, *Martyrologium Romanum*; vö. BARONIUS 1587, 182–183.
- 267:8 Bellarminus, tom. 2. libr. 2. de Missa, cap. 16. – Robertus BELLARMINUS, *Disputationes*; vö. BELLARMINUS 1597, 1120–1121. – Bellarmin Szent Róbert (Roberto Bellarmino; 1542–1621) toszkánai születésű jezsuita hittudós, író, a katolikus restauráció vezéralakja, Pázmány tanítómestere.
- 267:8 Canisius, libro 5. Marial. cap. 30. – Petrus CANISIUS, *De Maria Virgine*; vö. CANISIUS 1577, 762–763. – Canisius Szent Péter (Petrus Canisius; 1521–1597) németalföldi származású, főként Németországban és Svájcban tevékenykedő jezsuita hitszónok, teológus, nevelő; a katolikus restauráció egyik vezéralakja a 16. században.
- 267:9 Ioannes Durand. libr. 2. de Ritibus, cap. 10. – Johannes Stephanus DURANTI, *De ritibus ecclesiae catholicae*; vö. DURANTI 1592, 349–357. – Jean Étienne Duranti (Johannes Stephanus Duranti, Durandus; 1534–1589) ügyvéd, a francia parlament első elnöke; a III. Henrik ellen lázadók megölték.
- 267:10 Asclepiades – I. 267:7
- 267:15 azon helyen Quintianus Püspök – L. 267:7. – Quintianus (Cincianus, Quincianus), Asculum püspöke, az 536-os konstantinápolyi zsinaton vett részt, s Péter (Petrus Fullo) antiochiai püspöknek írt levelében (*Epistula ad Petrum Fullonem*) említi az esetet. Vö. *Conciliorum omnium* 1538, II, f. ix v; SCHWARTZ 1940, 17.
- 267:18 meg-marczongják – megszaggatják, szétmarcangolják
- 267:20 [PÁZMÁNY 1606: *Vide Feuarden. Dialog. 1. contra Caluin fol. 37.*] – Franciscus FEUARDENTUS, *Dialogi septem*; vö. FEUARDENTUS 1594, 37.
- 267:21 Luther ... In Enchiridio piarum Precat. edito Vittemb. 1560. per Laurentium Schvvenk – vö. LUTHERUS 1560, V vij v–V xii r
- 267:23 In Libello Precat. edito Argentinae, Anno 1566. per Theobaldum Berger – *Das Newer und gemehret Gesangbüchlein*, Strasburg, Thiebolt Berger, 1566. A mű a Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz online katalógusában szerepel, de példány nem található a könyvtár állományában.
- 267:24 Lib. Hymnorum correctorum, edito Lipsiae, anno 1578. per Christophorum Cornerum – vö. CORNERUS 1578, 222–231.

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 268:2 August. libr. de Cura pro Mortuis, c. 4. – Aurelius AUGUSTINUS, *De cura pro mortuis gerenda*; vö. PL 40, 596.
- 268:16 az Ujitók... – Martin Luther imakönyvének litániájában (vö. LUTHERUS 1560, V vij v–V xii r) ez a toldalék nem szerepel, valószínűleg Johann Bugenhagen a szerzője. (Vö. KAPPEN 1727, II, 757–759.)
- 268:16 Ut nos... – Hogy szabadíts meg minket a törökök és a pápa istenkáromlásától, fajtalankodásától és gyilkosságaitól. Kérünk téged, hallgass meg minket. (Báthory Orsolya ford.)
- 268:21 Deakombónék – jelentése valószínűleg: csekély tudományú deákocskák (PPÖM II, 267.)
- 268:22 Agnus DEI, qui tollis peccata mundi – Isten báránya, aki elveszed a világ bűneit
- 268:23 Agne Dei – Isten báránya (vocativusban, megszólító esetben)
- 268:23 [PÁZMÁNY 1606: *August. 2. contra Crescon. c. 1. & 2. lib. 3. c. 73. li. 4. c. 55. carpunt Donatista errores*] – Aurelius AUGUSTINUS, *Contra Cresconium grammaticum donatistam*; vö. PL 43, 467–469, 542, 583. – carpunt Donatista errores: bírálják a donatista tévedéseket – donatisták: l. 123:30
- 268:23 [PÁZMÁNY 1606: *Augustini in Grammatica*] – Aurelius AUGUSTINUS, *De grammatica*; vö. PL 32, 1390–1391.
- 268:26 Degener o populus – Ó, elfajzott nép! (Báthory Orsolya ford.) Az idézet forrása: Marcus Annaeus LUCANUS, *De bello civili*, II, 116. Vö. LUCANUS 1988, 29.
- 268:28 KYRIE Eleisont – az „Uram, irgalmazz” könyörgést
- 268:32 Sz Agoston ... Epistola 178. – Aurelius AUGUSTINUS, *Epistola 178.*; vö. PL 33, 1160 (itt: 20. levél).
- 268:33 AMEN, et ALLELUIA; nec Latino... – Amen és Alleluja; sem latinra, sem barbár nyelvre nem lehet lefordítani, valamennyi nép a héber szóval énekli. (Báthory Orsolya ford.)
- 269:3 lib. 2. de Doctr. Christian. cap. 11. – Aurelius AUGUSTINUS, *De doctrina christiana*; vö. PL 34, 42.
- 269:3 Propter sanctiorem... – Noha lefordíthatnák, megőrzik eredeti alakjukat – Amen és Alleluja –, hogy nagyobb legyen azok szent ereje. (Báthory Orsolya ford.)
- 269:8 [PÁZMÁNY 1606: *Canin. loco. cit. cap. 5.*] – Angelus CANINIUS, *De locis Sacrae Scripturae Hebraicis*; vö. CANINIUS 1600, 37–39. – Angelo Canini (1521–1557), olasz nyelvész, filológus, a klasszikus és keleti nyelvek tudósa; Itáliában, Spanyolországban, majd Franciaországban tanított.
- 269:8 Deut. 27. v. 16. – pontosabban: MTörv 27, 15–16

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 269:12 Az Anyaszentegyház Litaniái – A 16. században több mint nyolcvan litánia létezett. VIII. Kelemen pápa 1601-ben a *Mindenszentek litániája* és a *Loretói litánia* kivételével megtiltotta a litániák használatát, Pázmány itt mégis négy másik litánia szövegét is közli.
- 269:13 Szent Agoston, cap. 40. Meditat. et cap. 23. 24. 35. 36. – Pseudo-AUGUSTINUS, *Meditationes*; vö. PL 40, 918–919, 928–932, 939.
- 269:16 Sz. Gábrriel – A bibliai Gábrriel vagy Gábor angyal, ő vitte hírül Zakariásnak fia, Keresztelő János születését, Szűz Máriának pedig a Megtestesülést, s hogy Isten őt választotta ki a Megváltó édesanyjául (vö. Lk 1, 11–20, 26–38).
- 269:17 Confessorok – hitvallók; szentként tisztelt, nem vértanú személyek
- 269:22 Vallás-tévők – hitvallók
- 269:25 URam, irgalmazz ... – *Mindenszentek litániája*; a legősibb litánia, amelyet az egyházi rend szentségi rendjeinél, apát- és apátnő-benedikálásnál, keresztvíz-szentelésnél, zárándoklatok és bizonyos körmenetek alkalmával imádkoznak. Alapformája, beosztása már a 7. században kialakult. Latin szövege pl.: *Breviarium Romanum* 1568/1999, 1025–1027, 6774–6775. sz.
- 271:30 Levíták – levíták, a papok segítői
- 272:3 Sz. Margit – Lehet Antiochiai Szent Margit (l. 23:23), vagy mivel Pázmány bevesz magyar szenteket e litániába, így akár Árpád-házi Szent Margit (akkor még csak Boldog, l. 179:5–6) is.
- 272:8 Sz. Katalin – Valószínűleg Alexandriai Szent Katalin (l. 27:28); a mai változatban viszont Sienai Szent Katalin (l. 20:32) szerepel.
- 272:9 Sz. Neste – Szent Anasztázia († 304 k.) szűz, a pannóniai Sirmiumban (ma Száva-szentdemeter, Sremska Mitrovica, Szerbia) szenvedett vértanúságot. Későbbi legenda szerint római származású volt; bekerült a római mise-könyvbe is.
- 274:26 *Vers.* Szabadícsd-meg... – A *Mindenszentek litániáját* követő 69. *zsol-tár*hoz tartozó versus-responsoriumok. A latin szöveg:
- V. Salvos fac servos tuos.
R. Deus meus sperantes in te.
V. Esto nobis domine turris fortitudinis.
R. A facie inimici.
V. Nihil proficiat inimicus in nobis.
R. Et filius iniquitatis non apponat nocere nobis.
V. Domine non secundum peccata nostra facias nobis.
R. Neque secundum iniquitates nostras retribuas nobis.
V. Oremus pro pontifice nostro N.

4.2. Tárgyi jegyzetek

R. Dominus conservet eum, et vivificet eum, et beatum faciat eum in terra, et non tradat eum in animam inimicorum eius.

V. Oremus pro benefactoribus nostris.

R. Retribuere dignare domine omnibus nobis bona facientibus propter nomen tuum vitam aeternam. Amen.

V. Oremus pro fidelibus defunctis.

R. Requiem aeternam dona eis domine, et lux perpetua luceat eis.

V. Requiescant in pace.

R. Amen.

V. Pro fratribus nostris absentibus.

R. Salvos fac servos tuos Deus meus sperantes in te.

V. Mitte eis domine auxilium de sancto.

R. Et de Sion tuere eos.

V. Domine exaudi orationem meam.

R. Et clamor meus ad te veniat.

V. Dominus vobiscum.

R. Et cum spiritu tuo.

Breviarium Romanum 1568/1999, 1027–1028, 6777–6778. sz.

275:20 Könyörögjünk. ... – A *Mindenszentek litániája* utáni könyörgések latin szövege:

„Deus cui proprium est misereri semper, et parcere: suscipe deprecationem nostram: ut nos, et omnes famulos tuos, quos delictorum catena constringit, miseratio tuae pietatis clementer absolvat.

Exaudi quaesumus domine supplicum preces, et confitentium tibi parce peccatis: ut pariter nobis indulgentiam tribuas benignus, et pacem.

Ineffabilem nobis domine misericordiam tuam clementer ostende: ut simul nos et a peccatis omnibus exuas, et a poenis, quas pro his meremur, eripias.

Deus qui culpa offenderis, paenitentia placaris: preces populi tui supplicantis propitius respice: et flagella tuae iracundiae quae pro peccatis nostris meremur, averte.

Omnipotens sempiterne Deus miserere famulo tuo pontifici nostro N. et dirige eum secundum tuam clementiam in viam salutis aeternae, ut te donante tibi placita cupiat, et tota virtute perficiat.

Deus a quo sancta desideria, recta consilia, et iusta sunt opera: da servis tuis illam, quam mundus dare non potest, pacem: ut et corda nostra mandatis tuis dedita, et hostium sublata formidine, tempora sint tua protectione tranquilla.

Ure igne sancti spiritus renes nostros, et cor nostrum, domine, ut tibi casto corpore serviamus, et mundo corde placeamus.

4. TÁRGYI JEGYZETEK

Fidelium Deus omnium conditor, et redemptor, animabus famulorum famularumque tuarum remissionem cunctorum tribue peccatorum: ut indulgentiam, quam semper optaverunt, piis supplicationibus consequantur.

Actiones nostras quaesumus domine aspirando praeveni, et adiuvando proseguere: ut cuncta nostra oratio, et operatio a te semper incipiat, et per te coepta finiatur.

Omnipotens sempiterne Deus, qui vivorum dominaris simul et mortuorum, omniumque misereris, quos tuos fide, et opere futuros esse praeoscis; te supplices exoramus; ut pro quibus effundere preces decrevimus, quosque vel praesens saeculum adhuc in carne retinet, vel futurum iam exutos corpore suscepit, intercedentibus omnibus sanctis tuis, pietatis tuae clementia, omnium delictorum suorum veniam consequantur. Per dominum nostrum Iesum Christum, filium tuum. Qui tecum. V. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo. V. Exaudiat nos omnipotens, et misericors dominus. R. Amen. V. Et fidelium animae per misericordiam Dei requiescant in pace. R. Amen.” *Breviarium Romanum* 1568/1999, 1028, 6779–6789. sz.

276:8 UR Isten, a’ kitül... – vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 177:8–12

277:4 A’ meg-dücsöült... – A misekönyvben elszórtan szereplő (sokszor nem is azonos, csak hasonló) könyörgések összegyűjtve, e sorrendben megtalálhatók pl. Thomas Saily litánia- és imagyűjteményében „Orationes ad poscenda sanctorum suffragia” címmel (SAILLIUS 1600, 422–424). Pázmánynál e sorozat néhány könyörgése hiányzik.

277:5 Örök mindenható Isten... – A könyörgés latin szövege: „Concede, quaesumus, omnipotens Deus, ut intercessio sanctae Dei genitricis Mariae, sanctorumque omnium Apostolorum, Martyrum, Confessorum, atque Virginum, et omnium electorum tuorum, nos ubique laetificet: ut dum eorum merita recolimus, patrocinia sentiamus.” SAILLIUS 1600, 422–423. Vö. *Orationes dicendae in Missa ad libitum Sacerdotis: Ad poscenda suffragia sanctorum, Oratio. Missale Romanum* 1570/1998, 638, 4077. sz.

277:6 Confessorok – hitvallók; szentként tisztelt, nem vértanú személyek

277:12 KERünk téged Ur Isten... – A könyörgés latin szövege: „A cunctis nos, quaesumus Domine, mentis et corporis defende periculis: et intercedente beata, et gloriosa, semperque virgine Dei genitrice Maria, cum beatis Apostolis tuis Petro, et Paulo, et omnibus sanctis: salutem nobis tribue benignus et pacem: ut destructis adversitatibus, et erroribus universis, ecclesia tua secura tibi serviat libertate.” SAILLIUS 1600, 423. Vö. *Dominica in Septuagesima, Ad poscenda suffragia sanctorum, Oratio. Missale Romanum* 1570/1998, 114, 504. sz.

- 277:18 TEkíncsd-meg... – A könyörgés latin szövege: „Infirmi-
tatem nostram respice, omnipotens Deus, et quia pondus propriae actionis nos gravat, sanc-
torum tuorum intercessio gloriosa nos protegat.” SAILLIUS 1600, 423. Vö.
Die 20. Ianuarii, In festo sanctorum martyrum Fabiani et Sebastiani, Oratio.
Missale Romanum 1570/1998, 457, 2309. sz.
- 277:21 VR Isten, ki minket... – A könyörgés latin szövege: „Deus, qui nos
sanctorum tuorum cultu laetificas, concede propitius, ut quos invocamus: de
eorum etiam protectione gaudeamus, et eorum intercessione in tui nominis
amore robaremur.” SAILLIUS 1600, 423. Vö. *Rituale Strigoniense* 1625,
229–230.
- 277:25 ENgedd, kérünk téged... – A könyörgés latin szövege: „Praesta quae-
sumus, omnipotens Deus, ut sanctis tuis intercedentibus, a cunctis adversi-
tatibus liberemur in corpore, et a pravis cogitationibus mundemur in mente.”
SAILLIUS 1600, 423. Vö. De eodem [In communis unius martyris non ponti-
ficis] communi alia Missa, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 574, 3528.
sz.
- 277:28 KERjük Uram... – A könyörgés latin szövege: „Sanctorum tuorum nos,
quaesumus, Domine, oratio veneranda tueatur, et commendet: et concede
propitius, ut quorum gaudemus meritis instruamur exemplis: et da nobis in
aeterna beatitudine de eorum societate gaudere.” SAILLIUS 1600, 424.
- 278:3 HALgasd-meg Uram... – A könyörgés latin szövege: „Adesto, Domine,
supplicationibus nostris, quas in sanctorum tuorum commemoratione deferi-
mus: ut qui nostrae iustitiae fiduciam non habemus, eorum qui tibi pla-
cuerunt, meritis et orationibus adiuvemur.” SAILLIUS 1600, 424. Vö. Die 2.
Iulii, In festo Visitationis beatae Mariae virginis. Pro commemoratione sanc-
torum Martyrum Processi et Martiniani, Secreta. *Missale Romanum*
1570/1998, 508, 2832. sz.
- 278:6 ENgeszteltessél-meg... – A könyörgés latin szövege: „Placare, quae-
sumus, Domine, humilitatis nostrae precibus, et intercedentibus sanctis tuis, a
cunctis nos defende periculis.” SAILLIUS 1600, 424.
- 278:8 ENgedd mindenható... – A könyörgés latin szövege: „Da, quaesumus,
omnipotens Deus, ut sanctorum tuorum intercessio, et devotionem nobis
augeat, et salutem.” SAILLIUS 1600, 424. Vö. In vigilia unius Apostoli, Ora-
tio. *Missale Romanum* 1570/1998, 569, 3438. sz.
- 278:10 VR Isten, kérünk téged... – A könyörgés latin szövege: „Exaudi, quae-
sumus, Domine, preces nostras, quas in sanctorum tuorum commemoratione
deferimus: et qui tibi digne meruerunt famulari, eorum intercedentibus me-
ritis, ab omnibus nos absolve peccatis.” SAILLIUS 1600, 424. Vö. De eodem

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- [In communi confess. pont.] communi alia missa, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 590, 3638. sz.
- 278:14 Az Angyalok segítségével... – E könyörgések többsége a *Szent angyalok litániája* után álló könyörgések közül való (l. pl. MAYR 1600, 220–232), némelyik a misekönyvben is szerepel.
- 278:15 IRgalmas, mindenható Isten... – A könyörgés latin szövege: „Omnipotens et misericors Deus, qui nos angelica custodia munire dignatus es, concede quaesumus, ut tanta protectione securi, et a pravis cogitationibus liberemur in mente, et ab omnibus adversitatibus eruamur in corpore.” MAYR 1600, 231.
- 278:19 UR Isten, ki az... – A könyörgés latin szövege: „Deus qui miro ordine Angelorum ministeria hominumque dispensas, concede propitius, ut quibus tibi ministrantibus in coelo semper assistitur, ab his in terra vita nostra muniat.” MAYR 1600, 231. Vö. Die 29. Septembris, In festo Dedicationis sancti Michaelis Archangeli, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 549, 3273. sz.
- 278:22 AZ te Bóldog... – A könyörgés latin szövege: „Beati Archangeli tui Michaelis commemoratione laetantes, supplices te Domine deprecamur: ut quod nostris meritis non valemus, eius intercessionem consequamur.” MAYR 1600, 229.
- 278:30 UR Isten, ki minden... – A könyörgés latin szövege: „Deus qui per Angelum Raphaellem utrumque Tobiam a cunctis liberasti periculis, praesta quaesumus ut eodem pro nobis intercedente angelico suffragio, ab omnibus nos mentis et corporis hostibus tuearis, et ad patriam perducas aeternam.” MAYR 1600, 230.
- 279:5 ALdot légy Uram... – Az imádság latin szövege Petrus Canisius *Manuale Catholicorum*ából: „*Precatio ad quemvis Apostolum*. Domine Deus qui beatos Apostolos tuos, inter et super omnes Sanctos in columnas primumque Ecclesiae tuae fundamenta mirabiliter elegisti: eosdemque primos omnium sancti Euangelii precones, in vastum terrarum orbem ablegasti eorum Euangelicam doctrinam admirandis operibus, prodigiis, ac miraculis confirmans ac stabiliens. Qui ad haec nos Gentes per eosdem ad cognitionem ac laudem Nominis tui etiam atque etiam requiris, allicis, et inuitas.
- Oramus misericorditer concedas, vt postquam nos super Apostolicae confessionis petram a te fundati, Et in eiusdem Apostolicae fidei unitatem ad perpetuum obsequium ac laudem tuam vocati sumus et electi, ne erroribus aut tentationibus seducti abs te villo vnquam tempore separemur.
- Sine nos sancti N. omniumque duodecim Apostolorum intercessionis fieri participes, in verae fidei corroborationem, in vitae emendationem, et in

- fugam euitationemque omnis mali, Per Christum Dominum nostrum, Amen.
(CANISIUS 1614, 338–340.)
- 280:1 háborúságot – helyesen: háborúságot (a kritikai szövegkiadásban sajtóhiba)
- 280:5 Ur Isten, ki... – A könyörgés latin szövege: „Deus qui sanctos martyres tuos virtute constantiae in passione roborasti, tribue nobis quaesumus ex eorum imitatione prospera mundi despiciere, et nulla eius adversa formidare.” MAYR 1600, 267.
- 280:19 A’ Confessorok napján... – Az imádság latin szövege Petrus Canisius *Manuale Catholicorum*ából: „*Ad confessorem beatum precatio.* Domine Iesu Christe Rex gloriae, et splendor Sanctorum, gratias ingentes agimus tibi, qui tot praeclara lumina, et ardentis quasi faces in Ecclesia collocasti, ut qui in domo tua vivunt, et aliena luce indigent, Sanctorum tuorum vocibus, monitis, virtutibus, exemplis et scriptis passim illuminentur: Inter alios vero Confessores sanctum N. eximie sublimasti, multis ut esset exemplo et patrocinio: cuius et precibus apud te cupimus adiuvari, ut cum tuis Confessoribus fidem Catholicam non solum corde et ore, sed etiam vita et opere perfecte confiteamur: Utque scientes et facientes Domini voluntatem, in domo tua, tanquam accensa luminaria, undique splendere, et nomen tuum semper glorificare possimus. Qui vivus et regnas, per omnia saecula saeculorum.” (CANISIUS 1614, 342–343.)
- 280:19 Confessorok – hitvallók; szentként tisztelt, nem vértanú személyek
- 281:10 IRgalmas Isten... – Hasonló kezdetű imádság Petrus Canisius *Manuale Catholicorum* című imakönyvéből: „*Ad quamlibet B. virginem, sanctam viduam aut matronam.* Laudemus Deum nostrum, qui inter caetera potentia suae miracula, etiam in sexu fragili multa et miranda perfecit, alias quidem aliis praecellentibus muneribus et insignibus laureis exornando. Non deest illis cruenti martyrii victoria, non perpetuae castitatis integritas, non virilis prudentiae et fortitudinis decor, talibusque monilibus in regno Christi se conspicuas, mirabiles, et imitandas ostendunt. Te igitur inter alias electa et dilecta Christi sponsa N. rogo, gratiam ut maiorem Christo placendi, meamque vocationem complendi impetres mihi: Et maxime quidem, ut in vera fide, charitate et patientia progressus faciam, mundique illecebras et carnis voluptates sanctae continentiae abstinentiaeque studio vincam et supprimam, nihilque Christi iugo suavius et amore charius sentiam, quoad tecum beata fruar immortalitate.” (CANISIUS 1614, 343–344.)
- 282:4 Az üdvösséges IESVS nevéül, Lítania – Jézus neve tiszteletére már a 15. század elején több litánia élt. Pápai jóváhagyást XIII. Leó pápa adott 1886-ban a valószínűleg Sienai Szent Bernardintól vagy Kapisztrán Szent Jánostól

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- származó szövegre. Latin szövege pl. MAYR 1600, 17–24. – Pázmánynál a litánia szövege nem azonos a Mayrnél olvashatóval.
- 282:5 Szent Bernárd, *Serm. 5. in Cantica* – BERNARDUS Claraevallensis, *Sermo-nes in Cantica*, helyesen *Sermo 15.*; vö. PL 183, 847: „Hoc tibi electuarium habes, o anima mea, reconditum in vasculo vocabuli hujus, quod est Jesus, salutiferum certe, quodque nulli unquam pesti tuae inveniatur inefficax. Semper tibi in sinu sit, semper in manu, quo tui omnes in Jesum et sensus dirigantur et actus.”
- 282:21 [PÁZMÁNY 1606: *Isai. 22.*] – pontosabban: Iz 22, 22
- 282:26 [PÁZMÁNY 1606: *Luc. 23.*] – pontosabban: Lk 23, 31
- 282:27 [PÁZMÁNY 1606: *Isaiae 9. v. 6.*] – helyesen: Iz 9, 5
- 282:30 [PÁZMÁNY 1606: *Ioan. 15.*] – helyesen: Jn 14, 6
- 282:31 [PÁZMÁNY 1606: *Hebr. 1.*] – pontosabban: Zsid 1, 3
- 285:5 Könyörögjünk... – E könyörgések többsége a misekönyvben is megtalálható elszórtan, együtt szerepelnek viszont a *Jézus neve litánia* után (l. pl. MAYR 1600, 24–27).
- 285:6 Örök mindenható... – A könyörgés latin szövege: „Omnipotens semperterne Deus, dirige actus nostros in beneplacito tuo, ut in nomine dilecti filii tui mereamur bonis operibus abundare.” MAYR 1600, 24. Vö. Missa de Dominica infra Octavam Nativitatis domini, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 90, 278. sz.
- 285:10 A’ te szent nevednek... – A könyörgés latin szövege: „Sancti nominis tui Domine timorem pariter et amorem fac nos habere perpetuum, quia nunquam tua gubernatione destituis quos in soliditate tuae dilectionis instituis.” MAYR 1600, 24–25. Vö. Dominica Secunda post Pentecosten, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 401, 1897. sz.
- 285:13 Hatalmasságnak... – A könyörgés latin szövege: „Deus virtutum cuius est totum quod est optimum, insere pectoribus nostris amorem tui nominis, et praesta in nobis religionis augmentum: ut quae sunt bona nutrias, ac pietatis studio quae sunt nutrita custodias.” MAYR 1600, 25. Vö. Dominica VI post Pentecosten, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 407, 1937. sz.
- 285:17 A’ te Anyaszentegyházadat... – A könyörgés latin szövege: „Ecclesiam tuam Domine miseratio continuata mundet ac muniat, et quia sine te non potest salva consistere, tuo semper munere gubernetur.” MAYR 1600, 25. Vö. Dominica xv. post Pentecost. Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 420, 2027. sz.
- 285:20 Ur Isten, ki... – A könyörgés latin szövege: „Deus qui gloriosissimum nomen Iesu Christi filii tui Domini nostri fecisti fidelibus tuis summo suavitatis affectu amabile, et malignis spiritibus tremendum atque terribile:

- concede propitius, ut omnes qui hoc nomen Iesu devote venerantur in terris, sanctae consolationis dulcedinem in praesenti percipiant, et in futuro gaudium exultationis et interminabilis beatitudinis obtineant in coelis. Per eundem Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum, qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus S. Deus, per omnia secula seculorum, Amen.” MAYR 1600, 25–26.
- 285:28 *Vers.* Uram... – A *Jézus neve litánia* utáni könyörgéseket követő versus-responsoriumok latin szövege:
V. Domine exaudi orationem meam,
R. Et clamor meus ad te veniat.
V. Benedicamus Domino,
R. Deo gratias.
V. Et fidelium animae per misericordiam Dei requiescant in pace.
R. Amen.
MAYR 1600, 27.
- 286:4 Szent Bernárd könyörgése – Vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 121:4–29 (más fordítás). – Bernárd: Sienai Szent Bernardin (1380–1444), itáliai ferences prédikátor, az obszervánsok vikárius generálisa.
- 287:3 Az Oltári Szentségrül Lítania – *Litaniae de Venerabili Sacramento*; latinul I. pl. MAYR 1600, 414–423.
- 287:20 Macula – makula, szennyfolt, erkölcsi fogatkozás
- 287:27 Ostia – ostya
- 289:16 vastagíts – erősíts
- 289:30 VR Isten, ki... – vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 117:21–23, 255:26–29 (más fordítás)
- 290:4 *Vers.* Uram... – vö. 285:28
- 290:12 Christusnak Lelke... – vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 251:5–11
- 290:21 Sz. Bernárd, Serm. 32. super Missus est. – BERNARDUS Claraevallensis, *De laudibus Virginis Matris. Super verba Evangelii: „Missus est angelus Gabriel” homiliae quator: Homilia 2.*; vö. PL 183, 70: „In periculis, in angustiis, in rebus dubiis, Mariam cogita, Mariam invoca. Non recedat ab ore, non recedat a corde; et ut impetres ejus orationis suffragium, non deseras conversationis exemplum.”
- 291:1 Serm. 2. de Advent. – BERNARDUS Claraevallensis, *De adventu Domini sermo 2.*; vö. PL 183, 43: „Per te accessum habeamus ad Filium, o benedicta inventrix gratiae, genitrix vitae, mater salutis: ut per te nos suscipiat, qui per te datus est nobis. Excuset apud ipsum integritas tua culpam nostrae corruptionis, et humilitas Deo grata nostrae veniam impetret vanitati. Copiosa charitas tua nostrorum cooperiat multitudinem peccatorum [...]”

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 291:7 URam, irgalmazz... – *Loretói litánia*, Szűz Máriát köszöntő és segítségül hívó imádság. Középkori eredetű, a ma ismert változatot a loretói (Itália) bazilikában imádkozták a 16. században, innen kapta a nevét. Latin szövege pl. MAYR 1600, 156–161.
- 291:24 Macula – makula, szennyfolt, erkölcsi fogyatkozás
- 292:25 Confessorok – hitvallók; szentként tisztelt, nem vértanú személyek
- 293:11 UR Isten, kérünk... – A könyörgés latin szövege: „Concede misericors Deus fragilitati nostrae praesidium; ut qui sanctae Dei genitricis memoriam agimus; intercessionis eius auxilio a nostris iniquitatibus resurgamus.” *Breviarium Romanum* 1568/1999, 140, 472. sz. Vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 293:21–23, 303:15–18 (más fordítás).
- 293:14 Kérünk Uram... – A könyörgés latin szövege: „Gratiam tuam, quaesumus domine, mentibus nostris infunde: ut, qui, angelo nuntiante, Christi filii tui incarnationem cognovimus: per passionem eius et crucem, ad resurrectionis gloriam perducamur.” Dominica prima de Adventu, De sancta Maria, Postcommunio. *Missale Romanum* 1570/1998, 59, 21. sz.
- 293:17 Ur Isten, ki... – A könyörgés latin szövege: „Deus qui salutis aeternae beatæ Mariae virginitate foecunda humano generi praemia praestitisti: tribue quaesumus; ut ipsam pro nobis intercedente sentiamus, per quam meruimus auctorem vitae suscipere dominum nostrum Iesum Christum filium tuum.” *Breviarium Romanum* 1568/1999, 139, 470. sz. Vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 302:25–303:3.
- 293:21 Adgy irgalmas Isten... – vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 293:11–13, 303:15–18 (más fordítás)
- 293:24 Eörök mindenható Ur Isten... – A könyörgés latin szövege: Omnipotens sempiterna Deus, qui gloriosae virginis matris Mariae corpus et animam, ut dignum filii tui habitaculum effici mereretur, Spiritu Sancto cooperante, praeparasti; da ut cuius commemoratione laetamur, eius pia intercessione ab instantibus malis, et a morte perpetua liberemur. *Breviarium Romanum* 1568/1999, 140, 476. sz. Vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 302:4–8.
- 293:29 Uram, kérünk téged... – A könyörgés latin szövege: „Famulorum tuorum, quaesumus domine, delictis ignosce: ut, qui tibi placere de actibus nostris non valemus, genitricis filii tui domini nostri intercessione salvemur.” Die 15. Augusti, In Assumptione beatæ Mariae Virginis, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 532, 3099. sz. Vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 301:5–7 (más fordítás).
- 294:3 Ur Isten, ki... – A könyörgés latin szövege: „Deus, qui de beatæ Mariae virginis utero, verbum tuum, angelo nunciante, carnem suscipere voluisti: praesta supplicibus tuis: ut, qui vere eam genitricem Dei credimus, eius apud

4.2. Tárgyi jegyzetek

- te intercessionibus adiuvemur.” Dominica prima de Adventu, De sancta Maria, Postcommunio. *Missale Romanum* 1570/1998, 58, 6. sz. Vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 300:17–20 (más fordítás).
- 294:8 *Vers.* Uram... – vö. 285:28
- 294:15 Oltalmazd-alá futunk... – A legrégebbi, 3–4. századi Mária-ének, szerepel Szűz Mária kisofficiojának Completoriumában. A jezsuitáknál része az egyetlen jámborsági gyakorlatnak, amelyet naponta közösen végeznek (MIHELICS 1955). Latin szövege: „Sub tuum praesidium confugimus, sancta Dei genitrix; nostras deprecationes ne despicias in necessitatibus, sed a periculis cunctis libera nos semper Virgo gloriosa et benedicta. Maria mater gratiae, mater misericordiae, tu nos ab hoste protege, et in hora mortis suscipe.” CANISIUS 1614, 333.
- 294:18 Maria, Kegyelemnek... – vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 95:16–17
- 294:21 Más Lítania Bóldog Aszonyról – Az ún. *Cavate-lítania* Loretóból származik, Magyarországon először Pázmány *Imádságos könyvében* szerepel. Pázmány valószínűleg egy jezsuita kongregációs kézikönyvből találta, s néhány magyar vonatkozású könyörgéssel egészítette ki (CZAPIK 1952, 340). Latin szövege a hozzá tartozó versus-responsoriumokkal pl.: MAYR 1600, 164–172.
- 294:22 Sz. Agoston, Serm. 18. de Sanctis, qui est 2. de Annuntiat. – Aurelius AUGUSTINUS, *Sermo 18. de sanctis*; vö. PL 39, 2107. (Itt: *Sermo 194.*)
- 295:12 [PÁZMÁNY 1606: *Eccl.* 24. v. 24.] – *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint a hivatkozás helyes; *Biblia* 2005-ben *Sirák fiának könyvében* nem szerepel.
- 295:13 [PÁZMÁNY 1606: *Ibidem.*] – Ugyanott; Sir 24, 24-re vonatkozik. *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint a hivatkozás helyes; *Biblia* 2005-ben *Sirák fiának könyvében* nem szerepel.
- 295:22 [PÁZMÁNY 1606: *Iudit* 15. v. 10.] – *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint a hivatkozás helyes; *Biblia* 2005-ben: Jud 15, 9.
- 295:29 [PÁZMÁNY 1606: *Exo.* 38. v. 26.] – azonosítatlan utalás
- 295:32 [PÁZMÁNY 1606: *Num.* 17. v. 8.] – helyesen: Szám 17, 18 és 23
- 295:32 Aaronnak – Áronnak; Áron a bibliai Mózes testvére, segítőtársa, a zsidók első főpapja.
- 295:33 Iessének veszszeje – Jessze utóda; Jézus Krisztusra utaló kép
- 296:4 [PÁZMÁNY 1606: *3. Reg.* 10. v. 8.] – helyesen: 1Kor 10, 18
- 296:6 [PÁZMÁNY 1606: *Canticum* 4.] – pontosabban: Én 4, 12
- 296:12 [PÁZMÁNY 1606: *Canticum* 6.] – pontosabban: Én 6, 10
- 298:3 Könyörödjünk... – Az ún. *Cavate-lítania* utáni könyörgések részben megtalálhatók elszórva a misekönyvben is.

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 298:4 ENgedd Ur Isten... – A könyörgés latin szövege: „Concede nos famulos tuos quaesumus Domine Deus, perpetua mentis et corporis sanitate gaudere, et gloriosae Beatae Mariae semper Virginis intercessione, a praesenti liberari tristitia, et aeterna perfrui laetitia.” MAYR 1600, 172. Vö. Dominica in octava Paschae, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 366, 1651. sz.
- 298:7 Eörizd Uram Isten... – A könyörgés latin szövege: „Defende quaesumus Domine, beata Maria semper virgine intercedente, istam ab omni adversitate familiam, et toto corde tibi prostratam, ab hostium propitius tuere clementer insidiis.” MAYR 1600, 172–173. Vö. Orationes dicendae in Missa ad libitum Sacerdotis: Pro congregatione et familia, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 640, 4098. sz.
- 298:11 Eörök mindenható Isten... – A könyörgés latin szövege: „Omnipotens sempiterna Deus, qui facis mirabilia magna solus, praetende super famulos tuos, et super populos et congregationes illis commissas, Spiritum gratiae salutaris: et ut in veritate tibi placeant, perpetuum eis rorem tuae benedictionis infunde.” MAYR 1600, 173. Vö. Orationes dicendae in Missa ad libitum Sacerdotis: Pro praelatis, et congregationibus eis commissis, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 640, 4095. sz.
- 298:16 Ur Isten, békeségnek... – A könyörgés latin szövege: „Deus largitor pacis, et amator charitatis, da famulis tuis veram cum tua voluntate concordiam: ut ab omnibus, quae nos pulsant, tentationibus liberemur.” MAYR 1600, 173–174. Vö. Orationes dicendae in Missa ad libitum Sacerdotis: Pro concordia in congregatione servanda, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 641, 4101. sz.
- 298:17 kísértetektől – kísértésektől
- 298:19 A' te kegyességedért... – A könyörgés latin szövege: „Pietate tua, quaesumus Domine nostrorum solve vincula peccatorum, et intercedente beata Dei genitrice virgine Maria, cum omnibus sanctis tuis, nos famulos tuos, benefactores, atque loca nostra, in omni sanctitate custodi, omnesque consanguinitate, affinitate et charitate nobis coniunctos a vitiis purga: virtutibus illustra: pacem et salutem nobis tribue: hostes visibiles et invisibiles remove: carnalia desideria repelle: aërem salubrem et fertilitatem indulge: amicis et inimicis nostris charitatem largire: atque provinciam nostram cum omnibus in ea habitantibus ab omni peste, infideliumque feritate, et potentia illaesam conserva: et omnibus fidelibus vivis et defunctis, in terra viventium, vitam et requiem aeternam concede: et Pontificem nostrum, Episcopos, Imperatorem, Principes, et cunctum populum Christianum ab omni adversitate custodi, et benedictio tua sit super nos semper.” MAYR 1600, 174–175.

4.2. Tárgyi jegyzetek

299:3 Ur Isten, ki... – A könyörgés latin szövege: „Deus, qui illuminas omnem hominem venientem in hunc mundum: illumina quaesumus corda nostra gratiae tuae splendore: ut digne maiestati tuae ministrare, teque aeterna charitate diligere valeamus.” Orationes dicendae in Missa ad libitum Sacerdotis: Ad repellendas malas cogitationes, Postcommunio. *Missale Romanum* 1570/1998, 647, 4166. sz.

299:7 Uram, ki a' te... – A könyörgés latin szövege: „Deus, qui diligentibus te facis cuncta prodesse: da cordibus nostris inviolabilem tuae charitatis affectum: ut desideria de tua inspiratione concepta, nulla possint tentatione mutari.” Orationes dicendae in Missa ad libitum Sacerdotis: Ad postulandam charitatem, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 647, 4167. sz.

299:11 Ur Isten, ki... – A könyörgés latin szövege: „Deus, qui charitatis dona per gratiam sancti spiritus tuorum cordibus fidelium infudisti: da famulis et famulabus tuis, pro quibus tuam deprecamur clementiam, salutem mentis et corporis: ut te tota virtute diligant, et quae tibi placita sunt, tota dilectione perficiant.” Orationes dicendae in Missa ad libitum Sacerdotis: Pro devotis amicis, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 644, 4143. sz.

299:16 *Vers.* Uram... – vö. 285:28

299:24 Ave maris Stella – Üdvöz légy, tenger csillaga. A 9. századból eredő szöveg Mária-ünnepek elterjedt breviáriumi himnusza, amely a Szűz Máriáról szóló egész teológiai tanítást összefoglalja. Az itt szereplő magyar szöveget a négy Mária-antifónával (l. PÁZMÁNY 1631/2001, 301:15, 302:10, 303:4, 303:19) együtt hagyományosan Nyéki Vörös Mátyásnak tulajdonítják, Jenei Ferenc szerint az öt vers az *Imádságos könyv* számára készült fordítás (RMKT XVII/2, 459). Nyéki szerzőségét újabban megkérdőjelezte Vadai István (VADAI 2005, 182). Kiadásairól, szövegváltozatairól: RMKT XVII/2, 101, 458–459 (65. sz.); RMKT XVII/7, 25–26, 426 (9. sz.). Továbbá: KECSKÉS 2000/2001.

Latin szövege:

Ave maris stella, Dei mater alma,
Atque semper virgo, Foelix caeli porta.

Sumens illud Ave, Gabrielis ore,
Funda nos in pace, Mutans Evae nomen.

Solve vincla reis, Profer lumen caecis,
Mala nostra pelle, Bona cuncta posce.

Monstra te esse Matrem, Sumat per te preces,
Qui pro nobis natus, Tulit esse tuus.

4. TÁRGYI JEGYZETEK

Virgo singularis, Inter omnes mitis,
Nos culpis solutos, Mites fac et castos.

Vitam praesta puram, Iter para tutum,
Vt videntes Jesum, Semper collaetemur.

Sit laus Deo Patri, Summo Christo decus,
Spiritus sancto, Tribus honor vnus. Amen.

(RMKT XVII/2, 459.)

300:8 Egy-állatú – egylényegű

300:11 Örök mindenható Isten... – A könyörgés latin szövege: „Omnipotens sempiternus Deus, maiestatem tuam supplices exoramus: ut, sicut unigenitus filius tuus hodierna die cum nostrae carnis substantia in templo est praesentatus, ita nos facias purificatis tibi mentibus praesentari.” Die 2 Februarii, In die Purificationis ad missam, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 467, 2417. sz.

300:17 UR Isten, ki... – vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 294:3–7 (más fordítás)

300:24 URam, kérünk téged... – A könyörgés latin szövege: „Famulis tuis, quaesumus domine, caelestis gratiae munus impertire: ut, quibus beatæ virginis partus extitit salutis exordium, visitationis eius votiva sollemnitatis, pacis tribuat incrementum.” Die 2. Iulii, In festo Visitationis beatæ Mariæ virginis, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 507, 2822. sz.

301:5 BOcsásd-meg URam... – Vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 293:29–294:2 (más fordítás).

301:10 UR Isten, ki... – A könyörgés latin szövege: „Deus, qui beatam Mariam semper Virginem, Spiritus Sancti habitaculum, hodierna die in templo praesentari voluisti: praesta, quaesumus; ut, eius intercessione, in templo gloriæ tuæ praesentari mereamur. Per Dominum nostrum Iesum Christum, Filium tuum...” Die 21 Novembris. In praesentatione B. Mariæ Virginis, Oratio. *Breviarium Romanum* 1961/2009, 1367, 10829. sz.

301:15 Salve Regina – Üdvöz légy, királyné. Hermannus Contractusnak tulajdonított 11. századi Mária-antifóna. A magyar változat szerzőségéről l. 299:24. Kiadásairól, szövegváltozatairól: RMKT XVII/2, 102, 459–461 (66. sz.); RMKT XVII/7, 26–27, 427 (11. sz.).

A latin szöveg:

Salve Regina, mater misericordiae; vita, dulcedo et spes nostra salve.

Ad te clamamus exules filii Evæ.

Ad te suspiramus gementes et flentes in hac lacrymarum valle.

Eja ergo advocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos converte.

4.2. Tárgyi jegyzetek

Et Jesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende.
O clemens, o pia, o dulcis virgo Maria.
(RMKT XVII/2, 461.)

302:1 *Vers.* Imádkozzál... – A *Salve Regina* utáni versus és responsorium; latin szövege: „V. Ora pro nobis sancta Dei genitrix. R. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.” *Breviarium Romanum* 1568/1999, 140, 475. sz.

302:4 Örök mindenható... – A *Salve Regina* utáni könyörgés; vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 293:24–28.

302:10 Alma Redem[p]toris... – Üdvöztőnk édesanyja. Hermannus Contractusnak tulajdonított 11. századi Mária-antifóna. A magyar változat szerzőségéről l. 299:24. Kiadásairól, szövegváltozatairól: RMKT XVII/2, 103, 461–462 (67. sz.); RMKT XVII/7, 26, 426–427 (10. sz.).

A latin szöveg:

Alma Redemptoris mater, quae peruia caeli
Porta manes, et stella maris; succurre cadenti
Surgere qui curat populo: tu quae genuisti,
Natura mirante, tuum sanctum genitorem
Virgo prius ac posterius, Gabrielis ab ore
Sumens illud Ave, peccatorum miserere.

(RMKT XVII/2, 462.)

302:22 *Vers.* Az Urnak... – Az *Alma Redemptorishoz* tartozó versus és responsorium; latin szövege: „V. Angelus domini nunciavit Mariae. R. Et concepit de spiritu sancto.” *Breviarium Romanum* 1568/1999, 139, 469. sz.

302:25 UR Isten, ki... – Az *Alma Redemptorishoz* tartozó könyörgés; vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 293:17–20.

303:4 Ave Regina caelorum – Üdvöz légy, mennyország királynéja. A 12. században keletkezett, szerzője ismeretlen. A magyar változat szerzőségéről l. 299:24. Kiadásairól, szövegváltozatairól: RMKT XVII/2, 104, 462–463 (68. sz.).

Latin szövege:

Ave Regina coelorum, Ave Domina Angelorum.
Salve radix, salve porta. Ex qua Mundo Lux est orta.
Gaude virgo gloriosa. Super omnes speciosa.
Vale o valde decora. Et pro nobis Christum exora.

(RMKT XVII/2, 463.)

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- 303:12 *Vers.* Tégy... – Az *Ave Regina caelorum*hoz tartozó versus és responsorium; latin szövege: „V. „Dignare me laudare te virgo sacrata. R. Da mihi virtutem contra hostes tuos.” *Breviarium Romanum* 1568/1999, 140, 471. sz.
- 303:15 ADgy irgalmas Isten... – Az *Ave Regina caelorum*hoz tartozó könyörgés; vö. PÁZMÁNY 1631/2001, 293:11–13, 293:21–23.
- 303:19 Regina caeli... – Ég/menny királynője. A húsvéti idő Mária-antifónája, a legenda szerint Nagy Szent Gergely pápa angyali karoktól hallotta énekelni. A magyar változat szerzőségéről l. 299:24. Kiadásairól, szövegváltozatairól: RMKT XVII/2, 104–105, 463–464 (69. sz.); SZABÓ 2000.
- Latin szövege:

Regina Coeli laetare, Alleluja, Alleluja.
Quia quem meruisti portare. Alleluja, Alleluja.
Resurrexit sicut dixit. Alleluja, Alleluja.
Ora pro nobis Deum. Alleluja, Alleluja.

(RMKT XVII/2, 464.)

- 303:25 *Vers.* Eörrüly... – A *Regina caeli*hez tartozó versus és responsorium; latin szövege: „V. Gaude, et laetare virgo Maria, allel. R. Quia surrexit dominus vere, allel.” *Breviarium Romanum* 1568/1999, 140, 473. sz.
- 304:2 UR Isten, ki... – A *Regina caeli*hez tartozó könyörgés latin szövege: „Deus qui per resurrectionem filii tui domini nostri Iesu Christi familiam tuam laetificare dignatus es: praesta quaesumus: ut per eius genitricem virginem Mariam, perpetuae capiamus gaudia vitae. Per eundem Christum dominum nostrum. Amen.” *Breviarium Romanum* 1568/1999, 140, 474. sz.
- 304:6 LITANIA... – Latin szövege a hozzá tartozó versus-responsoriumokkal együtt pl.: *Litaniae pro infirmis*, MAYR 1600, 440–453.
- 304:20 [PÁZMÁNY 1606: *EZec.* 38 v. 9.] – Helyesen: Iz 38, 9(–20): Hiszkijának, Júda királyának éneke, amikor felépült betegségéből.
- 304:26 [PÁZMÁNY 1606: *Num.* 12. v. 10.] – pontosabban: Szám 12,10–15
- 304:26 Mariát – más néven Mirjamot, Mózes és Áron nővérét (vö. Szám 12, 10–15)
- 305:1 Ieroboámnak – Jerobeám, Izrael királya (Kr. e. 931–910), Júda (a déli törzsek) ellenfele, a jeruzsálemi templom ellenében két szentélyt létesített régi kultikus helyeken.
- 305:7 napát – anyósát
- 306:19 kísértettednek – kísértésednek
- 308:3 Es meg utály... – Helyesen: Es meg ne utály; sajtóhiba a kritikai kiadás szövegében.

- 308:8 Könyörögjünk... – A betegekért mondandó litánia utáni könyörgések részben, elszórtan a misekönyvben is megtalálhatók.
- 308:9 Ur Isten, emberi... – A könyörgés latin szövege: „Deus infirmitatis humanae singulare praesidium auxilii tui virtutem super infirmos famulos tuos clementer ostende, ut ope misericordiae tuae adiuti, Ecclesiae tuae sanctae incolumes repraesentari mereantur.” MAYR 1600, 453. Vö. Missa pro infirmis, Postcommunio. *Missale Romanum* 1570/1998, 636, 4054. sz.
- 308:13 Ur Isten, ki... – A könyörgés latin szövege: „Deus qui unigeniti tui patientia antiqui hostis contrivisti superbiam, da nobis quaesumus, quae idem pro nobis pertulit, digne recolere, sicque exemplo eius, cuncta nobis adversantia aequanimiter tolerare.” MAYR 1600, 454. Vö. Orationes dicendae in Missa ad libitum Sacerdotis: Ad postulandam patientiam, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 647, 4170. sz.
- 308:18 Ur Isten, az... – A könyörgés latin szövege: „Deus humani generis benignissime conditor et misericordissime reformator, qui hominem invidia diaboli ab aeterna felicitate deiectum, unigeniti filii tui pretioso sanguine redemisti, vivifica nos famulos tuos gratiae tuae vigore, et iacentibus manum porrige salutarem; reple nos omni gaudio cordis et laetitia spirituali; expelle a nobis omnes hostiles insidias, et mitte nobis medicum salutis angelum pacis, qui nos in angustiis positos consolationibus tuis attollat, quibus in praesenti consequamur auxilium, et in futuro praemia comprehendamus aeterna.” MAYR 1600, 454–455.
- 308:25 Eörök mindenható... – A könyörgés latin szövege: „Misericordiam tuam humiliter deprecamur omnipotens Deus, quae amissam nobis gratiam reconciliet, atque munus patientiae in illatis omnibus semper et ubique protegendo impertiat.” MAYR 1600, 455.
- 308:28 Ur Isten, kinek... – A könyörgés latin szövege: „Deus sub cuius nutibus vitae nostrae momenta decurrunt, suscipe preces humiliter ad te clamantium, ut de omni adversitate et aegritudine liberati, perpetua te gratiarum actione laudemus.” MAYR 1600, 456.
- 309:1 Eörök mindenható... – A könyörgés latin szövege: „Omnipotens semperterne Deus, salus aeterna credentium, exaudi nos pro famulis tuis infirmis, pro quibus misericordiae tuae imploramus auxilium: ut reddita sibi sanitate, gratiarum tibi in ecclesia tua referant actiones.” Missa pro infirmis. Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 635, 4046. sz.
- 309:5 Ur Isten, ki az... – A könyörgés latin szövege: „Deus, qui mirabiliter creasti hominem, et mirabilius redemisti: da nobis, quaesumus, contra oblectamenta peccati, mentis ratione persistere, ut mereamur ad aeterna gaudia

4. TÁRGYI JEGYZETEK

- pervenire”. Sabbato Sancto, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 267, 1301. sz. – A szöveg vége eltér a Pázmánynál olvasható változattól.
- 309:9 A’ te néped... – A könyörgés latin szövege: „Preces populi tui, quaesumus domine, clementer exaudi: ut qui juste pro peccatis nostris affligimur, pro tui nominis gloria misericorditer liberemur.” Dominica in Septuagesima, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 114, 503. sz.
- 309:12 A’ te szolgálaidat... – A könyörgés latin szövege: „Familiam tuam, quaesumus domine, continua pietate custodi: ut a cunctis adversitatibus, te protegente, sit libera: et in bonis actibus tuo nomini sit devota.” Dominica vigesimaprima post Pentecosten, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 438, 2132. sz.
- 309:15 Ur Isten, ki... – A könyörgés latin szövege: „Deus, qui non mortem, sed paenitentiam desideras peccatorum: fragilitatem conditionis humanae benignissime respice [...]”. FERIA quarta Cinerum, Benedictio Cinerum, Oratio. *Missale Romanum* 1570/1998, 122, 547. sz.
- 309:21 Vers. Uram... – Vö. 285:28; a 3–4. sor különbözik.
- 310:12 1. Pet. 5. v. 2. – Pontosabban: 1Pt 5, 2–4; 310:6–11-re vonatkozik.
- 310:12 1. Tim. 3. v. 2. c. 4. v. 16. – A Timóteushoz írt 1. levél egész 3. fejezete az egyházi elöljárókról szól, 1Tim 4, 16 pedig a tanításról, ezeket nem idézi Pázmány szó szerint.
- 310:12 2. Tim. 2. v. 3. et 15. cap. 4. v. 2. – A Timóteushoz írt 2. levél egész 2. fejezete az apostoli munkáról és az evangélium tanítójának feladatairól szól, 2Tim 4, 2 pedig az evangélium hirdetéséről, ezeket nem idézi Pázmány szó szerint.
- 310:13 Ad Tit. 1. v. 7. – Tit 1, 7–9 a püspökkal szembeni elvárásokat írja le, Pázmány nem idézi szó szerint. – Tit.: Titusz, Pál apostol kísérője és munkatársa, Kréta püspöke.
- 310:13 Ezech. 34. v. 8. – Ezekiel könyvének 34. fejezete Izrael pásztorairól és juhairól szól, Ez 34, 2-ben található a 310:11-ben szereplő gondolat.
- 310:14 Juhokhoz – itt: hívekhez
- 310:19 Hebr. 13. v. 17. – 310:15–16-ra vonatkozik.
- 310:19 1. Cor. 9. v. 14. – 310:16–18-ra vonatkozik.
- 310:19 Galat. 6. v. 6. – 310:18–19-re vonatkozik.
- 311:6 Sap. 6. v. 3. – Pontosabban Bölcs 6, 1–8; 310:22–311:6-ra vonatkozik.
- 311:7 Deut. 17. v. 19. – MTörv 17, 16–20 a királlyal szembeni elvárásokról szól, Pázmány nem idéz belőle.
- 311:8 Praefectusokhoz – elöljárókhoz
- 311:13 2. Paral. 19. v. 6. – Pontosabban 2Krón 19, 6–7; 311:9–13-ra vonatkozik.

4.2. Tárgyi jegyzetek

- 311:13 Deut. 10. v. 17. – 311:12–13-ra vonatkozik.
- 311:13 Deut. 16. v. 18. 19. – A bírák és elöljárók kijelöléséről és pártatlanságáról szól, Pázmány nem idézi szó szerint.
- 312:1 Rom. 13. vers. 1. – Pontosabban Róm 13, 1–7; 311:15–28-ra vonatkozik.
- 312:1 1. Petr. 2. v. 13. 17. – Pontosabban 1Pt 2, 13–17; a feljebbvalók iránti kötelességekről szól, Pázmány nem idézi szó szerint.
- 312:1 Ad Titum 3. vers. 1. – Tit 3, 1 a feljebbvalók iránti engedelmességre int, Pázmány nem idézi szó szerint.
- 312:2 Matt. 21. v. 21. cap. 17. v. 26. – Helyesen Mt 22, 21 és 17, 27 (vagy bővebben 17, 24–27) az adófizetésről szól, Pázmány nem idézi őket szó szerint.
- 312:2 1. Timot. 2. v. 2. – Pontosabban 1Tim 2, 1–2; 311:28–312:1-re vonatkozik.
- 312:8 Ephes. 5. v. 25. – Pontosabban Ef 5, 25, 28–29; 312:4–8-ra vonatkozik.
- 312:8 1. Cor. 11. v. 3. – Az asszony, a férfi és Krisztus kapcsolatáról, Pázmány nem idézi szó szerint.
- 312:12 Coloss. 3. v. 16. – Helyesen Kol 3, 19; 312:10–11-re vonatkozik.
- 312:12 1. Petr. 3. v. 7. – 312:11–12-re vonatkozik.
- 312:20 1. Petr. 3. vers. 1. etc. – Pontosabban: 1Pt 3, 1, 3–4; 312:117-re vonatkozik.
- 312:20 Coloss. 3. v. 18. – 312:14-re vonatkozik.
- 312:20 Ephes. 5. v. 22. – Pontosabban Ef 5, 22–23; 312:18–19-re vonatkozik.
- 312:20 1. Cor. 11. v. 3. – 312:19-re vonatkozik.
- 312:23 Colos. 3. v. 21. – 312:22-re vonatkozik.
- 312:24 Ephes. 6. v. 4. – 312:23-ra vonatkozik.
- 313:4 Ephes. 6. v. 1. – pontosabban: Ef 6, 1–3
- 313:16 Ephes. 6. v. 5. – Pontosabban Ef 6, 5–7; 313:9–13-ra vonatkozik.
- 313:16 Coloss. 3. v. 22. – 313:9–13-ra vonatkozik.
- 313:16 1. Petr. 2. v. 18. – A szolgák uruk iránti köteles tiszteletéről; Pázmány nem idézi szó szerint.
- 313:16 Ad Titum 2. v. 9. – Pontosabban Tit 2, 9–10; 313:14–16-ra vonatkozik.
- 314:2 1. Corinth. 7. v. 29. – pontosabban 1Kor 7, 29–32, 34
- 314:6 1. Tim. 5. v. 5. – pontosabban 1Tim 5, 5–6
- 314:11 kísértetbe – kísértésbe
- 314:21 1. Timot. 6. v. 9. 17. – Pontosabban 1Tim 6, 9–10, 17–19; 314:11–15-re, illetve 314:16–21-re vonatkozik.
- 314:21 Iacob. 1. v. 10. – A gazdagokhoz szól, Pázmány nem idézi szó szerint.
- 315:1 1. Timot. 6. vers. 7. – pontosabban: 1Tim 6, 6–8
- 315:6 Hebr. 13. v. 5. – pontosabban: Zsid 13, 5–6

4. TÁRGYI JEGYZETEK

315:9 Tob. 4. v. 23. – *Biblia* 1583 és *Biblia* 1626 szerint a hivatkozás helyes;
Biblia 2005-ben: Tób 4, 21.

315:10 Ecclesiastes, cap. 12. v. 13. – pontosabban: Préd 12, 13–14

315:14 SOLI DEO HONOR ET GLORIA. – Egyedül Istennek tisztelet és dicsőség.

321:5 FINIS – vége

322:2 *lege* – olvasd

322:3 in tit[u]lo – a címben

322:10 *a fine* – a végétől, alulról

322:11 *post* – után

322:12 *adde* – vedd hozzá

322:19 *Penult.* – penultima, utolsó előtti

322:19 *distingue* – válaszd el

5. MUTATÓK

5.1. Rövidítésjegyzékek

5.1.1. A jegyzetekben és mutatókban használt rövidítések

al. – alulról
bev. – a bevezetőt írta
BG – Bulgária
Bp. – Budapest
c. – című
D – Németország
E – Spanyolország
ed. – editor, edidit; szerkesztő, szerkesztette
EHFK – Esztergomi Hittudományi Főiskola Könyvtára
ELTE – Eötvös Loránd Tudományegyetem
ELTE EK – Eötvös Loránd Tudományegyetem Egyetemi Könyvtár
f. – folium
F – Franciaország
ford. – fordította, fordítása
főszerk. – főszerkesztő
GB – Nagy-Britannia
GR – Görögország
H – Magyarország
HAB – Herzog August Bibliothek, Wolfenbüttel
I – Olaszország
IL – Izrael
IRQ – Irak
k. – körül
kiad. – kiadta
KRE – Károli Gáspár Református Egyetem
krk. – kritikai kiadás
l., L. – lásd
magy. – magyarázatokkal ellátta
ME BTK – Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar
MTA – Magyar Tudományos Akadémia

5. MUTATÓK

MTAK – Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára
OSZK – Országos Széchényi Könyvtár, Budapest
OTKA – Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok
ÖNB – Österreichische Nationalbibliothek, Bécs
pl. – például
not. – notavit, jegyzetekkel ellátta
PPKE – Pázmány Péter Katolikus Egyetem
PPKE BTK – Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar
rec. – recognovit, ellenőrizte
RL – Libanon
s. a. r. – sajtó alá rendezte
SBB–PK – Staatsbibliothek zu Berlin – Preußischer Kulturbesitz
SK – Szlovákia
SYR – Szíria
sz. – század
szerk. – szerkesztette
TR – Törökország
u. – után
vál. – válogatta
vö., Vö. – vesd össze

5.1.2. Pázmány rövidítései és gyakran használt latin kifejezései

a' – -tól, -től
an. – annum, anno – év, évben
Apo., Apost., apost. – apostol
apud – -nál, -nél
Archan. – archangel – arkangyal
Artic., artic. – articulus – cikkely
Asz. – asszony
B. – Boldog
B. A., B. Asz., Bóld. Asz. – Boldogasszony
c., ca., cap. – caput – fejezet
C., Can. – canon – kánon
C., Conf., Confes., Confess. – confessor – hitvalló
Dist., distin. – distinctio – különbözés, megkülönböztetés
Doct. – doctor – doktor, egyházdoktor
els. – első

5.1. Rövidítésjegyzékek

epist. – epistola – levél
Et, et – és
etc. – et cetera – satöbbi, és a többi
Evan., Evang., Evangel. – evangélista
fol. – folium – lap
Gloss. – glossa – glossza, magyarázó jegyzet
Ibid., ibid. – ibidem – ugyanott
in – -ban, -ben
initio – kezdet, az elején
Kir., Kirá – király
L. – lex
l., li., Lib., lib., libr. – liber, libro – könyv, könyvben
l., li., lin. – linea – sor
Litt. Dominic. – littera dominicalis – vasárnapi betű
loc. cit. – loco citato – az idézett helyen
M., m., Mar., Mart., Márt., Mm. – martyr, martyres – mártír(ok), vértanú(k)
Mens. – mensis – hónap
n. – nota
n., nu. – numerus – szám, pont
P., Pag. – pagina – oldal
Pá. – pápa
Pü., Püs., Püsp. – püspök
Pünk., Pünkös. – pünkösöd
q., qu., quaest. – quaestio – kérdés
Resp. – responsorium – válasz, responzórium
S., SZ., Sz., sz. – szent
sect. – sectio – felosztás, rész
Szü. – szűz
Temp. – templom
Tit., tit. – titulus – cím
tom., tomo – tomus – kötet, kötetben
v., Vers., vers. – versus, versiculus – vers
vlt. – ultima – utolsó

5. MUTATÓK

5.1.3. A jegyzetekben rövidítve idézett művek jegyzéke

- ABDIAS 1560 – ABDIAE Babyloniae [...] *De historia certaminis Apostolici* [...] IULIO Africano [...] interprete, Parisiis, Gulielmus Guillard et Almaricus Warancore, 1560. (OSZK Ant. 6553)
- ADONYI–MACZÁK 2005 – *Pázmány Péter-bibliográfia (1598–2004)*, összeáll. ADONYI Judit, MACZÁK Ibolya, Piliscsaba, PPKE BTK, 2005 (Pázmány Irodalmi Műhely – Bibliográfiák, Katalógusok, 1).
- Ágostai hitvallás 2008 – *Ágostai hitvallás*, Bp., Luther, 2008 (Konkordiakönyv: A Magyarországi Evangélikus Egyház Hitvallási Iratai, 2).
- ÁGOSTON 1995 – Szent ÁGOSTON *Vallomásai*, ford., magy. BALOGH József, előszó BORZSÁK István, Akadémiai, Windsor, 1995, I–II.
- Auctores Latinae linguae* 1595 – *Auctores Latinae linguae in unum redacti corpus* [...] notae Dionysii GOTHOFREDI, [Genevae], Guillielmus Laemariius, 1595. (OSZK Ant. 657)
- BAJÁKI 2001 – BAJÁKI Rita, *Pázmány Imádságos könyvének utóéletéhez = Pázmány Péter és kora*, szerk. HARGITTAY Emil, Piliscsaba, PPKE BTK, 2001 (Pázmány Irodalmi Műhely – Tanulmányok, 2), 285–291.
- BAJÁKI 2012 – BAJÁKI Rita, *Pázmány Péter és Kopcsányi Márton imakönyve = Régi magyar imakönyvek és imádságok*, szerk. BOGÁR Judit, Piliscsaba, PPKE BTK, 2012 (Pázmány Irodalmi Műhely – Lelkiségtörténeti tanulmányok, 3), 11–22.
- BAJÁKI–BOGÁR 2010 – BAJÁKI Rita, BOGÁR Judit, *Pázmány Imádságos könyvének hatása = Jubileumi emlékkönyv Pázmány Péter egyetemalapításának 375. évfordulója tiszteletére*, szerk. MACZÁK Ibolya, Bp., PPKE, 2010, 195–201.
- BALASSA 2007 – BALASSA Eszter, *Elbeszélés és értelmezés határán: az újraírt Biblia*, Vallástudományi Szemle, 2007/1, 121–138.
- BÁRDOS 1903 – BÁRDOS Gy. József, *Szent Brigitta tizenöt imádsága codexeinkben*, Bp., 1903.
- BÁRDOS–WERNER 1981 – *Hozsanna! Teljes kottás népezenekönyv*, szerk. BÁRDOS Lajos, WERNER Alajos, Bp., Szent István Társulat, 1981.
- BARONIUS 1587 – *Martyrologium Romanum* [...] auctore Caesaro BARONIO Sorano, Venetiis, Petrus Dusingellus, 1587. (OSZK Ant. 1553)
- BARONIUS 1597 – *Annales ecclesiastici* [...] auctore Caesaro BARONIO Sorano, I–II, Antverpiae, officina Plantiniana, 1597. (OSZK Ant. 1375)
- BELLARMINUS 1597 – *Disputationum Roberti BELLARMINI [...] de controversiis Christianae fidei*, II, Ingolstadii, Adam Sartorius, 1597. (OSZK Ant. 1090)

5.1. Rövidítésjegyzékek

- BEZA 1594 – Theodori BEZAE *Annotationes maiores in Novum Dn. Nostri Iesu Christi Testamentum*, [h. n.], 1594. (EHFK 300.797)
- Biblia 1583 – *Biblia, ad vetustissima exemplaria nunc recens castigata*, Venetiis, haeredes Nicolai Beuilaquae et socii, 1583. (OSZK Ant. 2913)
- Biblia 1626 – *Szent Biblia*, ford. KÁLDI György, Bécs, Formika Máté, 1626. (OSZK RMK I 551)
- Biblia 2005 – *Biblia: Ószövetségi és újszövetségi Szentírás*, s. a. r. RÓZSA Huba, Bp., Szent István Társulat, 2005.
- BOGÁR 2006 – BOGÁR Judit, *Pázmány Péter Imádságos könyvének forrásai = Textológia és forráskritika: Pázmány-kutatások 2006-ban*, szerk. HARGITAY Emil, Piliscsaba, PPKE BTK, 2006 (Pázmány Irodalmi Műhely – Tanulmányok, 6), 61–71.
- BOGÁR 2012 – BOGÁR Judit, *Pázmány Péter Imádságos könyve és a Biblia = Régi magyar imakönyvek és imádságok*, szerk. BOGÁR Judit, Piliscsaba, PPKE BTK, 2012 (Pázmány Irodalmi Műhely – Lelkiségtörténeti tanulmányok, 3), 45–55.
- BONAVENTURA 1573 – D. BONAVENTURAE [...] *In Quartum Librum Sententiarum elaborata Dilucidatio*, Venetiis, Georgius Angelerius, 1573. (OSZK Ant. 7085)
- BONFINI 1995 – Antonio BONFINI, *A magyar történelem tizedei*, ford. KULCSÁR Péter, Bp., Balassi, 1995.
- BONFINIS 1936 – Antonius de BONFINIS, *Rerum Ungaricarum decades*, ed. I. FÖGEL, B. IVÁNYI, L. JUHÁSZ, Lipsia, Teubner, 1936, I–III.
- BORSA 1974–1975 – BORSA Gedeon, *A magyar csízió kialakulásának története*, OSZK Évkönyv, 1974–1975, 265–347.
- BORSA 1987 – BORSA Gedeon, *Pótlások és igazítások a „Régi Magyarországi Nyomtatványok” első két kötetéhez, VI*, Magyar Könyvszemle, 1987, 57–64.
- Breviarium Romanum* 1568/1999 – *Breviarium Romanum: Editio Princeps (1568)*, Edizione anastatica, ed. Manlio SODI, Achille Maria TRIACCA, Maria Gabriella FOTI, Virgilio NOÈ, Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 1999 (Monumenta Liturgica Concilii Tridentini, 3).
- Breviarium Romanum* 1583 – *Breviarium Romanum: Ex decreto sacrosancto concilii Tridentini*, Venetiis, Iuntas, 1583. (OSZK Ant. 6887)
- Breviarium Romanum* 1961/2009 – *Breviarium Romanum: Editio typica 1961*, Edizione anastatica, ed. Manlio SODI, Alessandro TONIOLO, Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 2009 (Monumenta Liturgica Piana, 4).
- BRILLMACHER 1567 – *Serta honoris et exultationis* [...] authore Petro Michaelis [BRILLMACHER], Coloniae, Arnoldus Quentelius, 1567. (HAB A: 1336.8 Theol.)

5. MUTATÓK

- CALVINUS 1568 – *Institutio Christianae religionis*, Iohanne CALVINO autore, Genevae, Franciscus Perrinus, 1568. (HAB A: 72 Theol. 2° (2))
- CANINIUS 1600 – *De locis S. Scripturae Hebraicis Angeli CANINII commentarius*, Antverpiae, Bellerus, 1600. (HAB A: 587 Theol. (1))
- CANISIUS 1575 – Petrus CANISIUS, *Meditationes Quotidianae = Institutiones Christianae Pietatis, seu Parvus Catechismus Catholicorum [...]* Petro CANISIO, Coloniae, Maternus Cholinus, 1575. (HAB A:1244 Theol.)
- CANISIUS 1577 – *De Maria Virgine incomparabili, et Dei Genitrice sacrosancta, libri quinque [...]* D. Petro CANISIO, Ingolstadii, Sartorius, 1577. (SBB–PK Dv 730)
- CANISIUS 1614 – *Manuale Catholicorum, in usum pie precandi collectum* a R. P. Petro CANISIO, Rothomagi, Ioannes Osmont, 1614. (HAB M: Ti 564)
- Canones et decreta* 1564 – *Canones, et decreta [...]* Concilii Tridentini, Romae, Paulus Manutius, 1564. (OSZK Ant. 1518)
- CENSORINUS 1581 – CENSORINI *De die natali liber*, Venetiis, Aldus, 1581. (OSZK Ant. 5126)
- CHYTRAEUS 1593 – Davidis CHYTRAEI *Chronologia Historiae Herodoti et Thucydidis*, Helmaestadii, Iacobus Lucius, 1593. (OSZK Ant. 4417)
- CICERO 1987 – CICERO *Válogatott művei*, vál. HAVAS László, Bp., Európa, 1987.
- CICERO 2005 – M. Tullius CICERO, *Cato maior, Laelius, De Gloria*, rec. Karl SIMBECK, Otto PLASBERG, Monachii et Lipsiae, Saur, 2005 (Bibliotheca Teubneriana).
- CLEMENS 1569 – *Clementina [...]* B. CLEMENTIS Romani [...]
Opera, Coloniae Agrippinae, Ioannes Birckmannus, 1569. (OSZK Ant. 498)
- COLUMNA 1586 – M. Antonii Marsilii COLUMNAE [...]
Hydragiologia sive De Aqua Benedicta, Romae, Bonfadini, 1586. (ÖNB 43.S.42 Alt Prunk)
- Conciliorum omnium* 1538 – *Conciliorum omnium, tam generalium quam particularium [...]*, II, [ed. Petrus CRABBE], Coloniae, P. Quentel, 1538. (OSZK Ant. 1286)
- Confessio fidei* 1531 – *Confessio fidei exhibita invictiss. Imp. Carolo V. Caesari Aug. in Comiciis Augustae anno M. D. XXX.*, Witebergae, Georgius Rhau, 1531. (OSZK Ant. 2327)
- COPUS 1573 – *Dialogi sex contra Summi Pontificatus, Monasticae vitae, Sanctorum, Sacrarum imaginum oppugnatores, et Pseudomartyres* ab Alano COPPO, Antverpiae, Plantinus, 1573. (HAB S: Alv.: Dn 255)
- CORNERUS 1578 – *Cantica selecta veteris novique testamenti: cum hymnis et collectis [...]* Christophori CORNERI, Lipsiae, Steinmann, 1578. (HAB H: Yv 992.8° Helmst. (2))

5.1. Rövidítésjegyzékek

- COSTERUS 1600 – *Libellus Sodalitatis: Hoc est, Christianarvm institvtionvm libri qvinque, In gratiam Sodalitatis B. Virginis Mariae* [...] R. P. Francisco COSTERO, Coloniae Agrippinae, Antonius Hierat, 1600. (OSZK Ant. 13495)
- CZAPIK 1952 – CZAPIK Gyula, *A Cavate-litánia, Vigilia*, 1952, 337–344.
- CSÉPÁNY–KESZTHELYI–SZABÓ 1982 – *Párbeszéd Istennel: Imakönyv katolikus híveknek*, szerk. CSÉPÁNY László, KESZTHELYI Ferenc, SZABÓ Géza, [Bp.], Ecclesia, [1982].
- CSÚRY 1930 – CSÚRY Bálint, *A csángó Miatyánk*, Magyar Nyelv, 1930, 170–172.
- DEBRECZENI–KECSKEMÉTI 2004 – [DEBRECZENI Attila, KECSKEMÉTI Gábor], *Alapelvek az irodalmi szövegek tudományos kiadásához*, Irodalomtörténet, 2004/3, 328–330.
- DEÉ NAGY 2002 – DEÉ NAGY Anikó, *A marosvásárhelyi Teleki-Bolyai Könyvtár ex librisei*, Bp.–Kolozsvár, Balassi–Polis, 2002.
- DENZINGER–HÜNERMANN 2004 – Heinrich DENZINGER, Peter HÜNERMANN, *Hitvallások és az Egyház Tanítóhivatalának megnyilatkozásai*, összeáll. ROMHÁNYI Beatrix, SARBAK Gábor, szerk. BURGER Ferenc, Bányaterenyé–Bp., Örökmécs–Szent István Társulat, 2004 (Szent István Kézikönyvek, 9).
- DIÓS 2000 – *Magyar katolikus lexikon*, főszerk. DIÓS István, szerk. VICZIÁN János, V, Bp., Szent István Társulat, 2000.
- DOMOKOS 1979 – „...édes Hazámnak akartam szolgálni...”: KÁJONI János: *Cantionale catholicum – PETRÁS Incze János: Tudósítások*, összeáll. DOMOKOS Pál Péter, Bp., Szent István Társulat, 1979.
- DURANDUS 1569 – Dn. DURANDI a Sancto Porciano, *In Sententias theologicas Petri Lombardi Commentariorum libri quatuor*, Lugduni, Rovillius, 1569. (HAB S: Alv.: U 32 2°)
- DURANTI 1592 – Ioannis Stephani DURANTI [...] *De ritibus ecclesiae catholicae*, Coloniae Agrippinae, Joannes Gymnicus, 1592. (HAB A: 515 Theol.)
- Éneklő Egyház 1985 – *Éneklő egyház: Római katolikus népénektár – liturgikus énekekkel és imádságokkal*, szerk. Népénektár Bizottság, Bp., Szent István Társulat, 1985.
- ERDŐ 1983 – *Az ókeresztény kor egyházfegyelme (Az első négy században)*, kiad. ERDŐ Péter, Bp., Szent István Társulat, 1983.
- EUSEBIUS 1570 – EUSEBII Pamphili, RUFFINI, SOCRATIS, THEODORITI, SOZOMENI, THEODORI, EVAGRII, et DOROTHEI *Ecclesiastica Historia* [...] per. Io. Iacobum GRYNÆUM, Basileae, Eusebii Episcopi et Nic. fratris haeredes, 1570. (OSZK Ant. 1290)
- FALUDI 1985 – FALUDI Ferenc, *Fortuna szekerén okossan ülj*, kiad. VARGHA Balázs, Bp., Szépirodalmi, 1985.

- FEUARDENTUS 1594 – Francisci FEU-ARDENTII [...] *Dialogi septem: quibus ducenti Calvinianorum gravissimi errores perspicue refellentur, et solide confutantur*, Coloniae Agrippinae, Arnoldus Mylius, 1594. (HAB A: 588.4 Theol.)
- FEUARDENTUS 1596 – Divi IRENAEI [...] *Aduersus Valentini, et Similium Gnosticorum Haereses, Libri quinque* [...] studio et opera F. Francisci FEU-ARDENTII, Coloniae Agrippinae, Arnoldus Mylius, 1596. (EHFK 300.809)
- FEUARDENTUS 1604 – *Theomachia calvinistica, sedecim libris profligata* [...] per F. Franciscum FEU-ARDENTIVM, II, Parisiis, Sebastianus Nivellius, 1604. (HAB A: 149.1 Theol. 2°)
- GENEBRARDUS 1592 – *Psalmi Davidis, Vulgata editione* [...] *argumentis, et commentariis* [...] a Gilb. GENEBRARDO, Antverpiae, Aegidius Beysius, 1592. (EHFK 300.784)
- GERÉD–GÁL–ILLYÉS–MARTON 1993 – *Dicsérjétek az Urat: Római katolikus népénektár liturgikus énekekkel, erdélyi változatokkal*, szerk. GERÉD Vilmos, GÁL Alajos, ILLYÉS István, MARTON József, Gyulafehérvár, Gyulafehérvári Római Katolikus Főegyházmegye, 1993.
- GORZÓ 1915 – GORZÓ Gellért, *Ráday Pál imádságai*, Irodalomtörténeti Közlemények, 1915, 151–172.
- GREGORIUS 1521 – GREGORIUS, *Liber Epistolarum, qui Registrum intitulatur* = Divi GREGORII Magni [...] *Opera*, Parrhisiis, Franciscus Regnault, 1521. (EHFK 300.011)
- GRETSERUS 1599 – Jacobi GRETSEI [...] *Libri quinque Apologetici, pro vita Ignatii Loiolae, fundatoris S. I., edita a Petro Ribadeneira: contra calumnias cuiusdam Christiani Simonis Lithi Miseni Calvinistae*, Ingolstadii, Adam Sartorius, 1599. (HAB A: 893.1 Theol.)
- GRETSERUS 1600–1605 – Jacobi GRETSEI [...] *De cruce Christi*, Ingolstadii, Adam Sartorius, 1600–1605, I–III. (ÖNB 21.E.10 Alt Prunk)
- GRETSERUS 1606 – Jacobi GRETSEI [...] *Panegyricus Misenicus*, Ingolstadii, Adam Sartorius, 1606. (ÖNB 13.L.10 Alt Prunk)
- GRETSERUS 1615 – Jacobi GRETSEI [...] *Libri duo de benedictionibus, et tertius de maledictionibus*, Ingolstadii, Elisabetha Angermaria, 1615. (HAB A: 308.3 Theol. (1))
- GRETSERUS 1616 – Jacobi GRETSEI [...] *Opera omnia, De sancta cruce*, Ingolstadii, Angermaier, 1616. (HAB Xb 4° 372)
- HARGITTAY 2001 – HARGITTAY Emil, *Pázmány és a kompiláció = Pázmány Péter és kora*, szerk. HARGITTAY Emil, Piliscsaba, PPKE BTK, 2001 (Pázmány Irodalmi Műhely – Tanulmányok, 2), 251–260.

5.1. Rövidítésjegyzékek

- HARGITTAY 2009 – HARGITTAY Emil, *Pázmány Feleletének fennmaradt példányai* = H. E., *Filológia, eszmetörténet és retorika Pázmány Péter életművében*, Bp., Universitas, 2009 (Historia Litteraria, 25), 19–30.
- HELTAI 2008 – HELTAI János, *Műfajok és művek a XVII. század magyarországi könyvkiadásában (1601–1655)*, Bp., OSZK–Universitas, 2008 (Res Libraria, 2).
- HIEREMIAS 1582 – *Censura orientalis ecclesiae* [...] HIEREMIAE Constantino-politano Patriarchae [...] a Stanislao autem SOCOLOVIO [...] ex graeco in latinum conversa, Cracoviae, Lazarus, 1582. (OSZK Ant. 1144)
- HOLL 1957 – HOLL Béla, *Anyanyelvünk, imádságunk*, Vigilia, 1957, 23–28.
- HOLL 1980 – HOLL Béla, *Ferenczffy Lőrinc: Egy magyar könyvkiadó a XVII. században*, Bp., Magyar Helikon, 1980.
- Hortulus animae* 1505 – *Hortulus animae*, Argentinae, Johannes Knobloch, 1505. (OSZK Ant. 8447)
- IGNÁC 2009 – Loyolai Szent IGNÁC, *Lelkigyakorlatok*, kiad. SZABÓ Ferenc, Kecskemét, Korda, 2009⁴.
- IUSTINIANUS 1585 – *Codicis* [...] IUSTINIANI [...] *libri XII*, Lugduni, Bartholomaeus Honoratus, 1585. (OSZK Ant. 4606 (1))
- IUSTINIANUS 1586 – *Authenticae seu novellae constitutiones* dn. IUSTINIANI, Lugduni, Bartholomaeus Honoratus, 1586. (OSZK Ant. 4606 (2))
- JÁNOSI 1930 – JÁNOSI József *levele*, Magyar Nyelv, 1930, 419.
- JEROMOS 2005 – Szent JEROMOS, *Levelek*, szerk. TAKÁCS László, Bp., Szent Zár, 2005, I–II.
- JOANNES Damascenus 1577 – JOANNES Damascenus, *Parallela* = Sancti IOANNIS Damasceni *Opera* [...] per D. Iacobum BILLIUM, Parisiis, Guillelmus Chaudiere, 1577, 1r–162v. (HAB M: Lg 2° 58)
- JOSEPHUS Flavius 1554 – Flavii IOSEPHI *Antiquitatum Iudaicarum libri XX*, Basileae, Hier. Frobenius, Nic. Episcopus, 1554. (OSZK Ant. 1313)
- JOSEPHUS Flavius 1946 – Flavius JOSEPHUS, *A zsidók története*, ford. RÉVAY József, Bp., Renaissance, 1946.
- KAPPEN 1727 – Johann Erhard KAPPENS [...] *Kleine Nachlese* [...] zur Erläuterung der Reformation-Geschichte nützlicher Urkunden, II, Leipzig, Joh. Friedrich Braun, 1727.
- KATONA 1896 – KATONA Lajos, *Codexeink forrásai*, Irodalomtörténeti Közlemények, 1896, 199–203.
- KECSKEMÉTI 2004 – KECSKEMÉTI Gábor, *A textológiai munka egyes problémáiról – az új textológiai alapelvek közrebocsátásakor* –, Irodalomtörténet, 2004/3, 317–327.

5. MUTATÓK

- KECSKÉS 2000/2001 – KECSKÉS Mónika, *Négy Mária-antifóna liturgikus alkalmazásának történetéből – I.*, Magyar Egyházzene, 2000/2001, 175–186.
- KLANICZAY 1964 – *A magyar irodalom története 1600-tól 1772-ig*, szerk. KLANICZAY Tibor, Bp., Akadémiai, 1964.
- KOLTAI 1997 – KOLTAI András, *Batthyány Ádám imádságoskönyve*, Magyar Könyvszemle, 1997, 187–200.
- KOVÁCS 2003 – KOVÁCS Gergely, *Szövegalkotási tendenciák Pázmány Péter vitáirataiban: A kompiláció és a helyesírás kérdései = Tudományos diákköri dolgozatok*, szerk. HARGITTAY Emil, Piliscsaba, PPKE BTK, 2003 (Pázmány Irodalmi Műhely – Opuscula Litteraria, 1), 7–24.
- KÖPECZI 1982 – KÖPECZI Béla, *Pázmány Imádságos Könyve mint udvarlás tárgya*, Magyar Könyvszemle, 1982, 1–8.
- KÜRILLOSZ 2006 – Jeruzsálemi Szent KÜRILLOSZ *Összes művei*, kiad. VANYÓ László, PERENDY László, Bp., Szent István Társulat, 2006 (Ókeresztény Írók, 19).
- LUCANUS 1988 – M. Annaei LUCANI *De bello civili libri X*, ed. D. R. Shackleton BAILEY, Stvtgardiae, Tevbnner, 1988 (Bibliotheca Scriptorvm Graecorum et Romanorum Tevbnneriana).
- LUKÁCS 1987 – Ladislaus LUKÁCS, *Catalogus generalis seu nomenclator biographicus personarum Provinciae Austriae Societatis Iesu (1551–1773)*, I, Romae, Institutum Historicum S. I., 1987.
- LUTHER 2005 – LUTHER Márton, *Az egyház babiloni fogságáról szóló könyvecske*, s. a. r., ford. MASZNYIK Endre, Bp., Aeternitas, 2005.
- LUTHERUS 1521 – *De captivitate Babylonica ecclesiae, praeludium* Martini LUTHERI, Wittembergae, [1521]. (HAB H: F 1394 Helmst.)
- LUTHERUS 1532 – *Catechismus minor [...]* D. M. LUTHERI, Norimbergae, Fridericus Peypus, 1532. (OSZK Ant. 5902)
- LUTHERUS 1544 – *Catechismus maior [...]* D. Martini LUTH. recognitus et auctus, Francofurti, Petrus Brubachius, 1544. (HAB H: J 196.8° Helmst. (1))
- LUTHERUS 1560 – *Enchiridion piarum precationum, cum Calendario et Passionali, ut vocant [...]* Mart. LUTH., Wittebergae, Schwenck, 1560. (HAB A: 990.122 Theol.)
- MACROBIUS 1521 – MACROBII Aurelii [...] *In somnium Scipionis libri duo: et septem eiusdem libri Saturnaliorum*, Coloniae, Eucharius Cervicornus, 1521. (OSZK Ant. 1954)
- MACZÁK 2010 – MACZÁK Ibolya, *Imakönyvek az első világháborúban*, Média-kutató, 2010/1, 99–102.
- MADAS 1992 – *Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalom történetéhez: Középkor*, szerk. MADAS Edit, Bp., Tankönyvkiadó, 1992.

5.1. Rövidítésjegyzékek

- MARTIALIS 1569 – D. MARTIALIS apostoli martyr is et episcopi Lemovicensis, *Ad Burdegalenses Epistola* = *Monumenta S. patrum Orthodoxographia* [...], [ed. Johann Jacob GRYNÆUS], Basileae, Heinrich Petri, 1569, 7–12 [újra kezdett számozás]. (OSZK Ant. 445)
- MAYR 1600 – [MAYR, Georg], *Fasciculus sacrarum litaniarum: Ex sanctis scripturis et patribus*, Monachii, 1600. (Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek – Bayerische Staatsbibliothek, [391](http://dfg-viewer.de/show/?set[image]=10&set[mets]=http%3A%2F%2Fdaten.digital-sammlung.de%2F~db%2Fmets%2Fbsb00025659_mets.xml&set[zoom]=default&set[debug]=0&set[double]=1&set[style]=; 2012. 11. 08.)</p><p>MIHÁLYKÓ 1609 – MIHÁLYKÓ János, <i>Kereztien istenes es aítatos imadsagok, ez mostani nyomorúlt és veszedelmes üdökb en minden kereztien és istenfélő embernek felötte szükségesek és haznosok</i>, Bártfa, Klöz, 1609. (OSZK RMK I 1789)</p><p>MIHELICS 1955 – MIHELICS Vid, <i>Eszmék és tények</i>, Vigilia, 1955, 593–601.</p><p><i>Missale Romanum</i> 1570/1998 – <i>Missale Romanum: Editio Princeps (1570)</i>, Edizione anastatica, ed. Manlio SODI, Achille Maria TRIACCA, Carlo M. MARTINI, Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 1998 (Monumenta Liturgica Concilii Tridentini, 2).</p><p><i>Missale Romanum</i> 1594 – <i>Missale Romanum</i>, ex decreto Sacrosancti Concilii Tridentini restitutum, PII V. Pont. Max. jussu editum, Antverpiae, Vidua et Ioannes Moretus, 1594. (OSZK Ant. 13.390)</p><p>NÉGYESY 1881 – NÉGYESY László, <i>Hangtani adatok a szentesi nyelvjárásokból</i>, Tanulmányok az Egyetemi Magyar Nyelvtani Társaság köréből, I/3, 1881, 229–233.</p><p>NYÁRY 1999 – NYÁRY Zsigmond, <i>A Miatyánk szövegváltozatairól</i>, Magyar Nyelv, 1999, 312–318.</p><p>PAMELIUS 1593 – D. Caecilii CYPRIANI [...] <i>Opera</i> [...] Adnotationes Iacobi PAMELII, [Genevae], Ioannes le Preux, 1593. (HAB A: 77 Theol. 2°)</p><p>PÁZMÁNY 1603/2000 – PÁZMÁNY Péter, <i>Felelet Magyar i István sárvári prédikátornak az ország romlása okairul írt könyvére (1603)</i>, s. a. r. HARGITTAY Emil, Bp., Universitas, 2000 (Pázmány Péter Művei, 1).</p><p>PÁZMÁNY 1605/2001 – PÁZMÁNY Péter, <i>Az mostan támadt új tudományok hamisságának tíz nyilvánvaló bizony sága és rövid intés a Török Birodalomról és vallásról (1605)</i>, s. a. r. AJKAY Alinka, HARGITTAY Emil, Bp., Universitas, 2001 (Pázmány Péter Művei, 2).</p><p>PÁZMÁNY 1606 – PÁZMÁNY Péter, <i>Kereztieni imadsagos keonyv</i>, Graz, Widmanstadius, 1606. (OSZK RMK I 403)</p></div><div data-bbox=)

5. MUTATÓK

- PÁZMÁNY 1606/1993 – PÁZMÁNY Péter, *Keresztyéni imádságos könyv. Grác, 1606*, kiad. KÖSZEGHY Péter, tan. LUKÁCSY Sándor, Bp., Balassi–MTA Irodalomtudományi Intézete, 1993 (Bibliotheca Hungarica Antiqua, 28).
- PÁZMÁNY 1606/2006 – PÁZMÁNY Péter, *Rövid Tanúság (1606)*, kiad. BRETZ Annamária, Bp., Universitas, 2006 (Pázmány Péter Művei, 4).
- PÁZMÁNY 1610 – PÁZMÁNY Péter, *Keresztyen imadsaagos keonyv*, Pozsony, 1610. (OSZK RMK I 424)
- PÁZMÁNY 1631/2001 – PÁZMÁNY Péter, *Imádságos könyv (1631)*, s. a. r. SZ. BAJÁKI Rita, HARGITTAY Emil, Bp., Universitas, 2001 (Pázmány Péter Művei, 3).
- PÁZMÁNY 1665 – PÁZMÁNY Péter, *Imádságos könyv*, Bécs, Rikesin Susanna, 1665. (OSZK RMK I 1021)
- PÁZMÁNY 1911 – PÁZMÁNY Péter *Összegyűjtött levelei*, s. a. r. HANUY Ferenc, II, Bp., 1911.
- PÁZMÁNY 1983 – PÁZMÁNY Péter, *Válogatás műveiből*, vál. ÖRY Miklós, SZABÓ Ferenc, VASS Péter, Bp., Szent István Társulat, 1983, I.
- PÉCSI 1591/1988 – PÉCSI Lukács, *Szent Ágoston doktornak elmélkedő, magánbeszélő és naponként való imádsági*, kiad. KÖSZEGHY Péter, tan. URAY Piroska, Bp., MTA Irodalomtudományi Intézete, 1988 (Bibliotheca Hungarica Antiqua, 17).
- PÉTER 1988 – *Irodalmi szövegek kritikai kiadásának szabályzata*, szerk. PÉTER László, Bp., 1988. – Későbbi megjelenés kötetben: *Bevezetés a régi magyarországi irodalom filológiájába*, szerk. HARGITTAY Emil, Bp., Universitas, 2003³, 114–131.
- PG – *Patrologiae cursus completus: Series graeca*, ed. J. P. MIGNE, Paris–Turnhout, Brepols, 1857–1866.
- PL – *Patrologiae cursus completus: Series latina*, ed. J. P. MIGNE, Paris–Turnholt, Brepols, 1844–1855.
- PLINIUS 1571 – C. PLINII Secundi *Naturalis historiae libri triginta septem*, Venetiis, Hieronymus Scotus, 1571. (OSZK Ant. 795)
- PPÖM II – PÁZMÁNY Péter, *Imádságos könyv*, s. a. r. BREZNAY Béla, Bp., 1895, 1–267. – PÁZMÁNY Péter, *Rövid tanúság, mint ismerhesse meg akár-mely együgyű ember is az igaz hitet*, s. a. r. BREZNAY Béla, Bp., 1895, 269–314. – PÁZMÁNY Péter, *Keresztyéni felelet a megdűcsöült szentek tiszteletiről, értünk való könyörgésekről és segítségül hívásokról*, s. a. r. KISFALUDY Árpád Béla, Bp., 1896[!], 315–502. – PÁZMÁNY Péter, *Egy keresztyén predikátortól S. T. D. P. P. az kassai nevezetes tanítóhoz Alvinczi Péter uramhoz íratott öt szép levél*, s. a. r. RAPAICS Rajmond, Bp., 1895, 503–620. – PÁZMÁNY PÉTER, *Alvinczi Péternek sok tétovázó kerengésekkel és czé-*

5.1. Rövidítésjegyzékek

- géres gyalázatokkal felhalmazott feleletinek rövid és keresztyéni szelidséggel való megrostálása, s. a. r. RAPAICS Rajmond, Bp., 1895, 621–691. – PÁZMÁNY Péter, *Az nagy Calvinus Jánosnak Hiszek-egy-Istene*, s. a. r. RAPAICS Rajmond, Bp., 1895, 693–776. – PÁZMÁNY Péter, *Posonban lött prae-dikatio*, s. a. r. RAPAICS Rajmond, Bp., 1895, 777–801. (Pázmány Péter Összes Munkái, 7).
- PPÖM VII – PÁZMÁNY Péter, *A római anyaszentegyház szokásából, minden vasárnapokra és egy-nehány innepekre rendelt evangeliomokrúl, predikációk*, II, s. a. r. KANYORSZKY György, Bp., 1905 (Pázmány Péter Összes Munkái, 7).
- REMÉNYI 1998 – REMÉNYI Andrea, *Az Anima Christi magyar kódexeink tükrében = Emlékkönyv Abaffy Erzsébet 70. születésnapjára*, szerk. HAJDÚ Mihály, KESZLER Borbála, Bp., ELTE Magyar Nyelvtörténeti és Nyelvjárástani Tanszéke, 1998, 163–166.
- Rituale Strigoniense* 1625 – *Rituale Strigoniense seu formula agendorum in administratione sacramentorum ac ceteris Ecclesiae publicis functionibus*, Posonii, Aula Archiepiscopalis, 1625. (OSZK RMK II 439)
- RMK I – SZABÓ Károly, *Régi magyar könyvtár*, I, Bp., 1879.
- RMK II – SZABÓ Károly, *Régi magyar könyvtár*, II, Bp., 1885.
- RMKT XVII/2 – *Régi magyar költők tára XVII. század, 2: Pécseli Király Imre, Miskolczi Csulyak István és Nyéki Vörös Mátyás versei*, s. a. r. JENEI Ferenc, KLANICZAY Tibor, KOVÁCS József, STOLL Béla, Bp., Akadémiai, 1962.
- RMKT XVII/7 – *Régi magyar költők tára XVII. század, 7: Katolikus egyházi énekek (1608–1651)*, s. a. r. HOLL Béla, Bp., Akadémiai, 1974.
- RMKT XVII/12 – *Régi magyar költők tára XVII. század, 12: Madách Gáspár, Egy névtelen, Beniczky Péter, gróf Balassa Bálint, Listius László, Esterházy Pál és Fráter István versei*, s. a. r. VARGA Imre, CS. HAVAS Ágnes, STOLL Béla, Bp., Akadémiai, 1987.
- RMKT XVII/15/A – *Régi magyar költők tára XVII. század, 15/A: Katolikus egyházi énekek (1660-as, 1670-es évek): Szövegek*, s. a. r. STOLL Béla, Bp., Argumentum–Akadémiai, 1992.
- RMKT XVII/15/B – *Régi magyar költők tára XVII. század, 15/B: Katolikus egyházi énekek (1660-as, 1670-es évek): Jegyzetek*, írta HOLL Béla, Bp., Akadémiai–Argumentum, 1992.
- RMNy I – *Régi magyarországi nyomtatványok, I, 1473–1600*, BORSA Gedeon, HERVAY Ferenc, HOLL Béla, KÄFER István, KELECSÉNYI Ákos munkája, Bp., Akadémiai, 1971.
- RMNy II – *Régi magyarországi nyomtatványok, II, 1601–1635*, BORSA Gedeon, HERVAY Ferenc, HOLL Béla munkája, FAZAKAS József, HELTAI János, KE-

- LECSÉNYI Ákos, VÁSÁRHELYI Judit közreműködésével, szerk. BORSA Gedeon, HERVAY Ferenc, Bp., Akadémiai, 1983.
- RMNy III – *Régi magyarországi nyomtatványok, III, 1636–1655*, HELTAI János, HOLL Béla, PAVERCSIK Ilona, P. VÁSÁRHELYI Judit munkája, DÖRNYEI Sándor, V. ECESEDY Judit, KÄFER István közreműködésével, szerk. HELTAI JÁNOS, Bp., Akadémiai, 2000.
- SABELLICUS 1670 – M. Antoni Cocci SABELLICI *Historiae rerum Venetarum ab urbe condita libri XXXIII. in IV. decades distributi*, Basileae, König, 1670. (HAB M: Gh 831)
- SAGITTARIUS 1553 – *Canones conciliorum omnium* Ioanne SAGITTARIO [...] collectore, Basileae, Ioannes Oporinus, 1553. (OSZK Ant. 868.)
- SAILLIUS 1600 – *Thesaurus litaniarum ac orationum sacer: Cum suis aduersus Sectarios Apologiis*, studio et opera P. Thomae SAILLII, Coloniae Agrippinae, Ioannes Gymnicus, 1600. (Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek – Bayerische Staatsbibliothek, [http://dfg-viewer.de/show/?set\[image\]=4&set\[zoom\]=default&set\[debug\]=0&set\[double\]=0&set\[mets\]=http%3A%2F%2Fdaten.digital-sammlungen.de%2F~db%2Fmets%2Fbsb00020248_mets.xml](http://dfg-viewer.de/show/?set[image]=4&set[zoom]=default&set[debug]=0&set[double]=0&set[mets]=http%3A%2F%2Fdaten.digital-sammlungen.de%2F~db%2Fmets%2Fbsb00020248_mets.xml); 2012. 11. 08.)
- SCHWARTZ 1940 – *Acta Conciliorum Oecumenicorum, III: Collectio Sabbaitica contra Acephalos et Origenistas destinata: Insunt Acta Synodorum Constantinopolitanae et Hierosolymitanae A. 536*, ed. Eduardus SCHWARTZ, Berolini, Walter de Gruyter & Co., 1940.
- SENECA 2001 – Lucius Annaeus SENECA, (*Ad Novatum*) *De ira – (Novatusnak) A haragról*, ford. KOVÁCS Mihály, kiad. DÖRÖMBÖZI János, Bp., General Press, [2001] (Ókori Klasszikusok).
- SIGONIUS 1575 – Caroli SIGONII *Historiarum de regno Italiae libri quindecim*, Basileae, Petrus Perna, 1575. (OSZK Ant. 4056)
- SÍK 1940 – *Dicsőség! Békesség! Imádságoskönyv, egyszersmind kalauz a keresztény életre*, szerk. SÍK Sándor, Bp., Szent István Társulat, 1940.
- SOLINUS 1572 – C. Iulii SOLINI *Polyhistor*, Antwerpiae, Christophorus Plantinus, 1572. (OSZK Ant. 6361)
- SOÓS 2009 – SOÓS Sándorné, „...fonjunk rózsafüzért szép Üdvözlétéből!”: *A rózsafüzér imádsága és rózsafüzéres versek a XIX–XXI. századi magyar irodalomban*, [Bp.], Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány, 2009.
- SUETONIUS 1975 – Gaius SUETONIUS Tranquillus, *A Caesarok élete*, ford. KIS Ferencné, Bp., Magyar Helikon, 1975 (Bibliotheca Classica).
- SUETONIUS 1978 – C. SVETONI Tranquilli *Opera, I: De vita Caesarum*, recensvit Maximilianvs IHM, Editio minor, Stutgardiae, Teubner, 1978 (Bibliotheca Scriptorvm Graecorvm et Romanorvm Teubneriana).

5.1. Rövidítésjegyzékek

- SURIUS 1579 – *De probatis sanctorum historiis* [...] per F. Laurentium SURIUM, IV, Coloniae Agrippinae, Geruinus Calenius et haeredes Quentelii, 1579. (EHFK 300.697)
- SZABÓ 2000 – SZABÓ Zsuzsanna, *Regina Caeli-fordításaink*, Irodalomtörténeti Közlemények, 2000, 638–644.
- SZABÓ 2011 – SZABÓ Ferenc, *Pázmány Péter Imádságos könyvének hét bűnbánati zsoltára = A zsoltár a régi magyar irodalomban: A Csurgón 2007. május 24–27-én tartott konferencia előadásai*, szerk. PETRŐCZI Éva, SZABÓ András, Bp., KRE, L'Harmattan, 2011 (Károli Könyvek – Tanulmánykötet), 125–132.
- SZALAI 1930 – SZALAI Miklós *levele*, Magyar Nyelv, 1930, 335.
- SZELESTEI 2012 – SZELESTEI N. László, *Rimay János imádságoskönyve = Régi magyar imakönyvek és imádságok*, szerk. BOGÁR Judit, Piliscsaba, PPKE BTK, 2012 (Pázmány Irodalmi Műhely – Lelkiségtörténeti tanulmányok, 3), 227–234.
- THOMAS Aquinas 1582 – THOMAE Aquinatis [...] *Summae Theologicae*, III, Augustae Taurinorum, haeredes Nicolai Bevilaquae, 1582. (OSZK Ant. 251)
- THOMAS Aquinas 1882 – THOMAE Aquinatis [...] *Opera omnia, XI: Commentum in lib. IV. sententiarum*, ed. Stanislaus Eduardus FRETTE, Parisiis, Ludovicus Vivès, 1882.
- THURZÓ 1905 – THURZÓ Ferenc, *A nagybányai ev. ref. főiskola (Schola Rivulina) története 1547–1755*, Nagybánya, 1905 (Művelődéstörténeti Értekezések, 13).
- TUSOR 1996 – TUSOR Péter, *Ismeretlen levelek, iratok, feljegyzések Pázmány Pétertől*, Magyar Könyvszemle, 1996, 323–324.
- TÜSKÉS–KNAPP 2005 – TÜSKÉS Gábor, KNAPP Éva, *E. S. és a Rózsakoszorú*, Irodalomtörténeti Közlemények, 2005, 383–400.
- VADAI 2005 – VADAI István, *Kolomp vagy csengettyű? = A magyar költészet műfajai és formái a 17. században: A Szegeden 2003-ban megrendezett régi magyar irodalmi konferencia előadásai*, szerk. ÖTVÖS Péter, PAP Balázs, SZILASI László, VADAI István, Szeged, 2005, 181–187.
- VANYÓ 1983 – *A kappadókiai atyák (Nagy Szent Baszileiosz, Nazianzoszi Szent Gergely, Nüsszai Szent Gergely és Ikonioni Amphilokhiosz)*, szerk. VANYÓ László, Bp., Szent István Társulat, 1983 (Ókeresztény Írók, 6/1).
- VARGHA 1913 – VARGHA Damján, *Te Deum és Te Mariam fordítása kódexirodalmunkban*, Bp., 1913.
- VÁSÁRHELYI 1604 – VÁSÁRHELYI Gergely, *Catechismus, az az Canisius Peter-teol iratot keresztyeni tudomannac reouid summája*, Viennae, Leonhard Formica, 1604. (OSZK RMK I 387)

5. MUTATÓK

- VÁSÁRHELYI 1615 – VÁSÁRHELYI Gergely, *Kereztieni tvdomaninak reouid summaia Canisius Petertol irattatot*, Bécs, Formika Mathe, 1615. (OSZK RMK I 453a)
- ZONARAS 1557 – Ioannis ZONARAE [...] *Compendium historiarum, in tres Tomos distinctum*, Basileae, Ioannes Oporinus, 1557. (OSZK Ant. 81)

A jegyzetek készítéséhez felhasznált, külön nem hivatkozott irodalom

- BÁLINT Sándor, *Ünnepi kalendárium*, Szeged, Mandala, 1998, I–III.
- CZUCZOR Gergely, FOGARASI János, *A magyar nyelv szótára*, I–VI, Pest/Bp., Emich, 1862–1874.
- Erdélyi magyar szótörténeti tár*, I–XIII, szerk. SZABÓ T. Attila, VÁMSZER Márta, KÓSA Ferenc, FAZEKAS Emese, Bp.–Bukarest–Kolozsvár, Akadémiai–Kriterion–Erdélyi Múzeum-Egyesület, 1975–2009.
- HAAG, Herbert, *Bibliai lexikon*, ford. RUZSICZKY Éva, Bp., Szent István Társulat, 1989.
- HOPPÁL Mihály, JANKOVICS Marcell, NAGY András, SZEMADÁM György, *Jelképtár*, [Bp.], Helikon, 2004.
- IJJAS Antal, *Szentek élete*, Bp., Ecclesia, 1968, I–II.
- Lexikon für Theologie und Kirche*, hrsg. von Josef HÖFFER, Karl RAHNER, Freiburg, Herder, 1986², I–XI.
- Liturgikus lexikon*, szerk. VERBÉNYI István, Bp., Szent István Társulat–Kairosz, 2001².
- Magyar katolikus lexikon*, főszerk. DIÓS István, szerk. VICZIÁN János, I–XV, Bp., Szent István Társulat, 1993–2010.
- A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*, főszerk. BENKŐ Lóránd, I–IV, Bp., Akadémiai, 1967–1984.
- Martyrologium Romanum: Editio princeps (1584)*, Edizione anastatica, ed. Manlio SODI, Roberto FUSCO, Città del Vaticano, Libreria Editrice Vaticana, 2005 (Monumenta Liturgica Concilii Tridentini, 6).
- New Catholic Encyclopedia*, ed. in chief William J. McDONALD, New York, McGraw–Hill, 1967, I–XV.
- Ókori lexikon*, szerk. PECZ Vilmos, I–IV, Bp., Könyvért, 1984–1985 [reprint].
- PUSKELY Mária, *A keresztény Európa szellemi gyökerei: Az öreg földrész hagiográfiája*, [Bp.], Kairosz, [2004].
- A szentek élete*, szerk. DIÓS István, Bp., Szent István Társulat, 1984.
- Szimbólumtár: Jelképek, motívumok, témák az egyetemes és a magyar kultúrából*, szerk. PÁL József, ÚJVÁRI Edit, Bp., Balassi, 2005³.

5.2. Pázmány hivatkozásainak jegyzéke

Világirodalmi lexikon, I–XIX, főszerk. KIRÁLY István, SZERDAHELYI István, Bp., Akadémiai, 1970–1996.

5.2. Pázmány hivatkozásainak jegyzéke

5.2.1. Pázmány hivatkozásai az *Imádságos* könyvben szereplő nevek és címek szerint

[Szögletes zárójelben az 1631-es kiadásban nem, csak az 1606-osban hivatkozott, de az 1631-esben is felhasznált művek.]

Abdias – Pseudo-ABDIAS, *Historiae apostolicae* – 134:27

Ado, anno 452. et 396. – ADO Viennensis, *Chronicon in aetates sex divisum* – 267:4

Agoston – Aurelius AUGUSTINUS, *Epistola* 153. – 228:16

Agoston – Aurelius AUGUSTINUS, *Sermones* 56–59. *De oratione dominica, ad competentes* – 56:6

Agoston [20. contra Faus. ca. 4&21.]; Agoston, libr. 20. contr. Faust. cap. 21. – Aurelius AUGUSTINUS, *Contra Faustum manichaeum* – 123:31; 124:25

Agoston [Aug. Epist. 121. ca. 12.] – Aurelius AUGUSTINUS, *Epistola* 121. (130). – 42:15

Agoston [Aug. solilo ca. 27.]; [Aug. Soliloq. cap. 20.]; [Aug. soliloqui ca. 14.] – Pseudo-AUGUSTINUS, *Soliloquia* – 87:4; [89:30]; [98:13]

Agoston, cap. 20. de Catechizand. rudibus – Aurelius AUGUSTINUS, *De catechizandis rudibus* – 73:8

Agoston, cap. 40. Meditat. et cap. 23. 24. 35. 36.; Aug cap. 32. Medit.; [Aug: cap. 5. 6. 7. 8. Meditat.]; [Aug. Med. cap. 12.]; [Aug. Medit. cap. 34.]; [Meditat. c. 29.] – Pseudo-AUGUSTINUS, *Meditationes* – [96:18]; [97:3]; [97:16]; [118:7]; 129:15; 269:13

Agoston, de Cura pro Mortuis, cap. 5.; [Aug. de cura pro mort. c. 18.]; August. libr. de Cura pro Mortuis, c. 4. – Aurelius AUGUSTINUS, *De cura pro mortuis gerenda* – 132:4; [202:22]; 268:2

Agoston, epist. 86. – Aurelius AUGUSTINUS, *Epistola* 86. (36.) – 29:6

Agoston, epist. 147. – Aurelius AUGUSTINUS, *Epistola* 147. (33.) – 128:19

Agoston, Epistola 178. – Aurelius AUGUSTINUS, *Epistola* 178. (20.) – 268:32

Agoston, in Psal. 30. – Aurelius AUGUSTINUS, *Enarratio* 2. in Psalmum 30., *Sermo* 3. – 67:16

- Agoston, in Psal. 113. Concio. 2. – Aurelius AUGUSTINUS, *Enarratio in Psalmum 113.*, *Sermo 2.* – 127:33
- Agoston, in Psalm. 141. – Aurelius AUGUSTINUS, *Enarratio in Psalmum 141.* – 68:32
- Agoston, lib. 2. de Doctr. Christian. cap. 11. – Aurelius AUGUSTINUS, *De doctrina christiana* – 269:3
- Agoston, lib. 3. cont. Crescon. cap. 29.; [August. 2. contra Crescon. c. 1. & 2. lib. 3. c. 73. li. 4. c. 55.] – Aurelius AUGUSTINUS, *Contra Cresconium grammaticum donatistam* – 127:31; [268:23]
- Agoston, lib. 22. de Civit. cap. 8.; [Aug. 22. Ciuit. c. 8.]; Augustin. 22. Civit. cap. 8. – Aurelius AUGUSTINUS, *De civitate Dei* – 72:4; [126:20]; 231:4
- Agoston, lib. 83. qu. 79. – Aurelius AUGUSTINUS, *De diversis quaestionibus 83: Quaestio 79.* – 71:26
- Agoston, Serm. 18. de Sanctis, qui est 2. de Annuntiat. – Aurelius AUGUSTINUS, *Sermo 18. de sanctis (Sermo 194.)* – 294:22
- Agoston, Serm. 19. de Sanctis – Aurelius AUGUSTINUS, *Sermo 19. de sanctis (Sermo 247.)* – 68:31
- Agoston, tract. 118. in Ioan. – Aurelius AUGUSTINUS, *In Joannis Evangelium tractatus 118.*; valójában Aurelius AUGUSTINUS, *De tempore sermo 181. (Sermo de symbolo)* – 73:25
- Agoston, Tract. 118. in Ioan. – Aurelius AUGUSTINUS, *In Joannis Evangelium tractatus 118.* – 68:31
- Agoston, Tractat. 36. in Ioan. – Aurelius AUGUSTINUS, *In Joannis Evangelium tractatus 36.* – 68:22
- Alanum Copum, Dialog. 1. cap. 3. – Alanus COPUS, *Dialogus primus* – 75:26
- Alcuinus, de Divinis Officiis, cap. 35. – ALCUINUS, *De divinis officiis* – 128:28
- Alexander Pápa; Első Alexander Pápa, de Consecrat. dist. 3. Can. Aquam – ALEXANDER I., *Decreta* – 75:28; 77:9
- Amalar. lib. 2. de Offic. Eccles. a' cap. 17.; Amalarius, de Divinis Officiis, libr. 2. c. 5. – Symphosius AMALARIUS, *De ecclesiasticis officiis* – 128:31; 130:30
- [Ambro. 5. de Sacram. c. 4.]; Ambrús; Ambrús, libr. 1. de Sacram. cap. 5. – Aurelius AMBROSIUS, *De sacramentis* – 56:7; 76:7; [231:29]
- Ambros. ep. 33. – Aurelius AMBROSIUS, *Epistola 33. (20.)* – 124:32
- Ambrús → Ambro.
- Ambrús, epist. 38. – Aurelius AMBROSIUS, *Epistola 83. [!]* (23.) – 37:20
- Ambrús, lib. 2. Offic. cap. 28. – Aurelius AMBROSIUS, *De officiis* – 127:20
- Ambrús, lib. 3. de Virgin. – Aurelius AMBROSIUS, *De virginibus ad Marcellinam sororem suam* – 80:14

5.2. Pázmány hivatkozásainak jegyzéke

- Amfilóchiusz, Vita D. Basilii – Pseudo-AMPHILOCHIUS, *Vita Sancti Basilii* – 265:21
- Antonius Marsilius Archiepiscopus Salernit. lib. Hydragiologia, sect. 3. cap. 5. 6. – Marcus Antonius Marsilius COLUMNA, *Hydragiologia sive de aqua benedicta* – 75:24
- Aquinas – THOMAS Aquinas, *Scriptum super Sententiis* – 129:3
- Arany-száju Sz. Iános – JOANNES Chrysostomus, azonosítatlan mű – 92:20
- Arany-száju Sz. Iános – JOANNES Chrysostomus, *Homilia 19. in Matthaeum* – 56:22
- Arany-száju Sz. Iános, Hom. 70. ad Popul. – JOANNES Chrysostomus, *Ad populum Antiochenum homilia 70.* – 125:22
- Arany-száju Sz. Iános, homil. 4. ad Hebr. – JOANNES Chrysostomus, *Homilia 4. in Epistolam ad Hebraeos* – 125:22
- Arany-száju Sz. Iános, Homil. 27. ad Popul. Antioch. – JOANNES Chrysostomus, *Ad populum Antiochenum homilia 27.* – 69:17
- Arany-száju Sz. Iános, Homil. 36. ad Popul. Antioch. – JOANNES Chrysostomus, *Ad populum Antiochenum homilia 36.* – 69:17
- Arany-száju Sz. Iános, homil. 55. in Matth.; Arany-száju Sz. Iános, Homil. 55. in Matth.; Arany-száju Szent Iános, Homil. 55. in Matth. – JOANNES Chrysostomus, *Homilia 55. in Matthaeum* – 67:22; 69:11; 70:6
- Arany-száju Sz. Iános, in Babylam Martyrem, seu Libr. contr. Gentiles, tomo. 5. – JOANNES Chrysostomus, *Liber in Sanctum Babylam, contra Julianum, et contra gentiles* – 127:11
- Arany-száju Sz. Iános Mise-mondó könyve – JOANNES Chrysostomus, *Ordo divini sacrificii* – 131:31
- Arany-száju Sz. Iános, Hom. 2. in Psal. 50. – JOANNES Chrysostomus, *Homilia 2. in Psalmum 50.* – 80:17
- Arany-száju Szent Iános, l. de Sacerd. – JOANNES Chrysostomus, *De sacerdotio* – 124:17
- Asclepiades; Asclepiades, 5. Synodo, act. 1. – ASCLEPIADES, *Epistula ad Petrum Fullonem* – 267:7; 267:10
- Aug. → Agoston
- Aug. 9. Confess. cap. 13. – Aurelius AUGUSTINUS, *Confessiones* – 230:24
- [Aug. Serm. 33. de diuersis – Aurelius AUGUSTINUS, *Sermo 33. de diuersis* (*Sermo 324.*) – 126:20]
- August. → Agoston
- Augustai Confessio, Artic. 20. tit. de Missa – *Confessio fidei* (*Confessio Augustana*) – 123:28
- Augustin. → Agoston

5. MUTATÓK

- [Augustini in Grammatica – Aurelius AUGUSTINUS, *De grammatica* – 268:23]
Avítus, Sermone de Rogationibus – Alcimus Ecdicius AVITUS, *Homilia de rogationibus* – 267:5
Baron. tom. 2. Anno 131.; Baronius, tom. i. an. 58. – Caesar BARONIUS, *Annales ecclesiastici* – 76:1; 78:20
Baronius, Martyrolog. 25. April. – Caesar BARONIUS, *Martyrologium Romanum* – 267:7
Basilus, de Spiritu Sancto, cap. 27. – BASILIUS Magnus, *De Spiritu Sancto* – 68:1; 76:6
Basilus, epist. 63. – BASILIUS Magnus, *Epistola 63. (207.)* – 267:6
Basilus, epist. 72. – BASILIUS Magnus, *Epistola 72. (251.)* – 124:8
Basilus Mise-mondó könyve – BASILIUS Magnus, *Liturgia Alexandrina; Liturgia ex Coptico conversa* – 131:31
Basilus, Serm. 1. De Init. Monach. – BASILIUS Magnus, *De institutione monachorum* – 92:25
Beda, De Rat. Temp. c. 42. – BEDA Venerabilis, *De ratione temporum* – 38:8
Béda, lib. 1. Hist. cap. 25.; Beda, lib. 1. Histor. cap. 29.; Béda, lib. 3. Histor. Anglic. c. 25.; Beda, lib. 5. de gestis Anglor. cap. 22.; Béda, lib. 5. Histor. cap. 4. et 2.; Beda, loc. cit. (lib. 3. Histor. Anglic. c. 25.) – BEDA Venerabilis, *Historia ecclesiastica gentis Anglorum* – 37:20; 38:8; 74:14; 128:28; 130:8; 265:31
Beda, Vita S. Cuthberti, cap. 25. – BEDA Venerabilis, *Vita Sancti Cuthberti* – 75:17
Bellarminus, tom. 2. libr. 2. de Missa, cap. 16. – Robertus BELLARMINUS, *Disputationes* – 267:8
Bernárd, Malachias Püspök élete – BERNARDUS Claraevallensis, *Vita Sancti Malachiae* – 75:19
Bernárd, Serm. 2. de Advent. – BERNARDUS Claraevallensis, *De adventu Domini sermo 2.* – 291:1
Bernárd, Serm. 5. in Cantica – BERNARDUS Claraevallensis, *Sermones in Cantica: Sermo 15.[!]* – 282:5
Bernárd, Serm. 32. super Missus est. – BERNARDUS Claraevallensis, *De laudibus Virginis Matris. Super verba Evangelii: „Missus est angelus Gabriel” homiliae quator: Homilia 2.* – 290:21
Beza – Theodor BEZA, *Annotationes maiores in Novum domini nostri Iesu Christi Testamentum* – 56:13
Bonaventúra – BONAVENTURA, *Commentaria in quatuor libros Sententiarum* – 129:3

5.2. Pázmány hivatkozásainak jegyzéke

- [Bonfi. Decad. 1. lib. 7.]; Bonfinius, Decad. 3. lib. 6. – Antonius BONFINIUS, *Rerum Ungaricarum decades* – [183:30]; 266:33
- Calvinus, l. 3. c. 20. n. 29.; Calvinus, Lib. 3. c. 20. n. 29. – Johannes CALVINUS, *Institutio religionis christianae* – 133:23; 134:14
- [Canin. loco. cit. cap. 5. – Angelus CANINIUS, *De locis Sacrae Scripturae Hebraicis* – 269:8]
- Canisius, libro 5. Marial. cap. 30. – Petrus CANISIUS, *De Maria Virgine* – 267:8
- Cassianus, Collat. 8. cap. 18. – Johannes CASSIANUS, *Collationes: Collatio 8.* – 71:9
- Cassianus, Collat. 15. cap. 4. – Johannes CASSIANUS, *Collationes: Collatio 15.* – 74:30
- Censorinus, die Natali, c. 8. – CENSORINUS, *De die natali* – 36:18
- Chrysostomus, Homil. 4. de Laudib. Pauli. tom. 3. – JOANNES Chrysostomus, *De laudibus Sancti Pauli apostoli homilia 4.* – 70:26
- Cicero de Senectut. – Marcus Tullius CICERO, *Cato maior de senectute* – 92:29
- [Clemens. li. 8. Const. Apostol. ca. 47.]; Kelemen, lib. 8. Constit. Apost. c. 29. – CLEMENS Romanus, *Constitutiones apostolicae* – 75:33; [202:22]
- Cyprian. → Pamel.
- Cyprianus – Thascius Caecilius CYPRIANUS, *De oratione dominica* – 56:6
- Cyprianus, epist. 70. nu. 12. – Thascius Caecilius CYPRIANUS, *Epistola 70.* – 76:4
- Cyrillus, Catech 13.; Cyrillus, Catechesi 13 – CYRILLUS Hierosolymitanus, *Catechesis 13. De Christo crucifixo et sepulto* – 69:9; 70:9
- Cyrillus, lib. 6. contra Iulian. – CYRILLUS Alexandrinus, *Adversus/Contra Julianum* – 66:15
- Damascenus lib. 2. parallelor. cap. 61. – JOANNES Damascenus, *Parallela* – 127:17
- de Consecrat. Dist. 1. Nemo; de Consecrat. dist. 1. can. Altaris – *Decretum GRATIANI* – 68:17; 129:29
- De Poenit. distin. 6. Canon, 2. Gloss. 3. q. 7. Can. Sacerd. – *Decretum GRATIANI* – 218:8
- Dienes Areopagita [Eccle. Hiera. cap. 2.]; Dienes, Eccles. Hierarch. c. 3. et 4. – Pseudo-DIONYSIUS Areopagita, *De ecclesiastica hierarchia* – 75:30; 124:2
- Durandus, 4. Sentent. dist. 24. quaest. 4. – DURANDUS a Sancto Porciano, *In Sententias theologicas Petri Lombardi commentariorum libri quatuor* – 129:4
- Elibertinomi gyülekezet [Concil. Elibert. Can. 34. Tom. 1. Concil] – *Canones Concilium Elibertinum* – 126:24

- Epifanius, Haere. 30. quae est Ebionitar.; Epifanius, Haeresi 30. – EPIPHANIUS Salamiensis, *Adversus octoginta haereses: 30. Adversus Ebionaeos* – 70:30; 74:16
- [Euag. li. 4. c. 28.]; Evágrius, Lib. 4. cap. 26. – EVAGRIUS Scholasticus, *Historia ecclesiastica* – [183:31]; 266:11
- [Euseb. 5. histor. c. 5.]; Eusebius, 5. Hist. c. 23.; Eusebius, lib. 6. c. 6.; Eusebius, libr. 10. c. 4. – EUSEBIUS Caesarensis, *Historia ecclesiastica* – 37:12; 124:5; 125:9; [191:20]
- [Euseb. lib. 1. de vita Const. c. 22.]; Eusebius, de Vita Constant. li. 1. c. 23. 24. 25.; Eusébius, lib. 3. de Vita Constant.; Eusebius, lib. 4. Vitae Constant. – EUSEBIUS Caesarensis, *De vita Constantini* – 68:4; 68:7; [71:30]; 125:15
- Feuar., Iren. l. 1. c. 8. n. 5. – IRENAEUS, *Adversus haereses*, not. Franciscus FEUARDENTUS – 79:5
- [Feuarden. Dialog. 1. contra Caluin fol. 37. – Franciscus FEUARDENTUS, *Dialogi septem* – 267:20]
- Feuardent. 13. Theomachiae Calvini, cap. 34. – Franciscus FEUARDENTUS, *Theomachia calvinistica* – 75:25
- [Genebrard in Psal 150 n. 4. – Gilbertus GENEBRARDUS, *Psalmi Davidis* – 76:19]
- Gergely – GREGORIUS I., *Moralium libri* – 128:33
- Gergely, 1. Dialog. cap. 10.; Gergely, Dialog. l. c. 10.; Gergely, lib. 1. Dialog. c. 5.; Gregor. lib. 1. Dialog. c. 4. et 11. – GREGORIUS I., *Dialogorum libri quatuor: Dialogus 1.* – 69:22; 72:19; 74:5; 125:13
- Gergely, 2. Dialog. cap. 3.; Gergely, lib. 2. Dialog. cap. 2. et 10. – GREGORIUS I., *Dialogorum libri quatuor: Dialogus 2.* – 71:13; 72:25
- Gergely, 3. Dialog. c. 6.; Gergely, 3. Dialog. c. 7.; Gergely, 3. Dialog. cap. 5.; Gergely, 3. Dialog. cap. 35.; Gergely, Lib. 3. c. 30. – GREGORIUS I., *Dialogorum libri quatuor: Dialogus 3.* – 71:18; 71:21; 72:22; 72:29; 125:13
- Gergely, Lib. 9. epi. 71.; Gergely, lib. 11. Regestri, cap. 2.; Gergely Pápa, lib. 11. epist. 2.; Gregorium, lib. 12. epist. 9. – GREGORIUS I., *Registrum epistolarum* – 72:19; 126:8; 265:1; 266:7
- Gratian. de Consecr. distin. 4. C. Nec quemquam. qui est Canon 127.; Gratianum, Distin. 11. cap. Ecclesiasticar. – *Decretum GRATIANI* – 68:2; 76:5
- Gregor.; Gregorius → Gergely
- Gregorius Nissenus, apud Surium, tomo 4. – Laurentius SURIUS, *De probatis sanctorum historiis* – 72:11
- Gregorius Turonensis, de Gloria Confess. cap. 82. et 24.; Turonensis, de Gloria: Confessor. cap. 56. – GREGORIUS Turonensis, *De gloria confessorum* – 73:1; 75:7

5.2. Pázmány hivatkozásainak jegyzéke

- Gregorius Turonensis, libro 5. Historiae Francor. cap. 5.; Turonensis, li. 8. Histor. Francorum, cap. 16.; Turonensis, li. 10. Histor. initio; Turonensis, lib. 2. Hist. cap. 34. – GREGORIUS Turonensis, *Historia Francorum* – 126:5; 128:22; 265:26; 267:5
- Gretserus, Apolog. 1. cont. Mysenum, lib. 2. cap. 1. – Jacobus GRETSERUS, *Libri quinque apologetici pro vita Ignatii Loiolae [...] contra calumnias cuiusdam Christiani Simonis Lithi Miseni caluinistae* – 92:26
- Gretserus, Apolog 2. lib. 2. cap. 1. – Jacobus GRETSERUS, azonosítatlan mű – 92:27
- Gretserus, Apolog 3. lib. 2. cap. 3. – Jacobus GRETSERUS, azonosítatlan mű – 92:27
- Gretserus, Panegyrico Myseni, cap. 13. – Jacobus GRETSERUS, *Panegyricus Misenicus* – 92:28
- Hieremias Patriarcha Constant., Censura Oriental. cap. 13. – HIEREMIAS II., *Censura orientalis ecclesiae* – 130:21
- [Hieron. cont. Vigilant.]; Hierónymus contra Vigilantium; Ierónymus, contr. Vigilant. cap. 3. – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Contra Vigilantium* – [125:5]; 125:27; 266:28
- Hieron. contra Lucifer. cap. 6. – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Dialogus contra Luciferianos* – 14:1
- Iac. Gretserum, de S. Cruce – Jacobus GRETSERUS, *De sancta cruce* – 75:25
- Iákab Mise-mondó könyve – JAKAB, azonosítatlan mű – 131:31
- Ierónym, Ripariusnak; Ierónymus, epist. ad Riparium – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Epistola 109. Ad Riparium presbyterum* – 125:5; 126:33
- Ierónymus → Hieron.; Ierónym
- Ierónymus – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Commentaria in Evangelium Sancti Matthaei* – 56:5
- Ierónymus; Ierónymus, Tom. 4. ad 44. ca. Ezech. l. 13. – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Commentaria in Ezechielem* – 73:12; 130:10
- Ierónymus, epi. 48. cap. 5.; Ierónymus, libr. 2. epist. 3. ad Sabinianum – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Epistola 48. (147.) Ad Sabinianum lapsum* – 124:23; 128:26
- Ierónymus, epist. 2. ad Nepotianum, cap. 12. – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Epistola 2. (52.) Ad Nepotianum* – 124:20
- Ierónymus, Epist. 8. ad Demetriad. cap. 7. – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Epistola 8. (130.) Ad Demetriadem* – 124:20
- Ierónymus, epist. 22. – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Epistola 22. Ad Eustochium, Paulae filiam. De custodia virginitatis* – 69:3

- Ierónymus, epist. 26. inter Augustini – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Epistola 26. (142.; AUGUSTINUS, Epistola 123.)* – 128:19
- Ierónymus, Epitaphio Paulae – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Epistola 108. Ad Eustochium virginem. Epitaphium Paulae matris* – 69:4; 126:1
- Ierónymus, Hilarione; Ieronymus, Vita S. Hilarionis – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Vita Sancti Hilarionis* – 71:7; 74:23
- Ierónymus, lib. 1. contr. Pelag. c. 9. – Eusebius Sophronius HIERONYMUS, *Dialogus adversus Pelagianos* – 130:8
- Innocentius, lib. 1. de Mysteriis Missae, cap. 35.; Innocentius, lib. 2. de Missa, cap. 45.; Innocentius, libr. 1. de Myster. Missae, cap. 64. – INNOCENTIUS III., *Mysteriorum evangelicae legis et sacramenti Eucharistiae libri sex* – 66:8; 130:20; 130:30
- [Institut. Christian. Coster. li. 1. cap. 20. – Franciscus COSTERUS, *Libellus Sodalitatis: Hoc est, Christianarum institutionum libri quinque* – 135:9]
- Ioannes Durand. libr. 2. de Ritibus, cap. 10. – Johannes Stephanus DURANTI, *De ritibus ecclesiae catholicae* – 267:9
- Iosef. lib. 3. Antiq. – JOSEPHUS Flavius, *Antiquitates Judaicarum* – 37:4
- Iren. → Feuar.
- Isidórus; Isidórus, libr. 2. de Divinis Officiis, cap. 4. – ISIDORUS Hispalensis, *De ecclesiasticis officiis* – 129:5; 129:11
- Iustin. Authent. Col. lat. 1. Tit. 5. de Monach. c. 1.; Novell. 123. cap. 31. 32. – IUSTINIANUS I., *Authenticae seu novellae constitutiones* – 68:16; 266:6
- Iustinianus, Cod. de SS. Ecclesiis – *Codex Iustinianus* – 129:31
- Iustinus Martyr, quaest. 118. ad Orthodoxos – Pseudo-IUSTINUS, *Quaestiones et responsiones ad Orthodoxos: Quaestio 118.* – 66:11
- Ivó Carnotensis, Serm. de Significatione sacror. Vestiment. initio. – IVO Carnotensis, *Sermo 3. De significationibus indumentorum sacerdotalium in synodo habitus* – 130:19
- Kelemen → Clemens
- Kelemen, Canon. 3. Apostol.; Kelemen Canone 72. Apostol. – CLEMENS Romanus, *Canones apostolorum* – 124:1; 127:5
- Kelemen, epist. 2. – CLEMENS Romanus, *Epistola 2.* – 129:29
- Lactantius, li. 6. cap. 2.; Lactantius, lib. 4. c. 27.; Lactantius, libr. 4. Divin. Instit. cap. 28. – Lucius Caelius Firmianus LACTANTIUS, *Divinae institutiones* – 70:13; 70:22; 126:24; 134:5
- lib. 1. Tit. 8. Codicis: Nemini licere – *Codex Iustinianus* – 68:19
- Lib. Hymnorum correctorum, edito Lipsiae, anno 1578. per Christophorum Cornerum – Christophorus CORNERUS, *Cantica selecta veteris novique testamenti: cum hymnis et collectis*, Lipsiae, Steinmann, 1578. – 267:24

5.2. Pázmány hivatkozásainak jegyzéke

- Libello Precat. edito Argentinae, Anno 1566. per Theobaldum Berger – *Das Newer und gemehret Gesangbüchlein*, Strasburg, Thiebolt Berger, 1566. – 267:23
- Luther, Enchiridio piarum Precat. edito Vittemb. 1560. per Laurentium Schvvenk – Martinus LUTHERUS, *Enchiridion piarum precationum, cum Calendario et Passionali, ut vocant*, Wittebergae, Schwenck, 1560. – 267:21
- Luther Márton, De Captiv. Babyl. Titul. de Ordine, et de Confirmat. – Martinus LUTHERUS, *De captivitate Babylonica ecclesiae praeludium* – 78:9
- Luther Márton, Catechismo majori – Martinus LUTHERUS, *Catechismus maior* – 78:6
- Luther Márton, Catechismo minori – Martinus LUTHERUS, *Catechismus minor* – 78:6
- Macrobius, 1. Saturnal. c. 14. – Ambrosius Theodosius MACROBIUS, *Saturnalia* – 36:19
- [Manuali Aug cap. 1. – Pseudo-AUGUSTINUS, *Manuale* – 96:18]
- Marciális, Epistol. ad Burdegalens. cap. 7. et 8. – MARTIALIS, *Epistola ad Burdegalenses* – 68:28
- Mark Mise-mondó könyve – MÁRK, azonosítatlan mű – 131:31
- Meditat. → Agoston
- Metafrastes, 13. Novemb. – SYMEON Metaphrastes, *Vitae sanctorum* – 75:1
- Nazianz. Orat. 1. contra Iulianum; Nazianz. Orat. 1. in Iulian. n. 19. – GREGORIUS Nazianzenus, *Oratio 4., Contra Julianum 1.* – 69:21; 70:19
- Nazianzenus Mise-mondó könyve – GREGORIUS Nazianzenus, *Liturgia Coptica; Liturgia Alexandrina* – 131:31
- Nazianzénus, Orat. 2. in Iulianum; Nazianzénus, Orat. 2. in Iulianum, initio – GREGORIUS Nazianzenus, *Oratio 5. Secunda in Julianum imperatorem invectiva* – 124:15; 125:18
- Nazianzénus, Orat. 5. ad Arianos, de seipso – GREGORIUS Nazianzenus, *Oratio adversus Arianos, et de seipso (Oratio 33.)* – 127:8
- Nazianzénus, Orat. 10. in laudem Caesarii – GREGORIUS Nazianzenus, *Oratio 7. Funebris in laudem Caesarii fratris oratio, superstitibus adhuc parentibus* – 125:21
- Nicéforus, li. 4. c. 36. 38.; Nicéforus, lib. 2. c. 22.; Nicéforus, lib. 5. c. 9.; Nicéforus, lib. 8. c. 19. 24. 25.; Nicéforus, lib. 8. cap. 32.; Nicéforus, lib. 14. c. 22; Nicéforus, lib. 14. cap. 3.; Nicéforus, lib. 14. cap. 46.; Nicéforus, lib. 18. cap. 53.; Nicéforus, libr. 2. cap. 42.; Nicéforus, libr. 18. cap. 20.; Niceph. lib. 7. cap. 46.; [Niceph. lib. 10. c. 50.]; Niceph. lib. 11. c. 36.; Niceph. libr. 12. cap. 27. – NICEPHORUS Callistus Xanthopoulos, *Ecclesiastica*

5. MUTATÓK

- historia* – 37:12; 37:14; 66:25; 68:11; 68:13; 68:26; 72:26; 73:30; 125:9; 126:9; [126:12]; 127:23; 134:31; 265:16; 265:24
- Niceph. → Nicéforus
- Novell. → Iustin.
- [Optat. lib. 6.]; Optatus, libr. 1. – OPTATUS, *De schismate donatistarum* – [123:30]; 128:4
- Origenes, Hom. 3. ex diversis, in Evang. – ORIGENES, azonosítatlan mű – 70:10
- Orosius, lib. 7. c. 39. – Paulus OROSIUS, *Historiarum libri septem* – 128:5
- Palladius, Histor. Lausiaca. c. 19. – PALLADIUS Helenopolitanus, *Historia Lausiaca* – 134:28
- Pamel., Epist. Cyprian. 56. n. 31. Epist. 63. n. 39. – Thascius Caecilius CYPRIANUS, *Epistola 56, 63.*, not. Jacobus PAMELIUS – 67:31
- Paulinum, Natali 3. Sancti Felicis – PAULINUS Nolanus, *Poema 14., De Sancto Felice natalitium carmen 3.* – 126:8
- Paulinum, Natali 6. Sancti Felicis – PAULINUS Nolanus, *Poema 18., De Sancto Felice natalitium carmen 6.* – 126:8
- Paulinus, epist. 4. ad Severum – PAULINUS Nolanus, *Epistola 4. (23.) Ad Severum* – 128:24
- Paulinus, epist. 7. ad Severum – PAULINUS Nolanus, *Epistola 7. (22.) Ad Severum* – 129:16
- Péter Mise-mondó könyve – PÉTER, azonosítatlan mű – 131:31
- Plinius, lib. 28. c. 5. – Caius PLINIUS Secundus Maior, *Naturalis historia* – 76:25
- Pythágoras – PYTHAGORAS, azonosítatlan mű – 92:29
- Quintianus Püspök – QUINTIANUS, *Epistula ad Petrum Fullonem* – 267:15
- Rabánus, lib. 1. de Instit. Clericor. cap. 3.; Rabánus, lib. 1. Institut. Cleric. a' ca. 14. – RABANUS Maurus Magnentius, *De clericorum institutione* – 129:5; 130:29
- Ruffin. lib. 2. hist. c. 29.; Ruffinus 3 lib. 1. c. 6.; Ruffinus, l. 2. c. 4.; Ruffinus, lib. 2. cap. 33.; Ruffinus, libr. 1. cap. 21. – RUFINUS Tyrannius, *Historia ecclesiastica* – 37:14; 69:12; 76:10; 124:28; 265:9
- [Sabel. li. 1. decad. 4. – Marcus Antonius Coccius SABELLICUS, *Historia rerum Venetarum* – 183:28]
- Seneca, lib. 3. de Ira, c. 36. – Lucius Annaeus SENECA, *De ira* – 92:31
- Sidonius, Libr. 5. ep. 14.; Sidonius, libr. 7. epist. 1. – SIDONIUS Apollinaris, *Epistolae* – 267:6
- Sigonius, lib. 1. de Regno Italiae – Carolus SIGONIUS, *De regno Italiae* – 265:26
- Simeon Metafrastes, Sz. Theodórus Archimandríta élete – SYMEON Metaphrastes, azonosítatlan mű – 75:10

5.2. Pázmány hivatkozásainak jegyzéke

- Sócrates, l. 5. c. 22. alias 25.; Sócrates, lib. 3. c. 18. – SOCRATES Scholasticus, *Historia ecclesiastica* – 124:12; 266:27
- Solinus, c. 2. – Caius Julius SOLINUS, *Polyhistor* – 36:19
- Sozom. l. 6. c. 29.; Sozom. lib. 1. cap. 4.; Sozom. lib. 5. c. 2.; Sozom. lib. 6. c. 29.; [Sozom. lib. 7. c. 24.]; Sozomen. lib. 1. cap. 8.; Sozómenus, li. 1. c. 8.; Sozómenus, lib. 3. c. 10.; Sozómenus, lib. 3. ca. 14.; Sozómenus, lib. 4. cap. 25.; Sozómenus, lib. 5. c. 9. alias 8.; Sozómenus, lib. 7. c. 25.; Sozómenus, lib. 8. c. 8. – Salminius Hermias SOZOMENUS, *Historia ecclesiastica* – 68:7; 68:9; 68:12; 70:19; 72:30; 76:10; 124:10; 125:25; 130:6; 131:3; 134:30; [183:21]; 266:26
- Suetonius, Iulio, c. 14. – Caius Tranquillus SUETONIUS, *De vita Caesarum: Liber 1. Divus Iulius* – 36:19
- Sulpicius, Epist. 1. ad Euseb. – SULPICIUS Severus, *Epistola 1. Ad Eusebium presbyterum* – 72:33
- Sulpicius, Vita S. Martini – SULPICIUS Severus, *Vita Sancti Martini* – 71:9
- Surius → Gregorius Nissenus
- Tamás, 3. parte, quaest. 87. artic. 3. ad 1. – THOMAS Aquinas, *Summa theologiae* – 77:6
- Tertul. de Poenit. c. 10. n. 59. – Quintus Septim(i)us Florens TERTULLIANUS, *De poenitentia* – 218:12
- [Tertull. Apol. c. 5. n. 64.]; Tertullianus, Apol. cap. 47. – Quintus Septim(i)us Florens TERTULLIANUS, *Apologeticus adversus gentes pro christianis* – 133:6; [191:20]
- [Tertull. lib. 3. contra Marcion c. 22. n. 174. – Quintus Septim(i)us Florens TERTULLIANUS, *Adversus/Contra Marcionem* – 73:13]
- Tertullianus – Quintus Septim(i)us Florens TERTULLIANUS, *De oratione* – 56:6
- Tertulliánus; Tertulliánus, de Corona Milit. c. 4. n. 40. – Quintus Septim(i)us Florens TERTULLIANUS, *De corona militis* – 67:30; 68:1
- Tertullianus, ad Scapulam, cap. 4. n. 35. – Quintus Septim(i)us Florens TERTULLIANUS, *Ad Scapulam* – 76:9
- Tertullianus, libr. de Baptis. cap. 4. n. 27. – Quintus Septim(i)us Florens TERTULLIANUS, *De baptismo adversus Quintillam* – 76:6
- [Theodo. lib. 5. c. 23.]; Theodor. lib. 3. hist. c. 16.; Theodor. lib. 3. hist. cap. 3.; Theodor. libr. 2. Histor. cap. 27.; Theodore. lib. 3. cap. 13.; Theodore. libr. 2. cap. 27.; Theodorétus, l. 5. c. 36.; Theodorétus, lib. 3. c. 11. alias 9.; Theodorétus, lib. 5. Hist. Eccles. cap. 21.; Theodore. libr. 1. c. 3. alias 31. – THEODORETUS, *Historia ecclesiastica* – 69:21; 70:18; 73:29; 126:4; 127:28; 128:12; 130:7; 131:15; [183:21]; [183:28]; 266:27

5. MUTATÓK

Theodorétus; Theodorétus, *Hist. Religiosa*, c. 8.; Theodorétus, *Hist. Religiosa*, cap. 9. – THEODORETUS, *Historia religiosa* – 72:17; 74:8; 74:10
Theofilactus – THEOPHYLACTUS, *Enarratio in Evangelium Matthaei* – 56:23
[Triden. Sess. 13. c. 8. – *Canones et decreta concilii Tridentini* – 258:5]
Tripart. lib. 1. cap. 9.; Tripart. lib. 5. cap. 37.; Tripart. lib. 9. cap. 34.; Tripartita
Historia, lib. 8. cap. 1. de Paulo Libyco – *Historia tripartita* – 68:12; 73:29;
130:7; 134:29
Turon. lib. 1. Miracul. cap. 80.; Turonens. lib. 1. de Gloria Martyr. c. 57. c. 69.
c. 104.; Turonensis, li. 1. de Glor. Mart. cap. 28. – GREGORIUS Turonensis,
Miraculorum libri duo: Liber 1. De gloria beatorum martyrum – 69:22;
125:14; 128:29
Turonensis → Gregorius Turonensis
Varro, l. 6. de Ling. Lat. – Marcus Terentius VARRO, *De lingua Latina* – 78:19
Victor Uticensis; Victor Uticensis, lib. 2. de Persecut. Vandal. – VICTOR
Uticensis, *Historia persecutionis Vandalicae* – 72:21; 184:10
Vin. Bonardus – Vincenzo BONARDO, *Discorso intorno all'origine, antichità, et
virtù de gli Agnusdei di cera benedetti* – 79:5
Zonar. lib 3. Annal. in Maurit.; Zonaras, tomo 3. – Joannes ZONARAS, *Annales* –
72:27; 265:21

5.2.2. A Pázmány által hivatkozott művek szerzői betűrend szerint

ABDIAS → Pseudo-ABDIAS
ADO Viennensis, *Chronicon in aetates sex divisum* – Ado, anno 452. et 396. –
267:4
ALCUINUS, *De divinis officiis* – Alcuinus, de Divinis Officiis, cap. 35. – 128:28
ALEXANDER I., *Decreta* – Alexander Pápa; Első Alexander Pápa, de Consecrat.
dist. 3. Can. Aquam – 75:28; 77:9
AMALARIUS, Symphosius, *De ecclesiasticis officiis* – Amalar. lib. 2. de Offic.
Eccles. a' cap. 17.; Amalarius, de Divinis Officiis, libr. 2. c. 5. – 128:31;
130:30
AMBROSIUS, Aurelius, *De officiis* – Ambrús, lib. 2. Offic. cap. 28. – 127:20
AMBROSIUS, Aurelius, *De sacramentis* – [Ambro. 5. de Sacram. c. 4.]; Ambrús;
Ambrús, libr. 1. de Sacram. cap. 5. – 56:7; 76:7; [231:29]
AMBROSIUS, Aurelius, *De virginibus ad Marcellinam sororem suam* – Ambrús,
lib. 3. de Virgin. – 80:14
AMBROSIUS, Aurelius, *Epistola 33. (20.)* – Ambros. ep. 33. – 124:32
AMBROSIUS, Aurelius, *Epistola 83.[!]* (23.) – Ambrús, epist. 38. – 37:20

5.2. Pázmány hivatkozásainak jegyzéke

AMPHILOCHIUS → Pseudo-AMPHILOCHIUS

ASCLEPIADES, *Epistula ad Petrum Fullonem* – Asclepiades; Asclepiades, 5. Synodo, act. 1. – 267:7; 267:10

AUGUSTINUS → Pseudo-AUGUSTINUS

AUGUSTINUS, Aurelius, *Confessiones* – Aug. 9. Confess. cap. 13. – 230:24

AUGUSTINUS, Aurelius, *Contra Cresconium grammaticum donatistam* – Agoston, lib. 3. cont. Crescon. cap. 29.; [August. 2. contra Crescon. c. 1. & 2. lib. 3. c. 73. li. 4. c. 55.] – 127:31; [268:23]

AUGUSTINUS, Aurelius, *Contra Faustum manichaeum* – Agoston [20. contra Faus. ca. 4&21.]; Agoston, libr. 20. contr. Faust. cap. 21. – 123:31; 124:25

AUGUSTINUS, Aurelius, *De catechizandis rudibus* – Agoston, cap. 20. de Catechizand. rudibus – 73:8

AUGUSTINUS, Aurelius, *De civitate Dei* – Agoston, lib. 22. de Civit. cap. 8.; [Aug. 22. Ciuit. c. 8.]; Augustin. 22. Civit. cap. 8. – 72:4; [126:20]; 231:4

AUGUSTINUS, Aurelius, *De cura pro mortuis gerenda* – Agoston, de Cura pro Mortuis, cap. 5.; [Aug. de cura pro mort. c. 18.]; August. libr. de Cura pro Mortuis, c. 4. – 132:4; [202:22]; 268:2

AUGUSTINUS, Aurelius, *De diversis quaestionibus 83: Quaestio 79.* – Agoston, lib. 83. qu. 79. – 71:26

AUGUSTINUS, Aurelius, *De doctrina christiana* – Agoston, lib. 2. de Doctr. Christian. cap. 11. – 269:3

[AUGUSTINUS, Aurelius, *De grammatica* – Augustini in Grammatica – 268:23]

AUGUSTINUS, Aurelius, *De tempore sermo 181. (Sermo de symbolo)* – Agoston, tract. 118. in Ioan. – 73:25

AUGUSTINUS, Aurelius, *Enarratio 2. in Psalmum 30., Sermo 3.* – Agoston, in Psal. 30. – 67:16

AUGUSTINUS, Aurelius, *Enarratio in Psalmum 113., Sermo 2.* – Agoston, in Psal. 113. Concio. 2. – 127:33

AUGUSTINUS, Aurelius, *Enarratio in Psalmum 141.* – Agoston, in Psalm. 141. – 68:32

AUGUSTINUS, Aurelius, *Epistola 86. (36.)* – Agoston, epist. 86. – 29:6

AUGUSTINUS, Aurelius, *Epistola 121. (130).* – Agoston [Aug. Epist. 121. ca. 12.] – 42:15

AUGUSTINUS, Aurelius, *Epistola 147. (33.)* – Agoston, epist. 147. – 128:19

AUGUSTINUS, Aurelius, *Epistola 153.* – Agoston – 228:16

AUGUSTINUS, Aurelius, *Epistola 178. (20.)* – Agoston, Epistola 178. – 268:32

AUGUSTINUS, Aurelius, *In Joannis Evangelium tractatus 36.* – Agoston, Tractat. 36. in Ioan. – 68:22

5. MUTATÓK

- AUGUSTINUS, Aurelius, *In Joannis Evangelium tractatus 118.* – Agoston, Tract. 118. in Ioan. – 68:31
- AUGUSTINUS, Aurelius, *In Joannis Evangelium tractatus 118.* → AUGUSTINUS, Aurelius, *De tempore sermo 181. (Sermo de symbolo)*
- AUGUSTINUS, Aurelius, *Sermo 18. de sanctis (Sermo 194.)* – Agoston, Serm. 18. de Sanctis, qui est 2. de Annuntiat. – 294:22
- AUGUSTINUS, Aurelius, *Sermo 19. de sanctis (Sermo 247.)* – Agoston, Serm. 19. de Sanctis – 68:31
- [AUGUSTINUS, Aurelius, *Sermo 33. de diversis (Sermo 324.)* – Serm. 33. de diuersis – 126:20]
- AUGUSTINUS, Aurelius, *Sermones 56–59. De oratione dominica, ad competentes* – Agoston – 56:6
- AVITUS, Alcimus Ecdicius, *Homilia de rogationibus* – Avitus, Sermone de Rogationibus – 267:5
- BARONIUS, Caesar, *Annales ecclesiastici* – Baron. tom. 2. Anno 131.; Baronius, tom. i. an. 58. – 76:1; 78:20
- BARONIUS, Caesar, *Martyrologium Romanum* – Baronius, Martyrolog. 25. April. – 267:7
- BASILIIUS Magnus, *De institutione monachorum* – Basiliius, Serm. 1. De Init. Monach. – 92:25
- BASILIIUS Magnus, *De Spiritu Sancto* – Basiliius, de Spiritu Sancto, cap. 27. – 68:1; 76:6
- BASILIIUS Magnus, *Epistola 63. (207.)* – Basiliius, epist. 63. – 267:6
- BASILIIUS Magnus, *Epistola 72. (251.)* – Basiliius, epist. 72. – 124:8
- BASILIIUS Magnus, *Liturgia Alexandrina; Liturgia ex Coptico conversa* – Basiliius Mise-mondó könyve – 131:31
- BEDA Venerabilis, *De ratione temporum* – Beda, De Rat. Temp. c. 42. – 38:8
- BEDA Venerabilis, *Historia ecclesiastica gentis Anglorum* – Béda, lib. 1. Hist. cap. 25.; Beda, lib. 1. Histor. cap. 29.; Béda, lib. 3. Histor. Anglic. c. 25.; Beda, lib. 5. de gestis Anglor. cap. 22.; Béda, lib. 5. Histor. cap. 4. et 2.; Beda, loc. cit. (lib. 3. Histor. Anglic. c. 25.) – 37:20; 38:8; 74:14; 128:28; 130:8; 265:31
- BEDA Venerabilis, *Vita Sancti Cuthberti* – Beda, Vita S. Cuthberti, cap. 25. – 75:17
- BELLARMINUS, Robertus, *Disputationes* – Bellarminus, tom. 2. libr. 2. de Missa, cap. 16. – 267:8
- BERNARDUS Claraevallensis, *De adventu Domini sermo 2.* – Serm. 2. de Advent. – 291:1

5.2. Pázmány hivatkozásainak jegyzéke

- BERNARDUS Claraevallensis, *De laudibus Virginis Matris. Super verba Evangelii: „Missus est angelus Gabriel” homiliae quator: Homilia 2.* – Bernárd, Serm. 32. super Missus est. – 290:21
- BERNARDUS Claraevallensis, *Sermones in Cantica: Sermo 15.[!]* – Bernárd, Serm. 5. in Cantica – 282:5
- BERNARDUS Claraevallensis, *Vita Sancti Malachiae* – Bernárd, Malachias Püspök élete – 75:19
- BEZA, Theodor, *Annotationes maiores in Novum domini nostri Iesu Christi Testamentum* – Beza – 56:13
- BONARDO, Vincenzo, *Discorso intorno all’origine, antichita, et virtu de gli Agnusdei di cera benedetti* – Vin. Bonardus – 79:5
- BONAVENTURA, *Commentaria in quatuor libros Sententiarum* – Bonaventúra – 129:3
- BONFINIUS, Antonius, *Rerum Ungaricarum decades* – [Bonfi. Decad. 1. lib. 7.]; Bonfinius, Decad. 3. lib. 6. – [183:30]; 266:33
- CALVINUS, Johannes, *Institutio religionis christianae* – Calvinus, l. 3. c. 20. n. 29.; Calvinus, Lib. 3. c. 20. n. 29. – 133:23; 134:14
- [CANINIUS, Angelus, *De locis Sacrae Scripturae Hebraicis* – Canin. loco. cit. cap. 5. – 269:8]
- CANISIUS, Petrus, *De Maria Virgine* – Canisius, libro 5. Marial. cap. 30. – 267:8
- Canones Concilium Elibertinum* [Concil. Elibert. Can. 34. Tom. 1. Concil] – Elibertinomi gyűlekezet – 126:24
- [*Canones et decreta concilii Tridentini* – Triden. Sess. 13. c. 8. – 258:5]
- CASSIANUS, Johannes, *Collationes: Collatio 8.* – Cassianus, Collat. 8. cap. 18. – 71:9
- CASSIANUS, Johannes, *Collationes: Collatio 15.* – Cassianus, Collat. 15. cap. 4. – 74:30
- CENSORINUS, *De die natali* – Censorinus, die Natali, c. 8. – 36:18
- CICERO, Marcus Tullius, *Cato maior de senectute* – Cicero de Senectut. – 92:29
- CLEMENS Romanus, *Canones apostolorum* – Kelemen, Canon. 3. Apostol.; Kelemen Canone 72. Apostol. – 124:1; 127:5
- CLEMENS Romanus, *Constitutiones apostolicae* – [Clemens. li. 8. Const. Apostol. ca. 47.]; Kelemen, lib. 8. Constit. Apost. c. 29. – 75:33; [202:22]
- CLEMENS Romanus, *Epistola 2.* – Kelemen, epist. 2. – 129:29
- Codex Iustinianus* – Iustinianus, Cod. de SS. Ecclesiis; lib. 1. Tit. 8. Codicis: Nemini licere – 68:19; 129:31
- COLUMNA, Marcus Antonius Marsilius, *Hydragiologia sive de aqua benedicta* – Antonium Marsilium Archiepiscopum Salernit. lib. Hydragiologia, sect. 3. cap. 5. 6. – 75:24

5. MUTATÓK

- Confessio fidei (Confessio Augustana)* – Augustai Confessio, Artic. 20. tit. de Missa – 123:28
- COPUS, Alanus, *Dialogus primus* – Alanum Copum, Dialog. 1. cap. 3. – 75:26
- CORNERUS, Christophorus, *Cantica selecta veteris novique testamenti: cum hymnis et collectis*, Lipsiae, Steinmann, 1578. – Lib. Hymnorum correctorum, edito Lipsiae, anno 1578. per Christophorum Cornerum – 267:24
- [COSTERUS, Franciscus, *Libellus Sodalitatis: Hoc est, Christianarum institutum libri quinque* – Institut. Christian. Coster. li. 1. cap. 20. – 135:9]
- CYPRIANUS, Thascius Caecilius, *De oratione dominica* – Cyprianus – 56:6
- CYPRIANUS, Thascius Caecilius, *Epistola 56, 63.*, not. Jacobus PAMELIUS – Pamel., Epist. Cyprian. 56. n. 31. Epist. 63. n. 39. – 67:31
- CYPRIANUS, Thascius Caecilius, *Epistola 70.* – Cyprianus, epist. 70. nu. 12. – 76:4
- CYRILLUS Alexandrinus, *Adversus/Contra Julianum* – Cyrillus, lib. 6. contra Iulian. – 66:15
- CYRILLUS Hierosolymitanus, *Catechesis 13. De Christo crucifixo et sepulto* – Cyrillus, Catech 13.; Cyrillus, Catechesi 13 – 69:9; 70:9
- Decretum GRATIANI* – de Consecrat. Dist. 1. c. Nemo; de Consecrat. dist. 1. can. Altaris; De Poenit. distin. 6. Canon, 2. Gloss. 3. q. 7. Can. Sacerd.; Gratian. de Consecr. distin. 4. C. Nec quemquam. qui est Canon 127.; Gratianum, Distin. 11. cap. Ecclesiasticar. – 68:2; 68:17; 76:5; 129:29; 218:8
- DIONYSIUS Areopagita → Pseudo-DIONYSIUS Areopagita
- DURANDUS a Sancto Porciano, *In Sententias theologicas Petri Lombardi commentariorum libri quatuor* – Durandus, 4. Sentent. dist. 24. quaest. 4. – 129:4
- DURANTI, Johannes Stephanus, *De ritibus ecclesiae catholicae* – Ioannes Durand. libr. 2. de Ritibus, cap. 10. – 267:9
- EPIPHANIUS Salamiensis, *Adversus octoginta haereses: 30. Adversus Ebionaeos* – Epifanius, Haere. 30. quae est Ebionitar.; Epifanius, Haeresi 30. – 70:30; 74:16
- EUSEBIUS Caesarensis, *De vita Constantini* – [Euseb. lib. 1. de vita Const. c. 22.]; Eusebius, de Vita Constant. li. 1. c. 23. 24. 25.; Eusébius, lib. 3. de Vita Constant.; Eusebius, lib. 4. Vitae Constant. – 68:4; 68:7; [71:30]; 125:15
- EUSEBIUS Caesarensis, *Historia ecclesiastica* – [Euseb. 5. histor. c. 5.]; Eusebius, 5. Hist. c. 23.; Eusebius, lib. 6. c. 6.; Eusebius, libr. 10. c. 4. – 37:12; 124:5; 125:9; [191:20]
- EVAGRIUS Scholasticus, *Historia ecclesiastica* – [Euag. li. 4. c. 28.]; Evágrius, Lib. 4. cap. 26. – [183:31]; 266:11
- FEUARDENTUS, Franciscus → IRENAEUS

5.2. Pázmány hivatkozásainak jegyzéke

- [FEUARDENTUS, Franciscus, *Dialogi septem* – Feuarden. Dialog. 1. contra Caluin fol. 37. – 267:20]
- FEUARDENTUS, Franciscus, *Theomachia calvinistica* – Feuarden. 13. Theomachiae Calvini, cap. 34. – 75:25
- [GENEBRARDUS, Gilbertus, *Psalmi Davidis* – Genebrard in Psal 150 n. 4. – 76:19]
- GRATIANUS → *Decretum GRATIANI*
- GREGORIUS I., *Dialogorum libri quatuor: Dialogus 1.* – Gergely, 1. Dialog. cap. 10.; Gergely, Dialog. 1. c. 10.; Gergely, lib. 1. Dialog. c. 5.; Gregor. lib. 1. Dialog. c. 4. et 11. – 69:22; 72:19; 74:5; 125:13
- GREGORIUS I., *Dialogorum libri quatuor: Dialogus 2.* – Gergely, 2. Dialog. cap. 3.; Gergely, lib. 2. Dialog. cap. 2. et 10. – 71:13; 72:25
- GREGORIUS I., *Dialogorum libri quatuor: Dialogus 3.* – Gergely, 3. Dialog. c. 6.; Gergely, 3. Dialog. c. 7.; Gergely, 3. Dialog. cap. 5.; Gergely, 3. Dialog. cap. 35.; Gergely, Lib. 3. c. 30. – 71:18; 71:21; 72:22; 72:29; 125:13
- GREGORIUS I., *Moralium libri* – Gergely – 128:33
- GREGORIUS I., *Registrum epistolarum* – Gergely, Lib. 9. epi. 71.; Gergely, lib. 11. Regestri, cap. 2.; Gergely Pápa, lib. 11. epist. 2.; Gregorium, lib. 12. epist. 9. – 72:19; 126:8; 265:1; 266:7
- GREGORIUS Nazianzenus, *Liturgia Coptica; Liturgia Alexandrina* – Nazianzenus Mise-mondó könyve – 131:31
- GREGORIUS Nazianzenus, *Oratio 4., Contra Julianum 1.* – Nazianz. Orat. 1. contra Iulianum; Nazianz. Orat. 1. in Iulian. n. 19. – 69:21; 70:19
- GREGORIUS Nazianzenus, *Oratio 5. Secunda in Julianum imperatorem invectiva* – Nazianzénus, Orat. 2. in Iulianum; Nazianzénus, Orat. 2. in Iulianum, initio – 124:15; 125:18
- GREGORIUS Nazianzenus, *Oratio 7. Funebris in laudem Caesarii fratris oratio, superstitibus adhuc parentibus* – Nazianzénus, Orat. 10. in laudem Caesarii – 125:21
- GREGORIUS Nazianzenus, *Oratio adversus Arianos, et de seipso (Oratio 33.)* – Nazianzénus, Orat. 5. ad Arianos, de seipso – 127:8
- GREGORIUS Nissenus → SURIUS, Laurentius
- GREGORIUS Turonensis, *De gloria confessorum* – Gregorius Turonensis, de Gloria Confess. cap. 82. et 24.; Turonensis, de Gloria: Confessor. cap. 56. – 73:1; 75:7
- GREGORIUS Turonensis, *Historia Francorum* – Gregorius Turonensis, libro 5. Historiae Francor. cap. 5.; Turonensis, li. 8. Histor. Francorum, cap. 16.; Turonensis, li. 10. Histor. initio; Turonensis, lib. 2. Hist. cap. 34. – 126:5; 128:22; 265:26; 267:5

- GREGORIUS Turonensis, *Miraculorum libri duo: Liber 1. De gloria beatorum martyrum* – Turon. lib. 1. Miracul. cap. 80.; Turonens. lib. 1. de Gloria Martyr. c. 57. c. 69. c. 104.; Turonensis, li. 1. de Glor. Mart. cap. 28. – 69:22; 125:14; 128:29
- GRETSERUS, Jacobus, azonosítatlan mű – Gretserus, Apolog 2. lib. 2. cap. 1. – 92:27
- GRETSERUS, Jacobus, azonosítatlan mű – Gretserus, Apolog 3. lib. 2. cap. 3. – 92:27
- GRETSERUS, Jacobus, *De sancta cruce* – Iac. Gretserum, de S. Cruce – 75:25
- GRETSERUS, Jacobus, *Libri quinque apologetici pro vita Ignatii Loiolae [...]* *contra calumnias cuiusdam Christiani Simonis Lithi Miseni caluinistae* – Gretserus, Apolog. 1. cont. Mysenum, lib. 2. cap. 1. – 92:26
- GRETSERUS, Jacobus, *Panegyricus Misenicus* – Gretserus, Panegyrico Myseni, cap. 13. – 92:28
- HIEREMIAS II., *Censura orientalis ecclesiae* – Hieremias Patriarcha Constant., Censura Oriental. cap. 13. – 130:21
- HIERONYMUS, Eusebius Sophronius, *Commentaria in Evangelium Sancti Matthaei* – Ierónymus – 56:5
- HIERONYMUS, Eusebius Sophronius, *Commentaria in Ezechielem* – Ierónymus; Ierónymus, Tom. 4. ad 44. ca. Ezech. l. 13. – 73:12; 130:10
- HIERONYMUS, Eusebius Sophronius, *Contra Vigilantium* – [Hieron. cont. Vigilant.]; Hierónymus contra Vigilantium; Ierónymus, contr. Vigilant. cap. 3. – [125:5]; 125:27; 266:28
- HIERONYMUS, Eusebius Sophronius, *Dialogus adversus Pelagianos* – Ierónymus, lib. 1. contr. Pelag. c. 9. – 130:8
- HIERONYMUS, Eusebius Sophronius, *Dialogus contra Luciferianos* – Hieron. contra Lucifer. cap. 6. – 14:1
- HIERONYMUS, Eusebius Sophronius, *Epistola 2. (52.) Ad Nepotianum* – Ierónymus, epist. 2. ad Nepotianum, cap. 12. – 124:20
- HIERONYMUS, Eusebius Sophronius, *Epistola 8. (130.) Ad Demetriadem* – Ierónymus, Epist. 8. ad Demetriad. cap. 7. – 124:20
- HIERONYMUS, Eusebius Sophronius, *Epistola 22. Ad Eustochium, Paulae filiam. De custodia virginitatis* – Ierónymus, epist. 22. – 69:3
- HIERONYMUS, Eusebius Sophronius, *Epistola 26. (142.; AUGUSTINUS, Epistola 123.)* – Ierónymus, epist. 26. inter Augustini – 128:19
- HIERONYMUS, Eusebius Sophronius, *Epistola 48. (147.) Ad Sabinianum lapsum* – Ierónymus, epi. 48. cap. 5.; Ierónymus, libr. 2. epist. 3. ad Sabinianum – 124:23; 128:26

5.2. Pázmány hivatkozásainak jegyzéke

- HIERONYMUS, Eusebius Sophronius, *Epistola 108. Ad Eustochium virginem. Epitaphium Paulae matris* – Ierónymus, Epitaphio Paulae – 69:4; 126:1
- HIERONYMUS, Eusebius Sophronius, *Epistola 109. Ad Riparium presbyterum* – Ierónym, Ripariusnak; Ierónymus, epist. ad Riparium – 125:5; 126:33
- HIERONYMUS, Eusebius Sophronius, *Vita Sancti Hilarionis* – Ierónymus, Hilarione; Ieronymus, Vita S. Hilarionis – 71:7; 74:23
- Historia tripartita* – Tripart. lib. 1. cap. 9.; Tripart. lib. 5. cap. 37.; Tripart. lib. 9. cap. 34.; Tripartita Historia, lib. 8. cap. 1. de Paulo Libyco – 68:12; 73:29; 130:7; 134:29
- INNOCENTIUS III., *Mysteriorum evangelicae legis et sacramenti Eucharistiae libri sex* – Innocentius, lib. 1. de Mysteriis Missae, cap. 35.; Innocentius, lib. 2. de Missa, cap. 45.; Innocentius, libr. 1. de Myster. Missae, cap. 64. – 66:8; 130:20; 130:30
- IRENAEUS, *Adversus haereses*, not. Franciscus FEUARDENTUS – Feuar., Iren. l. 1. c. 8. n. 5. – 79:5
- ISIDORUS Hispalensis, *De ecclesiasticis officiis* – Isidórus; Isidórus, libr. 2. de Divinis Officiis, cap. 4. – 129:5; 129:11
- IUSTINIANUS I., *Authenticae seu novellae constitutiones* – Iustin. Authent. Col. lat. 1. Tit. 5. de Monach. c. 1.; Novell. 123. cap. 31. 32. – 68:16; 266:6
- IUSTINUS → Pseudo-IUSTINUS
- IVO Carnotensis, *Sermo 3. De significationibus indumentorum sacerdotalium in synodo habitus* – Ivó Carnotensis, Sermon. de Significatione sacrar. Vestiment. initio. – 130:19
- JAKAB, azonosítatlan mű – Iákab Mise-mondó könyve – 131:31
- JOANNES Chrysostomus, *Ad populum Antiochenum homilia 27.* – Arany-száju Sz. Iános, Homil. 27. ad Popul. Antioch. – 69:17
- JOANNES Chrysostomus, *Ad populum Antiochenum homilia 36.* – Arany-száju Sz. Iános, Homil. 36. ad Popul. Antioch. – 69:17
- JOANNES Chrysostomus, *Ad populum Antiochenum homilia 70.* – Arany-száju Sz. Iános, Hom. 70. ad Popul. – 125:22
- JOANNES Chrysostomus, azonosítatlan mű – ARany-száju Sz. Iános – 92:20
- JOANNES Chrysostomus, *De laudibus Sancti Pauli apostoli homilia 4.* – Chrysostomus, Homil. 4. de Laudib. Pauli. tom. 3. – 70:26
- JOANNES Chrysostomus, *De sacerdotio* – Arany-száju Szent Iános, l. de Sacerd. – 124:17
- JOANNES Chrysostomus, *Homilia 2. in Psalmum 50.* – Arany-szaju Sz. János, Hom. 2. in Psal. 50. – 80:17
- JOANNES Chrysostomus, *Homilia 4. in Epistolam ad Hebraeos* – Arany-száju Sz. Iános, homil. 4. ad Hebr. – 125:22

5. MUTATÓK

- JOANNES Chrysostomus, *Homilia 19. in Matthaeum* – Arany-száju Sz. Iános – 56:22
- JOANNES Chrysostomus, *Homilia 55. in Matthaeum* – Arany-száju Sz. Iános, homil. 55. in Matth.; Arany-száju Sz. Iános, Homil. 55. in Matth.; Arany-száju Szent Iános, Homil. 55. in Matth. – 67:22; 69:11; 70:6
- JOANNES Chrysostomus, *Liber in Sanctum Babylam, contra Julianum, et contra gentiles* – Arany-száju Sz. Iános, in Babylam Martyrem, seu Libr. contr. Gentiles, tomo. 5. – 127:11
- JOANNES Chrysostomus, *Ordo divini sacrificii* – Arany-száju Sz. Iános Mise-mondó könyve – 131:31
- JOANNES Damascenus, *Parallela* – Damascenus lib. 2. parallelor. cap. 61. – 127:17
- JOSEPHUS Flavius, *Antiquitates Judaicarum* – Iosef. lib. 3. Antiq. – 37:4
- LACTANTIUS, Lucius Caelius Firmianus, *Divinae institutiones* – Lactantius, li. 6. cap. 2.; Lactantius, lib. 4. c. 27.; Lactantius, libr. 4. Divin. Instit. cap. 28. – 70:13; 70:22; 126:24; 134:5
- LUTHERUS, Martinus, *Catechismus maior* – Luther Márton, Catechismo majori – 78:6
- LUTHERUS, Martinus, *Catechismus minor* – Luther Márton, Catechismo minori – 78:6
- LUTHERUS, Martinus, *De captivitate Babylonica ecclesiae praeludium* – Luther Márton, De Captiv. Babyl. Titul. de Ordine, et de Confirmat. – 78:9
- LUTHERUS, Martinus, *Enchiridion piarum precationum, cum Calendario et Passionali, ut vocant*, Wittebergae, Schwenck, 1560. – Luther, Enchiridio piarum Precat. edito Vittemb. 1560. per Laurentium Schvvenk – 267:21
- MACROBIUS, Ambrosius Theodosius, *Saturnalia* – Macrobius, 1. Saturnal. c. 14. – 36:19
- MÁRK, azonosítatlan mű – Mark Mise-mondó könyve – 131:31
- MARTIALIS, *Epistola ad Burdegalenses* – Marciális, Epistol. ad Burdegalens. cap. 7. et 8. – 68:28
- Das Newer und gemehret Gesangbüchlein*, Strasburg, Thiebolt Berger, 1566. – Libello Precat. edito Argentinae, Anno 1566. per Theobaldum Berger – 267:23
- NICEPHORUS Callistus Xanthopoulos, *Ecclesiastica historia* – Nicéforus, li. 4. c. 36. 38.; Nicéforus, lib. 2. c. 22.; Nicéforus, lib. 5. c. 9.; Nicéforus, lib. 8. c. 19. 24. 25.; Nicéforus, lib. 8. cap. 32.; Nicéforus, lib. 14. c. 22; Nicéforus, lib. 14. cap. 3.; Nicéforus, lib. 14. cap. 46.; Nicéforus, lib. 18. cap. 53.; Nicéforus, libr. 2. cap. 42.; Nicéforus, libr. 18. cap. 20.; Niceph. lib. 7. cap. 46.; [Niceph. lib. 10. c. 50.]; Niceph. lib. 11. c. 36.; Niceph. libr. 12. cap. 27.

5.2. Pázmány hivatkozásainak jegyzéke

- 37:12; 37:14; 66:25; 68:11; 68:13; 68:26; 72:26; 73:30; 125:9; 126:9;
[126:12]; 127:23; 134:31; 265:16; 265:24
- OPTATUS, *De schismate donatistarum* – [Optat. lib. 6.]; Optatus, libr. 1. –
[123:30]; 128:4
- ORIGENES, azonosítatlan mű – Origenes, Hom. 3. ex diversis, in Evang. – 70:10
- OROSIUS, Paulus, *Historiarum libri septem* – Orosius, lib. 7. c. 39. – 128:5
- PALLADIUS Helenopolitanus, *Historia Lausiaca* – Palladius, Histor. Lausiac. c.
19. – 134:28
- PAMELIUS, Jacobus → CYPRIANUS, Thascius Caecilius
- PAULINUS Nolanus, *Epistola 4. (23.) Ad Severum* – Paulinus, epist. 4. ad Se-
verum – 128:24
- PAULINUS Nolanus, *Epistola 7. (22.) Ad Severum* – Paulinus, epist. 7. ad Se-
verum – 129:16
- PAULINUS Nolanus, *Poema 14., De Sancto Felice natalitium carmen 3.* – Pauli-
num, Natali 3. Sancti Felicis – 126:8
- PAULINUS Nolanus, *Poema 18., De Sancto Felice natalitium carmen 6.* – Pauli-
num, Natali 6. Sancti Felicis – 126:8
- PÉTER, azonosítatlan mű – Péter Mise-mondó könyve – 131:31
- PLINIUS Secundus Maior, Caius, *Naturalis historia* – Plinius, lib. 28. c. 5. –
76:25
- Pseudo-ABDIAS, *Historiae apostolicae* – Abdias – 134:27
- Pseudo-AMPHILOCHIUS, *Vita Sancti Basilii* – Amfilóchius, Vita D. Basilii –
265:21
- [Pseudo-AUGUSTINUS, *Manuale* – Manuali Aug cap. 1. – 96:18]
- Pseudo-AUGUSTINUS, *Meditationes* – Agoston, cap. 40. Meditat. et cap. 23. 24.
35. 36.; Aug cap. 32. Medit.; [Aug: cap. 5. 6. 7. 8. Meditat.]; [Aug. Med.
cap. 12.]; [Aug. Medit. cap. 34.]; [Meditat. c. 29.] – [96:18]; [97:3]; [97:16];
[118:7]; 129:15; 269:13
- Pseudo-AUGUSTINUS, *Soliloquia* – Agoston [Aug. solilo ca. 27.]; [Aug. Soliloq.
cap. 20.]; [Aug. soliloqui ca. 14.] – 87:4; [89:30]; [98:13]
- Pseudo-DIONYSIUS Areopagita, *De ecclesiastica hierarchia* – Dienes Areopa-
gíta [Eccle. Hiera. cap. 2.]; Dienes, Eccles. Hierarch. c. 3. et 4. – 75:30;
124:2
- Pseudo-IUSTINUS, *Quaestiones et responsiones ad Orthodoxos: Quaestio 118.* –
Iustinus Martyr, quaest. 118. ad Orthodoxos – 66:11
- PYTHAGORAS, azonosítatlan mű – Pythágoras – 92:29
- QUINTIANUS, *Epistula ad Petrum Fullonem* – Quintianus Püspök – 267:15

5. MUTATÓK

- RABANUS Maurus Magnentius, *De clericorum institutione* – Rabánus, lib. 1. de Instit. Clericor. cap. 3.; Rabánus, lib. 1. Institut. Cleric. a' ca. 14. – 129:5; 130:29
- RUFINUS Tyrannius, *Historia ecclesiastica* – Ruffin. lib. 2. hist. c. 29.; Ruffinus 3 lib. 1. c. 6.; Ruffinus, l. 2. c. 4.; Ruffinus, lib. 2. cap. 33.; Ruffinus, libr. 1. cap. 21. – 37:14; 69:12; 76:10; 124:28; 265:9
- [SABELLICUS, Marcus Antonius Coccius, *Historia rerum Venetarum* – Sabel. li. 1. decad. 4. – 183:28]
- SENECA, Lucius Annaeus, *De ira* – Seneca, lib. 3. de Ira, c. 36. – 92:31
- SIDONIUS Apollinaris, *Epistolae* – Sidonius, Libr. 5. ep. 14.; Sidonius, libr. 7. epist. 1. – 267:6
- SIGONIUS, Carolus, *De regno Italiae* – Sigonius, lib. 1. de Regno Italiae – 265:26
- SOCRATES Scholasticus, *Historia ecclesiastica* – Sócrates, l. 5. c. 22. alias 25.; Sócrates, lib. 3. c. 18. – 124:12; 266:27
- SOLINUS, Caius Julius, *Polyhistor* – Solinus, c. 2. – 36:19
- SOZOMENUS, Salminius Hermias, *Historia ecclesiastica* – Sozom. l. 6. c. 29.; Sozom. lib. 1. cap. 4.; Sozom. lib. 5. c. 2.; Sozom. lib. 6. c. 29.; [Sozom. lib. 7. c. 24.]; Sozomen. lib. 1. cap. 8.; Sozómenus, li. 1. c. 8.; Sozómenus, lib. 3. c. 10.; Sozómenus, lib. 3. ca. 14.; Sozómenus, lib. 4. cap. 25.; Sozómenus, lib. 5. c. 9. alias 8.; Sozómenus, lib. 7. c. 25.; Sozómenus, lib. 8. c. 8. – 68:7; 68:9; 68:12; 70:19; 72:30; 76:10; 124:10; 125:25; 130:6; 131:3; 134:30; [183:21]; 266:26
- SUETONIUS, Caius Tranquillus, *De vita Caesarum: Liber 1. Divus Iulius* – Suetonius, Iulio, c. 14. – 36:19
- SULPICIUS Severus, *Epistola 1. Ad Eusebium presbyterum* – Sulpicius, Epist. 1. ad Euseb. – 72:33
- SULPICIUS Severus, *Vita Sancti Martini* – Sulpicius, Vita S. Martini – 71:9
- SURIUS, Laurentius, *De probatis sanctorum historiis* – Gregorius Nissenus, apud Surium, tomo 4. – 72:11
- SYMEON Metaphrastes, azonosítatlan mű – Simeon Metafrastes, Sz. Theodórus Archimandrita élete – 75:10
- SYMEON Metaphrastes, *Vitae sanctorum* – Metafrastes, 13. Novemb. – 75:1
- TERTULLIANUS, Quintus Septim(i)us Florens, *Ad Scapulam* – Tertullianus, ad Scapulam, cap. 4. n. 35. – 76:9
- [TERTULLIANUS, Quintus Septim(i)us Florens, *Adversus/Contra Marcionem* – Tertull. lib. 3. contra Marcion c. 22. n. 174. – 73:13]

5.3. A hivatkozott bibliai könyvek

- TERTULLIANUS, Quintus Septim(i)us Florens, *Apologeticus adversus gentes pro christianis* – [Tertull. Apol. c. 5. n. 64.]; Tertullianus, Apol. cap. 47. – 133:6; [191:20]
- TERTULLIANUS, Quintus Septim(i)us Florens, *De baptismo adversus Quintillam* – Tertullianus, libr. de Baptis. cap. 4. n. 27. – 76:6
- TERTULLIANUS, Quintus Septim(i)us Florens, *De corona militis* – Tertullianus; Tertullianus, de Corona Milit. c. 4. n. 40. – 67:30; 68:1
- TERTULLIANUS, Quintus Septim(i)us Florens, *De oratione* – Tertullianus – 56:6
- TERTULLIANUS, Quintus Septim(i)us Florens, *De poenitentia* – Tertul. de Poenit. c. 10. n. 59. – 218:12
- THEODORETUS, *Historia ecclesiastica* – [Theodo. lib. 5. c. 23.]; Theodor. lib. 3. hist. c. 16.; Theodor. lib. 3. hist. cap. 3.; Theodor. libr. 2. Histor. cap. 27.; Theodoret. lib. 3. cap. 13.; Theodoret. libr. 2. cap. 27.; Theodorétus, l. 5. c. 36.; Theodorétus, lib. 3. c. 11. alias 9.; Theodorétus, lib. 5. Hist. Eccles. cap. 21.; Theodoretus, libr. 1. c. 3. alias 31. – 69:21; 70:18; 73:29; 126:4; 127:28; 128:12; 130:7; 131:15; [183:21]; [183:28]; 266:27
- THEODORETUS, *Historia religiosa* – Theodorétus; Theodorétus, Hist. Religiosa, c. 8.; Theodorétus, Hist. Religiosa, cap. 9. – 72:17; 74:8; 74:10
- THEOPHYLACTUS, *Enarratio in Evangelium Matthaei* – Theofilactus – 56:23
- THOMAS Aquinas, *Scriptum super Sententiis* – Aquinas – 129:3
- THOMAS Aquinas, *Summa theologiae* – Tamás, 3. parte, quaest. 87. artic. 3. ad 1. – 77:6
- VARRO, Marcus Terentius, *De lingua Latina* – Varro, l. 6. de Ling. Lat. – 78:19
- VICTOR Uticensis, *Historia persecutionis Vandalicae* – Victor Uticensis; Victor Uticensis, lib. 2. de Persecut. Vandal. – 72:21; 184:10
- ZONARAS, Joannes, *Annales* – Zonar. lib. 3. Annal. in Maurit.; Zonaras, tomo 3. – 72:27; 265:21

5.3. A hivatkozott bibliai könyvek

A *-gal jelölt könyvek nem szerepelnek az *Imádságos könyv* 1631-es kiadásában. A **-gal jelölt könyvekre az 1606-os kiadásban hivatkozik Pázmány, az 1631-esben azonban nem, noha a vonatkozó bibliai szövegrészek vagy a rájuk való utalások szerepelnek a műben. A bibliai könyveknek az 1606-os kötetben használt alakjait aláhúzással, a ma Magyarországon használatos katolikus rövidítést kurzívval jelöltük az alábbi listában.

5. MUTATÓK

Ószövetségi könyvek

- ** Mózes 1. könyve (Genesis; Teremtés) – Gen., Gene., Genes., *Ter*
Mózes 2. könyve (Exodus; Kivonulás) – Exo., *Exod.*, Exod., *Kiv* – 37, 80, 125, 130
Mózes 3. könyve (Leviticus; Leviták) – *Lev*, *Levit.* – 37, 125, 222
Mózes 4. könyve (Numeri; Számok) – *Num.*, Num., Numer., *Szám* – 37, 76, 129
Mózes 5. könyve (Deuteronomium; Második törvénykönyv) – *Deut.*, Deut., Deuter., *MTörv* – 269, 311
József könyve (Josue) – *Iosue*, Iosue, Iosue., *Józs* – 265
** Bírák könyve (Judicum) – *Bír*, Iudic.
* Rút könyve (Ruth) – *Rut*
** Sámuel 1. könyve (I. Regum; Királyok 1. könyve) – 1. Re., 1. Reg., 1. Regu., *1Sám*
** Sámuel 2. könyve (II. Regum; Királyok 2. könyve) – 2. Re., 2. Reg., *2Sám*
Királyok 1. könyve (III. Regum; Királyok 3. könyve) – *1Kir*, *3. Reg.*, 3. Reg. – 77
** Királyok 2. könyve (IV. Regum; Királyok 4. könyve) – *2Kir*, 4. Reg.
Krónikák 1. könyve (I. Paralipomenon) – *1Krón*, *1. Paral.* – 265
Krónikák 2. könyve (II. Paralipomenon) – *2Krón*, *2. Paral.*, *2. Paralip.* – 180, 216, 265, 311
Ezdrás könyve (I. Esdrae) – *1. Esdr.*, *Ezd* – 217
Nehemiás könyve (II. Esdrae) – *Neh*, *Nehem.* – 133
Tóbiás könyve (Tobias) – *Tób*, *Tob.*, Tob., Tobiae – 216, 315
** Judit könyve (Judith) – Iudit., Iudit., Iudith., Iudith., *Jud*
Eszter könyve (Esther) – *Esz*, Hester, *Hester.* – 182
* Makkabeusok 1. könyve (I. Machabeorum) – *1Mak*
Makkabeusok 2. könyve (II. Machabeorum) – 2. Mach., *2. Machab.*, 2. Machab., *2Mak* – 182
** Jób könyve (Job) – Iob., Iob., *Jób*
Zsoltárok könyve (Psalterium Davidis) – Psa., Psalm., Psalm., Psalm., *Psalmus*, *Soltár*, *Sóltár*, *Zsolt* – 133, 179, 259–264, 274
** Példabeszédek könyve (Parabolae, Proverbia) – *Péld*, Pro., Prou., Prouer.
Prédikátor könyve (Ecclesiastes) – Eccles., *Ecclesiastes*, *Préd* – 315
** Énekek éneke (Canticum Canticorum) – Cant., Canticum, *Én*
Bölcsesség könyve (Sapientia) – *Bölcs*, *Sap.*, Sap., Sapi., Sapien., *Sapient.*, Sapient. – 80, 311
Sirák fia könyve (Ecclesiasticus) – Eccl., Eccle., Eccles., *Eccli.*, *Sir* – 64, 183

5.3. A hivatkozott bibliai könyvek

Izajás könyve (Isaias) – Esai., Esaiæ, Isai., Isai., Isaiæ, Isaias, *Iz* – 70, 181, 216
Jeremiás könyve (Jeremias) – Iere., Ierem., Ierem., Ieremiae, Jerem., *Jer* – 182, 216
Jeremiás siralmi (Lamentationes, Threnoi) – *Siral*, Thren., Thren. – 80, 183
Báruk könyve (Baruch) – *Bár*, Baruch – 182
Ezekiel könyve (Ezechiel) – *Ez*, EZec., Ezech., EZech., EZechi., Ezechiel – 73, 310
Dániel könyve (Daniel) – Dan., *Dán*, Daniel, Daniel., Daniel. – 127, 133, 181, 217
** Ózeás könyve (Oseas) – Oseae, *Oz*
Joel könyve (Joel) – Ioel., *Jo* – 183
** Ámosz könyve (Amos) – *Ám*, Amos, Amos.
* Abdiás könyve (Abdias) – *Abd*
* Jónás könyve (Jonas) – *Jón*
** Mikeás könyve (Michaeas) – Miche., *Mik*
* Náhum könyve (Nahum) – *Náh*
* Habakuk könyve (Habacuc) – *Hab*
* Szofoniás könyve (Sophonias) – *Szof*
* Aggeus könyve (Aggaeus) – *Ag*
** Zakariás könyve (Zacharias) – Zac., Zach., Zachar., *Zak*
** Malakiás könyve (Malachias) – *Mal*, Malac.

Újszövetségi könyvek

Máté evangéliuma (Matthaeus) – *Mat.*, Máté, Matt., Matth., Matth., *Mt* – 55, 77, 134, 265, 268, 312
Márk evangéliuma (Marcus) – Mar., Marc., Marci, *Mk* – 77
Lukács evangéliuma (Lucas) – *Lk*, Luc., Luc., Lucae, Lukács – 56, 77, 314
** János evangéliuma (Joannes) – Ioan., *Jn*, Joan.
Apostolok cselekedetei (Acta Apostolorum) – Act., Actor., Actorum, *ApCsel* – 310
Pál levele a rómaiaknak (Ad Romanos) – *Róm*, Rom., Rom. – 77, 269, 312
Pál első levele a korintusiaknak (I. ad Corinthios) – 1. Cor., 1. Cor., 1. Corint., 1. Corint., *1Kor* – 16, 69, 122, 269, 310, 312
Pál második levele a korintusiaknak (II. ad Corinthios) – 2. Cor., *2Kor* – 136
[Pázmány hivatkozásában 1. Corint szerepel, helyesen 2Kor]
Pál levele a galatáknak (Ad Galatas) – *Gal*, Gal., Galat., Galat. – 310
Pál levele az efezusiaknak (Ad Ephesios) – *Ef*, Ephe., Ephes., Ephes. – 312

5. MUTATÓK

- Pál levele a filippieknek (Ad Philippinenses) – *Fil*, Philip, Philipp. – 41
- Pál levele a kolosszeieknek (Ad Colossenses) – Colos, Colos., Colos., Coloss., Coloss., *Kol* – 69, 312
- ** Pál első levele a tesszalonikieknek (I. ad Thessalonicenses) – 1. Thes., 1. Thess., *1Tessz*
- * Pál második levele a tesszalonikieknek (II. ad Thessalonicenses) – *2Tessz*
- Pál első levele Timóteusnak (I. ad Timotheum) – *1Tim*, 1. Tim., 1. Tim., 1. Timo., 1. Timot., 1. Timot., 1. Timoth. – 76, 267, 310, 312, 314, 315
- Pál második levele Timóteusnak (II. ad Timotheum) – *2Tim*, 2. Tim. – 310
- Pál levele Titusznak (Ad Titum) – Ad Tit., Ad Titum, *Tit* – 310, 312, 313
- * Pál levele Filemonnak (Ad Philemonem) – *Filem*
- Pál levele a zsidóknak (Ad Hebraeos) – Heb., Hebr, Hebr., Hebr., *Zsid* – 310, 315
- Jakab levele (Jacobi) – *Iacob*., Iacob., Jacob., *Jak* – 314
- Péter 1. levele (I. Petri) – 1. Pet., 1. Pet., 1. Petr., *1Pt* – 310, 312, 313
- * Péter 2. levele (II. Petri) – *2Pt*
- ** János 1. levele (I. Joannis) – *1Jn*, 1. Ioan., 1. Ioh.
- * János 2. levele (II. Joannis) – *2Jn*
- * János 3. levele (III. Joannis) – *3Jn*
- * Júdás levele (Judae) – *Júd*
- ** János jelenései (Apolcalypsis Joannis) – Apo., Apoc., *Jel*

5.4. Pázmány Péter *Imádságos könyvének* szakirodalmi

- BAJÁKI Rita, „*Csak az tud jól élni, a ki jól tud imádkozni*”: Pázmány Péter Imádságos könyvének szövegkritikai vizsgálata, Piliscsaba, PPKE BTK, 2009 [PhD disszertáció]; <http://www.mek.oszk.hu/08200/08269/index.phtml>.
- BAJÁKI Rita, *Imádságos könyv kezdőknek és haladóknak – ami a szövegkritikából kimarad = Summa: Tanulmányok Szelestei N. László tiszteletére*, szerk. MACZÁK Ibolya, Piliscsaba, PPKE BTK, 2007 (Pázmány Irodalmi Műhely – Tanulmányok, 7), 17–20.
- BAJÁKI Rita, *Pázmány Imádságos könyvének kritikai kiadása: A szövegkritika = Filológia és textológia a régi magyar irodalomban: Tudományos konferencia, Miskolc, 2011. május 25–28.*, szerk. KECSKEMÉTI Gábor, TASI Réka, Miskolc, ME BTK Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, 2012, 263–268.

5.4. Pázmány Péter Imádságos könyvének szakirodalmja

- BAJÁKI Rita, *Pázmány Imádságos könyvének retorikájához* = *Retorika – Irodalom – Poétika*, szerk. RADVÁNSZKY Anikó, Piliscsaba, PPKE BTK, 2011 (Pázmány Irodalmi Műhely – Tanulmányok, 10), 171–182.
- BAJÁKI Rita, *Pázmány Imádságos könyvének szövegkritikájához* = *Textológia és forráskritika: Pázmány-kutatások 2006-ban*, szerk. HARGITTAY Emil, Piliscsaba, PPKE BTK, 2006 (Pázmány Irodalmi Műhely – Tanulmányok, 6), 55–60.
- BAJÁKI Rita, *Pázmány Imádságos könyvének utóéletéhez* = *Pázmány Péter és kora*, szerk. HARGITTAY Emil, Piliscsaba, PPKE BTK, 2001 (Pázmány Irodalmi Műhely – Tanulmányok, 2), 285–291.
- BAJÁKI Rita, *Pázmány Péter és Kopcsányi Márton imakönyve* = *Régi magyar imakönyvek és imádságok*, szerk. BOGÁR Judit, Piliscsaba, PPKE BTK, 2012 (Pázmány Irodalmi Műhely – Lelkiségtörténeti tanulmányok, 3), 11–22.
- BAJÁKI Rita, BOGÁR Judit, *Pázmány Imádságos könyvének hatása* = *Jubileumi emlékkönyv Pázmány Péter egyetemalapításának 375. évfordulója tiszteletére*, szerk. MACZÁK Ibolya, Bp., Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2010, 195–201.
- BALASSI Bálint *Összes művei*, szerk. ECKHARDT Sándor, Bp., Akadémiai, 1951, I, 274–275.
- BÁN Izabella, *Pázmány bűnbánati zsolttárai a prédikációk tükrében* = *Pázmány nyomában: Tanulmányok Hargittay Emil tiszteletére*, szerk. AJKAY Alinka, BAJÁKI Rita, Vác, Mondat, 2013, 31–34.
- BOGÁR Judit, *Pázmány Imádságos könyvének kritikai kiadása: A tárgyi jegyzetelés viszonyai* = *Filológia és textológia a régi magyar irodalomban: Tudományos konferencia, Miskolc, 2011. május 25–28.*, szerk. KECSKEMÉTI Gábor, TASI Réka, Miskolc, ME BTK Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet, 2012, 269–274.
- BOGÁR Judit, *Pázmány Péter Imádságos könyve és a Biblia* = *Régi magyar imakönyvek és imádságok*, szerk. BOGÁR Judit, Piliscsaba, PPKE BTK, 2012 (Pázmány Irodalmi Műhely – Lelkiségtörténeti tanulmányok, 3), 45–55.
- BOGÁR Judit, *Pázmány Péter Imádságos könyvének forrásai* = *Textológia és forráskritika: Pázmány-kutatások 2006-ban*, szerk. HARGITTAY Emil, Piliscsaba, PPKE BTK, 2006 (Pázmány Irodalmi Műhely – Tanulmányok, 6), 61–71.
- BOGÁR Judit, *Pázmány Péter Imádságos könyvének ökumenizmusa* = *A magyar jezsuiták küldetése a kezdetektől napjainkig*, szerk. SZILÁGYI Csaba,

5. MUTATÓK

- Piliscsaba, PPKE BTK, 2006 (Művelődéstörténeti Műhely – Rendtörténeti Konferenciák, 2), 252–259.
- BORSA Gedeon, *A magyar csízió kialakulásának története*, OSZK Évkönyv, 1974–1975, 265–347 (279–282.)
- CZAPIK Gyula, *A Cavate-litánia*, Vigilia, 1952, 337–344.
- ERDÉLYI Pál, *Balassa versek-e?*, Irodalomtörténeti Közlemények, 1898, 135–153.
- FRAKNÓI Vilmos, *Pázmány Péter: 1570–1637*, Bp., [1886], 37, 39.
- FRANKL [FRAKNÓI] Vilmos, *Pázmány Péter és kora*, I, Pest, 1868, 61–63.
- FRICK József, *Pázmány Imádságos könyvének hét bűnbánó zsoltára*, Kalazantium, 1908–1909/4, 2–3; 5, 2–3.
- GAJTÓK István, *A XVII. század katolikus imádságirodalma*, Bp., 1936 (Palaestra Calasanciana, A Piaristák doktori értekezései az 1932. évtől, 15).
- GORZÓ Gellért, *Ráday Pál imádságai*, Irodalomtörténeti Közlemények, 1915, 151–172 (167–168.)
- HADZSEGA Gyula, *Pázmány az orthodoxokról*, Religio, 1915, 527–531.
- HARGITTAY Emil, *Irodalomszemlélet Pázmány előszavaiban és könyvvajánlásai-ban = Religió, retorika, nemzettudat régi irodalmunkban*, szerk. BITSKEY István, OLÁH Szabolcs, Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2004 (Csokonai Könyvtár, 31), 374–383.
- HARGITTAY Emil, „*nincs oly rossz könyv, melyben semmi jó nem találtatnék*” – *a tolerancia és ökumenizmus gondolata Pázmány műveiben = A XIX. század vonzásában: Tanulmányok T. Erdélyi Ilona tiszteletére*, szerk. KICZENKO Judit, THIMÁR Attila, Piliscsaba, PPKE BTK, 2001 (Pázmány Irodalmi Műhely – Tanulmányok, 3), 67–73 (72).
- HELTAI János, *Műfajok és művek a XVII. század magyarországi könyvkiadásában (1601–1655)*, Bp., OSZK–Universitas, 2008 (Res Libraria, 2), 87–88, 92.
- HOLL Béla, *Anyanyelvünk, imádságunk*, Vigilia, 1957, 23–28.
- HOLL Béla, *Ferenczffy Lőrinc: Egy magyar könyvkiadó a XVII. században*, Bp., Magyar Helikon, 1980, 66–71.
- JELENITS István, *Pázmány és Szent Tamás imádságai = Pázmány nyomában: Tanulmányok Hargittay Emil tiszteletére*, szerk. AJKAY Alinka, BAJÁKI Rita, Vác, Mondat, 2013, 211–218.
- JENEI Ferenc, *Javaslat Pázmány Imádságos könyvének kiadására*, Magyar Könyvszemle, 1968, 91–92.
- KOLTAI András, *Batthyány Ádám imádságoskönyve*, Magyar Könyvszemle, 1997, 187–200 (194–200).

5.4. Pázmány Péter Imádságos könyvének szakirodalmi

- KÖPECZI Béla, *Pázmány Imádságos Könyve mint udvarlás tárgya*, Magyar Könyvszemle, 1982, 1–8.
- LUKÁCSY Sándor, *Pázmány Péter Imádságos könyve* = L. S., *Isten gyertyácskái*, Pécs, Jelenkor, 1994, 38–53.
- MACZÁK Ibolya, *Imakönyvek az első világháborúban*, Médiakutató, 2010/1, 99–102.
- MACZÁK Ibolya, *Lelki fegyverek – újraírt imádságok* = *Régi magyar imakönyvek és imádságok*, szerk. BOGÁR Judit, Piliscsaba, PPKE BTK, 2012 (Pázmány Irodalmi Műhely – Lelkiségtörténeti tanulmányok, 3), 147–153.
- Magyar Katolikus Lexikon*, főszerk. DIÓS István, szerk. VICZIÁN János, X, Bp., Szent István Társulat, 2005, 719 [*Pázmány Péter Imádságoskönyve* címszó].
- NYÁRI Zsigmond, *A Miatyánk szövegváltozatairól*, Magyar Nyelv, 1999, 312–318.
- ORLOVSZKY Géza, *Pázmány Péter Keresztyéni imádságos könyv-éről*, Magyar Egyházzene, 2010/2011, 239–246.
- ÖRY Miklós, *Pázmány az ige szolgálatában*, Szolgálat, 1969/2, 47–70.
- ÖRY Miklós, *Pázmány lelkiéje* = *Pázmány Péter lelkiéje*, összeáll. ÖRY Miklós, Klagenfurt, Carinthia, 1964, 1975², 16–31.
- PÁZMÁNY Péter, *Imádságos könyv*, kiad. BREZNAY Béla, Bp., 1895 (Pázmány Péter Összes Munkái, 2).
- PÁZMÁNY Péter, *Imádságos könyv (1631)*, s. a. r. SZ. BAJÁKI Rita, HARGITTAY Emil, Bp., Universitas, 2001 (Pázmány Péter Művei, 3).
- PÁZMÁNY Péter, *Keresztyéni imádságos könyv. Grác, 1606*, kiad. KÖSZEGHY Péter, tan. LUKÁCSY Sándor, Bp., Balassi–MTA Irodalomtudományi Intézete, 1993 (Bibliotheca Hungarica Antiqua, 28).
- PÉCSI Lukács, *Szent Ágoston doktornak elmélkedő, magánbeszélő és naponként való imádsági*, kiad. KÖSZEGHY Péter, tan. URAY Pirooska, Bp., MTA Irodalomtudományi Intézete, 1988 (Bibliotheca Hungarica Antiqua, 17).
- PETRÓ József, *Pázmány Péter teológiája*, Bp., 1932 (A Szent István Akadémia Hittudományi–Bölcséleti Osztályának Felolvasásai II, 7).
- RÉGER Ádám, *Pázmány-hivatkozások Kájoni János Hymnariumában* = *Pázmány nyomában: Tanulmányok Hargittay Emil tiszteletére*, szerk. AJKAY Alinka, BAJÁKI Rita, Vác, Mondat, 2013, 353–365.
- Régi Magyar Költők Tára XVII. század, 2: Pécseli Király Imre, Miskolczi Csulyak István és Nyéki Vörös Mátyás versei*, s. a. r. JENEI Ferenc, KLANICZAY Tibor, KOVÁCS József, STOLL Béla, Bp., Akadémiai, 1962, 449–451, 453–464.
- SÍK Sándor, *Pázmány az ember és az író*, Bp., Szent István-Társulat, 1939, 259–262, 385.

5. MUTATÓK

- SINKÓ Ferenc, *Az imádságos Pázmány*, Új Ember, 1982. április 11., 5.
- SÖVEGES Dávid, *Fejezetek a lelkiség történetéből*, Pannonhalma, Szent Gellért Hittudományi Főiskola, 1993, 248–253; Pannonhalma, Bencés, 2007² (Nappalaink Teológiája, 7), II, 106–113.
- SZABÓ András, *Pázmány Péter: Keresztyéni imádságos könyv. Graz 1606*, Irodalomtörténeti Közlemények, 1994, 279–280.
- SZABÓ Ferenc, *Krisztus és egyháza Pázmány Péter életművében*, Bp., Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya, L'Harmattan, 2012 (Jezsuita Könyvek – Isten és Tudomány; Pázmány Irodalmi Műhely – Tanulmányok, 11), 392–395.
- SZABÓ Ferenc, *Pázmány Péter Imádságos könyvének hét bűnbánati zsoltára = A zsoltár a régi magyar irodalomban: A Csurgón 2007. május 24–27-én tartott konferencia előadásai*, szerk. PETRÖCZI Éva, SZABÓ András, Bp., KRE, L'Harmattan, 2011 (Károli Könyvek – Tanulmánykötet), 125–132; Ua. = Sz. F., *Új távlatok: Eszmék és művek – mérlegen: Válogatott irodalmi, művelődéstörténeti és teológiai tanulmányok*, [h. n.], Éghajlat, 2011, 256–264; Ua. = *Eruditio, virtus et constantia: Tanulmányok a 70 éves Bitskey István tiszteletére*, szerk. IMRE Mihály, OLÁH Szabolcs, FAZAKAS Gergely Tamás, SZÁRAZ Orsolya, Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2011, I, 115–121.
- VADAI István, *Kolomp vagy csengettű? = A magyar költészet műfajai és formátípusai a 17. században: A Szegeden 2003-ban megrendezett régi magyar irodalmi konferencia előadásai*, szerk. ÖTVÖS Péter, PAP Balázs, SZILASI László, VADAI István, Szeged, 2005, 181–187 (181–182).
- VOIGT Vilmos, *Meglepetés: Pázmány Imádságos könyvének proverbium-használata: Tanulmányok Hargittay Emil tiszteletére*, szerk. AJKAY Alinka, BAJÁKI Rita, Vác, Mondat, 2013, 481–488.

5.5. Helynévmutató

A helynévmutatóban csak az *Imádságos könyv* szövegében előforduló földrajzi nevek szerepelnek, fő névalakként a ma használatos elnevezés, zárójelben a Pázmány által használt alak(ok), egyéb mai név (nevek), és annak az országnak a rövidítése, ahol az adott település ma található. A régies alakokról utalunk a ma használatosakra.

Ancyra → Ankara
Ankara (Ancyra; TR) – I. 75
Anglia – I. 265

Antiochia (TR) – I. 69, 75, 124, 266
Apamea (SYR) – I. 73, 77, 266
Argentina → Strassburg
Augsburg (Augusta; D) – I. 122, 123
Augusta → Augsburg
Babilónia (Babyl., Babylónia) – I. 78, 133
Buda (H) – I. 266
Bulgária (Bolgár-ország) – I. 266
Calvária hegye → Kálvária-hegy
Cananaea, Cananea, Chananaea → Kánaán
Eborakom (Eborákom) → York
Egyiptom – I. 52, 73, 91, 108, 117, 119, 160, 198
Elibertin (Elibertinom; Eliberis, Elvira; E) – I. 126
Emmausz (Emaus; bibl.) – I. 113
Gallia – I. 265
Gomorra (bibl.) – I. 108, 113
Horvátország (Horvát-ország) – I. 185
Itália (Italia) – I. 265
Jeruzsálem (Ierusalem; IL) – I. 46, 87, 125, 185, 187, 295
Jordán (Iordán) – I. 247
Kálvária-hegy (Calvária hegye; IL) – I. 172
Kánaán (Cananaea, Cananea, Chananaea) – I. 211, 214, 246, 305
Konstantinápoly (Constantinápoly, Constanczinápoly; Istambul, TR) – I. 68, 126, 265, 267
Lipcse (Lipsia; Leipzig, D) – I. 267
Madian → Midián
Magyarország (Magyar-ország) – I. 33, 297
Midián – I. 183
Názáret (Nazaret; IL) – I. 192
Nicea (Nicaea; Iznik, TR) – I. 37–40, 60, 113, 316
Ninive (IRQ) – I. 214
Olajfák hegye (Olay-fa hegye; IL) – I. 161
Padova (Pádua; I) – I. 22
Pannonia – I. 267
Paola (Paula; I) – I. 20
Perzsia (Persia) – I. 72, 183
Pozsony (Posony; Bratislava, SK) – I. 13
Rodosz (Rhódus; GR) – I. 183
Róma (Ro., Roma; I) – I. 17, 75, 128, 265, 273, 275, 298

5. MUTATÓK

Salerno (Salernit.; I) – I. 75
Sarepta (Sarafand, RL) – I. 197
Sergiopolis (Sergiópolis; Resafa, SYR) – I. 184
Siena (Senás; I) – I. 20
Sion (IL) – I. 262, 263, 275
Strassburg (Argentina; Strassbourg, F) – I. 267
Szíria (Syria) – I. 179, 236
Szodoma (Sodoma; bibl.) – I. 108, 113
Szófia (Szofia; BG) – I. 266
Vörös-tenger (Veres tenger) – I. 210, 236
Wittenberg (Vitemb.; D) – I. 267
York (Eborakom; GB) – I. 74

5.6. Személynévmutató

A névmutató a szöveg- és jegyzetkötetben előforduló személyneveket tartalmazza. A fő névalakot zárójelben követik az *Imádságos könyv* szövegében szereplő, illetve a jegyzetekben előforduló egyéb közismert változatok. A Pázmány által használt, nemegyszer rövidített alaknál utaló irányít a teljes, ma használatos névalakhoz (kivéve, ha a két alak közvetlenül egymás után szerepelne, ilyenkor nem utalunk). A bibliai nevek helyesírásánál a Szent István Társulat *Biblia*-kiadását, a latin és görög nevek átírásánál a *Világirodalmi lexikont* követtük. Pápák, uralkodók, szentek nevét (amennyiben használatos ilyen formában) magyarul írtuk. A 19–21. századi irodalomtörténészek, szakirodalmi szerzők nevét kiskapitálissal különítettük el. A névmutatóban Jézus Krisztus a gyakori előfordulás miatt nem szerepel.

Aaron → Áron
ABAFFY Erzsébet – II. 393
Abdias – I. 134; II. 324, 384, 397, 408, 417; I. még: Pseudo-Abdias
Abdiás, próféta – II. 421
Ábel (Abel) – I. 141; II. 325
Abraham, apát – I. 74
Ábrahám (Abraham, Abrahám) – I. 44, 86, 179, 182, 183, 201, 203, 215; II. 73, 191, 192, 259, 283, 303, 309, 339, 340, 344, 346
Accolti, Vincenzo – II. 300
Achasvéros (Assvérus; Xerxész), perzsa király – I. 245; II. 340, 351
Adalbert, Szent (Albert) – I. 20; II. 62, 271

5.6. Személynévmutató

- Ádám (Adam, Adám) – I. 112, 115, 120, 247; II. 126, 309, 325
Ado, Szent (Ado(n) Viennensis) – I. 267; II. 359, 397, 408
ADONYI Judit – II. 9, 384
Adorján, Szent (Adrianus) – I. 19; II. 266, 271
Adviga → Hedvig, Sziléziai Szent
Aegidius → Egyed, Szent
Aelia Eudocia Augusta (Eudoxia) – II. 136
Afrátész, Szent (Afraates) – I. 74; II. 296
Agatha → Ágota, Szent
Aggeus, próféta – II. 421
Ágnes, Szent (Agnes) – I. 17, 272; II. 61, 234, 266, 269
Ágoston, Canterburyi Szent (Agoston) – I. 265; II. 358
Ágoston, Szent (Agoston, Aug., August., Augustin.; Augustinus, Aurelius) – I. 6, 24, 29, 42, 56, 67, 68, 71–73, 87, 104, 123, 124, 127–129, 132, 228, 230, 231, 268, 269, 271, 294, 316; II. 42, 55, 63, 71, 86, 93, 98, 100, 107, 108, 112, 113, 128, 133, 136, 138, 140, 142, 180, 192, 207, 208, 231, 232, 234, 272, 275, 279, 283, 286, 288, 290, 293–295, 303, 305, 306, 311–313, 316–318, 320, 322, 347, 349, 350, 361, 362, 371, 384, 392, 397–400, 404, 405, 409, 410, 414, 417, 425; I. még: Pseudo-Augustinus
Ágota, Szent (Agatha, Agota) – I. 18, 272; II. 61, 234, 266, 269, 270
AJKAY Alinka – II. 391, 423–426
Akácusz, Szent (Akacius) – I. 127; II. 137, 317
Akakiosz (Akacius) – I. 130; II. 140, 321
Alarich, I. (Alarícus; Alarik), nyugati gót király – I. 128; II. 318
Al-Battáni (Albategnius) – I. 38; II. 282
Albert → Adalbert, Szent
Alcuin (Alcuinus) – I. 128; II. 319, 398, 408
Aldo, Manuzio (Aldus) – II. 386
Alexander → Sándor, I., Szent; Sándor, Szent
Alfonz, X., Bölcs (Alfonsus), Kasztília és León királya – I. 38; II. 282
Alvinczi Péter – II. 392
Amade Ilona – II. 9
Amalarius, Symphosius (Amalar.) – I. 128, 130; II. 319, 322, 398, 408
Amantius, Szent – I. 72; II. 294
Ambrus, Szent (Amb., Ambros., Ambrosius, Ambrús; Ambrosius, Aurelius) – I. 20, 28, 37, 56, 76, 80, 104, 124, 127, 271, 316; II. 65, 69, 86, 103, 135, 140, 208, 234, 266, 271, 272, 279, 282, 286, 287, 299, 301, 306, 314, 317, 334, 350, 352, 398, 408
Amfilóchius → Amphilokhiosz

Ámosz, próféta – II. 82, 183, 207, 421
Amphilokhiosz (Amfilóchius; Amphilochius) – I. 265; II. 357, 395, 399, 409, 417; I. még: Pseudo-Amphilokhiosz
Anasztáz, I. (Anastasius), pápa – II. 334
Anasztáz, Szent (Anastasius Cornicularius) – I. 24; II. 63, 275
Anasztázia, Szent (Neste) – I. 272; II. 234, 362
András, II., magyar király – II. 277, 278
András, Szent (Andr.), apostol – I. 27, 35, 36, 270; II. 64, 68, 233, 267, 277, 278, 280, 359
Angelieri, Giorgio (Angelerius, Georgius) – II. 385
Angermaier, Elisabeth (Angermaria, Elisabetha) – II. 388
Anna → Hanna
Anna, prófétaasszony – II. 54
Anna, Szent – I. 23; II. 63, 274
Annás (Annas) – I. 171; II. 171, 335
Antal, Páduai Szent (Ant.) – I. 22; II. 62, 273
Antal, Remete Szent (Antonius) – I. 17, 71, 271; II. 61, 234, 266, 268, 269, 292, 293
Antoninus, Titus Aurelius, Pius (Antonius), római császár – I. 191; II. 184, 344
Antonius → Antal, Remete Szent; Antoninus, Titus Aurelius, Pius
Antonius Marsilius → Colonna, Marco Antonio Marsilio
Anzelm, Szent – II. 61
Apollónia, Szent (Apolin) – I. 18; II. 61, 269
Apor István, Altorjai – II. 11
Apponyi Miklós – II. 15
Aquinas → Tamás, Aquinói Szent
Arius – I. 124; II. 313, 314, 357
Áron (Aaron) – I. 295; II. 371, 376
Asa → Aza
Asclepiades → Aszklépiadész
Assvérus → Achasvéros
Aszklépiadész (Asclepiades), püspök – I. 267; II. 229, 360, 399, 409
Atanáz, Alexandriai Szent (Athanás., Athanasius, Athanásius; Athanáz, Athanasiosz) – I. 21, 60, 316; II. 16, 41, 62, 272, 287
Attila (Atila), hun nagykirály – I. 183; II. 341
Aug.; August.; Augustin; Augustinus, Aurelius → Ágoston, Szent
Avitus, Alcimius Ecdicius (Avítus) – I. 267; II. 359, 400, 410
Aza (Asa) – II. 177
Azarja (Azarias) – II. 178

5.6. Személynévmutató

Babilász, Szent (Bábyla) – I. 127, 266; II. 317, 359, 399, 416
Baertholomaeus → Bertalan, Szent
BAILEY, David Roy Shackleton – II. 390
BAJÁKI Rita (Sz. Bajáki Rita) – I. 6, 7, 12; II. 6, 13, 14, 384, 392, 422–426
Balas → Balázs, Szent
Balassa Bálint – II. 393
BALASSA Eszter – II. 346, 384
Balassi Bálint (Balassa Ba.) – I. 6, 327; II. 228, 356, 357, 423, 424
Balázs, Szent (Balas) – I. 18; II. 61, 269
BÁLINT Sándor – II. 396
Bálint, Szent (Valens) – I. 18; II. 61, 266, 270
BALOGH József – II. 384
Baltazár (Bóldisár; Bélsaccar) – I. 127; II. 317
BÁN Izabella – II. 423
Baptista → János, Keresztelő Szent
Barabás (Barrabas) – I. 147; II. 327
Baranyi Pál – II. 14
Barba → Borbála, Szent
BÁRDOS Gy. József – II. 330, 384
BÁRDOS Lajos – II. 15, 384
Barnabás, Szent – I. 22, 270; II. 62, 271, 273
Baronio, Cesare (Baron.; Baronius, Caesar) – I. 76, 78, 267; II. 230, 298–300, 360, 384, 400, 410
Barrabas → Barabás
Bárúk (Baruch), próféta – I. 182; II. 339, 421
Basilius; Basilius Magnus → Vazul, Nagy Szent
BÁTHORY Orsolya – II. 269–271, 273, 274, 276–279, 295, 299, 313–323, 361
Batthyány (I.) Ádám – II. 14, 15, 390, 424
Batthyány (II). Ádám – II. 15
Bávó, Szent (Bavo) – II. 267
Beatrix, Szent – II. 63
Beda Venerabilis (Béda; Bede) – I. 37, 38, 74, 75, 128, 130, 265; II. 69, 99, 282, 296, 298, 319, 321, 335, 358, 400, 410
Béla, IV., magyar király – II. 339
Bellarminus, Robertus → Róbert, Bellarmin Szent
Bellerus, Joannes – II. 386
Belzebub (Beelzebub) – I. 73; II. 98, 294
Benedek, Nursiai Szent (Benedictus) – I. 19, 71, 72, 271; II. 62, 97, 234, 266, 270, 271, 293, 294

- Beniczky Péter – II. 14, 393
Benjámin – II. 350
BENKŐ Lóránd – II. 396
Bere-Keresztúri Miklós – II. 13
Berger, Theobald – I. 267; II. 360, 405, 416
Bernárd → Bernát, Clairvaux-i Szent
Bernardin, Sienai Szent (Bernárd) – I. 286, 320; II. 11, 51, 311, 367, 369
Bernát, Clairvaux-i Szent (Bernárd; Bernardus Claraevallensis) – I. 75, 271, 282, 290; II. 100, 234, 298, 368, 369, 400, 410, 411
Bertalan, Szent (Baertholomaeus, Bertálan), apostol – I. 24, 134, 270; II. 63, 233, 267, 275, 276
Betsabé (Batseba) – II. 285
Bevilacqua, Niccolo (Beuilaqua, Nicolaus) – II. 385, 395
Beys, Gilles (Beysius, Aegidius) – II. 388
Bèze, Théodore de (Beza, Theodor) – I. 56; II. 86, 286, 385, 400, 411
Billy, Jacques de (Billius, Jacobus) – II. 389
Birckmann, Johann (Birckmannus, Joannes) – II. 386
BITSKEY István – II. 424, 426
Bod Péter – I. 9, 328; II. 22
BOGÁR Judit – II. 6, 13, 263, 384, 385, 395, 423, 425
Bóldisár → Baltazár
Bonardo, Vincenzo (Bonardus, Vincentius) – I. 79; II. 300, 408, 411
Bonaventura, Szent (Bonavent., Bonaventúra) – I. 23, 129; II. 139, 274, 319, 355, 385, 400, 411
Bonfadino, Bartolomeo (Bonfadini, Bonfadinus) – II. 386
Bonfini, Antonio (Bonfinius; Bonfinius, Antonius; Bonfinis, Antonius de) – I. 266; II. 180, 230, 341, 359, 385, 401, 411
Bonifác, Szent (Bonifac.; Bonifacius) – I. 21; II. 62, 272
Bonifác, Szent (Bonifacius; Winfried), mainzi érsek – I. 22; II. 266, 273
Borbála, Szent (Barba; Barbara) – I. 28; II. 64, 267, 278, 279
BORSA Gedeon – I. 8; II. 14, 265, 385, 393, 394, 424
BORZSÁK István – II. 384
Braubach, Peter (Brubachius, Petrus) – II. 390
Braun, Johann Friedrich – II. 389
BRETZ Annamária – II. 392
BREZNAY Béla – I. 8–10; II. 392, 425
Brigitta, Kildare-i Szent (Brigina; Brigid, Brigit) – I. 18; II. 61, 269
Brigitta, Svéd Szent (Brigyina) – I. 164, 318; II. 11, 56, 167, 330, 384
Brillmacher, Petrus Michaelis – II. 307, 336–338, 385

5.6. Személynévmutató

- Brubachius, Petrus → Braubach, Peter
Bugenhagen, Johann – II. 361
BURGER Ferenc – II. 387
- Caesar, Caius Julius (Iulius Császár), római császár – I. 36, 38, 41; II. 280, 281, 407, 418
Caesarius → Kaiszariosz, Nazianzoszi Szent
Caifás → Kaifás
Calenius, Gerwin (Geruinus) – II. 395
Calvin, Jean (Calvinus; Kálvin János) – I. 56, 75, 122, 133, 134, 267; II. 86, 132, 144, 231, 286, 298, 312, 323, 360, 386, 393, 401, 402, 411, 413
Canini, Angelo (Caninius, Angelus) – II. 232, 361, 386, 401, 411
Canisius, Petrus → Péter, Canisius Szent
Cassianus, Johannes – I. 71, 74; II. 42, 293, 296, 401, 411
Cassiodorus, Flavius Magnus Aurelius – II. 289
Cassius, Szent – I. 71; II. 293
Catharina → Katalin, Alexandriai Szent
Cato, Marcus Porcius (Cato Maior) – II. 304, 386, 401, 411
Cecília, Szent (Cicelle) – I. 27, 272; II. 64, 234, 271, 278
Censorinus – I. 36; II. 281, 386, 401, 411
Cervicornus, Eucharius – II. 390
Cham → Kám
Chaudière, Guillaume (Chaudiere, Guillelmus) – II. 389
Cholinus, Maternus – II. 386
Chosroes, I. (Cosroës; Khosrau, Khoszrav), perzsa uralkodó – I. 266; II. 230, 358
Christina → Krisztina, Szent
Chrysostomus → János, Aranyászjű Szent
Chytraeus, David – II. 265, 267, 386
Cicelle → Cecília, Szent
Cicero, Marcus Tullius – I. 92; II. 210, 304, 386, 401, 411
Ciprián, Szent (Cyprian., Cyprianus; Cyprianus, Thascius Caecilius) – I. 25, 56, 67, 76; II. 63, 276, 285, 288, 299, 391, 401, 406, 412, 417
Cirill, Alexandriai Szent (Cyrillus; Cyrillus Alexandrinus, Kürillosz) – I. 23, 66; II. 267, 274, 288, 401, 412
Cirill, Jeruzsálemi Szent (Cyrillus; Cyrillus Hierosolymitanus, Kürillosz) – I. 69, 70, 130; II. 140, 291, 292, 321, 390, 401, 412
Cirill, Szküthopoliszi (Cyrillus Scythopolitanus) – II. 229
Cirják, Szent (Cyriák) – I. 24; II. 63, 275

- Cirusz, II. (Kürosz), perzsa király – II. 317
Clara → Klára, Assisi Szent
Clemens Romanus → Kelemen, I., Római Szent
Clodovaeus → Klodvig, I.
Colonna, Marco Antonio Marsilio (Antonius Marsilius; Columna, Marcus Antonius Marsilius) – I. 75; II. 295–298, 386, 399, 411
Constant.; Constantinus; Constantínus → Konstantin, I., Nagy
Constantius, II., Flavius Julius, római császár – II. 357
Cope, Alan (Copus, Alanus) – I. 75; II. 100, 298, 386, 398, 412
Copernicus → Kopernikusz, Nikolausz
Copus, Alanus → Cope, Alan
Corner, Christopher – I. 267; II. 360, 386, 404, 412
Cosroës → Chosroes, I.
Coster, Francis (Costerus, Franciscus) – II. 145, 324, 387, 404, 412
Crabbe, Petrus – II. 386
Cresconius (Crescon.) – I. 127; II. 232, 317, 361, 398, 409
Cuthbert, Szent (Cuthbertus) – I. 75; II. 100, 297, 298, 400, 410
Cyprian.; Cyprianus → Ciprián, Szent
Cyriák → Cirják, Szent
Cyrillus → Cirill, Alexandriai Szent; Cirill, Jeruzsálemi Szent
CZAPIK Gyula – II. 371, 387, 424
CZUCZOR Gergely – II. 396
- CSÉPÁNY László – II. 16, 387
CSÜRY Bálint – II. 284, 387
- Damakos → Domonkos, Szent
Damascenus → János, Damaszkuszi Szent
Damazusz, I., Szent (Dámasus), pápa – I. 28; II. 65, 279
Damján, Szent (Dem., Demién, Dömien) – I. 25, 271; II. 234, 276
Dániel (Daniel), próféta – I. 127, 133, 181, 217; II. 77, 106, 144, 178, 306, 317, 323, 339, 348, 421
Dáriusz, I. (Dareiosz), perzsa király – II. 317, 351
Dávid (David), Izrael királya – I. 44, 54, 63, 73, 74, 125, 133, 157, 160, 161, 163, 190, 210, 212, 242, 253, 259, 260, 282, 292, 319; II. 25, 40, 57, 73, 85, 98, 99, 164, 176, 228, 232, 245, 283, 285, 286, 295, 296, 299, 308, 309, 315, 329, 351, 354, 356, 388, 402, 413, 420
DEBRECZENI Attila – II. 29, 387
DEÉ NAGY Anikó – II. 22, 387

- Dem. → Damján
Demeter, Szent – I. 26; II. 64, 277
Demetriás (Demetriás) – I. 124; II. 95, 313, 403, 414
Demién → Damján
Dénes, Areopagita Szent (Dienes; Dionysius Areopagita) – I. 26, 75, 124; II. 64, 100, 133, 277, 298, 312, 401, 412, 417; I. még: Pseudo-Dionüsziosz
Dénes, Párizsi Szent (Dienes) – I. 26; II. 64, 277
DENZINGER, Heinrich – II. 356, 387
Dienes → Dénes, Areopagita Szent; Dénes, Párizsi Szent
Diocletianus, Caius Aurelius Valerius, római császár – I. 127; II. 138, 269, 270, 275, 318
Dionysius Areopagita → Dénes, Areopagita Szent
DIÓS István – II. 14, 387, 396, 425
Domakos → Domonkos, Szent
Domitianus, Titus Flavius, római császár – II. 272
DOMOKOS Pál Péter – II. 25, 387
Domonkos, Szent (Damakos, Domakos) – I. 24, 135, 271; II. 63, 275, 324
Donatus – II. 312
Donatus, Szent – I. 72; II. 294
Dorotheosz, Szent (Dorotheus) – II. 387
Dorottya, Szent – I. 18; II. 61, 269
DÖRNYEI Sándor – II. 394
DÖRÖMBÖZI János – II. 394
Durand de St-Pourçain (Durandus a Sancto Porciano) – I. 129; II. 139, 319, 320, 387, 401, 412
Duranti, Jean Étienne (Durand.; Durandus, Durantus, Johannes Stephanus) – I. 267; II. 230, 287, 295, 312, 322, 357, 360, 387, 404, 412
Dusinelli, Pietro (Dusinellus, Petrus) – II. 384

ECKHARDT Sándor – I. 6; II. 423
ECSEDY Judit, V. – II. 7, 394
Egyed, Szent (Aegidius) – I. 25; II. 63, 267, 276, 277
Elek, Szent – I. 23; II. 63, 274
Elizabet → Erzsébet, Árpád-házi Szent
Elizeus (Elisaeus) – I. 179, 236, 247, 306; II. 211, 221, 254, 339, 350, 351
Emich Gusztáv – II. 396
Emmanuel – I. 58, 136; II. 286, 343
Epiphániosz, Szalamiszi (Epifanius; Epiphanius Salamensis) – I. 70, 74; II. 96, 99, 292, 296, 402, 412

5. MUTATÓK

Episcopus, Eusebius – II. 387
Episcopus, Nicolaus – II. 387, 389
ERDÉLYI Ilona, T. – II. 424
ERDÉLYI Pál – II. 424
ERDŐ Péter – II. 316, 387
Erzsébet (Ersébet) – I. 137, 196; II. 147, 273, 274, 324, 345
Erzsébet, Árpád-házi Szent (Elizabet, Ersébet) – I. 27, 179, 272; II. 234, 267, 278
E. S. – II. 395
Esdr. → Ezdrás
Esterházy Pál – II. 393
Eszter (Hester) – I. 182; II. 219, 340, 420
Euagriosz Szkholasztikosz (Evágrius; Evagrius Scholasticus) – I. 266; II. 180, 281, 341, 358, 387, 402, 412
Eudoxia → Aelia Eudocia Augusta
Eugenius, Flavius – I. 183, 265; II. 340
Eugenius, Szent – I. 72; II. 293
Eulália – I. 75; II. 297
Eulália, Szent (Eulalia) – I. 18; II. 61, 270
Eusebius (Euseb.) – I. 72; II. 294, 407, 418
Eusebius; Eusébius; Eusebius Caesar(i)ensis → Euszebiosz, Kaiszareai
Eusichius (Eusitius) – I. 75; II. 100, 297
Eustathius (Eustatius) – I. 124; II. 134, 313
Eustochium – II. 290, 291, 315, 403, 404, 414, 415
Euszebiosz, Kaiszareai (Eusebius, Eusébius; Caesareai Eusebius, Eusebius Caesar(i)ensis) – I. 37, 68, 124, 125; II. 97, 184, 281, 289, 293, 312, 314, 344, 358, 387, 402, 412
Euthümiosz, Szent (Euthymius) – II. 229
Euthümiosz Zigabenosz (Euthimius, Euthymius) – II. 96
Éva (Eva) – I. 57, 299, 301; II. 286, 325, 373, 374
Evágrius; Evagrius Scholasticus → Euagriosz Szkholasztikosz
Ezdrás (Esdr.) – I. 217; II. 348, 420
Ezech. → Ezekiel
Ezechias; Ezechiás; Ezekiás → Hiszkija
Ezekiel (Ezech., Ezechiel), próféta – I. 73, 130, 254, 310; II. 121, 176, 204, 207, 254, 294, 306, 321, 339, 354, 376, 378, 403, 414, 421
Ézsau – II. 283, 339

5.6. Személynévmutató

Fábián, Szent (Fab.), vértanú – I. 17, 271; II. 61, 269, 365
Fábián, Szent, pápa – II. 290
Faludi Ferenc – II. 325, 387
FARKAS Gábor Farkas – II. 7
Faustus (Faust.) – I. 124; II. 133, 312, 313, 397, 409
FAZAKAS Gergely Tamás – II. 7, 426
FAZAKAS József – II. 393
FAZEKAS Emese – II. 396
Fejérkövy István – I. 5; II. 8
Félix, Nolai Szent (Felix) – I. 126; II. 135, 316, 406, 417
Félix, Szent (Felix) – I. 24; II. 276
Ferenc, Assisi Szent (Ferencz, Franciscus) – I. 26, 271; II. 64, 267, 275, 277
Ferenc, Paulai Szent (Ferencz) – I. 20; II. 62, 271
Ferenc, Xavéri Szent – II. 342
Ferenczffy Lőrinc – I. 5; II. 14, 389, 424
Feuardent, François (Feuar., Feuarent., Feuarentus, Franciscus) – I. 75, 79; II. 231, 295, 298, 300, 360, 388, 402, 404, 412, 413, 415
Filemon – II. 422
Filep → Fülöp, Szent
Fischer, John – II. 8
Flórián, Szent (Florianus) – I. 21; II. 62, 272
FOGARASI János – II. 396
FÓGEL József – II. 385
Formica, Leonhard – II. 395
Formika Máté (Formica, Matthaeus) – II. 385, 396
Fortunatus, Szent – I. 72, 74; II. 99, 293, 295
FOTI, Maria Gabriella – II. 385
FRAKNÓI Vilmos (FRANKL) – II. 424
Franciscus → Ferenc, Assisi Szent
FRANKL → FRAKNÓI
Fráter István – II. 393
FRETTE, Stanislaus Eduard – II. 395
FRICK József – II. 424
Froben, Hieronymus (Frobenius) – II. 389
Fruzsina, Szent – II. 61
FUSCO, Roberto – II. 396
Fülöp, Szent (Filep, Phil., Philip), apostol – I. 21, 183, 270; II. 62, 233, 272, 273

5. MUTATÓK

- Gabinus, Szent – I. 18; II. 270
GÁBOR Csilla – II. 7, 16
Gábrriel, Szent (Gabriel; Gábor), főangyal – I. 269, 270, 278, 299; II. 233, 271, 362, 369, 373, 375, 400, 411
GAJTKÓ István – II. 424
GÁL Alajos – II. 16, 388
Gál, Szent – I. 26; II. 64, 277
Gedeon (Gédeon) – I. 111, 183, 296; II. 179, 309, 340
Gellért, Szent (Gelérd) – I. 25; II. 64, 276
Génebrard, Gilbert (Genebrardus, Gilbertus) – II. 100, 299, 388, 402, 413
GERÉD Vilmos – II. 16, 388
Gergely, I., Nagy Szent (Gregor., Gregorius), pápa – I. 19, 69, 71, 72, 74, 125, 126, 128, 265, 266, 271; II. 61, 96, 135, 140, 234, 266, 270, 271, 291, 293–295, 314, 316, 319, 357, 358, 376, 388, 402, 413
Gergely, XI., pápa – II. 271
Gergely, XIII., pápa – II. 280
Gergely, Nazianzoszi Szent (Nazianz., Nazianzenus, Nazianzénus; Gregorius Nazianzenus) – I. 69, 70, 124, 125, 127, 131; II. 291, 292, 313, 315, 317, 322, 395, 405, 413
Gergely, Nüsszai Szent (Gregorius Nissenus) – I. 72; II. 293, 395, 402, 407, 413, 418
Gergely, Tours-i Szent (Gregorius Turonensis, Turon., Turonens., Turonensis) – I. 69, 73, 75, 79, 125, 126, 128, 265, 267; II. 103, 135, 136, 230, 291, 294, 297, 314, 315, 319, 358, 359, 402, 403, 408, 413, 414
Gertrúd, Merániai – II. 277, 278
Gertrúd, Szent (Gertrud, Gertrudis) – I. 19; II. 61, 266, 270, 271
Gervasius, Szent (Gervási, Gyárfás) – I. 22, 271; II. 63, 271, 273
Gizella, Boldog – II. 278
Godefroy, Denis (Gothofredus, Dionysius) – II. 384
Góliát (Goliád, Góliád) – I. 73, 179, 183; II. 177, 179, 295, 340
GORZÓ Gellért – II. 14, 388, 424
Gothofredus, Dionysius → Godefroy, Denis
Gotthárd, Szent – II. 62
Gönczi Mátyás – II. 22
Granat.; Granatensis → Luis de Granada
Graphaeus, Cornelius – II. 265
Gratianus (Gratian.) – I. 68, 76; II. 289, 290, 298, 299, 320, 348, 401, 402, 412, 413
Gregor., Gregorius → Gergely, I., Nagy Szent

5.6. Személynévmutató

Gregorius Nazianzenus → Gergely, Nazianzoszi Szent
Gregorius Nissenus → Gergely, Nüsszai Szent
Gregorius Turonensis → Gergely, Tours-i Szent
Gretser, Jacob (Gretserus, Jacobus) – I. 75, 92; II. 287, 295, 298, 304, 388, 403, 414
Grynaeus, Johann Jacob – II. 387, 391
Guillard, Guillaume (Guillard, Gulielmus) – II. 384
Gymnicus, Joannes – II. 387, 394

Gyalogi János – II. 25
Gyárfás → Gervasius, Szent
Gyarmati Miklós – II. 231
György, Szent (Györ., Györg.) – I. 20, 34, 38; II. 54, 59, 62, 67, 68, 271, 280

HAAG, Herbert – II. 396
Habakuk, próféta – II. 421
HADZSEGA Gyula – II. 424
HAJDÚ Mihály – II. 393
Hajnal Mátyás – I. 5, 6
Hanna (Anna) – I. 196; II. 54, 344
HANUY Ferenc – II. 392
HARGITTAY Emil – I. 6, 7, 11, 12; II. 6, 8, 27, 30, 384, 385, 388–392, 423–426
Harmsfield, Nicholas – II. 298
HAVAS Ágnes, CS. – II. 393
HAVAS László – II. 386
Hédervári Kata (Viczi Jánosné) – II. 10
Hedvig, Sziléziai Szent (Adviga) – I. 26; II. 64, 277
HELTAI János – II. 14, 389, 393, 394, 424
Henrik, II., angol király – II. 279
Henrik, III., francia király – II. 360
Henrik, sziléziai herceg – II. 277
Hermannus Contractus (Hermann von Reichenau) – II. 374, 375
Heródes, I., Nagy, Júdea királya – II. 279, 335
Heródes Antipász (Herodes) – I. 172; II. 141, 273, 335
Heródiás – II. 273
Hérodotosz – II. 265, 386
HERVAY Ferenc – I. 8; II. 393, 394
Hester → Eszter
Hethesi Pethe László – II. 53, 59

5. MUTATÓK

Hethesi Pethe Lászlóné → Kapi Anna
Hethesi Pethe Rozina (Pázmány Miklósné) – II. 14
Hierat, Antonius – II. 387
Hieremias, II. (Jeremias), konstantinápolyi pátriárka – I. 130; II. 321, 322, 389, 403, 414
Hieron.; Hierónymus; Hieronymus, Eusebius Sophronius → Jeromos, Szent
Hilárian, Gázai Szent (Hilarion) – I. 71, 74; II. 292, 296, 404, 415
Hiláriu, Poitiers-i Szent – I. 17; II. 60, 268
Hiszkija (Ezekiás), Júda királya – I. 182, 304; II. 340, 376
HOGREFE, Christian – I. 12
HOLL Béla – I. 5; II. 8, 14, 15, 263, 389, 393, 394, 424
Holofernesz – II. 303
Honoratus, Bartholomaeus – II. 389
HOPPÁL Mihály – II. 396
HÖFFER, Josef – II. 396
Hrabanus Maurus (Rabánus; Rabanus Maurus Magnentius) – I. 129, 130; II. 139, 320, 322, 406, 418
Hunyadi János – I. 266; II. 275, 359
Hunyadi Mátyás → Mátyás, I.
HÜNERMANN, Peter – II. 356, 387

Iac., Iacob. → Jakab
Iácob → Jákob
Iacobus, Iakab, Iákab → Jakab
Iákob; Iákób → Jákob
Ián.; Iános; Iánós → János
Ianuarius → Januarius, Szent
Ierem. → Jeremiás
Ieroboám → Jerobeám
Ieronym.; Ieronymus; Ierónymus → Jeromos, Szent
Iesse → Jessze
Ignác, Antiochiai Szent (Ignat.) – I. 18; II. 61, 269
Ignác, Loyolai Szent – II. 304, 310, 388, 389, 403, 414
Ignat. → Ignác, Antiochiai Szent
IHM, Maximilian – II. 394
IJAS Antal – II. 396
Illés (Illyes, Illyés), próféta – I. 191, 247, 258, 305; II. 221, 254, 339, 344
Ilona, Szent – I. 21; II. 62, 272
Ilona, Szent, császárnő – II. 61, 62, 272, 322

5.6. Személynévmutató

Illyés András – II. 12
Illyes; Illyés → Illés
ILLYÉS István – II. 16, 388
IMRE Mihály – II. 426
Imre, Szent – I. 27, 179, 271; II. 276, 278
Ince, III. (Innocentius; Lotario de' Conti di Segni), pápa – I. 66, 130; II. 92, 93, 141, 288, 321, 322, 404, 415
Ioachim → Joachim, Szent
Ioan. → János, Szent, apostol
Ioannes → János, Keresztelő Szent
Iób → Jób
Ioel → Joel
Ionatás; Ionathas → Jonatán
Iósef → József, Szent
Iosef. → Josephus Flavius
Iosef (Iósef) – I. 70, 74, 77; II. 300
Iosef; Iósef → József, Jákob fia
Iosue → Józsue
Ireneusz, Szent (Iren.; Iraeneus, Irenaeus; Irén) – I. 79; II. 300, 388, 402, 404, 412, 415
Isaák; Isák → Izsák
Isai.; Isaias → Izajás
Isidórus; Isidorus Hispalensis → Izidor, Sevillei Szent
István, I., Szent, magyar király – I. 24, 179, 271; II. 271, 275, 278
István, Szent, vértanú – I. 28, 271; II. 51, 234, 279, 313
Iúda → Júda
Iudás – I. 71
Iudás → Júdás, Iskarióti; Júdás, Szent, apostol
Iudith → Judit
Iulian.; Iulianus → Julianus
Iulius → Caesar, Caius Julius; Julius Africanus, Sextus
Iuntas – II. 385
Iustin. → Jusztinianosz, I., Nagy Szent
Iustina → Juszтина, Szent
Iustinianus → Jusztinianosz, I., Nagy Szent
Iustinus → Jusztinosz, Szent
Iván, Szent → János, Keresztelő Szent
IVÁNYI Béla – II. 385
Ivó, Chartres-i Szent (Ivo Carnotensis) – I. 130; II. 321, 322, 404, 415

5. MUTATÓK

Izajás (Isai., Isaias; Ézsaiás), próféta – I. 70, 179, 181, 216; II. 73, 76, 77, 80, 82, 104, 112, 119–121, 123, 127, 144, 146, 150, 153, 175, 178, 183, 188, 204, 218, 219, 242, 249, 283, 284, 286, 292, 309, 339, 341, 348, 368, 376, 421

Izidor, Sevillei Szent (Isidórus) – I. 129; II. 139, 320, 404, 415

Izsák (Isaák, Isák) – I. 179, 215; II. 283, 339, 344

Jáfet – II. 309

Jakab, Szent, idősebb (Iacob., Iacobus, Iakab, Iákab), apostol – I. 23, 39, 270; II. 63, 233, 267, 274, 279, 283

Jakab, Szent, ifjabb (Iac., Iakab), apostol – I. 21, 270; II. 62, 233, 266, 272

Jakab, Szent, Júdás testvére – I. 131, 314; II. 85, 121, 122, 322, 379, 403, 415, 422

Jákob (Iácob, Iákob, Iákób) – I. 44, 187, 201, 215, 243, 256, 295; II. 73, 248, 283, 308, 339, 342, 343, 350

JANKOVICS Marcell – II. 396

János, X. (Iános), pápa – I. 183; II. 341

János, XXII., pápa – II. 354

János, Aranyszájú Szent (Iános, János; Joannes Chrysostomus) – I. 17, 56, 67, 69, 70, 75, 80, 92, 124–127, 131; II. 59, 61, 96, 103, 109, 136, 269, 286, 288, 291, 292, 297, 301, 304, 313, 315, 317, 322, 358, 399, 401, 415, 416

János, Damaszkuszi Szent (Damascenus; Joannes Damascenus, Ióánnész Damaszkénosz) – I. 127; II. 137, 317, 389, 401, 416

János, Kapisztrán Szent – II. 275, 367

János, Keresztelő Szent (Ián., Iános, Ioannes, János, Baptista; Joannes Baptista; Iván, Szent) – I. 22, 24, 35, 42, 201, 236, 237, 245, 253, 270; II. 63, 67, 68, 225, 266, 267, 273, 275, 276, 280, 324, 327, 345, 346, 362

János, Szent (Ián., Iános, Iánós, Ioan.), apostol – I. 21, 28, 68, 73, 183, 270; II. 71, 72, 82, 95, 111, 112, 120, 123, 129, 136, 154, 155, 186, 218, 233, 242, 269, 272, 274, 279, 283–285, 290, 295, 305, 306, 308, 310, 325, 328, 347, 348, 350, 368, 398, 409, 410, 421, 422

János, Szent, vértanú (Iános) – I. 22, 271; II. 63, 273

János, Yorki Szent (Eborákomi Iános; John Beverly) – I. 74; II. 296

JÁNOSI József – II. 284, 389

Januarius, Szent (Ianuarius) – I. 25; II. 64, 276

JELENITS István – II. 424

JENEI Ferenc – II. 373, 393, 424, 425

Jeremiás (Ierem.), próféta – I. 80, 182, 216; II. 72, 103, 120, 149, 154, 178, 184, 187, 188, 242, 249, 300, 326, 339, 354, 421

- Jerobeám (Ieroboám) – I. 305; II. 52, 376
- Jeromos, Szent (Hieron., Hierónymus, Ieronym., Ieronymus, Ierónymus; Hieronymus, Eusebius Sophronius) – I. 14, 25, 56, 69, 71, 73, 74, 124–126, 128, 130, 179, 266, 271; II. 39, 41, 64, 95, 98, 99, 135–138, 140, 141, 264, 276, 279, 285, 290–292, 294, 296, 313–316, 318, 319, 321, 359, 389, 403, 404, 414, 415
- Jessze (Iesse; Izáj) – I. 57, 295; II. 286, 371
- Joáb – II. 86
- Joachim, Szent (Ioachim) – I. 19; II. 270
- Joannes Chrysostomus → János, Aranyszájú Szent
- Joannes Damascenus → János, Damaszkuszi Szent
- Jób (Iób) – I. 55, 77, 146, 161, 200, 304; II. 72, 73, 80, 85, 86, 101, 102, 112, 149, 150, 152, 165, 183, 218, 254, 283, 285, 344, 420
- Joel (Ioel), próféta – I. 183; II. 340, 421
- Jónás, próféta – II. 348, 421
- Jonatán (Ionatás, Ionathas) – I. 109, 183, 242; II. 121, 179, 308, 350
- Josephus Flavius (Iosef.) – I. 37; II. 281, 389, 404, 416
- Jozija (Josias), Júda királya – II. 177
- József (Iosef, Iósef), Jákob fia – I. 108, 161; II. 283, 308, 350
- József, Szent (Iósef) – I. 19; II. 11, 19, 61, 270
- József (Iosue) – I. 265; II. 106, 219, 221, 357, 420
- Júda (Iúda) – I. 150; II. 328
- Júdás, Iskarióti (Iudás) – I. 246; II. 270, 327, 331, 351
- Júdás Makkabeus (Machabaeus) – I. 184; II. 340, 341
- Júdás, Szent (Iudás; Tádé; Thadaeus), apostol – I. 26, 270; II. 233, 277, 324
- Júdás, Szent, Jakab testvére – II. 422
- Judit (Iudith) – I. 86; II. 106, 175, 176, 178, 184, 248, 303, 338, 339, 344, 371, 420
- JUHÁSZ László – II. 385
- Julianus, Flavius Claudius, Apostata (Iulian., Iulianus), római császár – I. 66, 69, 70, 124, 125, 127, 266; II. 96, 134, 138, 288, 291, 292, 313, 315, 317, 359, 399, 401, 405, 412, 413, 416
- Julius Africanus, Sextus – II. 384
- Jusztina, Szent (Iustina) – I. 25; II. 276
- Jusztinianosz, I., Nagy Szent (Iustin., Iustinianus; Iustinianus I.), bizánci császár – I. 68, 129, 266; II. 50, 140, 290, 321, 358, 389, 404, 406, 411, 415
- Jusztinosz, Szent (Iustinus; Justinus) – I. 66; II. 288, 404, 415, 417; I. még: Pseudo-Jusztinosz

5. MUTATÓK

Kaifás (Caifás) – I. 172; II. 335
Káin – II. 325
Kaiszariosz, Nazianzoszi Szent (Caesarius Nazianzenus) – I. 125; II. 21, 135, 261, 315, 405, 413
Kájoni János – II. 283, 387, 425
Kájusz, pápa – II. 270
Káldi György – II. 263, 385
Kallixtus, III., pápa – II. 275
Kálmán, Szent (Kálmány; Koloman) – I. 26; II. 64, 277
Kálvin János → Calvin, Jean
Kám (Cham) – I. 194; II. 309, 344
KANYORSZKY György – II. 393
Kapi Anna (Hethesi Pethe Lászlóné) – I. 5; II. 7, 8, 14, 18, 53, 59
Kappen, Johann Erhard – II. 361, 389
Károly, V. (Carolus), német-római császár – II. 386
Károly, Nagy (Carolus Magnus), frank király – II. 319
Károlyi Gáspár – I. 56; II. 286
Katalin, Alexandriai Szent (Catharina) – I. 27, 272; II. 64, 234, 267, 278, 362
Katalin, Sienai Szent – I. 20, 272; II. 62, 234, 271, 362
KATONA István – II. 8
KATONA Lajos – II. 334, 389
KÁFER István – II. 393, 394
KECSKEMÉTI Gábor – I. 12; II. 7, 29, 387, 389, 422, 423
KECSKÉS Mónika – II. 373, 390
KELECSÉNYI Ákos – II. 393, 394
Kelemen, I., Római Szent (Clemens Romanus), pápa – I. 27, 75, 124, 127, 129; II. 64, 192, 278, 298, 299, 312, 316, 320, 347, 386, 401, 404, 411
Kelemen, VIII., pápa – II. 362
KESZLER Borbála – II. 393
KESZTHELYI Ferenc – II. 16, 387
KICZENKO Judit – II. 424
KIRÁLY István – II. 397
KIS Ferencné – II. 394
KISFALUDY Árpád Béla – II. 392
Kisfaludy Zsigmond – II. 18
KLANICZAY Tibor – II. 14, 390, 393, 425
Klára, Assisi Szent (Clara) – I. 24; II. 63, 275
Klodvig, I. (Clodovaeus; Chlodvig, Clovis), frank király – I. 126; II. 136, 315
Klősz Jakab (Klöz) – II. 391

5.6. Személynévmutató

- KNAPP Éva – II. 323, 395
Knobloch, Johann (Knoblouch, Johannes) – II. 389
KOLTAI András – II. 14, 390, 424
Konstantin, I., Nagy (Constant., Constantinus, Constantinus), római császár – I. 68, 70, 71, 125, 128, 131; II. 94, 97, 135, 138, 142, 272, 289, 293, 314, 315, 357, 359, 402, 412
Kopcsányi Márton – I. 6; II. 9, 14, 303, 305, 384, 423
Kopernikusz, Nikolausz (Copernicus, Nicolaus; Kopernik, Mikołaj) – I. 38; II. 282
KÓSA Ferenc – II. 396
Kosma → Kozma
Kovács Attiláné Tanai Piroška – II. 7
KOVÁCS Eszter – II. 7
KOVÁCS Gergely – II. 31, 390
KOVÁCS József – II. 393, 425
KOVÁCS Mihály – II. 394
Kozma, Szent (Kosma) – I. 25, 271; II. 64, 276
König, Johann – II. 394
KÖPECZI Béla – II. 10, 15, 390, 425
KÖSZEGHY Péter – I. 8; II. 392, 425
Krisztina, Szent (Christina) – I. 23; II. 63, 274
KULCSÁR Péter – II. 359, 385
KURTA József – I. 12; II. 6
Kürillosz → Cirill, Alexandriai Szent; Cirill, Jeruzsálemi Szent

Lactantius, Lucius Caelius Firmianus – I. 70, 126, 134; II. 35, 292, 316, 323, 404, 416
Laelius, Caius, Sapiens – II. 386
Laimarie, Guillaume (Laemarius, Guillielmus) – II. 384
Lajos, IX., Szent, francia király – I. 24; II. 63, 275
Lajos, Thüningiai – II. 278
László, I., Szent (László), magyar király – I. 22, 179, 271; II. 234, 273
László, V., magyar király – I. 266; II. 359
Laurentius → Lőrinc, Szent
Lázár, Szent – I. 103, 305; II. 274, 306
Lazarus – II. 389
Lénárt, Szent (Lénárd) – I. 27; II. 64, 278
Leó, I., Nagy Szent (Leo), pápa – I. 20; II. 62, 271
Leó, XIII., pápa – II. 367

5. MUTATÓK

- Lépes Bálint – I. 6
LePreux, Jean (le Preux, Ioannes) – II. 391
Lestár, Szent (Eustachius, Placidus) – I. 25; II. 64, 276
Lipót, Szent (Lipolt) – I. 27; II. 64, 278
Listius László – II. 393
Lithus, Christianus Simon, Misenus → Sten, Simon
Lót (Lóth) – I. 86, 268; II. 303
Lőrinc, Szent (Laurentius, Lőrincz, Lőrincz) – I. 24, 271; II. 63, 234, 267, 275, 276
Luc. → Lukács, Szent
Luca, Szent (Lucia, Lucza) – I. 28, 29, 272; II. 65, 234, 267, 279
Lucanus, Marcus Annaeus – II. 361, 390
Lucas → Lukács, Szent
Lucia → Luca, Szent
Lucius, Jacobus – II. 386
Lucza → Luca, Szent
Lufft, Hans – II. 60
Luis de Granada (Ludovicus Granatensis) – II. 330
LUKÁCS László – II. 25, 390
Lukács, Szent (Luc., Lucas) – I. 26, 56, 77, 270, 314; II. 54, 64, 71, 74, 79, 101, 119, 121, 122, 186, 218, 223, 226, 233, 242, 267, 274, 275, 277, 284–287, 299, 304–306, 308, 309, 311, 312, 323–326, 328, 335, 345, 347, 348, 351, 353–356, 359, 362, 368, 421
LUKÁCSY Sándor – I. 8; II. 392, 425
Luther, Martin (Luther Márton, Lutherus) – I. 56, 78, 267; II. 42, 60, 102, 231, 286, 299, 300, 360, 361, 390, 405, 416

Macarius → Makariosz, Szent, egyiptomi remete; Makariosz, Szent, jeruzsálemi püspök
Macedonius, Szent, Kritophagus – I. 74; II. 296
Machabaeus → Júdás Makkabeus
Macrina → Makrina, Szent
Macrobius, Ambrosius Theodosius – I. 36; II. 281, 390, 405, 416
MACZÁK Ibolya – II. 9, 15, 384, 390, 422, 423, 425
Madách Gáspár – II. 393
MADAS Edit – II. 283, 286, 390
Magdala; Magdolna → Mária Magdolna, Szent
Magyari István – I. 11; II. 391
Makariosz, Szent (Macarius), egyiptomi remete – I. 134; II. 145, 324

5.6. Személynévmutató

Makariosz, Szent (Macarius), jeruzsálemi püspök – I. 131; II. 322
Makrina, Szent (Macrina) – I. 72; II. 293
Malakiás, Armaghi Szent (Malachias) – I. 75; II. 100, 298, 400, 411
Malakiás, próféta – II. 74, 421
Malkus – 148; II. 328
Mamertus, Szent – I. 265; II. 358
Manassze – II. 199, 348
Mani – II. 312
Manutius, Paulus – II. 386
Marcell, I., Szent (Marcell.; Marcellus), pápa – I. 17; II. 268
Marcellina – II. 301, 398, 408
Marcellinus (Marcellinus), pápa – II. 272
Marcellus, püspök – I. 73, 77; II. 99, 295, 300
Marciális, Szent (Marciális; Martialis) – I. 68; II. 290, 391, 405, 416
Marcion – II. 98, 295, 297, 407, 418
Marcus → Márk, Szent
Marcus Aurelius Antoninus, római császár – II. 271, 344
Margit, Antióchiai Szent – I. 23, 272; II. 63, 234, 274, 362
Margit, Árpád-házi Szent – I. 179, 272; II. 234, 339, 362
Mária → Mirjam
Mária, Betániai Szent – II. 274, 306
Mária Magdolna, Szent (Magdala, Magdolna, Maria Magdol., Maria Magdolna)
– I. 23, 208, 210, 214, 240, 246, 272; II. 9, 51, 63, 198, 213, 267, 274
Mária, Szent, Szűz – I. 5, 23–25, 56–60, 80, 95, 121, 127, 134, 135, 138, 166,
198, 208, 236, 237, 269, 270, 277, 286, 290, 291, 293–295, 298, 300–304;
II. 10, 11, 19, 55, 87–89, 144, 148, 228, 246, 247, 267–271, 274–279, 283,
286, 305, 311, 324, 334, 352, 353, 360, 362, 364, 365, 369–376, 386, 387,
390, 395, 401, 411
Márk, Szent (Marcus, Mark) – I. 20, 77, 131, 270; II. 62, 84, 187, 233, 266,
271, 274, 275, 285, 309, 312, 322, 325, 328, 348, 351, 405, 416, 421
Márta, Szent (Mártha) – I. 23; II. 63, 274, 306
Martialis → Marciális, Szent
MARTINI, Carlo M. – II. 391
Martinianus, Szent – II. 365
MARTON József – II. 16, 388
Márton, Szent (Martinus) – I. 27, 71, 72, 179, 271; II. 97, 234, 267, 278, 292,
297, 407, 418
MASZNYIK Endre – II. 300, 390

5. MUTATÓK

- Máté, Szent (Máte, Máthe, Matt., Matth., Matthaeus), apostol – I. 25, 55, 56, 67, 69, 70, 76, 77, 134, 210, 265, 268, 270, 312; II. 64, 71, 72, 74, 80–82, 84, 94, 95, 102, 106, 119, 120, 123, 124, 204, 233, 267, 275–277, 279, 284–286, 288, 291, 292, 306, 308, 309, 312, 323, 325, 328, 341, 346–348, 351, 379, 399, 403, 408, 414, 416, 419, 421
- Mattatiás – II. 340
- Matth.; Matthaeus → Máté, Szent
- Mátyás, I. (Hunyadi Mátyás), magyar király – II. 359
- Mátyás, II., magyar király – II. 59
- Mátyás, Szent (Matthias), apostol – I. 18, 33, 270; II. 61, 233, 266, 270
- Maurikiosz (Mauritius), bizánci császár – I. 72; II. 97, 294, 408, 419
- Maxentius, Marcus Aurelius Valerius, római császár – II. 268
- Mayr, Georg – II. 366–372, 376, 377, 391
- MCDONALD, William J. – II. 396
- Medárd, Szent – I. 22; II. 62, 273
- Melchisedek → Melkizedek
- Meléciusz, Szent (Melecius; Meletius) – I. 266; II. 358, 359
- Melkizedek (Melchisedek) – I. 114; II. 309
- Metafrastes, Simeon → Szümeón Metaphrasztész
- Michel → Mihály, Szent
- Mifiboset – I. 242; II. 350
- MIGNE, Jacques Paul – II. 392
- Mihály, Szent (Michel), főangyal – I. 25, 29, 236, 237, 269, 270, 278; II. 64, 211, 233, 267, 276, 277, 366
- Mihálykó János – I. 6; II. 13, 14, 391
- MIHELICS Vid – II. 371, 391
- Mikeás, prófeta – II. 75, 421
- Miklós, Szent (Nic.) – I. 28, 271; II. 65, 234, 267, 278, 279
- Mirjam (Maria) – I. 304; II. 376
- Miskolczi Csulyak István – II. 393, 425
- Monegund, Szent (Monegundis) – I. 75; II. 100, 297
- Mór, Szent (Moricz; Mauritius) – I. 25; II. 64, 276
- Moretus, Jan (Joannes) – II. 391
- Moricz → Mór, Szent
- Mózes (Moyses) – I. 103, 111, 113, 130, 178, 179, 245, 247, 253, 257, 295; II. 53, 123, 248, 306, 351, 354, 357, 371, 376, 420
- Munkácsi István Pál (Munkatsj, Stehanus Paulus) – II. 19
- Musculus, Andreas – II. 265
- Müllerné Gulya Márta – II. 7

5.6. Személynévmutató

Mylius, Arnold(us) – II. 388

Mysenus → Sten, Simon

Naamán – I. 236; II. 350

Nabugodonozor → Nebukadnezzár

Nádasdy Terézia – II. 17

NAGY András – II. 396

Náhum, próféta – II. 421

Narcissus, Szent (Narküszosz) – I. 125; II. 314

Nazianz.; Nazianzenus → Gergely, Nazianzosi Szent

Nebukadnezzár (Nabugodonozor; Nabukodonozor), újbabiloni király – I. 99; II. 306, 317

NÉGYESY László – II. 284, 391

Nehemiás (Nehem.) – I. 133; II. 323, 346, 420

Némethi Jakab – II. 27

Nepotianus – I. 124; II. 313, 403, 414

Nero, Claudius Caesar Augustus Germanicus, római császár – II. 271, 304

Neste → Anasztázia, Szent

Nic. → Miklós, Szent

Nicéforus; Niceph.; Nicephorus Callistus Xanthopoulos → Niképhorosz Kallisztosz Xanthopoulosz

Nicomedes → Nikomédész, Szent

Niképhorosz Kallisztosz Xanthopoulosz (Nicéforus, Niceph.; Nicephorus Callistus Xanthopoulos) – I. 37, 66, 68, 72, 73, 125–127, 134, 265; II. 41, 136, 281, 282, 288–290, 294, 295, 314, 316, 317, 324, 357, 358, 405, 406, 416

Nikomédész, Szent (Nicomedes) – I. 22; II. 266, 273

Nivelle, Sebastian (Nivellius, Sebastianus) – II. 388

Noé – I. 110; II. 309, 344

NOË, Virgilio – II. 385

Novatus, Marcus Annaeus – II. 394

NYÁRY Zsigmond – II. 283, 391, 425

Nyéki Vörös Mátyás – I. 6; II. 356, 373, 393, 425

Obed-Edom (Obededom, Obédedom) – I. 247, 257; II. 221, 351

OLÁH Szabolcs – II. 424, 426

Oporinus, Joannes – II. 394, 396

Optatus – I. 128; II. 133, 138, 312, 318, 406, 417

Orbán, I., Szent (Vrbanus), pápa – I. 21; II. 62, 266, 272, 273

5. MUTATÓK

Órigenész (Origenes) – I. 70; II. 292, 314, 406, 417

ORLOVSZKY Géza – II. 425

Orosius, Paulus – I. 128; II. 44, 138, 318, 406, 417

Orsolya, Szent – I. 26; II. 64, 277

Osmont, Jean (Joannes) – II. 386

Oza → Uza

Ózeás, próféta – II. 104, 175, 183, 187, 338, 421

ÖRY Miklós – II. 392, 425

ÖTVÖS Péter – II. 395, 426

PÁL József – II. 396

Pál, Nolai Szent (Paulinus; Paulinus Nolanus; Paulinus, Pontius Meropius Anicius) – I. 79, 126, 128, 129; II. 103, 135, 139, 140, 300, 316, 319, 320, 406, 417

Pál, Remete Szent (Paulus Lybicus) – I. 17, 134; II. 60, 266, 268, 324, 408, 415

Pál, Szent (Saul), apostol – I. 16, 17, 22, 55, 69, 70, 77, 122, 136, 145, 183, 185, 210, 236, 237, 267, 270, 277; II. 36, 63, 98, 211, 231, 233, 265, 269, 271, 273, 277, 279, 292, 317, 364, 378, 401, 415, 421, 422

Pál, Szent, vértanú – I. 22, 271; II. 63, 273

Palladiosz (Palladius Helenopolitanus) – I. 134; II. 145, 324, 406, 417

Pamele, Jacob van (Pamel.; Pamelius, Jacobus; Pamèle, Jacques de Joigny de) – I. 67; II. 288, 391, 401, 406, 412, 417

Pancratius → Pongrác, Szent

PAP Balázs – II. 395, 426

Parmenianus – II. 318

Paula, Szent – I. 69, 126; II. 95, 136, 290, 291, 315, 403, 404, 414, 415

Paulin. → Paulinus, Szent

Paulinus; Paulinus Nolanus → Pál, Nolai Szent

Paulinus, Szent (Paulin.) – I. 24; II. 63, 276

Paulus Lybicus → Pál, Remete Szent

PAVERCSIK Ilona – II. 394

Pázmány Miklós – II. 14

Pázmány Péter – I. 5–11, 13; II. 5–18, 20, 22–27, 29–32, 34–36, 53, 54, 59, 263, 265, 268, 283–285, 287, 288, 293–295, 298–300, 302–312, 314, 316, 317, 319, 321, 323–327, 329–332, 335, 338–341, 343–345, 347–351, 353–356, 359–362, 364, 368–371, 373–376, 378, 379, 382, 384, 385, 388–393, 395, 397, 408, 419, 422–426, 428

PECZ Vilmos – II. 396

5.6. Személynévmutató

Pécseli Király Imre – II. 393, 425
Pécsi Lukács – I. 6; II. 303, 305, 392, 425
Pelagius – II. 321
PERENDY László – II. 390
Perna, Peter – II. 394
Perrin, François (Perrinus, Franciscus) – II. 386
Pet.; Pét. → Péter, Szent, apostol
Péter, Canisius Szent (Canisius, Petrus) – I. 267; II. 287, 302, 303, 307, 308, 326, 327, 342, 343, 345, 347, 352, 353, 360, 366, 367, 371, 386, 395, 396, 401, 411
PÉTER László – II. 29, 392
Péter (Petrus Fullo), püspök – II. 360, 399, 406, 409, 417
Péter, Szent (Pet., Pét., Petr., Petrus), apostol – I. 17, 18, 22, 24, 75, 124, 128, 131, 142, 183, 185, 208, 210, 231, 236, 237, 240, 244–246, 267, 270, 277, 305, 306, 310, 312, 313; II. 52, 75, 76, 94, 96, 116, 151, 152, 211, 218, 233, 254, 258, 259, 266–268, 270–274, 276, 278, 285, 290, 306, 318, 322, 325, 328, 329, 350, 364, 378, 379, 406, 417, 422
Péter, Veronai Szent – I. 20; II. 62, 271
Pethe Lászlóné → Kapi Anna
Petr. → Péter, Szent, apostol
Petrás Ferenc – II. 24, 25
Petrás Ince János – II. 25, 387
Petri, Heinrich – II. 391
PETRÓ József – II. 425
Petronella, Szent – I. 21; II. 272
PETRŐCZI Éva – II. 395, 426
Petrus → Péter, Szent, apostol
Petrus Fullo → Péter, püspök
Petrus Lombardus – II. 319, 387, 401, 412
Peypus, Friedrich (Fridericus) – II. 390
Phil.; Philip → Fülöp, Szent
Pilátus → Poncius Pilátus
Pipin, Landeni – II. 270
Piroska → Prisca, Szent
Piusz, V. (Pius), pápa – II. 310, 391
Plantin, Christophe (Plantinus, Christophorus) – II. 386, 394
PLASBERG, Otto – II. 386
Plinius Secundus Maior, Caius – I. 76; II. 299, 392, 406, 417
Polikárp, Szmirnai Szent (Policar.) – I. 17; II. 61, 269, 300

5. MUTATÓK

- Poncius Pilátus (Pilátus, Poncius Pilatus) – I. 59, 60, 172, 173; II. 89, 171, 287, 326, 327, 335
- Pongrác, Szent (Pancratius, Pongrátz) – I. 21; II. 62, 266, 272, 273
- Pongrácz Eszter (Apponyi Miklósné) – II. 15
- Pongrátz → Pongrác, Szent
- Prágai András – II. 22
- Prisca, Szent (Piroska) – I. 17; II. 61, 268
- Processus, Szent – II. 365
- Proklosz, Szent (Proclus) – I. 265, 267; II. 358
- Protasius, Szent (Protási) – I. 22, 271; II. 63, 271, 273
- Pseudo-Abdias – II. 397, 408, 417
- Pseudo-Amphilokhiosz (Pseudo-Amphilochius) – II. 357, 399, 409, 417
- Pseudo-Augustinus – II. 303, 305, 311, 320, 362, 397, 405, 409, 417
- Pseudo-Dionüsziosz (Pseudo-Dionysius Areopagita) – II. 298, 312, 401, 412, 417
- Pseudo-Jusztinosz (Pseudo-Iustinus) – II. 288, 404, 415, 417
- Ptolemaiosz (Ptolomaeus) – I. 38; II. 282
- Pudenciána, Szent (Pudenciana) – I. 21; II. 272
- Pudens, Szent – II. 272
- PUSKELY Mária – II. 291, 315, 396
- Püthagorasz (Pythagoras; Pythagoras) – I. 92; II. 210, 304, 406, 417
- Quentel, Arnold (Quentelius, Arnoldus) – II. 385
- Quentel, Johann (Erben) – II. 395
- Quentel, Peter – II. 386
- Quentelius, Arnoldus → Quentel, Arnold
- Quintianus (Cincianus, Quincianus), püspök – I. 267; II. 229, 360, 406, 417
- Quintilla – II. 299, 407, 419
- Rabanus; Rabánus → Hrabanus Maurus Magnentius
- Ráchel – I. 243; II. 350
- Ráday Pál – II. 14, 388, 424
- Radegundis, Szent – II. 64
- RADVÁNSZKY Anikó – II. 423
- Ráfael, Szent (Rafaël, Ráfaël), főangyal – I. 11, 74, 269, 270, 278; II. 6, 23, 233, 296, 344, 366
- Ráguel – II. 344
- RAHNER, Karl – II. 396
- Rákóczi Julianna – II. 10, 15

5.6. Személynévmutató

- RAPAICS Rajmond – II. 392, 393
Ráth György – II. 24
RÉGER Ádám – II. 425
Regnault, François (Franciscus) – II. 388
REMÉNYI Andrea – II. 354, 393
Remig, Szent (Remigius) – I. 26; II. 64, 230, 277
RÉVAY József – II. 389
Rhau, Georg(ius) – II. 386
Ribadeneira, Pedro de (Petrus) – II. 326, 388
Rikesin Zuzsanna – II. 9, 392
Rima Szeczy Anna Maria → Szécsi Anna Mária
Rimay János – I. 6; II. 14, 357, 395
Riparius – I. 125, 127; II. 135, 314, 316, 403, 415
Róbert, Bellarmin Szent (Bellarminus; Bellarmino, Roberto; Bellarminus, Robertus) – I. 267; II. 360, 384, 400, 410
ROMHÁNYI Beatrix – II. 387
Rouillé, Guillaume (Rovillius) – II. 387
RÓZSA Huba – II. 385
ROZSONDAI Marianne – II. 7
Rudolf, Szent – II. 62
Rufinus Tyrannius (Ruffin., Ruffinus; Rufinus Aquileiensis) – I. 37, 69, 76, 124, 265; II. 69, 95, 281, 289, 291, 299, 314, 357, 387, 406, 418
Rút – II. 420
RUZSICZKY Éva – II. 396
- Sabellico, Marcantonio (Sabellicus, Marcus Antonius Coccius) – II. 180, 340, 394, 406, 418
Sabinianus – I. 124, 128; II. 138, 313, 319, 403, 414
Sabinus, Szent – I. 72; II. 294
Sagittarius, Joannes – II. 316, 394
Sailly, Thomas (Saillius) – II. 310, 325, 326, 328–330, 342, 356, 364, 365, 394
Salamon (Salomon), Izrael királya – I. 54, 77, 80, 253, 254, 296; II. 85, 101, 103, 249, 285, 354
Sámuel (Samuel) – I. 113; II. 54, 285, 295, 296, 308, 309, 317, 340, 344, 350, 351, 420
Sándor, I., Szent (Alexander), pápa – I. 75, 77; II. 298, 299, 398, 408
Sándor, Szent (Alexander) – I. 18; II. 61, 270
Sára, Ábrahám felesége – I. 196; II. 187, 259, 339, 344
Sára, Szent – II. 63

5. MUTATÓK

- Sára, Tóbiás felesége – I. 195, 304; II. 344
SARBAK Gábor – II. 387
Sartorius, Adam – II. 384, 388
Sartorius, David – II. 386
Saul → Pál, Szent, apostol
Saul, Izrael királya – I. 54; II. 285, 308, 350
Scapula – I. 76; II. 299, 407, 418
Scholastica → Skolasztika, Szent
SCHWARTZ, Eduard(us) – II. 360, 394
Schwenk, Laurentius (Schvvenk) – I. 267; II. 360, 390, 405, 416
Scipio Aemilianus Africanus, Publius Cornelius – II. 390
Scotus, Hieronymus – II. 392
Sebestyén, Szent (Seb.) – I. 17, 271; II. 269, 365
Seneca, Lucius Annaeus – I. 92; II. 210, 304, 394, 406, 418
Sennacherib → Szancherib
Severinus → Szeverin, Szent
Severus → Sulpicius Severus
Sidonius Apollinaris (Sidonius; Caius Sollius Modestus Apollinaris) – I. 267; II. 230, 359, 406, 418
Sigonio, Carlo (Sigonius, Carolus) – I. 265; II. 358, 394, 406, 418
Sík Sándor – II. 15, 394, 425
Silvester → Szilveszter, I., Szent
SIMBECK, Karl – II. 386
Simeon – I. 249; II. 223, 324, 353
Simeon, Szent – I. 18; II. 61, 270
Simon, Szent, apostol – I. 26, 270; II. 64, 233, 267, 277, 324
SINKÓ Ferenc – II. 426
Sirák – II. 287, 288, 302, 329, 344, 371, 420
Skolasztika, Szent (Scholastica) – I. 18; II. 61, 270
Socolovius, Stanislaus → Sokołowski, Stanisław
Sócrates; Socrates Scholasticus → Szókratész Szkholasztikosz
SODI, Manlio – II. 385, 391, 396
SÓGOR Géza – I. 12
Sokołowski, Stanisław (Socolovius, Stanislaus) – II. 389
Solinus, Caius Julius – I. 36; II. 281, 394, 407, 418
SOÓS Sándorné – II. 323, 394
Sozom.; Sozomen.; Sozómenus; Sozomenus, Salminius Hermias → Szózomenosz, Szalamenész Hermeiasz
SÖVEGES Dávid – II. 426

5.6. Személynévmutató

Staniszló → Szaniszló, Szent
Steinmann, Hans – II. 386, 404, 412
Sten, Simon (Mysenus; Lithus, Christianus Simon, Misenus) – I. 92; II. 304, 388, 403, 414
STOLL Béla – II. 393, 425
Suetonius, Caius (Gaius) Tranquillus – I. 36; II. 281, 394, 407, 418
Sulpicius Severus (Severus, Sulpicius) – I. 71, 72, 128, 129; II. 138, 292, 294, 319, 320, 406, 407, 417, 418
Surius, Laurentius – I. 72; II. 293, 395, 402, 407, 413, 418
Susanna → Zsuzsanna, Szent
Sylvester → Szilveszter, I., Szent
Symeon Metaphrastes → Szümeón Metaphrasztész
Symforósa → Szimforóza, Szent

SZABÓ András – I. 6; II. 395, 426
SZABÓ Ferenc – II. 356, 389, 392, 395, 426
SZABÓ Géza – II. 16, 387
SZABÓ Károly – II. 393
SZABÓ T. Attila – II. 396
SZABÓ Zsuzsanna – II. 376, 395
SZALAI Miklós – II. 284, 395
Szalóme – II. 273
Szancherib (Sennacherib) – I. 182; II. 340
Szaniszló, Szent (Staniszló) – I. 21; II. 62, 272
SZÁRAZ Orsolya – II. 426
Szebeni János – II. 24
Szebeni János, ifj. – II. 24
Széchényi Ferenc – II. 17, 18
Szécsi Anna Mária (Rima Szeczy Anna Maria) – II. 9
SZELESTEI N. László – II. 7, 14, 395, 422
Szem – II. 309
SZEMADÁM György – II. 396
SZERDAHELYI István – II. 397
Szeverin, Szent (Severinus) – I. 26; II. 64, 267, 277
SZILÁGYI Csaba – II. 423
SZILASI László – II. 395, 426
Szilveszter, I., Szent (Silvester, Sylvester), pápa – I. 28, 271; II. 65, 234, 279
Szimforóza, Szent (Symforósa; Symphorosa) – I. 23; II. 63, 274
Szofoniás, próféta – II. 421

5. MUTATÓK

Szókratész Szkholasztikosz (Sócrates; Socrates Scholasticus) – I. 124, 266; II. 281, 289, 313, 358, 359, 387, 407, 418

Szopos Anna – II. 25

Szoszigenész – II. 281

Szózomenosz, Szalamenész Hermeiasz (Sozom., Sozomen., Sozómenus; Sozomenus, Salminius Hermias) – I. 68, 70, 72, 76, 124, 125, 130, 131, 134, 266; II. 179, 281, 289, 292, 294, 299, 313, 315, 321, 322, 324, 340, 358, 359, 387, 407, 418

SZÖRÉNYI László – I. 12

Szümeón Metaphrasztész (Metafrastes, Simeon; Symeon Metaphrastes, Szent Simeon) – I. 75; II. 297, 405, 406, 418

SZVORÉNYI Róbert – II. 7

Tádé → Júdás, Szent, apostol

TAKÁCS László – II. 7, 313, 319, 389

Takáts Lajos Imre (Takáts, Ludovicus Emericus) – II. 19

Tamás, Aquinói Szent (Aquinas) – I. 19, 77, 129; II. 61, 105, 109, 139, 221, 270, 299, 302, 310, 319, 351, 354, 395, 399, 407, 419, 424

Tamás, Becket Szent – I. 28; II. 65, 279

Tamás, Szent (Thamás, Thomas), apostol – I. 28, 117, 270; II. 65, 233, 267, 279, 310

Tamás, Szent (Thamas), püspök – I. 266; II. 358

Tarnóczy István – II. 14

TASI Réka – II. 422, 423

Tertullianus, Quintus Septim(i)us Florens (Tertul., Tertulliánus) – I. 56, 67, 68, 76, 133, 218; II. 94, 98, 143, 184, 285, 288, 289, 295, 299, 323, 344, 348, 407, 418, 419

Thadaeus → Júdás, Szent, apostol

Thamas → Tamás, Szent, püspök

Thamás → Tamás, Szent, apostol

Theodórétosz (Theodor., Theodore., Theodorétus; Theodoretus) – I. 69, 70, 72–74, 126–128, 130, 131, 266; II. 95, 96, 99, 138, 179, 180, 281, 289, 291–293, 295, 296, 315, 317, 318, 321, 322, 340, 358, 359, 387, 407, 408, 419

Theodórosz Anagnóosztész (Theodorus Lector) – II. 387

Theodórosz, Szent (Theodórus; Theodorus Siceotes) – I. 75; II. 297, 406, 418

Theodosius, I., Nagy (Theodósius), római császár – I. 183, 265; II. 50, 180, 340, 357

Theodósziosz, II. (Theodósius; Theodosius), bizánci császár – I. 265; II. 357

5.6. Személynévmutató

- Theophülaktosz, Ohridi (Theofilactus; Theophylactus) – I. 56; II. 87, 286, 408, 419
- THIMÁR Attila – II. 424
- Thomas → Tamás, Szent, apostol
- Thomas Aquinas → Tamás, Aquinói Szent
- Thuküdidész (Thucydides) – II. 265, 386
- THURZÓ Ferenc – II. 22, 395
- Tiburtius, Szent (Tiburt.; Tyburtius; Tibor) – I. 20; II. 62, 266, 271
- Timóteus, Szent (Tim., Timot., Timoth.) – I. 17, 76, 267, 310, 312, 314, 315; II. 61, 82, 102, 111, 183, 260, 269, 359, 378, 379, 422
- Titusz, Szent (Tit., Titus) – I. 310, 312, 313; II. 260, 378, 379, 422
- Tivadar, Szent (Theodor) – I. 27; II. 64, 278
- Tóbiás (Tob., Tobias) – I. 86, 161, 201, 216, 278, 304, 315; II. 106, 156, 191, 204, 207, 254, 296, 303, 327, 344, 348, 349, 366, 380, 420
- Tóbit – II. 303
- TONIOLO, Alessandro – II. 385
- TRIACCA, Achille Maria – II. 385, 391
- Turon.; Turonens.; Turonensis → Gergely, Tours-i Szent
- TUSOR Péter – II. 8, 395
- TÜSKÉS Gábor – II. 323, 395
- Tyburtius → Tiburtius, Szent
- ÚJVÁRI Edit – II. 396
- URAY Piroska – II. 392, 425
- Uza (Oza) – I. 127, 245; II. 317
- VADAI István – I. 12; II. 356, 373, 395, 426
- Valens → Bálint, Szent
- Valens, Flavius Julius, római császár – II. 357
- Valentinus – II. 388
- Valeria, Szent – II. 273
- Valerianus, Szent (Valerian.) – I. 20; II. 271, 278
- VÁMSZER Márta – II. 396
- VANYÓ László – II. 292, 390, 395
- VARGA Imre – II. 393
- VARGHA Balázs – II. 387
- VARGHA Damján – II. 306, 395
- Varro, Marcus Terentius – I. 78; II. 300, 408, 419
- Vásárhelyi Gergely – I. 6; II. 265, 283, 286, 287, 304, 310, 349, 350, 395, 396

5. MUTATÓK

- VÁSÁRHELYI Judit, P. – I. 9, 12; II. 7, 394
VASS Péter – II. 392
Vata – II. 276
Vazul, Nagy Szent (Basilus; Basilius Magnus, Baszileiosz, Bazil) – I. 22, 68, 76, 92, 124, 131, 265, 267; II. 63, 94, 229, 273, 289, 293, 299, 304, 312, 322, 357, 360, 395, 399, 400, 410, 417
Vencel, Szent (Venceslaus) – I. 25; II. 64, 276
VERBÉNYI István – II. 396
Veronika, Szent – II. 61
Victor Uticensis (Victor Vitensis) – I. 72, 184, 318; II. 56, 97, 293, 341, 408, 419
Victorius → Viktor, Szent
Viczián János – II. 10
VICZIÁN János – II. 387, 396, 425
Vid, Szent (Víd, Vitus) – I. 22; II. 63, 266, 273
Vigh Mária – II. 19
Vigilantius (Vigilancius, Vigilant.) – I. 125, 127, 266; II. 135, 314, 315, 359, 403, 414
Viktor, Szent (Victorius) – I. 72, 73; II. 294
Vince, Szent (Vincze) – I. 17, 271; II. 61, 234, 269
Vitalis, Szent – I. 20; II. 62, 271, 273
Vitellius, Lucius – II. 335
Vitus → Vid, Szent
Vivès, Louis (Vivès, Ludovicus) – II. 395
VOIGT Vilmos – II. 426
Vrbanus → Orbán, I., Szent

Warancore, Amaulry (Almaricus) – II. 384
WERNER Alajos – II. 15, 384
Widmanstad, Georg (Widmanstadius) – I. 8; II. 17, 53, 391

Zachaeus → Zakeus
Zakariás – II. 273, 362
Zakariás, próféta – II. 53, 106, 119, 188, 421
Zakeus (Zachaeus) – I. 245, 249; II. 351, 353
Zebedeus (Zebedaeus) – I. 42; II. 283
Zenó – I. 124; II. 134, 313
Zoerard, Szent (Sorard., Zórard) – II. 64

5.6. Személynévmutató

Zónarasz, Ióannész (Zonar.; Zonaras, Joannes) – I. 72, 265; II. 294, 358, 396, 408, 419

Zsendelyes István – II. 25

Zsófia, Szent (Sophia) – II. 62

Zsuzsanna, Szent (ószöv.) – II. 61

Zsuzsanna, Szent (Susanna) – I. 24; II. 63, 275

TARTALOM

1. Bevezetés a jegyzetekhez.....	5
1.1. Általános tudnivalók	5
1.2. A mű létrejöttének körülményei, kiadásai és utóélete	7
1.2.1. A mű létrejöttének körülményei	7
1.2.2. A mű kiadásai	9
1.2.3. A mű utóélete.....	13
2. A Pázmány életében megjelent kiadások ismert példányai	17
3. Szövegkritikai jegyzetek	29
3.1. Bevezetés a szövegkritikai jegyzetekhez.....	29
3.2. A kritikai kiadás sajtóhibái.....	37
3.3. Általunk emendált sajtóhibák, amelyeket az errata nem tartalmaz .	37
3.4. A négy kiadás oldalszám-konkordanciája	38
3.5. Szövegkritikai jegyzetek	53
4. Tárgyi jegyzetek	263
4.1. Bevezetés a tárgyi jegyzetekhez.....	263
4.2. Tárgyi jegyzetek	264
5. Mutatók.....	381
5.1. Rövidítésjegyzékek	381
5.1.1. A jegyzetekben és mutatókban használt rövidítések.....	381
5.1.2. Pázmány rövidítései és gyakran használt latin kifejezései.....	382
5.1.3. A jegyzetekben rövidítve idézett művek jegyzéke	384
5.2. Pázmány hivatkozásainak jegyzéke	397
5.2.1. Pázmány hivatkozásai az <i>Imádságos könyv</i> ben szereplő nevek és címek szerint.....	397
5.2.2. A Pázmány által hivatkozott művek szerzői betűrend szerint	408
5.3. A hivatkozott bibliai könyvek	419
5.4. Pázmány Péter <i>Imádságos könyvének</i> szakirodalma.....	422
5.5. Helynévmutató	426
5.6. Személynévmutató	428